

שבוע פרשת שופטים

(19 – 25 August 12)

א' – ז' אלול ה'תשנ"ב

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמוניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהִאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּזָה אֲשֶׁר יְיָ
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִזְרָתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָרֶךְ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנוּם
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי
שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את
ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהִחְיֵיתָ בִּי נַשְׁמָתִי
בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ
מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֵךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּתְּנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של
היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד
לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו כרשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובכ' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֹדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה יְרוּשָׁיִם
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלָּו וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלָאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לַעֲמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפָּט נְאֻמִּים בְּלִפְקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
וְיִשָּׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לַעֲמּוֹ צוּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רִאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֶּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תַּהֲלִתוֹ עֲמִידַת לָעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרְאֵת אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חֲפִיץ מֵאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זִרְעוּ דוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמִלּוֹה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בַּטַּח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לְבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱבִיוִזִּים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד קָרְנוֹ תִּרְוֵם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שָׁנָיו יַחֲלַק וְנֶמְסָם תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

המשך ביאור למס' ברכות ליום שלישי עמ' ב

משנה

המשנה מבארת מה דינו של בעל קרי לענין קריאת שמע וברכותיה
ולענין ברכת המזון מתקנת עזרא ואילך שבעל קרי לא יעסוק בתורה
[ובתפילה] עד שיטבול: **פַּעַל קְרִי מְהֵרָה** קריאת שמע בלבו כשמוגיע
זמן קריאתה, שחויבה מדאורייתא, וְאֵינּוּ מְכַרְךָ ברכות קריאת שמע,
לֹא לַפְּנִיָּה [בשחרית: יוצר אור] וְאֵהָבָה רַבָּה, ובערבית: 'מעריב
ערבים' וְאֵהָבָה עוֹלָם! וְלֹא לַאֲחֵרִית [בשחרית: 'אמת ויציב',
ובערבית: 'אמת ואמונה' וְהַשְׂכִּיבֵנוּ] אפילו בהרהור, כיון שאינם
מדאורייתא. וְעַל הַמְּזוֹן - על אכילת פת, מְכַרְךָ לַאֲחֵרֵי הַהֲרֹדֶר
ברכת המזון, כיון שחויבה מדאורייתא, וְאֵינּוּ מְכַרְךָ לַפְּנֵי ברכת
'המוציא', כיון שאינה מדאורייתא. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר מְכַרְךָ ברכות
קריאת שמע וברכות המזון בפה לַפְּנֵיהֶם וְלַאֲחֵרֵיהֶם.

גמרא

שנינו במשנה, בעל קרי מזהיר קריאת שמע בלבו. הגמרא דנה אם
הרהור חשוב כדיבור: אָמַר רַבִּינָא, וְאֵת אֹמְרָת תְּהוֹר בְּלִבְךָ בְּדִבּוּר
בפה דָּמִי - [נחשב], וגם כל אדם יוצא ידי חובתו בהרהור, דָּאִי סָלָק
דְּעֵתָךְ - שאם יעלה בדעתך שהרהור לֹא בְּדִבּוּר דָּמִי - [נחשב], אם
כֵּן לָמָּה בעל קרי מְהֵרָה, הרי אינו מועיל כלום.
מקשה הגמרא: אֵלָּא מָאִי - אלא מה אתה אומר שְׁהֲרֹדֶר בְּדִבּוּר
דָּמִי - [נחשב], ולכך יש לו לבעל קרי להרהר קריאת שמע בלבו, אם
כֵּן יוֹצֵא קריאת שמע בְּשִׁפְתָּיו, שכמו שמתירים לו הרהור כך יש

להתיר לו דיבור. מתרצת הגמרא: אף על פי שלענין לצאת ידי חובת
קריאת שמע הרהור כדיבור, מכל מקום אינו כדיבור לענין שיהיה
בעל קרי אסור להרהר, בְּדָאִי שֶׁבִּקְוֵן בְּסִינִי - כמו שמצאנו במעמד הר
סיני, שהזהירם לפרוש מאשה כדי שלא יהיו טמאים בטומאת קרי
כשיעסקו בתורה כדיבור, ועל פרישה זו סמך עזרא כשתיקן טבילה
לבעלי קרי קודם שיעסקו בתורה, ולא גזר אלא על הדיבור ולא על
הרהור אף על פי שהרהור כדיבור, ולכך מותר לבעל קרי להרהר
בקריאת שמע ויוצא ידי חובתו.
וְרַב חֲסִידָא נחלק על רבינא ואָמַר, הֲרֵהוּר לֹא בְּדִבּוּר דָּמִי, וכל אדם
אינו יוצא ידי חובתו בהרהור, דָּאִי סָלָק דְּעֵתָךְ - שאם יעלה
בדעתך שְׁהֲרֹדֶר בְּדִבּוּר דָּמִי, אם כן יוֹצֵא קריאת שמע בְּשִׁפְתָּיו,
שכמו שהותר לו הרהור כך יש להתיר לו דיבור.
מקשה הגמרא: אֵלָּא מָאִי - אלא מה אתה אומר שְׁהֲרֹדֶר לֹא
בְּדִבּוּר דָּמִי, ולכך אף שהרהור הותר לו, הדיבור לא הותר לו, אם
כֵּן לָמָּה מְהֵרָה, הרי אינו מועיל כלום. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי
אֶלְעָזָר, אף על פי שהרהור אינו נחשב כדיבור ואינו יוצא ידי חובתו
במה שמהרהר בלבו, מכל מקום תיקנו שיהרהר בְּרִי שְׁלֹא יְהוּ כָּל
הַעוֹלָם עוֹסְקִין בּוֹ - בקריאת שמע, והוא יוֹשֵׁב וְכַסֵּל. שואלת
הגמרא: וְנִגְדוּם בְּפִרְקָא אַחֲרֵינָא - שיהרהר בפרק אחר של תורה.
משיבה הגמרא: אָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲבָהִי, תִּקְנוּ שִׁיהֲרֹר בְּקִרְיַת
שמע כדי שיהיה עסוק בְּדָבָר שֶׁחֲצִיבּוֹר עוֹסְקִין בּוֹ.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קי"א קי"ב ג
- (ג) מאמר ד"ה אני לדודי ודודי לי
יום ד' פרשת שופטים, אור לא' דראש חודש אלול, ה'תשל"ב ה
- (ד) משיחות שבת פרשת שופטים
ז' אלול, ה'תשנ"א יז
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת שופטים
(בלה"ק) כרך יט כה
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכה"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי
יצחק שניאורסאהן זצ"ל כט
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת יב, תרגום מאדיש ל
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שופטים לא
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שופטים לב
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שופטים נח
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת שופטים נט
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שופטים סח
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ע
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שופטים עג
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שופטים צג
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת שופטים קא
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק ג, תהלים פרק ס קד
- (יח) משניות כתובות
ביאור קהתי קו
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קיג
- (כ) מסכת ברכות עם ביאורים
מדף יח עד דף כד קיד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קמד
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קמד
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קמה
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קמה
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר הצמח צדק קמו
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קמז
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש קמז
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים
אדמו"ר מוהר"צ קמח
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"צ קמט
- (ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהר"צ קמט
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"צ קמט
- (לב) ביאורים לפרקי אבות פרק ו קנא
- (לג) חומש לקריאה בציבור קנב
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים קנח
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קנט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

התגלות י"ג מדות הרחמים⁴ שהקדוש-ברוך-הוא גילה למשה רבנו

(⁵ "אל רחום וחנון, אך אפים ורב חסד ואמת, נוצר חסד לאלפים נשא עון

ופשע וחטאה ונקה"). ומבאר במאמר הנזכר שהגלוי דיי"ג מדות

הרחמים באלול הוא לכל אחד ואחד, מבלי הבט על מצבו הרוחני

גם להרחוקים ביותר⁵.

וכמו מלך שקדם בואו

לעיר יוצאין אנשי העיר

לקראתו ומקבלים פניו

בשדה, ואז כאשר המלך

נמצא בשדה רשאים

[ויכולים⁶] כל מי

שרוצה להקביל פניו,

בניגוד למצב שבו המלך נמצא

בהיכל מלכותו שאז לא ניתן

להיכנס פנימה ללא רשות הרי

כשהמלך בשדה כל מי שרוצה

יכול לגשת אליו והוא המלך

מקבל את כלם בסבר

פנים יפות ומראה פנים

שחקות לכלם מבלי

להבדיל בין אדם לאדם.

וצריך להבין, איך זה

הביאור של רבנו הזקן בלקוטי

תורה שבחודש אלול יש

התגלות של י"ג מידות הרחמים

והקירוב של הקדוש-ברוך-הוא

לבני ישראל בימים אלו דומה

למלך היוצא לשדה מתאים

עם מה שכתב הטור⁷,

שמראה-חדש אלול

ואילך תוקעין בשופר

בכל יום פדי להזהיר את

העם שיעשו תשובה, שגאמר⁸ אם יתקע שופר בעיר ועם

לא יחרדו, וכיון שקול השופר מעורר את הלבבות וגורם חרדה תוקעים

בכל חודש אלול דלקאורה מפנין שבאלול המלך מקבל את כלם

בסבר פנים יפות ומראה פנים שחקות לכלם, ומקרב כל אדם

נאמר ב'שיר השירים':

אני לדודי ודודי לי¹ כנסת ישראל אומרת: אני מתקרבת לדודי הוא

הקדוש-ברוך-הוא, ודודי מתקרב אלי. ואמרו על כך שפסוק זה הוא 'ראשי

תבות' אלול², והתוכן של עבודת ה' בחודש אלול נרמז בפסוק זה

ומבאר ב'לקוטי תורה'

לרבנו הזקן במאמר 'דבור

המתחיל' זה³, הפותח

בפסוק זה, 'אני לדודי ודודי לי'

שבאלול הוא אתערוותא-

דלתתא, התעוררות מלמטה,

מצד האדם, להתקרב לאלוקות

אני האדם מתקרב לדודי

הקדוש-ברוך-הוא, ובראש

השנה ויום הכפורים היא

ההמשכה של האלוקות

מלמעלה למטה אל האדם

(בדרך אתערוותא-דלעילא

התעוררות מלמעלה), ודודי

הקדוש-ברוך-הוא לי מתקרב

אלי, אל האדם.

וצריך להבין, דבתחלת

המאמר אומר שאלול

הוא 'ראשי תבות' אני

לדודי ודודי לי, ואם כן שני

האופנים של ההתקרבות בין

האדם ואלוקות הן מלמטה

למעלה, "אני לדודי", והן

מלמעלה למטה "ודודי לי",

אמורים להיות בחודש אלול

ומיד לאחרי-זה מבאר

שבאלול הוא (רק) אני

לדודי, ודודי לי הוא

בראש השנה ויום הכפורים

ונשאלת השאלה: מדוע אם כן גם "ודודי

לי" הוא חלק מראשי התיבות אלול, דבר שמעיד על שייכותו לחודש אלול,

והרי עניין זה הוא רק בחודש תשרי?

וממשיך בהמאמר, הנזכר ב'לקוטי תורה' שבאלול הוא זמן

(* יצא לאור בקונטרס ראש חודש אלול – תשמ"ט, "לקראת ר"ח אלול . . יום ג' פ' שופטים, ה'תשמ"ט" (1) שה"ש ו, ג. 2) אבודרהם סדר תפילת ר"ה ופירושה פ"א. פ"ע שער כד (שער ר"ה) פ"א. שעה"פ להאריז"ל עה"פ. ב"ח לטור או"ח ה' ר"ה סתקפ"א ד"ה והעבירו. הנסמן לקמן ע' רמה הערה 67. 3) פרשת ראה לב, א ואילך. וראה ד"ה אני לדודי תשמ"ו (לקמן ע' רל ואילך) השייכות דמאמר זה (שבלקו"ת) לפרשת ראה והרמז לדף לב. 4) ראה מ"ח מס' אלול פ"א מ"ג. פ"ע שם. וזה שבאלול הוא אני לדודי, אף שאז הוא הגילוי דיי"ג מדה"ר – כי גילוי זה הוא דוגמת "מלך בשדה" (כדלקמן בפנים), וכשהמלך הוא במצב זה – אינו מטיל אימה ופחד, ולכן, הגילוי דאלול הוא רק נתינת כח לעבודת התחתון, והעבודה היא מצד התחתון (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1343 הערה 6). 5) כ"ה בסה"מ ה'ש"ת ע' 166. וראה גם מאמרי אדה"י על פרישיות התורה ח"ב ע' תתכה. 6) הוספת כ"ק מו"ח אדמו"ר בסה"מ שם ע' 167. 7) או"ח ה' ר"ה ר"ס תקפא, מפרקי דר"א פמ"ו. 8) עמוס ג, ו. 9)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ואדם הרי עקר העבודה דאלול היא (לכאורה) אהבה וקירוב,
2 וגם התשובה דאלול צריכה להיות (לכאורה) תשובה
3 מאהבה, ואם-כן למה תוקעין אז בשופר בכדי לעורר יראה
4 וחרדה והרי מובן שאהבה מתוך קירוב היא עבודת ה' באופן שונה מעבודה
5 מתוך יראה ופחד, ויש להבין

6 איך שני הדברים, דברי רבנו
7 הזקן על האהבה והקירוב כאלול
8 ודברי הטור על היראה בחודש
9 אלול, עולים בקנה אחד?
10 (ב) ויש לומר הפאור

11 בזה, איך בכל זאת עבודת
12 האהבה בחודש אלול ועבודת
13 היראה בחודש אלול משתלבות
14 יחד דמהחלוקים אחד
15 ההבדלים בין אהבה ליראה
16 הוא, דאהבה באה לאדם
17 בעקבות התעוררות
18 גלוי אור אלוהי מלמעלה,
19 והיראה באה (בעקר)
20 על-ידי עבודת האדם
21 עצמו בדרך של מלמטה למעלה.
22 ועל-דרך יראת מלך
23 בשר-ודם, דזה העבודה
24 שאנשי המדינה יראים
25 מפני המלך הוא מפני
26 שקבלו אותו להיות מלך
27 עליהם,
28 המלכות היא על-ידי
29 העם, שום תשים עליך
30 מלך¹⁰ ונמצא שהמקור
31 והבסיס ליראה מפני המלך היא
32 כתוצאה מפעולה של העם עצמו
33 – קבלת המלכות מצידם.
34 ולכן, בין שבאלול הוא
35 העבודה דאני לדודי, עבודת האדם, המתקרב לאלוקות כתוצאה
36 מעבודה עצמית שלו צריך להיות אז יראה שכאמור באה ומתעוררת
37 בעיקר על ידי עבודת האדם. ויש להוסיף, שעקר העבודה באלול,

הרי עקר העבודה דאלול היא (לכאורה) אהבה, וגם
התשובה דאלול צריכה להיות (לכאורה) תשובה
מאהבה, ואם-כן למה תוקעין אז בשופר בכדי לעורר
יראה וחרדה.

(ב) ויש לומר הפאור בזה, דמהחלוקים בין אהבה
ליראה הוא, דאהבה באה על-ידי גלוי אור
מלמעלה, והיראה באה (בעקר) על-ידי עבודת האדם.
ועל-דרך יראת מלך בשר-ודם, דזה שאנשי המדינה
יראים מפני המלך הוא מפני שקבלו אותו להיות מלך
עליהם,⁹ דקבלת המלכות היא על-ידי העם, שום תשים
עליך מלך¹⁰. ולכן, בין שבאלול הוא העבודה דאני
לדודי, עבודת האדם, צריך להיות אז יראה. ויש
להוסיף, שעקר העבודה באלול, אני לדודי, הוא קבלת
על מלכות שמים. דזהו מה שכתוב ב'לקוטי תורה'
שהעבודה דאלול היא היציאה לשדה לקבל פני
המלך¹¹. וזה שתוקעין בשופר (באלול) לעורר יראה
וחרדה, הוא, כי הענין דשום תשים עליך מלך הוא
שתהא אימתו עליך¹², ובכדי שקבלת המלכות תהיה
בשלמות הוא על-ידי התעוררות היראה דוקא¹³.

(ג) ובאור הענין בפריטיות יותר, יובן על-פי מה שפתיב
ה'צמח צדק' במאמר¹⁴ שמבאר ענין תקיעת
שופר בראש-חדש אלול, דזה שתוקעין בשופר בחדש
אלול הוא הקדמה לתקיעת שופר בראש-השנה.
דהחלוק בין תקיעת שופר דאלול ותקיעת שופר בראש-
השנה. דהחלוק ההבדל בין תקיעת שופר דאלול ותקיעת

38 אני לדודי, הוא קבלת על מלכות שמים בדומה לאמור לעיל לגבי
39 היראה ממלך בשר ודם שנובעת בעיקר מכך שהעם קיבל על עצמו את מרותו
40 של המלך. דזהו מה שכתוב ב'לקוטי תורה' שהעבודה דאלול
41 היא היציאה לשדה לקבל פני המלך¹¹ והמשמעות של קבלת
42 הפנים בנומשל היא העבודה
43 הרוחנית של קבלת עול מלכות
44 שמים. וזה הטעם לכך
45 שתוקעין בשופר
46 (באלול) לעורר יראה
47 וחרדה בלב האדם השומע את
48 קול השופר, הוא, כי הענין
49 דשום תשים עליך מלך
50 שנפעל באמצעות העם המקבל
51 על עצמו את המלך הוא
52 שתהא אימתו עליך¹²,
53 והעם מקבל את סמכותו
54 ושלטונו של המלך ויש לו אימה
55 ופחד מפניו ובכדי שקבלת
56 המלכות בנומשל, קבלת
57 מלכותו של הקדוש-ברוך-הוא
58 תהיה בשלמות הוא על-
59 ידי התעוררות היראה
60 דוקא¹³ ואם כן הקשר
61 והשייכות של היראה לחודש
62 אלול מובן (ולהלן יתבאר כיצד
63 גם האהבה משתלבת בעבודה
64 של חודש אלול).

(ג) ובאור הענין של יראת ה'
וקבלת עול מלכות שמים בחודש
אלול על ידי עבודת האדם
ושייכות הענין לתקיעת שופר
בפריטיות יותר, יובן על-
פי מה שפתיב ה'צמח
צדק' במאמר¹⁴ שמבאר
ענין תקיעת שופר בראש-חדש אלול, דזה שתוקעין בשופר
בחדש אלול הוא הקדמה והכנה לתקיעת שופר בראש-
השנה. דהחלוק ההבדל בין תקיעת שופר דאלול ותקיעת

(9) "והראי' שהרי מלך אחר שלא ממדינתו, אין אימתו ופחדו עליו כו' מפני שלא קיבל אותו למלך עליו" (המשך תרס"ו ע' של).
(10) שופטים יז, טו. (11) וראה סה"מ ה'ש"ת שם, דבנמשל הוא "לעורר את הקבוע"ש" (12) סנהדרין כב, א (במשנה). וש"נ.
(13) בתניא פמ"א (נז, א) "היראה והעבודה כו' אינן מעכבות זו את זו", ובהמשך מים רבים תרל"ו פקצ"ב (ע' רכ) "רק שאי"ז עבודה שלימה". ולהעיר מתניא שם (נו, סע"ב) "התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת קבלה זו ומחמת המשכת היראה שבמוחו ונקראות בשם עבודה שלימה". דמזה משמע, שכשאין לו יראה כלל (גם לא במוחו), אף שעושה זה "מחמת קבלה זו" (שמקבל עליו מלכות שמים), אין זה עבודה שלימה. (14) ד"ה אם יתקע שופר בעיר – אוה"ת נצבים ע' א"רפ ואילך (ובכותרת שם: "ענין תקיעת שופר ב"ר"ח אלול"). וצ"ע"ק ההדגשה כאן ובכ"מ דר"ח.

ביאור בדרך אפשר

1 שופר דראש-השנה הוא, שהיראה (והחרדה) הבאה על-ידי
2 תקיעת שופר דאלול היא יראה תתאה, יראה תחתונה, ברמה
3 נמוכה והיראה (והחרדה) הבאה על-ידי תקיעת שופר
4 דראש-השנה היא יראה עלאה, יראה עליונה, ברמה גבוהה, היינו
5 שלמעשה התוכן והעניין של
6 תקיעת שופר בחודש אלול
7 ובראש השנה הוא זהה, שניהם
8 מביאים לידי יראה וחרדה, אלא
9 שיש ביניהם הבדלי דרגות,
10 והיראה שבחודש אלול היא
11 בדרגה נמוכה לעומת היראה
12 שבראש השנה. וזהו שתקנו
13 לתקע בשופר בראש-
14 חודש אלול ובכל החודש,
15 ולא רק בחלק מהחודש כי
16 בכדי לבוא ליראה עלאה
17 בדרגה הגבוהה של ראש השנה
18 צריכה להיות תחלה
19 יראה תתאה יראה בדרגה
20 נמוכה, שהיא הכנה והקדמה
21 ליראה עלאה.
22 ועוד טעם על זה
23 שתוקעין בשופר בחודש
24 אלול קדם ראש השנה
25 הוא, כי בעשרת ימי
26 תשובה, מתחיל מראש-
27 השנה, צריך להמשיך
28 מהמקיף בכדי למלאות
29 מה שפגמו במשך כל
30 השנה, מבואר בחסידות
31 שהתוכן הפנימי של עניין
32 התשובה הוא שכאשר אדם חוטא הוא גורם פגם בנפשו וגם למעלה באלוקות,
33 כביכול, וכאשר הוא עושה תשובה הרי מעורר בעצמו דרגות יותר עמוקות
34 בנפשו, שבהם לא נוצר הפגם, ועומק הנפש מתחבר עם דרגות גבוהות
35 באלוקות שבהם מעשיו של האדם לא פגמו מלכתחילה (וכמו שנאמר לגבי
36 הכפרה על ידי התשובה ביום הכיפורים – "לפני הוי' תטהרו" ומפרשים
37 בחסידות שעל ידי התשובה האדם מתעורר ומתקשר לאלוקות שלמעלה משם
38 הוי', "לפני הוי'" וכך הפגם נשלם ונתקן) והדרגות הגבוהות באלוקות שעל
39 ידי ההתחברות איתם מתקנים את הפגם ונקראות 'מקיף', היינו אור אין סוף
40 שנעלה מלהיות מלוכש בנבראים ובעולמות בפנימיות והוא כסובב ו'מקיף'
41 עליהם מלמעלה והמשכת המקיף למטה כדי שיאיר ויפעל בעולם ובאדם
42 הוא על-ידי הבטול דוקא כאשר האדם מבטל את מציאותו ויישותו
43 האישית כלפי אלוות. וכמבאר בתורה אור¹⁵ על הפסוק¹⁶

ביאור בדרך אפשר

44 השמים פסאי והארץ הדרם רגלי, אי זה בית גו' והנביא ממשיך
45 ואומר ואל זה אביט אל עני ונכה רוח, דשמים וארץ הם
46 תורה ומצות, 'שמים' היא התורה, ככתוב על מתן תורה 'מן השמים
47 השמיעך את קולו' ו'ארץ' הם המצוות שקיומם באמצעות דברים גשמיים (וכפי
48 שנתבאר בהרחבה גם במאמר
49 דיבור-המתחיל 'כי כאשר
50 השמים החדשים' שיצא לאור
51 ב'דבר מלכות' לפרשת ראה שנה
52 זו עם ביאור בדרך אפשר)
53 דהמשכה וההתגלות של
54 האלקות מלמעלה למטה
55 שעל-ידי תורה ומצות
56 הוא אור פנימי, היורד
57 ומתלבש בפנימיות העולמות
58 והנבראים ולכן נאמר עליו
59 פסאי והדרם רגלי שניינם
60 ישיבה והשפלה למטה של
61 העומד, וכן בנמשל הכוונה
62 להתגלות האור האלקי מלמעלה
63 למטה, והישיבה על כסא היא
64 משל לאור פנימי שיורד
65 ומתלבש. ובכדי להמשיך
66 מלמעלה למטה את
67 המקיפים, האור האלקי
68 הנעלה מהתלבשות בעולמות
69 ובנבראים אי זה בית גו',
70 שנמשל לבית דבית הוא
71 מקיף בשונה ממזון, למשל,
72 שחודר בתוך גוף האדם, הרי
73 הבית הוא 'מקיף' עליו מחוץ
74 לעצם מציאותו (ובמקיפים
75 עצמם מקיף הרחוק בשונה מבגד ולבוש שביחס למזון, למשל, גם הוא
76 'מקיף' ולא חודר בתוך ובפנימיות האדם, אבל הוא 'מקיף' הקרוב' למציאותו
77 של האדם כפי שכמובן גם מכך שהלבוש, בניגוד לבית, מותאם לפי מידתו
78 של האדם הלבוש אותו), הנה המשכת ה'מקיף' הוא על-ידי הבטול
79 של הישות והמציאות העצמית של האדם, ובלשון הכתוב עני ונכה רוח
80 וחרד על דברי. ולכן תוקעין בשופר באלול, כי בכדי
81 שתהיה המשכת המקיף בראש-השנה צריך להיות קודם לכן
82 נכה רוח וחרד, ועל-ידי תקיעת שופר באים לחרדה וביטול
83 היישות והמציאות העצמית.
84 וצריך להבין, למה כדי לזכות להמשכת ה'מקיף' בראש השנה חייבים
85 להיות בביטול ובחרדה כבר בחודש אלול הרי גם על-ידי שתוקעין
86 בראש-השנה באים לחרדה¹⁷ שמעוררת ביטול, ואדרבה,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַחֲרָדָה דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הִיא גְדוּלָּה יוֹתֵר מִהַחֲרָדָה דְּאֵלּוּל,
2 וְכֵן לְבִהמָאָר שֶׁהַחֲרָדָה הַבָּאָה מִתְקִיעַת שׁוֹפָר דְּאֵלּוּל הִיא
3 יְרָאָה תַּתָּאָה, יֵרָאָה בְּרִמָּה נִמּוּכָה וְהַחֲרָדָה הַבָּאָה מִתְקִיעַת שׁוֹפָר
4 דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הִיא יְרָאָה עֲלָאָה יֵרָאָה בְּרִמָּה גְבוּהָהּ. וְאֶף־עַל־פִּי־

5 כֵּן, הַמְשַׁכֵּת הַמְקִיף

6 בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הִיא עַל־

7 יְדֵי הַחֲרָדָה הַבָּאָה

8 מִתְקִיעַת שׁוֹפָר דְּאֵלּוּל

9 ולמה לא די בחרדה של ראש

10 השנה עצמו כדי לגרום ביטול

11 ולהביא את ההמשכה וההתגלות

12 של האור ה'מקיף'?

13 (ד) וְיִוְכֵן זֶה הַצּוּר בְּתַקִּיעַת

14 שופר בחודש אלול כדי להביא

15 להתעוררות וליראה הרצויה

16 בראש השנה בְּהַקְדִּים

17 הַבָּאוֹר בְּזֶה שֶׁהִירָאָה

18 דְּאֵלּוּל הִיא יְרָאָה תַּתָּאָה,

19 יֵרָאָה תַּחְתּוֹנָה, בְּרִמָּה נִמּוּכָה

20 וְהִירָאָה דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה

21 הִיא יְרָאָה עֲלָאָה, יֵרָאָה

22 עֲלִינָה בְּרִמָּה גְבוּהָהּ. דְּהִנֵּה

23 הַחֲלֹק הַהַבְדֵּל בֵּין יְרָאָה

24 תַּתָּאָה וְיֵרָאָה עֲלָאָה הִיא,

25 כַּמְבָּאָר בַּתְּנַיָא¹⁸ וּבַכְּמָה

26 מְקוּמוֹת¹⁹ דִּירָאָה תַּתָּאָה

27 הִיא פָּחַד וִירָאָה מְגֻדְּלוֹ

28 יִתְבַּרְךְ בְּבִרְיָאָה וְהִתְהוּוּת

29 הָעוֹלָמוֹת, יֵרָאָה שְׁנוּבַעַת

30 מֵהַכְּרָה בְּגִדּוּלָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה

31 בְּרוּךְ־הוּא כְּבוֹרָא וּמֵהוּוּהָ אֵת

32 הָעוֹלָמוֹת דְּהַבְטוּל שֶׁבִּירָאָה

33 זֶה הוּא בְטוּל הַיֵּשׁ וְכֹאשֶׁר הָאָדָם יֵרָא מֵה' בַּעֲקֻבוֹת הַהִכָּרָה הַזֶּה הוּא מִבְטָל

34 אֵת הַמְצִיאוֹת וְאֵת הַיִּשּׁוּת הָעֲצִמִית שֶׁל כֹּלֵי ה', וְאוֹלָם כִּיּוֹן שֶׁמְדוּכָר בִּירָאָה

35 בְּדִרְגָּה נִמּוּכָה (יִחְסִית), גַּם הַבִּיטוּל הוּא בְּמִידָה מוֹגְבֵּלֶת וְנִקְרָא "בְטוּל הַיֵּשׁ",

36 הַיֵּינוּ שֶׁאִמְנַם יֵשׁ כֵּאֵן בִּיטוּל שֶׁל הַיִּשּׁוּת אֲבָל אֵין בִּיטוּל מֵלֵא מוֹחֲלֵט שֶׁל כֹּל

37 מְצִיאוֹתוֹ. וְיֵרָאָה עֲלָאָה הִיא פָּחַד וִירָאָה מֵה' מְגֻדְּלוֹ וְרוּמָמוֹתוֹ

38 יִתְבַּרְךְ שְׁלִמְעֵלָה מְעוֹלָמוֹת, מֵהַכְּרָה בְּגִדּוּלַת הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא

39 וְהַעֲבֹדָה שֶׁהוּא נִעְלָה וּמְרוֹמָם מֵהָעוֹלָמוֹת דְּכָלָא קָמִיָּה כֹּלָא חָשִׁיב

40 שֶׁהוּא (כֹּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים וְכֹל הַמְצִיאוֹת) נִחְשָׁבִים לְפָנָיו כֹּלָא, כֵּאלֹו

הִיא גְדוּלָּה יוֹתֵר מִהַחֲרָדָה דְּאֵלּוּל, וְכֵן לְבִהמָאָר
שֶׁהַחֲרָדָה הַבָּאָה מִתְקִיעַת שׁוֹפָר דְּאֵלּוּל הִיא יְרָאָה
תַּתָּאָה, וְהַחֲרָדָה הַבָּאָה מִתְקִיעַת שׁוֹפָר דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה
הִיא יְרָאָה עֲלָאָה. וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן, הַמְשַׁכֵּת הַמְקִיף
בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הִיא עַל־יְדֵי הַחֲרָדָה הַבָּאָה מִתְקִיעַת שׁוֹפָר
דְּאֵלּוּל.

(ד) וְיִוְכֵן זֶה בְּהַקְדִּים הַבָּאוֹר בְּזֶה שֶׁהִירָאָה דְּאֵלּוּל הִיא
יְרָאָה תַּתָּאָה, וְהִירָאָה דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הִיא יְרָאָה

עֲלָאָה. דְּהִנֵּה הַחֲלֹק בֵּין יְרָאָה תַּתָּאָה וְיֵרָאָה עֲלָאָה

הוּא, כַּמְבָּאָר בַּתְּנַיָא¹⁸ וּבַכְּמָה מְקוּמוֹת¹⁹ דִּירָאָה תַּתָּאָה

הִיא מְגֻדְּלוֹתוֹ יִתְבַּרְךְ בְּבִרְיָאָה וְהִתְהוּוּת הָעוֹלָמוֹת,

דְּהַבְטוּל שֶׁבִּירָאָה זֶה הוּא בְטוּל הַיֵּשׁ. וְיֵרָאָה עֲלָאָה הִיא

מְגֻדְּלוֹתוֹ וְרוּמָמוֹתוֹ יִתְבַּרְךְ שְׁלִמְעֵלָה מְעוֹלָמוֹת, דְּכָלָא

קָמִיָּה כֹּלָא חָשִׁיב. דְּהַבְטוּל שֶׁבִּירָאָה זֶה הוּא בְטוּל

בְּמְצִיאוֹת. וְזֶהוּ שֶׁבְּכִדִּי לְבוֹא לִירָאָה עֲלָאָה, הוּא דְּוָקָא

עַל־יְדֵי גִלּוּי מְלִמְעֵלָה, כִּי זֶה שֶׁבִּיכְלָת הָאָדָם לְהַשִּׁיג

עַל־יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת, הוּא הָאֵלְקוֹת שֶׁבְּעֶרְךָ הָעוֹלָמוֹת.

וּבְכִדִּי שִׁירָגֵשׁ אֲצִלּוֹ הָרוּמָמוֹת דְּאוֹר־אֵין־סוֹף שְׁלִמְעֵלָה

מְעוֹלָמוֹת, הוּא דְּוָקָא עַל־יְדֵי גִלּוּי מְלִמְעֵלָה. וְזֶהוּ מֵה

שֶׁכְּתוּב²⁰ וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה לִירָאָה

אֵת הָהוּי, שֶׁבְּכִדִּי לְבוֹא לִירָאָה אֵת הָהוּי, יֵרָאָה עֲלִילָאָה²¹,

אֵי־אֶפְשָׁר לְבֹא לָזֶה עַל־יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת, וְרַק עַל־יְדֵי גִלּוּי

מְלִמְעֵלָה שְׁנִמְשָׁף עַל־יְדֵי הַמְצוֹת²². וְזֶהוּ שֶׁהִירָאָה

גִּלּוּי מְלִמְעֵלָה מִמְקוֹר אֱלֹוִקִי שֶׁלְמַעַל מֵהָעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ מֵה

שֶׁכְּתוּב²⁰ וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה לִירָאָה אֵת

הָהוּי, וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר בִּירָאָה עֲלִילָאָה וְהַכּוּוֹנָה הִיא שֶׁבְּכִדִּי לְבוֹא לִירָאָה

אֵת הָהוּי, יֵרָאָה עֲלִילָאָה²¹, וְהַתְּבַטְלוֹת מוֹחֲלֵט לֵאלֹוִקוֹת אֵי־אֶפְשָׁר

לְבֹא לָזֶה עַל־יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת, כִּי הָאָדָם מֵצֵד עֲצָמוֹ יִכּוֹל לְהַתְּחַבֵּר

וְלִהְיוֹת רֵק לֵאלֹוִקוֹת כְּפִי שֶׁהִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת וְרַק עַל־יְדֵי גִלּוּי

מְלִמְעֵלָה מֵהָאוֹר הָאֱלֹוִקִי שֶׁלְמַעַל מֵהָעוֹלָמוֹת שְׁנִמְשָׁף עַל־יְדֵי

הַמְצוֹת²² וְלִכֵּן קִיּוֹם "כֹּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה", הַיֵּינוּ הַמְצוּתוֹ, הוּא מְבִיא אֵת

41 אִינִים קִיּוּמִים. וּבַעֲדֵי שִׁירָאָה תַּתָּאָה נִבְעַת מֵהַתְּבוֹנָנוֹת בִּאלֹוִקוֹת בְּדִרְגָּה
42 הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת לְהוֹוֶתם וּלְקִיּוּמָם, הִרִי יֵרָאָה עֲלִילָאָה נִבְעַת מֵהַתְּבוֹנָנוֹת
43 בִּאלֹוִקוֹת בְּדִרְגוֹת שֶׁלְמַעַל מֵהָעוֹלָמוֹת וּבִהְתָּאָם לָזֶה הוּא גַּם הַהַבְדֵּל בְּדִרְגָּה
44 הַבִּיטוּל שֶׁל הָאָדָם לֵאלֹוִקוֹת שְׁבֹא בַּעֲקֻבוֹת הִירָאָה הַזֶּה. וּבַעֲדֵי שֶׁבִּיטוּל

45 בַּעֲקֻבוֹת יֵרָאָה תַּתָּאָה הוּא

46 'בִּיטוּל הַיֵּשׁ בְּלִבּוֹ - דְּהַבְטוּל

47 שֶׁבִּירָאָה זֶה שֶׁהִיא יֵרָאָה

48 עֲלִילָאָה הוּא בְטוּל

49 בְּמְצִיאוֹת.

50 וְזֶהוּ הַטַּעַם וְהַסִּיכָה לִכֵּךְ

51 שֶׁבְּכִדִּי לְבוֹא לִירָאָה

52 עֲלָאָה, וְלִבִּיטוּל בְּמְצִיאוֹת

53 שְׁבֹא כְּתוּצָאָה מִמֶּנָּה הוּא

54 דְּוָקָא עַל־יְדֵי גִלּוּי שֶׁל אוֹר

55 אֱלֹוִקִי עַל הָאָדָם מְלִמְעֵלָה,

56 וְהָאָדָם אֵינוֹ מְסוּגֵל לְהִגִּיעַ לִכֵּךְ

57 בְּכּוּחוֹת עֲצָמוֹ כִּי זֶה

58 שֶׁבִּיכְלָת הָאָדָם לְהַשִּׁיג

59 עַל־יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת בְּשִׁכּוֹל

60 וּבְכּוּחוֹתָיו, הוּא הָאֵלְקוֹת

61 שֶׁבְּעֶרְךָ הָעוֹלָמוֹת הַיֵּינוּ

62 הָאוֹר הָאֱלֹוִקִי הַמּוֹגְבֵּל כְּפִי

63 שֶׁהַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא צִמְצָם

64 וְהַגְבִּיל אֵת אוֹרוֹ כְּדִי לְבִרּוֹא

65 עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים מוֹגְבֵּלִים שֶׁהוּא

66 אוֹר הַמּוֹתָאֵם לְפִי הָעוֹלָמוֹת

67 וּבַעֲרֻכָם. וּבְכִדִּי שִׁירָגֵשׁ

68 אֲצִלּוֹ אֲצֵל הָאָדָם הָרוּמָמוֹת

69 דְּאוֹר־אֵין־סוֹף שְׁלִמְעֵלָה

70 מְעוֹלָמוֹת, הָאוֹר שֶׁהָעוֹלָמוֹת

71 לֹא תּוֹפְסִים מְקוֹם לְגִבּוֹי, הוּא

72 דְּוָקָא עַל־יְדֵי שִׁיבּוֹא וְיוֹמֶשֶׁךְ

73 גִּלּוּי מְלִמְעֵלָה מִמְקוֹר אֱלֹוִקִי שֶׁלְמַעַל מֵהָעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ מֵה

74 שֶׁכְּתוּב²⁰ וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה לִירָאָה אֵת

75 הָהוּי, וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר בִּירָאָה עֲלִילָאָה וְהַכּוּוֹנָה הִיא שֶׁבְּכִדִּי לְבוֹא לִירָאָה

76 אֵת הָהוּי, יֵרָאָה עֲלִילָאָה²¹, וְהַתְּבַטְלוֹת מוֹחֲלֵט לֵאלֹוִקוֹת אֵי־אֶפְשָׁר

77 לְבֹא לָזֶה עַל־יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת, כִּי הָאָדָם מֵצֵד עֲצָמוֹ יִכּוֹל לְהַתְּחַבֵּר

78 וְלִהְיוֹת רֵק לֵאלֹוִקוֹת כְּפִי שֶׁהִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת וְרַק עַל־יְדֵי גִלּוּי

79 מְלִמְעֵלָה מֵהָאוֹר הָאֱלֹוִקִי שֶׁלְמַעַל מֵהָעוֹלָמוֹת שְׁנִמְשָׁף עַל־יְדֵי

80 הַמְצוֹת²² וְלִכֵּן קִיּוֹם "כֹּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה", הַיֵּינוּ הַמְצוּתוֹ, הוּא מְבִיא אֵת

עֲשֶׂרָה עֲנִינִים, ו"הַעֲנִין הַשְּׁבִיעִי" הוּא כִּי טַעַם הַשּׁוֹפָר מְרַעֵד וּמַחְרִיד. (18) פ"מ"ג. (19) רָאָה לְקוֹת"ת בַּמְדַּבֵּר יג, ב (הוֹבָא בִּאוּה"ת נִצְבִּים שֶׁם ע' אֶרְפֵּב). סה"מ תרס"ה ע' רב ואֵילֶךְ. קוֹנְטֵרַס הָעֲבוּדָה ע' 20 ואֵילֶךְ. סה"מ תש"ח ע' 138 ואֵילֶךְ. וּבִכְ"מ. (20) וְאַתְחַנֵּן ו, כד. (21) רָאָה בַּהֲנַסְמֵן בַּהֲעֵרָה 19 הַחֲלֹק בֵּין "יֵרָאָה מֵהוּי" ל"יֵרָאָה אֵת הוּי". (22) בִּכְ"מ, וְגַם בִּלְקוֹת"ת בַּמְדַּבֵּר שֶׁם בַּתְּחִלַת הָעֲנִין, דִּירָאָה עֲלִילָאָה נִמְשַׁכֵּת ע"י עֶסֶק הַתּוֹרָה, אֲבָל בְּסִיּוּם הָעֲנִין שֶׁם שִׁירָאָה זֶה נִמְשַׁכֵּת ע"י אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְכ"ה בִּלְקוֹת"ת מִסְעִי

ביאור בדרך אפשר

1 האדם ל'יראה עילאה'. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם וְהַהֶסְכֵּר לַכֹּחַ שֶׁהִירָאָה דְאֵלּוּל
2 הִיא יִרְאָה תַּתְאָה, וְהִירָאָה דְרָאש־הַשָּׁנָה הִיא יִרְאָה עֲלֵאָה.
3 כִּי בְאֵלּוּל, שֶׁהִמְלִיךְ הוּא בְשֻׁדָּה, כַּמְבוּאָר בְּמִשַּׁל שֶׁל רַבְנֵי הוֹקֵן
4 הַמּוּבָא לַעֲלִיל שֶׁהַתְּגִלּוֹת י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים בַּחֹדֶשׁ אֵלּוּל דּוֹמֶה לַמֶּלֶךְ שִׁיּוּצָא
5 מֵהֵיכַל מַלְכוּתוֹ וְנִמְצָא בַשָּׂדֶה
6 שְׂבֻהֵיחוֹ בְשֻׁדָּה לֹא
7 נִרְגַּשׁ הַגְּדֻלּוֹת וְהַרְוֵמָמוֹת
8 שְׁלוֹ²³, וְעַד כִּמָּה הוּא מִצַּד
9 עֲצָמוֹ נִעְלָה וּמְרוֹמָם מֵהַעַם
10 הַמִּצְוִי בַשָּׂדֶה שֶׁהָרִי הוּא יוֹרֵד
11 אֵלֵיהֶם וּמֵתִקְרַב אֵלֵיהֶם
12 וְהִירָאָה אֲזִי בַחֹדֶשׁ אֵלּוּל
13 כֹּאשֶׁר 'הַמֶּלֶךְ בַּשָּׂדֶה' הִיא (לֹא)
14 מִצַּד הַגְּלוּי שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי
15 מִלְּמַעְלָה, אֲלֵא (לֹא) עַל-יְדֵי
16 עֲבוֹדַת הָאָדָם, לִכְן,
17 הִירָאָה אֲזִי הִיא יִרְאָה
18 תַּתְאָה כִּי הָאָדָם מִצַּד עֲצָמוֹ לֹא
19 מִסּוּגָל לִיּוֹתֵר מִזֶּה, וּבְרָאש־
20 הַשָּׁנָה, בְּשֶׁהִמְלִיךְ הוּא
21 בְּהִיכָל מַלְכוּתוֹ, שְׂאֲזִי
22 נִרְגַּשׁ וְיִכָּר בְּגִלּוֹי הַרְוֵמָמוֹת
23 שְׁלוֹ, שֶׁהוּא מְרוֹמָם
24 וּמִבְּדֵל מֵהַעַם²⁴,
25 דְּבִנְמִשָּׁל הוּא גְלוּי
26 הַרְוֵמָמוֹת דְאֹר-אֵין-סוֹף
27 שְׁלִמְעָלָה מַעוֹלָמוֹת,
28 וּבִהְיוֹתוֹ 'אֵין סוֹף' הָרִי הוּא נִעְלָה
29 וּמְרוֹמָם וְנִבְדֵּל מֵהַעוֹלָמוֹת
30 וְהַנְּבִרָאִים הַמּוֹגְבִּילִים וְלִכְן
31 הִירָאָה שְׂבִירָאש־הַשָּׁנָה הִיא יִרְאָה עֲלֵאָה. מַעְתָּה מוֹכֵן מִדּוֹעַ יֵשׁ
32 צוֹרֵךְ בְּתִקְיַעַת שׁוֹפֵר בַּחֹדֶשׁ אֵלּוּל כִּהְכֵנָה לַתְּקִיעַת הַשׁוֹפֵר בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה – כִּי
33 תַחֲלִילָה יֵשׁ לַהֲגִיעַ לִירְאָה תַתְאָה שֶׁהִיא הַעֲבוּדָה דַּחוּדָה אֵלּוּל, וְלֵאחֶר מִכֵּן
34 בְּאִים לִירְאָה עִילָאָה שֶׁהִיא הַעֲבוּדָה דְרָאשׁ הַשָּׁנָה.
35 וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּזֶה שְׂצָרִיף לַתְּקִיעַת שׁוֹפֵר בְּרָאש־הַשָּׁנָה בְּכַדִּי לִבָּא
36 לִירְאָה עֲלֵאָה, אִף שְׂאֲזִי הוּא זְמַן הַתְּגִלּוֹת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ,

ביאור בדרך אפשר

37 כַּמְבוּאָר בַּקְּבִלָה וְחִסְדוֹת שֶׁבְּרָאשׁ הַשָּׁנָה מִיְדֵי שָׁנָה בִּשְׁנָה נִפְעַל מַחֲדָשׁ 'בִּנְיָן
38 הַמַּלְכוּת' שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא עַל הָעוֹלָם הֵיכְנוֹ שְׂבִירָאש־הַשָּׁנָה
39 מִצַּד עֲצָמוֹ, גַּם לֹא הַתְּקִיעָה בַּשׁוֹפֵר, מֵאִיר בְּגִלּוֹי הַרְוֵמָמוֹת וְהַהִפְלָאָה
40 דְאֹר-אֵין-סוֹף שְׁלִמְעָלָה מַעוֹלָמוֹת, וְלִכְאוּרָה מִהַ צוֹרֵךְ בְּתִקְיַעָה אִם
41 הַדְּבַר מֵאִיר וּמִתְגַּלָּה מִצַּד עֲצָמוֹ?
42 הוּא, כִּי זְמַן הוּא מִגְּדֵרִי
43 הָעוֹלָם²⁵, כַּמְבוּאָר בַּחֲסִידוֹת
44 שֶׁזְמַן 'וְהַמָּקוֹם' הֵם שְׁנֵי
45 הַגְּדִירִים וְהַהִגְבָּלוֹת שֶׁמֵּאִפְיִינִים
46 עוֹלָם מוֹגְבֵּל וְכִיּוֹן וְלִכְן,
47 הַרְוֵמָמוֹת דְאֹר-אֵין-סוֹף
48 שְׂמִתְגַּלָּה בְּרָאש־הַשָּׁנָה
49 מִצַּד הַזְמַן דְרָאש־הַשָּׁנָה
50 לַמְּרוֹת שֶׁמְדוּבֵּר בַּהֲתַלּוֹת
51 אֱלוּקוֹת שְׁלִמְעָלָה מֵהַעוֹלָמוֹת,
52 כַּמְבוּאָר לַעֲלִיל, סוֹף סוֹף כִּיּוֹן
53 שֶׁהַגּוֹרֵם אֶת הַהִמְשָׁכָה הוּא מוֹשֵׁג
54 הַזְמַן שֶׁהוּא מוֹשֵׁג וְגִדֵּר שֶׁל
55 הָעוֹלָם הוּא אֹר אֱלוּקִי מִסּוּג
56 שֶׁנִּחְשָׁב שִׁיף לַעוֹלָמוֹת.
57 וְהַגְּלוּי דְאֹר-אֵין-סוֹף
58 כְּמוֹ שֶׁהוּא קְדוֹשׁ וּמִבְּדֵל
59 מַעוֹלָמוֹת, לַגְּמִרִי אִפִּילוֹ לֹא
60 "שִׁיף לַעוֹלָמוֹת" הוּא בְּעֶקֶר
61 עַל-יְדֵי הַמִּצְוֹת, כִּפִּי שְׂמוּכֵן
62 גַּם מִנוֹסַת בְּרַכַּת הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר
63 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ²⁶ הֵיכְנו
64 שְׁעִינֵן הַקְדוּשָׁה, לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה,
65 הַמּוֹרָה עַל הָאוֹר הָעֵלְיוֹן שְׁלִמְעָלָה
66 מֵהַעוֹלָמוֹת נִמְשָׁךְ דּוּקָא עַל יְדֵי
67 הַמִּצְוֹת (וּבִלְקוּטֵי תוֹרָה) מוֹכָא עַל כֵּךְ הַפְסוֹק "יִרְאוּ אֶת קְדוּשָׁתוֹ", וּמִבְּאֵר
68 "שְׁבַחֲתֵינָה יִרְאָה זֶה [יִרְאָה עִילָאָה] נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ...".
69 וְכִיּוֹן שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפֵר בְּרָאש־הַשָּׁנָה הִיא מִצְוָה, וּבִכְחוּתָהּ שֶׁל מִצְוָה
70 לַהֲמַשִּׁיךְ אֹר שְׁלִמְעָלָה מֵהַעוֹלָמוֹת, הָרִי הִירָאָה וְהַתְּרָדָה מְקוֹל הַשׁוֹפֵר
71 דְרָאש־הַשָּׁנָה הִיא יִרְאָה וּבִטּוֹל בְּתַכְלִית, יִרְאָה עֲלֵאָה שְׂנוּבַעַת
72 מֵהַכְּרָה בְּאֱלוּקוֹת שְׁלִמְעָלָה מֵהַעוֹלָמוֹת.

צו, ג. 23) היינו שלא נרגש הגדלות שלו, גם לא הגדלות בבריאת העולמות היראה תתאה. וראה לעיל הערה 4. 24) בסידור (עם דא"ח) הערה לתיקון חצות (קנא, ג"ד), דיראה חיצונית (יר"ת) היא "כמו היראה ופחד ממלך גדול ונורא", ויראה פנימית (יר"ע) היא יראת בושת "כמו שיש בושא לפני אדם גדול בדורו וצדיק". ומזה משמע לכאורה, דיראת המלך (באיזה אופן שתהי) הוא משל על יראה תתאה. ולכאורה י"ל הביאור בזה, כי כיון שאין מלך בלא עם, בהכרח שהעם יש לו תפיסת מקום לגבי המלך, ולכן אין זה משל על יראה עילאה (ביטול במציאות) מהגילוי דכולא קמי' כלא חשיב. אבל בסה"מ תרס"ה ובסה"מ תש"ח שבהערה 19, יראת המלך הוא משל על יראה עילאה, כי "לגבי גדולת ורוממות המלך אינו תופס מקום כלל וכלל, כי הוא מובדל בערך לגמרי". 25) שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, א). 26) וראה תניא פמ"ו (סו, א) שקאי על "קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו . . מובדל מהעולמות". וראה לקו"ת במדבר שבהערה 22.

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף עוֹד בְּאֹר בְּזֶה שֶׁהִירָאָה הַבָּאָה מִקּוֹל
2 הַשּׁוֹפָר דָּלָלוֹל הִיא (רַק) יִרְאֶה תַּתָּאָה, בְּנוֹסֵף לְבִיאֹר הַנוֹכַח שֶׁהִיא
3 'יראה תתאה' כיוון שהיא נובעת מהתבוננות באלוקות השייכת לעולמות כִּי
4 זֶה שְׁקוֹל הַשּׁוֹפָר דְּרָאשׁ-הַשָּׁנָה מִבֵּיא לִירְאֶה עֲצוּמָה כְּזוֹ,
5 יראה גדולה ועצומה עד כדי כך

6 שהיא מביאה על האדם בטול
7 בְּמִצִּיאוֹת (יִרְאֶה עֲלָאָה),
8 הוּא מִצַּד הַמִּצְוָה
9 דִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, כִּי בִכּוּחַ
10 שֶׁל מִצּוֹה לְהַמְשִׁיךְ אֹר אֵין סוֹף
11 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהָעוֹלָמוֹת וְכִינּוֹן
12 שִׁתְקִיעַת שׁוֹפָר בְּאֵלּוֹל
13 אֵינָה מִצְוָה (וְאֵין)
14 מְבָרְכִים עַל זֶה אֲשֶׁר
15 קִדְּשָׁנוּ (בְּמִצְוֹתָיו), וְאֵין
16 בִּכּוּחַ לְהַמְשִׁיךְ וְלִגְלוֹת אֹר אֵין
17 סוֹף מִלְּמַעֲלָה, וּפְעוּלָתָהּ הִיא רַק
18 מִצַּד הָאָדָם וּבִכּוּחוֹ לִכְנֹן,
19 הִירְאֶה (וְהַבְטוֹל) הַבָּאָה
20 מִקּוֹל הַשּׁוֹפָר דָּלָלוֹל הִיא
21 (רַק) בְּטוֹל הַיֵּשׁ, יִרְאֶה
22 תַּתָּאָה. אֲלֹא שְׂאֵף-עַל-
23 פִּי־כֵן, לְמִרּוֹת הַפֶּעַר וְהַמְרַחֵק
24 הַגְּדוֹל בֵּין 'יראה תתאה' ו'יראה
25 עֵילָאָה', בְּכָל זֹאת יִרְאֶה זֶה
26 ה'יראה תתאה' שֶׁל חֲדוּשׁ אֱלֹהִים
27 הִיא הַקִּדְמָה וְהַכְּנָה
28 לִירְאֶה עֲלָאָה דְּרָאשׁ-
29 הַשָּׁנָה, כִּי בְּכִדִּי לְבָא
30 לִירְאֶה עֲלָאָה, צְרִיכָה
31 לְהִיּוֹת תַּחְלָה יִרְאֶה
32 תַּתָּאָה (כַּנִּל בְּהַמְאָמֵר)
33 כִּי סֵדֶר הָעֵבֹדָה הוּא לִלְכַּת
34 מִדְּרָגָה לְדְרָגָה.

35 (ה) וְהִנֵּה יָדוּעַ 27 בְּחֹרֶת
36 הַחֲסִידוֹת שֶׁבְּכִדִּי לְבָא
37 וְלַעֲלוֹת מִירְאֶה תַּתָּאָה לִירְאֶה עֲלָאָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת תַּחְלָה
38 אַהֲבָה. דְּסִדֵּר הָעֵבֹדָה הַנֶּחֱסֵן וְהַרְצוּי הוּא דִּחְיִילוֹ רַחֲיִימוּ, יִרְאֶה
39 אַהֲבָה, רַחֲיִימוּ וְדִחְיִילוֹ אַהֲבָה וִירְאֶה. דִּחְיִילוֹ (הִרְאֵשׁוֹן) הוּא יִרְאֶה
40 תַּתָּאָה, הַתַּחֲלָה הִיא בִּירְאֶה בְּדִרְגָּה נְמוּכָה וְלֹאֲחֲרִי־זֶה הַשֵּׁלֶב הַבָּא
41 בְּעֵבֹדֶת ה' הוּא ב' דְּרָגוֹת בְּרַחֲיִימוּ, שְׁתֵּי דְרָגוֹת בְּאַהֲבָה אַהֲבָה
42 זֹטָא אַהֲבָה 'קִטְנָה' וְאַהֲבָה רַבָּה, אַהֲבָה 'גְּדוּלָּה' וְלֹאֲחֲרִי־זֶה
43 'דִּחְיִילוֹ', יִרְאֶה עֲלָאָה יִרְאֶה בְּדִרְגָּה גְּבוּחָה שֶׁלֹּמַעֲלָה מֵאַהֲבָה. וּמִזֶּה

ביאור בדרך אפשר

44 מוֹכֵן, דְּזֶה שְׂמַה'יִרְאֶה תַּתָּאָה' דָּלָלוֹל שֶׁהִיא יִרְאֶה בְּדִרְגָּה נְמוּכָה,
45 לְמַטָּה מֵאַהֲבָה, בְּאֵיִם לִ'יִרְאֶה עֵילָאָה' בְּרָאשׁ-הַשָּׁנָה שֶׁהִיא יִרְאֶה
46 גְּדוּלָּה וְעֲצוּמָה שֶׁלֹּמַעֲלָה מֵאַהֲבָה הוּא עַל-יְדֵי הַקִּדְמָת הָאַהֲבָה. וְיֵשׁ
47 לְבָאֵר זֶה עַל-פִּי מַה שֶּׁכְּתוּב בְּ'לְקוּטֵי תוֹרָה' דְּכִשְׁהַמְלִיךְ
48 הוּא בְּשִׁדָּה וּבְנִמְשָׁל שְׁאוֹר

49 הָאֵין סוֹף מֵאִיר לְמַטָּה בְּעוֹלָמוֹת
50 הוּא מְקַבֵּל אֶת כָּל־
51 בְּסִכְרֵי פָּנִים יְפוֹת וּמִרְאֶה
52 פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת לְכָל־
53 דְּפָנִים יְפוֹת וּפָנִים
54 שׁוֹחֲקוֹת הוּא עֲנִין
55 הָאַהֲבָה, שֶׁהִיא תוֹכֵן עֲנִין
56 הָאַהֲבָה הוּא קִירּוֹב, חוּ
57 הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל קִבְּלַת פָּנִים בְּסִכְרֵי
58 פָּנִים יְפוֹת וְעַל-יְדֵי
59 שֶׁהַמְלִיךְ מְקַבֵּל אֶת כָּל־
60 בְּסִכְרֵי פָּנִים יְפוֹת, וּמִתְקַרֵּב
61 אֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד וּבְפִרְט
62 עַל-יְדֵי שְׁמִירְאָה פָּנִים
63 שׁוֹחֲקוֹת לְכָל־
64 קִירּוֹב נוֹסֵף וְגִדּוֹל יוֹתֵר מֵעַצֵּם
65 קִבְּלַת הַפָּנִים בְּסִכְרֵי פָּנִים יְפוֹת
66 זֶה מְעוֹרֵר אֲצֵלֶם אֲצֵל הָעַם
67 (כַּמֵּיִם הַפָּנִים לְפָנִים) 28
68 וְכַפִּי שֶׁהַפְּסוֹק מִמְּשִׁיךְ – "כֵּן לִבִּי
69 הָאָדָם אֶל הָאָדָם", וּבִלְשׁוֹן רַבְּנֵי
70 הַזֶּה בְּתִנְיָא (פֶּרֶק מו'): "פִּירוּשׁ,
71 כְּמוֹ שֶׁדּוֹגְמָת וְצוֹרֶת הַפָּנִים
72 שְׁאֵדָם מֵרָאָה בְּמִים כֵּן נִרְאֶה לוֹ
73 שֵׁם בְּמִים אוֹתָהּ צוֹרֶה עֲצוּמָה,
74 כִּכָּה מִמֶּשׁ לִבִּי הָאָדָם הַנֶּאֱמָן
75 בְּאַהֲבָתוֹ לְאִישׁ אַחֵר הִרִי אַהֲבָה
76 זֶה מְעוֹרֶרֶת אַהֲבָה בְּלִבִּי חֲבִירוֹ
77 אֵלָיו גַּם כֵּן... וְעַל אַחַת כַּמָּה
78 וְכַמָּה אִם מֶלֶךְ גְּדוֹל וְרַב מֵרָאָה
79 אַהֲבָתוֹ לְאִישׁ הַדִּיּוּט... עַל אַחַת

80 כְּמָה וְכַמָּה שֶׁתַּעֲוֹרֵר מִמִּילָא אַהֲבָה כְּפֹלָה וּמִכּוּפָּלָה בְּלִבִּי הַדִּיּוּט... אֶל
81 נֶפֶשׁ הַמֶּלֶךְ" אַהֲבָה לְהַמְלִיךְ.
82 וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לֹמֵר, שֶׁבְּפִרְטֵי הַמְּשָׁל שֶׁבְּ'לְקוּטֵי תוֹרָה'
83 לְהַתְּגַלּוֹת הָאֱלֹקוּת בְּחֹדֶשׁ אֱלֹהִים, מִשֶּׁל הַמֶּלֶךְ בְּשִׁדָּה, מְרַמְזִים ד' עֲנִינִים
84 הַנִּל שֶׁבְּסִדֵּר הָעֵבֹדָה – יִרְאֶה תַּתָּאָה, אַהֲבָה זֹטָא, אַהֲבָה רַבָּה, יִרְאֶה
85 עֵילָאָה, כַּפִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִפְּרֵט. דְּזֶה שְׁיִוְצָאִים הָעַם לְקִרְאָת הַמְּלִיךְ
86 לְקַבֵּל פָּנָיו, מִשֶּׁל לְפַעֲלָה שֶׁל הָאָדָם מִצַּד עֲצוּמָה לְהַתְּקַרֵּב לְאֱלֹקוֹת שְׁיִיף

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לִירָאָה תַּתְּאָה יִרְאֶה בְּרֵמָה נִמּוּכָה, עַד כִּמָּה שֶׁהָאֵדָם מִסּוּגָל לִהְיוֹת בְּכּוּחוֹתָיו
2 הַמּוּבָלִים. וְלֹא־חֲרִי־זָה, לֵאחֹר שֶׁהָאֵדָם עָשָׂה פְעוּלָה מְצִידוֹ בְּאַתְעֵרוֹתָא
3 דְּלִתְתָּא, הִדְבֵּר מְעוּרָר וּמִמְשִׁיךְ עָלָיו 'אַתְעֵרוֹתָא דְּלֵעִילָא' וְאוֹ הַמְּלִיךְ
4 מְקַבְּלָם אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם בְּסִבָּר פְּנִים יָפוֹת וּמִרְאָה לָהֶם

5 פְּנִים שׁוֹחֲקוֹת - שְׁתֵּי

6 הַדְּרָגוֹת דְּרַחֲמֵימוֹ' אַהֲבָה 1

7 (פְּנִים יָפוֹת - אַהֲבָה 2

8 זִוְטָא, אַהֲבָה בְּדִרְגָּה נִמּוּכָה 3

9 יַחֲסִית וּפְנִים שׁוֹחֲקוֹת - 4

10 אַהֲבָה רַבָּה אַהֲבָה בְּדִרְגָּה 5

11 גְּבוּהָה יַחֲסִית, שִׁכָּן 'פְּנִים 6

12 שׁוֹחֲקוֹת' הוּא קִירּוֹב חֹזֵק יוֹתֵר 7

13 וְנַעֲלָה יוֹתֵר מִ'סִּבָּר פְּנִים יָפוֹת', 8

14 וְלֹא־חֲרִי־זָה בָּא הָעֵנָן 9

15 דְּבִבּוּאוֹ לְהִיכִל מַלְכוּתוֹ 10

16 שְׂאוֹ הִירָאָה הִיא בְּדִרְגָּה גְּבוּהָה 11

17 שְׁנוּבַעַת מִכּוּחוֹ וּמַעֲלָתוֹ שֶׁל 12

18 הַמֶּלֶךְ - יִרְאָה עֲלָאָה. 13

19 (ו) וְהִנֵּה אֵף שֶׁבְּהַדְּרָגוֹת 14

20 דְּיִרְאָה, מִבְּחִינַת תּוֹכְנָה 15

21 וּמַעֲלָתָהּ שֶׁל הִירָאָה 16

22 דְּאֵלּוּל הִיא לְמִטָּה בְּדִרְגָּה 17

23 מִהִירָאָה דְּרֹאֲשֵׁי־הַשָּׁנָה, 18

24 דְּהִירָאָה דְּאֵלּוּל הִיא 19

25 יִרְאָה תַּתְּאָה, וְהִירָאָה 20

26 דְּרֹאֲשֵׁי־הַשָּׁנָה הִיא יִרְאָה 21

27 עֲלָאָה, מִכָּל־מְקוֹם מִצַּד 22

28 שְׁנֵי יֵשׁ מַעֲלָה וְיִתְרוֹן 23

29 בְּהִירָאָה דְּאֵלּוּל עַל 24

30 הִירָאָה דְּרֹאֲשֵׁי־הַשָּׁנָה 25

31 מִבְּחִינָה אַחֲרָת. כִּי הִירָאָה 26

32 וְהַבְּטוּל שֶׁבְּרֹאֲשֵׁי־הַשָּׁנָה, כִּינּוֹן שְׂאֵז הוּא זְמַן הַתְּגָלוּת מַלְכוּתוֹ 27

33 יִתְבַּרֵּךְ²⁹, כַּמְבוּאָר לְעִיל שֶׁבְּרֹאֲשׁ הַשָּׁנָה מִתְחַדֵּשׁת מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה־ 28

34 בְּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָם הִירָאָה וְהַבְּטוּל אֲזַי אֵינָם חֲדוּשׁ אֶלָּא דְּבֵר שְׁמוּכָן 29

35 מֵאֵלָיו וּמִתְחַיֵּיב מִהַתְּגָלוּת הָאֱלֹהִית שֶׁל יוֹם זֶה. דְּכִינּוֹן שְׁכּוּלָא קָמִיָּה 30

36 כֹּלָא חֲשִׁיב, הַכּוֹל לִפְנָיו, לִפְנֵי הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא, נִחְשָׁב כִּלְא', כִּאִילוֹ אֵינוֹ 31

37 קִיִּים כִּי לִגְבֵי הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא הַמְצִיאֹת הָאֱמִיתִית שׁוֹם דְּבֵר לֹא תוֹפֵס 32

38 מְקוֹם וְכָל שְׁהוּא קָמִיָּה יוֹתֵר, וְכָל שֶׁהוּא יוֹתֵר לִפְנָיו, הֵינּוּ יוֹתֵר קְרֹב 33

39 לְאֱלֹהִים הוּא יוֹתֵר כֹּלָא³⁰, וְהַבְּטוּל שֶׁלֹּא לְאֱלֹהִים יוֹתֵר פְּנִימִי וְיוֹתֵר 34

40 עֵמוּק, וְכַמְבוּאָר לְעִיל שֶׁבִירְאָה תַּתְּאָה הָאֵדָם בְּטָל לְאֱלֹהִים בִּיטוּל הִישׁ 35

41 וְאֵילוֹ בִירְאָה עִילָאָה הַבְּטוּל הוּא בִיטוּל יוֹתֵר נַעֲלָה וְיוֹתֵר מוּחַלֵּט, 'בִּיטוּל 36

פְּנִינֵי, שְׁיָךְ לִירָאָה תַּתְּאָה. וְלֹא־חֲרִי־זָה, הַמְּלִיךְ מְקַבְּלָם
בְּסִבָּר פְּנִים יָפוֹת וּמִרְאָה לָהֶם פְּנִים שׁוֹחֲקוֹת - שְׁתֵּי
הַדְּרָגוֹת דְּרַחֲמֵימוֹ' (פְּנִים יָפוֹת - אַהֲבָה זִוְטָא, וּפְנִים
שׁוֹחֲקוֹת - אַהֲבָה רַבָּה), וְלֹא־חֲרִי־זָה בָּא הָעֵנָן דְּבִבּוּאוֹ
לְהִיכִל מַלְכוּתוֹ - יִרְאָה עֲלָאָה.

(ו) וְהִנֵּה אֵף שֶׁבְּהַדְּרָגוֹת דְּיִרְאָה, הִירָאָה דְּאֵלּוּל הִיא

לְמִטָּה מִהִירָאָה דְּרֹאֲשֵׁי־הַשָּׁנָה, דְּהִירָאָה

דְּאֵלּוּל הִיא יִרְאָה תַּתְּאָה, וְהִירָאָה דְּרֹאֲשֵׁי־הַשָּׁנָה הִיא

יִרְאָה עֲלָאָה, מִכָּל־מְקוֹם יֵשׁ מַעֲלָה בְּהִירָאָה דְּאֵלּוּל עַל

הִירָאָה דְּרֹאֲשֵׁי־הַשָּׁנָה. כִּי הִירָאָה וְהַבְּטוּל שֶׁבְּרֹאֲשֵׁי־

הַשָּׁנָה, כִּינּוֹן שְׂאֵז הוּא זְמַן הַתְּגָלוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבַּרֵּךְ²⁹,

הִירָאָה וְהַבְּטוּל אֲזַי אֵינָם חֲדוּשׁ. דְּכִינּוֹן שְׁכּוּלָא קָמִיָּה

כֹּלָא חֲשִׁיב, וְכָל שֶׁהוּא קָמִיָּה יוֹתֵר, הוּא יוֹתֵר כֹּלָא³⁰,

הָרִי זֶה שִׁישְׁרָאֵל הֵם בְּבִטּוּל דְּיִרְאָה עֲלָאָה בְּהִזְמָן

דְּרֹאֲשֵׁי־הַשָּׁנָה כְּשֶׁהֵם נִמְצְאִים בְּהִיכִל מַלְכוּתוֹ, אֵין בְּזָה

חֲדוּשׁ. [וּבְדִגְמַת הַבְּטוּל שֶׁבְּאַצִּילוֹת, שְׂאִין בְּזָה חֲדוּשׁ³¹,

כִּינּוֹן שֶׁבְּאַצִּילוֹת מֵאִיר גִּלּוּי אֹרֶז־אֵין־סוּף. וְעַל־דִּרְךָ־זָה

בְּאַצִּילוֹת גּוּפָא, שֶׁהַבְּטוּל שֶׁבְּסִפְרֵת הַחֲכָמָה, שְׂבָהּ הוּא

עֶקֶר הַבְּטוּל, אֵינוֹ חֲדוּשׁ, לְפִי שֶׁבְּחֲכָמָה הוּא הַגִּלּוּי

דְּהוּא לְבָדּוֹ וְאֵין זִוְלָתוֹ³². וּמִכָּל־שְׂכָן הַבְּטוּל דְּכֶתֶר,

דְּאֵף־עַל־גֹּב שֶׁהוּא אֹרֶז צַח וְכוּ', אוֹכֵם הוּא קָדָם עֲלֵת

הָעִילוֹת³³, דְּפִרּוּשׁ אוֹכֵם הוּא שֶׁהַכֶּתֶר הוּא בְּבִטּוּל (כְּמוֹ

וְטַעַם לְמָה שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים [מִכְתָּבִי הָאֲרִיז"ל] שְׂאוֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ

מִתְיַיֵּחַ אֲפִילוֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת אֶלָּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת תַּחֲלִיל בְּסִפְרֵת חֲכָמָה

וְהֵינּוּ מִשּׁוֹם שְׂאֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא הוּא אֶחָד הָאֱמֵת שֶׁהוּא לְבָדּוֹ הוּא וְאֵין זִוְלָתוֹ

חוּ הִיא מִדְּרַגַּת הַחֲכָמָה וְכוּ'". וּמִכָּל־שְׂכָן הַבְּטוּל דְּכֶתֶר, בְּחִינַת כֶּתֶר

עֲלִין שְׁלֵמַעֲלָה גַם מִעֵשֶׂר הַסִּפְרִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת (בְּדִגְמַת כֶּתֶר שְׁנִמְצָא

מִעַל לְרֹאשׁ) שְׁעָלָיו נִאֲמַר בְּזוּהַר דְּאֵף־עַל־גֹּב שֶׁהוּא אֹרֶז צַח וְכוּ',

וְכִינּוֹן שֶׁהוּא מֵאִיר בְּגִלּוּי אֹרֶז צַח וְכוּ', בְּכָל זֹאת אוֹכֵם שְׁחוּר הוּא קָדָם

עֲלֵת הָעִילוֹת³³, לִגְבֵי הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֵצָמוֹ שְׁנִקְרָא 'עִילָת הָעִילוֹת',

הַסִּיכָה לְכָל הַסִּיכּוֹת, כְּלוּמֵר מִהִמּוֹר הָרֵאשׁוֹנִי שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת, גַּם הַדְּרָגוֹת הַכִּי

גְּבוּהוֹת דְּפִרּוּשׁ אוֹכֵם שְׁחוּר הוּא שֶׁהַכֶּתֶר הוּא בְּבִטּוּל (כְּמוֹ

בְּמִצִּיאֹת, וְכִינּוֹן שֶׁכֵּן הָרִי זֶה שִׁישְׁרָאֵל הֵם בְּבִטּוּל דְּיִרְאָה עֲלָאָה
בְּהִזְמָן דְּרֹאֲשֵׁי־הַשָּׁנָה כְּשֶׁהֵם נִמְצְאִים בְּהִיכִל מַלְכוּתוֹ, אֵין
בְּזָה חֲדוּשׁ כִּי בְּרוּר שְׁקִירָבָה בְּרֵמָה כּוֹז פּוֹעֵלֶת אֶת הַבְּטוּל בְּתַכְלִית.
[וּבְדִגְמַת הַבְּטוּל שֶׁבְּאַצִּילוֹת, שְׂאֵמָנִם יֵשׁ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֵשֶׂר

סִפְרִיּוֹת בְּדִגְמַת הָעוֹלָמוֹת

שְׁלֵמַתָּה מֵאֲצִילוֹת אֲבָל אֵין לָהֶם

הַגְּדֵרָה שֶׁל 'מִצִּיאֹת', וְכַמְבוּאָר

בְּחִסְדוֹת שֶׁהֵם "לְאֻקּוֹת מִמֶּשׁ"

כִּי כָּל מָה שְׁקִיִּים בְּעוֹלָם

הָאֲצִילוֹת בְּטָל מִכָּל וְכָל וְאֵם כֵּן

הַבְּטוּל מוּכָן מֵאֵלָיו שְׂאֵין

בְּזָה חֲדוּשׁ³¹, מִכִּינּוֹן

שֶׁבְּאַצִּילוֹת מֵאִיר גִּלּוּי

אֹרֶז־אֵין־סוּף וְכַאֲשֶׁר הָאוֹר

הָאֱלֹקִי הָאֵינוֹסוּפִי מֵאִיר בְּגִלּוּי

שׁוֹם דְּבֵר לֹא תוֹפֵס מְקוֹם. וְעַל־

דִּרְךָ־זָה בְּאַצִּילוֹת גּוּפָא,

בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֵצָמוֹ

שֶׁהַבְּטוּל שֶׁבְּסִפְרֵת

הַחֲכָמָה, שְׁנִקְרָאֵת "כֶּתֶר מָה"

עַל שֶׁם הַבְּטוּל (כְּמוֹ "וְנִחַנּוּ מָה"

שֶׁמִּשְׁמַעוֹ בִּיטוּל) שְׂבָהּ הוּא

עֶקֶר הַבְּטוּל, שֶׁל הַסִּפְרִיּוֹת

עֵצָמָן וּבְסִפְרֵת הַחֲכָמָה הַבְּטוּל

נִיכָר וְנִרְגָּשׁ עוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר

בְּשֹׂאֵר הַסִּפְרִיּוֹת, אֵינוֹ חֲדוּשׁ,

לְפִי שֶׁבְּחֲכָמָה הוּא הַגִּלּוּי

דְּהוּא לְבָדּוֹ וְאֵין זִוְלָתוֹ³²

כְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָזֵקֵן בְּתִנְיָא:

"וְכַאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי מִמּוֹרֵי [הַמְּגִיד

מִמְעוּרִישׁ] עָלָיו הַשְּׁלוֹם פִּירוּשׁ

וְטַעַם לְמָה שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים [מִכְתָּבִי הָאֲרִיז"ל] שְׂאוֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ

מִתְיַיֵּחַ אֲפִילוֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת אֶלָּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת תַּחֲלִיל בְּסִפְרֵת חֲכָמָה

וְהֵינּוּ מִשּׁוֹם שְׂאֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא הוּא אֶחָד הָאֱמֵת שֶׁהוּא לְבָדּוֹ הוּא וְאֵין זִוְלָתוֹ

חוּ הִיא מִדְּרַגַּת הַחֲכָמָה וְכוּ'". וּמִכָּל־שְׂכָן הַבְּטוּל דְּכֶתֶר, בְּחִינַת כֶּתֶר

עֲלִין שְׁלֵמַעֲלָה גַם מִעֵשֶׂר הַסִּפְרִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת (בְּדִגְמַת כֶּתֶר שְׁנִמְצָא

מִעַל לְרֹאשׁ) שְׁעָלָיו נִאֲמַר בְּזוּהַר דְּאֵף־עַל־גֹּב שֶׁהוּא אֹרֶז צַח וְכוּ',

וְכִינּוֹן שֶׁהוּא מֵאִיר בְּגִלּוּי אֹרֶז צַח וְכוּ', בְּכָל זֹאת אוֹכֵם שְׁחוּר הוּא קָדָם

עֲלֵת הָעִילוֹת³³, לִגְבֵי הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֵצָמוֹ שְׁנִקְרָא 'עִילָת הָעִילוֹת',

הַסִּיכָה לְכָל הַסִּיכּוֹת, כְּלוּמֵר מִהִמּוֹר הָרֵאשׁוֹנִי שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת, גַּם הַדְּרָגוֹת הַכִּי

גְּבוּהוֹת דְּפִרּוּשׁ אוֹכֵם שְׁחוּר הוּא שֶׁהַכֶּתֶר הוּא בְּבִטּוּל (כְּמוֹ

(29) לשון המאמר בלקו"ת לב, א. 30) אגה"ק ס"ב. 31) ראה לקו"ת ס"פ במדבר. סה"מ פר"ת ותרפ"א שבהערה 37. ושם שעיקר

התענוג והשעשועים שלמעלה הוא בבטול היש דבי"ע, מפני שהוא חידוש. וכהמשל דצפור המדברת (ראה בארוכה לקו"ת שם).

(32) תניא פל"ה בהגהה. 33) ראה תקו"ז ת" ע (ד"ה שיעורא דרצועין [קלה, ריש ע"ב]).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מִרְאָה הַשְּׁחֹר שְׁאִינוּ גְבוּהַ נֶגֶד מִרְאָה הַלָּבָן שֶׁלְעֹמֶת הַלָּבָן אֵין
2 לִשְׁחֹר מַעֲלָה וְחִשְׁבוֹת רַבָּה וְזֶה מַעֲמָדוֹ שֶׁל ה'כֹּתֶר' לְגַבִּי אֹר-אֵין-סוֹף
3 שֶׁלְמַעֲלָה מִהֶכְתֵּר (עֶלֶת הָעֵלֹת)³⁴, שֶׁהוּא בָטֵל לַגִּמְרִי וְזֶהוּ בִיטוּל
4 שְׁאֵין זֶה חֲדוּשׁ, מִכִּיּוֹן שֶׁהֶכְתֵּר מִשִּׁיג³⁵ שֶׁהוּא בְּאֵין-עֶרֶף
5 לְגַבִּי אֹר-אֵין-סוֹף]

6 וְהַהֲשָׁגָה הַזֹּאת מַחִיִּיבֶת אוֹתוֹ
7 לִהְיוֹת בְּבִיטוּל מִוַּחֲלָט, וְכֵן גַּם
8 הִירָאָה וְהִבִּיטוּל בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה,
9 אֵף שֶׁהִיא יִרְאָה נְעִילִית וְעִמּוּקָה
10 וּפְנִימִית בְּיִתּוֹר, יִרְאָה עֵילָאָה, אֵין
11 בָּהּ חֲדוּשׁ. וְהִירָאָה וְהִבִּיטוּל
12 בְּאֵלּוּל, כְּשֶׁהִמְלִיךְ הוּא
13 בִּשְׁדָּה (שְׁאֵין אֵין נֶרְשָׁה
14 הַגְּדֻלּוֹת וְהִרְוּמָמוֹת שְׁלוֹ
15 וְהַתְּגַלּוֹת הָאֱלֹקוֹת וְהַהֲשָׁגָה שֶׁל
16 הָאָדָם הִיא בְּמִידָה מִגּוֹבֵלָת)
17 וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן יִשְׁנוּ
18 הַבִּיטוּל דִּישְׁרָאֵל לֵאלֹקוֹת,
19 שְׁמִקְבָּלִים עֲלֵיהֶם
20 מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹכָא
21 לְעֵיל ש"עֵיקֶר הַעֲבוּדָה בְּאֵלּוּל
22 הִיא קְבֵלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם
23 וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁגָם
24 תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר לְעוֹרֵר
25 יִרְאָה וְחִרְדָּה (בְּכַדִּי
26 שְׁקִבְלַת הַמַּלְכוּת תִּהְיֶה
27 בְּשִׁלְמוֹת מִתּוֹךְ יִרְאָה וּבִיטוּל
28 יוֹתֵר גְּדוּלִים), הִנֵּה בִטוּל
29 זֶה, אֵף שֶׁהוּא בִטוּל
30 הַיֵּשׁ, וְאֵינוֹ 'בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת'
31 כְּמוֹ הַבִּיטוּל בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה, וְאֵין
32 סִפֵּק שֶׁהִבִּיטוּל בְּעוֹלָמוֹת
33 הָעֲלִיוֹנִים, בְּאֲצִילוֹת כֻּלָּל

34 וּבַחֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת בְּפִרְט וְכַל-שֶׁכֵּן בְּכַתֵּר, הוּא בִיטוּל נְעִילָה לֵאמֹר שִׁיעוֹר בְּהַתָּאם
35 לְהַתְּגַלּוֹת הָאֱלֹקוֹת הָאֵינוֹסוֹפִית בְּדִרְגּוֹת אֵלָּה, כֻּלָּל זֹאת, עִם הִיוֹתוֹ רַק 'בִּיטוּל
36 הַיֵּשׁ' הִרִי בִיטוּל זֶה הוּא יֶקֶר מְאֹד בְּעֵינֵי הַיֵּשׁ³⁶ מִפְּנֵי שֶׁשֶׁ בּוֹ חֲדוּשׁ.
37 וַיֵּשׁ לִזְמַר, דְּעַל-יְדֵי הַתְּעַנּוּג שֶׁל הַמְּלִיךְ מִזֶּה שְׁיִוְצָאֵין
38 לְקִרְאָתוֹ לְקַבֵּל פָּנָיו (קְבֵלַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ) בְּהִיוֹתוֹ בִּשְׁדָּה,
39 וְאִנִּישׁ הַשְּׁדָּה מִתְבַּטְּלִים לְפָנָיו לְמִירוֹת שֶׁהֵם בְּדִרְגָּה נְמוּכָה בְּהַשְׁגַּת אֱלֹקוֹת

וְהַהֲשָׁגָה הַזֹּאת מַחִיִּיבֶת אוֹתוֹ לִהְיוֹת בְּבִיטוּל מִוַּחֲלָט, וְכֵן גַּם הִירָאָה וְהִבִּיטוּל בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה, אֵף שֶׁהִיא יִרְאָה נְעִילִית וְעִמּוּקָה וּפְנִימִית בְּיִתּוֹר, יִרְאָה עֵילָאָה, אֵין בָּהּ חֲדוּשׁ. וְהִירָאָה וְהִבִּיטוּל בְּאֵלּוּל, כְּשֶׁהִמְלִיךְ הוּא בִּשְׁדָּה (שְׁאֵין אֵין נֶרְשָׁה הַגְּדֻלּוֹת וְהִרְוּמָמוֹת שְׁלוֹ וְהַתְּגַלּוֹת הָאֱלֹקוֹת וְהַהֲשָׁגָה שֶׁל הָאָדָם הִיא בְּמִידָה מִגּוֹבֵלָת) וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן יִשְׁנוּ הַבִּיטוּל דִּישְׁרָאֵל לֵאלֹקוֹת, שְׁמִקְבָּלִים עֲלֵיהֶם מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹכָא לְעֵיל ש"עֵיקֶר הַעֲבוּדָה בְּאֵלּוּל הִיא קְבֵלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁגָם תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר לְעוֹרֵר יִרְאָה וְחִרְדָּה (בְּכַדִּי שְׁקִבְלַת הַמַּלְכוּת תִּהְיֶה בְּשִׁלְמוֹת מִתּוֹךְ יִרְאָה וּבִיטוּל יוֹתֵר גְּדוּלִים), הִנֵּה בִטוּל זֶה, אֵף שֶׁהוּא בִטוּל הַיֵּשׁ, וְאֵינוֹ 'בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת' כְּמוֹ הַבִּיטוּל בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה, וְאֵין סִפֵּק שֶׁהִבִּיטוּל בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, בְּאֲצִילוֹת כֻּלָּל

(34) לקו"ת בלק סט, א. (35) כ"ה הלשון בלקו"ת שם. (36) ראה סה"מ תרפ"ח ע' קא בפירושו הכתוב יקר בעיני הוי' גו' (תהלים קטז, טו), "דלמעלה יקר וחביב מאד המיתה וביטול מה שהחסידים עושים בנה"ב כו' להיותו חידוש דבר". וראה לעיל הערה 31. (37) ראה סה"מ פר"ת (לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) ע' לר וסה"מ תרפ"א ע' קכא, שהמעלה בביטול היש שבבי"ע על הביטול בהמציאות שבאצילות הוא לא רק מפני החידוש שבזה (כנ"ל הערה 31) אלא גם שהביטול דהיש "הוא ביטול גדול יותר מהביטול שבאצילות בעצם אופן הביטול". עיי"ש בארוכה. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 74 ובהגסמן שם.

40 מִתּוֹסָף עוֹד יוֹתֵר בְּזָה שֶׁהוּא מְקַבֵּל אֵת כָּלִם בְּסִכָּר פָּנִים
41 יָפוֹת וּמִרְאָה פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת לְכָלִם וְזֶה עֲצֻמוֹ פּוֹעֵל תּוֹסֶפֶת וִיתְרוֹן
42 גְּדוֹל יוֹתֵר בְּהַתְּקַרְבוֹת הַמֶּלֶךְ אֶל הָעַם.

43 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּהַמַּעֲלָה שְׁבִהִירָאָה וְהַבִּיטוּל דְּאֵלּוּל לְגַבִּי
44 הִירָאָה וְהַבִּיטוּל דְּרָאשׁ-
45 הַשְּׁנָה הִיא לֹא רַק מִצַּד
46 הַחֲדוּשׁ שְׁבִנָּה, אֵלָּא גַם
47 בְּעֵינֵי הַבִּיטוּל³⁷ זֹאת לְמִירוֹת
48 שְׁנִתְבָּאָר לְעֵיל בְּהַרְחָבָה
49 שֶׁמִּבְחִינַת דִּרְגַּת הַבִּיטוּל, בְּוֹדָאֵי
50 שֶׁהִבִּיטוּל דְּרָאשׁ הַשְּׁנָה נְעִילָה
51 יוֹתֵר, כְּמַעֲלַת 'יִרְאָה עֵילָאָה' עַל
52 יִרְאָה תַתָּאָה, בְּכָל זֹאת יֵשׁ יִתְרוֹן
53 בְּבִיטוּל שֶׁל חֲדוּשׁ אֵלּוּל לֹא רַק
54 מִפְּנֵי הַחֲדוּשׁ אֵלָּא גַם מִבְּחִינַת
55 תּוֹכֵן וְמַהוּת הַבִּיטוּל כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ
56 וּמִבְּאֵר. דְּהַבִּיטוּל שְׁעַל-יְדֵי
57 גִּלּוּי, הַבִּיטוּל בְּרָאשׁ הַשְּׁנָה
58 (שְׁדוּמָה לְבִיטוּל בְּעוֹלָמוֹת
59 הָעֲלִיוֹנִים שְׁנוּבֵעַ מִפְּנֵי גִלּוּי
60 וְהַהֲשָׁגָה) כִּיּוֹן שֶׁהַבִּיטוּל
61 הוּא מִפְּנֵי שְׁמִכִּיר
62 וּמִרְגִּישׁ הָעֲלוּי דְּהַגִּלּוּי
63 שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹקִי (שֶׁהוּא
64 בְּאֵין-עֶרֶף לְגַבִּיָּה הָאָדָם),
65 הִרִי הַבִּיטוּל קָשׁוֹר עִם
66 מִצִּיאוֹת הָאָדָם (הַהֶכְרָה
67 שְׁלוֹ). וְאִמְתִּית עֵינֵן
68 הַבִּיטוּל הוּא בְּהַעֲבוּדָה
69 דְּקִבְלַת עַל, שֶׁהוּא כְּמוֹ
70 עֶבֶד, שְׁמַצֵּד עַל הָאֲדוֹן
71 שְׁמִטָּל עָלָיו, הוּא מְכַרְח
72 לְקִים רְצוֹן הָאֲדוֹן

וּמַהֲבִינָה הַזֹּאת, בִּיטוּל שְׁנוּבֵעַ מִפְּנֵי הַהֶכְרָה וְלֹא מִהַחֲלָטָה שֶׁל הָאָדָם מִצַּד
עֲצֻמוֹ, הִרִי הוּא עִמּוּק וְחוֹק יוֹתֵר, כְּמוֹ בְּמַשֵּׁל הַבִּיטוּל שֶׁל הָעֶבֶד וְהָאֲדוֹן,
שֶׁהָעֶבֶד בָּטֵל כְּלָפִי הָאֲדוֹן מִפְּנֵי הַהֶכְרָה וְלֹא יִתְכַּן אַחֲרָיו.
(ז) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאָר מַה שְּׁכָתוּב בְּהַמָּאָמֵר שֶׁהַמְּשַׁכֵּת
הַמְּקִיף הָאוֹר הָאֱלֹקִי הָאֵינוֹסוֹפִי שֶׁלֹּא מִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת בְּפִנִּימִיּוֹת אֵלָּא נִשְׁאָר
'מְקִיף' רְסוּבֵב' עֲלֵיהֶם דְּרָאשׁ-הַשְּׁנָה הִיא (בְּעֶקֶר) עַל-יְדֵי הִירָאָה

(34) לקו"ת בלק סט, א. (35) כ"ה הלשון בלקו"ת שם. (36) ראה סה"מ תרפ"ח ע' קא בפירושו הכתוב יקר בעיני הוי' גו' (תהלים קטז, טו), "דלמעלה יקר וחביב מאד המיתה וביטול מה שהחסידים עושים בנה"ב כו' להיותו חידוש דבר". וראה לעיל הערה 31. (37) ראה סה"מ פר"ת (לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) ע' לר וסה"מ תרפ"א ע' קכא, שהמעלה בביטול היש שבבי"ע על הביטול בהמציאות שבאצילות הוא לא רק מפני החידוש שבזה (כנ"ל הערה 31) אלא גם שהביטול דהיש "הוא ביטול גדול יותר מהביטול שבאצילות בעצם אופן הביטול". עיי"ש בארוכה. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 74 ובהגסמן שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהִתְרַדָּה הַבָּאָה עַל-יְדֵי הַהִכָּנָה לֹוֹה שְׁנוּפֵעֶלֶת עַל-יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר
2 דָּאָלֹוּל, כִּי זֶה שְׁעַל-יְדֵי הַתְּרַדָּה (שְׁנוּנָה בִּטּוּל, כְּלִשׁוֹן הַפִּסּוּק
3 שֶׁהָאִדָם הַמִּבְטָל אֶת מִצִּיאוֹתָיו כְּלָפִי ה' נִקְרָא וְתִרְדָּה עַל דְּבָרֵי) הוּא
4 הַמְּשֻׁכֶּת הַמִּקִּיף (בֵּית), הוּא (בְּעֵקֶר) כְּשֶׁהִתְרַדָּה הִיא בָּאֶפֶן
5 דְּבִטּוּל וְשִׁפְלוּת, עֲנִי
6 וּנְכָה רֹוֶחַ וְהִבְטָוּל הוּא 1
7 הַגּוֹרֵם הַעִיקָרִי לַהֲמֻשְׁכַּת 2
8 וְהַתְּגַלּוּת הָאוּר הָאֱלֹוִקִי. 3
9 וְכַמְבָּאָר בְּהַמְּאָמֵר דְּכָל 4
10 שֶׁהָאִדָם מְשִׁפִּיל אֶת 5
11 עֲצָמוֹ יוֹתֵר, הַמִּקִּיף 6
12 שְׁנִמְשָׁף הוּא מִקִּיף עֲלִיּוֹן 7
13 יוֹתֵר. וְלִכֵּן עֵקֶר הַמְּשֻׁכֶּת 8
14 הַמִּקִּיף שָׁמֹנֶם נִמְשָׁף בְּפוּעֵל 9
15 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֲבָל הוּא עַל- 10
16 יְדֵי הִירָאָה וְהִתְרַדָּה 11
17 דָּאָלֹוּל, כִּי הִירָאָה 12
18 וְהִתְרַדָּה דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה 13
19 הוּא עַל-יְדֵי שְׁמִרְגִישׁ 14
20 הָאִדָם אֶת הַגְּלוּי דְּלִמְעַלָּה, 15
21 וְהַבְטָוּל שְׁעַל-יְדֵי הָרֶגֶשׁ 16
22 הַגְּלוּי, אֵינֹו בָּאֶפֶן 17
23 דְּשִׁפְלוּת כִּי הִבְטָוּל שְׁעַל יְדֵי 18
24 יִירָאָה זֹו שׁוֹנוּבֶעַת מֵהַשְּׁגָה 19
25 וְהִרְגֵּשָׁה שֶׁל הָאִדָם, אֵינֹו בִּיטּוּל 20
26 מוּחַלֵּט לַגִּמְרִי אֲלֵא סוֹף סוֹף 21
27 קֶשׁוּר עִם מִצִּיאוֹתָיו שֶׁל הָאִדָם 22
28 שְׁמִישׁ וּמִרְגִישׁ. וְעֵקֶר הָעֲנִיָּן 23
29 דְּעֲנִי וּנְכָה רֹוֶחַ, בִּטּוּל 24
30 בָּאֶפֶן דְּשִׁפְלוּת, הוּא 25
31 בְּהִירָאָה וְהִתְרַדָּה דָּאָלֹוּל 26
32 שֶׁלֹא נֹובֶעַת מִהִרְגֵּשָׁה וְהַשְּׁגָה 27
33 אֲלֵא בְּעִיקָר מִקְבַּלֶּת עוֹל מַלְכוּת 28
34 שְׁמִים. 29
35 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף עוֹד בָּאוּר 30
36 בְּהַמְעַלָּה שְׁבִירָאָה 31
37 דָּאָלֹוּל עַל הִירָאָה 32
38 דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה, מַלְכָּד שְׁתִי 33
39 הַמַּעֲלֹוֹת הָאוֹמְרוֹת (מַעֲלַת הַחִידוּשׁ וּמַעֲלַת אֹופֶן הַבִּיטּוּל) דְּכִינּוֹן שְׁבִירָאָה
40 וְהַבְטָוּל דָּאָלֹוּל בָּאָה עַל-יְדֵי עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲנִי
41 לְדוּדִי, שְׁהִיא עֲבוּדָה שֶׁל הָאִדָם מִצֵּד עֲצָמוֹ שֶׁשְׁרָשׁ דִּישְׁרָאֵל הוּא
42 בְּהַ'עֲצָמוֹת', כַּמְבָּאָר בַּחֲסִידוֹת שְׁנוּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרֹשׁוֹת בַּעֲצָמוֹת
43 וּמֵהוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בִּירוּן-הוּא בַּעֲצָמוֹ (כִּי הִרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְנוּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל

(בְּעֵקֶר) עַל-יְדֵי הִירָאָה וְהִתְרַדָּה הַבָּאָה עַל-יְדֵי תְּקִיעַת
שׁוֹפָר דָּאָלֹוּל, כִּי זֶה שְׁעַל-יְדֵי הַתְּרַדָּה (וְתִרְדָּה עַל דְּבָרֵי)
הוּא הַמְּשֻׁכֶּת הַמִּקִּיף (בֵּית), הוּא (בְּעֵקֶר) כְּשֶׁהִתְרַדָּה
הִיא בָּאֶפֶן דְּבִטּוּל וְשִׁפְלוּת, עֲנִי וּנְכָה רֹוֶחַ. וְכַמְבָּאָר
בְּהַמְּאָמֵר דְּכָל שֶׁהָאִדָם מְשִׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ יוֹתֵר, הַמִּקִּיף
שְׁנִמְשָׁף הוּא מִקִּיף עֲלִיּוֹן יוֹתֵר. וְלִכֵּן עֵקֶר הַמְּשֻׁכֶּת
הַמִּקִּיף הוּא עַל-יְדֵי הִירָאָה וְהִתְרַדָּה דָּאָלֹוּל, כִּי הִירָאָה
וְהִתְרַדָּה דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה הוּא עַל-יְדֵי שְׁמִרְגִישׁ הַגְּלוּי
דְּלִמְעַלָּה, וְהַבְטָוּל שְׁעַל-יְדֵי הָרֶגֶשׁ הַגְּלוּי, אֵינֹו בָּאֶפֶן
דְּשִׁפְלוּת. וְעֵקֶר הָעֲנִיָּן דְּעֲנִי וּנְכָה רֹוֶחַ, בִּטּוּל בָּאֶפֶן
דְּשִׁפְלוּת, הוּא בְּהִירָאָה וְהִתְרַדָּה דָּאָלֹוּל.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף עוֹד בָּאוּר בְּהַמְעַלָּה שְׁבִירָאָה דָּאָלֹוּל עַל
הִירָאָה דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה, דְּכִינּוֹן שְׁבִירָאָה וְהַבְטָוּל
דָּאָלֹוּל בָּאָה עַל-יְדֵי עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲנִי לְדוּדִי,
שֶׁשְׁרָשׁ דִּישְׁרָאֵל הוּא בְּהַ'עֲצָמוֹת', לִכֵּן, הַמְּשֻׁכֶּת
שְׁעַל-יְדֵי יִרָאָה וְכַמְבָּאָר זֶה, הִיא הַמְּשֻׁכֶּת הַ'עֲצָמוֹת'. וַיֵּשׁ
לּוֹמֵר, שְׁזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל זֶה שְׁמִי'יִרָאָה תַּתָּאָה'
דָּאָלֹוּל בָּאִים אַחֲרֵךְ בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה לִירָאָה עֲלָאָה, כִּי
עַל-יְדֵי הִירָאָה דָּאָלֹוּל הוּא הַמְּשֻׁכֶּת הַ'עֲצָמוֹת', וְעַל-יְדֵי-
זֶה נִמְשָׁכִים (אַחֲרֵךְ) גַּם הַגְּלוּיִים.

(ח) וְהִנֵּה עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא גַּם בְּעֲנִיָּן הַתְּשׁוּבָה דָּאָלֹוּל,
דְּזֶה שְׁבִיבָאָלֹוּל תּוֹקֵעִין בְּשׁוֹפָר הוּא (כַּמְבָּאָר לְעִיל
מֵהַטּוֹר) כְּדִי לְהַזְהִיר יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, שְׁיֵשׁ בְּזֶה
יִתְרוֹן עַל הַתְּשׁוּבָה דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה. דְּהַגֵּם שְׁהַתְּשׁוּבָה
דָּאָלֹוּל הִיא עַל עֲנִיָּנִים בְּלָתִי רְצוּיִים, כַּמְבָּאָר מִמָּה
שְׁכַתּוּב בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל³⁸ דָּאָלֹוּל הוּא 'רֹאשִׁי תְּבוֹת'
אֲנָה לִידּוֹ וְשִׁמְתִי לְךָ³⁹, דְּעֵרִי מִקְלָט הוּא תִקְוֹן עַל
עֲנִיָּנִים בְּלָתִי רְצוּיִים וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, דְּזֶה שְׁהַתְּשׁוּבָה דָּאָלֹוּל

בְּזֶה יִתְרוֹן עַל הַתְּשׁוּבָה דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה. דְּהַגֵּם שְׁהַתְּשׁוּבָה
דָּאָלֹוּל הִיא עַל עֲנִיָּנִים בְּלָתִי רְצוּיִים, כַּמְבָּאָר מִמָּה שְׁכַתּוּב
בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל³⁸ דָּאָלֹוּל הוּא 'רֹאשִׁי תְּבוֹת' אֲנָה לִידּוֹ
וְשִׁמְתִי לְךָ³⁹, פִּסּוּק הָאִמּוּר בַּתּוֹרָה לַגִּבִּי קִבִּיעַת עֵרִי מִקְלָט לְמִי שֶׁהוּג
בְּשׁוּגָה דְּעֵרִי מִקְלָט הוּא תִקְוֹן עַל עֲנִיָּנִים בְּלָתִי רְצוּיִים וַיֵּשׁ

וְעֲבוּדָתָן קִיִּים בַּעֲצָמוֹתוֹ וַאֲיֵנוֹ עֲנִיָּן חִיצוֹנִי שְׁקִיִּים וְקַ בְּדִרְגוֹת לֹא כָל כָּךְ
עֲמוּקוֹת וּפְנִימִיּוֹת) לִכֵּן, הַמְּשֻׁכֶּת שֶׁל הָאֱלֹוִקוֹת שְׁעַל-יְדֵי יִרָאָה
וְכַמְבָּאָר זֶה, כַּפְּעוּלָה שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הִיא הַמְּשֻׁכֶּת הַ'עֲצָמוֹת'.
וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שְׁזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי בְּנוֹסֶף לְטַעֲמִים שֶׁנִּתְבָּאָרוּ לְעִיל עַל
זֶה שְׁמִי'יִרָאָה תַּתָּאָה'
דָּאָלֹוּל בָּאִים אַחֲרֵךְ בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה לִירָאָה
עֲלָאָה, כִּי עַל-יְדֵי הִירָאָה
דָּאָלֹוּל הוּא הַמְּשֻׁכֶּת
הַ'עֲצָמוֹת', וְעַל-יְדֵי-זֶה
נִמְשָׁכִים (אַחֲרֵךְ) גַּם
הַגְּלוּיִים לַגִּבִּי הַ'עֲצָמוֹת', הֵינֵנו
הַנִּקְרָדָה הַכִּי עֲצָמִית וּפְנִימִית, כָּל
שְׂאֵר הַדְּרָגוֹת, גַּם הַדְּרָגוֹת הַכִּי
נִעְלָוֹת, נִחְשָׁבוֹת כִּ'גִּלּוּיִים'. כְּמוֹ,
בְּכָל מִקּוּר שֶׁל אֹוֶר לְעוֹמֶת
הַתְּגַלּוּת וְהַתְּפַשּׁוּת שֶׁל
שֶׁמֶקוּר הוּא הָעֵצֶם, וְהָהָרָה
הִיא 'גִּלּוּיִים'. וְכַעֲנִיָּנוֹ –
הַמְּשֻׁכֶּת וְהַתְּגַלּוּת הַ'גִּלּוּיִים'
הַנְּעִלִים (בַּחֲנִית 'מִקִּיף' שֶׁלִּמְעַלָּה
מַעֲלֹוֹמוֹת) בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא
כַּתּוּבָאָה מִהַמְּשֻׁכָּה וְהַתְּגַלּוּת
מֵהַ'עֲצָמוֹת' בַּחוּדֵשׁ אֱלֹוּל.
(ח) וְהִנֵּה עַל-דֶּרֶךְ-זֶה
בְּדוּמָה לְמַבּוּאָר לְעִיל לְעִיָּן
הַבִּיטּוּל וְהַתְּרַדָּה שְׁמַבְחִינָה
הַדְּרָגָה יֵשׁ מַעֲלָה וְיִתְרוֹן לְבִיטּוּל
שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה (יִירָאָה עִילָאָה)
אֲךְ מַבְחִינָה הַתּוֹכֵן וְעֲבוּדָה
הָאִדָם יֵשׁ מַעֲלָה וְיִתְרוֹן לְבִיטּוּל
שֶׁל חוּדֵשׁ אֱלֹוּל (יִירָאָה תַּתָּאָה)
הוּא גַּם בְּעֲנִיָּן הַתְּשׁוּבָה
דָּאָלֹוּל, דְּזֶה שְׁבִיבָאָלֹוּל
תּוֹקֵעִין בְּשׁוֹפָר הוּא
(כַּמְבָּאָר לְעִיל מֵהַטּוֹר)
כְּדִי לְהַזְהִיר יִשְׂרָאֵל
שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, שְׁיֵשׁ
בְּזֶה יִתְרוֹן עַל הַתְּשׁוּבָה דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה. דְּהַגֵּם שְׁהַתְּשׁוּבָה
דָּאָלֹוּל הִיא עַל עֲנִיָּנִים בְּלָתִי רְצוּיִים, כַּמְבָּאָר מִמָּה שְׁכַתּוּב
בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל³⁸ דָּאָלֹוּל הוּא 'רֹאשִׁי תְּבוֹת' אֲנָה לִידּוֹ
וְשִׁמְתִי לְךָ³⁹, פִּסּוּק הָאִמּוּר בַּתּוֹרָה לַגִּבִּי קִבִּיעַת עֵרִי מִקְלָט לְמִי שֶׁהוּג
בְּשׁוּגָה דְּעֵרִי מִקְלָט הוּא תִקְוֹן עַל עֲנִיָּנִים בְּלָתִי רְצוּיִים וַיֵּשׁ

ביאור בדרך אפשר

1 לומר, דזה שהתשובה דאלול נרמזת באנה לידו ושמתי לך,
2 שהפפרה דערי מקלט היא על מכה נפש בשגגה⁴⁰, הוא כי
3 על-ידי התשובה דראש-חדש אלול נעשו זדונות
4 כשגגות, והתשובה דאלול כל שאר ימי החודש היא לתקן השגגות כי
5 גם חטא כשגגה צריך כפרה],

6 והתשובה דראש-השנה
7 שבאה לאחר שנתקנו
8 כבר הענינים הבדתי
9 רצויים (גם השגגות)⁴¹
10 על-ידי התשובה דאלול,
11 היא (בעקר) תשובה
12 עילאה⁴², תשובה בדרגה
13 גבוהה בשונה מ'תשובה תתאה'
14 שהיא תשובה בדרגה נמוכה
15 (כמבואר ב'אגרת התשובה')
16 בספר התניא ועוד, יש בכך
17 דרגות רבות ושונות ובאופן כללי
18 'תשובה תתאה' היא תיקון
19 וכפרה על החטא, ו'תשובה
20 עילאה' היא התקרבות פנימית
21 ועמוקה לאלוקות וכמו בענין
22 הביטול והיראה כך גם בענין
23 התשובה — מבחינת הדרגה,
24 התשובה בראש השנה היא
25 בדרגה יותר נעלית מהתשובה
26 באלול מפל-מקום, יש
27 יתרון בתשובה דאלול
28 על התשובה דראש-
29 השנה. כי התשובה
30 דראש-השנה, הוא רמז
31 במצוה דתקיעת שופר,
32 כמו שכתב הרמב"ם⁴³ אף-על-פי שתקיעת שופר בראש
33 השנה גזרת הפתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים
34 משנתכם כו' וחרזו בתשובה והרי נתבאר לעיל שיש מעלה ויתרון
35 בהתקרבות של האדם לאלוקות מצד עצמו ולא בגלל מצוה, וכשם שיש יתרון
36 בתקיעת שופר של חודש אלול לגבי תקיעת שופר של ראש השנה שהיא מצוה,
37 כך יש יתרון בתשובה של חודש אלול לעומת התשובה בראש השנה שהיא

ביאור בדרך אפשר

38 רמז במצוות שופר בראש השנה. והגם שענין התשובה המרמז
39 בשופר הוא למעלה מהמצוה דתקיעת שופר⁴⁴, וכידוע
40 בענין הרמז, שהענין המרמז הוא למעלה מהדבר שמרמז
41 עליו, ועד שאינו מתלבש בדבר
42 בלבד⁴⁵, ואם כן יתכן שבענין

התשובה שנרמז במצוות תקיעת
שופר יהיה יתרון לעומת המצוה
עצמה, ומדוע נתבאר שהתשובה
דחודש אלול יש בה יתרון על
התשובה של ראש השנה כי
התשובה של ראש השנה נרמזת
במצוות שופר? על כך בא
המענה: מפל-מקום זה
שהענין מרמז על-
פל-פנים בדבר, עצם
העובדה שענין התשובה בראש
השנה נרמז במצוות תקיעת
שופר הוא מפני שיש
ביניהם דמיון. וכיון
שתקיעת שופר בראש-
השנה היא מצוה, לכן,
גם התשובה הנרמזת בה
יש לה שיכות להעבודה
דתורה ומצוות ולכן אין בה
את היתרון של התעוררות
והתקרבות של האדם מצד עצמו.
ועקר המעלה דתשובה,
שבגללה היא נעלית מתורה
ומצוות באופן כללי היא שהיא
מגיעה בבעל הרצון
(למעלה מהרצון דמצות, הוא⁴⁷ מפני

דמצות)⁴⁶, היינו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, 'בעל הרצון' ולכן בכוח
התשובה אפשר לתקן ולהשלים פגם וחסרון בענייני תורה ומצוות כי ב'בעל
הרצון' מלכתחילה לא שייך לחטא לפניו ולעשות בו פגם חלילה וכל הפגמים
הם באור האלוקי שמוגבל ומצומצם, ובהתגלות האור הבלי-גבול מ'בעל
הרצון' הפגם נתקן, והמעלה הזו של תשובה היא התשובה דאלול. כי
זה שתשובה מגיעה למעלה מהרצון דמצות, הוא⁴⁷ מפני

(40) דזה ש"אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט" (מכות ט, ב במשנה) הוא עד שיתברר דינם בבי"ד. אבל הכפרה דערי מקלט היא (בעיקר?) על השוגג. ולהעיר ממכות ב, ב "הוא שעשה מעשה במזיד לא ליגלי כי היכי דלא תיהוי לי' כפרה". (41) ויש לקשר זה עם המובא לקמן סעיף יו"ד שאלול קשור עם "יציאת כל ניצוצין מהגלות", דיש לומר, שזהו ע"י שנתקנו כל הענינים. (42) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1360. (43) הל' תשובה פ"ג ה"ד. (44) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1147. ושם, שי"ל שלכן כתב זה הרמב"ם בהלכות תשובה ולא בהלכות שופר. (45) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ס"ע 420 ואילך ובהנסמן שם. וראה סה"מ קונטרסים ח"א קכד, סע"א ואילך בביאור לשון הרמב"ם "רמז יש בו" ש"דבר שא"א לבוא בגילוי בדבור הוא בא ברמז". (46) סה"מ קונטרסים שם קכו, ב. וראה לקו"ת אחרי כו, ג. ספה"מ"צ להצ"צ לט, ב. סה"מ תש"ה ס"ע 124 ואילך. ובכ"מ. (47) סה"מ תש"ה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁשְׁרָאֵל קָדְמוֹ לַתּוֹרָה⁴⁸, כדברי חכמינו זכרונם לברכה שפסוקי
2 התורה "דבר אל בני ישראל", "צו את בני ישראל" וכדומה הם הוכחה
3 שהמחשבה והרצון של הקדוש-ברוך-הוא בבני ישראל קדמה אפילו לתורה
4 וְלָכֵן, הַמַּעֲלָה דִּתְשׁוּבָה הִיא בְּעֶקֶר כְּשֶׁהַתְּשׁוּבָה בָּאָה
5 מֵהָאָדָם (יִשְׂרָאֵל) עֲצָמוֹ, כדברי חכמינו זכרונם לברכה שפסוקי
6 תְּשׁוּבָה דְּאֵלּוּל, בהתאם
7 לסדר העבודה של חודש אלול
8 המתחיל בדרך של אָנִי
9 לְדוּדִי.
10 (ט) וְזֶהוּ אֲנִי לְדוּדִי וְדוּדִי
11 לִי 'רֹאשִׁי תְּבוּת' אֵלּוּל,
12 דִּזְהָ שְׁוִדוּדִי לִי נִכְלָל
13 בְּרֹאשִׁי תְּבוּת' אֵלּוּל, אף-
14 על-פי שעיקר ההמשכה
15 וההתגלות מלמעלה "ודודי לי"
16 היא בראש השנה ויום הכיפורים
17 ולא בחודש אלול הוא, כִּי זֶה
18 שְׁעַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאֲנִי
19 לְדוּדִי (בְּאֵלּוּל) נַעֲשֶׂה
20 הַהֲמַשְׁכָּה דְּוִדוּדִי לִי
21 בְּרֹאשִׁי-הַשָּׁנָה וּבָיִם
22 הַכְּפוּרִים, הוּא, כִּי
23 הָעֲבוּדָה דְּאֲנִי לְדוּדִי
24 מְגִיעָה בְּעֲצָמֹתוֹ יִתְבָּרַךְ
25 שְׁמִשָּׁם נִמְשָׁכִים כָּל
26 הַגְּלוּיִים (כַּנ"ל סוף סעיף
27 ז), וְנִמְצָא שְׁבָאֲנִי לְדוּדִי
28 דְּאֵלּוּל כְּלוּלָה בְּעֵצָם גַּם
29 הַהֲמַשְׁכָּה דְּוִדוּדִי לִי
30 שאינה אלא תוצאה מ"אני
31 לְדוּדִי".
32 וְיֵשׁ לֹמֵר, דִּזְהוּ מָה
33 שֶׁהַתְּקִיעוֹת דִּחְדָּשׁ אֵלּוּל
34 (עַל-פִּי מִנְהַג חַב"ד⁴⁹)
35 הֵם בְּסֹדֵר תִּשְׁר"ת תִּשְׁ"ת
36 תִּר"ת, (היינו תקיעה, שברים,
37 תרועה, תקיעה; תקיעה, שברים,
38 תקיעה; תקיעה, תרועה, תקיעה)
39 כָּל הַקּוֹלוֹת שֶׁתּוֹקְעִים בְּרֹאשִׁי-הַשָּׁנָה, ולא מסתפקים בפתות מזה
40 כִּי בַּתְּקִיעוֹת דְּאֵלּוּל יִשָּׁנֻם בְּעֵצָם וּבַהֲעֵלֶם כָּל הָעֲנִינִים
41 שֶׁבַּתְּקִיעוֹת דְּרֹאשִׁי-הַשָּׁנָה. וְזֶה שְׁבָאֵלּוּל תּוֹקְעִין עֶשֶׂר קוֹלוֹת
42 וְלֹא מֵאָה קוֹלוֹת, אף שבגלל השייכות לראש השנה היה מקום לתקוע
- מֵאֵה קוֹלוֹת כְּמוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עֲצָמוֹ, אולי יש לומר, שֶׁזֶּהוּ לְפִי
שֶׁהַתְּקִיעוֹת דְּאֵלּוּל (כִּינֹן שֶׁהֵם הַשֶּׁרֶשׁ שֶׁל הָעֲנִינִים
שֶׁנִּמְשָׁכִים בְּרֹאשִׁי-הַשָּׁנָה) הֵם לְמַעַל מֵהַתְּחַלְקוֹת וּכְמִבּוֹאֵר
בְּחִסְדוֹת כָּל עֵינֵן הַהֲתַחַלְקוֹת לְדִרְגוֹת רְבוֹת וְשׁוֹנוֹת נוֹבֵעַ מִכֹּךְ שֶׁהָאֹר הָאֱלֹקִי
יֹרֵד בְּצִמְצוּמִים וּבַהֲעֵלְמוֹת
וְהַסְתֵּרִים, ואילו בשורשו האור
נִעֲלָה יוֹתֵר וְהוּא פָחוֹת 'מוֹגֵד'
'מִצִּיּוֹר' בַּהֲגֵדוֹת כֹּאֵל
וְאַחֲרוֹת שׁוֹנֵבוֹעוֹת מֵהַהֲתַחַלְקוֹת
אֵלָּא 'פִּשּׁוּט' בְּלִי 'צִיּוֹר' וְהִגֵּדָה
(כֵּשֶׁם שֶׁבִּגְשָׁמִיּוֹת בְּשׁוֹרֶשׁם שֶׁל
הַצִּמְחִים וְהַפִּירוֹת לֹא נִרְאָה וְנִיכָר
הַצִּיּוֹר' הַמִּיּוּחַד וְהַמְּחֻלָּק שֶׁל
כָּל צִמָּח וּפְרִי).
'יו"ד) וְיֵהִי רָצוֹן שְׁעַל-
יְדֵי מַעֲשֵׂינוֹ וְעֲבוּדָתֵינוּ⁵⁰
בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, וּבִפְרָט עַל-יְדֵי
הָעֲבוּדָה דְּאֵלּוּל, יִקְרְבוּ
וְיִזְרְזוּ עוֹד יוֹתֵר אֶת
הַגָּאֻלָּה, וּכְמִרְמֵז בְּזֶה
שְׁאֵלּוּל הוּא 'רֹאשִׁי
תְּבוּת' לַהֲוֵי וְיֵאֱמָרוּ
לֵאמֹר אֲשִׁירָה⁵¹, פִּסּוֹק
שֶׁנֶּאֱמַר בְּלִשׁוֹן עֲתִיד וְהַכּוֹנֵה עַל
הַגְּאוּלָּה כִּי אֲזִי יֵצְאוּ כָּל
נִיצוּצֵינִי מֵהַגְּלוּת⁵² כְּמִבּוֹאֵר
בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁבָּל דְּבַר
בְּעוֹלָם יֵשׁ נִיצוּץ אֱלֹקִי שֶׁמְחִיָּה
וּמְהוּוּה אֹתוֹ וּבִידוּר הַנִּיצוּצוֹת
מִתּוֹךְ הַהֲעֵלֶם וְהַסְתֵּר שֶׁבּוֹ הֵם
נִתּוּנִים כֵּת יוֹשֵׁלֵם לְעִתִּיד לְבוֹא.
וְכִינֹן שְׁבָאֵלּוּל מְקַבֵּל
הַמָּלָךְ אֶת כָּלֶם בְּסֹבֵר פָּנִים
פָּנִים יְפוֹת וּמִרְאָה פָּנִים
שׁוֹחֲקוֹת לְכָלֶם, וּמִקְרָב אֵלָיו
אֵת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הָרִי בּוֹדָאִי שֶׁהַמָּלָךְ
מִמְּלָא הַבִּקְשָׁה שֶׁל כָּל
אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁתְּהִיָּה לוֹ
טוֹבָה וּמִתּוֹקָה בְּטוֹב הַנִּרְאָה וְהַנִּגְלָה, הֵן בְּעֲנִינֵים הָרוּחָנִיִּים
בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמַּצּוֹת, וְהֵן בְּעֲנִינֵים הַגְּשָׁמִיִּים בְּכִנֵּי חַיִּי וּמְזוּנֵי
חַיִּי וּמְזוּנֵי רִיחִי, בְּנִים, חַיִּים (בְּרִיאוֹת) וּמוֹזוֹן (פִּרְסוּה) בְּרִיּוּחַ וְעַל-

(48) ב"ר פ"א, ד. תדבא"ר פ"ד. (49) ספר המנהגים – חב"ד ע' 53. (50) ראה תניא רפ"ז. (51) בשלח טו, א. פ"ח שבהערה 2.
ובשו"ע האריז"ל ר"ח אלול הוא ר"ת ויאמרו לאמר אשירה להוי'. (52) פ"ח שם. שו"ע האריז"ל שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אחת-כמה וכמה בנוגע 1
2 לבקשה העקרית - 2
3 גאולה האמתית 3
4 והשלמה על-ידי משיח 4
- 5 צדקנו, יבוא ויגאלנו 5
6 ויוליכנו קוממיות בקומה 6
7 זקופה, בגאון לארצנו, 7
8 בקרוב ממש. 8

המשך ביאור למס' ברכות ליום חמישי עמ' א

1 **כִּי אָתָּא** - כשבא ועירי מארץ ישראל לבבל **אָמַר**, **בְּטִלְיָה**
2 **לְטִבִּילוֹתָא** - ביטלו החכמים את חיוב הטבילה. **וְאָמַרְי לָהּ** - ויש
3 אומרים שאמר, **בְּטִלְיָה לְטִבִּילוֹתָא** - ביטלו החכמים חיוב נטילת ידים
4 לתפילה. מבארת הגמרא: **מָאן דְּאָמַר בְּטִלְיָה לְטִבִּילוֹתָא** - מי שאמר
5 שביטלו את הטבילה, לדעתו זעירי סובר **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתִּירָא**
6 שאמר שבעל קרי מותר לעסוק בתורה בלא טבילה. **מָאן דְּאָמַר**
7 **בְּטִלְיָה לְטִבִּילוֹתָא** - ומי שאמר שביטלו את הנטילה, לדעתו זעירי
8 סובר **כִּי הָא דְרַב חֲסֵדָא לִיִּט אָמַן דְּמִתְרַד אִמְיָא בְּעֵידָן צְלוֹתָא**
9 - כדעת רב חסדא (לעיל טו) שקילל את המזרח אחרי מים ליטול ידיו
10 כשהגיע זמן התפילה, והיינו שביטלו את הנטילה באופן שאם יחזר
11 אחר מים יעבור זמן התפילה.

12 הגמרא מביאה אופן נוסף שבעל קרי יכול לטהר עצמו כדי לעסוק
13 בתורה: **תָּנוּ רַבֵּנָן בְּבֵרִיתָא, בַּעַל קְרִי שֶׁנִּתְּנוּ עָלָיו תְּשַׁעָּה קִבְּיִן מִים,**
14 **מְהוּר. נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה לְחֻשָּׁה** - אמר דין זה בצנעה לרבי עקיבא,
15 **וְרַבִּי עֲקִיבָא לְחֻשָּׁה** - אמר דין זה בצנעה לכן עזאי, **וְכֵן עֲזָאִי יֵצֵא**
16 **וְשִׁנְאָה לְתַלְמִידָיו בְּשׂוּק, כְּלוּמַר בִּפְרָהֲסִיחָא.**

17 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד מסר בן עזאי דין זה
18 לתלמידיו: **פְּלִיגִי בֵּה תְרִי אֲמֹרָאִי בְּמַעֲרָב** - נחלקו שני אמוראים
19 בארץ ישראל, כיצד אמר בן עזאי לתלמידיו דין זה, והם **רַבִּי יוֹסִי בֶר**
20 **אֲבִין וְרַבִּי יוֹסִי בֶר בִּרְיָא, חֲד תִּנִּי שִׁנְאָה** - אחד שנה בברייתא שכן
21 עזאי שנאה לתלמידיו, והיינו שלימד דין זה ברבים, **וְחֲד תִּנִּי לְחֻשָּׁה**
22 - ואחד שנה בברייתא שכן עזאי 'לחשה לתלמידיו', והיינו שאמר
23 להם דין זה בצנעה.

24 הגמרא מבארת את סברת המחלוקת: **מָאן דְּתִנִּי שִׁנְאָה** - מי ששנה
25 בברייתא 'שנאה', הטעם שלימד דין זה ברבים הוא **מְשׁוּם בְּטוֹל**
26 **תּוֹרָה** - שלא יבואו לירי ביטול תורה עד שימצאו מקוה לטבול בו,
27 **וּמְשׁוּם בְּטוֹל פְּרִיָּה וְרִבְיָה** - וגם כדי שלא יהיו נמנעים מלשמש
28 מיטתם מפני טורח הטבילה, ויתבטלו ממצות פריה ורביה. **וּמָאן דְּתִנִּי**
29 **לְחֻשָּׁה** - ומי ששנה בברייתא 'לחשה', הטעם שאמר להם דין זה
30 בצנעה הוא כדי שלא יהיו תלמידיו חֲכָמִים מְצוּיִים אֲצֵל נְשׁוּתֵיהֶם
31 לשמש מיטתם בְּתַרְנְגוּלִים, שבכך שייכרו שבעל קרי צריך טבילה
32 בארבעים סאה, לא יהיו מצויים עם נשותיהם כתרנגולים, כי טורח
33 הוא להם הטבילה בארבעים סאה.

34 הגמרא דנה עוד בענין טבילת בעל קרי: **אָמַר רַבִּי יְנָא, שְׁמַעְתִּי שִׁישׁ**
35 **שְׁמִקְלִין בָּהּ** - בטבילת בעל קרי, ומתירים לו לעסוק בתורה על ידי
36 טבילה במרחצאות. או על ידי נתינת תשעה קבין מים על גופו,
37 **וְשְׁמַעְתִּי שִׁישׁ שְׁמַחְמִירִין בָּהּ** שלא לעסוק בתורה עד שיטבולו במקוה
38 כשר של ארבעים סאה. **וְכָל הַמַּחְמִיר בָּהּ עַל עֲצָמוֹ לטבול במקוה**
39 **מֵאֲרִיבִין לוֹ יָמָיו וְשׁוּתָיו.**

40 הגמרא מביאה דעה הסוברת שאין צריך להחמיר ולטבול במקוה:
41 **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, מַה מִּיָּבִין שֶׁל מוֹבָלִי שְׁחָרִין** - מה הסיבה
42 של אלו הטובלים בבוקר לקריו. שואלת הגמרא: מדוע שאל מה
43 **מִיָּבִין, הָא אֵיחוּ דְאָמַר** - הרי הוא עצמו אמר (לעיל כא) **שְׁבַעֲלִי קְרִי**
44 **אֲסוּר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה בְּלֹא טְבִילָה**. משיבה הגמרא: **הָכִי קָאָמַר** - כך
45 כוונתו של רבי יהושע בן לוי לשאול, **מַה מִּיָּבִין שְׁטוּבִלִים בְּאַרְבָּעִים**
46 **סָאָה, הֲרִי אֶפְשָׁר לְהִטְהַר בְּתַשְׁעָה קִבְּבִין, וְעוֹד, מַה מִּיָּבִין בְּמִבְּיָלָה,**

47 הרי **אֶפְשָׁר** להיטהר בְּנִתְיָנָה, שאם יתן עליו תשעה קבין יטהר.
48 הגמרא מביאה דעה הסוברת שטוב להחמיר ולטבול במקוה שיש בו
49 ארבעים סאה: **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, גִּדְרָ גְדוֹל גִּדְרוֹ בָּהּ** - בתקנה זו
50 שהצריכו לבעל קרי לטבול בארבעים סאה, **דִּתְנִינָא** - ששינו
51 בברייתא, **מַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׁתַּבַּע אִשָּׁה לְדַבֵּר עֲבִידָה, אָמַרָה לוֹ אוֹתָהּ**
52 **אִשָּׁה, רִיקָא** - אדם ריק שבמותך, **וְכִי יֵשׁ לָךְ אֲרָבָעִים סָאָה שְׁאֵתָהּ**
53 **מוֹבֵל בָּהֶן אַחֵר כִּר, מִיָּד פִּירֵשׁ וְלֹא עָשָׂה אֶת הָעֲבִידָה.**
54 הגמרא מביאה דעה נוספת הסוברת שבעל קרי אינו צריך לטבול
55 במקוה: **אָמַר לְהוֹ (לְהוֹס) רַב הוּנָא לְרַבֵּנָן** - לתלמידים, **רַבּוֹתֵי, מִפְּנֵי**
56 **מַה אֲתֵם מוֹלְדִין בְּמִבְּיָלָה זֶה שֶׁל בַּעַל קְרִי, וּמְקִילִים כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן**
57 **בֶּתִּירָא הַסּוֹבֵר שְׁבַעֲלִי קְרִי אֵינוֹ צָרִיךְ טְבִילָה, אִי מְשׁוּם צִינָה** - אם
58 משום הקור, שקשה עליכם הטבילה במים הקרים של המקוה, הרי
59 **אֶפְשָׁר בְּמַרְחֲצָאוֹת** - יכולים אתם לטבול במים שחיממו אותם
60 לרחיצה.

61 **אָמַר לִיהִ רַב חֲסֵדָא לְרַב הוּנָא, וְכִי יֵשׁ מִבְּיָלָה שְׁחִיבָה בְּחִמְיָן.**
62 **אָמַר לִיהִ רַב הוּנָא לְרַב חֲסֵדָא, רַב אָדָא בֶר אֶהֱבָה קָאִי בְּיוֹתָדָה** -
63 סובר כמותך, שבעל קרי צריך לטבול במקוה כשר, אבל אני סובר
64 שבעל קרי שטומאתו קלה די לו בטבילה בחמין.
65 הגמרא מביאה מעשה בענין נתינת תשעה קבין על בעל קרי: **רַבִּי**
66 **זִירָא הוּהוּ יְתִיב בְּאִנְנָא דְמִיָּא בִּי מְסוּתָא** - רבי זירא היה בעל קרי
67 והיה יושב בקערה מלאה מים בבית המרחץ, **אָמַר לִיהִ לְשִׁמְעִיָּה** -
68 אמר רבי זירא למשמשו, **זִיל וְאִיִּיתִי - לָךְ וְהִבָּא לִי תְשַׁעָּה קִבְּבִין, וְשָׂדִי**
69 **עֲלוּאִי** - ושפוך עלי. **אָמַר לִיהִ רַבִּי חֲזִיָּא בֶר אָבָא לְרַבִּי זִירָא, לְמַה**
70 **לִיהִ לְמַר בּוֹלִי הָאִי** - למה צריך כבודו לטרוח כל כך, **וְהָאִי יְתִיב**
71 **בְּגוֹוִיָּהּ** - והרי יושב אתה בתוך תשעה קבין של מים. **אָמַר לִיהִ רַבִּי**
72 **זִירָא לְרַבִּי חֲזִיָּא בֶר אָבָא, לְטַהַר תְּשַׁעָּה קִבְּבִין יֵשׁ דִּינִים מִיּוֹחִידִים**
73 **בְּאִיזָה אֹפֶן הֵם מְטַהֲרִים, כְּשֶׁם שֶׁלְטַהַר אֲרָבָעִים סָאָה שֶׁל מְקוֹה**
74 **יֵשׁ. מְבַאֵר רַבִּי זִירָא אֶת כּוּוֹנְתּוֹ, מַה אֲרָבָעִים סָאָה שֶׁל מְקוֹה מְטַהֲרִים**
75 **רַק בְּמִבְּיָלָה שֶׁל הִטְמָא בְּתוֹכָם וְלֹא בְּנִתְיָנָה שֶׁל הַמִּים עַל הַטְּמָא, אָף**
76 **תְּשַׁעָּה קִבְּבִין מְטַהֲרִים רַק בְּנִתְיָנָה עַל הַטְּמָא וְלֹא בְּמִבְּיָלָה שֶׁל הַטְּמָא**
77 **בְּתוֹכָם. וְלִכֵּן אָמַר רַבִּי זִירָא לְמַשְׁמִשּׁוֹ שִׁבְיָא תְשַׁעָּה קִבְּבִין וִיתֵנָם עָלָיו.**

78 הגמרא דנה בענין נתינת תשעה קבין על בעל קרי: **רַב גַּחְמִין תִּקְוָן**
79 **הֲצִבָּא בַּת תְּשַׁעָּה קִבְּבִין** - התקין כלי המחזיק מים בשיעור תשעה
80 קבין, שיהיה מוכן להטיל ממנו על התלמידים בעלי קרי בבוקר קודם
81 קריאת התורה. **כִּי אָתָּא - כְּשֶׁבֶא רַב יְדִימָא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִבְבֵּל אָמַר,**
82 **רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יְהוּדָה גְּלוּסְמִירָא אָמְרוּ, לֹא שָׁנוּ** - לא אמרו
83 שנתינת תשעה קבין מועילה לטהר בעל קרי, **אֲלָא לְחֻלָּה שְׂרָאָה**
84 **קְרִי לְאוֹנָסוֹ** - שלא ברצונו, ולא מחמת ששימש את מיטתו, **אֲבָל**
85 **לְחֻלָּה הַמְּרָגִיל** - הממשיך את הקרי עליו, כלומר שראוה קרי מחמת
86 ששימש מיטתו, צריך לטבול בְּאַרְבָּעִים סָאָה.
87 **אָמַר רַב יוֹסֵף, אֲתִפֵּר חֲצִבְיָה דְרַב גַּחְמִין** - נשבר הכלי שהתקין רב
88 נחמן, כלומר לפי דברי רב ידמי אין אנו צריכים לכלי זה, שהרי חולה
89 הרואה קרי לאונסו אינו מצוי, ורוב התלמידים הם בעלי קרי על ידי
90 ששימשו מיטתו, וכלי זה אינו מועיל להם.
91 **כִּי אָתָּא - כְּשֶׁבֶא רַבִּין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִבְבֵּל אָמַר, בְּאוֹשָׁא הוּהוּ**
92 **עוֹבְרָא - בְּאוֹשָׁא הִידָה מַעֲשָׂה,**

בס"ד. משיחות שבת פרשת שופטים, ז' אלול ה'תשנ"א

— תרגום מאידית —

1 ו. ...על-פי-זה יובן החילוק שב"שופטיך" נאמר
2 "כבראשונה" וב"יועציך" — "כבתחלה"²⁹:
3 החילוק בין "ראשונה" ו"תחלה" הוא: "ראשון
4 דמעיכרא משמע"³⁰, זאת אומרת שזהו (או שיכול
5 להיות) קודם התחלת הענין³¹. מה-שאינ-כן "תחלה"
6 מורה על התחלת הענין בפועל.
7 ויש לומר שזהו החילוק בין "שופטיך כבראשונה"
8 ו"יועציך כבתחלה" (שגם כפי שהשופטים והיועצים
9 היו פעם³², ישנו חילוק עיקרי ביניהם, המודגש בשינוי
10 הלשון "כבראשונה" ו"כבתחלה"): כיון שבפעולת
11 השופט נמצאת בהדגשה (בעיקר) מציאות השופט, וזה
12 בא בדרך ציווי מלמעלה, ללא התחשבות (כל כך
13 בעיקר) בהכשרת כלי המקבל — לכן ישנו הפסק
14 (באיכות, ובמילא גם בזמן) בין דברי השופט וקיומם
15 ופעולתם בפועל, כיון שלאחרי פסק-דין השופט, צריך
16 רק אז להתחיל דבר חדש — קבלת הדין וקיומו על-ידי
17 הבעל-דין. ולכן נאמר בזה הלשון "שופטיך כבראשונה"
18 — שהשופטים ש"אשיבה" הם "כבראשונה", בדרגת
19 "ראשונה", לפני התחלת הענין.
20 מה-שאינ-כן בפעולת היועץ, שבו נמצאת בהדגשה
21 (בעיקר) מציאות המקבל, הרי שומע העצה הוא כלי
22 מוכשר לזה, והעצה נאמרת מתוך מחשבה שהיא
23 תתקבל אצל השומע, זאת אומרת שעצם ענין (נתינת)
24 העצה מורה על כך שכבר ישנה התחלת הענין, כיון
25 שהשומע כבר מוכן לכך, העצה היא רק כדי לגלות זאת
26 בו ולהראות לו כיצד זוהי (עצה ל)טובתו, וגם בזמן
27 — שתיכף לאמירת העצה ישנה התחלת קיום העצה.
28 ולכן נאמר "יועציך כבתחלה", שה"יועציך" שישבו
29 בימות המשיח הם "כבתחלה", בדרגת "תחלה", הם
30 קשורים עם תחלת קיום העצות בפועל.

31 על-פי-זה מובן גם הלשון "יועציך" לשון נוכח,
32 היועצים שלך — כיון שבעצה מודגש שזהו ענין שלך;
33 והכוונה בזה היא, שעל-ידי "יועציך" יעשו גם
34 ה"שופטים" — "שופטיך" לשון נוכח, שהוראות
35 השופטים (שהם מצד-עצמן שלא בערך הנשפט)
36 יתקבלו אצלו באופן פנימי, כקבלת העצות.
37 ויש לקשר זה עם הנאמר בפרשתנו — "שופטים
38 גו' תתן לך בכל שעריך":
39 שער (העיר) הוא הפתיחה וההתחלה להכנס לעיר.
40 והכוונה היא, שמינוי השופטים (והשוטרים — בזמן
41 שבו צריכים לזה) יהיה באופן ד"תתן לך בכל שעריך"
42 לשון נוכח, ש(הוראות ופסקי הדינים דה)שופטים —
43 שהם מצד-עצמם באופן של הבדלה³³, ומתקבלים
44 בדרך ציווי וקבלת עול — יתקבלו אצל בני-ישראל,
45 וירדו "לך (ויתירה מזה) בכל שעריך", בפנימיות,
46 באופן שנעשה התחלה ו"שער" — "שעריך".
47 ויומתק על-פי הפירוש בזה³⁴ בעבודת ה',
48 ש"שעריך" קאי (גם) על שערי (אברי) האדם (עיניו,
49 אזניו, אפו ופיו, כדלקמן סעיף יב) שהם "שער"
50 ופתיחה בינו ובין כל הסובב אותו, ו"בכל שעריך"
51 צריך להיות "שופטים תתן לך" — שכל אבריו
52 וכחותיו יונהגו על-ידי ה"שופטים" שבנפשו, המוחין
53 דנפשו האלקית (שופטים)³⁵, שאתם הוא לומד תורה.
54 זאת אומרת שלימוד התורה והוראות התורה (שופטים)
55 שלו ינהיגו וירדו ויתלבשו — ובאופן ד"תתן" ד"כל
56 הנותן בעין יפה הוא נותן"³⁶ — "בכל שעריך", בכל
57 איבריו וכחותיו הפנימיים, באופן שחודר בו לגמרי —
58 "שעריך", השער וההתחלה שלו. שנפעל על-ידי
59 "יועציך", שהם "כבתחלה"³⁷, כנ"ל.

(34) ש"ך עה"ת ריש פרשתנו. וראה בארוכה אוה"ת פרשתנו ע' תתכב. ועוד.

(35) ראה תניא פי"ג.

(36) ראה ב"ב נג, א. א. סה, א. עא, סע"א. רמב"ם הל' מכירה פכ"ה ה"ד. הל' זכיה ומתנה פי"א הכ"ב.

(37) והטעם שלא נאמר "יועציך" בפרשתנו — כי בלשון התורה נאמר הכל בכללות, ובכללות הציווי הוא "שופטים גו' תתן לך בכל שעריך" (וזה כולל ברמז גם הפרט ד"יועציך", שהעבודה צ"ל בפנימיות), ובהיותו ציווי לדורות ה"ז כולל כל המצבים, גם כשזקוקים לשוטרים (כנ"ל ס"ג); משא"כ ביעור הגאולה, עיקר החידוש ד"אשיבה שופטיך גו' נעשה ע"י "שופטיך" ו"יועציך", כדלקמן בפנים.

(29) להעיר מהפירושים עה"פ — באו"א.

(30) פסחים ה, א. וראה גם פרש"י בא יב, טו (ד"ה אך).

(31) וגם לפי הפירוש הפשוט ב"ראשון", שהוא הראשון של הבא לאחר זה (ויש שני לו), הרי הוא מובדל ומרומם מהם. משא"כ "תחלה" — התחלת הענין — מורה על קירוב להבא אחרי זה. ע"ד המבואר בהחילוק בין הלשון "ראש השנה" ו"תחלת השנה", שהראש הוא למעלה ומרומם ו(לכן) כולל כל אברי הגוף, משא"כ תחלה אפשר להיות רק התחלת הענין.

(32) ראה יל"ש עה"פ יערי' שם (רמז שצא): ואשיבה שופטיך זה משה ואהרן ויועציך זה דוד ושלמה (וראה בביאור הגר"א עה"פ).

(33) ולכן נאמר "שופטים ושוטרים" בלשון סתם.

1 ז. על-פי-זה יובן הטעם לכך שלאחרי ביאת
2 המשיח לא יצטרכו ל"שוטרים", כיון שאז יהיו
3 "שופטים" ו"יועצים" בשלימות — הן המשפטים
4 והוראות התורה הבאים על-ידי "שופטין" ביחד עם
5 ה'נתינת כח' נעלה שבזה, והן ה'עצות טובות' הבאות
6 על-ידי "יועצים", המביאים זאת בפנימיות באדם,
7 ודוקא על-ידי שני ענינים אלו נעשה יהודי חדור לגמרי
8 בתורה ומצוות ואלקות³⁸, כך שאינו צריך יותר
9 לשוטרים (כפיה והכרח) לקיים את דבר ה':

10 על-ידי "שופטין" בלבד, הוראות התורה שיהודי
11 מקבל בקבלת עול בדרך ציווי וגזירה — חסרה
12 העבודה הפנימית, החודרת בהבנתו והרגשותיו, הבאה
13 על-ידי "יועצים". ובמילא נשאר נתינת מקום
14 ואפשריות (בכחות הפנימיים שלו) לענין הפכי; על-
15 ידי "יועצים" בלבד, שהיא עצה טובה להשומע
16 ומקבל, חסר כח התורה וסיוע שלא בערך הבא על-ידי
17 פסק-דין השופט (כנ"ל), זאת אומרת, בגילוי אלקות
18 שבזה. דוקא על-ידי שני הענינים — "שופטין"
19 ו"יועצים" — נפעל שהאדם עצמו (באופן של
20 התלבשות בפנימיות מציאותו שנתקבל אצלו על-ידי
21 "יועצים") מתנהג על-פי הוראות התורה (על-ידי
22 "שופטין"), שאז אין עוד מקום ואפשריות שהאדם
23 יצטרך לכפיה (על-ידי שוטרים) לקיים את הוראות
24 השופטים.

25 ח. מהאי טעמא גופא שצריך להיות "יועצים"
26 כבתחלה" בכדי להכניס בשומע העצה, הבנה והרגשה
27 פנימית בתורה ומצוות וביהדות, באופן שזה נעשה
28 ה"תחלה" וה"שער" שלו (ולא שנשאר כדבר חדש
29 שהוא שלא בערכו) — מובן, שזה צריך לבוא על-ידי
30 עבודת היהודי עוד קודם הגאולה, עבודה לפי ערכו,
31 צעד אחר צעד, ודרגא אחר דרגא, בכדי להכין אותו
32 ולעשותו כלי מוכשר לקבל את הגילויים דימות
33 המשיח, כולל — "ואשיבה שופטין כבראשונה
34 ויועצים כבתחלה".

35 ונוסף לזה: על-פי הידוע שתכלית השלימות דימות
36 המשיח "תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך
37 הגלות, כי הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה
38 כו"³⁹. וכל ההמשכות מלמעלה באות באופן דמדה

(38) ע"ד הידוע (ראה תניא פל"ו — מו, א) שלע"ל תתמלא
שלימות הכוונה ד"דירה לו יתברך בתחתונים" (ראה תנחומא נשא טז.
שם בחוקות ג. במדבר פ"ג, ו) — ששני ענינים בזה: השלימות
בגילוי אלקות, "דירה לו יתברך", "לו" לעצמותו (המשך תרס"ו ס"ע
ג. ובכ"מ — נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא הערה 32); וגם,
שהדירה לו ית' תהי' "בתחתונים", בגדרי התחתונים.
(39) תניא רפ"ז. ובפל"ט (נג, א): משכרה נדע מהותה.

39 כנגד מדה⁴⁰, שעבודתו של יהודי צריכה להיות מעין
40 ההמשכה שהוא ממשיך על-ידי עבודה זו⁴¹ (שעל-ידי-
41 זה הוא נעשה כלי פנימי להמשכה) — מובן בנידון-
42 דין, שבכדי להגיע ולקבל את המצב ד"ואשיבה
43 שופטין כבראשונה ויועצים כבתחלה" בימות המשיח,
44 צריך להיות ביהודי מעין זה בעבודתו עכשיו —
45 שיהדות ותורה ומצוות יהיו אצלו בשני האופנים:
46 בדרך "שופטין" — קבלת עול בקיום הוראות התורה,
47 ובדרך "יועצים" — שהוראות התורה יתקבלו אצלו
48 בפנימיות כעצה טובה.

49 וענין זה נפעל על-ידי-זה שבני ישראל בכל דור
50 ודור מצייתים ל"שופטים" ו"יועצים" של דורם —
51 כמבואר בפוסקים⁴², ש"שופטים ושוטרים תתן לך בכל
52 שעריך" הוא ציווי עיקרי ויסודי⁴³ בכל המקומות, גם
53 בחוץ לארץ, ובכל הזמנים, גם בזמן הזה (בתור
54 שליחותם של בית-דין הראשונים)⁴⁴, וכדאיתא
55 בפרשתנו⁴⁵ — "ובאת גו' אל השופט אשר יהיה
56 בימים ההם" ודרשת והגידו לך את דבר המשפט,
57 ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך", עד שה"שופט
58 אשר יהיה בימים ההם" בכל דור הוא "כשמואל בדורו
59 כו' (עד) כמשה בדורו"⁴⁷.

60 ושלימות ענין השופט והחכם הוא כאשר נוסף לזה
61 "נהנין ממנו עצה ותושיה"⁴⁸, או שנוסף על השופט
62 ורב מורה הוראה בדורו יש לו (בנפרד) גם "יועצים"
63 ("עשה לך רב"⁴⁹ וכיוצא בזה), הנותן לו עצות ביראת
64 שמים ועבודת ה'.

(40) ראה סוטה ח, ב. ט, ב. וש"נ. תוספתא סוטה רפ"ד. מדרש
לקח טוב שמות ג, ו. ועוד.

(41) ראה בארוכה סה"מ מלוקט ח"ג ע' מזח. וש"נ.
(42) רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"א-ב, ע"פ סנהדרין נו, ב. מכות
ז, א. וראה אנציקלופד' תלמודית ערך בית דין בתחלתו (ע' קג). וש"נ.
(43) ראה חינוך מצוה תצא: המצוה הזאת עמוד חזק בקיום הדת.
(44) גיטין פח, ב בתור"ה במילתא. ב"ק פד, ב. טור חו"מ סימן
א. וראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ה ה"ח (כנוגע לחוץ לארץ). וראה
אנציקלופד' תלמודית שם ע' קנא. ע' קסא ואילך. וש"נ.
(45) יז, ט"ז.

(46) "אין לך אלא שופט שבימין" — פרש"י עה"פ, מר"ה כה,
רע"ב. וראה גם ספרי עה"פ.
(47) ר"ה שם. פרש"י פרשתנו יט, יז (ד"ה אשר); טור חו"מ סכ"ה
(ושם הובא רק שיפתח בדורו כשמואל בדורו). וראה שלה' פרשתנו
שעז, א"ב.

ואיתא בראשונים (רא"ש סנהדרין ספ"ג. ב"ק קיב, ב. מרדכי סנה'
שם סתש"ט. ועוד. וראה אנציקלופד' תלמודית ערך ב"ד הגדול ע'
קפ. וש"נ) — שבזמן הזה שאין לנו ב"ד הגדול, כל ב"ד חשוב שבדור
נקרא ב"ד הגדול. וברמב"ם ריש הל' ממרים (בנוגע לב"ד הגדול): כל
מי שמאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהם
ולחשען עליהם.

(48) אבות פ"ו מ"א (הפרק דשבת זה).

(49) שם פ"א מ"ז. שם מט"ז.

לעולם, "אין" הנביא עומד אלא להודיענו דברים
העתידיים להיות בעולם כו"ל⁶⁵.

ויש לומר לכאורה, שתורה ונבואה הם בכללות
על-דרך החילוק בין "שופטין" ו"יועצין": שופט ענינו
— לפסוק דיני התורה, וזה בא בדרך ציווי וגזירה.
יועץ נותן עצה ש"מלובשת" בלבושים של שומע
העצה, בהבנתו והשגתו — על-דרך ענין הנבואה⁶⁶
(הקשורה⁶⁷ עם כליות יועצות⁶⁸, בחינת נצח והוד⁶⁹),
שהנביא (שאינו שופט⁷⁰) נותן עצה בנוגע להנהגה
בעניני העולם ("דברים העתידיים להיות בעולם"),
"כגון, לכו למקום פלוני או אל תלכו, עשו מלחמה
היום או אל תעשו כו"ל⁷¹.

וכשם שישנו הציווי לשמוע ל"שופטין" בכל
הזמנים, כמו שכתוב בפרשתנו: "ובאת גו' אל השופט
אשר יהי בימים ההם" (כנ"ל סעיף ו), כן הוא גם
בנוגע לנביאים — כמו שכתוב אחר-כך בפרשה⁷²:
"נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלקיך, אליו
תשמעון", וכפי שמאריך הרמב"ם בספר המדע⁷³,
ש"מיסודי הדת לידע שהאל מנבא את בני האדם",
ואודות המצוה לשמוע לנביא, כמבואר שם⁷⁴ פרטי
הדינים בזה.

כיון שהרמב"ם מביא זאת בספר "הלכות הלכות"⁷⁵
(ובאריכות גדולה), ובהקדמה שזהו "מיסודי הדת" —
מובן, שזוהי הלכה הנוגעת לבני ישראל בכל הדורות.
והגם שאמרו חכמינו ז"ל⁷⁶ "משמתו נביאים האחרונים
חגי וזכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל" —
דובר פעם⁷⁷, הפירוש בזה שלא נתבטלה לגמרי (אלא
נסתלקה", אבל לא "בטלה" או "פסקה"⁷⁸), וכדמוכח

ועל-ידי הציות ל"שופטין" — הרב ומורה הוראה
שלו, הנותנים פסקי דינים והוראות התורה, ו"יועצין"
— פועלים ונעשים כלי פנימי (על-ידי יועצין) בכדי
לקבל את ה"ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין
(לשון נוכח — יועץ שלך) כבתחלה", גם הענינים
שלא בערך (שופט), כנ"ל.

ט. דוגמא להנ"ל ישנה מהחילוק שבין דברי תורה
ודברי נבואה⁵⁰ (שאודות שניהם מדובר בפרשת
שופטים⁵¹):

תורה היא למעלה מהעולם (קדמה לעולם⁵²). תורה
היא חכמתו ורצונו של הקב"ה⁵³, שהיא למעלה
משייכות לגדרי העולם, כשם שלית מחשבה תפיסא
ביה כלל⁵⁴ [והגם שתורה "ירדה ונסעה כו"ל⁵⁵ ובאה
בהתלבשות בהבנה והשגה למטה, עד ש"נקראת על
שמו"⁵⁶, נשארת היא אבל בעצם מהותה — עצם
התורה — למעלה מהבנה והשגה]. ולכן גם אופן
פעולת התורה בעולם — הוא בעיקר בדרך ציווי
ופסק-דין מלמעלה.

מה-שאינ-כן נבואה — אף-על-פי שהיא דבר הוי',
הרי היא התגלות אלקות לנבראים, "גלה סודו אל
עבדיו הנביאים"⁵⁷, בגדרם הם⁵⁸ (אם ישנם התנאים
דחכם גבור כו"ל⁵⁹), וזה שנקלט בדעתו ושכלו של הנביא,
באופן שמתאחד עם זה⁶⁰ — "מתלבשת בשכלם
והשגתם במראה הנבואה וגם במחשבתם ודיבורם כמו
שכתוב⁶¹ רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני"⁶², וענין
הנבואה צריך לבוא בגלוי דוקא בדיבור, "כל לשון
נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם כו"ל והוא מגזירת ניב
שפתיים⁶³ כו"ל⁶⁴, לא כתורה שיכולה (מצד ענינה)
להשאר במחשבה; וגם לתוכן הנבואה יש שייכות

(64) רמב"ם שם פ"י ה"ג.

(65) כולל גם "לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו
עליה" (שם פ"ט ה"ב), ואפילו בנוגע לנביא עצמו, "להרחיב לבו
ולהוסיף דעתו כו"ל (שם ספ"ז) — תכלית ומטרה השייכת להעולם
והאדם כו'.

(66) ראה אוה"ת נ"ך ע' שסח, מזח"ג קצג, ב.

(67) שער הנבואה להאריז"ל, הובא בשעריה"א פ"ה (פ, א).

(68) ברכות סא, סע"א. וש"נ.

(69) ראה ספר הליקוטים דא"ח — צ"צ ערך עצה ע' שנה. וש"נ.

(70) ראה הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות ד"ה והחלק השני
בסופו.

(71) רמב"ם שם פ"ט ה"ב.

(72) יח, טו.

(73) פרק ז"י.

(74) הקדמת הרמב"ם לספר היד.

(75) יומא ט, ב. סוטה מח, ב. תוספתא שם פ"ג, ד. סנהדרין יא,

א.

(76) לקו"ש ח"ד ע' 72 ואילך.

(77) כהלשון בגמ' סוטה שם בנוגע לכמה דברים שבטלו.

(50) בהבא להלן, ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 142 ואילך.
התוועדות תשמ"ח ח"ב ע' 242 ואילך.

(51) יז, ח ואילך. יח, יד ואילך.

(52) ראה שבת פח, ב. פסחים נד, א (וש"נ). מדרש תהלים צ, ד.
ב"ר פ"י, ב. תנחומא וישב ד. וש"נ. זח"ב מט, א. וראה סה"מ תש"ח
ס"ע 272.

(53) תניא פ"ד.

(54) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

(55) ראה קידושין לב, רע"ב (ובפרש"י). ע"ז יט, א.

(56) עמוס ג, ז.

(57) ראה שער רוח"ק ושער היחודים (להאריז"ל) בתחלתם.

(58) רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ז.

(59) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 86 ואילך.

(60) שמואל-ב כג, ב.

(61) שעריה"א ספ"ב. ולהעיר מתו"ח בא קמ, ב ואילך.

(62) ישע"י נז, יט.

(63) פרש"י וארא ז, א.

1 מזה שגם לאחר־זה מצאנו השראת רוח הקודש אצל
2 כמה וכמה⁷⁸ (וכמובן גם מזה שבספרו הלכות — בין
3 כל התנאים לנבואה — אין הרמב"ם מביא שום
4 תנאים בנוגע לזמן הנבואה, משמתו נביאים
5 האחרונים⁷⁹).

6 ויתירה מזה: הרמב"ם כותב באגרת תימן⁸⁰,
7 שבשנה מסויימת (כמפורט שם) "תחזור הנבואה
8 לישראל", ואין ספק שחזרת הנבואה היא הקדמת
9 משיח (שנאמר⁸¹ ונבאו בניכם ובנותיכם וגו').

10 ויש לומר שהביאור בזה מובן על־פי המדובר לעיל
11 בענין "ויועצין כבתחלה", שבכדי שיוכלו לקבל את
12 הגילויים דימות המשיח, צריכה להיות התחלה בזה
13 בהעבודה עתה — בזמן הזה — בבחינת "ויועצין"
14 (על־דרך הנבואה), המשכה (עצה) שמתקבלת אצל
15 האדם (באופן שיש לו שייכות לזה כבר "בתחלה"),
16 וזה מאפשר לו לקבל באופן פנימי את גילוי האלקות
17 בימות המשיח, הן ד"שופטין" והן ד"וועצין", כנ"ל.

18 ולכן הלכה היא לדורות — גם בזמן הגלות —
19 ש"מיסודי הדת לידע שהאל־ל מנבא את בני האדם",
20 שתמיד (בכל הדורות) שייך הענין דגילוי הנבואה
21 למטה, עד לדרגת נבואה שהיא מעין דנבואת משה,
22 "נביא⁸² אקים להם מקרב אחיהם כמוך"⁸³ — שלימות
23 ענין הנבואה, כמבואר ברמב"ם בארוכה⁸⁴.

24 ועל־פי־זה יש לומר הטעם לכך שהרמב"ם
25 מאריך⁸⁴ בנוגע לאופן נבואת משה, דלכאורה: מאי
26 דהוה הוה⁸⁵ — למאי נפקא מינה' בזה בספר הלכות
27 הלכות, לבני ישראל בכל הדורות? ואם זה נוגע לזמן
28 שלאחרי ביאת המשיח כאשר "משה עמהם"⁸⁶, הרי
29 יראו זאת בעצמם, ואין צריך לומר הלכה על זה
30 עכשיו?

78 ראה שערי קדושה (להרח"ו) שער ג פרק ז. פרקי גילויים
להר"ר מרגלית בפתחתו לשו"ת מן השמים. ונ"ל. וראה גם לקו"ש
שם ע' 73.

79 ראה לקו"ש שם ובהערה 25.

80 פרק ג.

81 יואל ג, א.

82 פרשתנו יח, יח.

83 דאף שנאמר "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" (ברכה לה,
י. וראה רמב"ם שם פ"ז ה"ו), הרי מפרש תומ"י שזהו בענין "אשר
ידעו ה' פנים אל פנים". וכמובן מההבטחה בפרשתנו "נביא מקרבך
מאחריך כמוני גו'". "נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך" (כפנים),
ראה גם לקו"ש ח"א ע' 59.

84 שם.

85 ע"ד יומא ה, ב. ועוד.

86 יומא שם. וראה תוד"ה אחד — פסחים קיד, ב.

והביאור בזה: בכל הדורות — גם לפני תחיית
המתים של משה — נוגעת ההלכה לדעת ש"האל־ל
מנבא את בני האדם" (גילוי אלקות בגדרי הנבראים),
עד השלימות בזה כפי שהיה אצל משה⁸⁷. ויתירה מזה
— בכל דור שייך ש"נביא אקים להם גו' כמוך", כפי
שמבאר הרמב"ם⁸⁸ ש"כל נביא שיעמד אחר משה
רבינו, אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כו' אלא
מפני המצוה שצוה משה בתורה כו'", זאת אומרת שכל
נביא הוא המשך של נבואת משה ותורתו⁸⁹ (אלא
שבגילוי הנבואה ישנם חילוקי דרגות, כמבואר
ברמב"ם⁸⁴). ובדורנו נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר.

ובפרט לאחר ש"תחזור הנבואה לישראל", שהיא
"הקדמת משיח" (כנ"ל) — הנבואה שתהיה במשיח
צדקנו (ש"נביא⁹⁰ גדול הוא קרוב למשה רבינו⁹¹),
ואמרו חכמינו ז"ל⁹² ש"גואל ראשון (משה) הוא גואל
אחרון", ובכל דור ודור ישנו אחד הראוי לזה — לכן
צריכים לדעת בתור הלכה גם בזמן הזה (עוד קודם
הגאולה), שישנה המציאות דגילוי הנבואה (אצל
משיח עוד לפני הגאולה), כמעין והתחלה ("ויועצין"
כבתחלה) לשלימות גילוי הנבואה לאחר הגאולה.
זאת אומרת שאין זה חידוש שיתחדש רק לאחר
הגאולה, אלא שההתחלה בזה נפעלת עוד קודם
בבחינת "ויועצין כבתחלה", ולכן כותב זאת הרמב"ם
בספר הלכות שלו (ובפרט שהרמב"ם כותב בספרו גם
ההלכות הנוגעות לימות המשיח, גם — ההקדמה
לזה).

י. על־פי הנ"ל יובן החידוש דדורות האחרונים
בכלל ובפרט דדורנו זה ובפרט בזמן זה, שעל־פי
הכרזת והודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו כבר
סיימו הכל (כנ"ל סעיף א), ועל־פי כל הסימנים
אוחזים כבר ברגעים האחרונים לפני הגאולה:

מהזמן שהתורה צוותה "שופטים ושוטרים תתן לך
בכל שעריך" ובמשך הדורות מאז, ובפרט הדורות
(הקודמים) בגלות — כיון שלא זכו והגאולה לא באה
אז, הרי זו ראייה שעדיין לא סיימנו את מעשינו
ועבודתינו, ועדיין נותר רושם מענין ד"חטאינו"

87 לקו"ש חכ"ג ע' 71. ע"ש.

88 שם פ"ח ה"ב.

89 שנבואת משה (שלימות הנבואה) מאמתת אמיתית התורה
(ראה לקו"ש ח"ט ע' 185).

90 רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

91 ובתנחומא (ס"פ תולדות) משמע שהוא נביא גדול ממשה —

ראה לקו"ש ח"ו ע' 254. — ועצ"ע.

92 ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנ"ג, א. שער הפסוקים פ' ויחי.

תו"א ר"פ משפטים. ועוד.

ובפרט על-ידי הגילוי דתורת חסידות חב"ד, 25
בהתלבשות בחכמה בינה ודעת בהבנה והשגה, באופן 26
שזה מובן אפילו בשכל דנפש הבהמית — על-כל- 27
פנים בבחינת "עצה טובה קמשמע-לך" — שמתקבלת 28
בשכל ורגש האדם, ועל-ידי גילוי פנימיות התורה 29
בחכמה-בינה-דעת שבשכל ("יועציך") — עד באופן 30
ד"טועמיה חיים זכו" 102 (שעל-ידי טעימה, טועמים את 31
עצם הדבר) — נעשה שער ("שעריך") והתחלה 32
("יועציך כבתחלה") לגילוי פנימיות התורה לעתיד- 33
לבוא, ועל-ידי הטעימה וההתחלה עכשיו — נעשים 34
בני ישראל וכל העולם, כלי פנימי לגילוי פנימיות 35
התורה שלאחרי-זה על-ידי משיח צדקנו 103. 36

ובכל זה גופא נתוסף עוד יותר בדורנו זה — 37
כאשר ישנה השלימות דיפוצו מעיינותיך חוצה בכל 38
קצוי תבל, ובאופן המובן בשכל בני אדם, אפילו 39
דאחד הנמצא בחוצה שאין חוצה הימנו, וגם — 40
תרגום פנימיות התורה ותורת החסידות בלשון עם 41
ועם 104 [רוסית 105, וכיוצא בזה] על-ידי כ"ק מו"ח 42
אדמו"ר נשיא דורנו, ובאופן דהולך ומוסיף ואור, עד 43
בימים האחרונים — גם נדפס (ספר התניא, תורה- 44
שבכתב דחסידות 106) ב"פרייל", הכתב עבור "סגי 45
נהור" 107 רחמנא-ליצלן (כמדובר לעיל 108).

ועל-פי ההכרזה הנ"ל דכ"ק מו"ח אדמו"ר, שכבר 47
סיימו את כל עניני העבודה, כולל העבודה דרבנותינו 48
נשיאנו כ"שופטיך" ו"יועציך" עד היום הזה, 49
ו"אכשור דרי" 109 כפשוטו — מובן, שכבר בא 50
בשלימות הזמן ד"ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך 51

1 (ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו" 93), שבגלל ההעלם
2 והסתר דעולם, עדיין לא אחזו בשלימות במצב וזמן
3 ד"שופטיך" ו(בפרט ד) "יועציך", והיו צריכים
4 ל"שוטרים" (לכפות שיתנהגו על-פי משפט
5 השופטים).

6 אבל לאחר ריבוי הכי מופלג ד"מעשינו
7 ועבודתינו" במשך כל הדורות, מובן שמתקרבים יותר
8 ויותר למצב זה.

9 ובמיוחד בדורות האחרונים, כאשר נתוסף הענין
10 דגילוי פנימיות התורה, החל מה"מצוה לגלות זאת
11 החכמה" בזמן האריז"ל 94, ואחר-כך — "יפוצו
12 מעיינותיך חוצה" 95 על-ידי רבותינו נשיאנו — שעל-
13 ידם "תחזור נבואה לישראל" (בלשון הרמב"ם
14 הנ"ל) 96, "גלה סודו אל עבדיו הנביאים", הנם הם
15 נביאי דורנו 97 עד "נביא מקרבך גו' כמוני" (בהיותו
16 אפשוטא דמשה שבכל דרא ודרא 98), והם
17 "שופטיך" ו"יועציך" דדורנו:

18 הן "שופטיך" — בהיותם נשיאנו, שנשיא (מלשון
19 התנשאות) הוא למעלה שלא בערך מאלו שעליהם הוא
20 נשיא (על-דרך מה שכתוב 99 "ויגבה מכל העם משכמו
21 ומעלה"), והן רבותינו המלמדים תורה לכל העם —
22 על-דרך "שופטיך"; והן "יועציך" — הנותנים עצות
23 בעניני תורה ויראת שמים 100, עד גם עצות בענינים
24 גשמיים (ענין הנביאים) 101.

(93) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(94) אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

(95) ראה אגה"ק דהבעש"ט — נדפס בכתר שם טוב בתחלתו.
ובכ"מ.

(96) ראה לקו"ש ח"ב ע' 589.

(97) "הבעש"ט ז"ל אשר כמוהו לא הי' מימות הראשונים פלאי
פלאות נסים היוצאים מהטבע אשר היו נראים על ידו כאשר שמעתי
מאזמור" נ"ע שהוא ותלמידו הה"מ נ"ע היו רואים מסוף העולם ועד
סופו ממש בעין ראי' והיו אומרים מה שהיו רואים כאשר הי' נראה
בעליל לתלמידיהם, והיינו ע"י שהי' גלוי לפנייהם אור שנברא ביום
ראשון שהשי"ת גנוז בתורה, הנה כל אלה המופתים האמיתיים מגלים
גילוי א"ס ב"ה הבעש"ט. גם מזקני נ"ע שמענו עתידות קולע אל
השערה" (ספר החקירה להצ"צ מצות עדות ספ"ח (סה, סע"א). וראה
שם נ, סע"א).

(98) זח"ג רעג, א. תקנ"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). ובב"ר
פנ"ז: ז' "אין דור שאין בו כמשה". וראה תניא פמ"ד (סג, א). אגה"ק
ביאור לסי' ז"ך בסופו (קמז, ב).

(99) שמואל-א' י, כג.

(100) ראה אגה"ק סכ"ב (קלד, א).

(101) אגה"ק שם. — ואף שכתב אדה"ש ש"ז זכרו ימות עולם כו'
ואי' איפוא מצאתם מנהג זה כו' להיות מנהג ותיקון לשאול בעצה
גשמיות כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי כו' כ"א לנביאים ממש
אשר היו לפנים מישראל כו' — מ"מ, ידוע שלאחרי זה נתקבלו אצל
אדה"ז — ורבותינו נשיאנו ממלאי מקומו — שאלות חסידים
בענינים גשמיים (ראה אגה"ק שלו הידועה ד"ה נפש השפלה —

אגרות-קודש אדה"ז סס"ה (ע' קנא ואילך)), וענה עליהן (ראה ס'
שיעורים בספר התניא לאגה"ק שם (ע' 1585)).

(102) שער הכוונות ענין טבילת ערב שבת. פע"ח שער יח רפ"ג.
ועוד. וראה בכ"ז לקו"ש חט"ו ע' 282 ואילך. ח"ב ע' 173. וש"נ.

(103) ראה לקו"ת צו יז, א"ב. שער האמונה פנ"ו ואילך. סהמ"צ
להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ג.

(104) ראה לקו"ש ח"ג ע' 862 ואילך. חכ"ד ע' 10. חכ"ו ע' 299
ואילך. שם ע' 315. התועדויות תשמ"ח ח"ד ע' 267. לקו"ש חל"ו
ע' 43. וראה לקו"ש ח"ג ע' 180.

(105) וראה התועדויות שם הערה 54. וראה לקו"ש ח"ג שם.
(106) מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר — נדפס בקיצורים והערות לתניא
ע' קיח ואילך. אגרות-קודש שלו ח"ד ע' רסא ואילך. וראה שם ח"ה
ע' צ.

(107) שזהו מפני שהוא "סגי נהור" כפשוטו — מפני ריבוי אור
שנכנס בעין, וחסר בהכיסויים כו' (ראה אוה"ת בראשית תתרח, ב.
סה"מ תרס"ח ע' לב. המשך תער"ב ח"א ע' ערה. ח"ב ס"ע א'כד
ואילך). ועוד יש לומר, שע"י הירידה דהעדר הראי' (לפי שעה), נעשה
אח"כ גילוי אור וראי' ביתר שאת וביתר עוז, כיתרון האור מן החושך
(קהלת ב, יג).

(108) ישיחת ש"פ עקב שנה זו סט"ו ואילך (לעיל ע' 172 ואילך).

(109) לשון חז"ל — יבמות לט, ב. חולין צג, ב.

1 כבתחלה" בתכלית השלימות (ואין צריכים לשוטרים,
2 כיון שכבר הכל מבורר), לאחר הטעימה והתחלה בזה
3 על-ידי רבותינו נשיאנו¹¹⁰.

4 יא. מזה מובן הלימוד שישנו לכל אחד בעמדנו
5 בשבת פרשת שופטים בדורנו זה ובפרט בזמן האחרון,
6 הרגעים האחרונים דהגלות — שצריכה להיות עבודה
7 בהתאם מדה כנגד מדה למצב הגאולה:
8 לפרסם אצל עצמו ואצל כל אלו שאליהם אפשר
9 להגיע — שצריכים לקבל על עצמם (ביתר חוזק) את
10 ההוראות ועצות ד"שופטין" ו"יועצין" שבדורנו —
11 "מאן מלכי רבנן"¹¹¹ בכלל, ובפרט נשיא דורנו —
12 הבא בהמשך לרבותינו נשיאנו שלפניו — שופט
13 דורנו ויועץ דורנו ונביא דורנו,

14 וכציווי התורה הנ"ל⁸²: "נביא אקים להם מקרב
15 אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודיבר אליהם את כל
16 אשר אצונו", "אליו תשמעון"⁷², וכפסק-דין הרמב"ם
17 הנ"ל, שאם יש לאחד המעלות והשלימויות שצריכות
18 להיות לנביא, ומראה אותות ומופתים — כפי שראינו
19 ורואים בהמשך קיום ברכותיו אצל נשיא דורנו —
20 הרי "אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כו' אלא
21 מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר אם נתן אות
22 אליו תשמעון", על-ידי-זה ש"אמר דברים העתידים
23 להיות בעולם, ויאמנו דבריו"¹¹² (כפי שראו זאת אצל
24 כ"ק מו"ח אדמו"ר),

25 ויתירה מזה: "נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא
26 נביא — כפי שהוא בנוגע לנשיא דורנו, ונמשך בדור
27 שלאחריו על-ידי תלמידיו כו' — הרי הוא בחזקת
28 נביא ואין זה השני צריך חקירה"¹¹³, וצריכים לציית
29 לו תיכף ומיד עוד "קודם שיעשה אות", ו"אסור
30 לחשוב אחריו ולהרהר בנבואתו שמא אינו אמת ואסור
31 לנסותו יותר מדי כו' שנאמר¹¹⁴ לא תנסו את ה'
32 אלקים כאשר נסיתם במסה כו' אלא מאחר שנודע
33 שזה נביא, יאמינו וידעו כי ה' בקרבם ולא יהרהרו ולא
34 יחשבו אחריו כו'"¹¹³, כיון שמאמינים בדברי הנביא,
35 לא משום שאלו דבריו של הנביא, אלא משום שאלו
36 דברי הקב"ה על-ידי נביא זה!

(110) ראה פיה"מ להרמב"ם שבעה ע"ה: "ואשיבה שופטין
כבראשונה ויועצין כבתחילה. . . זה יהי בלי ספק כשיכון הבורא ית'
לבית בני אדם ותורבה זכותם ותשוקתם לשם יתברך ותגדל חכמתם
לפני בוא המשיח כו'".

(111) ראה גיטין סב, א.

(112) רמב"ם שם רפ"ז.

(113) שם ה"ה.

37 [אפילו לא דברי הקב"ה שנאמר על-ידי נביא שני,
38 אבל לא נאמרו אליו].

39 ישנה ההוראה כנ"ל, שצריכים לפרסם לכל אנשי
40 הדור, שזכינו שהקב"ה בחר ומינה בעל-בחירה, שמצד
41 עצמו הוא שלא בערך נעלה מאנשי הדור, שיהיה
42 ה"שופטין" ו"יועצין" ונביא הדור, שיורה הוראות
43 ויתן עצות בנוגע לעבודת כל בני ישראל וכל האנשים
44 דדור זה, בכל עניני תורה ומצוות, ובנוגע להנהגת חיי
45 היום-יום הכללית, גם ב"כל דרכיך (דעהו)" ו"כל
46 מעשיך (יהיו לשם שמים)"¹¹⁵,

47 עד — הנבואה העיקרית — הנבואה¹¹⁶ ש"לאלתר
48 לגאולה" ותיכף ומיד ממש "הנה זה (משיח) בא"¹¹⁷.

49 וביחד עם זכות זו — יש לכל אחד מאנשי דורנו
50 אחריות לקבל על עצמו "שופטין" ו"יועצין", ולציית
51 להוראות ועצות טובות שלו — ובלשון רבים
52 ("שופטין" ו"יועצין"), ריבוי משפטים וריבוי עצות,
53 נוסף על כך שזה בא (ומיוסד על ההוראות והעצות)
54 ד"שופטין" ו"יועצין", "מאן מלכי רבנן", ורבותינו
55 נשיאנו בדורות שלפני זה — שאז יש לזה גם התוקף
56 המובן לכל אחד בבחינת עצה טובה (לא רק בדרך
57 ציווי), שאפילו אם הוא אוחד מעצמו (ואפילו אם יש
58 לו סיבה על-פי תורה וישראל ערוך ממה לאחוז
59 מעצמו), הרי יחיד ורבים הלכה כרבים¹¹⁸ — כדעת
60 ה"שופטין" ו"יועצין" — רבים.

61 ועל-ידי הקבלה וקיום ההוראות ד"שופטין" ו
62 "יועצין" שבדורנו — נעשה על-ידי-זה גופא
63 ה'מעין' וההתחלה דקיום התפילה¹¹⁹ "השיבה שופטין
64 כבראשונה ויועצין כבתחלה" בגאולה האמיתית
65 והשלימה (כנ"ל), במכל-שכן מזה ש"סוף מעשה
66 במחשבה תחלה"¹²⁰, על-אחת-כמה-וכמה שזה כבר
67 גם בדיבור ("ניב שפתיים", ענין הנבואה), כנהוג
68 לאחרונה לבטא הדברים בדיבור, כולל ובמיוחד —
69 שהנה הנה באה הגאולה.

(114) ואתחנן ו, טז.

(115) משלי ג, ו. אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג.

טוש"ע אור"ח סרל"א.

(116) לא רק בתור חכם ושופט אלא בתור נביא, שזהו בודאות —

ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שנג"ד.

(117) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

(118) ברכות ט, א. וש"ג.

(119) ולהעיר שזהו ברכה הי"א בתפלת שמונה עשרה, אשר ענין
אחד עשר הוא בחי' כתר, שלמעלה מהשתלשלות דע"ס (ע"ד בחי'
שופט שהוא שלא בערך להנשפטים), הכולל ונמשך גם בע"ס (ע"ד
בחי' יועץ).

(120) פיוט "לכה דודי".

41 — הן בכח הראיה שלו, הן בכח השמיעה שלו, הן
42 בחוש הריח שלו והן בדיבור וטעימה (בפה) שלו.
43 ובכל אחד מהם — בשני הכיוונים דימין ושמאל,
44 עשה טוב וסור מרע, שכנגד זה הם ב' עינים, ב' אזנים
45 וב' נחירי האף. וגם הפה — טועם ("חך אוכל
46 יטעם" ¹²³) הן טעם מתוק והן טעם מר ¹²⁴. זאת אומרת,
47 שהוראת השופט (ובפרטיות — השכל דנפש האלקית)
48 מקיפה ומורה כיצד צריך להתנהג בכל הענינים בחיים
49 — "מטעמים" לשון רבים (כמבואר בתניא ¹²⁵), הן
50 הענינים שהם "מתוקים" והן הענינים שהם "מרים"
51 (בחיצוניות), אבל — מגלים בזה (וזה חלק מהוראת
52 השופט), שבאמת ובפנימיות גם הדבר המר הוא
53 "מתוק", ואדרבה — מתיקות נעלית יותר מדבר שהוא
54 לכתחילה מתוק (על-דרך המעלה דחסדים הנסתרים).
55 באופן — שכל הפרטים ופרטי פרטים דחיי היהודי
56 חדורים ומונהגים על-פי הוראות ה"שופט" ו"יועץ"
57 שלו — נשמתו.
58 וכך גם בכללות יותר — כל איש ואשה הם
59 ה"שופט" וה"יועץ" דביתם ובני ביתם, וצריכים
60 להנהיג את הבית על-פי הוראות ועצות התורה.
61 עד בכללות עוד יותר, כנ"ל — שכל יהודי, אנשים
62 נשים וטף, מקבלים על עצמם ומקיימים את הוראות
63 השופט ויועץ הדור. ומשפיעים כך גם על אשתו ובני
64 ביתו, עד על כל אלו שיכול להגיע אליהם.
65 עד גם בכללות העולם — באופן שכל העולם, גם
66 עולם מלשון העלם והסתרי ¹²⁶, עם כל פרטיהם ופרטי
67 פרטיהם נעשה רשות היחיד, חדור בנקודה אחת
68 ויחידה דיחידו של עולם ¹²⁷ (מלשון העלם למעליותא,
69 מבחינת "ישת חושך סתור" ¹²⁸), כפי שמגלה את עצמו
70 "בקרבתו" על-ידי "נביא אקים להם גו' כמוך", נשיא
71 הדור ש"הוא הכל" ¹²⁹, "צדיק יסוד עולם" ¹³⁰,
72 על-דרך אבן השתיה — שנמצאת במקום מסויים
73 בעולם הזה הגשמי ¹³¹, וקיימת תמיד בלי שינויים
74 (אפילו לא השינוי דגניזה, כהארון שנגנז ¹³¹ וכיוצא
75 בזה), על-דרך ששופט ונביא קיים (נצחי) בכל דור

1 — ועל-פייזה ישנו גם מענה על השאלה
2 ששואלים על כך שמדברים לאחרונה שהגאולה באה
3 תיכף ומיד ממש — לכאורה: כיצד יכול דבר זה
4 לעבור ולהצליח בצורה חלקה כל כך; כיצד יגיבו בני
5 הבית על זה, ומה יאמר העולם על כך? ! והמענה הוא,
6 שאילו היו עניני הגאולה חידוש, אולי היה מקום
7 לשאלה; אבל היות שהגאולה אינה חידוש דבר, אלא
8 כל עניני הגאולה התחילו כבר ("כבתחלה") וכבר
9 נמשכו ונתקבלו בעולם הזה הגשמי התחתון שאין
10 תחתון למטה ממנו (בבחינת "ויועץ" כבתחלה") —
11 לא יהיה פלא כאשר הגאולה באה תיכף ומיד ממש!

12 יב. ובפשטות:
13 בעמדנו בהתוועדות חסידים בד' אמות דכ"ק מו"ח
14 אדמו"ר נשיא דורנו — צריך כל אחד, אנשים נשים
15 וטף, לכל לראש לקבל על עצמו החלטות טובות
16 לקיים את כל ההוראות הטובות והעצות שדוברו
17 בהתוועדות — מיסוד על תורה-שבכתב ותורה
18 שבעל-פה, ודברי תורה והוראות דרבנותנו נשיאנו.

19 שיהיה "שופטים גו' תתן לך בכל שעריך", שכל ז'
20 שערי האדם, ב' העינים וב' האזנים שלו, ב' נחירי
21 האף ופיו — יונהגו על-פי הוראות תורתנו הקדושה
22 כפי שנמסרה על-ידי "מאן מלכי רבנן" בכלל, ובפרט
23 על-ידי ה"שופט" ו"יועץ" הדור — נשיא דורנו,

24 ובפרטיות יותר: כשם שישנו שופט ונביא בכל
25 דור, וזהו "מיסודי הדת", שתמיד ובכל מקום ישנו
26 גילוי אלקות למטה — על-דרך-זה הוא גם בפרטיות
27 ביהודי בעצמו, שיש לו נשמה, שהיא "חלק אלוהי
28 ממעל ממש" ¹²¹, ממש גם בפירושו שזה קיים באופן
29 נצחי (גם כפי שיורדת למטה בעולם הזה הגשמי).

30 ותוכן ההוראה ד"שופטים גו' תתן לך בכל שעריך"
31 הוא בזה, שהוראות ה"שופט" ו"יועץ" הכללי נמשכים
32 ועוברים על-ידי ה"שופט" ו"יועץ" הפרטי שבכל נפש
33 האלקית, שכל ה"שערים" (איברים גשמיים) שלו
34 מונהגים על-ידי ג' המוחין שלו ("שופטין"), ומדותיו
35 שבלב ("יועצין"), שכל ומדות דנפשו האלקית,
36 הלומדת ומבינה את הוראות התורה, ובפרט כפי
37 שמתבאר על-ידי "שופט" הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר,
38 ומוריד זאת במדות הלב שלו, אהבה ויראה וכו' ¹²².

39 זאת אומרת שלימוד התורה שלו צריך להיות
40 לימוד שמביא לידי מעשה, המתבטא בהנהגתו בפועל

(123) איוב יב, יא.

(124) ראה רמב"ם הל' דיעות פ"ד.

(125) פכ"ז.

(126) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(127) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(128) תהלים יח, יב.

(129) פרש"י חוקת כא, כא.

(130) משלי י, כה.

(131) יומא נג, ב.

(121) תניא רפ"ב.

(122) ראה שם פ"ג.

1 (כסימן לגילוי אלקות בעולם באופן תמידי) —
 2 שממנה הושתת כל העולם כולו¹³². ושני הענינים
 3 באבן השתיה — (א) נקודה אחת (ב) הכוללת הכל
 4 (ממנו הושתת כל העולם) — מרומזים גם באותיות
 5 ד"שתי"ה¹³³ (ועל-דרך זה בתיבת "ישת" ד"ישת
 6 חושך סתרו" כנ"ל): היו"ד מורה על נקודת הביטול
 7 (קבלת עול) — על-דרך הענין ד"שופטין", וה"שתה"
 8 מורה על התפשטות — כנראה בצורת האותיות ש',
 9 ת' וה' — על-דרך הענין ד"יועצין".

10 ובהדגשה יתירה בשנה זו — היו תהא שנת אראנו
 11 נפלאות, שכוללת את רוב האותיות ד"שתי"ה",
 12 ובמקום היו"ד (ה'ש"ת)¹³³ בא הנ"א; והכנה לשנה
 13 הבאה — היו תהא שנת נפלאות בינה, עם המעלה
 14 דבינה (בחינת "יועצין" בערך לנקודת החכמה),
 15 ששרשה הוא למעלה מחכמה (ראיה, אראנו)¹³⁴.

16 ובשנה זו גופא — נמצאים כבר בסיום השנה,
 17 בחודש אלול — חודש החשבון דהשנה שעברה
 18 וחודש ההכנה לשנה הבאה. ובחודש זה כבר עברנו
 19 את ז' הימים הראשונים, ז' ימי ההיקף¹³⁵ (מיום ראשון
 20 עד יום השבת), הכוללים את כל ימי השנה (שעברה
 21 והבאה) — הרי זה מתאים עוד יותר לערוך חשבון
 22 צדק והכנות המתאימות לשנה הבאה בנוגע לעבודה
 23 הנ"ל ד"ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין
 24 כבתחלה".

25 ונוסף על-זה כבר עברו שלשה (למעליותא)
 26 שבועות שלמים מה"שבעה דנחמתא", ואוחזים כבר

בהפטרה ד"אנכי אנכי הוא מנחמכם"¹³⁶, מענה
 28 הקב"ה¹³⁷ על טענת בני ישראל "ותאמר ציון עזבני ה'
 29 ואד' שכחני"¹³⁸, ובסגנון אחר — "עד מתי"?!
 30 והקב"ה משיב ש"אנכי אנכי מנחמכם", כולל —
 31 הנחמה בכפליים (אנכי אנכי) דגאולה האמיתית
 32 והשלימה.

33 יג. ויהי רצון, שעל-ידי העבודה בקיום "שופטים
 34 גו' תתן לך בכל שעריך", באופן ד"ואשיבה שופטין
 35 גו' הנ"ל — יקויים זה בפועל ממש, ב"שעריך"
 36 בארץ ישראל, וב"שעריך" דבית המקדש השלישי,
 37 ש"טבעו בארץ שעריה"¹³⁹, ובני ישראל על-ידי
 38 עבודתם מעמידים זאת מחדש¹⁴⁰, וביחד עם זה בית
 39 המקדש עצמו (שהוא בנוי ומשוכלל למעלה¹⁴¹) יורד
 40 מלמעלה למטה, ביחד עם קדש הקדשים ואבן השתיה
 41 שבו, שממנה הושתת כל העולם כולו.

42 ובעמדנו אחרי חמשה עשר באב — שמזלו
 43 אריה¹⁴², 'ראשי תיבות' (אב) אלול, ראש השנה, יום
 44 הכיפורים, הושענא רבה¹⁴³ — ומנהג ישראל לאחל
 45 לכל יהודי ולכל בני ישראל: כתיבה וחתומה טובה¹⁴⁴,
 46 וגמר חתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה, בגשמיות
 47 וברוחניות וברוחניות ובגשמיות וגם יחד, והקב"ה
 48 ימלא משאלות לבב כל אחד מישראל לטוב,

49 ובפרט — בקיום בקשת ותביעת כל אחד ואחת
 50 מישראל: "עד מתי"?! "השיבה שופטין כבראשונה
 51 ויועצין כבתחלה", בגאולה האמיתית והשלימה על-
 52 ידי משיח צדקנו, ותיכף ומיד ממש.

(136) ישעי' נא, יב.

(137) ראה אבודרהם בסדר הפרשיות וההפטורות בשם המדרש.

(138) שם מט, יד.

(139) איכה ב, ט. וראה במדב"ר פט"ו, יג. ועוד.

(140) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 98. ועוד.

(141) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(142) ספר יצירה פ"ה מ"ב. רש"י ר"ה יא, ב. ועוד.

(143) של"ה במס' ר"ה שלו (ריג, א). ועוד.

(144) ראה דרכי חיים ושלום סתרפ"ד.

(132) שם נד, ב.

(133) ולהעיר שבשנת ה'ש"ת (שנת הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר) התחילה תקופה חדשה בפעולתו ועבודתו כו'. ובפרט לאחר שעברו יותר מארבעים שנה מאז, כאשר ניתן לבני"ל לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע" (תבוא כט, ג).

(134) ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' קסט. וש"נ.

(135) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. הובא ונת' בד"ה ויהי ביום

השמיני תרע"ח, תש"ד, תש"ה. ועוד.

לקוטי שיחות פרשת שופטים כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

שאינם מצאצאי המצרים הקדמונים, מדוע חל גם עתה ¹⁹
האיסור "לשוב למצרים"?

ב.

לכאורה, האיסור הוא מפני ארץ מצרים עצמה

לכאורה ניתן היה לענות על כך, כדברי מספר ²¹
מפרשים⁹, שאיסור הישיבה במצרים אינו מפני האנשים ²²
שבה, אלא מפני הארץ עצמה, ארץ מצרים, אף אם אין בה ²³
כבר אנשים מצריים¹⁰. ²⁴

דעה זו מוכחת גם מפסק ההלכה ומלשון הרמב"ם ²⁵
בהלכה שבהמשך¹¹: "ויראה לי שאם כבש ארץ מצרים ²⁶
מלך ישראל על פי בית דין שהיא מותרת ולא הזהירה אלא ²⁷
לשוב לה יחידים או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני ²⁸
שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות". מכך מובן, ²⁹
שהאיסור הוא "מפני שמעשיה (של "ארץ" מצרים, ולא ³⁰
מעשיהם¹² של המצרים) מקולקלין", כמאמר חז"ל¹³, "יש ³¹
מעיונות שמגדלין... ויש שטופין בזמה". לכן אם היא "ביד ³²
עכו"ם" – אף אם אינם מצרים, הרי "מעשיה מקולקלין" ³³
ואסור לגור בה. ³⁴

בכך מובנת גם ההלכה, שכאשר מלך ישראל כובש את ³⁵
ארץ מצרים "על פי בית-דין" מותר לגור בה: על-ידי ³⁶

א.

מדוע חל האיסור "לשוב למצרים" גם עתה?

¹ מן הפסוק בפרשתנו¹ "ולא ישיב את העם מצרימה..."
² וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד" נלמדת²
³ ההלכה, שאסור ליהודי לרדת ולהשתקע³ במצרים, ויתר-
⁴ על-כן, כלשון חז"ל⁴: "בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא
⁵ לשוב ארץ מצרים...".
⁶ הרמב"ם מביא בספרו "יד החזקה"⁵ את ההלכה,
⁷ שאסור לגור במצרים, ומצטט את מאמר חז"ל "בג'
⁸ מקומות הזהירה תורה..." מלשוננו הסתמית מובן,
⁹ שהאיסור חל גם בזמן הזה, ולפיכך דנים מפרשים רבים⁶
¹⁰ בהרחבה, כיצד היה מותר לרמב"ם עצמו לגור במצרים,
¹¹ ובכלל – הרי היו שם קהילות יהודיות רבות, וכו'.
¹² אך צריך להבין: לגבי איסור נישואין עם מצרי (עד
¹³ "דור שליש"י⁷) פוסק הרמב"ם⁸: "כשעלה סנחריב מלך
¹⁴ אשור בלבל כל האומות ועירבם זה בזה והגלה אותם
¹⁵ ממקומם ואילו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים
¹⁶ אחרים הם.. הואיל ונתערבו.. הותר הכל שכל הפורש מהן
¹⁷ להתגייר חזקתו שפירש מן הרוכ".
¹⁸ ואם בזמננו ארץ מצרים היא רק של "אנשים אחרים",

(8) הל' איסור"ב ספי"ב. ע"פ תוספתא קדושין פ"ה, ו. ודלא כדעת הרא"ש
יבמות פ"ח ס"ד (וראה בה"ג הובא בתורה מנימין יבמות עו, ב. תוד"ה
מנימין סוטה ט, א. יראים וסמ"ג שבהערה 6. ועוד) ע"פ תוספתא ידים פ"ב,
ח. ראה בכ"ז טושו"ע אה"ע ס"ד ס"י ובנ"כ שם.
(9) ראה בארוכה ברכ"י ושו"ת חיים שאל שם.
(10) ראה מג"ח מצוה תק.
(11) ה"ח.
(12) ודלא כבסהמ"צ שלו – הובא לקמן בפנים –
וידוע: (א) שאינו דומה כלל דיוק הרמב"ם בלשוננו בס' יד החזקה להדיוק
בסהמ"צ, (ב) בחילוק שבין ב' הספרים הלכה כדי החזקה (ראה רמב"ם
בהקדמתו לסהמ"צ, יד מלאכי כללי הרמב"ם סכ"ג, ג) סהמ"צ נכתב בל'
ערבי, ולא בכל המקומות יש לדייק ולסמך על דיוק לשון המעתיק – וכדמוכח
ג"כ מריבוי החילוקים שבין המעתיקים.
(13) במדבר"ר פ"כ, כב.

(1) יד, טז.

(2) ראה סוכה נא, ב. חינוך מצוה תק. סהמ"צ להרמב"ם מל"ת מו (אלא
שהביאו ג"כ מחז"ל דלקמן "בג' מקומות כו"). וברמב"ם הל' מלכים פ"ה
ה"ז מקדים הכתוב דפרשתנו לב' הכתובים דפ' בשלח (יד, יג) ותבוא (כח,
סח), ומשנה מלשון חז"ל וסדרם בכתוב. ובמנין המצות שבריש ספר היד מביא
רק הכתוב דפרשתנו. וראה חדא"ג סוכה שם. ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ
רס"ג מל"ת רלה (רנו, ג ואילך).
(3) רמב"ם שם ה"ח. ע"פ ירושלמי סנהדרין (ס"פ חלק).
(4) ירושלמי סוכה פ"ה ה"א. מכילתא בשלח שם. פתיחתא דאסת"ר ג.
(5) הל' מלכים שם ה"ז.
(6) ראה יראים ס"י שט (שג). סמ"ג מל"ת רכוז. הגמ"י הל' מלכים שם.
ריטב"א יומא לח, א. כפתור ופרח פ"ה** רדב"ז הל' מלכים שם. ועוד. וראה
ברכ"י לשו"ע אה"ע ס"ד (בתחילתו ושו"ת חיים שאל ח"א סצ"א. וש"נ לכמה
ספרים). שד"ח כללים יו"ד כלל מו.
(7) תצא כג, ח"ט.

(* ביראים וסמ"ג שם כ' דאין להחיר מטעם דסנחריב בלבד כו' כי קי"ל דמצרים לא נתבלבל – אבל ברמב"ם מפורש דגם מצרים נתבלבל כדלקמן בפנים. וראה ברכ"י ושו"ת
חיים שאל שם (אלא שמ"מ קשה לתרגן כן הנהגת הרמב"ם. כי מסתימת לשונו משמע, שהאיסור הוא גם בזה"ל, כבפנים).
גם מ"ש ביראים דהאיסור הוא רק "בדרך הזה" – לא נזכר חילוק זה ברמב"ם. וראה רדב"ז הל' מלכים שם. (בד"מ אה"ע שם מביא ממרדכי סוף העול ד"כ"כ הרמב"ם) (חילוק
הנ"ל). אבל במרדכי לפנינו: רבינו אליעזר ממין. ואולי כצ"ל גם בד"מ שם. ויש לברר בדפוסים הקודמים).
(** ושם: שכשחש"ס ו"ל ה' חותם שמו כו' דו' מסיים הכותב העובר בכל יום ג' לאיון כו'.

בסתם²³, וכן בשולחן-ערוך, שלגר מצרי מותר בזמנינו
להנשא מיד לבת ישראל מפני "שפורש מן הרוב". כלומר,
בכל-אופן קיים ההיתר של "כל דפריש...". כי כיוון
שמיעוט של מצרים עדיין נשאר "במקומותם", צריך היה
להסביר ולהבחין בין מקרה שהנישואים הם באופן שהגר
המצרי פורש בפועל מביתו ("עקר", "אזיל"), ואז חל עליו
הכלל של "כל דפריש...", לבין מקרה אשר הוא אינו
"אזיל" (=הולך) מביתו, שאז חל עליו הדין של "קבוע –
כמחצה על מחצה דמי". כשם שבענין הדומה לכך בגמרא
במסכת כתובות²⁴ כהסבר רש"י²⁵ ותוספות²⁶, שההלכה של
"כל דפריש..." חלה רק כאשר הובעל פורש מביתו.
בפשטות ניתן לומר, שבעת גיורו מוכרח היה הגר
לפרוש מביתו, כדברי ה"לבוש" – "אותו שמתגייר הרי
הוא פורש מהן". אך אין די בכך, כי בעניננו אין להסתפק
בפרישה מביתו, אלא נדרשת פרישה מארץ מצרים כולה.

ד.

דברי הגמרא, רש"י ותוספות על "עכו"ם שקידש"
כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר:
נאמר בגמרא במסכת יבמות²⁷: "עובד כוכבים שקידש
בזמן הזה חוששין לקדושין שמא מעשרת השבטים הוא
(ושואלת הגמרא:) והא כל דפריש – מרובא פריש (=והרי
כל הפורש – מן הרוב הוא פורש? !. (ועונה:) בדוכתא
דקביעי (=במקומות שהם קבועים שם). דאמר רב אבא בר
כהנא וינחם²⁸ בחלח ובחבור וגו'".
רש"י מסביר: "בדוכתא דקביעי – בני עשרת השבטים,
וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. והיכא קביעי, כדכתיב
וינחם בחלח ובחבור".
לעומת זאת מפורש ב"תוספות": "דבדוכתייהו הו
רובא מעשרת השבטים (=שבמקומות אלו הרוב הם
מעשרת השבטים), ולא כמו שפירש בקונטרס משום דכל

1 כיבוש כזה הופכת ארץ מצרים "כארץ ישראל... לכל
2 דבר"¹⁴. כלומר, הכיבוש משנה את מהות הארץ¹⁵, ולפיכך
3 בטל האיסור להשתקע בה¹⁶.
4 אך עדיין אין הענין "חלק": בספר המצוות¹⁷ כותב
5 הרמב"ם, שהטעם לאיסור זה הוא "שלא נלמד
6 ממעשיהם¹⁸...". כלומר, אסור לגור בארץ מצרים כדי שלא
7 נלמד ממעשי האנשים המצרים שבה¹⁹, ולפי טעם זה נדרש
8 הסבר: מדוע קיים האיסור גם בתקופתנו, כאשר "אלו
9 המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם?
10 ועוד: אם האיסור הוא מפני ארץ מגדלת, הרי אז צריך
11 האיסור לחול גם כאשר לא תיתכן מציאות של "נלמד
12 ממעשיהם", כגון בזמן אשר "והייתה²⁰ ארץ מצרים
13 לשממה... לא תעבר בה רגל אדם", כפי שהיה בתקופת
14 נבוכדנצר! ?

ג.

דברי בעל ה"לבוש", והשאלה על כך
15 על האיסור למצרי לבוא בקהל, כותב ה"לבוש"²¹:
16 "במה דברים אמורים, בדורות הראשונים... אבל האידנא
17 אחר שעלה סנחריב... שכבר העביר סנחריב... והושיב
18 אחרים תחתם, ואף-על-גב דבודאי מיעוטם נשאר
19 במקומותם והוי ל' קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה
20 דמי, מכל-מקום אותו שמתגייר הרי הוא פורש מהם וכל
21 דפריש מרובא קפריש (=כל הפורש, מן הרוב הוא פורש)
22 ומותרים מיד".
23 ולפי זה, ש"מיעוטם נשאר במקומותם" גם לאחר
24 בלבול האומות, מוכן מדוע חל איסור ההתיישבות במצרים
25 גם עתה, מפני המצרים שנותרו בה, ואשר אינם בטלים
26 במיעוטם, מפני שכל עוד אינם "פורשים" להתגייר, חל
27 עליהם הדין של "קבוע – כמחצה על מחצה".
28 אך צריך להבין²²: מדוע נפסק, על-ידי הרמב"ם

(17) מל"ת מו.

(18) בתרגום העליר וקאפח: (מ)כפירתם.

(19) וראה חינוך שם. ועוד.

(20) יחזקאל כט, ט"א.

(21) שו"ע אה"ע (ס"ד שם). וראה רמב"ן יבמות שם.

(22) וכקושיית ערוך השולחן אה"ע שם ס"כ.

(23) אף שאין דרכו להביא דינים חדשים כו' (יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ב).

(24) טו, א.

(25) ד"ה ופרכינן.

(26) ד"ה דילמא.

(27) טז, סע"ב.

(28) מלכים ב יח, יא.

(14) רמב"ם הל' מלכים שם ה"ו. וראה מנ"ח שם.

(15) וע"ד ארץ ישראל גופא – ארץ כנען, שמעשיהם של הכנענים מקולקלים מכל העמים כו' (תו"כ אחרי יח, ג), שמשווה אותה הכתוב כזה למצרים, ובשניהם אומר: כמעשה ארץ מצרים גו' וכמעשה ארץ כנען גו' לא תעשו, וע"י הכיבוש נשתנה כו'.

(16) ועפ"ז מוכן מ"ש הרמב"ם "ויראה ל' – אף שבירושלמי (סנהדרין שם) מפורש "חזרו את... לכבוש את הארץ" – כי המפורש בירושלמי הוא שמותר לילך שם לכבוש את הארץ אבל לא להשתקע שם (ע"ד ההיתר ד"לסחורה לפרקמטיא"), משא"כ ע"י כיבוש שע"י מלך ישראל ע"פ ב"ד שמשנה מהות הארץ, מותר להשתקע שם.

עפ"ז יש לבאר גם בטעם האריז"ל באיסור לשוב למצרים (פע"ח ש"ח פ"ג. סי' הליקוטים ר"פ תצא ועוד) – דבכ"ז לסחורה מותר ובכיבוש ע"י מלך כו' מותר.

ובשולחן-ערוך הבחנה בין גר שיצא מארץ מצרים (שעליו 37
חל הכלל "כל דפריש...") לבין גר בארץ מצרים, שעליו 38
חל הדין של "קבוע", והוא אסור עד "דור שלישי"? 39

ה.

תמיהה אחרת, על פי דברי הגמרא על דין "קבוע"
לגבי אשה

הדבר יובן על-ידי הצגת תמיהה גדולה יותר בענין זה, 40
כפי ששואל ה"ערוך-השולחן"³¹: במסכת נזיר אומרת 41
הגמרא³², שאשה היא "לא נידא" (כי כל כבודה בת מלך 42
פנימה – בבית) ולכן חל עליה דין של "קבוע". ובהמשך 43
נאמר בגמרא: "וכי תימא ה"נ נייד אימור בשוקא אשכח 44
וקדיש, התם הדרא לניחותא" (=ושמא תאמר: גם כאן 45
יכול להיות שתהיה ניידת כאשר ברחוב נפגש בה 46
וקידשה? – תשובה: במקרה זה הרי היא חוזרת למנוחתה). 47
כלומר, גם כאשר היא "פריש" מביתה – "בשוקא אשכח", 48
חל עליה דין של "קבוע", מפני שבסופו של דבר היא שבה 49
למקום קביעותה ("הדרא לניחותא"). 50

אם כן, כיצד אפשר בכלל לומר בעניננו את הכלל "כל 51
דפריש...": אף אם המצרי פורש כדי להינשא לישראלית, 52
הרי חל עליו עדיין הדין של "קבוע"³³, אם הוא חוזר 53
למקום קביעותו? 54

ו.

ההסבר לכך: הגיור - הוא הפרישה

ההסבר לכך מובן מדיוק בלשון הרמב"ם: "שכל 55
הפורש מהן להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב" – מדוע 56
מוסיף הרמב"ם את המילה "להתגייר"? יתר-על-כן: גם 57
אם אין הוא פורש "להתגייר", אלא מכל סיבה שהיא, גם 58
אז צריך לחול עליו אותו דין? 59

אלא שבכך מסביר הרמב"ם, שמשמעות הענין של 60
"פריש" כאן איננה כפשוטו – פרישה ממקום, אלא בעצם 61
הגיור הוא נקרא "פריש"³⁴, כמוסבר להלן. 62

הענין של "פריש" ייתכן בשני אופנים: (א) במקום 63
גשמי – פרישה ממקום אחד לאחר, בלי לחזור למקום 64
הקודם. (ב) במצב – במקומו בדין תורה – הוא פורש 65
ממצב אחד ועובר לאחר, כבענינינו, שהוא פורש ממצבו 66
הקודם – כאינו-יהודי, כמצרי – ועובר, על-ידי גיור, למצב 67
אחר. 68

1 קבוע כמחצה על מחצה דמי, דאי אזיל איהו לגבה (=שאם
2 הולך הוא אליה) כל דפריש מרובא פריש, כדאמרינן בסוף
3 פ"ק דכתובות".

4 מובן, שרש"י אינו מסביר כ"תוספות", למרות שרש"י
5 עצמו מפרש במסכת כתובות, שאם "עקר הבעל מביתו"
6 חל עליו הכלל של "כל דפריש...", מפני שלפי דברי
7 ה"תוספות" אין מובנת לשון הגמרא "בדוכתא דקביעי",
8 והיה צריך להיכתב "בדוכתא דרובא" – מן הביטוי
9 "בדוכתא דקביעי" מובן, שמדובר כאן על הלכה של
10 "קבוע".

11 ההסבר לכך הוא: כיוון שנאמר בפסוק "וינחם
12 בחלצו...", הרי אלו מקומות קבועים של עשרת השבטים,
13 ולכן אין "קביעותם" מצטמצמת לבתיהם בלבד, אלא היא
14 כוללת את כל חלח וכדומה, שכל עוד הם נמצאים שם חל
15 עליהם דין של "קבוע", אף אם הם פורשים מביתם.

16 בכך מובנים דברי רש"י "והיכא קביעי כדכתיב וינחם
17 בחלצו ובחבור", כי, לכאורה, לא ברור: מה מוסיף רש"י
18 במילים אלו על הנאמר בגמרא מיד אחר-כך? אלא, שבכך
19 הוא מסביר מדוע חל גם על הפורשים מביתם הכלל של
20 קבוע – "והיכא קביעי כדכתיב וינחם...", ובמיוחד כאשר
21 זהו המנהג הנפוץ, כמאמר חז"ל: עושים בית חתנות
22 לבניהם²⁹.

23 וכך גם בעניננו: האיסור קיים כאן על מצרי, ויוצא
24 איפוא, ש"קביעותו" היא בכל ארץ מצרים, וכל עוד אין
25 הוא יוצא מגבולות מצרים, חל עליו הדין של קבוע –
26 כמחצה על מחצה, גם כאשר הוא פורש מביתו.

27 ויש לומר שה"תוספות" אינו מקבל דעה זאת רק לגבי
28 המקרה של עשרת השבטים, מפני שלהימצאותם במקומות
29 הללו אין שום קשר לענין הקידושין,

30 ואילו בעניננו, האיסור לבוא בקהל נובע מהיותו מצרי,
31 מארץ מצרים³⁰, ובמקרה זה גם ה"תוספות" יסברו שכל
32 עוד הוא נמצא בגבולות ארץ מצרים, חל עליו הדין של
33 קבוע, לגבי איסור זה.

34 לפי כל האמור לעיל מתעוררת שוב הקושיה: כיוון
35 שנשארו מצריים בארץ מצרים, וההיתר לבוא בקהל הוא
36 משום "כל דפריש...", צריכה היתה להיות בדברי הרמב"ם

(33 ראה תוס' כתובות טו, א ד"ה דילמא) דלמסקנת הגמרא ("הדרא
לניחותא") אין חילוק בזה בין איש לאשה. ראה אורח מישור לנויר שם.
(34) וכן פ"י במג"ח בהשמטה למצוה תקסב (ומפרש כן גם לשון החינוך
שם מצוה תקסא). ועד"ז יש לפרש לשון הלבוש (הנ"ל בפנים ס"ג): אותו
שמתגייר ה"ה פורש מהם.

(29) מגילה ה, ב ובמפרשים (ולהעיר מהחילוק בפרש"י שם ובתענית יד,
(ב).
(30) ובפרט ד(מעשה) המדינה ותושבי – צירפם הכתוב לגנאי.
(31) שם.
(32) יב, א.

- 1 בענין כזה לא שייך הענין של "הדרא לניחותא", כיוון
2 ש"פרישתו" היא בהתגיירותו, ולא ייתכן אצלו אחר-כך
3 ענין של "הדרא".
- 4 לפיכך פוסקים הרמב"ם וה"שולחן-ערוך", שבזמננו
5 מותר לגר מצרי להינשא לבת-ישראל, גם כאשר הוא נמצא
6 במצרים, ואף כאשר לא פירש מבתו – מפני שבעצם גיורו
7 חל עליו הענין של "פריש".
- 8 לעומת זאת, המצרים האחרים (הנכרים), שנשארו
9 במצרים, הרי למרות שהם מייעוט, חל עליהם דין של
10 קבוע, ובגללם נשאר האיסור להתיישב בארץ מצרים
11 "שלא נלמד ממעשיהם..."
- 12 במיוחד, כאשר זוהי מציאות מיוחדת, שלא ייתכן לומר
13 שהמיעוט בטל ברוב, מפני הסיבות הבאות: א) המיעוט
14 הוא בכמות – מספר האנשים, ואילו האיסור הוא מפני
15 איכות – קלקול מעשיהם, ומפני גודל האיכות אין הם
16 בטלים³⁵. ב) גם הרוב, אנשי אומות אחרות הנמצאים
17 במצרים, אינו מתנגד למיעוט, ואינו מבטלו, כי גם העמים
18 האחרים הם מקולקלים, אלא שהמצרים מקולקלים יותר³⁶:
19 ולפיכך אין לרוב די כח³⁷ כדי לבטל את המיעוט של
20 המצרים³⁸.

ז.

המסקנה לעבודת ה' בימינו

- 21 מכל האמור לעיל, שבמצרים נמצאים עדיין מצרים
22 קדמונים, נובעת התעוררות בעבודת ה' בימינו אלו,
23 כדלהלן:
- 24 אמנם על כל עניני התורה חל הכלל ש"התורה היא

- 25 נצחית"³⁹ – לכל זמן ולכל מקום – אך בכל זאת, יש הבדל
26 בין הענינים שאי-אפשר לקיימם כפשוטם, ונצחיותם היא
27 רק ברוחניות, לבין הענינים הקיימים גם עתה בגשמיות,
28 שבהם בולטת ה"נצחיות" ביתר תוקף, והיא מתבטאת
29 בעולם הזה הגשמי לעיני כל העמים.
- 30 וכך בעניננו: נאמר בפסוק⁴⁰ "אתם ראיתם אשר עשיתי
31 למצרים... ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את
32 בריתי והיתם לי סגולה מכל העמים... ממלכת כהנים וגוי
33 קדוש". מכך מובן, ש"אתם ראיתם אשר עשיתי
34 למצרים..." היא הכנה לענינים הכתובים בפסוקים הבאים
35 – "ואביא אתכם אלי ועתה אם שמוע תשמעו... ושמרתם
36 את בריתי והיתם לי סגולה...". כאשר ישראל רואים בעיני
37 בשר את הנסים שה' מראה להם והעונש... של האומות
38 המצרים ומעיקים לישראל, הם מתעוררים ומתחזקים
39 בבריתם עם ה' באמצעות "שמוע תשמעו בקולי..."
- 40 מכך מובן, שגם כאשר ישראל רואים כיצד ה' נפרע
41 בארץ מצרים, שיש בה אותם מצרים כבעבר, חוזר על
42 עצמו שוב בגשמיות הענין של "אתם ראיתם אשר עשיתי
43 למצרים", כפי שהתרחש בפעם הראשונה.
- 44 וראיית ישראל את "אשר עשיתי למצרים" צריכה
45 לעורר אותם ל"שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את
46 בריתי..." – התחזקות בקיום התורה והמצוות והתנהגות
47 כ"עם סגולה", להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש".
- 48 וזוהי ההכנה ל"בקולו תשמעו"⁴¹, שתביא את
49 "היום"⁴² היום של ביאת המשיח, כהבטחת משיח צדקנו,
50 בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ בהעלותך תשכ"ז)

38) להעיר ג"כ מסנה' יז, סע"א מדין האי דקאמר איני יודע וברמב"ם
ונ"כ שם.
39) תניא רפי"ז.
40) יתרו יט, ד"ו.
41) תהלים צה, ז.
42) תהלים שם. סנהדרין צה, סע"א.

35) ביצה ג, ב. טושו"ע יו"ד ר"ס קי.
36) ראה תו"כ אחרי (יח, ג) שמעשיהן של מצריים מקולקלים מכל עממין
כו'.
37) ע"ד מ"ש בר"ן נדרים (נב, א) לענין ביטול מין במינו: כל דבר שהוא
דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו. וגם לדעת רבנן
ד'יראי לילך כו' אחר חילוקן באיסור והיתר – הרי כאן "הוא דומה לחברו"
בענין האיסור גופא – קלקול מעשיהם.

המשך ביאור למס' ברכות ליום שני עמ' ב

7 פסחו, אִמְרַתְּ שֶׁאֵין דִּין כֵּן, אֵלֶּא לֹא יִטְמָא לְקִרְבּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכֶּבֶר
8 נִתְחַיֵּב לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן פֶּסַח וּלְמֹול אֶת בְּנוֹ קֹדֶם שֶׁנִּתְחַיֵּב לְקַבֵּר אֶת
9 הַמֵּת, וּמִצְוֹת אֵלּוּ יֵשׁ בָּהֶם כִּרְת. יָבֹול הֵייתִי לֹמֵר, שֶׁבְּשֵׁם שְׂאִינוֹ
10 מִטְמָא לָהֶם כֵּךְ אֵינוֹ מִטְמָא לְמַת מִצְוָה. תִּלְמִיד לֹמֵר – מִלְּמַדְנוּ
11 הַכְּתוּב 'וְלֹאֲחֹתָנוּ', שֶׁרַק לֹאֲחֹתָנוּ הוּא דְאֵינוֹ מִטְמָא, אֵלֶּא הוֹלֵךְ
12 לִשְׁחֹט אֶת פֶּסַחוֹ אוֹ לְמֹול אֶת בְּנוֹ,

1 'לֹאֲבִיו וְלֹאֲמֹו לְאֲחִיו וְלֹאֲחֹתָנוּ' לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמֹותָם, מִהַ תִּלְמִיד
2 לֹמֵר – מִהַ מִלְּמַדְנוּ, הֲלֹא מִהַפְסוֹק הַקּוֹדֶם כֶּבֶר לְמַדְנוּ שֶׁאִסּוּר לוֹ
3 לְהִיטְמָא כֻּלָּל. מִבֹּאֵרֶת הַבְּרִייתָא: תִּיבֵת 'וְלֹאֲחֹתָנוּ' נִצְרַכְתָּ לֹאֲוֹפֵן
4 הַבֵּא, הֲרִי שְׁהִיָּה הוֹלֵךְ לִשְׁחֹט אֶת פֶּסַחוֹ וְלְמֹול אֶת בְּנוֹ, וְשָׁמַע
5 שְׁמֵת לוֹ מֵת מִקְרֹבִיו, וְאִם יִתְעַסֵּק בַּקְבֻרֶת הַמֵּת יִפְסִיד מִצְוֹת אֵלּוּ,
6 יָבֹול יִחְזֹר מִדְּרָכּוֹ וְלֹא יִמּוֹל אֶת בְּנוֹ, וְיִטְמָא לְקִרְבּוֹ וְלֹא יִקְרִיב אֶת

לא ינוח שבט הרשע — הוא השטן והסטרא אחרא.
 על גורל הצדיקים — ביום הכפורים, שבו מטילים
 גורל, ככתוב¹² ונתן אהרן על שני השעירים גורלות.
 שב"ט הרש"ע — הוא מספר שם אלקי"ם בשלשה
 מילואיו (ה"א, ה"ה, ה"י), שמהם היא יניקת הסטרא
 אחרא.

(הערות לתניא עמ' לט)

בשחר היה לובש פלוסין . . בין הערבים הנדויין¹³.
 פלוסין והנדויין — מצרים וכוש, הם מסטרא
 דלעומת זה. לכן לבש הכהן גדול בגדים אלו דוקא, כי
 כל ענין יום הכפורים הוא שזדונות נעשו כזכיות¹⁴, שגם
 הגבורות היותר קשות מתעלות.

והוא על דרך מאמר המשנה¹⁵ הביאווהו לבית
 הפרווה, ובקודש היתה . . ירד וטבל, ואמרו בגמרא
 פרווה אמגושא (מכשף אחד בנאה ושמו פרווה, רש"י).
 (ליקוטים ואגרות עמ' שפט)

בשחר היה לובש . . של י"ח מנה, ובין הערבים של
 י"ב מנה¹⁶.

י"ח — הוא בז"א, כמו שכתוב¹⁷ ואולם חי אני, ז"א,
 וימלא כבוד ה', מלכות. לכן זה שייך לבקר, חסד, ז"א.
 י"ב — הוא במלכות, כמו י"ב חדשי הלבנה,
 דמלכות¹⁸. וזה שייך לבין הערבים, גבורה, שממנה
 עיקר בנין המלכות, כמו שכתוב¹⁹ מלך במשפט יעמיד
 ארץ.

(חדש הוא במלכות, כי חדש הוא בלבנה דמלכות.
 ויש י"ב חדש, כנגד שם אדני במילואו, שיש בו י"ב
 אותיות. וכן י"ב שבטים הם במלכות).

(תורת לוי יצחק עמ' שמ, הערות לתניא עמ' מג, הערות לזהר
 ב עמ' שטו)

נוסח התפלה - יום הכיפורים

שבת שבתון הוא ועיניתם את נפשותיכם בתשעה
 לחדש בערב¹.

כאן כתיב הוא, לשון זכר, ובפסוק שבת שבתון היא
 לכם ועיניתם את נפשותיכם² כתיב היא, לשון נקבה.
 תשעה לחדש — הוא כנגד יסוד, הספירה התשיעית.
 והוא המתקת גבורה שביסוד על ידי שחיטת תרנגול,
 שנקרא גבר³. ויסוד הוא בחינת זכר.

שבת שבתון היא לכם — קאי על יום הכפורים
 עצמו, שבו עיקר העליה היא למלכות, בחינת נקבה⁴.
 (הערות לזהר ב עמ' שיג)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פ⁵.

לפעמים קורין פרשת האזינו לפני יום הכפורים.
 האזנה ושמיצה — הן בחינת בינה⁶, ויום הכפורים
 הוא יום של תשובה עילאה, תשוב ה' עילאה, בינה.
 (הערות לזהר א עמ' רז)

מאמרי חז"ל

אשה אחרת מתקנין לו, שמא תמות אשתו⁷.

עיקר העליה ביום הכפורים היא למלכות⁸. לכן, אף
 שכפרת היום היא על ידי הכהן גדול דוקא, בחינת זכר
 וחסדים גדולים, היא כשיש לו אשה דוקא.
 והקריאה בספר תורה של כהן גדול ביום הכפורים,
 היתה בעזרת נשים דוקא⁹.

(הערות לזהר ב עמ' שיב)

שטן ביום הכפורים לית ליה רשותא לאסטוני¹⁰.

כתיב¹¹ כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים.

(1) אמור כג, לב.

(2) אחרי טז, לא.

(3) סידור אדמו"ר הזקן בסדר כפרות.

(4) פרי עץ חיים שער יום הכפורים פ"ג.

(5) האזינו לב, א.

(6) זח"ג קלח, ב.

(7) יומא ב, א במשנה.

(8) פרי עץ חיים שער יום הכפורים פ"ג.

(9) יומא סט, ב.

(10) שם כ, א.

(11) תהלים קכה, ג.

(12) אחרי טז, ח.

(13) יומא לד, ב במשנה.

(14) ראה שם פו, ב.

(15) שם לה, א.

(16) יומא לד, ב.

(17) שלח יד, כא.

(18) פרי עץ חיים שער ראש השנה פ"ד.

(19) משלי כט, ד.

מלאך מושיע

באחד הכפרים, לא הרחק משם, התגוררו שוחט ורעייתו, מן המפונים. יום אחד הם הגיעו לביתנו כדי לבקש מבעלי שישתדל עבורם אצל הרופאים בבית-הרפואה כדי להשיג פטור מגיוס, שכן הוא — השוחט — נקרא על-ידי שלטונות הצבא ועמדו לשולחו לחזית המלחמה. הם נכנסו לחדרנו בדרך נסיעתם, חרף מחאותיה של בעלת-הבית, שכן באותם הימים אסור היה להכניס אל הבית נוסעי רכבת.

כשראתה האשה את המצב שבו שכבתי, ואת בעלי עומד ליד התנור ומבשל עבורי דייסה, כשבשעת מעשה הוא "לומד מהרש"א" — מה עליו לעשות תחילה, לצקת את החלב או לערות את הגריסים... — הודיעה מיד שלא תעזוב אותנו עד שארד ממיטתי כשאני בריאה ושלמה. כשטענתי כלפיה שייתכן שהמחלה היא מידבקת וייתכן שיש בכך משום סכנה עבורה — אמרה לי במלים תקיפות שהיא אינה חוששת מכך.

היא מיהרה לפשוט מעליה את לבושי הדרך, הגישה לבעלה מזון, ומיד ניגשה לעבודה, כלומר — לטפל בי: לכל לראש — הסירה מעליי את הבגדים, שכן זה מספר ימים ששכבתי במיטה, ובמשך כל זמן זה הזעתי מהחום הגבוה. לאחר-מכן הציעה מחדש את מיטתי ופרשה על הכר ועל המיטה מצעים נקיים ורעננים, בעת החלפת המצעים הרגשתי כמו שחותכים בבשרי בסכין. איש לא יוכל לתאר עד כמה גרם לי הדבר "עונג".

היא הכינה עבורי דייסה מגריסי סולת, שאותם בישלה ללא "פלפול"¹¹³, כך שפשוט היה לי מה לאכול. החום לא ירד עדיין, והרופא ערך אצלי ביקורים בגנבה בשעות אחת-שתיים בלילה, כשכולו רועד מפחד. לאחר עזיבתו של הרופא היה בעלי לוקח את ספר התהילים — הנמצא כאן ברשותי¹¹⁴ — ואומר: עכשיו אגש לעסוק ב"רפואות"...

בחדר היינו כבר ארבע נפשות. בעלה של האשה ישן על הרצפה, סמוך לדלת. לא היה מקום אחר, ובנוסף לכך הוא חשש מעט מהידבקות בטיפוס הבהרות. האורחת הכינה איכשהו לעצמה מין מקום ללינה לא הרחק ממטתי, ובשל נוכחותו של בעלי — מאחר שלא היו בחדר מחיצות — כמעט לא פשטה את בגדיה.

להתעטש, או לעשות תנועה כלשהי — נאסר על האורחים, כדי שבעלת-הבית לא תרגיש שהם לנים אצלנו. באווירה זו, וב"הרחבת הדעת" זו ששררה בדירתנו, ובשעה שאני שוכבת במיטה — באיזו מחלה לקיתי לא היה ידוע בבירור — התיישב בעלי ליד השולחן הקטן, ואמר תהילים.

נחלי דמעות (כלשון הביטוי) זרמו מעיניו של בעלי. נהגתי לשבת ולהביט באמירת התהילים שלו. כמה שברון לב היה בקולו! שברון לב שכזה ולבביות שכזו — היה בהם כדי להזיז סלעים ממקומם. האמנתי באמונה שלמה, ואני מאמינה גם עכשיו, שאמירת התהילים שלו סייעה להחלמתי.

הימים חלפו, החום החל לרדת מעט, וסר הפחד שהמחלה היא טיפוס הבהרות, שכן במיצר שכזה לא ניתן היה ליישם שום דבר מהוראות הרופא.

113) הכוונה לכאורה לשלילת אופן בישול הדייסא ע"י הרלוי"צ, כנ"ל, שלמד בעת מעשה "מהרש"א"... ופלפל אם לשפוך תחילה החלב או הגריסים.

114) כיום — בספריית אגודת חסידי חב"ד (צילום ממנו נדפס בספר "מבית הגגונים" ע' ריט, ולקמן ע' 000).

בתוכו נרשם בכתב-ידה של הרבנית:

"זה התהלים שייך לבעלי ז"ל ששלחתי לו על-פי בקשתו למקום גלותו אז בכפר 'טשילי' במדינת קאסאחסטאן.

לו היו פה ולשון להדפים האלו, הי' להם לספר הרבה, הרבה. כל דף ודף נטבע תמיד בדמעות והי' לח מהם.

מיום שנאסר בתפיסה בחדש מארט 1939 [ט' ניסן תרצ"ט] נשתנו כחותיו הגשמיים לרע מיום ליום. רוחו הי' חזק.

קשה מאד הי' לשמוע הבכיות היוצאים מקרב לב-עמוק ושברון-לב שסבל יותר על העדר החיים הרוחניים מהסבלנות פשוט מרעב ממש בלי לחם ועוד תנאי החיים האיומים...

הספר הזה הי' אצלו עד יום מותו בכ' מ' אב 1944 [תש"ד] באלמא-אטא, עיר הבירה של המדינה האמורה למעלה.

על-פי רב השתדלות של ידידים נאמנים, שעבודתם בענין זה היתה במסירת-נפש וסכנת-נפשות גדולה, עלתה בידם שיתנו רשיון לבעלי לוי-יצחק ז"ל להעתיק מקומו מהכפר להעיר הגדולה, וזה הי' יותר טוב בכל הפרטים בגשמיות ורוחניות. והעיקר כי יישוב יהודי הי' שם.

יזכר ה' להאנשים האלה את מעשיהם הטובים וישמרם מכל רע אמן".

יט, ה – ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך
כאשר נשבע לאבתך ונתן לך את כל הארץ
אשר דבר לתת לאבתך

ב. ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך. פרשה זו הבטחה לעתיד¹, והוא מה שנאמר לאברהם בין הבתרים: לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת², ושם מונה והולך עשר עממין, כבשו השבעה בימי יהושע, ונשארו שלשה: קניז, קנזי, וקדמוני, שלא כבשום מעולם אבל הם לעתיד. ולשון "ואם" לשון ודאי, ויורה על זה מה שאמר "כאשר נשבע", כלומר שבועה יש בדבר זה. וכמוהו ואם מזבח אבנים תעשה ל³, שהוא לשון ודאי, וכן אם כסף תלוה⁴, וכן ואם תקריב מנחת בכורים⁵, שהרי מצאנום בתורה במקום אחר מצות בפני עצמם⁶, וזה יורה שלשון "אם" לשון ודאי הוא.

רבינו בחיי

יט, יז – ועמדו שני האנשים אשר להם
הריב לפני ה' לפני הכהנים והשופטים אשר יהיו
בימים ההם

ג. ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'. יש לפרש דרומז על ימות המשיח, שיעמדו משה ואליהו עד כי יבא שילה זה משה, וכן אליהו מפורש בפסוק (מלאכי ג, י) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא גו', ואמרו רז"ל בברכות פרק אין עומדין (לא:): אר"א אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר ואתה הסיבות את לבם אחורנית כו' ואר"א משה הטיח דברים כלפי מעלה, הנה שני אנשים אלו הטיחו דברים ורבו עם ה'. וז"ש ועמדו שני האנשים שלעתיד יעמדו אלו שני האנשים, אשר להם הריב לפני ה' שהטיחו דברים ורבו עם ה' מאהבת ישראל. ועל כן בר"ת וס"ת ועמדו שני האנשים אשר להם הריב תמצא אותיות משה ואליהו.

קול אליהו

יז, יד-טו – כי תבוא אל הארץ אשר ה'
אלקיך נותן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת
אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי
שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו
מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת
עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא

א. כי תבוא אל הארץ וירשתה וישבתה בה. מגיד שאין לך רשות למנות מלך עד אחר י"ד שנה של כבוש וחלוק כדי שלא יאמרו שהמלך כבשם ולא הקב"ה אלא ככל הגוים, לזה אחר שכבשום וידעו שהקב"ה כבשם כמו שאמר (דברים לא, ג) וידעת כי ה' אלקיך הוא עובר לפניך הוא ישימם והוא יכניעם לפניך, ואמרת אשימה עלי מלך, עתידין שתאמרו כן כי כן אמרו לשמואל שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים. שום תשים, שימה לשאול ושימה לדוד, ועל אלו נאמר אשר יבחר, בשניהם נאמר בחר, בשאול נאמר הראיתם כי בחר בו ה', ובדוד נאמר (תהלים עח, ע) ויבחר בדוד עבדו וגו'.

ויש עוד מלך שלישי ולא נאמר בו בחירה אחר שנחלקה מלכות בית דוד והמליכו לירבעם בן נבט, ועל זה השלישי רמז ואמר מקרב אחיך וגו' שלא ה' במעמד כל ישראל כי לא מלך כי אם על עשרה שבטים, עליו נאמר תשים עליך מלך, אתה תשים, וכן ה' שנאמר וישלחו ויקראו לירבעם וימליכו אותו, ולזה רמז השלישי, ולזה נזכר ב' פעמים מלך כנגד מלכי יהודה ומלכי ישראל.

עוד נאמר שאמר מקרב אחיך, רמז לאגריפס המלך שרצו לפסלו מן המלכות עד שדרשו מקרב אחיך הואיל ואמו מישראל מקרב אחיך קרינן ב', לזה אמר מקרב אפילו שאינו כולו מישראל אלא יש לו קורבה אחיך נקרא. מקרב אחיך תשים עליך מלך לא, ר"ת מאת עמל, פירוש בהכרח ולא ברצון ובחירה, וכן הוא אומר אתן לך מלך באפי, אמרו חז"ל זה שאול ואקח בעברתי זה צדקיהו מלך יהודה המלך האחרון שלקחו נבוכדנצר בעברתו של הקב"ה. עליך איש, ר"ת בגימ' ינאי, וקראו נכרי על שעשה מעשה נכרי שהרג חכמי ישראל כדאיתא בקידושין פרק האומר, ולזה אמר אשר לא אחיך שלא עשה מעשה אחיך, איש נכרי אשר, ר"ת גי' בן.

לא אחיך הוא, ר"ת בגימ' כוזבא, שדמו כל חכמי ישראל שהוא מלך המשיח, לזה אמר אשר לא אחיך, אינו המשיח שאנו מצפים. עליך איש אשר, ס"ת כשר, כלומר מלך כשר הוא, לא קראו נכרי אלא בערך שאינו מלך המשיח, ומכאן תבין שכל מה שה' עתיד להיות הכל רמזו בתורה.

שפתי כהן

(1) כפירוש הרמב"ן כאן (עמוד תלא-תלב).

(2) בראשית טו, יח.

(3) שמות כ, כה. וכן שם במכילתא פרשה יא ששלשה דברים הנזכרים כאן בדברי רבינו

הם כולן חובה.

(4) שם כב, כד.

(5) ויקרא ב, יד.

(6) מבואר במכילתא יתרו פרשה יא, ע"ש.

♦ יום ראשון א' אלול ♦

יח' דינין ופרענין תמני לך בכל קרניך די יי
אלהיך יהב לך לשבטיך וידיונון ית עמא דין
דקשוט :

טז (יח) שפטים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפַּט-צֶדֶק:

ה"י שפטים וְשֹׁטְרִים • שפטים. דינים הפוסקים את הדין. וְשֹׁטְרִים • (סנהדרין טז) הורדין את העם אחר מצותם, שפמין וכופתין במקל ובכרצועה עד שיקבל עליו את דין השופט. בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ • (סנהדרין טז) בכל עיר ועיר. לְשִׁבְטֶיךָ • מוסב על: "תתן לך", שופטים וְשֹׁטְרִים תתן לך לְשִׁבְטֶיךָ, בכל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ. לְשִׁבְטֶיךָ • מלמד שמושיבין דינין לכל שבט ושבט, ובכל עיר ועיר. וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם וְגו' • מנה דינין ממחים וצדיקים לשפט צדק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 666)

שופטים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ (טז, יח) שופט - הינו למוד התורה כדי לידע את המעשה אשר יעשון. שוטר - הינו מעשה בפעל על פי תורה. ועל דרך זה מבאר בחסידות, ששופטים הם חב"ד, ששופטים ומנהיגים את המדות. וימתק על פי מה שאיתא בש"ך על התורה, ש'בכל שְׁעָרֶיךָ' קאי על שבעה 'שערי הגוף' (שתי עינים, שתי אזנים, שתי נחיריים והפה), שעל ידם מתקשר אדם עם העולם מסביבו. יש למנות שופט ושוטר שיפקחו על הכניסה והיציאה בשערים אלו, שתהינה על פי הוראות התורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוץ לקושריחות חלק ל"ד עמוד 98 – מתוך 'לקראת שבת')

תפקידם של השופטים

שפטים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ

שוטרים – הורדין את העם אחר מצותם, שפמין וכופתין במקל ובכרצועה עד שיקבל עליו את דין השופט (טז, יח. ובפירוש רש"י) כל מוני המצות מנו את מנוי השופטים והשוטרים כמצוה אחת. והקשו האחרונים על-זה (ביאור הרי"פ פערלא לספר המצות לרבי סעדיה גאון, פרשיות סוף פרשה א'. ועוד) אמאי לא מנאום לב' מצות, שהרי הם שני מעשים נפרדים, ובארו בזה באופנים שונים. ויש לומר, שמדיוק לשון רש"י בפרושו כאן יתבאר הענין בפשטות.

דהנה לעיל על הפסוק (א. טז) "ואקח גו' ושוטרים לשבטיכם" פרש רש"י: "אלו הכופתין והמפין בכרצועה על פי הדינין", שתפקיד השוטרים אז היה לקים את פסק הדינים ולבצע את עונשם, להלקות את החיב מלקות וכיוצא בזה. אבל בצווי התורה על מנוי השוטרים, פרש שעבודתם היא "מפין וכופתין במקל ובכרצועה עד שיקבל עליו את דין השופט", והינו להביא לידי קו' שהעם יקבלו על עצמם לקים את דיני השופטים, אבל אין להם שיכות לבצוע גזר הדין עצמו. והנה, אם היה ענין השוטרים לקים את גזר הדין, היה נמצא שענין המשפט בתורה נחלק לשני צוויים: פסיקת הדין על-ידי השופטים, ובצועו על-ידי השוטרים.

אבל כיון שכל עבודת השוטרים היא, כאמור, לסיע בפעלת השופטים, אם-כן מובן שאין מנוים של השוטרים נחשב למצוה בפני-עצמה, ונכללת במצות מנוי שופטים (ראה ספר המצות להרמב"ם שרש יב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוץ בספר השיחות תנש"א חלק ב עמוד 780 ואילך בארוכה – מתוך 'לקראת שבת')

בטול השופטים לע"ל

שפטים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ (טז, יח)

אחד מייעודי הגאולה (בהפטרת פרשתנו) הוא "ואשיבה שופטיך כבראשונה ויעציר כבתחלה". ויש לעין מדוע השמיט הנביא "שוטרים", והוסיף "יועציר".

ויש לומר הבאור בזה:

שופטים הם ה'דינין הפוסקים את הדין'. ושוטרים הם 'הורדין את העם אחר מצותם, שפמין וכופתין במקל ובכרצועה עד שיקבל עליו את הדין' (לשון רש"י על הפסוק). ונמצא שאף שהשופט פוסק את הדין וגוזר על האדם לקימו, יכול להיות שלא ירצה האדם לעשותו. ולכן צריכים לשוטר המכה וכופה בכרצועה שינקמו את פסק הדין בפעל. אף גם כשהאדם אינו מבין מעצמו מדוע לקים את גזרת השופט, יכול הוא לקימו מרצון, והוא על-ידי "יועץ", שמסביר לאדם ש"עצה טובה" היא, וטוב לו - לקים את דברי השופט.

ועל-פיה יבנו שנויי הלשונות, דבזמן הגלות, היצר הרע מפתה את האדם לעבור על פסקי דין התורה, והאדם אינו רוצה לקימם, ולכן צריכים ל"שוטר".

אף לעתיד-לבא כשיתקיים היעוד (זכריה יג. ב) "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ", ותבטל מציאות הרע, לא נצטרך לשוטר. כי

שיעור יומי ליום ראשון א' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת שופטים
לג
אף שגם אז יהיה "אשיבה שופטיך", שהשופטים ונה' בית דין' יפסקו לקיים משפטי והוראות התורה, נקים דבריו מוצגנו הטוב
– בבחינת "יועציר". רמב"ן

(יט) **לֹא־תָטָה מִשְׁפָּט לֹא תִפִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעוֹר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקָם:**
ט לא תצלי דין לא תשתמדע אפין ולא
תקבל שחדא ארי שחדא מעור עיני
חכמיין ומקלקל פתגמי תריצין:

כ"י"א **לֹא־תָטָה מִשְׁפָּט • כְּמִשְׁמְעוּ. לֹא תִפִּיר פָּנִים •** אף בשעת הטענות, אזהרה לדין שלא יהא רף לזה וקשה
לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשנראה זה שהדין מכבד את חברו, מסתתמין טענותיו. **וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד •**
(ספרי) **אִפְלוּ לִשְׁפֹט צֶדֶק. כִּי הַשֹּׁחַד יַעוֹר •** (כתובות קה) **מִשְׁקַבֵּל שֹׁחַד מִמֶּנּוּ, אִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִטֶּה אֶת לִבּוֹ אֲצִלוֹ לְהַפֵּךְ**
בְּזִכּוּתוֹ. דְּבָרֵי צְדִיקָם • דְּבָרִים הַמְּצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטֵי אֱמֶת.

(כ) **צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וִירֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ׀**
כ קשטא קשטא תהי רדיף בדיל דתיחי
ותירת ית ארעא דיין אלהיך יחב לך:

כ"י"ב **צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף •** (ספרי. סנהדרין לב) **הֲלֹךְ אַחֵר בֵּית־דִּין יָפֵה. לְמַעַן תַּחֲיֶה וִירֶשֶׁת •** כְּדָאֵי הוּא מְנַי הַדְּגִינִן
הַפְּשָׁרִים לְהַחֲיוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וְלְהוֹשִׁיבָן עַל אֲדָמָתָן. רמב"ן

(כא) **לֹא־תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה כִּלְעִין אֲצִל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ:**
כא לא תצוב לך אשרת כל אילן בסתר
מדבחה דיין אלהיך די מעבד לך:

כ"י"ג **לֹא־תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה •** לחיבו עליה משעת נטיעתה, ואפלו לא עבדה, עובר ב'לא תעשה' על נטיעתה.
לֹא־תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה כִּלְעִין אֲצִל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ • אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

אבל במדרשו של רבי נחוניא בן הקנה
ידרשו בו סוד, אמרו צדק צדק צדק
דינו של עולם, שנאמר צדק צדק תרדף,
וכתיב בתריה למען תחיה וירשת את הארץ,
אם תדין עצמך תחיה, אם לא הוא דין
עליך ותקום בעל כרחך. ומאי צדק צדק
תרי זמני, דכתיב (ש"ב כב יג) מננה נגדו,
צדק ראשון צדק ממש זו שכינה דכתיב
(ישעיה א כא) צדק ילין בה, ומאי צדק
שני, שמפחיד את הצדיקים. ומפרש שם,
צדק הוי כובע ישועה על ראשו, ואין ראש
אלא אמת, שנאמר (תהלים קיט קס) ראש
דכרך אמת, ואין אמת אלא שלום, שנאמר
(מ"ב כ יט) הלא אם שלום ואמת יהיה
בנימי וגו'. אם כן יאמר הכתוב, תשפט אתה
בבית דינך צדק ותרדף בו צדק ומשיג אותם,
למען תחיה לעולם הבא בצדק השני שהוא
צדק עליון, והוא האור הגדול הצפון לצדיקים
לעתיד לבא, והוא עוז של הקדוש ברוך
הוא, וירשת את הארץ בצדק הראשון שהוא
ארץ ישראל:

(כא) **לֹא תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה.** כל אילן הנטוע
על פתחי בית אלהים יקרא אשרה, אולי
בעבור שהוא שם, דרך מראה אותו לעם, יקרא
בן, מלשון תמוך אשורי במעגלותיה (תהלים
יז ה). נהיה הכתוב שלא ישע אילן אצל
מזבח ה' לנוי, ויחשב שהוא כבוד וקדר

הגדול של שבט וישאלו. בדרך שסנהדרין
גדולה ממנה על כל בתי דינין של כל
ישראל, כך יהא בית דין אחד ממנה על כל
שבט ושבט, ואם הצרכו לתמן ולגור דבר
על שבט שלהם גוזרין ומתקנין והיא לשבט
מגזרת סנהדרין גדולה על כל ישראל. וזה
הבית דין הוא המזכר במסכת הוריות (ה),
ששנינו בו הורו בית דין של אחד מן
השבטים ועשה אותו השבט על פיהם, אותו
השבט חבי ושאר השבטים פטורים וכו':
ועל דרך הפשט שעור הכתוב, שפטים
ושטרין תמן לך לשבטיך בכל שערך,
יאמר שיתנו שופטים לשבטיהם והם ישפטו
בכל שעריהם, ושופט השבט ישפט בכל
שערי:

(כ) **צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף.** הלך אחר בית דין
יפה. למען תחיה וירשת את הארץ. כדאי
הוא מנאי הדיגין הפשרים להחיות את ישראל
ולחושין על אדמתם, לשון רש"י מספרי
(שופטים קמד):

וטעם הכפל, לומר הדיגין צריכין שישפטו
את העם משפט צדק, וגם אתה צריך
לדרך הצדק תמיד, שתלך ממקומך אל מקום
חכמים הגדולים, אחרי רבן יוחנן בן זכאי
ליבנה, אחר רבי לבית שערין. ורבי אברהם
אמר צדק צדק פשטים, שירדף אחרי הצדק
שיריבו בו או נפסיד, או פעם אחר פעם לחזוק:

(יח) וטעם לשבטיך. מוסב על תמן לך,
קלימד שמושיבים בית דין בכל שבט
ושבט ובכל עיר ועיר, לשון רש"י, וכן במסכת
סנהדרין (טז:). ולא ידעתי פרוש דבר זה, כי
בין שמינו בית דין בכל עיר ועיר, הרי בתי
דינין רבים בכל שבט ושבט. אולי בא לומר,
שאם היתה עיר אחת לשני שבטים כירושלים
שיש בה חלק ליהודה ובנימין שיושיב בה
שני בתי דינים, וכך העלו בפרק חלק (שם
קיא:). שחולקים עיר אחת לשני שבטים, וכן
ירושלים היתה ליהודה ובנימין:

ויתכן לפרש, שחבי הכתוב למנות בית דין
על כל השבט והוא ישפט את כלם,
ואחרי כן מננה בית דין בכל עיר ועיר
שישפט את העיר, ואף על פי שכלם שוים
במנין שהם כ"ג בדיני נפשות וג' בדיני
ממונות, אבל הגדולים שבהם בחכמה יתמנו
על כל השבט ומתקיהם לכל עיר ועיר. ואין
בעלי הדין יכולין לכוף זה את זה לדון
אלא בפני בית דין שבעירם לא בפני בית
דין שבעיר אחרת, ואפלו היו שני בעלי
הדין בעיר אחרת יכול לומר גלף לפני בית
דין שבעירונו. אבל בית דין השבט יכול
לכוף כל אנשי שבטו לדון לפניו, ואפלו
היו הגדולים בעירם יכול לומר לבית הדין
הגדול של שבט אולינא. וכן אם נסתפקו
בתי דינין של עירות, יבאו לפני בית דין

(כב) וְלֹא־תָקִים לָךְ מִצְבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀ ׀ כב וְלֹא תָקִים לָךְ קָמָא דִּי סַנִּי יִי אֱלֹהֶיךָ:

רש"י וְלֹא־תָקִים לָךְ מִצְבָּה • מִצְבֵּת אֲבָן אַחַת, לְהִקְרִיב עָלֶיהָ אֶפְלוּ לְשִׁמִּים. אֲשֶׁר שָׁנָא • מִזְבַּח אֲבָנִים וּמִזְבַּח אֲדָמָה צִנּוֹה לַעֲשׂוֹת, וְאֵת זֶה שָׁנָא, כִּי חָק הָיְתָה לִפְנֵעָנִים. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיְתָה אֶהוּבָה לּוֹ בִּימֵי הָאָבוֹת, עֲכָשׁוּ שָׁנָאָה, מֵאַחַר שֶׁשָּׂאוּהָ אֵלָיו חָק לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. רמב"ן

יז (א) לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהוָה בּוֹ מִוִּם כָּל דָּבָר רָע כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ׀ ׀ א לא תפוס קדם יי אלהיך תור ואמר די יהי ביה מוקא כל מדעם ביש ארי מרחק קדם יי אלהיך הוא:

רש"י לֹא־תִזְבַּח וְגו' כָּל דָּבָר רָע • אֲזַהֲרָה לְמַפְגֵּל בְּקִדְשִׁים עַל יְדֵי דְבוּר רַע, וְעוֹד נִדְרָשׁוּ בּוֹ שָׁאֵר דְּרָשׁוֹת בִּשְׁחִיטַת קִדְשִׁים (זבחים לו ב). רמב"ן

(ב) כִּי־יִמְצֵא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינָיו יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ:

רש"י לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ • אֲשֶׁר כָּרַת ה' אִתְּכֶם שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מחדושי בלום, אברמוביץ

ארבע, ולו יסוד וסובב, יעלו על יסודו ומקריבים בין קרנותיו. והמצבה אכן אחת גדולה, ירימוה להקטיר או להקריב עליה או להיות הכומרים עומדים עליה. והבמה קענן הר, ועושים אותה מעפר מקבץ ועליה מזבח בנוי להקריב בו, כי כל דבר רם וגבה יקראו כן, אעלה על במותי עב (ישעיה יד יד), על במותי ארץ (דברים לב יג), גם גב הקדס יקרא במה, על במותימו תדרך (שם לג כט). וכן אמר הכתוב (מ"א ג ד) וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּבְעָנָה לִזְבֹּחַ שָׁם כִּי הָיָה הַבְּמָה הַגְּדוֹלָה אֵלָף עֲלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא:

(א) לא תזבח לה' אלהיך וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל קדשים על ידי דבור רע, ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים, לשון רש"י. והנה זו מצוה מבארת, שכל הנהיר על השוחט בעלי מומים (ויקרא כב כב), וחסור להוסיף המפגל, והקורבן, כי החזיר האזהרה הזאת בעבור הישאלי המקריב שלא יפגל בשחיטה, אכל הכהנים וירישים ומוזקרים הם ודגם בהתראה אחת, ולקח לא החזיר מום המקריבים:

וטעם כי תועבת ה' אלהיך הוא. הזבח הזה, כי הזבח מושחת לה' בזה הוא, כאמור בקבלה (מלאכי א יד) וארוך נוכל וגדר וזבח מושחת לה' כי מלך גדול אני. ועל פי המדרש (ספרי קמו) תהיה התועבה ברובע ונרבע באהנן ומחיר שהם תועבות:

(ב"ד) כי ימצא בקרבך באתר שערך אשר ה' אלהיך נתן לך. כבר פרשתי (לעיל יא לב) כי כאשר ידבר במשפטים, יקרי תחלה המשפט בעבודה וזה או

בפעל (מ"ב י כו) ויזריאו את מצבות בית הפעל, אכל המזבחות היו במקצתן להקריב גם בהם:

והנראה בעיני, כי היו הפנענים השטופים בעבודה וזה עושים בכל בתי אלהיהם מזבח להקריב עליו הקרנות ואכן גדולה מוצבת על פתח הבית לעמד עליה הכומרים ואילן נטוע חוצה לה לאשר דרך הבאים שם, וגם היום הנוצרים עושים כן. והנה השם הנקבד שנה ומאס כל מעשיהם ואסר המצבה והאשרה, ולא השאיר רק המזבח שהוא צריך הקרנות אשר הוא יתברך צוה בהם, והיו נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו מאז קדם היות עבודה וזה בעולם:

וטעם אשר שנה. באור, כי השם צוה (שמות כ כא כב) מזבח אדמה תעשה לי, ואם מזבח אבנים תעשה לי, ובאר משה כי באלה יחפץ, להוציא המצבה כי שנה, כי כל מעשיהם שנואין לפניו, וצוה את ישראל שלא יעשו כמעשיהם. אכל בימי יעקב לא נאמר עדין ובהקתיהם לא תלכו (ויקרא יח ג), ולקח היה משתמש במצבה לשם שמים כמנהג העובדים. והנה זו מצוה מבארת מן ואם מזבח אבנים תעשה לי, אכל מה שאמר בתורה (שם כו א) ופסל ומצבה לא תקימו לכם, הם פסל ומצבה להושיב הפסל על המצבה לעבודה וזה, כי שם בענין עבודה וזה דבר הכתוב. אכל יאמר (שם) ואכן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה, אפלו לשמים, מפני שהוא נראה כעובד לשכיות ההם, כשעם האשרה שהיא מחקת העמים:

ודע כי מזבח הוא בנין אבנים גבה ולו קרנות

למזבח השם. ואסר אותו בעבור שהוא מנהג עובדי עבודה וזה לטעם אילנות בפתחי בתי עבודה וזה שלחם, ובענין שנהאמר (שופטים ו כה) והרסת את מזבח הפעל וגו' ואת האשרה אשר עליו תכרת:

ורש"י כתב, לא תשע לך אשרה, לחיבו עליה משעת נטיעתה, ואפלו לא עבדה עובר בלא תעשה על נטיעתה. ולא תשע כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך, אזהרה לנוטע ולבונה בהר הבית. ואם כן יאמר לא תשע לך אשרה וכל עץ אצל מזבח ה'. אכל הבונה בהר הבית אסמכתא מדבריהם, כי הכתוב לא אסר אלא הנטיעה, לא תשע לך אשרה ולא תשע לך כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך:

(כב) ולא תקים לך מצבה. מצבת אבן אחת להקריב עליה אפלו לשמים. אשר שנה, מזבח אדמה ומזבח אבנים צוה לעשות ואת זו שנה כי חק היתה לפנענים, ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשיו שנהאמר ששאוהא אלו חק לעבודה וזה, לשון רש"י. ואם כן, אסר הכתוב האשרה ואסר כל נטע בהר הבית, אף על פי שפנותו לשמים, ואסר המצבה לשמים, ושניהם מפני חקת הפנענים. אכל לא תבינתי החק הזה, שהרי הפנענים גם במזבחות גם במצבות היו נהגים, שהכתוב אומר ונתתם את מזבחותם ושפרתם את מצבותם (לעיל יב ג), כי את מזבחותם תתצו ואת מצבותם תשברו (שמות לד יג), וכן בכל מקום. ואולי נאמר שהחזיקו הפנענים במצבות, ולא היה להם בית עבודה וזה שאין שם מצבה להקטיר עליה ולצק שמן על ראשה, ובענין שנהאמר

גַּוְּזָל וּפְלַח לְטַעוֹת עַמִּיּוֹ וּסְגִיד לְהוֹן
וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ לְסִיחָרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שְׁמִיּוֹ
דִּי לֹא פְקִדִית:

(ג) וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ
לְיִחָא אוֹ לְכָל-צְבֹא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי:

כ"י • אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי • לְעִבְרָם (מגילה ח).

ד וַיַּחֲזִיקוּן לָךְ וַתִּשְׁמַע וַתִּתְּבַע זֹאת וְהָא
קִשְׁטָא בּוֹן פִּתְגָמָא אֲתַעֲבִידת תּוֹעֲבָמָא הָדָא
בִּישְׂרָאֵל:

(ד) וַהֲגִדְלָךְ וַשְׁמַעְתָּ וַדְרִשְׁתָּ הַיָּטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן
הַדָּבָר נַעֲשֶׂיתָה הַתּוֹעֲבָה הַזֹּאת בִּישְׂרָאֵל:

כ"י • נָכוֹן • מְכֻנֵּן הָעֲדוּת.

ה וַתִּפְסַק יֵת גְּבָרָא הַהוּא אוֹ יֵת אֲתַתָּא הַהִיא
דִּי עָבְדוּ יֵת פִּתְגָמָא בִּישָׁא הָדִין לְתַרַע בֵּית
דִּינָךְ (לְקַרְוִיךְ) יֵת גְּבָרָא אוֹ יֵת אֲתַתָּא
וַתִּרְגָּמְנוּן בְּאַבְנֵיָא וַיָּמוּתוּן:

(ה) וַהֲצִאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהִיא אֲשֶׁר
עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ
אֶת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:

כ"י • וַהֲצִאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא וְגו' אֶל שַׁעְרֶיךָ וְגו' • הַמִּתְרַגֵּם "אֶל שַׁעְרֶיךָ": 'לְתַרַע בֵּית דִּינָךְ', טוֹעָה, שְׂכָן
שְׁנֵינוּ: (ספרי) "אֶל שַׁעְרֶיךָ", זֶה שַׁעַר שַׁעֲבָד בּוֹ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שַׁעַר שְׁנֵינוֹן בּוֹ? נֹאמַר "שַׁעְרֶיךָ" לְמִטָּה וְנֹאמַר "שַׁעְרֶיךָ"
לְמַעְלָה, מֵהַ "שַׁעְרֶיךָ" הָאֵמֹר לְמַעְלָה, שַׁעַר שַׁעֲבָד בּוֹ, אֵף "שַׁעְרֶיךָ" הָאֵמֹר לְמִטָּה, שַׁעַר שַׁעֲבָד בּוֹ, וַתִּרְגְּמוּ: 'לְקַרְוִיךְ'.

ו עַל מִימַר תְּרִין סִהְדִין אוֹ תִלְתָּא סִהְדִין
יִתְקַטֵּל דְּחִיב קִטּוּל לֹא יִתְקַטֵּל עַל מִימַר
סִהֵד חָד:

(ו) עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמָּת לֹא
יוֹמַת עַל-פִּי עַד אֶחָד:

כ"י • שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה • אִם מִתְקַיֶּמֶת עֲדוּת בְּשְׁנַיִם, לָמָּה פִּרְט לָךְ בְּשְׁלֹשָׁה? לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה לְשְׁנַיִם, מֵהַ
שְׁנַיִם עֲדוּת אַחַת, אֵף שְׁלֹשָׁה עֲדוּת אַחַת, וְאֵין נַעֲשִׂין זִמְמִין עַד שְׁיִזְמוּ כָּלָם (מכות ו). רַמְבַּם

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

עַד שְׁיִזְמוּ בָּלָן, לְשׁוֹן רַשִּׁי. וְכֵן אִם נִמְצָא אֶחָד
מֵהֶם קְרוֹב אוֹ פְּסוּל, הָעֲדוּת כְּלָה בְּטָלָה, וְהֵם
כָּלָם נִתְּרָגִים וּמִשְׁלָמִים מִמּוֹן בְּהוֹמָתָן, שַׁעֲרָא
הַכְּתוּב לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה לְשְׁנַיִם כָּכָל דְּבָרֵיהֶם
כְּדַעַת רַבּוּתֵינוּ (מכות ה):

ו עַל דְּרָךְ הַפִּשְׁטָא אֵמֹר הֵגָאון רַב סִעְדָּה, שְׁנַיִם
עֵדִים, אוֹ שְׁלֹשָׁה מְקַבְּלֵי עֲדוּת שְׁנַיִם.
וְאֵין בְּכַתוּב קְבָלַת עֲדוּת, רַק עֵדִים. אֲבָל
כְּמִדְּמָה לִי שְׁטַעָה הֵגָאון בְּדִינוֹ, כִּי עֲדוּת דִּינִי
נִפְשׁוֹת לֹא תִקְבֵּל רַק בְּפִני סִנְהֶדְרִין שֶׁל עֲשָׂרִים
וּשְׁלֹשָׁה:

אֲבָל פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, לֹאמַר שְׁיוּמַת הַמָּת
עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים כְּשֶׁאֵין שָׁם יוֹתֵר, אוֹ
עַל פִּי שְׁלֹשָׁה אִם יִמְצָאוּן שָׁם שְׁלֹשָׁה. יֹאמַר
הַכְּתוּב כְּאֲשֶׁר הִגֵּד לָךְ וַשְׁמַעְתָּ תִּדְרֹשׁ הַדָּבָר
הַיָּטֵב עַל פִּי כָּל הָעֵדִים הַנִּמְצָאִים שָׁם. וְהִנֵּה
אִם שְׁמַעְנוּ שַׁעֲבָר בְּפִני שְׁלֹשָׁה, נִשְׁלַח בְּעֵבוּרָם
וְיִבְאוּ לְבֵית דִּין וְעֵדֵינוּ כָּלָם, וְהוּא הָדִין
לְמֵאָה, כִּי בְּשִׁמְעֵנוּ דְּבָרֵי כָּלָם יִתְּבַרַר הָאָמַת,
וְאִם לֹא הָיוּ שָׁם יוֹתֵר אוֹ שֶׁהִלְכוּ לָהֶם וְאֵינָם
נִמְצָאִים שָׁם, בְּשְׁנַיִם דִּי:

ו עַל דְּרָךְ הָאָמַת, יִתְּבַרַר כִּי הִזְכִּיר "בְּאֶחָד
שַׁעְרֶיךָ" בְּעֵבוּר שְׁאֵמַר "לְעֵבֹד בְּרִיתוֹ",
וְהִיא הַתּוֹעֲבָה הַנַּעֲשִׂית בִּישְׂרָאֵל. יוֹדִיעַ הַכְּתוּב
הַכְּרִית בְּאֶרֶץ הַכְּרִית, אֲבָל הִנֵּה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ
כָּאֵלוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְכִבֵּר הַכְּרִיתִי הַעֲנִנִן
הַזֶּה (ויקרא יח כה):

וְהִזְכִּיר אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. כִּי בְּעֵבוּר קְלוּת דַּעַת
הָאִשָּׁה תִּתְּפַתָּה לְעֵבֹד עֲבוּדָה זָרָה
בְּאוֹת אוֹ מוֹפֵת שְׁנַעֲשֶׂה לְפָנֶיהָ, וְהָעֵד נָשִׁי
יִרְמָנָהוּ (ירמיה פרק מד), וְכֵן הִזְכִּיר בְּאוֹב
וְיִדְעוּנִי (ויקרא כ כז) "אוֹ אִשָּׁה" לְרִגְלוֹת
הַנָּשִׁים בָּהֶם, כְּמוֹ שְׁאֵמַר (שמות כב יז)
מִכִּשְׁפָּה לֹא תִחַיֶּה:

וּבְסִפְרֵי (שופטים קמח) דְּרָשׁוּ, כִּי בְּעֵבוּר
שְׁאֵמַר בְּמִדָּת (לעיל יג יד) יִצְאֻ
אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל, וְאֵין הָדִין הַהוּא כָּכָה
בְּנָשִׁים, הַצָּרָף לְפָרֵשׁ בְּעוֹבֵד שְׁהוּא שְׁהוּא בְּאִישׁ
וּבְאִשָּׁה. וְטַעַם אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי מִפְּרָשׁ:

(ו) עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים.
אִם מִתְקַיֶּמֶת עֲדוּת בְּשְׁנַיִם לָמָּה פִּרְט לָךְ
בְּשְׁלֹשָׁה, לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה לְשְׁנַיִם, מֵהַ שְׁנַיִם עֲדוּת
אַחַת אֵף שְׁלֹשָׁה עֲדוּת אַחַת, וְאֵין נַעֲשִׂין זִמְמִין

בְּעוֹבְדֵיהָ. וְאֵמַר בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ,
וְלֹא שִׁיחָה זֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלֵבָד, שְׁאֵף
הָעוֹבֵד בְּחוּצָה לְאֶרֶץ בְּסִקְלָה. אֲבָל עֲנִנִן
הַכְּתוּב, שְׁאֵמַר כִּי יִמְצָא הַדָּבָר בְּאֶחַת מִן
הָעִירִים הַרְחוּקוֹת שִׁיפֵן לָךְ הַשֵּׁם כְּאֲשֶׁר יִרְחִיב
אֶת גְּבוּלְךָ, וְהִגֵּד לָךְ וַשְׁמַעְתָּ בְּאִזְנָה עִיר
שִׁתְּהִיָּה אִתָּה שָׁם, תִּדְרֹשׁ הַדָּבָר הַיָּטֵב, וְכֹאֲשֶׁר
תִּדַּע שְׁהוּא אָמַת, וְהוֹצֵאת אוֹתָם אֶל הַשַּׁעַר
הַהוּא שַׁעֲבָד בּוֹ וּסְקַלְתֶּם. וְאֵמַר (בפסוק ד)
נַעֲשֶׂיתָה הַתּוֹעֲבָה הַזֹּאת בִּישְׂרָאֵל, לְחִיב אֶפְלוּ
בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. כִּי בְּעִיר הַנִּדְחָת אֵמֹר (לעיל
יג טו) נַעֲשֶׂיתָה הַתּוֹעֲבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ, אֲבָל
כֹּאֵן הִזְכִּיר "בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ" שֶׁדָּבַר בְּהִנֵּה
כְּאֲשֶׁר פִּרְשְׁנוּ, וְאַחֵר כִּף הִזְכִּיר "בִּישְׂרָאֵל"
לְלַמֵּד שְׁנוּהָג זֶה בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְעוֹד הַצָּרָף
לֹאמַר "בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ", לְלַמֵּד שִׁסְקַל עַל שַׁעַר
שַׁעֲבָד בּוֹ, וְזֶה בְּאֶרֶץ, כִּי בְּחוּצָה לְאֶרֶץ נִסְקַל
עַל פִּתַּח בֵּית דִּין שְׁנֵינוֹן בּוֹ. וְהַמְצָנָה הַזֹּאת
מִבְּאֵרֶת שְׁכָרָא אֵמֹר (שמות כב יט) זָכַח
לְאֱלֹהִים יִתְּרָם, וְהוּא בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן,
וּלְכָף יִשְׁנָה אוֹתָהּ לְבָאָר מֵהַ שִׁיִּצְטָרֵף לְהוֹסִיף
בְּמַצָּנָה, וְיִקְצֹר בְּדָבָר הַנִּזְכָּר:

ו ידא דסהדיא תהי בה בקדמיא למקטלה
ו ידא דכל עמא בבתיא ותפלי עבד דביש
מבינך :

ח ארי תחסי מנך פתגמא לדינא בין דמא
לדמא בין דינא לדינא ובין מכתש סגירו
למכתש סגירו פתגמי פלגתא דינא בקרויף
ותקום ותסק לאתרא די יתרעי יי אלהף
בה :

כז"א כי ופלא • כל הפלגה לשון הבדלה ופרישה, שהדבר נבדל ומכסה ממך. • בין-דם לדם • (ספרי. סנהדרין פד) בין
דם טמא לדם טהור. • בין-דין לדין • בין דין זכאי לדין חייב. • ובין נגע לנגע • בין נגע טמא לנגע טהור. • דברי
ריבת • שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר: זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזכה. • וקמת ועלית • (סנהדרין פו)
מלמד שבית המקדש גבה מכל המקומות. רמב"ן

ט ותיתי לנת כחניא לנאי ולנת דינא די יהי
ביומא האנון ותתבע ויחיון לך ית פתגמא
דדינא :

כז"א הפהנים הלויים • הפהנים שיצאו משבט לוי. • ואל-השפט אשר יהיה בימים ההם • (ספרי) אפלו אינו כשאר
שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמע לו, אין לך אלא שופט שבימך.

י ותעבד על מימר פתגמא די יחיון לך מן
אתרא ההוא די יתרעי יי ותשר למעבד ככל
די ילפנך :

יא על מימר אוריתא די ילפנך ועל דינא די
יימרון לך תעבד לא תסטי מן פתגמא די
יחיון לך מינא ושמאלא :

ו יד העדים תהיה-בו בראשנה להמיתו ויד פלגהעם
באחרנה ובערת הרע מקרבך: פ

ח כי ופלא ממך דבר למשפט בין-דם • לדם בין-דין
לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית
אלהמקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו:

ט ובאת אלהכהנים הלויים ואל-השפט אשר יהיה
בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט:

י ועשית על-פי הדבר אשר יגידו לך מן-המקום ההוא
אשר יבחר יהוה ושמרת לעשות ככל אשר יורוך:

יא על-פי התורה אשר יורוך ועל-המשפט אשר-יאמרו
לך תעשה לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך ימין
ושמאל:

כז"א ימין ושמאל • (ספרי) אפלו אומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על
ימין, ימין, ועל שמאל, שמאל. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בוס, אברמוביץ

אתה יודע בין ימיןך לשמאלך, תעשה
כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור
הזה או אהרג האיש הנקי הזה, אכל תאמר
כך צוה אותי האדון המצוה על המצוות
שאעשה בכל מצוותיו ככל אשר יורוני
העומדים לפניו במקום אשר יבחר ועל
משמעות דעתם נתן לי התורה אפלו יטעו,
וזה כענין רבי יהושע עם רבן גמליאל ביום
הכפורים שחל להיות בחשבונם (ר"ה כה).
והצריך במצוה הזאת צורך גדול מאד, כי
התורה נתנה לנו בכתב, וידוע הוא
שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים,
והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה פמה
תורות. וחתך לנו הכתוב הדין, שנשמע לבית
דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר
יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפרוש התורה,
בין שקבלו פרושו עד מפי עד ומשה מפי
הגבורה, או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא

שש מאות (שם ג ח) בכפרים, וכן רבים. או
טעמו, בין דם לכל הדמים בין דין לכל
הדינים, וכן וכל ריב אשר יבוא עליכם מאחיכם
בין דם לדם בין תורה למצוה לחקים
ולמשפטים והזהרתם אתם ולא יאשמו לה'
(שם יט ט):

וכפי פשוטו, בין דם לדם, בין ענין רציחות
או דיני ממון או פצע וחבורה, כל דברי
ריבות אשר יהיו בשעריך. ודבר הכתוב בהנה,
כי בעניני המשפטים יהיו המחלוקות יותר
משאר ההוראות. אבל דין הענין שנה בכלם,
ולכך אמר (פסוק יא) ועשית על פי התורה
ועל המשפט, כי "התורה" תרמו לשאר
ההוראות:

(יא) ימין ושמאל. אפלו אם אומר לך על
ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא
ימין, לשון רש"י. וענינו, אפלו תחשב בלבך
שהם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר

(ח) דברי רבת. שיהיו חכמי העיר חולקים
בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב
וזה מזכה, לשון רש"י, והיא דעת אונקלוס.
ואיננו נכון:

אכל כפי מדרשו (ספרי שופטים קנב), בין
דם לדם, בין דם נדה לדם יולדת ולדם
זבה. בין דין לדין, בין דיני ממונות לדיני
נפשות לדיני מכות. ובין נגע לנגע, בין נגעי
אדם לנגעי בהים לנגעי בגדים. דברי ריבות,
השקאת הסוטה וצריפת העגלה וטהרת
המצרע:

והנה טעמו ובין, והלכ"ד לדעתם תשמע
כמו ביי"ת, בין דם בדם דין בדין,
כלומר שיפלא דבר למשפט באחד מכל הדמים
ובאחד מכל הדינים, וכמוהו לזו שם העיר
לראשונה (בראשית כח יט) בראשונה, נגפו
ה' במעיו לחלי לאין מרפא (דהי"ב כא יח)
בחלי באין מרפא. ויחפדו וזה טוב לכפרים

יב וגבר די יעבד ברשע בדיל דלא לקבלא
מן פתנא דקאם לשמשא תמן קדם יי
אלהה או מן דנא ויתקטל גברא ההוא
ותפלי עבד דביש מישראל:

יג וכל עמא ישמעון וידחלון ולא ירשיעון
עוד:

כס"י וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד: • (סנהדרין פט) מכאן שממיתנים לו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל.

♦ יום שני ב' אלול ♦

יד ארי תעול לארעא דיי אלהה יהב לך
ותירמה ותיבת בה ותימר אמני עלי מלכא
ככל עממא די בסחרני:

טו מנא תמני עלך מלכא די יתרעי יי
אלהה בה מגו אחיך תמני עלך מלכא לית
לך רשו למנא עלך גבר נוכרי די לא
אחור הוא:

(יד) כִּי־תֵבֵא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
וִירִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ וַאֲמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל־
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִּי: רמב"ן

(טו) שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ
מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ
אִישׁ נֹכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֶחֱיךָ הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 105)

שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (יז, טו) רז"ל אָמְרוּ (גיטין סב, א) מִנָּא לָךְ דְּרַבְנָן אֵיקְרוּ מַלְכִּים . . דְּכָתִיב בִּי מַלְכִּים וְיָמְלוּ וְגו'. מוֹבֵן אִם כן, שִׁמּוֹצוֹת מִנּוּי מֶלֶךְ בְּזִמְנָן הָיָה קוֹיִם צוּוּי הַמִּשְׁנָה (נאבות א, ו) עֲשֵׂה לָךְ רֶב. וְהָיָה, יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִינוֹ מְצַלִּיחַ לְמַצֵּא לְעֲצֻמוֹ רֶב. עָלָיו לְדַעַת, שְׂזָהוּ עֲצַת הַיָּצֵר, שֶׁפֶן לֹא אֵלֶמֶן יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִתְכַּן שְׂאִין יְהוּדֵי אֶחָד שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶהְבֵּת ה' וְיִרְאֵת ה' יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וּמִמִּילָא יִכּוֹל לִהְיוֹת לוֹ רֶב. וְיִגְעַת וּמִצָּאֵת - אִם יִתְיַגַּע וְיִחַפֵּשׂ בְּאַמָּת, תוֹף כְּדִי כְּפִית הַיִּשּׁוּת שֶׁלוֹ (עֲשֵׂה לְשׁוֹן כְּפִיָּה, מִלְשׁוֹן מַעֲשִׂין עַל הַצְדָקָה), בּוֹדֵאִי וּמִצָּא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 104 - מוֹתָךְ 'לקראת שבת')

מהות תפקידו של המלך

שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (יז, טו)

ידועה השאלה על מה שאמר הקב"ה לשמואל הנביא כששאלו ישראל ממנו "תֵּן לָנוּ מֶלֶךְ" - "אוֹתִי מֵאִסּוֹ". דְּלִכְאוּרָה הִיא אַחַת מִהַמְצוֹת שֶׁצִּוָּה הַקֶּבֶ"ה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכַנִּיסְתּוֹ לְאַרְצָה? וְלֹאִידָךְ אִם זֶה אָכֵן דְּבַר בְּלִתִּי רְצוֹנִי, מַדּוּעַ צִוָּה הַקֶּבֶ"ה לְשִׁמּוּאֵל לְמַלְאֵת אֶת בִּקְשָׁתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְמִנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ?

מִבְּאֵר בְּחִסְדֵּי דְבִמְנוּי מֶלֶךְ יִשְׁנָם ב' אוֹפְנִים, זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה: (א) לְפַעַל שֶׁהִנְהִיגָה הַמְּדִינָה תִּהְיֶה כְּדָבָעִי, וְכַלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה "אֵלֶמְלָא מוֹרָאָה שֶׁל מַלְכוּת, אִישׁ אֶת רַעְהוּ חִיִּים בְּלַעִי" דָּגַם כְּשֶׁבִּשְׁכַּל מִבִּין שֶׁהִנְהִיגָה צְרִיכָה לִהְיוֹת כְּדָבָעִי, עֲדוֹן אִין זֶה מִסְפִּיק, שֶׁפֶן "הָעֵין רוֹאָה וְהַלֵּב חוֹמֵד", וְרַק עַל־יְדֵי יִרְאֵת הַמֶּלֶךְ יִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר. (ב) כְּשֶׁהַמֶּלֶךְ שֶׁלִּיט עַל הַלֵּב בְּתִמְדוּת, אִין צָרָךְ בְּמִנּוּי מֶלֶךְ לְהַנְ"ל, אֵלָּא שֶׁהַמֶּלֶךְ מַצֵּד גִּדָּל מַעַלְתּוֹ שֶׁ"מִשְׁכָּמוֹ וּמַעַלָּה גְבוּהַ מֶלֶךְ הָעָם" מִבִּין דְּבָרִים שֶׁהָעָם מַצֵּד־עֲצָמָם אִינָם וְכוּלִּים לְהַבִּין, וְעַל־יְדֵי פְקוּדוֹתָיו גַּם אֲנָשֵׁי הַמְּדִינָה מִתְנַהֲגִים כְּפִי הַבְּנֵת.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הַעֲתִידוֹת, שֶׁפֶן הָיָה כְּשֶׁשְׂאֵלוֹ לָהֶם אֶת שְׂאוֹל אָמְרוּ לְשִׁמּוּאֵל (ש"א ח ח) שִׁמָּה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ כְּכָל הַגּוֹיִם, וְכֵן כְּתוּב שָׁם (פסוק כ) וְהִיָּינוּ גַם אֲנַחְנוּ כְּכָל הַגּוֹיִם וְשִׁפְטָנוּ מִלְּכָנוּ וְגו', כִּי מִה שֶׁעַם שְׂתֵּאֵמַר הַתּוֹרָה בְּמִצְוָה "כְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִּי", וְאִין יִשְׂרָאֵל רְאוּיִם לְלַמֵּד מִהֶם וְלֹא לְקַנֵּא בְּעוֹשֵׂי עוֹלָה, אָבָל זֶה רָמַז לְעִנְיַן שִׁיחִיָּה, וְלִכְּפָה בָּאָה הַפְּרִשָּׁה בְּלִשׁוֹן הַבִּינּוּנִי, בְּאֲשֶׁר פְּרִשְׁתִּי כְּכָר (לעיל ד כה):

(יד) וַאֲמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ. עַל דַּעַת רַבּוּתִינוּ (ספרי ראה טו, סנהדרין כ:): כְּמוֹ וְתֵאֵמַר אָמֹר אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ, וְהִיא מִצְוָת עֲשֵׂה שֶׁיַּחֲבִיב אוֹתָנוּ לוֹמַר כֵּן אַחֵר יִרְוֶשָׁה וְיִשְׁיָכָה, כְּלִשׁוֹן וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לְגַגָּד (להלן כב ח), וְזוּלָתָם. וְהַזְכִּיר "וַאֲמַרְתָּ", כִּי מִצְוָה שִׁיבּוֹאוֹ לְפָנֵי הַכֹּהֲנִים הַלּוּיִם וְאֵל הַשּׁוֹפֵט וְיֵאֵמְרוּ לָהֶם רְצוֹנָנוּ שְׁנָשִׁים עֲלֵינוּ מֶלֶךְ: וְלִפִּי דַעַתִּי עוֹד, שֶׁגַּם זֶה מִקְרִיבוֹתָיו עַל

או כְּנֻתָהּ, כִּי עַל הַדַּעַת שֶׁלָּהֶם הוּא נוֹתֵן (ס"א לָנוּ) לָהֶם הַתּוֹרָה, אֲפֹלוּ יִהְיֶה בְּעִנְיָן כְּמַחְלִיף הִמִּין בְּשִׁמּוּאֵל, וְכָל שֶׁפֶן שִׁיֵּשׁ לָךְ לְחֶשֶׁב שֶׁהֶם אוֹמְרִים עַל יָמִין שְׂהוּא יָמִין, כִּי רוּחַ הַשֵּׁם עַל מִשְׁרָתִי מִקְדָּשׁוֹ וְלֹא יַעֲזוֹב אֶת חֲסִידָיו, לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ מִן הַטְּעוֹת וּמִן הַמִּכְשׁוֹל. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (שׁוֹפְטִים קנד) אֲפֹלוּ מִרְאִין בְּעִנְיָן עַל הִמִּין שְׂהוּא שְׂמָאֵל וְעַל שְׂמָאֵל שְׂהוּא יָמִין שְׂמַע לָהֶם:

ועל־דָּרָךְ־זֶה הוּא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁמַלְכֶם וְאֲדוֹנֶם הוּא הַקֶּבֶץ, וְהַמֶּלֶךְ בְּשֶׁר־נָדָם הוּא מִמָּצֵעַ הַמְּגִלָּה מִלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, שֵׁשׁ בָּזָה ב' אופנים:

(א) כְּשֶׁבִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל חָסַר הַבְּטוּל לַהֲקָבֶה כְּדָבָעִי, זְקוּקִים לְמֶלֶךְ שִׁימְשִׁיף בָּהֶם הִירָאָה וְהַבְּטוּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. (ב) כְּשֵׁשׁ לָהֶם הַבְּטוּל וְהִירָאָה, הַמֶּלֶךְ מִמְּשִׁיף בָּהֶם דְּרָגוֹת נַעֲלוֹת יוֹתֵר בְּגִלּוֹי אֱלָקוּת, וְעַל־יְדִי־זֶה, יִרָאָה וּבְטוּל שֶׁלְמַעֲלָה מִמִּדְרָגָתָם מִצַּד־עֲצָמָם. וּבָזָה יוֹבֵן, דְּשִׁמּוּאֵל הַנְּבִיא רָצָה שְׁמַצֵּב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה בְּאֶפֶן שִׁיחִיָּה לָהֶם יִרְאֵת שְׁמִיָּם מִצַּד־עֲצָמָם, וְיִצְטָרְכוּ לְמֶלֶךְ רַק כְּדִי לְהַמְשִׁיף בָּהֶם יִרָאָה נַעֲלִית מִהַשְׁגָּתָם, וּכְשֶׁבִקְשׁוּ "מֶלֶךְ לְשִׁפְטֵנוּ כָּל הַגּוֹיִם", שִׁימְנֵעַ הַמָּצֵב שֶׁל "אִישׁ אֶת רַעְהוּ חַיִּים בְּלֵעוּ", הָרִי זֶה מוֹרָה שֶׁחָסַר לָהֶם בִּירְאֵת שְׁמִיָּם, וְלָכֵן אָמַר הַקֶּבֶץ ה' "כִּי אוֹתִי מֵאֲסוּ גוֹ". אֲמָנָם לְמִרְוֹת זֹאת הַסִּסְיָם הַקֶּבֶץ ה' לְבִקְשֵׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "תִּנָּה לָנוּ מֶלֶךְ", מִכִּינּוּן שֶׁפָּאָשֶׁר חָסַר לִיהוּדֵי בִּירְאֵת שְׁמִיָּם, מֵאִיזוּ סִבָּה שֶׁתִּהְיֶה, אִי־אֶפְשָׁר לַחֲפוֹת עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו מְלָכוּתוֹ, אֲלָא מִיָּד צָרִיךְ לְמַנּוֹת עָלָיו מֶלֶךְ, עַד שֶׁבִּסּוּף יִגִּיעַ גַּם לְדִרְגָּה הַשְּׁנִיָּה בַּתְּפָקִיד הַמֶּלֶךְ. רמב"ן

טו לחוד לא יסגי לה סוסון ולא יתב ית
עמא למצרים בדיל לאסגאה לה סוסון וי
אמר לכו לא תוספון למתוב בארץ הדא
עוד :

(מ) רַק לֹא־יִרְפָּה־לּוֹ סוּסִים וְלֹא־יָשִׁיב אֶת־הָעָם מִצְרִימָה
לְמַעַן הַרְבוֹת סוּם וַיְהִי־הוּא אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב
בְּדָרָךְ הַזֶּה עוֹד:

כז"י לֹא־יִרְפָּה־לּוֹ סוּסִים • (סנהדרין כא) אֲלָא כְּדִי מְרַכְבְּתוֹ, שְׁלֹא יָשִׁיב אֶת הָעָם מִצְרִימָה, שֶׁהַסּוּסִים בָּאִים מֵשָׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁלְמָה (מלכים א' י'): "וַתַּעֲלֶה וַתַּצֵּא מִמֶּרְכָּבָה מִמִּצְרַיִם בֶּשֶׁשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְסוּסִים בִּחְמִשִּׁים וּמֵאָה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לשקלאזטריא בכל זה, ראה לקוטרשיחות חלק י"ט עמוד 171 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

אסור הישיבה במצרים בזמן הזה

לא תספון לשוב בדרך הזה עוד:

מתר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים כו' שְׁנֶאֱמַר לֹא תוֹסִיפוּן (יז, טו. רמב"ם הלכות מלכים פרק ה, הלכה ז) בְּטַעַם הָאֲסוּר פֶּרֶשׁ הַרְמַב"ם בְּסִפְרַת הַמִּצְוֹת (מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה מ"ו): "כְּדִי שֶׁלֹּא נִלְמַד כְּפִירְתָּם וְשֶׁלֹּא נִנְהַג כְּמִנְהַגֵּיהֶם הַמְּגִינִים לְדַעַת הַתּוֹרָה".

ולפי טעם זה, הרי לאחר ש"עלה סנחריב מלך אשור, בלבל כל האמות וערבם זה בזה והגלה אותם ממקומם, ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם" (הלכות אסורי ביאה פרק יב, הלכה כה), אין עוד מקום לאסור הישיבה בארץ מצרים, שהרי אין חשש שזלמד ממעשיהם כיון שאין הם אותם המצריים שהיו שם בתחלה.

אבל ברמב"ם לא מצינו שיחלק ויפסק שבזמן הזה מתר לגור בארץ מצרים, וממשמעות דבריו נראה שסובר שהאסור חל גם בזמן הזה, וטעמא בעי (ראה בבבב"י סוף סימן ד, ועוד).

ויש לומר בבאור הדבר, דהנה בנוגע להתר גר מצרי לבוא בקהל בזמן הזה, כתב הלבוש (אבן־העזר סימן ד סעיף־קטן י) "ואף־על־גב דבנדאי מעוטם נשארו במקומותם, והיו ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, מכל־מקום אותו שמתגורר הרי הוא פורש מהם, וכל דפריש מרובא קפריש ומתרים מינ".

ונמצא שההתר למצרי לבוא בקהל אף שיש מעוט מצרים שנשארו גם לאחר סנחריב, הוא מדין "כל דפריש מרובא פריש". ולפי־זה יש לומר בנדון דידן, שהאסור לדור במצרים בזמן הזה הוא מחמת אותם מצרים שנשארו במקומותם. ואף שהם מעוט, הרי לגבי הבא לגור אצלם הם "קבוע", ו"כל קבוע כמחצה על מחצה דמי" ואינם בטלים ברב שאינם מצריים. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

שְׁמִיָּא מוֹקְמִי לִיה, יֹאמַר שׁוֹם תְּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ כָּל אֲשֶׁר יִהְיֶה נִגְזָר מִן הַשָּׁמַיִם שִׁימְלֶךְ, וְאִם הוּא מִקִּטְנֵי שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפָּחָתוֹ הַצִּעִירָה, אֲכַל אִישׁ נִכְרִי לֹא תִמְלִיךְ עֲלֶיךָ לְעוֹלָם, וְכֵן עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט "הַמֶּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ", כָּל שִׁיבְנוּ שָׁם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לִה' תִּפְל מְרֻצוֹן ה':

(טז) לֹא יִרְפָּה לוֹ סוּסִים. אֲלָא כְּדִי מְרַכְבְּתוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יָשִׁיב אֶת הָעָם מִצְרִימָה, שֶׁהַסּוּסִים בָּאִים מֵשָׁם, שְׁנֶאֱמַר (מ"א י כט) וַתַּעֲלֶה וַתַּצֵּא מִמֶּרְכָּבָה מִמִּצְרַיִם בֶּשֶׁשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף, לְשׁוֹן רִש"י. וְהַקֶּשֶׁל לִי בָזָה, כִּי אִמְרוּ בִירוּשָׁלַיִם

לַעֲשׂוֹת בֵּן שִׁיעֲנֶךָ הַשֵּׁם בְּנִבְיָאִים, אֲכַל אִישׁ נִכְרִי לֹא תוֹכִיל לַתֵּת עֲלֶיךָ לְעוֹלָם:

וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט אִמְרוּ, שׁוֹם תְּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' [אֱלֹהֶיךָ בּוֹ] וְלֹא אֲשֶׁר שָׂא ה' אֱלֹהֶיךָ, (בו) כִּי הוּא בִּחְרָה בְּיִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת הַמּוֹלֵךְ מִבְּחִירָיו וְלֹא מִקְרֵב הָעַמִּים אֲשֶׁר שָׂא:

וְדַעְתִּי בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט, כִּי טַעַם "אֲשֶׁר יִבְחַר" שֶׁכָּל מוֹלֵךְ עַל עַמִּים מֵאֵת הָאֱלֹהִים הֵיא לוֹ, כְּעִנְיָן שֶׁכְּתוּב (דניאל ד כט) דִּי שְׁלִיט עֲלָאָה בְּמִלְכוּת אֲנָשָׁא וְלִמָּן דִּי יִצְבָּא יִתְנַגַּה, וְכָךְ אִמְרוּ (ב"ב צא:): אֶפְלוּ רִישׁ גְּרוּגָתָא מִן

(טו) וְטַעַם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ. עַל דַּעַת הַמִּפְרָשִׁים, שִׁיחִיָּה נִבְחַר עַל פִּי נְבִיא אוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוֹרִים. יִצְחָה הַכְּתוּב תְּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ, כִּי הוּא יִבְחַר וְלֹא אֲתָה:

וּבִסְפָּרִי (שׁוֹפְטִים קנז), שׁוֹם תְּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ, מִת מְנָה אַחֵר תַּחֲתִיו. מֶלֶךְ וְלֹא מִלְכָּה. אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ, עַל פִּי נְבִיא. אִם כֵּן מִה טַעַם לְהַזְהִיר "לֹא תוֹכִיל לַתֵּת עֲלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי", וְהַשֵּׁם לֹא יִבְחַר בְּנִכְרִי. אֲכַל לְדַעַת רַבּוֹתֵינוּ יֵשׁ בְּכְתוּב הַזֶּה תִּנְאִי נִסְתָּר, יֹאמַר שׁוֹם תְּשִׁים עֲלֶיךָ הַמֶּלֶךְ שִׁיבְחַר הַשֵּׁם בּוֹ, אִם תוֹכִיל

(ח) וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לִבָּבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מְאֹד:

יז וְלֹא יִסְגִּי לָהּ נָשִׁין וְלֹא יִטְעִי לָבָה וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִסְגִּי לָהּ לַחֲדָא:

ח"י וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים • אֵלָּא יִיחַ, שְׁמַצִּינוּ שֶׁהָיוּ לוֹ לְדוֹד שֵׁשׁ נָשִׁים, וְנֹאמַר לוֹ (ש"ב יב): "וְאִם מַעֲט, וְאִסְפָּה לָךְ כְּהֵנָּה וְכַהֲנָה". וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מְאֹד • (סנהדרין כא) אֵלָּא כְּדִי לִיתֵן לְאַכְסֵנְיָא (ספרים אחרים: לאפסנ'א) •

(יח) וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מַלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:

יח וְהָיָה כִּמְתֻבָּה עַל כִּסֵּא מַלְכּוּתָהּ וְיִכְתּוֹב לָהּ יֵת פִּתְשָׁגֶן אֲוִירְתָא הָדָא עַל סִפְרָא מִן קָדָם כְּהֵנָּא לְוָאִי:

ח"י וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ • אִם עָשָׂה כֵּן, כְּדָא הוּא שֶׁתִּתְקַים מַלְכּוּתוֹ. אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה • (סנהדרין שם) שְׁתֵּי סִפְרֵי תוֹרָה: אַחַת שֶׁהָיָה מִנְחַת בְּבִית גִּנְזִיו, וְאַחַת שֶׁנִּכְנְסָתָּ יוֹצֵאתָ עִמּוֹ. וְאוּנְקָלוֹס תִּרְגֵּם: 'פִּתְשָׁגֶן' פֶּתֶר מִשְׁנֵה, לְשׁוֹן שְׁנוֹן וְדַבּוּר.

(יט) וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת-כְּלִי-דִבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם:

יט וְהָיָה עִמָּהּ וְהָיָה קָרִי בָּהּ כָּל יְמֵי חַיֵּיהָ כְּדִיל דְּלֵיל לְמַדְחַל קָדָם יְיָ אֱלֹהֵהּ לְמִשְׁרַת יֵת כָּל פִּתְשָׁגִי אֲוִירְתָא הָדָא וְיֵת קְנִמְיָא הָאֵלִין לְמַעֲבְדָּהּ:

ח"י וְדִבְרֵי הַתּוֹרָה • כְּמִשְׁמַעוֹ. רמב"ן

(כ) לְבַלְתִּי רוּם-לִבָּבוֹ מֵאֲחִיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרִיד יָמִים עַל-מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בִּיקָרֵב יִשְׂרָאֵל: ׀

כ כְּדִיל דְּלֹא יְרִים לָבָה מֵאֲחֵיהָ וּבְדִיל דְּלֹא יִסְטִי מִן תַּפְקֻדָּתָא יִמְיָנָא וּשְׂמֹאלָא בְּדִיל דְּיִוָּרֵף יוֹמִין עַל מַלְכּוּתָהּ הוּא וּבְנֵיהָ בְּגוּ יִשְׂרָאֵל:

ח"י וּלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה • אִפְלוּ מִצְוָה קִלְּה שֶׁל נָבִיא. לְמַעַן יֵאָרִיד יָמִים • מְכַלל הֵן אֶתָּה שׁוֹמֵעַ לָאו, וְכֵן מַצִּינוּ בְּשֹׁאֵל, שְׁאֵמַר לוֹ שְׂמֹאֵל: (שמואל-א י') "שִׁבְעַת יָמִים תּוֹחֵל עַד בּוֹאִי אֵלֶיךָ לְהַעֲלוֹת עוֹלוֹת", וּכְתִיב (שם יג): "וַיּוֹחֵל שִׁבְעַת יָמִים", וְלֹא שֶׁמֶר הַבְּטָחָתוֹ לְשֹׁמֵר כָּל הַיּוֹם, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַעֲלוֹת הַעֲלָה, עַד שֶׁבָּא שְׂמֹאֵל וְאָמַר לוֹ:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְעַל דֶּרֶךְ רַבּוּתֵינוּ (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א) כִּי כְּאֲשֶׁר רִאִיתָם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תוֹסִיפוּ לְרִאֲוֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם (שמות יד ג), מִצְוָה, וּמִשָּׁה הַזְכִּיר וְה' אָמַר לָכֵם שְׁלֹא תוֹסִיפוּן לְשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד, וּבְכָר פִּרְשִׁיתִי (שם):

וְטַעַם הַמִּצְוָה הַזֹּאת, מִכְּפִי שֶׁהָיוּ הַמִּצְרִים וְהַכְּנַעֲנִים רָעִים וְחִסָּאִים לַה' מְאֹד, כְּמוֹ שְׁאֵמַר (ויקרא יח ג) כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבַּתְּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן וְגו', וְהִנֵּה רָצָה ה' שְׁלֹא יִלְמְדוּ יִשְׂרָאֵל מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְהַכְרִית בְּכַנְעָנִים כָּל נֶשֶׁמָה (להלן כ טז) וְאָמַר (שמות כג לג) לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץךָ, וְהַזְהִיר בְּמִצְרַיִם שְׁלֹא יִשָּׁב אֲנָחְנוּ שֶׁם בְּאֶרֶץ־עַם:

(יט) וְהִיחָה עִמּוֹ. הַתּוֹרָה הַנִּזְכֶּרֶת, וְקָרָא בּוֹ, בַּסֵּפֶר הַנִּזְכָּר. וְעַל דֶּרֶךְ הַאֲמָת, וְהִיחָה עִמּוֹ, הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה תְּהִיָּה עִמּוֹ, כְּדֶרֶךְ וְה' נִתַּן חֻקָּהּ לְשִׁלְמָה (מ"א כ), וְאֹמַר, וַיִּשָּׁב שְׁלֹמֶה עַל כִּסֵּא ה' לְמֶלֶךְ (דה"א כט כג):

מוֹצֵא הַסּוּסִים לוֹמַר שִׁיּוּצִיא הוּא כְּרִצּוֹנוֹ וְהוּא שִׁיּוּת הַרְשׁוּת לְאֲשֶׁר יִרְצָה וְיִהְיֶה הַמֶּכֶס שְׁלוֹ, וְהָיוּ לוֹ שֵׁם הַסּוּסִימִים עוֹמְדִים בְּמִצְרַיִם קוֹנִים הַסּוּסִים כָּלִם וְשׁוֹלְחִים אֵל אֲדוֹנֵיהֶם כְּרִצּוֹנוֹ, וּמוֹכְרִים הָאֲחֵרִים לְשָׂאֵר מַלְכֵי הָאֶרֶץ, וְהוּא שְׁאֵמַר (שם פסוק כט) וְכֵן לְכָל מַלְכֵי הַחִתִּים וּלְכָל מַלְכֵי אֲרָם בְּיָדָם יוֹצֵאוּ, כְּלוּמַר עַל יְדֵי סוֹחְרֵי שְׁלֹמֶה יוֹצִיאוּ אוֹתָם וְלוֹ יִתְּנוּ הַמֶּכֶס: וְטַעַם רַק. לוֹמַר אֵף עַל פִּי שְׁתֵּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ, וְכֵן לֹא יִהְיֶה כְּמַלְכֵיהֶם, שְׁלֹא יִרְבֶּה סוּסִים כְּאֲשֶׁר יַעֲשׂוּ הֵם, שֶׁכָּל חֶפֶצָם בְּמַלְכִים לְמַעַן הַרְבוֹת לָהֶם סוּסִים וּפָרָשִׁים:

וְטַעַם וְה' אָמַר לָכֵם. כִּי הַשֵּׁם אֹמַר לָכֵם שְׁלֹא תוֹסִיפוּן לְשׁוּב בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם. וְכֵן כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ (לעיל ה טז), שֶׁהוּא מִצְוָה אוֹתָךְ כֵּן. אוֹ "אֲמַר לָכֵם", שְׁאֵמַר לִי כֵּן לְצוּת אֲתָכֶם, כְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר ה' כְּחֻצוֹת הַלֵּילָה וְגו' (שמות יא ד):

בַּסּוּף סְנֵהֲדִין (סוף פ"א) לִישִׁיבָה אִי אֶתָּה חוֹזֵר אֲכַל אֶתָּה חוֹזֵר לְסִחוּרָה לְפִרְקֻמִּטָּא וְלִכְבֹּשׁ הָאֶרֶץ, וְאִם יִשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וְיִקְנֶה מִשֵּׁם הַסּוּסִים וְהָרֶכֶב, סִחוּרָה הִיא זֹו וּמִתָּר: וַיִּתְּנֵן שְׁדֵרָךְ הַכְּתוּב כִּי הִזְהִיר לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים, אִפְלוּ מֵאֶרְצוֹ וּמֵאֶרֶץ שְׁנַעַר אוֹ בְּדֶרֶךְ סִחוּרָה הַמִּתְרַת, שְׁלֹא יִבְטַח עַל רֶכֶבוֹ כִּי רַב וְעַל פָּרָשָׁיו כִּי עֲצֻמוֹ מְאֹד, אֲכַל יִהְיֶה מִבְּטָחוֹ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו. וְאַחֲרֵי כֵן הִזְהִיר עַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹא יִשָּׁב אֶת הָעַם מִצְרַיִמָּה, שֶׁהָיוּ לוֹ שֵׁם מַעֲבָדָיו וּמַעֲמֻו שְׁרֵי מִקְנֵה יוֹשְׁבֵיכֶם בְּעִיר הָרֶכֶב לְמַעַן הַרְבוֹת סוּס, כְּעִנְיָן שְׁנֹאֲמַר בְּשִׁלְמָה (מ"א ט יט) וְאֵת כָּל עִיר הַמִּסְכְּנוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לְשִׁלְמָה וְאֵת עִיר הָרֶכֶב וְגו', וְכֵן הָיוּ לוֹ בְּמִצְרַיִם, כְּמוֹ שְׁאֵמַר (שם י כח) וּמוֹצֵא הַסּוּסִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה מִמִּצְרַיִם וּמִקְנֵה סוֹחְרֵי הַמֶּלֶךְ וְגו'. שְׁלֹא הָיָה אָדָם רָשָׁאי לְהוֹצִיא מִמִּצְרַיִם סוּסִים שְׁלֹא בַּרְשׁוֹת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וְהָיוּ נוֹתְנִים לוֹ מֶכֶס מִקְנֵה, וְנִתַּן פְּרִיעָה לְשִׁלְמָה

”נִסְכַּלְתָּ (כָּאֲשֶׁר) לֹא שְׁמַרְתָּ וְגו’ וַעֲתָה מִמְּלִכְתְּךָ לֹא-תָקוּם” (שם), הָא לְמַדְתָּ, שֶׁבִשְׂבִיל מִצְוַה קָלָה שֶׁל נְבִיא, נִעֲנַשׁ. הוּא וּבְנָיו • (הוריות יא) מְגִיד שָׁאם בְּנוֹ הִגִּינוּ לְמַלְכוּת, הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם. רמב”ן

♦ יום שלישי ג' אלול ♦

א לא יהי לכהניא לואי כל שבטא דלוי חלק ואחסנא עם ישראל קרבנא דדי ואחסנתה ייכלון:

ב ואחסנא לא יהי לה בגו אחוהי מתנן דיהב לה יי אנון אחסנתה כמא די מליל לה:

יח (א) לֹא-יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל-שִׁבְטֵי לְוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עַם-יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּ: רמב”ן

(ב) וְנַחֲלָה לֹא-יִהְיֶה-לּוֹ בְּקֶרֶב אָחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לּוֹ: ס

כש”י וכו’ • כָּל-שִׁבְטֵי לְוִי • בֵּין תְּמִימִין בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִינִין. חֵלֶק • בִּבְזָה. וְנַחֲלָה • בְּאֶרֶץ. אֲשֵׁי ה’ • קִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ (ספרים אחרים: קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים). וְנַחֲלָתוֹ • אֵלֹהֵי קִדְשֵׁי הַגְּבוּל: תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת, אֲבָל נַחֲלָה גְּמוּרָה “לֹא יִהְיֶה לוֹ בְּקֶרֶב אָחָיו”. וּבִסְפָּרֵי דְרָשׁוֹ: “וְנַחֲלָה לֹא-יִהְיֶה-לּוֹ” – זֶה נַחֲלָת שָׂרָר. בְּקֶרֶב אָחָיו • זֶה נַחֲלָת חֲמִשָּׁה. וְאֵינִי יוֹדֵעַ מִה הִיא. וְנִרְאָה לִי שֶׁאֶרֶץ כְּנָעַן שֶׁמַּעֲבָר הִיָּדֵן וְאֵילָף, נִקְרָאת אֶרֶץ חֲמִשָּׁה עַמִּים, וְשֶׁל סִיחוֹן וְעוֹג, שְׁנֵי עַמִּמִּים: אֲמֹרִי וּכְנַעֲנִי, וְנַחֲלָת שָׂרָר, לְרִבּוֹת קִינִי וְקִנְזִי וְקִדְמוֹנִי, וְכֵן דּוֹרֵשׁ בְּפִרְשַׁת מִתְּנוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְאַהֲרֹן: “עַל כֵּן לֹא הִיָּה לְלֹוֹ וְגו’”, לְהַזְהִיר עַל קִינִי וְקִנְזִי וְקִדְמוֹנִי; שׁוֹב נִמְצָא בְּדִבְרֵי רַבִּי קְלוֹנִימוֹס, הִכִּי גֵרְסִינָן בִּסְפָּרֵי: וְנַחֲלָה לֹא-יִהְיֶה-לּוֹ, אֵלֹהֵי נַחֲלָת חֲמִשָּׁה. בְּקֶרֶב אָחָיו, אֵלֹהֵי נַחֲלָת שְׂבָעָה, נַחֲלָת חֲמִשָּׁה שְׂבָטִים וְנַחֲלָת שְׂבָעָה שְׂבָטִים, וּמִתּוֹךְ שִׁמְשָׁה וִיהוֹשֻׁעַ לֹא חֵלְקוּ נַחֲלָה אֶלָּא לְחֲמִשָּׁה שְׂבָטִים בִּלְבָד, שֶׁכֵּן מֹשֶׁה הִנְחִיל לְרֹאדָבָן וְגַד וְחֲצִי שְׂבַט מְנַשֶּׁה, וִיהוֹשֻׁעַ הִנְחִיל לִיהוּדָה וְאֶפְרַיִם וְלְחֲצִי שְׂבַט מְנַשֶּׁה, וְשְׂבָעָה הָאַחֲרִים נָטְלוּ מֵאֲלִיָּהֶן אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ; מִתּוֹךְ כֶּף הַזִּכִּיר חֲמִשָּׁה לְבָד וְשְׂבָעָה לְבָד. כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לּוֹ • (בבבב יח) “בְּאֶרֶץ לֹא תִנְחַל וְגו’, אֲנִי חֵלְקָךְ”.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 163)

ה' הוא נחלתו (יח, ב) כתב הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויובל): ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש . . אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשירתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו . . ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללוים, עכ"ל. ויש להעיר, שמגיע לא רק למעלת שבט לוי או למעלת הכהנים, אלא גם למעלת כהנה גדולה, שהרי התאר 'קדש קדשים' נאמר בכהן גדול דוקא, כמו שכתוב (דח"א כג, יא) ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

יהושע. מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד, כל זה לשון רש"י:

וכבר פרשתי העקר בפירוש קדש לי (שמות יג ה), כי נחלת חמשה עממין הנזכרים בפסוק כי וביאף ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמורי והחוי והיבוי אשר נשבע לאבותי לתת לך ארץ זבת חלב ודבש, והם עקר נחלת ישראל, שהיתה ארץ זבת חלב ודבש, אבל השנים הנשארים והם הפרזי והגרגשי אין ארצם זבת חלב ודבש ואינה חִיֵּב בכוהנים. ולכך הזכיר בלויים שלא ישלו חלק עם ישראל בעקר נחלתם בארץ הטובה שהיא נחלת חמשה, וגם לא נחלת השבעה שהם השנים הנשארים, אף על פי שאין ארצם טובה ואינה חִיֵּב שהטובה בעיני ישראל כל כך. ודבר ברור הוא בראיות שפתי שם:

דרשו, ונחלה לא יהיה לו, זו נחלת שאר. בקרב אחיו, זו נחלת שבעה:

ואיני יודע מה הוא. ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואילף נקראת ארץ חמשה עממין, ושל סיחון ועוג שני עממין אמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני:

שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסין בספרי (שופטים קסד) ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו, אלו נחלת שבעה. נחלת חמשה שבטים ונחלת שבעה שבטים, ומתוך שמשו ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד ולחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבעה אחרים נטלו מאליהן אחרי מות

(כ) לבלתי רום לכו מאחיו. נרמז בכאן בתורה אסור הגאות, כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב, וכל שכן האחרים שאינם ראויים לכך, כי בראוי להתרומם ולהתגדל, וזהירו להיות לכו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו. כי הגאון מדה מגנה ונקמסת אצל האלהים אפילו במלך, כי לה' לבדו הגדלה והרוממות, ולו לבדו התהלה, ובו יתהלל האדם. כענין המבאר על יד המלך שלמה (משלי טז ה) תועבת השם כל גבה לב, וכתוב (ירמיה ט כג) כי אם בזאת יתהלל המתהלל השפל יידע אותי וגו':

(א) אשׁי ה'. קדשי המקדש. ונחלתו, אלו קדשי הגבול תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי

(ג) וְזֶה יְהִי מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ
אִם־שׂוֹר אִם־שָׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה:

כ"י • מֵאֵת הָעָם • וְלֹא מֵאֵת הַכֹּהֲנִים. אִם־שׂוֹר אִם־שָׂה • פָּרֵט לַחִיָּה. הַזֶּרַע • מִן הַפָּרֶק שֶׁל אֲרֻכָּה עַד כַּף שֶׁל יָד, שְׁקוּרִין אֲשֶׁלְדוּן. וְהַלְחִיִּים • (חולין קלג) עִם הַלֶּשׁוֹן; דּוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת הֵיוּ אוֹמְרִים: 'זֶרַע תַּחַת יָד', שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כה): 'וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ'. לְחִיִּים • תַּחַת תַּפְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו): 'וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיַּפְלֵל'. וְהַקֵּבָה • תַּחַת (במדבר כה): 'הָאִשָּׁה אֶל־קִבְתָּהּ'. רמב"ן

(ד) רִאשִׁית דִּגְגָנְךָ תִּירְשָׁנָה וַיִּצְהָרְךָ וְרִאשִׁית גֶּזֶר צֹאנְךָ
תִּתֵּן־לוֹ:

כ"י • רִאשִׁית דִּגְגָנְךָ • זו תְּרוּמָה. וְלֹא פֶרֶשׁ כִּהֵּן שְׁעוֹר, אֲבָל רְבוּתֵינוּ (תְּרוּמוֹת פ"ד) נִתְּנוּ כִּהֵּן שְׁעוֹר: עֵין יָפָה אֶחָד מֵאַרְבָּעִים, עֵין רָעָה אֶחָד מִשְׁשִׁים, בִּינּוּנִית אֶחָד מִחֲמִשִּׁים, וְסִמְכוֹ עַל הַמִּקְרָא שֶׁלֹּא לַפָּחַת מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כה): 'וְשִׁשִּׁיתָם הָאֵיפָה מִחֶמֶר הַשְּׁעָרִים'. שְׁשִׁית הָאֵיפָה, חֲצִי סָאָה, כְּשֶׁאֲתָה נֹתֵן חֲצִי סָאָה לְכוֹר, הָרִי אֶחָד מִשְׁשִׁים, שֶׁהַכוֹר שְׁלֹשִׁים סָאִין. וְרִאשִׁית גֶּזֶר צֹאנְךָ • כְּשֶׁאֲתָה גֹזֵז צֹאנְךָ בְּכָל שָׁנָה, תֵּן מִמֶּנָּה רִאשִׁית לַכֹּהֵן, וְלֹא פֶרֶשׁ כִּהֵּן שְׁעוֹר, וְרְבוּתֵינוּ נִתְּנוּ כִּהֵּן שְׁעוֹר אֶחָד מִשְׁשִׁים (חולין קלו). וְכִמָּה צֹאן חֲזִבוֹת בְּרִאשִׁית הַגֶּזֶר? חֲמֵשׁ רַחֲלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א כה): 'וְחֲמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיוֹת', רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: רִאשִׁית גֶּזֶר, שְׁתֵּים. צֹאנְךָ, אֲרֻכָּה. תִּתֵּן לוֹ, הָרִי חֲמִשָּׁה.

(ה) כִּי בּוֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת
בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבְנָיו כָּל־הַיָּמִים: ׀

כ"י • לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת • מִכָּאן שָׁאִין שְׂרוֹת אֵלָּא מֵעַמָּד.

♦ יום רביעי ד' אלול ♦

(ו) וְכִי־יָבֹא הַלּוֹי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא
גֵּר שָׂם וּבָא בְּכָל־אֹתוֹת נִפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
יְהוָה:

כ"י • וְכִי־יָבֹא הַלּוֹי • (ספרי) כָּל בֶּכֶן לֹי וְדָאִי, הַתּוֹכֵחַ מְדַבֵּר? תִּלְמוּד לֹמֵר: 'וְיִשְׂרֵת', יֵצְאוּ לְיָמִים שָׁאִין רְאוּיִין לְשֵׁרוֹת.

(ז) וְיִשְׂרֵת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כָּכָל־אֲחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים
שָׂם לִפְנֵי יְהוָה:

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוס אנג'לס, אברמוביץ

תַּחַת תַּפְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו ל) וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיַּפְלֵל וְגו'. הַקֵּבָה, תַּחַת הָאִשָּׁה אֶל קִבְתָּהּ (במדבר כה ח), נִרְמָזוּ שָׁם עַל הַזִּכּוֹת שְׁעִתִּיד לְהִיּוֹת. וְזִכָּה לְכָל הַשִּׁבְטִים בְּזִכּוֹת פִּנְחָס, כֹּאֲשֶׁר זָכָה לַפִּנְחָס לְהִיּוֹת כֹּהֵן עֲמָהֶם: וְהָרֵב אָמַר בְּמִוְרָה הַנְּבוֹכִים (ג לט), כִּי הַלְחִיִּים בַּעֲבוּר הָיִיתָם רִאשִׁית לְגוֹף, וְהַזֶּרַע בַּעֲבוּר הָיִיתָם רִאשִׁית הָאֲבָרִים הַמְשֻׁתָּרִים בְּגוֹף, וְהַקֵּבָה רִאשִׁית הַמַּעֲצִים, כִּי הָרִאשִׁית בְּכֻלָּם יִתְּנוּ לַמִּשְׁרָתִי עֲלִיּוֹן לְכַבּוֹד:

נוֹהֲגִים אֵלָּא בְּאֶרֶץ. וְהַטַּעַם, כִּי שָׁם הָזִכִּיר כָּל אֲשֶׁר נָתַן לוֹ בַּקֹּדֶשׁ, כִּי גַם הַחֶרֶם קָדֵשׁ הוּא, אֲבָל הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה וְרִאשִׁית הַגֶּזֶר, הֵן חֲלִין גְּמוּרִין אֵין בָּהֶם זִלְתִּי מִצְוֹת הַמִּתְּנָה, וְכֵן לֹא הָזִכִּיר שָׁם גֶּזֶר הָרֵב: וְעַל מִדְּרַשׁ רְבוּתֵינוּ כֻּלָּם נִרְמָזוֹת שָׁם. רִאשִׁיתָם, זו רִאשִׁית הַגֶּזֶר. אֲשֶׁר יִתְּנוּ, זו הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֵּבָה. לֵה, זו חֲלָה, בְּסִפְרִי (קרח קיז). אִם בֵּן גַּם זוּ מִצְוָה מִבְּאֲרַת. וְעַל סִמְךָ הַמִּדְּרַשׁ שֶׁאֲמָרוּ (חולין קלד:), זֶרַע תַּחַת וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ (במדבר כה ז), לְחִיִּים,

(ג) וְזֶה יְהִי מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים. זוּ מִצְוָה מִחֲדָשֶׁת לֹא נִזְכְּרָה בַּתּוֹרָה, כִּי בַּמִּדְבָּר שֶׁלֹּא הָיוּ זֹבְחִים שׂוֹר וְשָׂה רַק שְׁלָמִים לֹא הָזִכִּירָה לָהֶם, שְׁאִינָה נִזְהָגַת בְּמִקְדָּשִׁים, וְעַתָּה כְּשֶׁבָאוּ לְכֹסֶם לְאֶרֶץ חֲדָשָׁה לָהֶם. וְזֶה טַעַם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ, כְּלוֹמֵר כֹּאֲשֶׁר זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ שֶׁהִתְרִיתִי לָכֶם (לעיל יב כא) וְזִבְחָתָם מִקְרָדֶךָ וּמִצִּיּוֹן כֹּאֲשֶׁר צִוִּיתָךָ וְאֶבְלַת בְּשַׁעְרֶיךָ: וְהִנֵּה לֹא נָתַן אוֹתָהּ לְאֶהֱרֹן בְּפֶרֶשֶׁת וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֶהֱרֹן (במדבר יח ח), אֵף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ שָׁם הַתְּרוּמוֹת וְהַכֹּפּוּרִים שֶׁאֵינָם

ו-**וּבָא בְכָל-אֹת נִפְשׁוֹ וְגו'** וְשֵׁרֶת • לְמַד עַל הַכֹּהֵן שֶׁבָּא וּמְקָרִיב קָרְבָּנוֹת נִדְכָּתוֹ אוֹ חֹכְתּוֹ, וְאָפְלוּ בְּמִשְׁמֶר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ. דָּבָר אַחֵר: עוֹד לְמַד עַל הַכֹּהֲנִים הַבָּאִים לְרָגֵל, שֶׁמְקָרִיבִין בְּמִשְׁמֶר וְעוֹבְדִין בְּקָרְבָּנוֹת הַבָּאוֹת מִחֶמֶת הַרְגֵּל כְּגוֹן מוֹסְפֵי הַרְגֵּל, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין הַמִּשְׁמֶר שְׁלֵהֶם.

(ח) חֵלֶק בְּחֵלֶק יֹאכְלוּ לְבָד מִמִּכְרֵי עַל-הָאֲבוֹת: ם
ח חֵלֶק בְּחֵלֶק יִכְלוּן בַּר מִמִּשְׁרֵתָא דִּינִי
בְּשִׁבְתָּא בְּכֵן אֲתִקִּינוּ אֲבִהֵתָא:

כס"י חֵלֶק בְּחֵלֶק יֹאכְלוּ • מִלְּמַד שְׁחֹלְקִין בַּעֲוֹרוֹת וּבִקְשֹׁר שְׁעִירֵי חַטָּאוֹת. יָכַל אֵף בְּדָבָרִים הַבָּאִים שְׁלֵא מִחֶמֶת הַרְגֵּל, כְּגוֹן תְּמִידִין, וּמוֹסְפֵי שִׁבְתָּ, וּנְדָרִים וּנְדָבוֹת? תִּלְמוּד לומר: "לְבָד מִמִּכְרֵי עַל הָאֲבוֹת", חוץ מִמָּה שֶׁמְכֹר הָאֲבוֹת בִּימֵי דוֹד וְשִׁמוּאֵל, שֶׁנִּקְבְּעוּ הַמִּשְׁמֶרוֹת וּמְכָרוּ זֶה לָזֶה: טל אֲתָה שִׁבְתָּךְ, וְאֲנִי אֶטֶל שִׁבְתִּי.

(ט) כִּי אֲתָה בָּא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
לֹא-תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הֵהֱם:
ט אֲרִי אַתָּה עֹלֵל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִי לָךְ
לֹא תִילַף לְמַעַבְד פְּטָעוֹת עִמְמִיָּא הָאֲנוּן:

כס"י לֹא-תִלְמַד לַעֲשׂוֹת • (סנהדרין סח) אָבֵל אֲתָה לְמַד לְהִבִּין וּלְהוֹרוֹת, כְּלוּמַר לְהִבִּין מַעֲשֵׂיהֶם כְּמָה הֵם מְקַלְקְלִים, וּלְהוֹרוֹת לְכַנֶּיךָ: 'לֹא תַעֲשֶׂה כָךְ וְכָךְ שֶׁזֶהוּ חֵק הָעוֹבְדֵי כוֹכְבִּים'. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברורביץ

הוא חפץ הבורא יתברך, אשר שם בהם מאז, וזה היפך. וזה טורד הקשפים וכחם שאמרו בהם (חולין יז): שהם מכחישים פמליא של מעלה, לומר שהם היפך הכחות הפשוטים והם הכחשה לפמליא בצד מהצדדין, ועל כן ראוי שתאסר אותם התורה שצנח העולם למנהגו ולטבעו הפשוט שהוא חפץ בורא. וגם זה משעמי אסור הפלאים, כי יבואו מן ההרפכות צמחים יעשו פעולות נכריות יולידו שונים ממנהגו של עולם לרע או לטוב, מלבד שהם עצמן שנוי ביצירה, כאשר פרשתי כבר (ויקרא יט ט):

וְרִבִּים יִתְחַסְּדוּ בִּנְחָשִׁים לומר שאין בהם אמת כלל, כי מי יגיד לעורב ולעגור מה יהיה. ואנחנו לא נוכל להכחיש דברים יתפרסמו לעיני רואים. ורבותינו גם כן יודו בהם, כמו שאמרו בואלה שמות רבה (ויקרא לב ב, קהלת רבה י כג), כי עוף השמים יוליד את הקול (קהלת י כ), זה העורב והחמט השטארי. העופות בלשון ערב טארי, וחכמי העופות יקראו טיארי. ועוד מזכיר מזה הענין בגמרא (גיטין מה.). אבן יש לענין הזה סוד: וכבר הודענו (ויקרא יח כה) כי יש למנות שרים יתהיגו אותם והם נפשות לכדורי הגלגלים, ושרי יגב וטלה הקרובים לארץ, והם הנקראים גידי התלי יודיעו הצתידות, ומקם נעשים סימנים בעופות שבהם יודיעו צתידות. ולא לזמן גדול ולא צתידות רחוקות יגידו, רק בצתידות הקרובות לבא יודיעו, מקם בקול העוף בקראו בקול מר על מות, ומקם בפרישת כנפיו, והוא שאמר יוליד את הקול, למגידיים בקולם, ובעל כנפים, לרמזים בכנפיהם. וכל זה איננו תועבה בעיני אבן חכמה תחשב להם, וכך אמרו (במדבר יט ג) ותבר חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם

ועתה דע והבן בעניני הכשפים, כי הבורא יתברך כאשר ברא הכל מאין עשה העליונים מנהיגי התחתונים אשר למשה מהן, ונתן כח הארץ וכל אשר עליה בכוכים ובמזלות לפי הנהגתם ומבטם בהם, כאשר הוא מנסה בחכמת האיציטוניות, ועשה עוד על הכוכבים והמזלות מנהיגים מלאכים ושרים שהם נפש להם. והנה הנהגתם מצת היותם עד לעולם ועד, גזרת עליונים אשר שם להם:

אבן הנה מנפלאותיו העצמות, ששם בכח המנהיגים העליונים דרכי תמונות, וכחות להמיר הנהגת אשר למשה מהם, שאם יהיה מבט הכוכבים (כפניו) [בפנים] אשר כנגד הארץ טובה או רעה לארץ או לעם או לאיש, ימירו אותם הפנים העליונים עליו להפך במבט עצמו, כענין שאמרו ענג גנע. ועשה כן, להיות הוא יתברך שמו מהשנא עדניא וזמניא, קורא למי הים לעשות בהם כרצונו, והופך לבקר צלמות, מבלי שנוי טבעו של עולם, ושיעשו הכוכבים והמזלות מהלכם כסדרן:

ועל כן אמר בעל ספר הלכנה החכם בנרמונסקי"א, כשהלכנה והיא נקראת גלגל העולם בראש טלה על דרך משל, ויהיה פני מזל פלוני, תעשה תמונה לדבר פלוני ויחזק בה שם השעיה ושם המלאך הממנה עליה מן השמות ההם הנזכרים באותו הספר, ותעשה הקטרה פלוגית בענין כך וכך, ויהיה המבט עליה לרעה לנתש ולנתץ ולהאבד ולהרס. וכאשר תהיה הלכנה במזל פלוני תעשה תמונה והקטרה בענין פלוני לכל טובה, לכנות ולנטע:

והנה גם זה הנהגת הלכנה בכח מנהיגיה, אבן ההנהגה הפשוטה אשר במהלכה

(ט"ב) לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הֵהֱם. גם זו מנחה מבארת, שכבר אמר (ויקרא יח ג) וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיקה לא תלכו, ועתה יזכיר מעשיהם ויאמר שהם תועבה לפני השם: והזכיר מעביר בנו ובתו כאשר, והוא מין ממיני הכשוף על דרך הפשט, או המולך, על דעת רבותינו (סנהדרין סד:), והוא האמת כמו שפרשתי במקומו (ויקרא יח כא). והזכיר וכשוף שם כלל לכל הכשפים. וחזר חזר ושואל אוב וידעני, והם פריטים בכשוף, ואסור אותם גם לשואל. ודרש אל המתים, כאוב עצמו, ובכל ענין שידרש אליהם:

והזכיר קוסם קסמים, והיא מחשבה בעתידות בכלל, מלשון קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו (משלי טז י), כמו שאמר (יהושע יב כ) בלעם בן בעור הקוסם. והנה מנחש כמו שאמר בו (במדבר כד א) ולא הלא כפעם בפעם לקראת נחשים, וכתוב (ש"א כח ח) קסמי נא לי באוב: והזכיר בפרט, מעונן והוא היודע בענינים, ומנחש הוא המביט בעופות בכנפיהם או בצפצופם, כענין שכתוב (קהלת י כ) כי עוף השמים יוליד את הקול ובעל כנפים יגיד דבר. והוא לשון גזר מלשון חשתי ולא התמקמהתי (תהלים קיט ס), שכל מה שימחר להודיע צתיד קדם היותו, יקרא נחש, כלומר נחיש ונקדים לדעת. ואמר הכתוב כי תועבת ה' כל עשה אלה, ולא אמר "עשה כל אלה", כי הכתוב דבר על רבם, כי המעונן והמנחש אינה תועבה ולא הוריש הכנענים בעבורם, כי כל בני אדם יתאוו לדעת צתידות למו, ומתעסקין בחכמות רבות כאלה לדעתם:

(י) **לֹא יִמָּצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ-וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קִסֵּם קִסָּמִים** יֹאֵל יִשְׁחָכֵךְ בְּךָ מַעֲבֵר בְּרָהּ וּבִרְתָּהּ בְּנוֹרָא קִסֵּם קִסָּמִין מַעֲנָן וּמִנְחָשׁ וְחִרָשׁ:
מַעֲנָן וּמִנְחָשׁ וּמִכְשָׁף:

כ"י • **מַעֲבִיר בְּנוֹ-וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ** • הוא עבודת המלך: עושה מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירו בין שתייהם. **קִסֵּם קִסָּמִים** • איזהו קוסם? האוחז את מקלו ואומר: 'אם אלה, אם לא אלה?' וכן הוא אומר (דו"ש ד): "עמי בעצו ישא, ומקלו יגיד לו". **מַעֲנָן** • (סנהדרין סה) רבי עקיבא אומר: אלו נותני עונות, שאומרים: 'עונה פלונית יפה להתחיל'. ו**חִכְמִים** אומרים: 'אלו אוֹחֲזֵי הַעֲיִנִּים'. **מִנְחָשׁ** • (ספר) פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך, מקלו נפל מידו.

(יא) **וְחֹכֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיֹדְעֵי וְדֹרֵשׁ אֱלֹהִים:** יֹא וְרִטִּין וְטִין וְשֹׂאֵל בְּדִין וְזִכְרוֹ וְתַבַּע מִן מַתִּיא:

כ"י • **וְחֹכֵר חֶבֶר** • (סנהדרין שס) שִׁמְצָרָךְ נחשים או עקרבים או שאר חיות למקום אחד. **וְשֹׂאֵל אוֹב** • זה מכשפות ששמו פיתם, ומדבר משחיו, ומעלה את המת בבית השחי שלו. **וְיֹדְעֵי** • מכנים עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו ומדבר העצם על ידי מכשפות. **וְדֹרֵשׁ אֱלֹהִים** • כגון המעלה בזכרותו, והנשאל בגלגלת.

(יב) **בִּיְתוֹעֲבַת יְהוָה פְּלִעֶשֶׂה אֵלֶּה וּבִגְלָל הַתּוֹעֲבַת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיהֶם:** יִב אַרְי מֶרְחֵק יִי כָל דִּיעֲבַד אֵלִין וּבְדִיל תּוֹעֲבַתָּא הָאֵלִין יִי אֱלֹהֶךָ מִתְּרַף יְתֵהוֹן מִמְּדֻמָּה:

כ"י • **פְּלִעֶשֶׂה אֵלֶּה** • (מכות כד. ספרי) 'עושה כל אלה' לא נאמר, אלא "כל עושה אלה", אפלו אחת מהן.

(יג) **תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:** יִג שְׁלִים תְּהִי בְּדַחְלָתָא דִּי אֱלֹהֶךָ:

כ"י • **תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ** • התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקר אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך, קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש טו עמ' טד)

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ (יח, יג) **שִׂאֵלָה:** מה שאומרים שבזווגים צריך להתאים כו', וכן מה שאומרים אודות חכמת שרשומי היד - האם זה סותר לצווי תמים תהיה עם ה' אֱלֹהֶיךָ?

מַעֲנָה: אין זה הפך הצווי, ועל דרך עניני שמירת הגוף והנפש, עניני רפואה וסגולות בדוקות וכיוצא בזה. ויעין גם כן בשלחן ערוך יורה דעה סי' קע"ט כמה פרכים בהנ"ל. אבל במה דברים אמורים, כשיודעים הענינים הנ"ל על ברכים, שרשי הנשמות שרשומי היד . . ותמה אני אם יש בדורנו מי שיאמר ויפרסם שבקי הוא בענינים אלו. **רמב"ן**

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

דבר נמצא כם, ולכן היה לישאל טענה במניעה מהם:

(יג) וטעם תמים תהיה עם ה' אֱלֹהֶיךָ. שניחד לבנו אליו לבדו, ונאמין שהוא לבדו עושה כל, והוא הודע אמת כל עתיד, ומכאן לבדו נדרש העתידות, מכאן או מאנשי חסידיו, רצונו לומר אנשים ותומכים. ולא נדרש מהדברי שמים ולא מזולתם, אלא נבטח שיבואו דבריהם על כל פנים, אבל אם נשמע דבר מהם נאמר הכל בידי שמים, כי הוא אלהי האלהים עליון על הכל הכולל בכל משנה מערכות הפוכים והמזלות כרצונו, מפר אותות בדים וקוסמים יהולל. ונאמין שכל הבאות תהינה כפי התקרב האדם לעבודתו. ולפיכך אחר אזהרת שאלת העתידות מקוסם ודרש בעד החיים אל המתים אמר שתהיה תמים עם השם בכל אלה, ולא

מכאן מה יפעל אל, ולא תצטרך אתה בעתידות אל קוסם ומנחש, שיקבלו אותם מן הפוכים או מן השפלים בשרי מעלה, שאין כל דבריהם אמת ולא יודיעו בכל הצריך, אבל הנבואה תודיע חפץ השם ולא יפל דבר מכל דבריה. והוא שיפרש (בפסוק כב) הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והנה אתה חלקו וסגולתו שומע עצתו מפיו, והם חלק המזלות הולכים אחריהם. וזה טעם לא כן נתן לך ה' אֱלֹהֶיךָ, שלא נתן לך פאשר נתן להם, כטעם אשר חלק ה' אֱלֹהֶיךָ אותם לכל העמים (לעיל ד יט) פאשר פרשתי (ויקרא יח כה):

ובספרי (שופטים קעד), אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו, שמא תאמר להם יש במה לשאל ולי אין לי לשאל, תלמוד לומר ואתה לא כן נתן לך ה' אֱלֹהֶיךָ. והנה זו ראיה בכל מה שפרשנו, כי הנחשים שרש

(מ"א ה י), מה היתה חכמתן של בני קדם, שהיו יודעין וצורמים בטייר, וכן יאמר הכתוב (ישעיה ב ו) כי מלאו מקדם ועננים בפלשתים. והנה שלמה למד זה בכלל חכמותיו. והידיעה היא הנבנת הצפצוף, והעצמה לסבר ענין בפרישת הנפס:

וכאשר כלל הכתוב המעוננים והקוסמים עם התועבות הנזכרות, חזר ופרש (בפסוק יד) הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קוסמים ישמעו, כי חכמתם לדעת הבאות, ואתה לא כן נתן לך ה' אֱלֹהֶיךָ, יאמר הנה אסר לך השם המעשים האלה הנזכרים, בעבור שהם תועבות לפניו, ובגללם הוריש הגוים ההם מפניך, ואסר לך הנחשים והקוסמים, בעבור שעשה לך מעלה גדולה לתתך עליון על כל גויה הארץ, שיקים בקרבך נביא וימן דבריו בפיו, ואתה תשמע

(טו) נביא מקרפד מאחיד כמני. טעם "מקרפד", לרמוז שאין נבואה אלא בארץ ישראל, ולכך יאמר בה הכתוב (ישעיה כב א) משא גיא חזיון, וכמו שהזכירו רבותינו

כ בָּרַם נָבִיא דִּי יִרְשַׁע לְמַלְלָא פִתְגָמָא בְּשֵׁמִי
יָת דִּי לֹא פִקְדֻתָּה לְמַלְלָא וְדִי יִמְלַל בְּשֵׁם
טַעֲוֵת עֲמֻמָּיָא וְיִתְקַטֵּל נָבִיא הֵהוּא :

(ב) אַךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יוֹדֵד לְדַבֵּר דְּבָר בְּשֵׁמִי אֲשֶׁר
לֹא-צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְמֵת
הַנְּבִיא הַהוּא:

כז"י אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִיו לְדַבֵּר • אֲבָל צִוִּיתִיו לְחַבְרוֹ. וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים • אֶפְלוּ כִּנּוּן אֶת הַהִלְכָה
לְאַסֵּר אֶת הָאָסוּר וּלְהַתִּיר אֶת הַמִּתָּר. וְיָמָת • בְּחֻקְהֶם. שְׁלֹשָׁה, מִיתָתָן בִּיְדֵי אָדָם (ספרי. סנהדרין פט): הַמִּתְנַבֵּא מֵהַ שְׁלֹא
שָׁמַע, וּמֵהַ שְׁלֹא נֶאֱמַר לוֹ וְנֶאֱמַר לְחַבְרוֹ, וְהַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדֹת כּוֹכָבִים. אֲבָל הַכּוֹכֵב אֶת נִבְאוֹתוֹ וְהַעוֹבֵר עַל
דְּבָרֵי נָבִיא, וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ, מִיתָתָן בִּיְדֵי שָׁמַיִם, שְׁנֶאֱמַר: "אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מַעֲמוֹ". רמב"ן

(כא) וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ אֵיכָה גִדַּע אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר
לֹא-דִבַּרְתָּ יְהוָה:

כז"י וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ • עֲתִידִין אַתָּם לִזְמַר כְּשִׁיבָא חֲנֻנְיָה בֶּן עֲזוּרָה וּמִתְנַבֵּא (ירמיה כז): "הִנֵּה כָּלִי בֵּית ה' מוֹשְׁבִים
מִבְּכֶלָה עֲתָה מִהֲרָה", וְיִרְמְיָה עוֹמֵד וְצוֹנֵחַ עַל [אֵל] הַעֲמוּדִים וְעַל הַיָּם וְעַל יָתֵר הַכְּפִלִים שְׁלֹא גָלוּ עִם יְכָנְיָה "בְּכֶלָה
יִוְבָאוּ", עִם גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שמע ליה יצחק, אליהו ביה הפרקמל היכי
סמכין עליה ועבדין שחטיו חוין, אלא היכא
דמחזק שאני:

ורש"י כתב כבר נצטוו שאם בא להדיחך
באחת מכל המצוות לא תשמע לו,
אלא אם כן הוא ממנה לך שהוא צדיק גמור
כגון אליהו ביה הפרקמל לפי צרף השעיה,
לכך נאמר אליו תשמעו. וזה איננו נכון
בצניי, שאין ההמחאה שהוא צדיק גמור,
אלא שהוא נביא אמת מחזק לכל במה
שהקדים לאמר עתידות וכו', והוא האות
שלו, כמו שהזכיר בפרשה הזו, או במופת
שעשה בפנינו, וזאת חזקת הנביאים:

ואולי נתפס רש"י ב"צדיק גמור" למה שכתב
הרב רבנו משה בהלכות סודי התורה
(פ"ז ה"ז), כשמשלחין את הנביא נותנין לו
אות ומופת כדי שידעו העם שהאל שלחו
באמת, ולא כל העושה אות ומופת מאמינין
אותו שהוא נביא, אלא אדם שהיינו יודעים בו
מתחלה שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו
שנתעלה בהן על כל בני גילו, והיה מהלך
בדרכי הנבואה ובקדושתה ופרישותה, ואחר כך
בא ועשה אות ומופת ואמר שהאל שלחו, מצוה
לשמע ממנו, שנאמר אליו תשמעו. ואפשר
שיעשה אות או מופת והוא אינו נביא, וזה
האות יש לו דברים גנו. ואף על פי כן מצוה
לשמע לו, הואיל ואדם גדול הוא וחסד וראוי
לנבואה מעמידין אותו על חזקתו, כמו
שנצטוונו לחתך הדין על פי שנים עדים כשרים,
ואף על פי שאפשר שהעידו שקר, הואיל
וכשרים הם אצלנו מעמידין אותם על פשוותן.
בדברים אלו וכיצד בקה נאמר (להלן כט כח)
הנסתרות לה' אלהינו, ונאמר (ש"א טז) ה' אֵלֵינוּ
יִרְאֶה לְעֵינֵינוּ וְה' יִרְאֶה לְלִבְכֶּם:

(ירמיה כז טז) הנה כלי בית ה' מושבים
מבבלה, וירמיה עומד וצווח (שם פסוקים
יט כב) אל העמדים ועל הים ועל יתר הפלים,
שלא גלו עם יכניה, בבבלה ויבאו, עם גלות
צדקיהו, לשון רש"י מספרי (שופטים קעח):
והדרש הזה, מפני שלא אמר "ואם תאמר
בלבכך", והוא כמו שהזכרתי (לעיל
ד כה) כי התורה תגיד ברמזים העתידות
להיות. אבל עקר הכתוב לומר, איכה גידע
את הדבר אשר לא דברו השם שנהרג המתנבא
הזה. וצוה, כי כאשר לא יבוא הדבר, אז
יומת כי לא דברו השם, ולא תגור ממנו מפני
חכמתו, או מפני האות שנתן וכו' האות
והמופת. וכן היה להם לשאל, איכה גידע
הדבר אשר דברו ה' שנתחבב לשמע אליו
ככל אשר יצוה. אבל זו תשובה לשתי
השאלות, כי בכל נביא נצפה לדבר העתיד
להיות אשר יגיד, ואם לא בא גידע שהוא
נביא שקר ויומת, ואם בא יבוא הכל, הנה
הוא נאמן לנביא לה' ונתחבב לשמע אליו
ככל אשר יצוה בשם ה', כמו שאמר (פסוק
טו) "אליו תשמעו", ואפילו לעבר על דברי
תורה לפי צרף השעיה כגון אליהו ביה הפרקמל.
וזה טעם "כמוני" "כמוך", שיהיה בתחלה
נאמן לנביא השם, או באות ומופת, כענין
שנאמר (שמות ד ל) ויעש האתת לעיני
העם ויאמן העם, או שגיד העתיד להיות
ויבוא, שגם זה אות:

וכך אמרו במסכת סנהדרין (פט.), והמתור
על דברי נביא מיתתו בידי שמים, דכתיב
אנכי אדרש מעמו, ואמרין (שם פט): ומנא
ידע דאענש, דיהב ליה אות, והא מיכה דלא
יהב ליה אות ואענש, היכא דמחזק שאני,
דאי לא תיקא הכי אברהם ביה המורה היכי

גם כן בשאר הנביאים הבאים אחרי, כי כמוני
כמוהם. וזה טעם היטיבו אשר דברו, להאמין
בנביאי, וכן אעשה להם לדורותם:
ויתכן שהיתה שאלתם שם לדורות, וקבלתם
שאמרו לשמע ממלשה באמנם "ואת
תדבר אלינו ושמענו ונשינו" גם כן לדורות
עולם. ויהיה טעם "ואת", כמו ואתה וכל
נביא השם כמוך, כאשר פרשתי שם:

(כ) ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפלו
כיון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר
את המתיר וימת בחק, לשון רש"י מספרי
(שופטים קעז קעח). ואין הענין לומר שאם
בא אחד ואמר בחלומי ראיתי והנה פעור
אומר לי שתנהרג במצות הלולב, שיהא חזק
מיתה, כי זה פטור הוא. ואם אומר שתעשו
כן לעבד לשקוץ ההוא, אם כן זהו נביא השקר
המתנבא לעבד עבודה זרה, ואפלו יאמר כן
בשם השם הוא נסכל. אבל הענין, שיאמר
ראיתי פעור כי הוא האלהים והוא מצוה שלא
לאכל בשר חזיר, וכן אם יגיד בשמו כי כזה
וכזה עתיד להיות, מאחר שיאמר כי הנעבד
ההוא הוא האומר ועושה גזר ומקיים, יומת
בחק. ולכך אמרו בגמרא (סנהדרין פט).
המתנבא בשם עבודה זרה, כגון נביאי הפעל.
והם שהיו אומרים שהפעל הוא האלהים, כמו
שכתוב (מ"א יח כא) אם ה' הוא האלהים
לכו אחרינו ואם הפעל לכו אחרינו, והיו
מתנבאים בו עלה והפלה ונתן ה' ביד המלך
(שם כט), ודעתם לומר שהפעל הוא האדון
אשר לו השם הנקבד הזה, והוא שיתן רמות
גלעד ביד אחאב:

(כא) וכי תאמר בלבכך איכה גידע את
הדבר אשר לא דברו ה'. עתידים
אתם לאמר כשיבוא חנניה בן עזור ומתנבא

כב די ימלל נביא בשמא דיי ולא יהי פתגמא ולא יתקנים הוא פתגמא די לא מללה יי ברשע מללה נביא לא תדחל מנה :

(כב) אֲשֶׁר יִדְבֹּר הַנָּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יְהוָה הַדָּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה בְּזִדּוֹן דִּבְּרוּ הַנָּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: ם

כס"א אֲשֶׁר יִדְבֹּר הַנָּבִיא • (ספרי) וַיֹּאמֶר: 'דָּבָר זֶה עֲתִיד לְבֹא עֲלֵיכֶם', וְתֵרְאוּ שְׂלֹא יָבֹא, "הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ ה'", וְהִרְגֵּא אוֹתוֹ. וְאִם תֹּאמַר, זֶה בְּמִתְנַבֵּא עַל הַעֲתִידוֹת, הֲרִי שָׂבֵא וְאָמַר: 'עֲשׂוּ כֹךְ וְכֹךְ, וּמִפִּי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אוֹמֵר', כִּכְר נִצְטוּי שָׂאֵם בָּא לְהַדִּיקָךְ מֵאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת, לֹא תִשְׁמַע לוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן מִמֶּחֶה הוּא לֹךְ שֶׁהוּא צָדִיק גָּמוּר, כְּגוֹן אֵלֵיהּ בְּהַר הַכֶּרֶםל שֶׁהַקָּרִיב בְּכֶמֶה בְּשַׁעַת אֶסּוּר הַכִּמּוֹת כְּדִי לַגְדֹּר אֶת יִשְׂרָאֵל, הַכֹּל לְפִי צִרְךָ שַׁעַת וּסִיג הַפְּרָצָה, לְכֹךְ נֹאמַר: "אֵלֵינוּ תִשְׁמָעוּן". לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ • (ם) לֹא תִמְנַע עֲצָמְךָ מִלְלַמֵּד עָלֶינוּ חוֹבָה, וְלֹא תִירָא לִיעֲנֹשׁ עָלֶינוּ.

א ארי לשצי יי אלהיך ית עממיא די יי אלהיך זהב לך ית ארצהו ויתרתנו ויתיתב בקרניהו ויבכתייהו :

יט (א) כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אַרְצָם וִירֻשָׁתָם וַיִּשְׁבֹּת בְּעָרֵיהֶם וּבְכַבְתִּיהֶם: רמב"ן

ב תלת קרוין תפרש לך בגו ארעך די יי אלהיך זהב לך למירתה :

(ב) שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:

ג תתקן לך ארקא ותתלת ית תחום ארעך די יתסננה יי אלהיך ויהי למעירוק תמן כל קטולא :

(ג) תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשְׁלֹשֶׁת אֶת־גְּבוּל אֶרֶץ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוֹם שְׂמָה בְּלִרְצָח:

כס"ב תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ • מִקְלָט מִקְלָט הָיָה כְּתוּב עַל פֶּרֶשֶׁת דְּרָכִים. וְשְׁלֹשֶׁת אֶת־גְּבוּל אֶרֶץ • שִׁיחָא מִתַּחַלַּת הַגְּבוּל עַד הָעִיר הָרְאשׁוֹנָה שֶׁל עִיר מִקְלָט, כְּשַׁעוֹר מִהֶלֶךְ שֵׁישׁ מִמֶּנָּה עַד הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן מִשְׁנִיָּה לְשְׁלִישִׁית, וְכֵן מִן הַשְּׁלִישִׁית עַד הַגְּבוּל הַשְּׁנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ד ודין פתגם קטולא דיערוק תמן ויתקנים די יקטול ית חברה בלא מנדעה והוא לא סגי לה מאתמלי ומדקמוהי :

(ד) וְהָיָה דְּבַר הָרִצָּח אֲשֶׁר־יָנוֹם שְׂמָה וְחִי אֲשֶׁר יִכֶּה אֶת־רַעְהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְמַל שְׁלֵשָׁם:

ה ודי יעול עם חברה בחרשא למקץ אעין ותתמרג ידה בפרזלא למקץ אעין וישתלה פרזלא מן אעא וישפח ית חברה וימות הוא יערוק לחדא מן קרניא האלין ויתקנים :

(ה) וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוּ בִּיעַר לְחֹטֵב עֵצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בְּגִרְזֹן לְכָרֶת הָעֵץ וְנִשַּׁל הַפְּרֹזֶל מִן־הָעֵץ וּמִצָּא אֶת־רַעְהוּ וּמָת הוּא יָנוֹם אֶל־אַחַת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחִי:

כס"ג וְנִדְחָה יָדוֹ • כְּשָׂבֵא לְהַפִּיל הַגִּרְזֹן עַל הָעֵץ, וְתִגְדּוּמוֹ: 'וְתִתְמַרְגַּ יְדָה', לְשׁוֹן "וְנִשְׁמָטָה יָדוֹ", לְהַפִּיל מִכַּת הַגִּרְזֹן עַל הָעֵץ. (שמואל-ב ו) "כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר", תִּרְגָּם יוֹנָתָן: 'אֲרִי מְרֻגָּהי תוֹרִיא'. וְנִשַּׁל הַפְּרֹזֶל מִן־הָעֵץ • (מכות ו) יֵשׁ מִרְבוֹתֵינוּ אוֹמְרִים: נִשְׁמַט הַפְּרֹזֶל מִקְּתוֹ, וְיֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים שֶׁיִּשַּׁל הַפְּרֹזֶל לְחִתִּיקָה מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, וְהִיא נִתְּזָה וְהִרְגָּו.

את גבול ארץ. והוסיף עוד ללמדנו ענין השנגה, כמו שאמר (פסוק ה) ואשר יבא את רעהו ביער וגו'. ומדרשים רבים עוד שדרשו רבותינו בפרשה:

נתחייבו בה אלא לאחר ירשה וישיבה, וכן עשה יהושע: והוסיף תכין לך הדרך, שיהו סרטיאות מפרשות לתוכה, ושיכתב מקלט מקלט על פרשת הדרכים. והוסיף ושלשת

(א-ג) כי יכרית ה' אלהיך את הגוים וגו' שלש ערים תבדיל לך. גם זו מצוה מבארת שכבר צוה בה (שמות כא ג), ועתה הוסיף לבאר משפטיה. כי אמר וירשםם וישבתם בעריהם ובכתייהם ללמד שלא

וְדִילְמָא יִרְדֹּף גָּאֵל דְּמָא בְּתַר קְטוּלָא אַרְי
יְחַם לְבָה וְיִדְבַּקְנָה אַרְי תְּסָגִי אַרְחָא
וְיִקְטִלְנָה נַפְשׁ וְלֵה לִית חוּבְתָּ דִּין דְּקִטּוּל
אַרְי לֹא סָנִי הוּא לֵה מִתְמָלִי וּמִדְקֻמוּהִי :

(ו) פֶּן־יִרְדֹּף גָּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הַרְצָח כִּי יַחֵם לִבּוֹ וְהִשְׁיִגוּ
כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכְהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט־מוֹת כִּי לֹא
שָׁנָא הוּא לֹא מִתְמָל שְׁלִשׁוֹם :

כס"א פֶּן־יִרְדֹּף גָּאֵל הַדָּם • לֶכֶךְ אֲנִי אוֹמֵר לְהַכִּין לָךְ דֶּרֶךְ וְעָרִי מִקְלֵט רַבִּים.

ז על פן אֲנִי מִפְקֶדֶךָ לְמִימָר תֵּלֶת קְרוּיִן
תִּפְרֹשׁ לָךְ :

ח וְאִם יִפְתִּי יִי אֱלֹהֶיךָ יֵת תְּחוּמֶךָ כְּמָא דִּי
קִיָּים לְאַבְהֶתְךָ וְיִתֵּן לָךְ יֵת כָּל אַרְעָא דִּי
מְלִיל לְמִתֵּן לְאַבְהֶתְךָ :

(ז) עַל־כֵּן אֲנִי מִצְוֶיךָ לֵאמֹר שְׁלֵשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ :

(ח) וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְתִּיךָ וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לְתֶת
לְאַבְתִּיךָ :

כס"ב וְאִם־יִרְחִיב • כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְתֶת לָךְ אֶרֶץ קִינִי וְקִנְזִי וְקִדְמוֹנִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ) לקוטרשיחות חלק כ"ד עמוד 107 ואילך - מתוך 'לקראת שבת'

תפקידים של ערי המקלט לעתיד-לבא

וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ . . וְיִסְפַּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים (ח, יט)

בימי המלך המשיח מוסיפין שלש (ערים) אחרות על אלו השש (רמב"ם הלכות רוצח פרק ח הלכה ד)

הקשו המפרשים בזה (ש"ך על התורה, משכיל לדוד ועוד) מה צורך יהיה לעתיד-לבא בתוספת ערי מקלט, וכי יתרבו הרוצחים לעתיד-לבא, והרי אפילו באומות העולם אומר הנביא "לא ישא גוי אף גוי חרב?"

ונש' לומר דלעתיד-לבא יצטרכו עיר מקלט לכל ההורג נפש בשגגה דכל משוף זמן הגלות, ועל-דרך שרבי ישמעאל כתב על פנחסו "כשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה".

דאף ש'סוד דין ערי מקלט הוא "פן יחם לבבו" דגואל הדם, והרמב"ם עצמו פסק שרק "רשות ביד גואל הדם להרוג את הרוצח", ולעתיד-לבא "לא יהיה שם וכו' ולא קנאה" - מפל-מקום יצטרכו גם לעתיד-לבא לברח מגואל הדם. והטעם: מה שנתנה תורה רשות לגואל הדם להרוג את הרוצח, אין זה ש"דברה תורה כנגד היצר-הרע", אלא שמעיקרא דדינא הרוצח הוא בן מות, על-דרך מיתה ביד שמים, אלא שהתורה הרשתה לגואל הדם לקיים מיתה זו כפשוטה. ולכן ה"יחם לבבו" הוא ענין אמתני על-פי תורה, ולא "קנאה" שתבטל לעתיד-לבא. ומובן מה שגם לעתיד-לבא יצטרכו הרוצחים דזמן הזה לברח לערי מקלט. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

נאמר (יהושע ז יב) ולא יוכלו בני ישראל לקום לפני אויביהם ערך יפנו לפני אויביהם. אם בן מה תנאי הזה אשר נתנה בשלש העממין האלה לבדם, ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כי תשמר את כל המצוה וגו' :

והטעם בזה, כי היה הרצון לפניו יתברך שינחיל אותם בימי משה ויהושע

השבעה אשר הבטיחם במצרים ובמדבר, כי היה גלוי לפניו שמתגי זכותם לך, ומפני זה חיב אותם בכל המצוות בירושא של אלו, וחיב אותם בשש ערי מקלט והבדילם יהושע, אכל על השלשה הנשארים התנה כי תשמר את כל המצוה לאהבה את השם וללכת בדרךיו וגו', והוא לומר שיקמו כלם כל התורה כלה. ואין שום מצוה תלויה בך וזלתי שלש הערים האלה :

ומה טעם לאמר, כי תשמר וללכת בדרךיו כל הימים תוסיף לך שלש הערים, כי מי יודע מה יהיה אחרי בן כל הימים. ואמר רבי אברהם, כל הימים בלי הפסק ביניהם.

ירושא וישיבה מתחייבין בהן לאחר ירושת שבעה גוים אלו. אכל במצוה הזאת לבדה הוסיף בקאן ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך. ולא אמר "כאשר דבר לך" כמו שאמר בכי ירחיב ה' אלהיך את גבולך של בשר תאנה (לעיל יב כ), כי ה' לא הבטיח אותם בשום מקום לתת להם רק שבעת הגוים האלה, אכל הזכיר כאן האבות ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך, וזה ירכזו לכל עשרה עממין שנקארו לאברהם. והתנה בזה כי תשמר את כל המצוה וגו' :

והנה דבר ברור הוא כי השבעה גוים עצמם לא יירשו אותם בעברם על התורה, כאשר אמר פעמים רבים, למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ (לעיל ד א), למען אשר תבא אל הארץ (להלן כז ג), כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת והוריש ה' את כל הגוים האלה מלפניכם (לעיל יא כב כג). וכאשר עבר עקן על החרם, והוא איש אחד,

(ח"ט) ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך. הפרשה הזו צתינה, וכבר הזכרתי מזה בפרשת ראה אנכי (לעיל יב כ). כי מתחלה אמר כי יכריח ה' אלהיך את הגוים אשר ה' אלהיך נתן לך את ארצם, ו"הגוים אשר ה' אלהיך נתן לך את ארצם", ירכזו לכל השבעה אשר יזכיר בכל מקום. וכן יאמר עליהם, ונשל את הגוים האלה מפניך (לעיל ז כב), וברשעת הגוים האלה (שם ט ד), והוריש ה' את כל הגוים האלה מלפניכם (שם יא כג), רק מערי העמים האלה (להלן כ טז), וכן במקומות רבים :

וצנה כי לאחר ירושה וישיבה בארצם יבדיל שלש ערים, ובהם תשלום המצוה, כמו שאמר (במדבר לה יג) שש ערי מקלט תהיינה לכם, ואמר (שם פסוק יד) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ קנען, ולא צנה בתורה ביותר משש הערים האלה :

וכן בכל מצוות שבתורה הנהיגות לאחר

ט ארי תשר ית כל תפקדתא דא למעפדה
די אנא מפקדן יומא דין למרחם ית יי
אלהה ולמהה בארנה דתקנן קדמוהי כל
יומא ותוסף לה עוד תלת קרוין על תלת
אלין:

(מ) כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי
מֵצִוְךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכֵּי
כָל־הַיָּמִים וַיִּסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ
הָאֵלֶּה:

כז"י • וַיִּסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ • תְּרֵי תִשַׁע: שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲכֹר הִירְדֵן, וְשְׁלֹשׁ שְׁבַאֲרֵץ כְּנַעַן וְשְׁלֹשׁ לַעֲתִיד לְבָא.

י ולא ישפדן דם נקי בקרב ארצה אשר יהוה אלהיך
יהב לך אחסנא ויהי עליך חובת דין
דקטול:

(י) וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בִקְרֹב אֶרְצֶךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עֲלֶיךָ דָּמִים: פ

יא וארי יחי גבר סגי לחברה ויזמן לה
ויקום עלוהי וימחנה נפש וימות ויערוק
לחדא מן קרויא האלין:

(יא) וְכִי־יְהִיֶּה אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ וְאַרְבֵּ לֹו וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ
נֶפֶשׁ וּמָת וְגַם אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:

כז"י • וְכִי־יְהִיֶּה אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ • על ידי שנאתו הוא בא לידי: "וארב לו". מכאן אמרו: עבר אדם על מצוה
קלה, סופו לעבר על מצוה חמורה. לפי שעבר על (ויקרא יט) "לא תשנא", סופו לבא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר:
"כי יהיה איש שנא לרעהו וגו'", שהיה לו לכתב: 'וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו נפש'.

יב וישלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד
גאל הדם ומת:

(יב) וְשִׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וּלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אוֹתוֹ בְּיַד
גֹּאֵל הַדָּם וּמָת:

יג לא תחוס עינך עלוהי ותפלי אשדי דם
זפי מישראל ויטב לך:

(יג) לֹא־תַחֲסוּם עֵינֶךָ עָלָיו וּבַעֲרַת דַּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב
לָךְ: ס

כז"י • לֹא־תַחֲסוּם עֵינֶךָ • (ספרי) שלא תאמרו: 'הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה, ונמצאו שני ישראלים
הורגים'? • רמב"ן

♦ יום שישי ו' אלול ♦

יד לא תסיג גבול רעך אשר גבולו ראשנים בגחלתך
אשר תנחל בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך
לרשתה: ס

(יד) לֹא תַסִּיג גְּבוּל רַעֲךָ אֲשֶׁר גְּבוּלוֹ רֵאשִׁנִּים בְּגִחַלְתְּךָ
אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
לְרִשְׁתָּהּ: ס

כז"י • לֹא תַסִּיג גְּבוּל • לשון (ישעיה מב) "נסוגו אחור", שמתזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור לתוך שדה חבירו למען
הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר: "לא תגזל", מה תלמוד לומר: "לא תסיג"? למד על העוקר תחום חבירו, שעובר

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נחוס על דם ההרג טוב שנחוס על דם החי:
והנכון, כי הכתוב צוה בחיבי המיתות ובערת
הרע מקרבך, והיא מצות עשה, אבל
במרבית התקלות נזהר עוד במצות לא תעשה
שלא ינצלו מדינו, לא מפני מוראם ולא
שנתן להם רחמים. וכך הזכיר במסית (לעיל
יג ט). ואמר מכשפה לא תחיה (שמות כב
יז), מפני היותה רבת המהומה המופרת רבים
בכשפה. וקצותה את כפה לא תחוס עינך

אותי כל הנמים לטוב להם ולבניהם אחריהם,
וכרתי להם ברית עולם אשר לא אשוב
מאחריהם להיטיבי אותם ואת יראתי אתן
בלבכם לבלתי סור מעלי. ואז באשר יכרת
להם ברית עולם יבדילו שלש הערים האלה:
(יג) לא תחוס עינך עליה. שלא תאמר
הראשון כבר נהרג למה אנו הורגין את
זה, ונמצאו שנים הורגין, לשון רש"י מספרי
(שופטים קפז). והשעם, שלא תאמר באשר

ואיננו נכון. אבל כי תשמר, באשר תגיע וכוותך
שתשמר כל המצוה, לאחבה את השם, אהבה
שלמה קצת לעולם, שיהיה גלוי לפניו שלא
תחטא עוד לעולם, אז ירחיב את גבולך ויתן
לך כל העמים. והוא לנמים אשר אמר (להלן
ל ו) ומל ה' אלהיך את לבך ואת לבב נרעך,
וילבב נרעך" יורה על כל הנמים העתידים
לבוא, וקענן שנאמר בקבלה (ירמיה לב לט
מ) ונתתי להם לב אחר ודרך אחר ליראה

שיעור יומי ליום שישי ו' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – יט – פרשת שופטים
משגי לאוין, זכל אף בחוץ לארץ? תלמוד לומר: "בנחלתך אשר תנחל וגו'", בארץ ישראל עובר בשני לאוין,
בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום: "לא תגזל". רמב"ן

(טו) לא יקום ער אחד באיש לכל-עון ולכל-חטאת
בכל-חטא אשר יחטא על-פי שני עדים או על-פי
שלושה עדים יקום דבר:
טו לא יקום סהיד חד בגבר לכל עון ולכל
חובין בכל חט די יחטא על מימר תרין
סהדין או על מימר תלתא סהדין יתקיים
פתגמא:

רש"י • עד אחד • (סוטה ב) זה בנה אב: כל עד שבתורה, שנים, אלא אם כן פרט לה בו אחד. לכל-עון ולכל-חטאת •
להיות חברו נענש על עדותו, לא ענש גוף ולא ענש ממונ, אבל קם הוא לשבועה (ספרי). אמר להכירו: 'תן לי מנה
שהליתיד', אמר לו: 'אין לה בדי כלום', ועד אחד מעידו שיש לו, חייב לישבע לו. על-פי שני עדים • (גיטין עא)
ולא שיתקבו עדותם באגרת וישלחו לבית דין, ולא שיעמד תרגמן בין העדים ובין הדיינים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 195)

על פי שני עדים . . יקום דבר (יט, טו) כתיב (ישעיה מג, י) אתם עדי נאום ה', הינו שבגני ישראל 'מעידים' ומגלים את ה' בעולם.
והנה מבאר בחסידות, שעל דבר הנגלה לא צריכים עדות; גם על מלתא דעבידא לאגלוי לא צריכים עדות גמורה; ועדות היא
דוקא על דבר הנעלם לגמרי. ויש לבאר שלש בחינות אלה בעבודת האדם. דבר הנגלה - הינו עבודה על פי טעם ודעת, שברור
שצריכים לעשותה. דבר העשוי להתגלות - הינו עבודה של מסירות נפש, שלמעלה מטעם ודעת, אף היא תלויה בשכל: על כל
פרט עורך האדם חשוב אם חייב למסור את נפשו על כך לפי ההלכה. דבר הנעלם לגמרי - הינו מסירות נפש ללא שום הגבלות
וחשובים. עבודה זו, שבאה מצד הקשר העצמי של עצם הנשמה עם עצמותו יתברך, מנלה את עצמותו יתברך בעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 188 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ישראל ושמא וארעא - עדי קיום וברור

על-פי | שני עדים . . יקום דבר: (יט, טו)

ידוע מה שכתוב בספרי ה'אחרונים' (ראה צפנת פענח כללי התורה והמצוה ערך עדות, עדות קידושין. ועוד) שישנם שני סוגי עדות:
א' עדי ברור - שהמעשה אינו נפעל על-ידם, והעדים רק מבררים ומגלים לאחרים שהמעשה נעשה, וכמו עדי הלואה וכיוצא
בזה. ב' עדי קיום - שפועלים את המעשה, ובלעדם לא רק שחקר ברור הדבר אלא גם עצם הדבר לא נפעל, וכמו עדי קדושין
וכיוצא בזה.

ויש לבאר זה על דרך החסידות:

כתיב "מבשרי אחזה אלקה" (איוב יט, כו), דעל-ידי מציאות העולם אנו מפירים ויודעים בודאות את מציאותו יתברך, ואין אנו
צריכים ל"עדות" על זה. דהרי ודאי "יש בעל-הבית לבירה זו", והעולם אינו קים מעצמו.
אף, כמו שכתוב בספרים הקדושים (תורה-אור מגלת אסתר צט, ב. לקוטי-תורה שיר-השירים ח, א) "לא זה עקר האלקות מה שהעולמות
מתהווים ממנו", והשם-יתברך בכבודו ובעצמו מרוקם ומנשא למעלה מעלה מזה שהוא בורא עולמות. ונמצא, שבחינה זו באלקות
שלמעלה מהעולמות, אינה נראית ונגלית.

ועל זה כתיב (ישעיה מג, י. שם יב) "אתם עדי נאום ה'", דגם בחינה זו באלקותו יתברך באה לידי גלוי על-ידי עדים. ואיתא על-זה
בזהר (חלק ג פו, א) דהעדים "אינון ישראל" ו"אינון שמא וארעא".

רמב"ן על התורה - מהדורת בוס, אברמוביץ

למעט, ואמר (שם לד יז) אלה שמות האנשים
אשר ינחלו לכם וגו':

ועל דעת רבותינו (ספרי שופטים קפח) שהוא
אזהרה לעוקר תחומו של חברו בארץ
שעובר בשני לאוין, יהיה טעם "אשר גבולו
ראשונים", שלא ישנה התחום הישן בסתר
ויאמר בכאן היה מעולם, והזהיר הכתוב
בהנה, כי התחום החדש נגר ידוע הוא ואין
אדם משנה אותו. וגם רבותינו עצמם שזכרו
(שם) מניין לעוקר תחומין של שכנים שעובר
בלא תעשה, תלמוד לומר לא תסיג גבול
רעך, והוא באמת פשוטו של מקרא:

את הארץ לשבטים או ליחיד מהם, ועל כן
אמר אשר גבולו ראשונים, הם אלעזר הכהן
ויהושע בן נון ונשיאי המטות, ולכך הזכיר
בנחלתך אשר תנחל וגו':

וטעם המצוה הזאת, שלא יחשב אדם לומר
אין חלקי אשר נתנו לי שזה כמו חלק
חברי, כי טעו החולקים, או שיוציא לעז על
הגדרות, ולא יהיה זה בעיניו גזל כלל, על
כן צוה בכאן שלא יחלק אדם על החלוקה
ההיא ולא ישנה הגבולין כלל לא בסתר ולא
בגלוי. וזו מצוה מבארת ממה שצוה (במדבר
כו נו) על פי הגדרת חלק נחלתו בין רב

(להלן כה יב), מפני כי הפתאים יהללו אותה
בהיותה עוזרת לבעלה, או מפני שהבושת
מצוי ואין בו חסרון כים. וכן בעדים זוממין
צוה (להלן פסוק כא) שלא יתחמו עליהם
בעבור שלא נעשה בעדותם דבר, או מפני
שמקלתם מרבה:

וטעם וטוב לה. כי בעור הדם הנקי מצוה
וטובה גדולה לה להציל ממות נפש.
כי הרקמנות על הרוצחים שפירות דמים,
מידי הרוצחים ומידי אחרים המתפרצים:
(יד) לא תסיג גבול רעך. אזהרה שלא
ישנה תחום החלוקה שחלקו הנשיאים

ויש לומר דשני סוגי עדים אלו הם שני סוגי עדים הנ"ל:

"שמיא וארעא" - עדי ברור הם. דבזה שנוצחיים המה, ואינם נפסדים ככל הנבראים, הרי הם מורים ומעידים על זה שהוא יתברך אינו בעל גבול, וכחו יתברך אין סוף, ולמעלה מעלה ממצאות העולמות (עיי' בכל זה במורה נבוכים ריש חלק ב, ובספר החקירה לכ"ק אדמו"ר היצמח צדק' בתחילתו, שם קא, ב ואילך).

אף "ישאל" הם עדי קיום. דלא רק שמעידים הם על מציאותו יתברך, הנה על ידי תורה ומצות הם פועלים גלוי והמשכת קדשתו יתברך וכח האין סוף בתוך הבריאה ועניני עולם הזה.

(מ) כִּי־יָקוּם עַד־חָמֶם בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:

טו ארי יקום סהיד שקר בגבר לאסהדא בה סטיא :

כס"י לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה • דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת. כיצד? שאמרו להם: 'והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני' (ספרי).

(ז) וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַפְּהִנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:

יז ויקומון תרין גברין די להון דינא קדם יי קדם כהנא ודינא די יהון ביומא האנון :

כס"י וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים • (שבועות ל) בעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעמד. אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב • אלו בעלי הדין. לִפְנֵי ה' • יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר (תהלים כב): "בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט". אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם • (ר"ה כה) פתח בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה לנהג בו כבוד.

(יח) וּדְרָשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאֲחִיו:

יח ויתבעון דינא יאות והא סהיד שקר סהדא שקרא אסהד באחיה :

כס"י וּדְרָשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב • על פי המזמין אותם, שבודקים וחוקרים את הבאים להזמם בדרישה ובחקירה. וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר • כל מקום שנאמר "עד", בשנים הכתוב מדבר. רמב"ן

(יט) וַעֲשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו וּבַעֲרַת הָרֵעַ מִקִּרְבּוֹ:

יט ותעבדון לה כמא די חשיב למעבד לאחיה ותפלי עבד דביש מבינך :

כס"י כַּאֲשֶׁר זָמַם • ולא כאשר עשה, מכאן אמרו: הרגו אין נהרגין (מכות ח). לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו • מה תלמוד לומר "לְאֲחִיו"? למד על זממין בת כהן נשואה, שאינן בשורפה, אלא כמיתת הבעל שהיא בהנקה, שנאמר (ויקרא כא): "היא באש תשרף", היא ולא בועלה, לכך נאמר כאן: "לְאֲחִיו", כאשר זמם לעשות לְאֲחִיו, ולא כאשר זמם לעשות לְאֲחֻתוֹ, אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה לאיש, וזממין אשה נהרגין כזממין איש, כגון שהעידוה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתתה, שלא מעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזממה כמיתת הבעל. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

שהיה נקי וצדיק בא המעשה הזה, אלו היה רשע בן מנות לא הצילו השם מיד בית דין, כאשר אמר (שמות כג ז) כי לא אצדיק רשע. אבל אם נהרג ראובן, נחשב שהיה אמת כל אשר העידו עליו הראשונים, כי הוא בעונו מת, ואלו היה צדיק לא יעזבונו ה' בידם, כמו שאמר הכתוב (תהלים לו ג) ה' לא יעזבונו בידו ולא ירשיעו בהשפטו. ועוד שלא יתן ה' השופטים הצדיקים העומדים לפניו לשפך דם נקי, כי המשפט לאלהים הוא ובקרב אלהים ישפט:

עצמם לומר לא עשינו כך, שהרי יכולים הללו לומר עליהם שהרגו את הנפש או שחללו את השבת: (יט) כַּאֲשֶׁר זָמַם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו הרגו אין נהרגין, לשון רש"י מדברי רבותינו (מכות ה:). והטעם בזה, בעבור כי משפט העדים הזממין בגזירת השליט, שהם שנים ושנים, והנה כאשר יבואו שנים ויעידו על ראובן שהרג את הנפש יבואו שנים אחרים ויזימו אותם מעדותם, בזה הכתוב שהרגו, כי בזכותו של ראובן

(יח) וּדְרָשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד שֶׁקֶר הָעֵד. לא פרש הכתוב איך יודע שהוא עד שקר, כי בהיות הענין בשני עדים שמעידין על הדבר, אפלו יבואו מאה ויבחישו אותם לא יתברר ששקר ענו. ולא נוכל לומר שקרא הרוג בגלגליו, כי לא יאמר בזה ודרשו השופטים היטב. ועל כן באה השקלה הנאמנת, ופרשה כי ההזממה תהיה כשיאמרו והלא ביום פלוני עמנו הייתם (מכות ה): והטעם, מפני שהעדות הזו היא על גופם של עדים, והם אינם נאמנים על

(ב) וְהַנְּשֹׂאִים יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד בְּדָבָר
הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבָּךְ:

כ"י"א • יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ • מִכָּאן שֶׁצָּרִיכִין הַכִּרְזָה: 'אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי נִהְרָגִין עַל שֶׁהָזִמוּ בְּבֵית דִּין'.

(כא) וְלֹא תַחֲוֶם עֵינֶיךָ נַפֶּשׁ בְּנַפֶּשׁ עֵין בְּעֵין שֶׁנֶּן בִּשְׁן יָד
בְּיָד רָגֵל בְּרָגֵל: ס

כ"י"א • עֵין בְּעֵין • (ב"ק טז) מִמּוֹן, וְכֵן "שֶׁנֶּן בִּשְׁן וְגו'".

כ (א) כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּרְאִיתָ סוֹס וְרֹכֵב עִם
רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ
מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י"א • כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה • סִמּוֹן הַכְּתוּב: יְצִיאַת מִלְחָמָה לְכָאן, לֹוֹמֵר לָךְ שֶׁאִין מַחֲסֵר אֲבָר יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה. דָּבָר
אַחֵר: לֹוֹמֵר לָךְ: אִם עֲשִׂיתָ מִשְׁפָּט צָדֵק, אַתָּה מְבַטֵּחַ שֶׁאִם תֵּצֵא לַמִּלְחָמָה, אַתָּה נֹוצֵחַ, וְכֵן דוֹד הוּא אוֹמֵר (וְהָלִים
קִיט): "עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצָדֵק בְּלִתְנִיחָנִי לַעֲשֹׂקִי". עַל אֵיבֶךָ • יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ כְּאוֹיְבִים, אֵל תִּרְחֹם עֲלֵיהֶם כִּי לֹא יִרְחֲמוּ
עֲלֶיךָ. סוֹס וְרֹכֵב • בְּעֵינֵי, חֲשׂוּבִים כָּלָם כְּסוֹס אֶחָד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים ט): "וְהַפִּיתָ אֶת מִדְּרֵן כְּאִישׁ אֶחָד", וְכֵן
הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת טו): "כִּי בָא סוֹס פָּרַעַה". עִם רַב מִמֶּךָ • בְּעֵינֶיךָ הוּא רַב, אֲבָל בְּעֵינֵי אֵינוֹ רַב. רַב־וּמִן

(ב) וְהָיָה בְּקִרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדַבֵּר אֶל־
הָעָם:

כ"י"א • בְּקִרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה • סִמּוֹן לְצִאתְכֶם מִן הַסֶּפֶר מִגְּבוּל אֶרֶצְכֶם. וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן • (סוֹטָה כז) הַמְּשׁוּחַ לְכֹהֵן,
וְהוּא הַנִּקְרָא 'מְשׁוּחַ מִלְחָמָה'. וְדַבֵּר אֶל־הָעָם • (שם) בַּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

(ג) וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קִרְבִּים הַיּוֹם
לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֵיכֶם אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־
תַּחֲפֹזוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם:

כ"י"א • שְׁמַע יִשְׂרָאֵל • (שם) אֲפֹלוּ אֵין בְּכֶם זְכוּת אֱלֹא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִבְד, כְּדֹא אַתֶּם שְׂיוֹשִׁיעַ אִתְּכֶם. עַל אֹיְבֵיכֶם •
אֵין אֵלוֹ אַחֲיֵכֶם, שֶׁאִם תִּפְּלוּ בַיָּד, אֵינֶם מִרְחָמִים עֲלֵיכֶם; אֵין זֶה בְּמִלְחָמַת יְהוּדָה עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ד"ה ב כח):
"וַיִּקְרְאוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נִקְּבוּ בְשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַשִּׁבְיָה, וְכָל־מַעֲרַמְיָהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן־הַשָּׁלַל, וַיַּלְבִּישׁוּם וַיַּנְעִילוּם
וַיַּאֲכִילוּם וַיַּשְׁקוּם וַיִּסְכּוּם וַיַּנְהִלוּם בַּחֲמָרִים לְכָל־כּוֹשֵׁל, וַיְבִיאוּם יְרִיחוֹ עִיר־הַתְּמָרִים אֲצֹל אַחֲיָהֶם וַיִּשׁוּבוּ שְׁמֵרוֹן",
אֱלֹא עַל אוֹיְבֵיכֶם אַתֶּם הוֹלְכִים, לְפִיכָךְ הִתְחַזְקוּ לַמִּלְחָמָה. אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ •

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

וְאָמַר לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם אֹיְבֵיכֶם, כִּי יִפְּלוּ
לְפָנֵיכֶם לַחֲרֹב. וְאָמַר לְהוֹשִׁיעַ אִתְּכֶם,
שֶׁהֵם יִנְצְלוּ בְּמִלְחָמָה וְלֹא יִפְּקֹד מֵהֶם אִישׁ,
כִּי יִתְּכֵן שִׁנְעָחוּ אֶת אֹיְבֵיהֶם וְיָמוּתוּ גַם מֵהֶם
רַבִּים בְּדֶרֶךְ הַמִּלְחָמָה. וְעַל כֵּן צִעַק יְהוֹשֻׁעַ
בְּגִפְלוֹ מֵהֶם בְּעֵי כַּשְׁלִישִׁים וְשָׁשָׁה אִישׁ (יְהוֹשֻׁעַ
ז ז-ט), כִּי בְּמִלְחָמַת מִצְוָה שָׁלוּ לֹא הָיָה
רְאוּי שִׁפְל מִשְׁעֲרַת רֹאשׁם אֶרְצָה, כִּי לֹא
הַמִּלְחָמָה:

בְּבֹאֵם בְּמִלְחָמוֹת. וְטַעַם כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִהֲלִיךְ
עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אִתְּכֶם.
(בַּפְּסוּק ד) יִזְהִירוּ שָׁלָא יָרֵךְ לְבַבְכֶם וְלֹא יִירָאוּ
מִן הָאוֹיְבִים, וַיֹּאמֶר שָׁלָא יִבְטְחוּ בְּזֶה בְּגִבּוֹרֵתָם
לְחַשְׁבַּת בְּלָכֶם גְּבוּרִים אֲנַחְנוּ וְאָנָּשִׁי חֵיל
לְמִלְחָמָה, רַק שִׁשְׁיָבוּ לָכֶם אֵל הַשֵּׁם וַיִּבְטְחוּ
בִּישׁוּעָתוֹ וַיִּחְשְׁבוּ כִּי לֹא בְּגִבּוֹרֵת הַסּוֹס יִחַפֵּץ
וְלֹא בְּשׂוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה כִּי רוֹצֶה ה' אֶת יִרְאֵיו
אֶת הַמִּתְחַלְלִים לְחַסְדּוֹ:

וְהִנֵּה כָּל זֶה מַעֲלָה גְדוֹלָה בְּשׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל,
וְהַחֲבִטְחָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַכֵּם עַל
יָדָם וְעִמָּהֶם בְּדָבָר הַמְּשַׁפֵּט. וְזֶה טַעַם וְעִמָּדוֹ שֶׁנִּי
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לְפָנֵי ה' (פְּסוּק יז), כִּי
לְפָנֵי ה' הֵם עוֹמְדִים בְּבֹאֵם לְפָנֵי הַכֹּהֲנִים
וְהַשׁוֹפְטִים, וְהוּא יִנְחֵם בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, וְיִכְבַּר הַזִּכְרֹתִי
מִזֶּה בְּסֹדֶר וְאֵלֶּה הַמְּשַׁפְּטִים (שְׁמוֹת כא ו):
(א) כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה וּרְאִיתָ סוֹס וְרֹכֵב
וְגו'. זֶה מִצְוָה מִחֻדְשָׁת, אֲמָרָה לָהֶם עֲתָה

(סוטה מב) ארבע אזהרות כנגד ארבעה דברים שמלכי אומות העולם עושין, מגיפין בתריסיהם כדי להקישן זה לזה כדי להשמיע קול, שיחפזו אלו שכנגדן ויגוסו. ורומסים בסוסייהם ומצהילין אותם להשמיע קול שעטת פרסות סוסייהם, וצווחין בקולם, ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול. **אל-יך לבבכם • מצהלות סוסים. אל-תיראו • מהגפת התריסין. ואל-תחפזו • מקול הקרנות. ואל-תערצו • מקול הצנחה.**

(ד) **כי יהיה אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם עם-איביכם להושיע אתכם:**
ד ארי יי אלהכון דמדבר דדמיכון לאגחא
לכון קרב עם בעלי דבכיכון למפרק יתכון:

כ"י • כי ה' אלהיכם וגו' • הם באים בנצחוננו של בשר ודם, ואתם באים בנצחוננו של מקום, פלשתיים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? נפל ונפלו עמו. **ההלך עמכם • זה מחנה הארון.**

(ה) **וידברו השטרים אליהם לאמר מיהאיש אשר בנה בית-חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פנימות במלחמה ואיש אחר יחנכו:**
ה וימללון סרכיא קדם עמא למימר מן
גברא די בנא ביתא חדתא ולא חנכה יהף
ויתוב לביתה דילמא זמות באגחא קרבא
וגבר אחרן יחנכה:

כ"י • ולא חנכו • לא דר בו. חנוף, לשון התחלה. **ואיש אחר יחנכו • ודבר של עגמת נפש הוא זה. רמב"ן**

(ו) **ומיהאיש אשר נטע פרם ולא חללו ילך וישב לביתו פנימות במלחמה ואיש אחר יחללנו:**
ו ומן גברא די נציב פרמא ולא אחלה יהף
ויתוב לביתה דילמא זמות באגחא קרבא
וגבר אחרן יחללנו:

כ"י • ולא חללו • לא פדאו בשנה הרביעית, שהפרות טעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים, ולאכל הדמים בירושלים. **רמב"ן**

(ז) **ומיהאיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פנימות במלחמה ואיש אחר יקחנה:**
ז ומן גברא די ארס אתתא ולא נסבה יהף
ויתוב לביתה דילמא זמות באגחא קרבא
וגבר אחרן יקחנה:

כ"י • פנימות במלחמה • ישוב פן זמות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות.

(ח) **ויספו השטרים לדבר אליהם ואמרו מיהאיש הירא ורך הלכב ילך וישב לביתו ולא ימס את-לבב אחיו כלבבו:**
ח וינספון סרכיא למללא עם עמא ויימרון
מן גברא דדחל ותביר לבא יהף ויתוב
לביתה ולא יתבר ית לבא דאחיה כלבה:

כ"י • **ויספו השטרים •** (סוטה מב) למה נאמר כאן "ויספו"? מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן "שמע ישראל", עד "להושיע אתכם". ו"מי האיש", ושני ושלשי, כהן מדבר ושומר משמיע; וזה, שומר מדבר ושומר משמיע. **הירא ורך הלכב •** רבי עקיבא אומר: כמשמעו, שאינו כל לעמד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר: הירא מעברות שבידו, ולכך תלתה לו תורה לחזר על בית וכרם ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עברות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עברה, והרואה חוזר, אומר: 'שמה בנה בית, או נטע כרם, או ארש אשה'. **רמב"ן**

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

חלין, והוא הפדיון שהנפירו רבותינו (מעשר שני פ"ה מ"ד), מלשון כי חלל יהונה קדש ה' (מלאכי ב יא), ולא חלל נרעו (ויקרא כא טו):

(ח) **ויספו השטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא.** על דעת רבי יוסי הגלילי

(ו) **וטעם ולא חללו.** שלא באה השנה הרביעית, כי המנהג בכרם בבוא תבואתו שיחולו שם וילכו בו בחלילים, וצנה הכתוב (ויקרא יט כד) שיהיה כל פרוי קדש הלולים, שיהללו את השם הנכבד בשמחה ההיא: ויתכן שיהיה פרוש "ולא חללו", שלא עשו

(ה) **והנה הכהן שהוא העובד את השם ויהיה ביראתו ויבטיחם, אבל השוטרים ידברו בנהג שבועלם פן זמות במלחמה, כי בדרך הארץ בכל המלחמות זמותו אנשים גם מפת הנוצחים. וצנה על השלישה האלה לשוב, כי לבו על ביתו וכרמו ועל אשתו ויגוסו:**

שיעור יומי לשבת קודש ז' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כ – פרשת שופטים
 (מ) וְהָיָה כְּכֹלֶת הַשָּׁטָרִים לְדָבָר אֱלֹהִים וּפָקְדוֹ שָׁרִי
 ט וַיְהִי כִּד יִשְׁצוֹן סָרְכִיָּא לְמַלְלָא עִם עָמָא
 וַיִּמְנֹחַ רַבְּנֵי חִילָא בְּרִישׁ עָמָא :
צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: ס

ה"י שרי צבאות • שמעמידין זקפין מלפניהם ומלאחריהם, וכשילים של ברזל בידיהם, וכל מי שרוצה לחזור, הרשות בידן לקפח את שוקיו. זקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים: 'שובו אל המלחמה ולא תנוסו, שתחלת נפילה, ניסה'. רמב"ן

• שבת קודש ז' אלול •

(י) כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: י אֲרִי תִקְרַב לַקְרָתָא לְאַגְחָא (קְרָבָא) עֲלֶה וּתְקַרֵּי לָהּ מַלְיָן דְּשָׁלָם:
 ה"י כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר • במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפרש בענין: "בן תעשה לכל־הערים הרחקת וגו'". רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ונראה שיש הפרש עוד בשאלת השלום, שבערים הרחוקות נשאל להם לשלום ושיהיו לנו למס ונעבדנו, אבל בערי (הערים) [העמים] האלה נשאל להם לשלום ומסים ועבודות על מנת שיקבלו עליהם שלא לעבד עבודה זרה, ולא הנכיר הכתוב זה בפירוש הזאת, שכבר נאסר לנו בעובדי עבודה זרה (שמות כג לג) לא ישובו בארצך פן יחטיאו אתך לי כי תעבד את אליהם. ויתכן שלא נצטרף להודיע להם רק השלום והמסים והשעבוד, ואחרי שיהיו משעבדים לנו נגיד להם שאנו עושים משפטים בעבודה זרה ובעובדיה בין יחיד בין רבים. וכן מה שנאמר כאן (פסוק יח) למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם, ואמרו בספרי (שופטים רב) הא אם עשו תשובה אינן נהרגים, בשבעת עממים הוא, והתשובה הוא שיקבלו עליהם שבע מצוות שנצטוו בני נח לא שיתגדורו להיותם גרי צדק:

ובמסכת סוטה אמרו (לה:): שכתבו התורה על האבנים בשבעים לשון וכתבו למשה אשר לא ילמדו אתכם לעשות, הא אם עשו תשובה מקבלים אותם. ורש"י פרש שם, להודיע לאמות היושבים חוץ מגבולם של ארץ ישראל שלא נצטוו להחרימם, אלא על אותן שבתוך הגבולים כדי שלא ילמדו אותם מעשה קלקולם, אבל אותם היושבים חוצה לה אומרים להם אם אתם חוזרים בתשובה נקבל אתכם, ושבכותה אין מקבלין אותם שמחמת יראתם עושים, וזה לשון הרב:

ואינו נכון, כי בערי העמים האלה אשר ה' אליהם נותן לך נחלה בהם, אמר "למען אשר לא ילמדו אתכם" שאם עשו תשובה אינן נהרגין, וכן אמר בהם (שמות כג לג) לא ישובו בארצך פן יחטיאו אתך לי כי תעבד

(י) כי תקרב אל עיר להלחם עליה וגו'. במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפרש בענין (פסוק טו), בן תעשה לכל הערים הרחוקות מקד, לשון רש"י. כתב הרב זה מספרי (שופטים קצט) ששנו שם פלשון הזה, במלחמת הרשות הכתוב מדבר: והפונה לרבותינו בכתוב הזה, אינה אלא לומר שהפרשה בסופה תחלק בין שתי המלחמות, אבל קריאת השלום אפילו במלחמת מצוה היא, שחייבים לקרא לשלום אפילו לשבעה עממים, שהרי משה קרא לשלום לסיחון מלך האמרי, ולא היה עובר על עשה ועל לא תעשה שבפרשה, כי החרם תחרימם (פסוק יז) ולא תחיה כל נשמה (פסוק טז). אבל הפרש שביניהם באשר לא תשלים ועשתה מלחמה, שצוה הכתוב ברחוקות להכות את כל זכורה ולהחיות להם הנשים והשף בזכרים, ובערי העמים האלה צוה להחרימם גם הנשים והשף. וכן אמרו רבותינו במדרש אלה הדברים רבה (ה יג), והוא עוד בתנחומא:

ובגמרא ירושלמי (שביעית פ"ו ה"א), אמר רבי שמואל ברבי נחמני יהושע בן נון קם הפרשה הזו, מה עשה יהושע בן נון שולח פרוסדיטגמא בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כותב בה, מי שמבקש להשלים יבוא וישראלים, ומי שמבקש לילך לו ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה יעשה מלחמה, הגרשי פנה, הגבעונים שהשלימו עשה להם יהושע שלום, שלשים ואחד מלכים שבאו להלחם הפילם הקדוש ברוך הוא וכו', וכן אמר הכתוב בכלם (יהושע יא יט כ) לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החרי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה, כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם, מכלל שאם רצו להשלים היו משלימים עמם:

(סוטה מד.), באשר הבטיח הכהן שהשם יושיעם ולא יפקד מהם איש, ראוי שיקטחו בו הצדיקים, ויזהירו השוטרים את היראים מעברות שבגדם. ולכן תלת לו התורה לחזר על ביתו וכרמו ואשתו, לכסות על האחרים שחוזרין בשביל העברות. ויהיה טעם "פן ימות", שהוא יחשב בלבבו כן ויגוס. ועל דעת רבי עקיבא הוא כמשמעו, כי מי שירא אחר הבטחת הכהן איננו בוטח בה' כראוי ולא יעשה לו הנס:

וטעם "ורף הלבב", שאינו בטבעו לראות מפת חרב וחרג. כי "הירא" הוא אשר לא יכחש, ויחזיר אותו מפני מעוט בטחונו, ו"רף הלבב" מפני חולש טבעו, כי יגוס או יתעלף. ואמרו בירושלמי (סוטה פ"ח ה"ט) שכלם צריכים להביא ראיה לדבריהם, כלומר שייבאו עדים על הבית ועל הכנס והאשה לפני שר הצבא ואז יתן לו רשות לחזור, וכן אמרו גם לרעת רבי יוסי הגלילי, שצריך להביא ראיה על העברה שבגדו, ולולי כן היו מרבית העם חוזרים בטענות שקר. אבל לדברי רבי עקיבא ברכות הלב שאיננו יכול לעמד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, אמר שאין צריך להביא ראיה, שעדיו עמו: ולא ימס את לבב אחיו. עשאו בעל הלכות גדולות מצות לא תעשה, שלא ימנע מלשוב, שלא ימס את לבב אחיו כלבבו, והוא כדרך ולא יאכל את בשרו (שמות כא כח):

(ט) וצוה ופקדו שרי צבאות בראש העם. כי התורה תצוה בדרך הארץ, ומעשה הנסים עם יראי בהסתתר. ואין החפץ לפניו לשנות טבעו של עולם, וזולתי באשר אין שם דרך בהצלה אחרת, או להודיע שמו לעצרי לעתים, באשר היה בקריעת ים סוף וכיוצא בו:

(יא) וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַחְהָ לָךְ וְהָיָה כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ יֵהוּ לָךְ לָמֶס וְעַבְדוֹךָ:

יֵא וְיֵהי אִם שָׁלֹם תַּעֲנֶנּוּ וּתְפַתַּח לָךְ וְיֵהי כָּל עַמָּא דְיִשְׁתַּכַּח בָּהּ יֵהוּ לָךְ מִסְקִי מִסִּין וְיִפְלַחְנָךְ:

כז"י ◀ כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ • אָפְלוּ אֶתְּהּ מוֹצֵא בָּהּ מִשְׁבָּעָה אוֹמוֹת שְׁנֻצְטוּיִת לְהַחְרִימָם, אֶתְּהּ רִשְׁאֵי לְקִימָם. לָמֶס וְעַבְדוֹךָ • עַד שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם מִסִּים וְשִׁעְבֹּדוּ. רמב"ן

(יב) וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעִשְׂתָּהּ עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרְתָּ עָלֶיהָ:

יב וְאִם לֹא תִשְׁלֹם עִמָּךְ וּתַעֲבֹד עִמָּךְ קָרֵב וּתַצְוֹר עָלֶיהָ:

כז"י ◀ וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעִשְׂתָּהּ עִמָּךְ מִלְחָמָה • הַפְּתוּב מִבְּשָׂרְךָ שְׂאֵם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ, סוּפָה לְהַלְחֵם בָּךְ, אִם תַּנִּיחָנָה וְתַלְךָ. וְצָרְתָּ עָלֶיהָ • אִף לְהַרְעִיבָהּ וּלְהַצְמִיאוֹתָּהּ מִיתַת תַּחֲלוּאִים.

(יג) וְנִתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהִכִּיתָ אֶת-כָּל-זְכוּרָהּ לְפָיִ חָרֵב:

יג וְיִמְסְרָנָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְתַמְחִי יָת כָּל דְּכֻרָה לְפַתְגָם דְּחָרֵב:

כז"י ◀ וְנִתְּנָה ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ • אִם עֲשִׂיתָ כָּל הָאֲמֹר בְּעֵינֶיךָ, סוּף שֶׁה' נֹתְנָה בְּיָדְךָ.

(יד) רַק הַנְּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל-שִׁלָּלָהּ תָּבוּ לָךְ וְאֶבְלָתָּהּ אֶת-שִׁלָּל אִיכִידָּהּ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

יִד לְחוּד נְשִׂאָה וְטַפְלָא וּבְעִירָא וְכָל דִּי יֵהי בְּקִרְתָּא כָּל עֲדָאָה תַּבּוּז לָךְ וְתִיכּוּל יָת עֲדָאָה דְּסִנְאָךְ דִּי יֵהב יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

כז"י ◀ וְהַטָּף • אִף טַף שֶׁל זָכָרִים, וְמָה אֲנִי מַקִּים: "וְהִכִּיתָ אֶת-כָּל-זְכוּרָהּ"? בְּגִדוּלִים.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שִׁאִין דְּעַתָּם לְבָא עֲלֵיהֶם כָּלִל. וּלְפִיכָךְ קָלִל אוֹתָם יְהוֹשֵׁעַ וְאָמַר (שם פסוק כג) וְעַתָּה אֲרוּרִים אַתֶּם, שֶׁהֵם מִן הָעַמִּים הָאֲרוּרִים אֲשֶׁר אֲבָרַם ה', וְעִשָּׂה לָהֶם כַּמִּשְׁפָּט הָרָאוּי לְהַעֲשׂוֹת בָּהֶם לְקִים מִה שֶׁנֶּאֱמַר לָמֶס וְעַבְדוֹךָ, שִׁיְהִי חוֹטְבֵי עֲצִים וְשׂוֹאֲבֵי מִים לַעֲדָה וּלְמִזְבֵּחַ ה', וְהוּא הֵמָּה וְהַשְׁעָבֹד כְּמוֹ שֶׁפָּרְשָׁנוּ:

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי פְרוּשׁ וְהִיָּה אִם שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ, בְּעַת הַקְּרִיָּאָה, אָבָל אִם מֵאֲנוּ מִתְחַלֶּה שׁוּב אֵין מִקְבָּלִין אוֹתָם, וְהַגְּבֻעוֹנִים מֵאֲנוּ בְּפִרוּסְדִּיטְגָמָא וְלֹא הִיָּה הַדִּין לְקַבֵּלָם:

וְהָרֵב רַבִּי מִשֶּׁה כָּתַב (הל' מלכים פ"ו ה"ה), שֶׁהַקְּפִידוֹ עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שִׁכְרָתוֹ לָהֶם בְּרִית, וְהָרִי הוּא אוֹמַר (שְׁמוֹת כג לב) לֹא תִכְרַת לָהֶם וְלֹאֲלֵהֶם בְּרִית. וְאִינוּ נִכּוֹן בְּעֵינֵי, כִּי הַגְּבֻעוֹנִים בְּנוֹדָי קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (יהושע ט ט) כָּאוּ עֲבָדְךָ לְשֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלִכְךָ לֹא הִצְרָךְ יְהוֹשֻׁעַ אַחֲרֵי כֵן לֹאֹמַר לָהֶם שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם, כִּיֹּן שֶׁכֵּן מִתְרִין הִיָּה בְּבְרִית הַהוּא כְּמוֹ שֶׁהִי מִתְרִין בִּישִׁיבַת הָאָרֶץ, שֶׁשְׁתִּיָּהּ לֹא נֶאֱסָרוּ אֲלָא קִדְּם הַתְּשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁאָמַר (שְׁמוֹת כג לג) פֶּן יִחְטְאוּ אֹתָךְ לִי, וְכֵן אָמַר לֹא תִכְרַת לָהֶם וְלֹאֲלֵהֶם בְּרִית, אָבָל הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁאָמְרָנוּ:

הָרָאוּי. וְזֶה טַעַם "לָמֶס עַבְד" הַפְּתוּב בַּשְּׁלֵמָה (מ"א ט כא), שֶׁשִּׁקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם מִסִּים וְעַבְדוֹת כְּדִין הַתּוֹרָה. לֹא בְּעֵינֵי שִׁכְתוֹב (שׁוּפְטִים א כח) וְהִיָּה כִּי תִזַּק יִשְׂרָאֵל וְיִשָּׁם אֶת הַכְּנַעֲנִי לָמֶס וְהוֹרִישׁ לֹא הוֹרִישׁוּ, כִּי שֵׁם אֵינָנוּ מִזְכִּיר עַבְדוֹת, אָבָל כְּמִלָּךְ שְׁנוֹתָן שְׁחַד לְמִלָּךְ תַּקִּיף מִמֶּנּוּ שְׁלֹא יִלְחֶם בּוֹ:

וְדַע כִּי עֵינֵי אֲנָשִׁי גִבְעוֹן הִיָּה מִפְּנֵי שְׁלֹא הִיָּה יוֹדְעִין מִשְׁפָּטָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּקִרְיָאָה הַשְּׁלוֹם, וְהַקְּדִימוֹ קִדְּם שִׁתְּבָא לָהֶם פְּרוּסְדִּיטְגָמָא שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, וְלִכְךָ אָמְרוּ (יהושע ט כד) וְנִירָא מֵאֵד לְנַפְשׁוֹתֵינוּ. אוֹ שְׁלֹא רָצוּ מִתְחַלֶּה לְשִׁמְעַ לְדָבָרֵי יְהוֹשֻׁעַ, וּבִסְוֹף פְּתִירוֹ, וְעִשׂוּ עֲצָמָם נִכְרִים, דְּכַתִּיב (שם פסוקים ג ד) וְיִשְׁבִּי גִבְעוֹן שִׁמְעוּ אֶת אֲשֶׁר עֲשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִירִיחוֹ וְלָעִי וְיַעֲשׂוּ גַם הֵמָּה בְּעָרְמָה, וְהִיָּה מוֹעִיל לָהֶם עוֹד, שְׁלֹא יִהְיוּ לָהֶם לַעֲבָדִים אֲלָא יִהְיוּ עַמָּם בְּעִלֵּי בְרִית. וּמִפְּנֵי זֶה הַקְּפִידוֹ עֲלֵיהֶם, וְהִיָּה וְהַתְּרִין אֶלְמָלָא שְׁבוּעַת הַנְּשִׂאִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה עֲלֵיהֶם לְקַבֵּל מִסִּים וְשִׁעְבֹּד כְּמוֹ שֶׁאָמְרָנוּ:

וְהֵם פָּרְתוּ לָהֶם בְּרִית לְהִיוֹתָם שְׁוִים לָהֶם וּבְעִלֵּי בְרִית וְעוֹזְרִים זֶה לָזֶה בְּמִלְחָמוֹתֵיהֶם, וְעִשׂוּ עִמָּהֶם שְׁלוֹם לְפִי שֶׁהִיָּה סְבוּרִין שֶׁהֵם עָרִים וְחֻקוֹת מֵאֵד מִן הָעַמִּים

אֶת אֱלֹהֵיהֶם, הָא אִם עֲזָבוּ אֶת אֱלֹהֵיהֶם מִתְרִין לִישִׁב שָׁם. וְזֶה הַעֲנָן שֶׁעֲשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה, שִׁכְתוֹב בּוֹ (מ"א ט טו-כב) וְזֶה דָּבָר הַמֶּס אֲשֶׁר הִעֲלָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה לְבָנוֹת אֶת בֵּית ה' וְאֶת בֵּיתוֹ וְאֶת הַמְּלוּא וְאֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם וְגו', כֹּל הָעָם הַנּוֹתֵר מִן הָאֲמֹרִי הַחֲתִי הַפְּרוּזִי הַחֲתִי וְהַיְבוּסִי, בְּגִיהֶם אֲשֶׁר נִתְּרוּ אַחֲרֵיהֶם בְּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַחְרִימָם וַיַּעֲלֶם שְׁלֵמָה לָמֶס עַבְד עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא נָתַן שְׁלֵמָה עַבְד, וְהַעֲנָן הַזֶּה פְּתוּרָה עֲשָׂאוּ כִּי קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שְׁבַע מִצְוֹת. וְדָבָר בְּרוּר הוּא כִּי בִינֵן שְׁנֵתָנָם שְׁלֵמָה עוֹשִׂי מְלָאכְתּוֹ, גְּבָרָה יָדוּ עֲלֵיהֶם וְיָכּוּל הָיָה לְהַחְרִימָם, אֲלָא שֶׁהִיָּה מִתָּר לְקִימָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ:

(יא) לָמֶס וְעַבְדוֹךָ. עַד שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם מִסִּים וְשִׁעְבֹּדוֹ, לְשׁוֹן רַבְּנוּ שְׁלֵמָה. וּבִסְפָּרִי (שׁוּפְטִים ר) אָמְרוּ, מִקְבָּלִין אֲנוּ עֲלֵינוּ מִסִּים וְלֹא שִׁעְבֹּד, שִׁעְבֹּד וְלֹא מִסִּים אֵין שׁוּמְעִין לָהֶם, עַד שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם זו וְזו:

וְעֵינֵי הַמִּסִּים, שִׁיַּעֲלֶה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוֹ הַסַּנְהֶדְרִין מִס לְבָנוֹת בֵּית לְמִלָּךְ וְעָרֵי הַמִּסְכָּנוֹת אֲשֶׁר לוֹ, וְכֵן לְבָנֵי בֵית הַשֵּׁם. וְהַשְׁעָבֹד הוּא, שִׁיכַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְקַח מִמֶּה לְחֻטָּב עֲצֵי וְלִשְׂאֵב מִיָּמִיו וְנוֹתַן לוֹ שֶׁכֵּר

טו פֶּן תַּעֲבֹד לְכָל קְרוֹיָא דִּי רַחֲמִין מִנָּךְ
לְחַדָּא דִּי לֹא מִקְרָנִי עֲמִמָּא הָאֲלִין אֲנֹן:

טו לְחַדָּא מִקְרָנִי עֲמִמָּא הָאֲלִין דִּי יִי אֱלֹהִים
יִהְיֶה לָךְ אַחְסָנָא לֹא תִקִּים כָּל נִשְׁמָתָא:

יז אַרִי גִמְרָא תְּגַמְרִנֹּן חֲתָאִי וְאַמְרָאִי
כְּנַעְנָאִי וּפְרֻזָּאִי חֲוָאִי וִיבוֹסָאִי כְּמָא דִּי
פְּקֻדָּהּ יִי אֱלֹהִים:

יח כִּדִּיל דִּי לֹא זַלְפוֹן יִתְכוּן לְמַעַבְדָּא כָּל
תּוֹעֲבָתְהוֹן דִּי עֲבָדוּ לְטַעֲוִיתְהוֹן וּתְחַבֹּדוּן
קִדְם יִי אֱלֹהִים:

כז"א לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ • הָא אִם עָשׂוּ תִּשׁוּבָה וּמִתְגַּבְּרִין, אַתָּה רִשְׁאִי לְקַבֵּלָם. רמב"ן

יט אַרִי תַצִּיר לְקִרְתָּא יוֹמִין סִגְיָאִין לֹאֲגָחָא
עֲלֵה לְמַכְבְּשָׁה לֹא תַחֲבֵל יֵת אֵילָנָה לְאַרְמָא
עֲלוּהִי גְרֻזָּנָא אַרִי מִנָּה תִיכּוּל וְיִתְהָ לֹא
תְקוּזָא אַרִי לֹא כְּאַנְשָׁא אֵילָן חֲקֵלָא לְמַעַל
מִקְדָּמָךְ בְּצִירָא:

(מ) בֶּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הָרַחֲקָת מִמֶּךָ מֵאֵד אֲשֶׁר
לֹא־מַעֲרִי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה:

(מז) וְכִּי מַעֲרִי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ
נַחֲלָה לֹא תַחֲיָה כָּל־נִשְׁמָה:

(יח) בִּי־הַחֲרָם תַּחְרִימִם תַּחֲתִי וְהָאֲמַרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִי
תַּחֲתִי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ:

כז"א כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ • לְרַבּוֹת אֶת הַגִּרְגָּשִׁי.

(יח) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל־תּוֹעֲבֹתָם
אֲשֶׁר עָשׂוּ לֹא־הֵיָהֶם וַחֲמַאֲתָם לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ם

(יט) בִּי־תַצִּיר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיךָ לְתַפְשָׁה
לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְנֹדֶחַ עָלֶיךָ גְּרֹזֶן בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל
וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת בִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה לְבָא מִפְּנֵיךָ
בַּמִּצּוֹר:

כז"א יָמִים • שָׁנִים. רַבִּים • שְׁלֹשָׁה, (שבת יט) מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין צָרִין עַל עִירוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים
קִדְם לְשַׁבָּת, וְלִמַּד שְׁפּוֹתֵחַ בְּשָׁלוֹם שָׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שמואל ב-א): "וַיָּשָׁב דָּוִד בְּצִקְלָג יָמִים שָׁנִים",
וּבְמִלְחָמָה הָרְשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר (ספרי). כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה • הָרִי 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'דִּלְמָא', שְׁמָא הָאָדָם עֵץ
הַשֵּׁדָה לְהַכְּסֵם בְּתוֹךְ הַמִּצּוֹר מִפְּנֵיךָ לְהַתְּיָסֵר בִּיסוּרֵי רָעַב וְצָמָא כְּאַנְשֵׁי הָעִיר, לְמָה תִּשְׁחִיתֶנּוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 118)

כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה (כ, יט) כְּתַב הַרְבֵּי הַרְש"ב (קונטרס חנוך לעזר עמ' 39): הָאָדָם כְּלוֹל מְדוּמָם, צוּמָח וְחִי. דוּמָם - אוֹתִיּוֹת הַמּוֹחֶשֶׁבָה
וְהַדְּבוּר. צוּמָח - הַמְדוּת, שְׂצוּמָחִים מִקְטָנוֹת לְגִדּוּלָת. חִי - בְּחִינַת חֲכָמָה, וְהַחֲכָמָה תַּחֲתֶיהָ. הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה: עֵקֶר הָאָדָם, הֵינּוּ
חֲכָמָתוֹ וְשִׁכּוּלּוֹ, הוּא בְּשִׁבִּיל הַמְדוּת, שִׁיְהִי מְדוּתוֹ מְבָרָרִים וּמְזַכְּכִים, הֵינּוּ לְהַפְךָ מְדוּתוֹ הַבְּהִמּוּת לְאַלְקוּת, וְיִהְיֶה טוֹב לְשָׁמַיִם
וְטוֹב לְבָרִיּוֹת, ע"כ"ל. וְאָכֵן, עֵקֶר עֲבוּדַת הָאָדָם הוּא בְּרוּר וְזָכוּף הַמְדוּת, וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרָא כְּתָר שֵׁם טוֹב (סכ"ד) בְּשֵׁם רַב סְעִדְיָה גָּאוֹן,
שְׁעָקֵר בְּרִיאַת הָאָדָם בְּעוֹלָם הָזֶה הִיא, כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת מְדוּתוֹ הָרַעוּת וְהַטְּבָעִיּוֹת. וְיִדּוּעַ פְּתָגָם אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן: כָּל עֲנִין הַחֲסִידוֹת
הוּא לְשָׁנוֹת טְבַע מְדוּתוֹ. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

עֵץ מֵאֲכָל לְבָנוֹת מִצּוֹר, וְלֹא אָמְרָה תוֹרָה רַק
עֵץ אֲשֶׁר תִּדַּע כִּי לֹא עֵץ מֵאֲכָל הוּא וְגו'
אֵלֹא לְהַקְדִּים וְלֹאמַר שְׂאִילָן סִרְק קִדְם לֵאמֹר
מֵאֲכָל. אִם כֵּן, פְּרוּשׁ הַפְּרָשָׁה לְדַעְתָּם,
שֶׁהַתּוֹרָה תוֹרָה לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה לְכָרַת
אוֹתָם דֶּרֶךְ הַשְׁחָתָה שְׁלֵל לְצִרְף הַמִּצּוֹר, כְּמִנְהַג
הַמִּתְנַחֲלִים:

וְהַשְׁעָם, כִּי הַנִּלְחָמִים מִשְׁחִיתִים בְּעִיר וּסְבִיב
הָאָרֶץ, אוֹלֵי יוֹכְלוּ לָהּ, כְּעֲנִין שְׁנֵאֲמַר
(מ"ב ג יט) וְכָל עֵץ טוֹב תִּפְּלוּ וְכָל מִצְעֵי
מִיָּם תִּסְחַמוּ, וְאַתָּם לֹא תַעֲשׂוּ בֵּן לְהַשְׁחִיתָהּ,
כִּי תִבְטְחוּ בַּשֵּׁם שִׁיתֵּן אוֹתָהּ בְּיָדְכֶם. כִּי

עֲבוּדָה זָרָה. וְכָאן הוֹסִיף לְבָאָר שְׁלֵל תַּחֲתֶיהָ
כָּל נִשְׁמָה, כִּי אִפְּלוּ הַיְחִיד הַנִּשְׁאָר בִּינֵיכֶם
לְעֲבֹד לָךְ, וְכִי לָךְ עֲבוּדָתָם לֹא־הֵיָהֶם, וְאוֹלֵי
תַּחֲפֹתָהּ אַתָּה לַעֲשׂוֹת בֵּן לְשֵׁם הַנִּכְבָּד וְהַחֲסִידוּת
לְפָנֶיךָ יִתְבָּרַךְ:

(יט-כ) כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה. יִפָּה פִּרְשׁ
רַבִּי אַבְרָהָם, כִּי שְׁעוֹר הַכְּתוּב, כִּי
מִמֶּנּוּ תֹאכַל כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה וְאֹתוֹ לֹא
תִכְרֹת לְבָא מִפְּנֵיךָ בַּמִּצּוֹר, וְטַעַם כִּי הָאָדָם
עֵץ הַשֵּׁדָה, כְּמוֹ כִּי נִפְשׁ הוּא חוֹבֵל (לַהֲלֹן
כד ו):

אֲכַל עַל דַּעַת רַבּוּתֵינוּ (ב"ק צא:). מִתָּר לְכָרַת

(יח) וְטַעַם אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
כָּל תּוֹעֲבָתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֹא־הֵיָהֶם.
שִׁיְלְמְדוּ אֶתְכֶם לְעֲבֹד הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד בִּשְׂרֵפַת
בְּנֵיכֶם וּבְנֵי־בְנֵיכֶם וְכָל תּוֹעֲבַת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא,
וַחֲטָאתָם לַה' אֲלֵהֶיכֶם, שֶׁהוּא הַזִּהִיר אֶתְכֶם
שְׁלֵל תֹּאמַר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת
אֱלֹהֵיהֶם וְאַעֲשֶׂה בֵּן גַּם אֲנִי (לעיל יב ל):

וְהִנֵּה הַתּוֹרָה הַזֵּהִירָה (שְׁמוֹת כג לג) לֹא יִשְׁבּוּ
בְּאַרְצָךְ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתָךְ לִי כִּי תַעֲבֹד
אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לָךְ לְמוֹקֵשׁ, וְהִיא אֲזַהֲרָה
בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כִּי אִם תִּכְרֹת לָהֶם וְלֹא־הֵיָהֶם
בְּרִית יִשְׁבּוּ בְּאַרְצָךְ וּבְרִים מִקֵּם יִפְתּוּךָ לְעֲבֹד

(ב) רָק עֵץ אֲשֶׁר-תִּדַּע כִּי לֹא-עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִּשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבִנִּיתָ מִצּוֹר עַל-הָעֵיר אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: פ

כס"י • עַד רִדְתָּהּ • לְשׁוֹן רִדּוּי, שְׁתָּהָא כְּפּוּפָה לָךְ.

כ לחוד אילן דתדע ארי לא אילן דמאכל הוא דתה תחבל ותקוץ ותבני ברקומין על קרמא די היא עבדא עמך קרבא עד דתקבשה:

א ארי: שתיכח קטילא בארעא די יי אלהיך יהב לך למירתה רמי בחקלא לא אתידע מן קטלה:

ב ויפקינו סביר ויבנינו וימשחנו לקרנא די סחרנות קטילא:

כא (א) כִּי-יִמְצָא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הֵכֵהוּ:

(ב) וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיהָ וְשִׁפְטֵיהָ וּמָדְדוּ אֶל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבָתָהּ הַחֲלָל:

כס"י • וַיֵּצְאוּ זִקְנֶיהָ • (סוטה מו. סנהדרין יד) מִיָּחֲדִים שְׂבֻזָּקֶיהָ, אֵלּוּ סִנְהֶדְרֵי גְדוּלָּה. וּמָדְדוּ • (סוטה מו) מִמָּקוֹם שֶׁהַחֲלָל שׁוֹכֵב. אֶל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבָתָהּ הַחֲלָל • לָכֵל צֵד וְצַד, לִידַע אֵיזוֹ קְרוֹבָהּ.

ג ויהי קרמא דקריבא לקטילא וידברו סבי קרמא ההיא עגלת תורי די לא אתפלח בה די לא נגידת בניר:

ד ויחיתו סבי קרמא ההיא ית עגלתא לנחלא ביר די לא אתפלח בה ולא יזרע וינקקו תמן ית עגלתא בנחלא:

(ג) וְהָיָה הָעִיר הַקְּרוֹבָה אֶל-הַחֲלָל וּלְקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא עֲגֻלַּת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא-עֵבֶד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא-מִשְׁכָּה בָּעָל:

(ד) וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת-הָעֲגֻלָּה אֶל-נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ-שָׁם אֶת-הָעֲגֻלָּה בְּנַחַל:

כס"י • אֶל-נַחַל אֵיתָן • קֶשֶׁה, שְׁלֹא נַעֲבֹד. וְעָרְפוּ • קוֹצֵץ עָרְפָּה בְּקוֹפִיץ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'תְּבֹא עֲגֻלָּה בַּת שְׁנֵתָה שְׁלֹא עָשִׂתָה פְרוֹת וְתַעֲרָךְ בְּמָקוֹם שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה פְרוֹת, לְכַפֵּר עַל הָרִיגָתוֹ שֶׁל זֶה, שְׁלֹא הִנִּיחוּהוּ לַעֲשׂוֹת פְּרוֹת'. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוט, אברמוביץ

העגלה ירבו בני אדם לדבר בו אולי יגלה הדבר, וכבר אמרו (ירושלמי סוטה פ"ט ה"א) שאפלו תבוא שפחה ותאמר פלוני הוא הרוצח לא תענה, ואם יודע הרוצח ויחרישו ממנו, ויעידו הבורא על נפשותם כי לא ידעוהו, יהיה בזה זדון גדול, וכל השומע שמע דבר בענין כבוא ויגיד ויתפרסם הדבר, ויהרג או על ידי בית דין או המלך או גואל הדם. ויתחזק הענין, בהיות המקום אשר תענה בו העגלה, לא יעבד בו ולא יזרע לעולם, ויפירו בו רואיו וידברו בו:

והנה לפי השעם הזה יש בתחבולה הזו תועלת, אכל המעשה איננו נרצה בעצמו. והיה ראוי עוד שיעשה בשנה טוב ראוי לזריעה, שיפירו בו רואיו, כי בנחל איתן לא יזרע מדוע לא יעבד בו. ולפי דעתי, יש בו טעם בענין הקרבות הנעשים בחוץ, שעיר המשתלח ופרה אדמה, ולפיכך מנו חקמים עגלה ערופה מכלל החקים:

ושעור הכתובים, ונגשו הכהנים בני לוי, וכל זקני העיר ההוא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם, ויגו ואמרו. והרחיצה במקצת מן הנזקרים והענייה במקצתם, כדרך ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך וגו' (לעיל יד כג):

וענין העריפה, אמר רבי אברהם שהשם צוה לעשות כן על העיר הקרובה, כי לולי שעשו עברה בדומה לה לא נודמן שיהרג אדם קרוב מהם, ומחשבות ה' עמוק לאין קץ אצלנו:

אכל הרב אמר במורה הנבוכים (ג מ), כי השעם לגלות על הרוצח ולבער דמו. בעבור שברב הפעמים יהיה הרוצח מן העיר אשר סביבות החלל, וכשיצאו הזקנים ויתעסקו במדידה יהיה זקני העיר ההיא יעידו לפני הבורא שלא התרשלו בתקון הדרכים ושמירתם, ושאנם יודעים מי הרג את זה, וכשיחקר הענין יאספו הזקנים ויביאו

האדם עץ השדה הוא, ממנו תאכל ותחיה, ובו תבוא העיר מפניך במצור. ולומר אתה תחיה ממנו אחרי שתכבש העיר, וגם בהיותך במחנה לבא מפניך במצור, תעשה כן: וטעם אותו תשחית וקרת, כי מתר אתה לקרת אותו לבנות המצור, וגם להשחיתו עד רדתה, כי לפעמים תהיה השחיתה צרך הכבוש, כגון שהיה אנשי העיר יוצאים ומלקטין עצים ממנו, או נחבאים שם ביער להלחם בכם, או שהם לעיר למחסה ולמסתור מאבן נגף:

(ד-ח) אֶל נַחַל אֵיתָן. קֶשֶׁה שְׁלֹא נַעֲבֹד, לְשׁוֹן רִשׁ"י. וְרִבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (סוטה מו:) שְׁהוּא אָסֹר לְהִרְשֵׁי וּלְזַרְעַ בּוֹ לְעוֹלָם, אִם בֵּן הֵן אֲזֵהוּת שֶׁהִזְרַע אוֹ הַעֹבֵד בוֹ עוֹבֵר בְּלֹא אֵיתָן. וְהַשֵּׁעַם אֲשֶׁר יוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל נַחַל אֵיתָן, כִּי לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע לְעוֹלָם. וְטַעַם הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי. לֹא־אִמַּר כְּפָר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ (פסוק ח):

ה וַיִּתְקַרְבּוּן כְּהֵנִיא בְּנֵי לֵוִי אֲרִי בְּהוֹן יִתְרָעִי
יִי אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְשׁוּתָהּ וּלְכִרְכָּא בְּשִׁמְא דִּי
וְעַל מִימְרָהוֹן יְהִי כָּל דִּין וְכָל מְכַשׁ
סְגִירוֹ:

ו וְכָל סְבִי קִרְתָּא הֵיכָא דְקָרִיבִין לְקִטְיָלָא
יִסְחוּן יְת יִדְיָהוֹן עַל עֲגֻלְתָּא דְנִקְפְּתָא
בְּנִחְלָא:

ז וַיִּתִּיבּוּן וַיִּמְרוּן דְּנָא לֹא אֲשֵׁדוּ יְת דְּמָא
הָדִין וְעֵינָא לֹא חֲזָא:

(ה) וַנִּגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי כָּם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשִׁרְתּוֹ וּלְכַרְךָ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב
וְכָל־נִגְעָה:

(ו) וְכָל זָקֵנִי הָעִיר הַהִוא הַקְּרִבִּים אֶל־הַחֹלֶל יִרְחֲצוּ אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־הָעֲגֻלָּה הָעֲרוּפָה בַּנַּחֲלָה:

(ז) וְעֵינָו וְאִמְרוּ יִדְיָנוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא
רָאוּ:

ח"י"א וַיִּדְּנוּ לֹא שְׁפָכָה • וְכִי עָלְתָה עַל לֵב שְׂזַקְנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם? אֵלָּא לֹא רָאִינוּהוּ וּפְטָרְנוּהוּ בְּלֹא מְזֻנּוֹת
וּבְלֹא לִוְיָהּ. וְהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים: "כִּפּוּר לַעֲמֻךְ יִשְׂרָאֵל".

(ח) כִּפּוּר לַעֲמֻךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי
בְּקָרֵב עֲמֻךְ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:

ח"י"ב וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם • הַכְּתוּב מְבַשְּׂרָם, שְׁמַשְׁעֲשׂוּ כֵן יִכְפַּר לָהֶם הָעוֹן.

(ט) וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבְּךָ בִּיַּתְעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר
בְּעֵינֵי יְהוָה:

ח"י"ג וְאַתָּה תִּבְעֵר • (כתובות לו) מְגִיד שָׂאם נִמְצָא הַהוֹרֵג אַחֵר שְׁנֵתְעַרְפָּה הָעֲגֻלָּה, הָרִי זֶה יִהְרֵג, וְהוּא הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי ה':

צ"ז פסוקים, סל"א סימן. חסלת פרשת שופטים

הפטרה לפרשת שופטים נדפסה לקמן עמ' קנו

המשך ביאור למס' ברכות ליום שישי עמ' א

13 מביאה הגמרא ראייה לדברי אביי, שכלי חוצץ אף אם אין בחללו
14 טפח: אמר מר זוטרא, ואיתמא רב אשי, תדע שכך הוא, שחרי
15 פכין (כלים) קטנים הסגורים בצמיד פתיל, מצילין באהל המת את
16 מה שבתוכם, שלא יטמא בטומאת אהל המת, ואף שאין בחללם
17 טפח.
18 הגמרא מביאה מעשה בענין תפילין בבית הכסא: ואמר רבה בר בר
19 חנה, כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן – כשהיינו הולכים אחרי
20 רבי יוחנן, כי הוה בעי למיעל – כשהיה רוצה להיכנס לבית הכסא,
21 כי הוה נקיט ספרא דאגדתא – כשהיה מחזיק ספר אגדות, הוה
22 יחייב לן – היה נותנו לנו קודם כניסתו לבית הכסא, אולם כי הוה
23 נקיט תפילין, לא הוה יחייב לן, שאמר, הואיל ושרונוהו רבנן
24 להחזיקם בידו בזמן שנמצא בבית הכסא, ומשום שמירתן,

1 בימינו, ונכנס עמדה לבית הכסא, אלא כשיש שעות ביום לחזור
2 וללבושן לאחר שיעשה צרכיו, קודם שתשקע החמה, אבל אין שעות
3 ביום ללבושן, לא יכנס עמדה בידו, אלא עושה להן כמין בים
4 שחללו טפח ומניחן שם. וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן,
5 ביום, כשחולץ תפיליו בשביל להיכנס לבית הכסא, גוללן כמין ספר
6 ומניחן בידו כנגד לבו, ובלילה, כשחולצם בביתו בשביל להצניעם
7 עד הבוקר, עושה להן כמין בים טפח ומניחן.
8 אביי מפרש דין 'כיס טפח': אמר אביי, לא שנו דין זה, שצריך כלי
9 שחללו טפח, אלא בכלי שהוא בליין, כלומר, כלי המיוחד להם
10 להניחם בו, אבל בכלי שאינו בליין, שלא ייחדו לכך אלא הניחם
11 שם על דרך המקרה, אפילו הוא פחות מטפח, חוצץ ומפסיק בינם
12 לבין הקרקע.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שופטים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - א' אלול פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים א-ג	יום רביעי - ד' אלול מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים י-יב
יום שני - ב' אלול מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים ד-ו	יום חמישי - ה' אלול מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים יג-טו
יום שלישי - ג' אלול מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים ז-ט	יום שישי - ו' אלול מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים טז-יח
שבת קודש - ז' אלול פרק כ מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים יט-כא	

יום ראשון א' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 228, י' אד"ש וחיים... עד עמ' קטו, כו':

40 "גבורה", וְכִדְבָרֵינוּ: – וכמו שכתוב: "מִיִּינוּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ", –
41 מידו הימנית ניתנה להם התורה שנכתבה באש, ואש היא הרי ענין
42 של גבורה, פְּרוּשׁ – שכן, לכאורה הרי הפסוק אומר "מִיִּינוּ", וימין
43 הוא ענין של חסד (שתורה היא הרי "תורת חסד"¹⁰), ולאחר מכן
44 אומרים "אש דת" – שזה
45 ענין של אש וגבורה?
46 שְׁתִּתְּנָה מִקֹּדֶה וְשִׁרְשָׁה
47 חוץ רק חסדי ה', הַמְּכֻנִּים
48 בְּשֵׁם "יָמִין", – ימין הוא
49 חסד, דְּהִינּוּ הַמְּשַׁכֵּת
50 בְּחִינַת אֱלֹהֵינוּ וְתִכְרֹךְ
51 וְהִאֲרָה מְאֹד־אֵין־סוֹף
52 פְּרוּד־הוּא אֵל הַעֲלִיּוֹת
53 עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל יְדֵי
54 הָאֵדָם הַמְּשַׁיֵּךְ הָאֹדֶר עַל
55 עֲצָמוֹ, בְּקִיּוֹם – על ידי
56 קִיּוֹם רָמ"ח – 248, מְצֻת
57 עֲשֵׂה, שֶׁהֵן – מצוות העשה
58 הֵן, רָמ"ח – 248, אֲבָרִים
59 דְּמִלְכָּא¹¹, – אברי המלך
60 (שלמעלה), פְּרוּשׁ – רמ"ח
61 אברי המלך, הַכוּונה רָמ"ח
62 – 248, בָּלִים וְלִבּוֹשִׁים
63 לְהִאֲרָה [לְהִאֲרָה] מְאֹד־
64 אֵין־סוֹף פְּרוּד־הוּא
65 הַמְּלַבֵּשׁ בָּהֵן – במצוות,
66 שכל מצוה היא כלי ולבוש
67 לקליטת הארה מיוחדת
68 מאור אין סוף ברוך הוא, כשם שכל אבר הוא כלי לכוח מיוחד
69 מהנפש, העין – לכוח הראיה, האוזן – לכוח השמיעה, וכדומה,
70 (וּמְאֹד־זֶה יִמְשָׁךְ לוֹ – לאדם המקיים את המצוה, דְּחִילּוֹ וְרִחְיָמוֹ
71 – יראה ואהבה, בְּכָל מְצֻה בְּנֹדֶע). – הרי שתורה ומצוותיה הן
72 ענין של חסד, המשכה מאלקות, רַק שְׁתִּתְּנָה זֶה נִתְּלַבֵּשׁ תַּחֲלָה
73 בְּמִדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, הַמְּכַנֶּה בְּשֵׁם "אֵשׁ", –
74 שהיא בחינה של גבורה, שְׁתִּיָּא בְּחִינַת צִמְצוּם הָאֹדֶר וְתַחֲנוּת
75 הַנִּמְשָׁכִים מְאֹד־אֵין־סוֹף פְּרוּד־הוּא, כִּי שְׁתִּתְּנָה לְתַלְבֵּשׁ
76 בְּמַעֲשֵׂה הַמְּצֻת, שֶׁרָבֵן כָּלָן הֵם בְּדָבָרִים חֲמִירִים, בְּצִיצִית –
77 בצמר גשמי, וְתַפְלִין – בקלף גשמי, וְקַרְפָּנוֹת – בבבלי חיים,
78 צמחים ודומם גשמיים, וְצִדְקָה. – בכסף או בדברים גשמיים

1 י. אַחֲרֵי הַרְיֵשֶׁת שְׁלֹם וְחַיִּים, פָּתַח דְּבָרֵי יַעֲרִי אֵין שׁוּמַעַת
2 תּוֹכַחַת חַיִּים, אֲשֶׁר הוֹכִיחַ ה' חַיִּים – ה' החי, עַל יְדֵי נְבִיאָיו, –
3 ירמיה, וְאָמַר: "חֲסִדֵי ה' כִּי לֹא תִמְנּוּ וְגו'", – הפירוש הפשוט
4 הוא ש"כי לא תמנו" מוסב על החסדים. אלא שלכאורה וְחַיִּי לִיָּה
5 לְמִיָּמָר "כִּי לֹא תִמְנוּ", כְּמוֹ
6 שְׁאֻמְרִים³: – בשעה
7 שרוצים לומר שהחסדים
8 שלך לא הסתיימו, אנו
9 אומרים: "כִּי לֹא תִמְנוּ"
10 חֲסִדֶיךָ וְכוּ'. – מדוע,
11 איפוא, כתוב כאן "כי לא
12 תמנו", בְּנוֹן, שמשמעותו
13 שאנחנו לא תמנו? יסביר
14 רבנו הזקן להלן, שהכוונה
15 היא אכן גם על "אנחנו",
16 והמלה "כי" היא נתינת טעם
17 – שיש להזדקק ל"חסדי ה'"
18 מפני ש"לא תמנו", מפני
19 שאין אנו תמימים ושלמים.
20 ובלשון רבנו הזקן: וְיִזְכֶּן עַל
21 פִּי מֶה שֶׁכָּתוּב בְּיָדֶךָ
22 הַקָּדוֹשׁ: "אֵת חֶסֶד וְאֵת
23 חֶסֶד, – ישנן שתי מדריגות
24 בחסד, אֵת חֶסֶד עֹלָם כִּי
25 וְאֵת חֶסֶד עֲלִיָּה וְהוּא
26 רַב חֶסֶד כִּי". – ישנו חסד
27 של בחינת עולם, וישנו חסד
28 נעלה יותר, בחינת "רב
29 חסד", חסד בריבוי ובלי גבול. שכן, "חסד עולם" הוא הרי חסד
30 מוגבל, שזה הרי ענין "העולם", ענין של הגבלה, ואילו "רב חסד"
31 הוא חסד בלי הגבלה. וכיוון שכל הענינים שלמעלה הרי נמשכים
32 על ידי עבודתו של יהודי למטה, יסביר רבנו הזקן להלן, איזו עבודה
33 ממשיכה בחינת "חסד עולם", החסד המוגבל, ואיזו עבודה ממשיכה
34 בחינת "רב חסד", החסד הבלתי מוגבל: כִּי הִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת, –
35 הרי ידוע, הַתּוֹרָה⁵ נִקְרָאת "עֵז", – כפי שהגמרא אומרת במסכת
36 זבחים⁶ על הפסוק: "ה' עֵז לַעֲמֹו יִתֵּן", ש"עז" הַכוונה לתורה,
37 שְׁהוּא לְשׁוֹן גְּבוּרָה, וְכִמּוֹ שְׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ וְזָרוּם לְכַרְכָּה:⁸
38 "תְּרִי־ג" – 613, מְצֻת נִמְשָׁה לְמִשְׁה מְסִינִי מִפִּי הַגְּבוּרָה⁹; –
39 מהקב"ה כפי שהוא מתגלה בבחינת גבורה, ואשר לכן הוא נקרא

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן בסופו מדגיש 'וז"ש הנביא' – להסביר אמרו בוודאות כי (ולא בספק – אם) לא תמנו". 2. איכה ג, כב.
3. נוסח תפלת שמו"ע. 4. ח"ג קלג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"ז אינו שייך לכאן (שנוגע הענין שהתנומ"צ הם גבורה
ואש וצמצום)? ואולי מתרץ בהקדמה זו קושיא גדולה – לולא ההקדמה: כיון שניתנה מפי הגבורה והצמצום (כולל – מצות הצדקה) הרי
בההוספה על הצמצום אין הוספה על המצוה (וכמו – בציצית של יג גודלין). ולכן מקדים שנק' עוז (וכח – עיין פל"ו: בלי שום לבוש כו')
שהוא לשון (ולא שזהו כל ענינו דעוז) גבורה (וצמצום) כו' – ובצדקה מתגלה העז (וכח), משא"כ בקרבנות כו' – ראה לקמן". 6. קטז, א.
7. תהלים כט, יא. 8. מכות כג, סע"ב. 9. האזינו לג, ב. 10. משלי לא, כו. 11. תקו"ז ת"ל (עד, ב).

1 שנותנים לצדקה. ואף מצות שהן ברוחניות האדם, כמו יראה
2 ואהבה – שהן הרי רגשות ומדות רוחניות, אף על־פי־כן הן – גם
3 כן, בבחינת גבול ומדה ולא בבחינת אינסוף כלל, כי אהבה
4 רבה לה' בלי קץ וגבול ומדה – אין האדם יכול לסבלה בלבד
5 ולהיות – באותה שעה,
6 קיים בגופו אפילו רגע,
7 וכמאמר רבותינו וברונם 1
8 לברכה¹², שששעת מיתן 2
9 תורה, שהיתה התגלות 3
10 אלהותו ותברך ואור־אין 4
11 סוף ברוך־הוא בבחינת 5
12 דבור והתגלות – לא בענין 6
13 של מעשה, כמו מעשה
14 המצוות, כי אם בחינה של דיבור והתגלות, פִּרְחָה נִשְׁמָתָן כו': –
15 נשמותיהם לא היו יכולות להישאר בגוף, אלא הקב"ה החזיר להם

אגרת הקדש

האדם כמו יראה ואהבה אעפ"כ הן בבחי' גבול ומדה
ולא בבחי' א"ס כלל כי אהבה רבה לה' בלי קץ
וגבול ומדה אין האדם יכול לסובלה בלבד ולהיות קיים
בגופו אפילו רגע וכמארו"ל שששעת מ"ת שהיתה
התגלות אלהותו ית' ואא"ס כ"ה בבחי' דיבור והתגלות
פִּרְחָה נִשְׁמָתָן כו':

נשמותיהם בטל של תחיית המתים, ואילו מצד עצמה, כיוון שהיתה
זו התגלות של אלקות ואור שהוא "אין סוף", לא היתה יכולה
הנשמה להישאר בגוף אפילו לרגע אחד. וכיוון שבאהבה זו, נשאת
הנשמה בגוף, הרי שהיא מדודה ומוגבלת; כך גם ביראה ואהבה
הבאות על ידי ההתגלות
האלקית שבמצוות, כנוכר
לעיל, וכל זה מפני
שהמשכה האלקית
שבתורה ומוצות, מלוכשת
בבחינת גבורה, וכו', זה
פירוש "מימינו אש דת למור",
ששורש התורה היא מ"ימין"
וחסד, אך היא ירדה
ונתלכשה בבחינת "אש" וגבורה, כדי שתוכל להתלבש במצוות
שקיומן הוא על ידי ענינים מוגבלים.

יום שני ב' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטו, והנה לפי שהמצות... עד עמ' קטו, מצות התורה.

31 והנה, לפי שהמצות נתנו לנו על ידי התלכשות במדת גבורה
32 וצמצום התארה כו', – וההתגלות שבמצוות, לכן רב המצות יש
33 להן שיעור מצמצם¹³, כמו
34 ארך הציצית י"ב גודלין¹⁴,
35 והתפילין – צריכות להיות
36 אצבעים על אצבעים –
37 לפי דעת הגאונים, כמובא
38 בשולחן ערוך רבנו הזקן¹⁵,
39 ומרבעות דוקא¹⁶, והלולב
40 – שיעורו ד' טפחים¹⁷,
41 והספכה – שיעורה ז'
42 טפחים¹⁸, והשופר –
43 שיעורו טפח¹⁹, והמקנה –
44 שיעורה מ' סאה²⁰; – הרי
45 שהן כולם בעלות שיעור
46 ומדה. וכן בקרבנות יש
47 להן שיעור מצמצם לזמן,
48 – בן כמה זמן יהיה בעל החי שמקריבים אותו לקרבן, כמו בָּבְשִׁים
49 בְּנֵי שָׁנָה²¹, ואילים בְּנֵי שָׁתִּים²², ופָּרִים כו'²³. – הרי שכל

הקרבנות מוגבלים בשיעור שנות זמן חייהם, וכן במעשה התדקק
וגמילות חסדים בממונו, אף שהיא מהעמודים שהעולם עומד
עליהם²⁴, וברכתיו: –
וכמו שכתוב²⁵: "עולם חסד
יבנה", אפילו הכי יש לה
שיעור קצוב: חמש למצוה
מן המבחר²⁶, – כשרוצים
לקיים המצוה באופן נעלה
יותר, צריכים לתת חומש
מהריוח, ומעשר למדה
פינונית כו'²⁷. – לקיים את
המצוה במדה בינונית, שלא
בצמצום ושלא בהידור רב –
צריכים לתת מעשר
מהריוח, הרי שלצדקה יש
מדה ושיעור, וזה נקרא
"חסד עולם", – החסד
שלמעלה הנמשך על ידי אופן זה של תניית צדקה, במדה ובשיעור
– נקרא "חסד עולם", פְּרוּשׁ: "חסד אל כל היום"²⁷, המתלכש

12. שבת פח, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הנקודה כאן להראות שהן מוגבלות למעלה, וכמודגש בההוספה "מצומצם" (לאחרי שכבר אמר "שיעור") (חסד עולם, ולא למעלה מזה) – והדוגמאות – שיש שיעור למטה! (וכהדגשת־ההוספתו בהתרגום "נישט ווינציקער" (צ"ע) שהרי אד"ש השמיט תיבות אלו – לתקן, וכו"כ פעמים מוסיף זה!) ובפרט שגם צדקה באופן דחסידי ה' ג"כ יש שיעור למטה – פירוטה (אף שמצד "חסד עולם" פטור מזה, וכסיום אגה"ק זו). וי"ל שהכוונה כנ"ל בהערה – שציצית יג גודלין אינו מוסיף כלום על הציצית דיב גודלין, ז.א. ששיעור המצוה שבציצית מצומצם למעלה ועד"ז בתפילין וכו'". 14. שו"ע או"ח סי"א סי"ד. 15. או"ח סי' לב סעיף לג. שו"ע או"ח סל"ב סל"ט. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מסוג שיעורין כלל – כ"א הגבלה (לא עגולה וכיו"ב). וגם בציצית שלפני – כו"כ הגבלות ישנן ואינו מזכירן. וגם בתפילין ישנם עוד כו"כ הגבלות. וי"ל דממעט מחומש (ובעל שש ויותר קצוות) דיש בכללו (וגדלו מ)מורע, משא"כ בציצית (שו"ע אדה"ז רס"י). – ועפ"ז תומתק ההוספה "דוקא", דלכאורה איזו קס"ד שולל". 17. שם ר"ס תרנ. 18. שם ר"ס תרלד. 19. שם סתקפ"ו ס"ט. 20. שו"ע יו"ד סר"א. 21. רמב"ם הלי' מעה"ק פ"א הי"ד. 22. רמב"ם שם. 23. ראה רמב"ם שם. משנה פרה פ"א מ"ב. 24. אבות פ"א מ"ב. 25. תהלים פט, ג. 26. שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"א. 27. תהלים נב, ג.

- 1 בעולמות עליונים ותחתונים, על ידי אתערותא דלתתא, —
2 "התעוררות מלמטה" שהאדם מעורר על ידי עבודתו, היא מצות
3 הצדקה וחסד שעושים בני
4 אדם זה עם זה. — שהצדקה
5 והחסד שלהם ממשיכים את
6 החסד שלמעלה שיתלבש
7 בעולמות, ולפי שהעולם
8 הוא בבחינת גבול ומדה —
9 מהארץ עד לרקיע — מהלך
10 ת"ק — 500 שנה²⁸, וכן
11 מרקיע לרקיע בו, — מהלך
12 ת"ק (500) שנה, כפי שחכמינו ז"ל מחשבים מדרתו של כל רקיע ומרקיע
13 לרקיע, — גבול של מדה ומקום, וישית אלפי שני הני עלמא בו²⁹ —
- ששת אלפי שנה הן שנות קיום העולם, — גבול ומדה של זמן. וכיוון
שהעולם מוגבל, לכן נתן שיעור ומדה גם כן למצות הצדקה
והחסד שבתורה כמו
לשאר מצות התורה. —
שיש להן שיעור ומדה, כנוצר
לעיל. כשם שהחסד
שלמעלה שעל דבר זה
להמשיך, הוא "חסד של
עולם", חסד שביכולתו
להתלבש בעולם בשיעור
ובמדה, לכן גם העבודה
המביאה המשכה זו מהחסד שלמעלה — עבודת צדקה וחסד של
האדם — היא גם כן בשיעור ובמדה.

יום שלישי ג' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטו, אך היינו דוקא... עד עמ' 230, עומדין וכו'.

- 27 אך היינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה ימין ושמאל אפילו
28 במלא נימא; — למי שלא נטה מהתורה אפילו לא בשערה אחת, אבל
29 מי שהעביר עליו תורה — של התורה, חס ושלום, מאחר שהעוה
30 דרכו, לתת מגרעות בקדש העליון, — שכן, יהודי הרי ממשיך
31 מ"קדש העליון" על ידי
32 מצוות, כפי שאנו אומרים
33 בברכת המצוות "אשר
34 קדשנו במצוותיך", שעל ידי
35 מצוות ממשיכים "קדושה"
36 מ"קדש העליון", ועל ידי אי-
37 קיום מצוות, גורמים
38 למגרעת בקדש העליון,
39 שגרע ערכו, בבחינת
40 המשכתו, מה שהיה יכול
41 להמשיך בבחינת אלהותו
42 והארת האור מאור-אין
43 סוף ברוך-הוא — שהיה
44 בידו להמשיך, אלו היה
45 שומר התורה ומקיימה
46 בהלכתה — הרי מצות זה
47 לא יוכל לתקן, כי אם — על
48 ידי, בהמשכת האור העליון
49 שלמעלה מהעולמות ואינו
50 מתלבש בהן, — אין אור
51 עליון זה מתלבש בעולמות, הנקרא "חסד עלאה" — חסד נעלה יותר,
52 ו"רב חסד", — חסד בריבוי, לפי שמאיר ומתפשט בבחינת אין-סוף
53 בלי גבול ומדה, מאחר שאיננו מצמצם תוך — בפנימיות העולמות
54 אלא בבחינת מקיף עליהן שלמעלה, מריש כל דרגין עד סוף
55 וכו', — מהתחלת כל המדרגות עד סופן, הוא מקיף עליהם באופן
- שווה. וכשהאדם משיכו — אור זה, למטה במעשיו ו"אתערותא
דלתתא", — בהתעוררות שהוא מעורר על ידי עבודתו למטה, ואין
אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מצות
וכל מגרעות שנתנו בקדש העליון, ומחדש אורן וטובן ביתר
שאת ויתר עז, בבחינת
אור חדש ממש. — לא אור
של סדר השתלשלות, שכבר
היה גם לפני כן וכעת רק
נתגלה, אלא המדובר באור
חדש שלמעלה מסדר
השתלשלות, לכן אמרו: —
חכמינו ז"ל³⁰: "במקום —
ובמדרגה, שפעלי תשובה
עומדין וכו'". — אפילו
צדיקים גמורים אינם עומדים
שם, וזאת מפני שבעלי
תשובה ממשיכים אור חדש
שהוא למעלה לגמרי מסדר
השתלשלות, אור שהוא בלי
גבול. וכפי שהרבי שליט"א
מדריך בלשון המובאת בכמה
מקומות³¹: "במקום שבעלי
תשובה עומדים, צדיקים
גמורים אין יכולין לעמוד
בו", שבמקום ובמדרגה ש"בעלי תשובה עומדין" בקביעות — "צדיקים
גמורים אין יכולין לעמוד בו", אין להם אפילו היכולת לעמוד שם; לא
זו בלבד שאין "עומדין" במדרגה זו, אלא "אין יכולין", אין להם אפילו
היכולת לכך, שכן מדובר בסוג אור אחר הנמשך על ידי עבודת
התשובה דוקא.

אגרת הקדש

- אך היינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה
ימין ושמאל אפילו כמלא נימא אבל מי שהעביר
עליו הדרך ח"ו מאחר שהעוה דרכו לתת מגרעות
בקדש העליון שגרע ערכו בחי' המשכתו מה שהיה
יכול להמשיך מבחי' אלהותו והארת האור מאור א"ס
ב"ה אילו היה שומר התורה ומקיימה כהלכתה הרי
מעוות זה לא יוכל לתקן כ"א בהמשכת האור העליון
שלמעלה מהעולמות ואינו מתלבש בהן הנק' חסד
עילאה ורב חסד לפי שמאיר ומתפשט בבחי' א"ס בלי
גבול ומדה מאחר שאיננו מצמצם תוך העולמות
אלא בבחי' מקיף עליהן שלמעלה מריש כל דרגין עד
סוף וכו' וכשהאדם ממשיכו למטה במעשיו ואתערול"ת
אזי אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן
כל מעוות וכל מגרעות שניתנו בקדש העליון ומחדש
אורן וטובן ביתר שאת ויתר עז בבחי' אור חדש ממש
לכן אמרו במקום שבע"ת עומדין וכו'.

יום רביעי ד' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 230, והנה עיקר התשובה... עד עמ' קטז, נפשו כתיב.

1 והנה, עקר התשובה הוא בלב, כי על ידי החרטה מעמקא
2 דלבא – מעומק הלב, מעורר עמק אור העליון הזה –
3 ה"ממעמקים" של הנפש מעורר את העומק שלמעלה, להמשיך אור
4 נעלה זה שלמעלה מהשתלשלות ושיש בכוחו לתקן מה שהחסירו
5 בעניני התורה והמצוות. אך
6 כפי להמשיכו – אור נעלה
7 זה, להאיר בעולמות
8 עליונים ותחתונים – צריך
9 "אתערותא דלתתא" –
10 התערורות מלמטה ממעלה
11 בבחינת מעשה, דהיינו
12 מעשה הצדקה וחסד בלי
13 גבול ומדה, – שזה
14 ההתערורות מלמטה
15 להמשיך אור עליון בעולם,
16 דכמו שהאדם משפיע רב
17 חסד, – חסד באופן של
18 ריבוי, בלי גבול, פרוש –
19 המלה "חסד": ח"ס דלי"ת,
20 – הרחמנות שעל מי שהוא
21 בבחינת דלית, דהיינו לל
22 ואביון – "אביון" הוא למטה
23 מ"עני", שכן משמעות המלה
24 אביון היא: "התאב לכל
25 דבר"³², שהוא במצב שכל
26 דבר חסר לו, דלית ליה
27 מנרמיה כלום, – שאין לו
28 משלו כלום, ולכזה הוא
29 משפיע חסד, ואינו נותן
30 גבול ומדה לנתינתו והשפעתו, כך החרטה פרושה משפיע
31 אורו וטובו בבחינת חסד עלאה, – חסד עליון, הנקרא "רב
32 חסד", המאיר בבחינת אינסוף בלי גבול ומדה תוך העולמות
33 עליונים ותחתונים, שכלם – כל העולמות העליונים והתחתונים,
34 הם בבחינת דלי"ת אצלו ותפרה, דלית להון מנרמיהון כלום,
35 – שאין לכל העולמות משלהם כלום, וכלא קמיה בלא חשיב, –
36 וכולם נחשבים לכלום לגבי הקב"ה, כלומר, שאין להן משלהם כלום,
37 הם מצד עצמם ומצד עבודתם לא מגיע להם כלום מהקב"ה, כיוון
38 שהם "כלא חשיבי", נחשבים כ"כלום" – הרי שעבודתם איננה תופסת
39 מקום כלל, שיעיג להם משהו מצד עבודתם, אלא כל ההשפעה
40 שהקב"ה נותן להם הוא רק בבחינת חסד – שכן, גם מה שיש

אגרת הקדש

והנה עיקר

התשובה הוא בלב כי על ידי החרטה מעומקא דלבא
מעורר עומק אור העליון הזה אך כדי להמשיכו
להאיר בעולמות עליונים ותחתונים צריך אתערול"ת
ממש בבחי' מעשה דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי
גבול ומדה דכמו שהאדם משפיע רב חסד פי' ח"ס
דלי"ת דהיינו ללל ואביון דלית ליה מגרמי' כלום ואינו
נותן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו. כך הקב"ה משפיע
אורו וטובו בבחי' חסד עילאה הנק' רב חסד המאיר
בבחי' א"ס בלי גבול ומדה תוך העולמות עליונים
ותחתונים שכולם הם בבחי' דלי"ת אצלו יתברך דלית
להון מגרמיהון כלום וכולא קמיה בלא חשיב ועיי'ז
נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעונותיו למעלה
בעולמות עליונים ותחתונים. וז"ש עשה צדקה ומשפט
נבחר לה' מוצח לפי שהקרבות הן בבחי' שיעור
ומדה וגבול. משא"כ בצדקה שיוכל לפזר בלי גבול
לתקן עונותיו. ומ"ש המבזבז אל יבזבז יותר מחומש
היינו דוקא במי שלא חטא או שתקן חטאיו בסיגופים
ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי
שצריך לתקן נפשו עדיין פשיטא דלא גרעה רפואת
הנפש מרפואת הגוף שאין כסף נחשב וכל אשר לאיש
יתן בעד נפשו כתיב.

שאימרו: – רבותינו ז"ל³⁵: "המבזבז – הנותן צדקה בריבוי רב, יותר
מאשר הוא מחוייב, אל יבזבז יותר מהחמש", – מהריוח שלו, כיצד,
איפוא, אנו אומרים כאן, שמעלה גדולה מאד לתת צדקה בלי
הגבלה? היינו דוקא במי שלא חטא, או – מי שחטא, אלא שתקן
חטאיו בסגופים ותעניות כראוי, – כפי שנדרש, לתקן כל
הפגמים למעלה. – ולכפרת עונותיו אין הוא זקוק לנתינת צדקה,
הוא שלא יבזבז יותר מחומש. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין –
פשיטא – הרי ברור הדבר, דלא גרעה – שלא גרעה רפואת
הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, ו"כל אשר לאיש יתן
בעד נפשו"³⁶. – לפי הפירוש הפשוט הכונה היא: בעד חייו,
אך היות ובפסוק לא כתוב "בעד חייו", אלא "בעד נפשו", הרי הכוונה

32. פרש"י עה"ת ראה טו, ד. 33. משלי כא, ג. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז משפט מאי בעי הכא? וי"ל דאדרבא דוקא עיי"ז מובן
למה צדקה נבחר מזבח. דלכאורה צדקה השווה לכל נפש, סתם צדקה, מצות הצדקה, מהעמודים שהעולם עומד עליהם ה"ז חסד עולם כמפורש
לעיל, ואין זה נבחר מזבח? ! ולכן פ"י הכתוב שהמדובר כאן בצדקה הבאה ביחד ובחבור עם משפט היינו צדקה שהיא משפט ותיקון עונותיו.
ויש לקשר זה עם הבי' בתו"א (סג, ב) אבל אינו אותו הענין – השינוי צדקה ומשפט או משפט וצדקה – ראה אדר"נ רפ"ג. אוה"ת וירא צט,
א. 35. כתובות נ, א. 36. איוב ב, ד.

בעבודתם כדי לעורר ולהמשיך, בא גם כן רק מצד החסד שלמעלה.
על כל פנים, על ידי סוג צדקה וחסד כזה שבלי גבול, ממשיך האדם
את האור העליון שלמעלה מהשתלשלות, ועל ידי זה נתקנו כל
הפגמים שפגם האדם בעונותיו למעלה בעולמות עליונים
ותחתונים. – הרי, שעל ידי
עבודת הצדקה המוגבלת,
ממשיכים בחינת "חסד
עולם", ועל ידי צדקה וחסד
בלי הגבלה, ממשיכים
בחינת "רב חסד". וזהו
שכתוב³³: "עשה צדקה
ומשפט³⁴ נבחר לה'
מנבחר", – עשות צדקה
ומשפט, אהוב וחביב
להקב"ה יותר מאשר הבאת
קרבן לו, לפי שהקרבות
הן בבחינת שיעור ומדה
וגבול, מה שאין בן
בצדקה שיוכל לפזר בלי
גבול לתקן עונותיו. – הרי,
למרות שגם קרבות וגם
צדקה מכפרים על עונות,
אך, קרבות הם בשיעור
וגבול, ואילו צדקה יכולה
להיות בלי שיעור וגבול,
ובמילא היא ממשיכה אור
שלמעלה מהגבלה, וכפרת
העונות שעל ידי אור זה
היא באופן אחר לגמרי. ומה
שאימרו: – רבותינו ז"ל³⁵: "המבזבז – הנותן צדקה בריבוי רב, יותר
מאשר הוא מחוייב, אל יבזבז יותר מהחמש", – מהריוח שלו, כיצד,
איפוא, אנו אומרים כאן, שמעלה גדולה מאד לתת צדקה בלי
הגבלה? היינו דוקא במי שלא חטא, או – מי שחטא, אלא שתקן
חטאיו בסגופים ותעניות כראוי, – כפי שנדרש, לתקן כל
הפגמים למעלה. – ולכפרת עונותיו אין הוא זקוק לנתינת צדקה,
הוא שלא יבזבז יותר מחומש. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין –
פשיטא – הרי ברור הדבר, דלא גרעה – שלא גרעה רפואת
הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, ו"כל אשר לאיש יתן
בעד נפשו"³⁶. – לפי הפירוש הפשוט הכונה היא: בעד חייו,
אך היות ובפסוק לא כתוב "בעד חייו", אלא "בעד נפשו", הרי הכוונה

32. פרש"י עה"ת ראה טו, ד. 33. משלי כא, ג. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז משפט מאי בעי הכא? וי"ל דאדרבא דוקא עיי"ז מובן
למה צדקה נבחר מזבח. דלכאורה צדקה השווה לכל נפש, סתם צדקה, מצות הצדקה, מהעמודים שהעולם עומד עליהם ה"ז חסד עולם כמפורש
לעיל, ואין זה נבחר מזבח? ! ולכן פ"י הכתוב שהמדובר כאן בצדקה הבאה ביחד ובחבור עם משפט היינו צדקה שהיא משפט ותיקון עונותיו.
ויש לקשר זה עם הבי' בתו"א (סג, ב) אבל אינו אותו הענין – השינוי צדקה ומשפט או משפט וצדקה – ראה אדר"נ רפ"ג. אוה"ת וירא צט,
א. 35. כתובות נ, א. 36. איוב ב, ד.

1 היא בעד הנפש ממש, שכדאי לתת כל אשר לו כדי לתקן את הנפש.
2 להלן יסביר רבנו הזקן את הפסוק שהביא בראשית האגרת "חסדי ה'
3 כי לא תמנו", ששאל: אם הכוונה ל"חסדי ה'" – היה צריך לומר "כי

4 לא תמו"? רבנו הזקן יסביר שמשמעות "חסדי ה'" היא אופן נתינת
5 צדקה בלי הגבלה, ובכך הוא מסביר מה שכתוב "כי לא תמנו".
6 ובלשון רבנו הזקן:

יום חמישי ה' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, והנה מדת חסד... עד עמ' קטז, בא כו':

7 והנה, מדת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של
8 הקדוש ברוך הוא – שזה אופן החסד של הקב"ה, "חסדי ה'", –
9 חסדיו של הקדוש ברוך הוא, בדרבננו: – כמו שכתוב³⁷: "חסד ה'
10 מעולם ועד עולם כו'". כי הגם שכל ישראל הם רחמים וגומלי
11 חסדים, ברם יש גבול
12 ומדה לרחמי האדם, אבל
13 הקדוש ברוך הוא נקרא
14 "אין סוף ברוך הוא",
15 ולמדונו אין סוף, – כשם
16 שהוא יתברך אין סוף, כך גם
17 מדותיו הן אין סופיות,
18 בדרבננו: – כמו שכתוב³⁸:
19 "כי לא כלו רחמיו וכו'".
20 – רחמיו הם בלי סוף, הרי,
21 כשם שחסדו של הקדוש
22 ברוך הוא הוא אין סופי, כך
23 גם האדם שעושה צדקה
24 וחסד בלי הגבלה, זה גם כן
25 נקרא "חסדי ה'", אופן החסד
26 של הקב"ה. וזהו ש'אמר
27 הנביא³⁹ אחר החרבן
28 והגלות: "חסדי ה' כי לא תמנו וגו'", פירוש לפי שלא תמנו, –
29 מפני שאין אנו תמימים⁴⁰, שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום
30 חטא ופגם בנפש ובעולמות עליונים, – אלא יש בנו עדיין ענינים
31 של חטאים ופגמים, על כן צריכין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם
32 חסדים בלי גבול ותכלית, כדי לעורר עלינו רחמים וחסד
33 עלאה, – חסד עליון, שהוא – בחינת רב חסד ורחמים בלי גבול
34 ותכלית, כמו שכתוב: – בסופו של אותו פסוק: "כי לא כלו
35 רחמיו וגו'". – רחמיו הם בלי גבול, הרי כיוון שיש להמשיך רחמים
36 אלה – צריכה הצדקה להיות "חסדי ה'". זה פירוש הפסוק "חסדי

ה'", חסד בלי גבול ומדה, "כי לא תמנו" – שכן, אין אנו תמימים
ושלמים ועלינו להודק להמשכה מהאור העליון שבלי גבול כדי
לתקן את החטאים והפגמים (שכן, כדי שאלה יתקנו כראוי על ידי
תעניות וסיגופים, אין מצב הבריות של דורותינו החלשים⁴¹
מרשים זאת, אלא הדרך
היא רק על ידי צדקה) –
ולכן על הסדר להיות
ב"חסדי ה'", חסד בלי
הגבלה. וזהו ש'אמר
רבותינו זכרונם לברכה⁴²:
"אין ישראל נגאלין אלא
בצדקה", שיעשו –
הצדקה, גם אם יהיו
פטורים מדינא, – גם אם
מצד הדין הם פטורים מלתת
צדקה, כי – כפי שרבותינו
ז"ל אומרים⁴³: "אין בן דוד
בא כו'": – עד שתכלה
פרוטה מן הכיס, שלא
תהיה, רחמנא ליצלן, אפילו
פרוטה בכיס, ובכל זאת יתנו

אגרת הקדש

והנה מדת חסד זו בלי גבול

ומדה נקראת על שמו של הקב"ה חסדי ה' כדכתיב
והחסד ה' מעולם ועד עולם כו' כי הגם שכל ישראל
הם רחמים וגומלי חסדים ברם יש גבול ומדה לרחמי
האדם. אבל הקב"ה נק' א"ס ב"ה ולמדונו אין סוף
כדכתיב כי לא כלו רחמיו וכו'. וז"ש הנביא אחר
החורבן והגלות חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. פי' לפי
שלא תמנו שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא
ופגם בנפש ובעולמות עליונים ע"כ צריכין אנו להתנהג
בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית כדי לעורר עלינו
רחמים וחסד עילאה שהוא רב חסד ורחמים בלי
גבול ותכלית כמ"ש כי לא כלו רחמיו וגו'. וזהו
שארז"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שיעשו גם
אם יהיו פטורים מדינא כי אין בן דוד בא כו':

צדקה, כלומר, שנתית הצדקה תהיה באופן בלתי מוגבל, הרי צדקה
כזו מביאה את הכפרה המוחלטת של העוונות וכן היא מביאה את
ה"מיד הן נגאלין"⁴⁴. מה שאין רבנו הזקן מביא את המאמר "עד
שתכלה פרוטה מן הכיס", אלא מרמז זאת ב"וכו" – מסביר הרבי
שליט"א, שאפשר לומר שזה מפני שאין רבנו הזקן רוצה לבטא
מילים אלו, ומאמר חז"ל זה יכול להתבצע על ידי שיהודים יחשבו
עצמם ברוחניות כרשים וכדלים. ויש לומר שזה גם מה שאין רבנו
הזקן אומר "כשיהיו פטורים" מצד הדין, אלא "אם" – שכן, ענין זה
יכול להתבצע ברוחניות.

37. תהלים קג, יז. 38. איכה ג, כב. 39. ראה לעיל הערה 1. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והראי' – החורבן וגלות". 41. כמשנ"ת לעיל באגה"ת פ"ג. 42. ראה לעיל ס"ט הערה 9. 43. סנהדרין צז, א. 44. רמב"ם הל' תשובה שם הלכה ה.

יום שישי ו' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, יא להשכיל בניה... עד עמ' 232, כל היום.

רצונך – שהרצון יהיה באופן של ביטול (בטל במציאות), לא כמו
למשל התבטלותו של חכם קטן כלפי חכם גדול, שהו אמנם, הוא
אכן בטל כלפיו, אך בכל זאת גם הוא בבחינת מציאות, אלא "ביטול
במציאות" פירושו, שאין הוא נמצא כלל. כך גם ב"ביטול הרצון" אין
הכוונה שיש לו רצון
לדברים אלה, אלא הוא
מבטל רצונו אם אין זה רצון
הקב"ה – אלא הכוונה היא
שאין לו שום רצון
מלכתחילה. וְכַמֵּאדָּמָר
רְפוּתֵינוּ וְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ,⁶
– שאצל האדם צריך להיות
האופן שֶׁעַל פְּרִתָּהּ אֵתָהּ
חַיִּי: – שגם ענין של "חיי",
חיים, הוא כ"על כרחו".

(בניגוד לרצונו), שכן, בחיים עצמם בתור חיים גשמיים – אין לו חיים
כלל, וכל שכן שכן הדבר בנוגע ל"בני" ול"מזוני". אלא, כיצד
אפשרי הדבר, שיהיה יפעול בתוכו שלא יהיה לו שום רצון כלל
בענינים הגשמיים, אפילו לא במוכרחים ביותר? יסביר זאת רבנו
הזקן להלן. ומביאורו יצא, שלא זו בלבד שאין לו שום רצון ותענוג
בענינים הגשמיים, אלא גם כשחסרים לו ענינים אלה והוא סובל
מכך חס ושלום, אין זה גורם לו צער, דבר שיש בו משום ראייה
אמיתית שאכן אין לו שום תענוג בענינים אלה כאשר יש לו אותם.
שכן, יש לפעמים שאדם אינו חש בתענוג בדברים מסוימים,⁷ אך אין
זו הוכחה שבהעלם ובפנימיות אכן אין לו תענוג בהם; אפשרי הדבר
שעמוק בפנימיותו יש לו תענוג בהם. ראייה לכך – שכאשר חסרים
לו אותם דברים, הוא מצטער מכך. וצער הוא ההיפך מתענוג – הרי
מה שהוא מצטער כשחסרים לו דברים אלה, מוכיח שכאשר יש לו
אותם דברים – הוא מתענג מכך (למרות שאין הוא חש באותו
תענוג). ואילו, אם אין הוא מצטער כשחסרים לו אותם דברים – הרי
זה הוכחה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג כאשר יש לו אותם
דברים. ובלשון רבנו הזקן:

וְכַאֲדָמָר הָעֵינִי, – כיצד יכול אדם לפעול שלא יהיו לו חפץ ורצון
בעניני העולם הזה, גם לא במוכרחים לו ביותר – הוּא רַק אֲמוֹנָה
אֲמִיתִית בְּיֹצֵר פְּרָאשִׁית,⁸ – בהקדוש ברוך הוא שיוצר הכל
בראשית" (בבחינה של "ראשית"), הֵהִינִי שֶׁהִבְרִיאתָ יְיָ מִ"אֵין",⁹

יא. אגרת הקדוש זו מתחיל רבנו הזקן בלשון יחיד, "להשכיל בניה"
(בלשון הפסוק! שנאמר לדניאל), למרות שהיא נשלחה ל"כלל", שכן,
באגרת זו תובע רבנו הזקן אופן עבודה שלבאורה שייך רק ליחיד סגולה,
שלא יהיה רצון כלל בענינים גשמיים, גם לא לאלה שמוכרחים לבריות
וברי-שימוש לעבודת ה'.
כלומר, שהרצון לא יהיה
ב"גשמיות" הענינים, אלא
לרצות "ברוחניות" ובחיות
האלקית שבענינים הגשמיים;
ועד כדי כך, שאף אם חס
ושלום חסר בענינים הגשמיים
המוכרחים לאדם – בל יצטער
מכך, אלא יהיה בשמחה מצד
האמונה שלאמיתו של דבר זה
טוב (כפי שיסביר באגרת זו) –

אופן עבודה כזה, שייך, לכאורה, רק ליחיד סגולה.
לכן, מתחיל רבנו הזקן אגרתו הקדושה זו בלשון יחיד, "להשכיל בניה",
להורות, שלאמיתו של דבר שייך הדבר לכל אחד מישראל. שכן, זה בא
בעיקר מצד האמונה האמיתית, ואמונה הרי יש לכל יהודי, עליו רק לגלות
לחיות באמונה זו.
וְהַשְׁכִּיל בְּנִיחָה, כִּי לֹא זֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכֹּן אֹרֶחַ,¹⁰ – ביהודי,
לְהוֹת חֶפֶץ – לרצות, בְּחַיִּי פְּשָׁרִים – ב"חפץ" שהוא רצון של
תענוג, לא רצון שרוצים את הדבר מפני שמוכרחים בו (בגלל
תכלית), אלא רוצים את הדבר עצמו מפני שיש לו תענוג בו, הרי
לא זו הדרך, שענין ה"חיי" ירצו בחיים הבשריים-גופניים, ושירצו
ב"חפץ" את הגשמיות והגופניות של וְכַיִּי וְמוֹזֵנִי, – שהרצון לילדים
ולפרנסה יהיה ב"חפץ" ותענוג מצד ה"גשמיות" של הענינים, כִּי עַל
זֶה אֲמָרוּ רְפוּתֵינוּ וְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ: "בְּטֵל רְצוֹנָךְ כּוֹ",¹¹ – מפני
רצונו, הֵהִינִי – "בטל רצונך" אין משמעותו שיש לו רצון אלא שהוא
מבטלו מפני שאין הוא הרצון העליון, אלא, כפי שהוא מפרש להלן,
שמלכתחילה לא יהיה לו שום רצון במה שאינו רצון העליון, שֶׁהִיָּה
רְצוֹנוֹ בְּטֵל בְּמַצִּיאוֹת, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם רְצוֹן בְּלֵל בְּעֵינֵי
עוֹלָם הַזֶּה בְּלֵל, הַנִּכְלָלִים – בשלש הענינים: בְּכַיִּי חַיִּי וְמוֹזֵנִי,¹²
– למרות שאלה הם דברים שהאדם מוכרח בהם, והם נוגעים
לעבודתו את הקב"ה, בכל זאת לא יהיה לו שום רצון בדברים אלה
עצמם, אלא בעבודת ה' שבאה על ידי דברים אלה. זה פירושו "בטל"

1. דניאל ט, כב. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל: איך אפ"ל שזו הדרך ישכון כו' להיות חפץ בחיי בשרים?! וצ"ל השכלה בבניה לשלול זה! ויל"פ (בקיצור) דקס"ד דאדרבה ע"י אתכפא דוקא ישכון אור ה' (עיינ פט"ו, פכ"ז) – דע"ז אסתלק יקרא כו' ונמשכת קדושה עליונה על האדם (כו'), ומפורש אחז"ל (ספרא ס"פ קדושים. פרש"י עה"ת שם. וראה מ"ו מח"פ להרמב"ם. לקו"ת ואתחנן (ט, ד) בשם הה"מ), שלא יאמר אדם א"א כו' אבל יאמר אפשי ומה אעשה כו' (היינו רק בנוגע למעשה), ולהשכיל כו' דאין הכי נמי (כמבואר שם) אבל לא זו הדרך ישכון כו'. וכדלקמן (הע' 3). 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מל' זה משמע שזהו (בטל רצונך וכו') נוגע לדרגת העבודה ד"ישכון אור ה'" דוקא ומהו הדרגה דישכון אור ה' ל' אינו רגיל בתניא וכו'. ואופ"ל: ישכון ה' – אפשרי רק בדבר הבטל עכ"פ בכח (פ"ו); ש"ישכון אור (גילוי) ה'" – צ"ל גם הביטוי בגילוי (בפועל); ושזה יהי' באופן ד"ישכון" – ששוכנת ומתלבשת ובקביעות – צ"ל גם הביטול הגלוי בקביעות, שלא יהי' לו שום רצון כו'". 4. אבות פ"ב מ"ד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע דפשוט שיש לו הרצון הזה – והיינו בתומצ"ז, דקשור בהן בטבעו כו' (פמ"ט)". 6. אבות פ"ד מ"ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וע"ד תענוג תמיד אינו תענוג."

יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ כִּי רַע לוֹ, אוֹ – שִׁישׁ לוֹ, שׁוֹם יִסּוּרִים מִכֶּנִּי חַיִּי
וּמְזוֹנִי, אוֹ שְׂאֵרֵי יִסּוּרֵינִי בְּעוֹלָם, – כִּיצַד יִכּוֹל לַעֲלוֹת בְּדַעְתּוֹ
שֶׁרַע לוֹ וְשֶׁהוּא סוֹבֵל יִסּוּרִים? – תִּהְיֶה – בִּשְׁעָה שֶׁהִיא "אֵין", שְׁהִיא
חֻכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא מְקוֹר הַחַיִּים וְהַטּוֹב וְהָעֵנֶנִי, וְהוּא – בַּחֲנִית
הָעֵדֶן שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָם
הַכָּא, – עוֹלָם הַבָּא, גֵּן עֵדֶן,

אגרת הקדש

שֶׁהוּא מִדַּת הַתַּעֲנוּגִים
הַגְּבוּהָ בִּיטוּר שֶׁל הַנִּשְׁמָה
הַמִּתְעַנֶּגֶת מִהַבְּנָת וְהַשְׁגָּת
אֲלָקוּת – זֶה גֵּן בִּלְבָד
הַנִּמְשָׁךְ מִ"עֵדֶן" שֶׁהוּא
מְקוֹרוֹ, וּבַחֲנִינָה זֶה מַחִיָּה
וּמַדְוִיָּה אוֹתוֹ תַּמִּיד, רַק
מִפְּנֵי שֶׁ – דָּבָר זֶה אֵינוֹ
מִשְׁנֶה – לָכֵן נִדְּמָה לוֹ –
שִׁישׁ לוֹ, רַע אוֹ יִסּוּרִים,
אֲבָל בְּאַמַּת אֵין רַע יוֹרֵד
מִלְּמַעְלָה, וְהַכֹּל טוֹב רַק
שֶׁבִּשְׂבִּילָה נִבְרָא הָאָדָם לְהַאֲמִין דְּלִית אַתֵּר פְּנוּי מִינִי
שְׂאֵינוֹ מִשְׁנֶה, – הִ"טוֹב"
שְׁבוּהָ, לְגַדְלוֹ וְרַב טוֹבוֹ. – וּמִפְּנֵי הִיטוּר טוֹב גְּדוֹל בִּיטוּר – הוּא
לְמַעְלָה מִהַשְׁגַּת הָאָדָם וּמִיכּוֹלָתוֹ לְהִבִּין אֶת הַטּוֹב הַזֶּה. כְּלוּמֹר, חִיּוֹת
כָּל דָּבָר לְמַעְלָה בְּשׁוֹרֶשׁוֹ, גַּם הַשּׁוֹרֶשׁ שֶׁל מַה שִּׁיּוֹרֵד לְמַטָּה בַּעֲנֵן
שֶׁל רַע וְיִסּוּרִים רַחֲמָנָא לִיצְלָן – הִרִי בְּשׁוֹרֶשׁ הוּא דָּבָר טוֹב בְּאַמַּת,
אֲךָ בִּירִידָתוֹ לְמַטָּה, יִשְׁנֵנו טוֹב שִׁיכּוֹל לְרַדֵּת לְמַטָּה וְשִׁירָאָה שֶׁהוּא
טוֹב, וְיִשְׁנֵנו טוֹב הַנִּשְׁאָר בַּמְּדִירָגָה עֲלִינָה בִּיטוּר כְּפִי שְׁבוּהָ בַּתְּחִלָּת
הַהִתְגַּלּוּת, שֶׁשֵּׁם זֶה לְמַעְלָה מִהַשְׁגָּה וְלָכֵן זֶה יוֹרֵד לְמַטָּה בִּלְבוּשׁ שֶׁל
רַע וְיִסּוּרִים, שְׁכֵן, הִ"טוֹב" שָׁבוּ עֲדִיין לֹא תִּגְלֶה, כְּפִי שֶׁרַבְנוּ הִזְקֵן
מִבֵּיא בִּפְרָק כ"ו שֶׁבַחֲלָק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר הַ"תְּנִיָּא" (כִּשְׁהוּא דִּן
בְּאוֹתוֹ עֲנִין) אֶת הַפְּסוּקָה¹⁴: "אֲשֶׁרִי הִגְבֵּר אֲשֶׁר תִּסְרֶנּוּ יִידֵי", שִׁיטוּרִים
בְּאִים מִ"יִידֵי" שֶׁל שֵׁם הוֹי, שְׁבוּהָ רֵאשִׁית הַהִתְגַּלּוּת שֶׁל שֵׁם הוֹי, לְפָנֵי
שְׁבוּהָ יוֹרֵד בִּ"ו"ה" (שִׁ"הוֹגְלּוֹת – וְ"ה" נִגְלּוֹת, וְ"ו"ה" שֶׁל שֵׁם הוֹי דִּן
נִגְלּוֹת", מַה שִּׁיּוֹרֵד בַּהִתְגַּלּוֹת, וְאֵילוֹ יִידֵי הֵן "נִסְתָּרוֹת", הִרִי
תִּסְרֶנּוּ, יִסּוּרִים, בְּאִים מִ"יִידֵי", הִרִי לֹאמִיתָתוֹ שֶׁל דָּבָר מַה שֶׁנִּרְאָה
לְאֶדָם כְּרַע וְיִסּוּרִים, הוּא טוֹב מִצַּד שׁוֹרֶשׁוֹ, וְכִפִּי שֶׁמִּבֵּיא רַבְנוּ הִזְקֵן
בִּ"לְקוּסֵי תוֹרָה"¹⁵, מִ"נֶחֱמוֹ אִישׁ גִּמּוּז" שֶׁעַל כָּל דָּבָר אִמּוֹר "גַּם זֶה
לְטוֹבָה"¹⁶, שֶׁמִּשְׁמַעוֹ, לֹא רַק שֶׁבְּמֵאוֹתָר יֵצֵא מִכָּךְ עֲנִין שֶׁל טוֹבָה,
אֲלָא שֶׁגַם כַּעַת הַדָּבָר טוֹב מִצַּד הַשּׁוֹרֶשׁ (וְלֹאֲחֵר מִכָּן יִתְגַּלֵּה הִ"טוֹב").
וְזֶה עֲנָן¹⁷ הַחֲמוּנָה שֶׁבִּשְׂבִּילָה נִבְרָא הָאָדָם¹⁸, לְהַאֲמִין דְּלִית
אַתֵּר פְּנוּי מִינִיָּה, – שְׁאֵין מְקוֹם פְּנוּי מִמֶּנּוּ, אֲלָא בְּכָל מְקוֹם נִמְצָא
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְ"בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים", – כִּשְׁהַמֶּלֶךְ נִמְצָא עִם
אֶחָד פָּנִים אֶל פָּנִים – הַדָּבָר מִבֵּיא חַיִּים לְשָׁנִי, כְּפִי שֶׁמּוֹסְבֵּר בַּעֲנֵן
הַמַּלְכוּת לְמַטָּה, שֶׁגַם כִּשְׁמִישׁוֹ נִשְׁפֵּט רַחֲמָנָא לִיצְלָן לְהִיפֵךְ הַחַיִּים,
הִרִי אִם הוּא פּוֹגֵשׁ בְּמֶלֶךְ, מִמִּירִים אֶת מִשְׁפָּטוֹ וְהוּא נִשְׁאָר בַּחַיִּים,

הַנִּקְרָאָה – הִ"אֵין" נִקְרָא "רֵאשִׁית חֻכְמָה", – פִּירוּשׁ הַמְּלָא "אֵין"
כֹּאן אֵינוֹ שֶׁהַדָּבָר אֵינוֹ קַיִם, אֲלָא "אֵין" – אֵינוֹ מוֹשֵׁג, שְׁכֵן אֵי אִפְשָׁר
הִרִי לִמּוֹר שֶׁהַבְּרִיאָה הִיא מִ"אֵין", מֵאִפְסָ, שֶׁהִרִי "מִמֶּךְ הַכֹּל"⁸, הַכֹּל
בָּא מֵאֲלָקוּת, שֶׁהוּא הִ"יֵשׁ" הָאִמִּיתִי, אֲלָא פִירוּשׁ "אֵין" הוּא – לֹא

מובן ולא מושג. שכן, דבר
שהנברא מבין אותו הוא

קורא לו "יש", ואילו לדבר
שהוא למעלה מהשגתו
והבנתו לגמרי, הוא קורא
"אין", שכן בעולם ההבנה
שלו אין הדבר קיים. זה
פירוש "יש מאין", "יש" הבא
מה"אין" של חכמה.
ו"חכמה" נקראת "ראשית",
כמו שכתוב: "ראשית"
חכמה", היא הספירה
הראשונה של השתלשלות.
שכן, למעלה מ"חכמה" הוא
למעלה מהשתלשלות

ולמעלה לגמרי מלהיות מקור ל"יש" – אלא "חכמה" היא ראשית
ההשתלשלות להיות מקור ל"יש". וְהִיא חֻכְמָתוֹ – בַּחֲנִית וּמִדְרִיגָת
סְפִירַת הַחֲכָמָה, שְׂאֵינָה מִשְׁנֶה – בַּהֲבָנָה, לְשׁוֹם נִבְרָא – זֶהוּ "יוֹצֵר
בְּרֵאשִׁית", הוּא יוֹצֵר הַכֹּל בִּ"רֵאשִׁית" שֶׁל "חֲכָמָה", רִ"הַבְּרִיאָה הַזֹּאת
הִיא בְּכָל עֵת¹⁰ וְרֵנֶנֶה, שְׁמִתְהוּיִם כָּל הַבְּרִיאָה – תַּמִּיד, "יֵשׁ"
מִ"אֵין" מִחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ הַמְּחִיָּה אֶת הַכֹּל¹¹. – הוּא מַחִיָּה אֶת
הַכֹּל לֹא רַק בְּאוֹפֶן שֶׁל חִיּוֹת, כִּי אִם גַּם בְּאוֹפֶן שֶׁל הַתְּהוּוֹת, שֶׁהַדָּבָר
נוֹצֵר, וְכִיוּן שְׁבוּהָ "יֵשׁ מֵאֵין", מִן הַהִכָּרָה שֶׁהַתְּהוּוֹת תִּהְיֶה תַּמִּידִית.
כְּפִי שֶׁמּוֹסְבֵּר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, שֶׁבַּעֲנִין "עֵילָה וְעוֹלָל", כִּשְׁהַדָּבָר
הָרֵאשׁוֹן מִשְׁמַשׁ כְּסִיבָה בִּלְבָד לְדָבָר הַשֵּׁנִי, יִכּוֹל הִ"עוֹלָל" (הַמְּסוּבָּב)
לְהִיטוֹת קַיִם גַּם אַחֲרֵי שֶׁ"עֵילָה" (הַסִּיבָה) כָּבֵר לֹא נִמְצָאָה בּוֹ. וְאֵילוֹ
בִּ"יֵשׁ מֵאֵין", שְׁבוּהָ הַתְּחַדְּשׁוֹת שֶׁלֹּא הִיתָה קִיּוּמָה לְפָנֵי זֶה לְגַמְרִי,
שֶׁהִרִי בִ"אֵין" לֹא קַיִם הַעֲנֵן שֶׁל "יֵשׁ" (אַחֲרֵת – זֶה לֹא הִיא "אֵין", כִּי
אִם "יֵשׁ"), מִן הַהִכָּרָה שֶׁהַכּוֹחַ הַמְּחַדֵּשׁ יִהְיֶה תַּמִּיד בְּדָבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ,
לְפַעֲלוֹ בּוֹ אֶת הַחִידוּשׁ וְאֶת הַתְּהוּוֹת (וְכִפִּי שֶׁהוֹסֵבֵר בִּ"שַׁעַר הַיְּחִיד
וְהָאֲמוּנָה"¹² בִּ"מִכָּל שְׁכֵן" מְקִרְעֵת יָם סוּף), כִּךְ – שֶׁבְּרִיאַת הַתְּהוּוֹת
כָּל דָּבָר הִיא תַּמִּידִית, "וּבִטּוֹב מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תַּמִּיד"¹³, לֹא רַק "בְּכָל
יוֹם", כִּשְׁהַתְּחַדְּשׁוֹת נִיכָרָת, אֲלָא "תַּמִּיד", בְּכָל רֵגַע, יִשְׁנָה הַבְּרִיאָה
וְהַתְּחַדְּשׁוֹת מִ"אֵין" לִ"יֵשׁ", וּמַדּוּ "אֵין" זֶה? – בַּחֲנִית חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ
שֶׁלְּמַעְלָה מִהַשְׁגָּה. וְכִשְׁתִּתְּבַּחֵן הָאָדָם בְּעֵמֶק הַכְּנָתוֹ, וְיִצְיָר
בְּדַעְתּוֹ – אַחֲרֵי שִׁבִּיץ אֶת הַדָּבָר, יִצְיָר אֶת הַדָּבָר לְפָנֵי, שִׁיחִיד
כְּאֵילוֹ מִצְוִיר הַדָּבָר לְפָנֵי, כְּמִי שֶׁמִּתְבַּחֵן בְּתַמּוּנָה מִצְוִירָת, תְּהִיָּתוֹ
– וּבְרִיאָתוֹ, "יֵשׁ מִ"אֵין" בְּכָל רֵגַע וְרֵנֶנֶה מִשְׁנֶה – כְּלוּמֹר, שֶׁבְּכָל
רֵגַע פּוֹעֵלֶת בּוֹ בַּחֲנִית הִ"אֵין" שֶׁל חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, – וְאִם כִּךְ, הֵאֱמִיד

8. דה"א כט, יד. 9. תהלים קיט, ו. 10. ראה לקמן הערה 21. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל השיחיה"א פ"ב. 12. שם. 13. נוסח ברכות ק"ש של שחרית. 14. תהלים צד, יב. 15. במדבר סב, א. 16. תענית כא, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מרע"מ זח"ב כה, א. רמב"ם בתחלתו. לעיל פג, ב [שער היחוד והאמונה פ"ז]. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ שמכאן ואילך מוסיף ענין עיקרי שמסקנת התבוננות הג"ל צ"ל: 1) בכל עת ושעה, 2) שיחיי בה ממש".

- 1 שכן "באור פני מלך חיים", כך גם בענין ה"מלכות" שלמעלה, מקום, צריכה לתת לאדם חזק (של בטחון) וחדוה, בכל מצב שהוא
2 שהימצאו של הקדוש ברוך נמצא, שהרי היכן שהוא
3 הוא, מלכו של עולם, בכל
4 מקום – מביא חיים. ועל כן
5 – ולכן, "עז וְחִדּוּהוּ" 1 ובאור פני מלך חיים וע"כ עז וחדוה במקומו הואיל
6 בַּמָּקוֹמוֹ" 19, – הימצאו של 2 והוא רק טוב כל היום
7 הקדוש ברוך הוא בכל

אגרת הקדש

יום שבת קודש ז' אלול
מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 232, וע"כ ראשית הכל... עד עמ' קיז, הגנוז:

- 15 ועל כן, – ולכן, ראשית²⁰ הכל, שישמח האדם ויגל בכל עת²¹
16 וישעה, ויחיה ממש באמונתו²² בה, המחיה ומטיב עמו בכל
17 רגע²³. ומי שמתעצב – בלבו, ומתאונן – בדיבור, מראה בעצמו²⁴
18 שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה טובה, והרי זה כבופר
19 חס ושלום. – הכופר חס
20 ושלוה בהימצאות הקדוש
21 ברוך הוא בכל מקום. שכן,
22 אם היה מאמין בכך באמת,
23 הרי (כאמור) "באור פני מלך
24 חיים" ר"עז וחדוה במקומו"
25 לא חסר לו הרי שום דבר.
26 ועל כן – ולכן, הרחיקו
27 מדת העצבות במאד
28 חכמי האמת. – חכמי
29 האמת (המקובלים) הרחיקו
30 במאד מדת העצבות, שעל
31 האדם להתרחק התרחקות
32 מקסימאלית ממדת
33 העצבות. שכן, יש בעצבות
34 משום סתירה לאמונתו
35 האמיתית של יהודי, ש"לית
36 אתר פנוי מיני" – שאין
37 מקום פנוי ממנו יתברך. אבל
38 המאמין – באמת, לא יחוש²⁵ משום ויסורין בעולם, ובכל עניני
39 העולם "הן" ו"לאו" שוין אצלו בהשואה אמתית. ומי שאין
40 שוין לו – מראה בעצמו²⁶ שהוא מ"ערכ רב" – שהצטרפו לבני
- ישראל ביציאתם ממצרים, דלגרימיהו עבדין²⁷, – שעושים רק
לצורך ולאהבת עצמם, ואוהב את עצמו – עד כדי כך – הוספת
כ"ק אדמו"ר שליט"א, לצאת מתחת יד – ורשות ה' ולחיות בחיי
הגוים בשביל אהבתו את עצמו, ועל כן – ולכן, הוא חפץ –
ברצון של תענוג, בחיי
בשרים²⁸ ובני ומוזני, –
3 רצונו וחפצו בענינים אלה
4 הוא רצון הבא מאהבת
5 עצמו, בלי כוונה לשם
6 שמים, כי זה טוב לו. –
7 בשעה שהנהגת האדם היא
8 באופן כזה – אזי ונות לו
9 שלא נברא, כי עקר
10 בריאת האדם בעולם הזה
11 הוא בשביל לנפשות
12 בנפשות אלו, – נסיונות
13 של קשיים בענינים גשמיים,
14 ולדעת את אשר בלבבו,
15 אם יפנה ללבבו אחרי
16 "אלהים אחרים", שהם
17 תאוות הגוף המשתלשלים
18 ובאות, מ"ספרא אחרא", –
מקליפות הנקראות
19 "אלקים אחרים", שלכן גם תאוות הגוף הבאות ומקבלות חיותם
20 מהקליפות נקראות גם כן "אלקים אחרים", ובקם הוא חפץ, –
ומתענג, אז אם חפצו – תענוגו, ורצונו לחיות חיים אמתיים

19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקומו – מתאים לשלפני זה באור פני. ועפ"ז יל"פ שהובא דוקא הכתוב עז וחדוה במקומו, ואיך שמוכרח להביאו. ולכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת דאין רע יורד כו' – דא"כ מאין נמצא רע בעיני בשר עכ"פ. והתירוץ שזהו למע', במקומו וכו', שגם בנוגע להקב"ה, כביכול, כן החילוק. וכדו"ל עה"פ עז וחדוה גו' (חגיגה ה, ב) גואי בראי. ועיין רשימות הצ"צ לאיכה, ובאוה"ת שלו לת"ך עה"פ ובפרט ע' תשי בסופו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו שנת"ל שהגדון ביוצר בראשית". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל דמרומו אף שיש כח עתים שונים והפכים זמ"ז (קהלת ג, ב ואילך) וכן לעיל בריש האגה"ק 'בכל עת'. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון דבשבילה נברא – והרי בכל עת ושעה הוא חי". 23. עוד טעם שצ"ל 'בכל עת ושעה". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר וגם לא רגיל. ויל"פ: היפך עצם ענין בריאתו ומציאותו (כנ"ל שבשבילה נברא)". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד ישע"י כח, טז וראה תרגום שם. ואולי גם כאן צ"ל יחיש – ב' וידין. וראה תרגום קהלת ב, כה". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל" [הערה 24]. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תקו"ז ת"ו – כב, סע"א. ולהעיר מאגה"ק רס"א. ח"א ספ"א (באו"ה)". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל לא הודגש זה – כי מובן הוא וזהו פ' בכ"מ שהובא בדברי חז"ל. משא"כ כאן – לאחר שהדגיש הענין דחיים באור פני מלך, ובזה פשיטא שצ"ל חפץ".

מעשים, אלא גם דיבורים של האדם, יודע הקדוש ברוך הוא, עוד לפני שהאדם מבטא אותם, וממנו הוא מקבל את החיות לדבר אותו דיבור. ואם כן – שהוא מקבל כל חיותו מהקדוש ברוך הוא, הכל טוב בתכלית רק שאינו משג, – לאדם ה"טוב" שבוה. ובאמונה

זו – שהוא מאמין בכך

באמת נעשה הכל טוב גם

בגלוי, – שיראו בגלוי שזה

טוב, שבאמונה זו שמאמין

שהרע הנדמה בגלוי, –

שמה שנדמה בגלוי כ"רע",

כל חיותו הוא מ"טוב"

העליון, שהיא חכמתו

יתברר שאינה משגת,

והיא ה"ערך" שלמעלה

מעולם הבא – כנזכר לעיל,

ש"עולם הבא" (גן עדן) הוא

רק כ"גן" והמשכה מ"עדן",

וה"טוב" שמ"עדן" הוא "טוב"

שלמעלה מעלה³¹ מהטוב

של העולם הזה וגן עדן, הרי

באמונה זו נכלל ומתעלה באמת הרע המדמה ב"טוב" העליון

הננו: – נעשה במילא טוב גם בגלוי, שיראו את הטוב בעיני בשר.

אגרת הקדש

מאלקים חיים אף שאינו יכול (צ"ע, ובאזה כתי' ליתא תיבות אלו [אף שאינו יכול] ובנוסחא אחרת מצאנו כך. "או אם חפצו ורצונו אף שאינו יכול לחיות חיי אמיתים כו"). ולפי נוסחא זו נראה שתיבות [אף שאינו יכול] הוא מאמר מוסגר, ויאמין שבאמת הוא חי בהם וכל צרכיו וכל עניניו משתלשלים באמת בפרטי פרטיותיהם שלא מס"א כי מה' מצעדי גבר כוננו ואין מלה כו' ואם כן הכל טוב בתכלית רק שאינו מושג ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב גם בגלוי שבאמונה זו שמאמין שהרע הנדמה בגלוי כל חיותו הוא מטוב העליון שהיא חכמתו יתברך שאינה מושגת והיא העדן שלמעלה מעולה"ב הרי באמונה זו נכלל ומתעלה באמת הרע המדומה בטוב העליון הגנוז:

המשתלשלים מ"אלקים חיים", אף שאינו יכול – לחיות חיים כאלה, שכל חייו יהיו ענינים רחניים ואלקות – עד שלא יהא איכפת לו כלל היסורים מהענינים הגשמיים. (צריך עיון. ובאזה כתבי יד ליתא תבות אלו [אף שאינו יכול]. ובנוסחא אחרת מצאנו כך: "או

אם חפצו ורצונו – אף

שאינו יכול – לחיות חיי

אמיתיים כו"). ולפי נוסחא זו

נראה שתבות [אף שאינו

יכול] הוא מאמר מוסגר

ו"יאמין שבאמת הוא חי

בהם, – בחיים האמיתיים

הבאים מ"אלקים חיים", וכל

צרכיו וכל עניניו

משתלשלים באמת –

ומקבלים חיותם, בפרטי

פרטיותיהם שלא

מ"סמרא אחרת", – שלא

מן הקליפות, כי "מה"²⁹

מצעדי גבר כוננו³⁰, –

צעדיו של אדם הם מה,

ו"אין מלה כו"³², – שהאדם ידבר והקדוש ברוך הוא לא ידע

מכך מקודם, כפי שהפסוק³³ מסיים: "הן ה' ידעת כולה", שלא רק

29. תהלים לו, כג. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ע"ק השייכות דפסוק זה דוקא לכאן, שבתנ"ך כו"כ ע"ד השגח"פ קודם לזה. ומובן ע"פ פ' חז"ל בו דוקא (חולין ז, סע"ב) נוקף כו'. וגם בזה נר' גודל הדיוק דאדמו"ר אפילו "במליצות" לכאורה". 31. תהלים קלט, ד. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ל"ג גו' לאחר "כוננו" – וי"ל לרמוז אסיפא שנוגע כאן (ע"פ פ' התרגום "מחשבת") ד"כל עניניו" – גם 'מחשבת'. 33. תהלים שם. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמחז"ל ברכות לר, ב".

המשך ביאור למס' ברכות ליום חמישי עמ' ב

ששינוי שמסתלק לצדדים, היינו דלא אפשר – שאין יכול להרחיק לפניו, כגון שיש שם נהר. הגמרא ממשיכה בענין צואה בתפילה: ה"ה מתפלל ומצא צואה במקומו לאחר שהתפלל, אמר רבא, אף על פי שחטא, שהתפלל במקום הטינוף, תפלתו תפלה. מקשה הגמרא: מתקיף ליה רבא לרבא, והא 'נכח רשעים תועבה' (משלי כא כז), שרשעים, אף שמקריבים קרבן בלב שלם, אין קרבנם רצוי, כיון שעודם ברשעתם, וכן, המתפלל במקום הצואה, אף אם התפלל בלב שלם, אין תפלתו תפילה לפי שפושע הוא בתפלתו, שלא בדק את מקומו אם נקי הוא. אלא אמר רבא, כך הדין, המוצא צואה במקומו לאחר שהתפלל, הואיל וחסא, אף על פי שהתפלל כבר, תפלתו תועבה ואף בדיעבד אין תפלתו תפילה. הגמרא דנה בענין מי שירצאים ממנו מי רגלים בעת התפילה: תנו רבנן, ה"ה עומד בתפלה ומים – מי רגלים] שותתין על ברביו, פוסק מתפלתו עד שיכלו המים, וחזור ומתפלל. מבררת הגמרא: להיכן חוזר. מבארת הגמרא: נחלקו בדבר רב חסדא ורב הוננא, חד אמר, חוזר לראש ומתפלל מתחילת התפילה, וחד אמר, חוזר למקום שפסק כשהחלו המים ליזול, ואין צריך לחזור על מה שכבר התפלל. מבררת הגמרא: לימא בהא קמיפלגי,

1 פשתן והם מסריחים. 2 ולא יקרא קריאת שמע כנגד מי רגלים הנתונים בכלי, עד שימיל לתוכן מים. ובמה ירחיק מהן ומן הצואה בשביל לקרות קריאת שמע, ארבע אמות.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא בענין האמור במשנה: תנו רבנן, ה"ה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי, לא יפסיק אלא יקצר. ה"ה קורא בתורה ובקריאת התורה שבבית הכנסת, ונזכר שהוא בעל קרי, אינו מפסיק ועולה – אין מפסיק קריאתו וחולך, אלא מגמגם וקורא, כלומר, קורא במרוצה ומסיים הקריאה. רבי מאיר אומר, אין בעל קרי רשאי לקרות בתורה יותר משלשה פסוקים. הגמרא דנה בענין הרואה צואה במקום שמתפלל: תניא אידך, ה"ה עומד בתפלה וראה צואה בגגו, מהלך לפניו, עד שיוצקנה לאחוריו – עד שתהיה מאחוריו בריחוק ארבע אמות. מקשה הגמרא: והתניא בענין הרואה צואה בזמן התפילה, שמרחיק לצדדיו, שאין צריך שתהיה מאחוריו דוקא אלא מספיק שמסתלק לצדדים ארבע אמות ואין עוד הצואה מול פניו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – מה ששינוי שצריך שתהיה מרוחקת לאחוריו, היינו דאפשר – שיכול להרחיק לפניו ארבע אמות מן הצואה, הא – ומה

יום ראשון

יום רביעי

א אלול, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, רביעי עם פירש"י.
תהלים: א"ט. א"ג.
תניא: והנה . . . 230 עומדין וכו'.

כְּשֶׁהָיָה הַצִּמְח צֶדֶק בֶּן תִּשְׁעָ שָׁנִים, אָמַר לוֹ רַבְּנֵי הַזֶּקֶן: קִבַּלְתִּי מִמּוֹרֵי (הָרֵב הַמַּגִּיד) שְׁקִבֵּל מִמּוֹרֵי (הַבְּעַל שֵׁם טוֹב) בְּשֵׁם מוֹרֵי הַיָּדוּעַ, אֲשֶׁר מִיּוֹם שְׁנֵי דְרָאֵשׁ חֹדֶשׁ אֱלוֹל עַד יוֹם הַכַּפּוֹרִים, יֵאמְרוּ בְּכָל יוֹם וַיּוֹם בְּמִשְׁךָ הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה פָּרָקִי תִּהְלִים, וּבַיּוֹם הַכַּפּוֹרִים שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ פָּרָקִים: ט קִדְּם כָּל נְדָרִי, ט קִדְּם הַשְׁנָה, ט אַחֵר מוֹסֵף, ט אַחֵר נִעִילָה. וּמִי שְׁלֹא הִתְחִיל בַּיּוֹם ב דְּרָאֵשׁ חֹדֶשׁ, יִתְחִיל בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ, וְאֵת אֲשֶׁר הִחְסִיר יִשְׁלִים.

יום שני

יום חמישי

ב אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, חמישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז. ד"ו.
תניא: והנה . . . קטז נפשו כתיב.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ "אֶרֶץ חֶפְץ", שֵׁשׁ בָּהֶם כְּמָה חֶפְצִים יְקָרִים בְּאַהֲבַת ה' יִתְבָּרַךְ וַיִּרְאֶתוּ וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, וְאֵין דָּבָר גָּלוּי הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת תָּלוּי אֵלָּא בְּמַעֲוָר. דָּבָר בְּרוּר הוּא, אֲשֶׁר בְּכָל חֻלְקֵי הָאֲדָמָה נִמְצְאִים מַעֲיָנוֹת מִם חַיִּים, וְהַהֲבִדֵּל הוּא רַק בְּקֻרֹב וְרָחוֹק, וְאִם כֵּן הֲלֹא הַכָּל תָּלוּי בְּהַחֲפֹר וְכֵחַ סִבְלָנוֹתוֹ וּמַתִּינוֹתוֹ.
וּכְיוֹן שֶׁהֲרָצוֹן הוּא כֹחַ עֲלִיּוֹן הַגּוֹזֵר וּמִפְקֵד עַל כָּל הַכּחוֹת, וּמִכְרִיחֵם לַעֲשׂוֹת וּלְפַעֵל כְּפִי הַפְּקֻדוֹת שְׁלוֹ, אִם כֵּן אִפּוּא עֶקֶר הָעֲבוּדָה הוּא לַעֲוֹרֵר אֶת הָרָצוֹן לַפַּעֵל וּלַעֲשׂוֹת הֵן בְּעֶצְמוֹ הֵן בְּזוּלָתוֹ.

יום שלישי

יום ששי

ג אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, ששי עם פירש"י.
תהלים: יח"כ. ז"ט.
תניא: והנה מדת . . . בא כו'.

הַמֵּאֲמִין בְּהַשְׁגָּחַת פְּרִטִית יוֹדֵעַ כִּי "מֵה" מַצְעֲדֵי גִבֹּר כּוֹנֵנוֹ, אֲשֶׁר נִשְׁמָה זֶה צְרִיכָה לְבָרֵר וּלְתַקֵּן אֵיזָה בְּרוּר וְתִקּוֹן בְּמָקוֹם פְּלוּנִי. וּמֵאוֹת בְּשָׁנִים, אוֹ גַם מִשְׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, הִנֵּה הַדָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְבָּרֵר אוֹ לְהִתְתַּקֵּן מְחַפֵּה לְאוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה שֶׁתִּבּוֹא לְבָרְרוֹ וּלְתַקְּנוֹ, וְגַם נִשְׁמָה הַלּוֹז הִנֵּה מֵאֵז נֶאֱצָלָה וּנְבָרָאָה, הִיא מְחַפֵּה לְזִמְן יְרִידָתָהּ לְבָרֵר וּלְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר הִטֵּל עָלֶיהָ.

יום רביעי

שבת

ד אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח. י"ב.
תניא: יא. להשכילך . . . הגנוז.

סֵרֵר בְּרֻכּוֹת הַתּוֹרָה: נוֹגֵעַ בְּטָלִיתוֹ בְּתַחֲלַת הַקְּרִיאָה וּבִסּוּפָהּ, נוֹשֵׁק הַטָּלִית בְּמָקוֹם שֶׁנִּגַּע בְּסֵפֶר תּוֹרָה, גּוֹלֵל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, מַפְנֵה פָּנָיו, קֶצֶת, לִימִין, וּמִבְּרַךְ. פּוֹתֵחַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה וְקוֹרֵא.
בְּמַעֲלַת מִין הָאֲנוּשִׁי, יִשְׁנֵם אַרְבָּעָה תֵּאָרִים: אָדָם – מַעֲלַת הַמַּחֲזִין וְהַשְׂכָּל, אִישׁ – מַעֲלַת הַלֵּב וְהַמִּדּוֹת, אָנוּשׁ – הַחֲלִישׁוֹת בְּאַחַד מֵהֶם בְּשָׂכָל אוֹ בְּמִדּוֹת, אוֹ בְּשִׁתִּיהֶם, גִּבֹּר – מַתְגַּבֵּר עַל

עצמו להסיר המניעות ועכובים להשיג אחת המעלות או בשכל או במדות, הינו דגבר עוסק עם האנוש להגביהו למעלת איש או אדם.
ומאחר דאפשר לעשות מאנוש איש או אדם, הרי בהכרח דגם באנוש ישנם כל אותם המעלות שישנם באיש וגם באדם.

ה'תש"ג

ה אלול

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כט"לד. יג"טו.
תניא: יב. והי' . . . מדות לבדן.

מנהגנו בלבישת טלית גדול: מניחים הטלית גדול מקפל על כתף ימין ובוזקים הציצית. בשעת הבדיקה אומרים "ברכי נפשי גו". אחר כך לוקחים הטלית מן הכתף, פושטים אותו, מנשקים שפת הטלית, מחזיר אותו מכנגד פניו לאחוריו, ומתחיל ברפת להתעטף בציצית. סיום הברכה סמוך לכריכת ב' בנפות ימין סביב צוארו לאחוריו בצד שמאל.
(עין שארית יהודא ארח חיים סימן א, דברי נחמיה ארח חיים סימן ט).

ה'תש"ג

ו אלול

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י.
תהלים: לה"לח. טז"ח.
תניא: אך . . . 234 הקדושות ית'.

הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האט זייער האלט געהאט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט' רו, דער וואָס ווייס דעם סוד וואָס אין יעדער זאך, קאָן ליכטיג מאכען.

ה"צמח צדק" ספר: הבעל שם טוב מאד אהב אור, ואמר: 'אור' בגימטריא 'רו' – היודע את הסוד שבכל דבר, מסגל להאיר.

ה'תש"ג

ז אלול

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג. יט"כא.
תניא: הנה אתערותא . . . קיח המחיהו.

אדמו"ר הזקן הורה לכתב "פצוצ דפא" באלף לבסוף, ולא בה"א.
בפראג יש ספר תורה שקבלה בידם שהגיהו עזרא הסופר, אין קורין בו אלא בשמחת תורה, וגוללין אותו תמיד בפרשת שמע. כשהייתי בפראג בשנת תרס"ח ראיתי, וכתוב בו "דפא" באלף. פן כשהייתי בוארמס בשנת תרס"ז, ראיתי שם ספר תורה אשר מקבל בידם שכתבו מהר"ם מרוטנבורג, וגם בו כתוב דפא באלף. ועין בשארית יהודא (יורה דעה סימן ט"ז) ודברי נחמיה (יורה דעה סימן כ"ב). ובספר משנת אברהם (סימן לב) מצין כמה ספרים הדנים בזה.

קרבן עולה ויורד – מה דין המותר?

יום ראשון א' אלול ה'תשע"ב

למדו רש"י והרמב"ם שהכסף הנותר הוא חולין?
ופירש ה'תוספות יום טוב' (כריתות שם), שסברא היא "שאם לא כן – מה הועיל לו?" כלומר, אם הכסף הנותר ילך לעולת נדבה מה חסך העני מכך שמביא עוף ולא כבשה אלא וודאי שהמותר הוא חולין.

וה'שפת אמת' (כריתות שם ד"ה במשנה) תמה על כך:
הרי היה מקום לומר שהמפריש לבהמה ונהיה עני יביא עוף לא מהכסף שהופרש לקרבן הבהמה (כי אי אפשר לשנות את יעודו) אלא מכסף אחר והמשנה מלמדת שיכול לקנות את קרבן העוף מכסף זה וזהו החיסכון של העני, אבל מנין לנו שהכסף שנשאר יהא חולין ולא ילך לעולת נדבה ככל 'מותר חטאת'?

נויש להעיר:

כוונת ה'תוספות יום טוב' היא שמדין המשנה, שהמקדיש לקרבן בהמה וכעת אין ידו משגת להקריב קרבן עשיר, התורה מתירה לו להביא קרבן עני (עוף), משמע שהכסף הנשאר הוא חולין כי אם הנותר ילך לעולת נדבה – מדוע לא יביא עני זה קרבן בהמה, הרי בין כך אינו יכול ליהנות מהכסף?]

הלכות פסולי המוקדשין פרק ה', הלכה ט: **הַחֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת – מוֹתְרֵיהֶם יָפְלוּ לַנִּדְבָה וְיִקְרְבוּ עוֹלוֹת . . בְּמֵהָ דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁמוֹתָ הַחֲטָא לַנִּדְבָה? בְּחֲטָא קְבוּעָה; אֲבָל מִי שֶׁהוּא חֵיב בְּקָרְבֵּן עוֹלָה וְיֹרֵד שֶׁהִפְרִישׁ מַעוֹת לַחֲטָא בְּחֵמָה וְהָעֵנִי – מִבֵּיא תַּחְתִּיתָם עוֹף וּמִחֲלָלָן עַל הָעוֹף וְהָנָה מֵהֶם.**

שנינו (שקלים פ"ב ה"ד): "חטאות מותרן לנדבה". כלומר, אם הפרישו כסף לקרבן חטאת ולאחר קניית הבהמה נותר חלק מהכסף, יקנו בו עולת נדבה. ובמקום אחר (כריתות כז, ב) שנינו "הפריש לכשבה או לשעירה, העני – יביא עוף". כלומר, הפריש כסף לחטאת של 'קרבן עולה ויורד' ונהיה עני, מביא עוף לחטאתו. ופירשו רש"י (שם ד"ה הפריש) והרמב"ם (בפירוש המשניות) שהכסף הנותר מהפרישי העולות שבין כבשה לעוף – יהא חולין. וכדי שלא תהא סתירה בין המשניות, פירש הרמב"ם שמעות מותר חטאת קבועה "יפלו לנדבה", אבל המותר מחטאת של קרבן עולה ויורד יהא חולין "ויהנה בהן" (כסף משנה).

וצריך להבין: במשנה (כריתות שם) אמנם נאמר שאם הפריש כסף לחטאת כשהיה עשיר ונעשה עני יביא קרבן עוף, אך מנין

'אולי' קרבן או קרבן בוודאי?

יום שני ב' אלול ה'תשע"ב

ומכך נובע הבדל נוסף בין שני קרבנות אלו:
באשם תלוי, אם לאחר הבאתו נודע לו שחטא מביא קרבן נוסף ואינו יוצא ידי חובתו בקרבן שהביא מספק, אך בחטאת העוף, אם נודע אחר כך שחייב, לא צריך להביא עוד קרבן. וטעם הדבר: באשם תלוי התורה התירה את אכילתו (אף שיתכן שלא חטא והרי זה לכאורה חולין שנשחטו בעזרה) והפכה אותו לקרבן גמור, כי גם מצב של ספק מחייב קרבן – אף אם באמת לא היה חטא, ולכן, אם נודע לו שחטא מביא קרבן נוסף, כי הקרבן הקודם הובא לכפר על מצב של ספק חטא, וידיעה וודאית יוצרת חיוב בפני עצמו. אבל חטאת העוף מלכתחילה אינה נחשבת קרבן גמור, אלא כ'אולי' קרבן (ומשום כך אינה נאכלת) ולכן אם התברר שהיה חטא אין צורך בקרבן אחר כי החטא כבר התכפר (חדושי רבי מאיר שמחה, נזיר שם).

הלכות פסולי המוקדשין פרק י', הלכה ה: **וְכָל הַחֲטָאוֹת הָאֵלֶּיךָ אֵינָן נֶאֱכָלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סָפֵק.**

חטאת שהובאה מספק אינה נאכלת משום שאם איננה קרבן אלא בהמת חולין הרי היא אסורה באכילה מדין 'חולין שנשחטו בעזרה'.

ולגבי ההבדל בין חטאת העוף הבאה על הספק לאשם תלוי שאף הוא בא על ספק (האם עבר עבירה שחייב עליה קרבן) ומכל מקום נאכל, מבואר בגמרא (נזיר כט, א) שבאשם תלוי אם האדם לא חטא ואין זה קרבן, אנו מתירים איסור אחד (חולין שנשחטו בעזרה), ואילו בחטאת העוף אם אין קרבן אלא חולין, יש איסור נוסף באכילתה כי חטאת העוף אינה נשחטת אלא מולקים את ראשה, ועוף של חולין שלא נשחט אסור באכילה, ונמצא שכדי להתיר את אכילתו יש להתיר שני איסורים, ולכן אין מקור מהכתוב.

פיגול הקרבן – במחשבה או בדיבור

יום שלישי ג' אלול ה'תשע"ב

לדעת הרמב"ם מחשבת פיגול היא במחשבה בלא דיבור, ואם כן בלאו הכי אין חיוב מלקות, כי אין כאן עדים והתראה שהרי מניין לעדים לדעת את מחשבתו, ומדוע הוסיף הרמב"ם את הטעם ש"אין המחשבה מעשה"?

(ואמנם מחשבת פיגול פוסלת בלא דיבור אם האדם יודה שהיתה לו מחשבה כזו ונאמן הוא לפסול את הקרבן, אבל אין חיוב מלקות ללא עדים והתראה)

וה'פרי מגדים' (י"ד משב"ז סק"א) תמה:

הרי לכאורה אם יאמר בפני עדים ששוחט את הזבח שלא לשמו יתחייב מלקות, ועל כך אומר הרמב"ם שגם אז אינו לוקה

הלכות פסולי המוקדשין פרק י"ג, הלכה א: **שֶׁלֹּשׁ מַחֲשָׁבוֹת הֵן שְׁפוֹסָלִין אֶת הַקִּרְבָּנוֹת... הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ שְׁלֹא לְשֵׁמוֹ, בְּגוֹן שְׂהִיָּה עוֹלָה וְנֶחֱשֵׁב שֶׁהוּא שְׁלָמִים.**

לדעת רש"י (מנחות ב, ב ד"ה אבל) מחשבת פיגול פוסלת בקדשים רק אם הוציאה בפה, וכן כתבו התוספות (פסחים סג, א ד"ה ר"מ) שמחשבת פיגול בקדשים "אינו פיגול עד שיוציא בשפתיו". אבל לדעת הרמב"ם מחשבה לבד פוסלת בקודש (משנה למלך).

והנה, כתב הרמב"ם (להלן פ"ח ה"ב) שאין לוקין על מחשבת פיגול מכיון "שאין המחשבה מעשה" ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו. והקשה על זה ה'תבואות שור' (ס"ד ס"ק ב): הרי

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עא

האיסור, והדיבור בפה אינו אלא גילוי המחשבה. ואם כן 'התראה' על פעולת הדיבור אינה נחשבת (כי ההתראה צריכה להיות על מעשה האיסור), ואין לומר שהתראה העדים היא על המחשבה שהרי בשעת ההתראה המחשבה כבר חלפה והקרבתו כבר נתפגל. ואם כן, גם כאשר המפגל אומר את מחשבתו בפיו אין כאן התראה עדים (שצריכה להיות קודם פעולת האיסור). וזו השאלה: מדוע אם כן צריך הרמב"ם לנמק שאין לוקין בגלל שזהו לאו שאין בו מעשה?

כיון שאין כאן מעשה. ואולי זו כוונת התבואות שור' - להקשות על מה שכתב הרמב"ם שאינו לוקה משום "שאין המחשבה מעשה", והרי לפי האמור מדובר באמירת המפגל (ולא במחשבה – כי על כך אין עדים) והיה על הרמב"ם לכתוב "שאין הדיבור מעשה"!

ובספר 'ערוגת הבושם' (יד"ד סי' י"ח) מבאר שקושיית התבואות שור' כך היא:

אם מחשבה לבד פוסלת, הרי מחשבת הפיגול היא עצם

יום רביעי ד' אלול ה'תשע"ב

בין קרבן פסח לחטאת

אלא לאכילה" (פסחים ע, ב) הרי השחיטה לשם חולין שעניינה להתיר באכילה, היא 'בת מינה' של השחיטה לשם פסח ופוסלת.

וב'מרחשת' (ח"א סי' ז) מבואר בדרך אחרת:

בהמשך הגמרא (שם) מוסבר טעם נוסף לכך שהמחשבה לשם חולין אינה פוסלת בקדשים - כיון שאפילו אם נתעלם ממחשבת החולין הרי זה כאילו שחט את הקרבן בסתם ללא מחשבה מיוחדת, ו"סתמא – כשרים".

ולפי זה מובן ההבדל בין כל הקדשים לפסח. בשאר הקרבנות, הקרבן מצד עצמו ('סתמא') עומד למה שהוקדש כי אי-אפשר לשנות את ייעודו, אבל קרבן פסח יכול להשתנות לקרבן שלמים בשאר ימות השנה, וכשהוקדש לשם פסח יתכן שיעבור זמנו ויוקרב כשלמים, וכדי שאכן ייחשב קרבן פסח לא די ב'סתמא' אלא צריך מחשבה מיוחדת לשמו. ולכן השוחט את הפסח ב'סתמא' פסול, והוא הדין כששחט את הפסח 'לשם חולין' – כי אם נתעלם ממחשבת החולין הרי הוא 'סתמא' ופסול.

הלכות פסולי המוקדשין פרק טו, הלכה יא: הפסח ששחטו במחשבת שנוי השם, בין ששנה שמו לשם זבח אחר בין ששנהו לשם חלין – פסול; שניאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לה'. מבואר בגמרא (מנחות ג, א ופרש"י) שמחשבה "לשם זבח אחר" פוסלת את הקרבן אבל מחשבה "לשם חולין" אינה פוסלת, כי דבר שהוא מינו עוקר את שמו אבל דבר שאינו מינו "אין שמו נתפס על הזבח לעקור את שמו" וחולין אינו מין קדשים. וכך פסק הרמב"ם לעיל (ה"ד) בקרבן חטאת: "שחטה לשם זבח אחר... פסולה כמו שביארנו, אבל אם שחטה לשם חולין הרי זו כשרה".

והקשה ה'משנה למלך' (בשם ברכת הזבח): אם כן, מה נשתנה קרבן פסח שגם כאשר "שינהו לשם חולין" – פסול?

ומבאר ה'אור שמח': חטאת היא לצורך גבוה ולכן מחשבה לשם זבח אחר שאף הוא לצורך גבוה פוסלת, "הואיל וקרוב היחס אצלם", אבל מחשבה לשם חולין "דרחוק יחס השחיטה, דכאן בא להתיר לאכילה וכאן עיקרו לצורך גבוה" נחשבת ל'לאו מינה' ואינה פוסלת, אבל בקרבן פסח "שלא בא מתחילתו

יום חמישי ה' אלול ה'תשע"ב

מתי נחשבת מצוה 'צורך היום'?

לדעת הרמב"ם 'צורך היום' במצוה הוא רק כאשר המצוה שייכת ליום מסוים זה, כגון לולב ביום הראשון של סוכות ומילה בשמיני, שעצם היום גורם למצוה. אך שריפת קדשים אינה שייכת ליום המסוים זה, אלא שכאשר קדשים נטמאו מצוה לשורפם ואינה נחשבת כ'צורך היום' ואין לעשותה ביום טוב. ולכן סובר הרמב"ם שאין מוציאים את המת ביום טוב כי גם מצוה זו, כמו שריפת קדשים, אינה שייכת ליום מסוים זה אלא שמאחר ומת באותו יום, המצוה נודמנה לו היום.

ולדעת שאר הראשונים, מילה ולולב דוחים יום טוב כי הן בגדר 'מצוה עוברת' (ואף מילה שניתן לדחותה, הרי רק ביום השמיני היא 'מילה בזמנה'), אך לשריפת קדשים אין זמן מוגבל ואפשר לעשותה מחר כמו היום ואינה נחשבת צורך היום. ואם כן הוצאת המת דומה למילה ולולב כי הקבורה (שתיעשה ע"י הנכרי) אף היא מצוה עוברת שחייבים לקיימה ביום המיתה, ולכן ההוצאה לצורך הקבורה נחשבת ל'צורך היום'.

הלכות פסולי המוקדשין פרק יט, הלכה ה: אין שרפת טמא ונותר ופגול דוחה את יום טוב.

בגמרא (ביצה ו, א) מבואר שאסור לקבור את המת ביום טוב על ידי ישראל. ונחלקו הראשונים: יש אומרים שהקבורה אסורה, אך להוציאו מותר שהרי הלכה כבית הלל שהמלאכות שהותרו ביום טוב לצורך אוכל נפש הותרו אף שלא לצורך אוכל נפש, ובלבד שנעשות לצורך היום, והוצאת המת היא צורך מצוה (ר"ן ורא"ש ביצה שם).

אך הרמב"ם כתב שגם הוצאת המת נאסרה ביום טוב כי המצוה שבדבר אינה מחשיבה זאת כצורך היום, והראיה שאין שורפים קדשים ביום טוב אף שהיא מצות עשה.

והנה, לכאורה מצאנו בפירוש שצורך מצוה נחשב כצורך היום, שהרי מטעם זה התירו בית הלל להוציא תינוק למולו ולולב לצאת בו, ומדוע שריפת קדשים אינה בכלל זה?

אלא נראה שמחלוקת הראשונים בהוצאת המת תלויה בטעם הדין שאין שורפים קדשים ביום טוב:

עבודת יום הכפורים בכהן גדול נשוי

יום שישי ו' אלול ה'תשע"ב

אינה מועילה ליחיד אלא אם כן עשה תשובה. וטעם הדבר הוא כי עם היות שהשעיר שייך לכל הציבור כולו וכל יחיד ויחיד נכלל בציבור, עם זאת הכפרה צריכה לחול על כל יחיד בפני עצמו (בתנאי שעשה תשובה). ועל פי הדגשה זו – שכפרת השעיר צריכה לחול על היחיד בפני עצמו – מובן מדוע הביא הכהן הגדול פר נוסף לכפרת עצמו (לקמן פ"ד ה"ד) ואינו נכלל בכפרת הכלל, כי נוסף להיותו איש הציבור כשלוחם ובא-כוחם של כל ישראל יש לו גם מציאות פרטית, ולכן עליו להביא פר נוסף לכפרת עצמו. וזו גם הסיבה לכך שהכהן הגדול צריך להיות נשוי וכולל את 'ביתו' ('זו אשתו') בכפרת עצמו, כי בכך משתמע שאת הפר שמביא לכפרת עצמו אינו מביא כנציג הציבור אלא כאיש פרטי.

(לקוטי שיחות ל"ב עמ' 110)

הלכות עבודת יום הכפורים פרק א, הלכה ב: עבודת כל חמש עשרה בהמות אלו תכריכן ביום זה... וכן שאר העבודות של יום זה... הכל עשוי בכהן גדול נשוי. שנאמר: וכפר בעדו ובעד ביתו; 'ביתו' – זו אשתו. לכאורה צריך להבין: מדוע קבעה התורה שכל עבודות יום הכיפורים צריכות להיעשות בכהן גדול נשוי דווקא, ובפרט שקודם לעבודות אלו "מפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו" נקודם ליום הכיפורים (להלן ה"ב)? ויש לבאר:

שעיר של יום הכיפורים מכפר על כל ישראל (רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ב) והיודי שהכהן הגדול מתוודה הוא בשליחות כל ישראל. מצד שני, אין השעיר מכפר על כל עבירות שבתורה, אלא אם עשה תשובה (שם). כלומר, כפרת השעיר על הציבור כולו הנעשית על ידי הכהן הגדול שהוא שלוחם של כל ישראל,

מתי עורכים הגרלה?

שבת קודש ז' אלול ה'תשע"ב

אלא שאם כן נשאלת השאלה: אם הגורל שייך רק בדברים שווים זה לזה, מדוע בדיעבד כשהשעירים 'אינן שווין' הם כשרים? והביאור: למרות שבאופן כללי הגורל הוא בדברים שווים – יתכן גם שהגורל יהיה בדברים שאינם שווים, כי למרות שבדרך כלל השכל מחייב לבחור בדבר הטוב יותר, האדם יכול להחליט שהרצון שלו לא ייקבע לפי מה שהשכל מחייב אלא על פי הגורל. לכן לכתחילה צריך הגורל של יום הכיפורים להיות בשני שעירים שווים זה לזה – כי בכלל עניין הגורל הוא בדברים שווים, אבל בדיעבד גם כשאנשים שווים כשרים – כי גם אז שייך לבחור על פי הגורל.

(ספר המאמרים מלקוט ח"ה עמ' קצ ובתערוכת)

הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה, הלכה יד: שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהיו שוין במראה ובקומה ובדמים, ולקחתן באחת. אף על פי שאינן שווין – בשרין. בתורת החסידות (תורה אור קכא, א. ובכ"מ) מוסבר שענין הגורל הוא למעלה מהשכל. שכן, כאשר לפנינו שני דברים שונים זה מזה ובאחד מהם יש מעלה שאין בזולתו – אין מקום לעריכת גורל, כי גם ללא גורל יש להעדיף את הטוב מבין השניים. דווקא כאשר שני הדברים שווים ואי-אפשר להכריע מצד השכל באיזה מהם לבחור – יש מקום לבחור על פי הגורל שלמעלה מהשכל. זוהי הסיבה להלכה ששני השעירים של יום הכיפורים, בהם נעשה הגורל, צריכים להיות 'שוין' במראה, בקומה ובדמים, כך שלא תהיה העדפה לאחד על השני.

המשך ביאור נלמס' ברכות ליום רביעי עמ' א

לדמות את שני הדינים, הָתָם – שם לענין מי שטעה והזכיר של חול בשבת, נִבְרָא בְּרִיבָא הוּא – האדם חייב לברך את כל השמונה עשרה ברכות כמו בחול, וְרַבֵּנָן הוּא דְלֹא אִמְרַחוּהוּ – אלא שחכמים לא הטריחוהו לברך את כולם מִשּׁוּם כְּבוֹד שְׁכֵת, ולכן אם התחיל גומרה, אֲבָל הָבָא – כאן לענין מי שנזכר שכבר התפלל, הָא צְלִי לִיה – הרי הוא כבר התפלל ויצא ידי חובתו, ולכן אין לו להמשיך ולגמור את הברכה, אלא יפסיק באמצע הברכה. הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין מי שכבר התפלל: וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, מִי שֶׁכָּבַר הִתְפַּלֵּל, וְנִכְנַס לְבֵית הַקְּנֵסֶת וּמָצָא

צָבֹר שְׂמֵתִפְלִין, אִם יִכּוֹל לְחַדֵּשׁ בָּהּ (בתפילה) דָּבָר, יִחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל. וְאִם לֹא, אֵל יִחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל. הגמרא מבארת מדוע הוצרך שמואל לומר את שני הדינים שמשניהם שמענו שמי שהתפלל אינו רשאי לחזור ולהתפלל: וְצָרִיכָא – וצריך שמואל להשמיענו שני דינים אלו, דְּאִי אִשְׁמַעִינָן קַמִּיָּיתָא – שאם היה משמיענו את הדין הראשון שאם נזכר שהתפלל מפסיק באמצע ברכה, היינו סבורים לומר דְּהָנִי מִלֵּי – שדבר זה אינו אלא במי שהתפלל פעם ראשונה בַּיָּחִיד וְגַם בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה שֶׁשָּׁכַח שֶׁהִתְפַּלֵּל הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל בַּיָּחִיד,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - א'ז' אלול ה'תשע"ב

יום ראשון א' אלול ה'תשע"ב

הלכות פסולי המקדשין

פרק ה

- 1 **א.** המפריש מעות לחטאתו, ומת - ילכו המעות לים המלח
- 2 **ב.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 3 **ג.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 4 **ד.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 5 **ה.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 6 **ו.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 7 **ז.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 8 **ח.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 9 **ט.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 10 **י.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 11 **יא.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 12 **יב.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 13 **יג.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 14 **יד.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 15 **טו.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 16 **טז.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 17 **יז.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 18 **יח.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 19 **יט.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 20 **כ.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 21 **כא.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 22 **כב.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 23 **כג.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 24 **כד.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 25 **כה.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 26 **כו.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 27 **כז.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 28 **כח.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 29 **כט.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 30 **ל.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 31 **לא.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 32 **לב.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 33 **לג.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 34 **לד.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 35 **לה.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 36 **לו.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 37 **לז.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 38 **לח.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 39 **לט.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 40 **לע.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות
- 41 **לס.** המפריש מעות לחטאתו ואבדו, והפריש מעות אחרות

פרק ו

- 1 **א.** כל הזבחים שנתערב בהן אחת מחטאות המתות
- 2 **ב.** נתערב בהן אחד מאסורי המזבח
- 3 **ג.** נתערבו קדשים בחלין תמימין
- 4 **ד.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 5 **ה.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 6 **ו.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 7 **ז.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 8 **ח.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 9 **ט.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 10 **י.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 11 **יא.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 12 **יב.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 13 **יג.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 14 **יד.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 15 **טו.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 16 **טז.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 17 **יז.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 18 **יח.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 19 **יט.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 20 **כ.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 21 **כא.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 22 **כב.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 23 **כג.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 24 **כד.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 25 **כה.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 26 **כו.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 27 **כז.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 28 **כח.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 29 **כט.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 30 **ל.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 31 **לא.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 32 **לב.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 33 **לג.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 34 **לד.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 35 **לה.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 36 **לו.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 37 **לז.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 38 **לח.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 39 **לט.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 40 **לע.** נתערב שור הקדש בשורים חל
- 41 **לס.** נתערב שור הקדש בשורים חל

טז. כל הקדשים - אפֿשר שיתֿעֿרבו מין במין, חוץ מן
החטאת עם האֿשם, שאין אֿשם אֿלא מזכרי הכֿבֿשים, ואין
לָהּ חטאת מן הכֿבֿשים אֿלא נִקְבָּה.
יז. וְכֵל אֱלוֹ הַמִּתְעַרְבִּין בַּחַיִּים - אם הקריב, הורֶצָה; שאין
בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין.
יח. בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצְאוּ מִירוֹשָׁלַיִם וְעַד מִגְדַּל עֶדֶר, וּכְמִדְתָּהּ -
כְּמִדְתָּהּ [זו] לְכָל רוּחַ - אם נִקְבָּה בַּת שְׁנֵתָהּ הִיא, כּוֹנֶסֶה
לְכֶפֶה [לבית] עַד שְׁתֵּמּוֹת; שְׁמָא חטאת הִיא. הִיָּתָה בַת
שְׁתֵּי, יָבִיא אוֹתָהּ שְׁלָמִים; וְיָבִיא עִמָּה לֶחֶם, שְׁמָא תוֹדָה
הִיא. מִצָּא זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים - אֵין לוֹ תִּקְנָה; שְׁמָא אִשָּׁם
הוא, וְעֵדִין לֹא כִּפְרוּ בַּעֲלָיו. מִצָּא זָכָר בֶּן שָׁנָה - מֵנִיחַ אוֹתוֹ
עַד שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם, וּמִבִּיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת תַּחֲתָיו, וּמִתְנָה
וְאוֹמֵר: 'אִם עוֹלָה הִזָּה, זֶה עוֹלָה תַּחֲתָיו; וְאִם שְׁלָמִים הִזָּה,
זֶה שְׁלָמִים תַּחֲתָיו'; וּמִקְרִיב הָאֶחָד עוֹלָה, וּנִסְכּוֹ מִשָּׁל
צָבוֹר, וְהָאֶחָד שְׁלָמִים עִם הַלֶּחֶם, שְׁמָא תוֹדָה הִזָּה. וְמָה
יַעֲשֶׂה בְּזֶה הַנִּמְצָא? יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ - שְׁאִפְלוֹ הִזָּה בְּכוֹר אוֹ
מַעֲשֹׂר, בְּמוֹמוֹ הוּא נֶאֱכָל; וְאִם פֶּסַח אַחֵר זָמֵנוּ הוּא, הָרִי זֶה
שְׁלָמִים; וּבִזְמָנוֹ, הִפֹּל נִזְהָרִין בּוֹ. וְאִם תֹּאמְרוּ: 'שְׁמָא אִשָּׁם
נִזְרִי, אוֹ מַצְרַע הוּא' - אֵינֶם מְצוּיִין תְּמִיד, לְפִיכָף לֹא חָשׂוּ
לָהֶם.
יט. נִתְעַרְבוּ קֳדָשִׁים בְּקֳדָשִׁים אַחֵר שֶׁנִּשְׁחָטוּ - יֵאָכֵלוּ
בְּחִמּוֹר שְׁבָהָן; נִתְעַרְבוּ בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין אוֹ בְּחִלִּין
שֶׁנִּשְׁחָטוּ בַּעֲזָרָה [- שְׁפִטוּלִין הֵן] - תַּעֲבֹר צוּרְתָן [- יִפְסְלוּ
בְּלִינָה], וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה.
כ. אֲבָרֵי חטאת שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאֲבָרֵי עוֹלָה - מֵנִיחִין הִפֹּל עַד
שִׁיפְסָדוֹ וְתַעֲבֹר צוּרְתָן, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן בַּעֲזָרָה בְּמָקוֹם
שֶׁשׁוֹרְפִין פִּסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.
כא. אֲבָרֵי שֶׁל בַּעֲלֵי מוֹמִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּאֲבָרֵי קֳדָשִׁים, אִפְלוֹ
אֲבָרֵי בְּאֵלָף אֲבָרִים - יֵצְאוּ הִפֹּל לְבֵית הַשְּׂרָפָה; וְאִפְלוֹ קָרְבוּ
כֵּלָן חוּץ מֵאֶחָד מִן הַתְּעַרְכָּת - הָרִי זֶה יִשְׂרָף בַּעֲזָרָה, בְּמָקוֹם
שֶׁשׁוֹרְפִין פִּסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.
כב. חֲתִיכוֹת קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּחֲתִיכוֹת קֳדָשִׁים
קִלִּים, הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנֶאֱכָלִין לְשָׁנֵי יָמִים - יֵאָכֵלוּ
בְּחִמּוֹר שְׁבָהָן.
כג. חֲתִיכָה שֶׁל חטאת טְמֵאָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל
חטאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוֹסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּשְׁטָמָא
שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה פְּרוֹסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטְּהוֹר - הָרִי זֶה
תַּעֲלָה [- מִתְבַּטֶּלֶת וּמוֹתֵרֶת], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
כד. אֲבָל חֲתִיכָה שֶׁל חטאת טְהוֹרָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה
חֲתִיכוֹת שֶׁל חֲלִין, וְכֵן פְּרוֹסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטְּהוֹר
שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה פְּרוֹסוֹת שֶׁל חֲלִין - הָרִי אֱלוֹ לֹא יַעֲלוּ,
אִלָּא יֵאָכֵל הִפֹּל לְכֹהֲנִים כָּכָל הַמִּדְמָעוֹת [- תַּעֲרֹבוֹת חוּלִין
וּקוֹדֶשׁ].

פֶּרֶק ז

א. כָּל הַפִּסּוּלִין לְעִבּוּדָה שֶׁמִּלְקוֹ [- שְׁחִיטָה מִיּוֹחֶדֶת לַעֲוֹפוֹת],
מְלִיקְתָן פִּסּוּלָה; וְאִם עַל פִּי שְׁאוֹתוֹ הָעוֹף פִּסּוּל, אֵינוֹ

עַל הַקֶּרְבָּן. אֲבָל קֶרְבָּנוֹת אֲנָשִׁים - הוֹאִיל וְכָל אֶחָד מֵהֶן
צָרִיף לְסִמֵּף עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ - הָרִי אֱלוֹ לֹא יִקְרְבוּ עַד שִׁיָּתֵן
הָאֶחָד חֲלָקוֹ [בַּבְּהֵמָה] לְחִבְרוֹ, אוֹ עַד שִׁיפֹל מוֹם כָּכָל
וְיִמְכְרוּ, וְיָבִיא כָּל אֶחָד בְּדָמֵי הִפָּה מֵאוֹתוֹ הַמִּין.
ה. נִתְעַרְבוּ מִין בְּשֵׁאִינוֹ מִינוֹ, כְּגוֹן עוֹלָה בְּשָׁלָמִים - לֹא
יִקְרְבוּ אִפְלוֹ בְּחִמּוֹר שְׁבָהָן; שְׁאִין מְבִיאִין קֳדָשִׁים לְבֵית
הַפִּסּוּל.
ו. וְכִשֶּׁם שְׁאִין מְמַעֲטִין בְּזִמָּן אֲכִילָתָן - כִּף אֵין מְמַעֲטִין
בְּאוֹכְלִיתָן, וְלֹא בְּמָקוֹם אֲכִילָתָן. אִלָּא כִּיִּצַּד יַעֲשֶׂה? יָרְעוּ עַד
שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיִמְכְּרוּ כָּל אֶחָד מֵהֶן לְבָדוֹ, וְיָבִיא בְּדָמֵי
הִפָּה שְׁבָהָן מִמִּין זֶה, וּבְדָמֵי הִפָּה שְׁבָהָן מִמִּין הָאַחֵר,
וְיִפְסִיד הַמוֹתֵר מִבֵּיתוֹ.
ז. אִם עַל פִּי שֶׁכָּבֶר הַקְּרִיב עוֹלָה שְׁחִיב בָּהּ, אוֹ שְׁלָמִים
שֶׁהָיָה חֵיב לְהַקְרִיב - הָרִי זֶה מְקַרֵּיב בְּדָמֵי הַתְּעַרְכָּת עוֹלָה
אַחֲרֵת וְשְׁלָמִים אַחֲרִים.
ח. חטאות שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּשָׁלָמִים - יָרְעוּ הִפֹּל עַד שִׁיפֹל בָּהֶן
מוֹם, וְיָבִיא בְּדָמֵי הִפָּה שְׁבָהָן שְׁלָמִים, וּבְדָמֵי הִפָּה שְׁבָהָן
חטאת; וְאִם קִדְּם וְהִקְרִיב חטאת אַחֲרֵת עַל חֵטֵא שֶׁהִפְרִישָׁה
לוֹ, כֵּלָן יָמוּתוּ.
ט. וְכֵן אִם נִתְעַרְבוּ מַעֲוֹת חטאת בְּמַעֲוֹת אִשָּׁם - לוֹקֶחַ שְׁתֵּי
בְּהֵמוֹת, וּמִחֲלָל [פּוֹדֵה] דָּמֵי חטאת כָּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עַל
חטאת, וְדָמֵי אִשָּׁם עַל אִשָּׁם. וְאִם כָּבֶר קֶרְבָה חטאתו, יוֹלִיף
כָּל הַמַּעֲוֹת לִים הַמִּלֵּח [- לֹא יִהְיוּ בָהֶם]; וְאִם כָּבֶר קֶרֶב
אִשָּׁמוֹ, יִפְלוּ הִפֹּל לְנִדְכָה.
י. תוֹדָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּחִמּוֹתָהּ [- הַחֲלִיף קֶרֶב בַּבְּהֵמָה אַחֲרֵת
וְנִתְקַדְּשׁוּ שְׁנֵיהֶם, וְנִתְעַרְבוּ] - שְׁנֵיהֶן יִקְרְבוּ, וְיִגִּיף הַלֶּחֶם
[שֶׁמִּבִּיאִים אִם הַתּוֹדָה] עִמָּהּ [- עִם שְׁנֵיהֶם]. וְכֵן אִם נִתְעַרְבָה
תוֹדָה בְּשֵׂאֵר זְבָחִים - אִם עַל פִּי שֶׁקֶרְבָה תוֹדָתוֹ, יָרְעוּ הִפֹּל
עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְּדָמֵי הִפָּה תוֹדָה אַחֲרֵת, וּבְדָמֵי
הִפָּה זְבַח אַחֵר.
יא. תוֹדָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּאֵיל נִזְרִי - שְׁנֵיהֶן יִקְרְבוּ, וְיִגִּיף הַלֶּחֶם
עִמָּהּ.
יב. בְּכוֹר שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּפֶסַח - שְׁנֵיהֶם יָרְעוּ עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם,
וְיֵאָכֵלוּ בְּכֹוֹר. וְלֵמָּה לֹא יִקְרְבוּ? לְפִי שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל לְכָל
אָדָם עַד חֲצוֹת, וְהַבְּכוֹר לְשָׁנֵי יָמִים, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אִלָּא
לְכֹהֲנִים; וְאֵין מְבִיאִין קֳדָשִׁים לְבֵית הַפִּסּוּל, וְאֵין מְמַעֲטִין
בְּאֲכִילָתָם [- לֹא גוֹרֵמִים שִׁיתַּמַּעַט זָמַן אֲכִילָתָם, וְאוֹכִילֵיהֶם].
יג. וְכֵן מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּפֶסַח - כִּשִּׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, יֵאָכֵלוּ
כְּמַעֲשֵׂר; הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעַרְבוּ, יֵאָכֵלוּ בְּמוֹמָן.
יד. וְכֵן שֵׂאֵר קֳדָשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּכֹוֹר וּבְמַעֲשֵׂר - יָרְעוּ עַד
שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיֵאָכֵלוּ בְּכֹוֹר שֶׁנִּפֹּל בּוֹ מוֹם, אוֹ כְּמַעֲשֵׂר
שֶׁנִּפֹּל בּוֹ מוֹם.
טו. אִשָּׁם שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּשָׁלָמִים - אִם עַל פִּי שְׁאִין מְקַרֵּיבִין
מִשְׁנֵיהֶם אִלָּא הָאִמּוּרִין, אֲבָל הַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל - לֹא יִקְרְבוּ, אִלָּא
יָרְעוּ עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְּדָמֵי הִפָּה אִשָּׁם, וּבְדָמֵי
הִפָּה שְׁלָמִים; וְיִפְסִיד הַמוֹתֵר מִבֵּיתוֹ. וְאִם קִדְּם וְהִקְרִיב
אִשָּׁמוֹ, שְׁנֵיהֶם יִפְלוּ לְנִדְכָה.

יא. חטאת העוף הבאה על הספק, ונודע לה שהיא חייבת
בה ודאי - אם עד שלא נמלקה נודע לה - תעשה ודאית,
ותאכל; ואם אחר שנמלקה נודע לה - הרי זה גומר הניח
דמה ותמציתו [- סחית הדם על המזבח], ותשרף, כדי שלא
יאמרו: 'חטאת העוף הבאה על הספק תאכל', שהרי
בתחלה על ספק באה.
יב. נודע לה שאינה חייבת בה מאחר שנמלקה - הרי זו
תקבר.

יום שני ב' אלול ה'תשע"ב

פרק ח

א. חטאת העוף שנתעברה בעולת העוף, או עולת העוף
שנתעברה בחטאת העוף - אפלו אחד ברבוא [עשרת
אלפים] - כלן ימותו. במה דברים אמורים? בשהיו
מפרשות בשעת לקיחת הבצלים, זו חטאת וזו עולה; אבל
אם הביא עופות לחובתו, מהן חטאת ומהן עולה, ולא פרש
אלא כלן סתומות, ונתעברה חטאת או עולה בחובה זו [-
בין] הסתומה [שיש בה חטאת ועולה] - יש להן דינים
אחרים.
ב. וכיצד דיניהם? אם נתעברה חטאת בחובה זו הסתומה,
אין פשר אלא מנין חטאות שבחובה בלבד; אבל מנין
העולות שבחובה, עם החטאת שנתעברה בהן - פסולין,
שהרי נתעברה חטאת בעולות.
ג. לפיכך, אם היתה החובה שתיים בחטאת [- התערבו שתי
חטאות בארבע סתומות, והזה חצי קן למטה וחצי למעלה] -
חצי החובה [- הקן] פשר, וחציה פסול; ויראה לי שהוא
עושה כלם למטה כמעשה חטאת.
ד. וכן אם נתעברה עולה בחובה זו הסתומה, אין פשר
אלא מנין עולות שבחובה; אבל מנין החטאות שבחובה,
עם העולה שנתעברה בהן - פסולין, שהרי נתעברה עולה
בחטאות; בין שהיתה החובה הסתומה מרבה על העולות
שנתעברו בה, בין שהיו העולות מרבות על החובה
הסתומה, בין שהיו שתייהן שוות - אין פשר אלא מנין
עולות שבחובה. לפיכך אם היתה החובה שתיים בעולה -
חצי החובה פשר, וחציה פסול; ויראה לי שהוא עושה כלן
למעלה כמעשה עולה.
ה. חובה סתומה [- קן שלא פירש איזו לחטאת ואיזו לעולה]
וחובה אחרת סתומה שנתעברו, בין שהיו שתייהן משם
אחד, כגון קני זבים עם קני זבים, או משני שמות, כגון
קני זבים עם קני יולדות, בין שהיו שתייהן לאדם אחד, בין
שהיו לשנים - אם היו שניהן שוות [במספרם], מחצה פשר
ומחצה פסול; בין שעשה הכל למעלה, או הכל למטה, או
עשה חצין למעלה וחצין למטה - לעולם מחצה פשר
ומחצה פסול, מפני שהכל חצין עולה וחצין חטאת,
והחטאת למטה והעולה למעלה - אם עשה הכל למעלה,
חצין פשרות והן העולות; ואם עשה כלן למטה, חצין

1 פנבלת העוף הטהור לטמאה [- שמטמא באכילתו]. וכן אם
2 מלק בלילה, או ששחט חלין בפנים וקדשים בחוץ - אינם
3 פנבלה.
4 ב. מלק [שחיטה מיוחדת בעוף] תורים שלא הגיע זמן
5 [להקריבה], וכני יונה שעבר זמן, ושיבש גפה [הכנף],
6 ונסמית עינה, ושנקטעה רגלה - הרי זו נבלה לכל דבר.
7 זה הכלל: כל שהיה פסולה בקדש - פסולה, ואינה נבלה;
8 לא היה פסולה בקדש, הרי זו נבלה לכל דבר.
9 ג. לפיכך, המולק ונמצאת טרפה, או שמלק בספין, או
10 שמלק חלין בפנים וקדשים בחוץ - הרי זו נבלה לכל דבר;
11 שאין המליקה מתרת ומטהרת אלא דבר שהוא פשר
12 למזבח.
13 ד. אבל הנרבע [- שבאו או הובאו על אדם], והמקצה [-
14 הופרש לעבודה זרה], והנעבד [כאליל], והאנתן [- מתנת
15 זונה], והמחיר [- החליף כלב בבהמה], והשטמטם [- סתום,
16 ואין מינו ניכר], והאנדונינוס [- שיש לו אברי זכר ונקבה],
17 שנמלקו - הרי אלו נבלה לכל דבר, ומטמאין בגדים
18 [כשאכלם והגיע] בבית הבליעה; שאין הקדשה חלה עליהן,
19 והרי אין פסולן בקדש.
20 ה. כבר בארנו כמעשה הקרבנות, שחטאת העוף נעשית [-
21 נזק דמה] למטה [- בחציו התחתון של המזבח], ועולת העוף
22 למעלה. חטאת העוף שעשיה למעלה - פסולה, בין שעשיה
23 הניתה כמעשה חטאת, בין שעשיה כמעשה עולה, בין
24 שעשיה לשם עולה, בין שעשיה לשם חטאת.
25 ו. וכן עולת העוף שעשיה למטה - אפלו מלק סימן אחד
26 [- קנה או וושט] למטה וסימן אחד למעלה - פסולה, בין
27 שמלקה כמליקת עולה, בין שעשיה כמעשה חטאת, בין
28 שעשיה לשם עולה, בין שעשיה לשם חטאת.
29 ז. חטאת העוף שמלקה למשן כמליקת עולה לשם חטאת,
30 או כמעשה חטאת לשם עולה, או כמעשה עולה לשם
31 עולה - פסולה.
32 ח. וכן עולת העוף שעשיה למעלה כמעשה חטאת לשם
33 עולה, או כמעשה חטאת לשם חטאת - פסולה; כמעשה
34 עולה לשם חטאת - כשרה, ובלבד [- אלא] שלא עלת
35 לבצלים משום חובה [- ויביאו קרבן חדש].
36 ט. כל אלו העופות שנפסלו מפני מקום עשייתן, או מפני
37 שנוי מעשייתן, או שנוי שמן [שלא נשחטו לשמן] - אינן
38 פנבלת העוף לטמאה [- ואינם מטמאים באכילתם]. וכן
39 חטאת העוף או עולת העוף שנתפגלה [נפסלה ע"י מחשבה
40 לא נכונה], או נטמאת, או נעשית נותר - אינה מטמאה
41 בבית הבליעה פנבלת העוף; שכל אלו פסולן בקדש.
42 י. חטאת העוף הבאה על הספק - נעשית כמזוזה, ואינה
43 נאכלת, אלא תשרף, ככל פסולי המקדשין. וכיצד תבוא על
44 הספק? כגון שהיתה האשה ספק זבה, או ספק יולדת, וכל
45 פיוצא בה. ואין לנו חטאת בהמה על ספק; שאם נסתפק
46 לו אם חטא או לא חטא - יביא אשם תלוי, כמו שיתבאר
47 בהלכות שגגות.

1 כְּשֵׁרוֹת וְהֵן הַחֲטָאוֹת. עֲשֵׂה חֻצֵּין לְמַעַלָּה וְחֻצֵּין לְמַטָּה - חֻצֵּי
2 הַחֻצֵּי שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמַעַלָּה כָּשֶׁר, מִפְּנֵי הַתַּעֲרֻכָּת, וְהוּא עוֹלוֹת;
3 וְחֻצֵּי הַחֻצֵּי שֶׁל מַטָּה כָּשֶׁר, וְהוּא חֲטָאוֹת.

4 ו. הֵיוּ שְׁתֵּי הַחוּבוֹת הַסְּתוּמוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ זוּ גְדוּלָּה מִזוּ, כְּגוֹן
5 שֶׁהִיָּתָה אַחַת אֲרֻבָּעָה עוֹפוֹת וְהַשְּׁנִיָּה שֹׁשָׁה - אִם עֲשֵׂה הַכֹּל
6 לְמַעַלָּה, אוֹ עֲשֵׂה הַכֹּל לְמַטָּה - מִחֻצָּה פְּסוּל וּמִחֻצָּה כָּשֶׁר,
7 מִטַּעַם שֶׁבִּאֲרָנוּ. עֲשֵׂה חֻצֵּין לְמַטָּה וְחֻצֵּין לְמַעַלָּה - אִם אַחֵר
8 שֶׁשָּׂאֵל עֲשֵׂה כֵן, הַמוֹעֵט כָּשֶׁר; וְאִם מִדַּעְתּוֹ עֲשֵׂה, הַמְּרֻבָּה
9 כָּשֶׁר.

10 ז. זֶה הַכֹּל: כָּל שֶׁעֲשֵׂה הַכֵּהֵן מִדַּעְתּוֹ חֻצֵּין לְמַעַלָּה וְחֻצֵּין
11 לְמַטָּה, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשָּׁל אֶחָד לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה -
12 הֵרִי זֶה הַמְּרֻבָּה כָּשֶׁר; הוּאִיל וְדָבָר יָדוּעַ שֶׁמִּקְצַת קֶרֶבְנוֹתָיו
13 לְמַעַלָּה וּמִקְצַתָּן לְמַטָּה, יִהְיוּ כָּל קֶרֶבְנוֹתָיו כָּשִׁירִים.

14 ח. שְׁנֵים שְׁלֹקְחוֹ קִנְיָהֶם בְּעֶרְבוֹב, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ דָּמִי קִנְיָהֶם
15 לַכֵּהֵן - לֹאִיָּה שִׁירְצָה הַכֵּהֵן יִקְרִיב חֲטָאת, וּלֹאִיָּה שִׁירְצָה
16 יִקְרִיב עוֹלָה; שְׂאִין הַקִּנְיָן מִתַּפְרָשִׁין אֲלֹא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים
17 אוֹ בַּעֲשִׂית הַכֵּהֵן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

18 ט. הֵיוּ לִפְנֵי הַכֵּהֵן חֲטָאוֹת וְעוֹלוֹת - עֲשֵׂה שְׁתֵּיהֶן לְמַעַלָּה,
19 אוֹ שְׁתֵּיהֶן לְמַטָּה - מִחֻצָּה כָּשֶׁר וּמִחֻצָּה פְּסוּל. עֲשֵׂה חֻצֵּין
20 לְמַעַלָּה וְחֻצֵּין לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִם הַחֲטָאוֹת הֵם שֶׁעֲשֵׂה
21 לְמַטָּה אוֹ הָעוֹלוֹת - הֵרִי הַכֹּל פְּסוּל; שְׂאִין אוֹמֵר: הָעוֹלוֹת
22 הֵן שֶׁעֲשֵׂה לְמַטָּה, וְהַחֲטָאוֹת לְמַעַלָּה.

23 י. הֵיוּ לִפְנֵי שְׁלֹשָׁה צְבוּרֵי עוֹפוֹת, אֶחָד חֲטָאוֹת וְאֶחָד
24 עוֹלוֹת, וְהָאֶחָד סְתוּם חֻצֵּיו עוֹלוֹת וְחֻצֵּיו חֲטָאוֹת, וְלֹא פָּרְשׁוּ
25 - אִם עֲשֵׂה בִּלְוֵן לְמַעַלָּה אוֹ לְמַטָּה - מִחֻצָּה כָּשֶׁר וּמִחֻצָּה
26 פְּסוּל.

27 יא. עֲשֵׂה חֻצֵּין לְמַעַלָּה וְחֻצֵּין לְמַטָּה - אִין הַכָּשֶׁר אֲלֹא
28 הַסְּתוּם בְּלִבְדֹּ שֶׁעֲשֵׂה חֻצֵּיו לְמַעַלָּה וְחֻצֵּיו לְמַטָּה, וְהוּא
29 מִתְחַלֵּק בֵּין הַבְּעָלִים, וְעוֹלָה לְשִׁנְיָהֶם; שֶׁהֵרִי הַכֵּהֵן אִינוֹ יוֹדַע
30 לֹאִי זֶה מִהֵן פָּרֵשׁ וְלֹאִי זֶה מִהֵן הִיָּה הַסְּתוּם. וְשְׁנֵי הַצְּבוּרִין
31 הַמְּפֹרָשִׁין - פְּסוּלִין, שֶׁהֵרִי לֹא יָדַע אִיזוֹ עֲשֵׂה לְמַעַלָּה וְאִיזוֹ
32 עֲשֵׂה לְמַטָּה, וְשִׁמָּא הָעוֹלָה נַעֲשִׂית לְמַטָּה וְהַחֲטָאת לְמַעַלָּה.

פֶּרֶק ט

34 א. קֵן סְתוּמָה [- שלא פירש איזו לחטאת ואיזו לעולה] [שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה גּוֹזֵל לְאוּרִי, אוֹ שֶׁפָּרַח לְבֵין הָעוֹפוֹת [שְׁדִינִם]
35 שִׁמְיוֹתוֹ בִּלְוֵן, אוֹ שִׁמְתָה גּוֹזֵל אֶחָד - יִקַּח זֹג לְשָׁנִי.

36 ב. פָּרַח לְבֵין [קִינִים אַחֲרוֹת] הַקֶּרְבוֹת - פְּסוּל, וּפְסוּל אֶחָד
37 כְּנֻגָּד; שֶׁהַגּוֹזֵל הַפּוֹרֵחַ מִקֵּן סְתוּמָה לְבֵין הַקֶּרְבוֹת, פְּסוּל
38 וּפְסוּל אֶחָד כְּנֻגָּד. כִּיצַד? פָּרַח גּוֹזֵל מִן הַסְּתוּם לַעֲשֶׂרָה
39 עוֹפוֹת סְתוּמוֹת - אִם עֲשֵׂה חֲמִשָּׁה לְמַטָּה וְשֹׁשָׁה לְמַעַלָּה,
40 הֵרִי חֲמֵשׁ עוֹלוֹת כְּשֵׁרוֹת מִהַחֲמִשָּׁה עוֹפוֹת שֶׁנַּעֲשִׂו לְמַטָּה; שְׂאִין
41 חֲטָאוֹת כְּשֵׁרוֹת מִהַחֲמִשָּׁה עוֹפוֹת שֶׁנַּעֲשִׂו לְמַטָּה; שְׂאִין
42 אוֹמֵר: שִׁמָּא הַגּוֹזֵל הַפּוֹרֵחַ, הוּא אֶחָד מִהַחֲמִשָּׁה שֶׁל מַטָּה.
43 ג. וְכֵן אִם עֲשֵׂה מִהֵן שֹׁשָׁה לְמַטָּה וְחֲמִשָּׁה לְמַעַלָּה - נִמְצָא
44 הַכָּשֶׁר חֲמֵשׁ חֲטָאוֹת וְאַרְבַּע עוֹלוֹת; שְׂאִין אוֹמֵר, שֶׁהַגּוֹזֵל
45 מִהַחֲמִשָּׁה שֶׁל מַעַלָּה. נִמְצָא הַכָּשֶׁר מִהַעֲשָׂרָה, תִּשְׁעָה - הֵרִי

47 פְּסוּל אֶחָד. אֲרֻבָּעָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת וְאַרְבַּעָה עוֹפוֹת שְׁנִיּוֹת
48 סְתוּמוֹת, פָּרַח אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת לְשִׁנְיּוֹת - פְּסוּל אֶחָד מִן
49 הַשְּׁנִיּוֹת. אַחֵר שֶׁנִּתְעַרְבוּ, חֲזוֹר אֶחָד מִן הַשְּׁנִיּוֹת וּפָרַח
50 לְרֵאשׁוֹנוֹת - פְּסוּל אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת; וְנִמְצָא הַכָּשֶׁר מִן
51 הָרֵאשׁוֹנוֹת [נִשְׁאָר] שְׁתֵּים בְּלִבְדֹּ.

52 ד. חֲזוֹר אֶחָד וּפָרַח מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת לְשִׁנְיּוֹת, אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם
53 - אִין מוֹסִיף לְהַפְסִיד יִתֵּר עַל זֶה; שֶׁאֶפְלוּ הֵן מְעַרְבוֹת בִּלְוֵן
54 זוּ בּוֹ - מִחֻצָּה כָּשֶׁר וּמִחֻצָּה פְּסוּל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

55 ה. צְבוּר אֶחָד יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וּבִשְׁנֵי אֲרֻבָּעָה, וּבִשְׁלִישִׁי
56 שֹׁשָׁה, וּבִרְבִּיעִי שְׁמוֹנֶה, וּבַחֲמִישִׁי עֲשָׂרָה, וּבִשְׁשִׁי שְׁנֵים
57 עֲשָׂרָה, וּבִשְׁבִּיעִי אֲרֻבָּעָה עֲשָׂרָה, וּפָרַח גּוֹזֵל מִן הָרֵאשׁוֹנָה
58 לְשִׁנְיָה, וְאֶחָד מִן הַשְּׁנִיָּה לְשִׁלְשִׁית, וּמִשְׁלִישִׁית לְרִבְעִית,
59 וּמִרְבִּיעִית לְחֲמִישִׁית, וּמִחֲמִישִׁית לְשִׁשִּׁית, וּמִשִּׁשִּׁית
60 לְשִׁבְעִית, וְחֲזוֹר אֶחָד וּפָרַח מִצְבוּר לְצְבוּר, עַד שֶׁחֲזוֹר
61 לְרֵאשׁוֹנָה שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה הָרֵאשׁוֹן - פְּסוּל אֶחָד בְּהִלְכָּתוֹ
62 וְאֶחָד בְּחֻזְרָתוֹ: הָרֵאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה אִין לָהֶם כְּלוּם,
63 וְהַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת, הִרְבִּיעִית יֵשׁ לָהּ אֲרֻבָּעָה,
64 הַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שֹׁשָׁה, הַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ שְׁמוֹנֶה, הַשְּׁבִיעִית
65 יֵשׁ לָהּ שְׁנֵים עֲשָׂרָה. חֲזוֹר אֶחָד וּפָרַח פַּעַם שְׁנִיָּה מִזוֹ לְזוֹ,
66 וְחֲזוֹר וּפָרַח מִן הָאֲחֻרּוֹנָה לְשִׁלְמַעַלָּה מִמֶּנָּה עַד שֶׁחֲזוֹר
67 לְרֵאשׁוֹנָה - פְּסוּל אֶחָד בְּהִלְכָּתוֹ וְאֶחָד בְּחֻזְרָתוֹ: הַשְּׁלִישִׁית
68 וְהִרְבִּיעִית אִין לָהֶם כְּלוּם, הַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת
69 כְּשִׁירִים, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ אֲרֻבָּעָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ עֲשָׂרָה.
70 פָּרַח פַּעַם שְׁלִישִׁית גּוֹזֵל מִזוֹ לְזוֹ, וְחֲזוֹר פַּעַם רְבִיעִית מִזוֹ לְזוֹ
71 - פְּסוּל אֶחָד בְּהִלְכָּתוֹ וְאֶחָד בְּחֻזְרָתוֹ: הַחֲמִישִׁית וְהַשִּׁשִּׁית
72 נִפְסְלוּ בִּלְוֵן, וְהַשְּׁבִיעִית נִשְׁאָרוּ לָהּ שְׁמוֹנֶה עוֹפוֹת כְּשִׁירִין.
73 כְּשִׁיעֲשֵׂה הָאֲרֻבָּעָה עֲשָׂרָה שָׁבַע לְמִטָּה וְשָׁבַע לְמַעַלָּה - יִהְיֶה
74 שְׁמוֹנֶה מִהֵן כְּשִׁירִין וְהַשֹּׁשָׁה פְּסוּלִין, מִפְּנֵי תַּעֲרֻכָּת גּוֹזְלוֹת
75 אֵלוֹ שֶׁפָּרַחוּ בְּהִלְכָּהּ וּבְחֻזְרָהּ.

76 ו. קֵן סְתוּמָה וְקֵן מְפֹרָשֶׁת, פָּרַח מִן הַסְּתוּמָה לְמִפְרָשֶׁת -
77 יִקַּח זֹג לְשָׁנִי [הַנִּשְׁאָר מִהַסְּתוּמָה]. חֲזוֹר, אוֹ שֶׁפָּרַח אֶחָד מִן
78 הַמְּפֹרָשֶׁת לְסְתוּמָה, וְלֹא יָדַע זֶה שֶׁפָּרַח אִם הִיָּה עוֹלָה אוֹ
79 חֲטָאת - יָמוּתוּ כָּל הָעוֹפוֹת שֶׁבַּסְּתוּמָה; שְׂאִם עוֹלָה נִתְעַרְבָה
80 בָּהֶן - כָּל הַחֲטָאוֹת שָׁבָה פְּסוּלוֹת, וְאִם חֲטָאת נִתְעַרְבָה בָּהֶן
81 - כָּל הָעוֹלוֹת שָׁבָה פְּסוּלוֹת; לְפִיקָף יָמוּתוּ בִּלְוֵן.

82 ז. חֲטָאת מִכָּאן וְעוֹלָה מִכָּאן וּסְתוּמָה בְּאִמְצָע, פָּרַח מִן
83 הָאִמְצָע לְצִדֵּינָן אֶחָד הִילָף וְאֶחָד הִילָף - לֹא הַפְסִיד כְּלוּם,
84 אֲלֹא יֵאמָר: 'זֶה שֶׁהִלָּף אֲצֵל הַחֲטָאוֹת חֲטָאת, וְזֶה שֶׁהִלָּף
85 אֲצֵל הָעוֹלוֹת עוֹלָה הוּא'. חֲזוֹר אַחֵר שֶׁנִּתְעַרְבוּ, וּפָרַח אֶחָד
86 מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן לְאִמְצָע - הַשְּׁנֵים הָאִמְצָעִים יָמוּתוּ,
87 שֶׁהֵרִי הֵן חֲטָאת וְעוֹלָה מְעַרְבִין; וְהַצִּדִּין, אֵלוֹ יִקְרְבוּ
88 חֲטָאת וְאֵלוֹ עוֹלָה כְּשֶׁהֵיוּ. פָּרַח מִן הָאִמְצָעִים לְצִדֵּינָן -
89 בִּלְוֵן יָמוּתוּ; שְׂמָא עוֹלָה נִתְעַרְבָה בַּחֲטָאוֹת וְחֲטָאוֹת בְּעוֹלוֹת.

90 פֶּרֶק י

91 א. הָאִשָּׁה שֶׁאִמְרָה: 'הֵרִי עָלַי קֵן כְּשֶׁאֵלֵד זָכָר' - יִלְדָה זָכָר,
92 מִבִּיאָה אֲרֻבָּעָה עוֹפוֹת: שְׁנֵים לְנִדְרָה, וְהֵן עוֹלָה כְּמוֹ

יום שלישי ג' אלול ה'תשע"ב

פרק יא

48
49
50 א. כל המנחות שקמץין [- שנטל קומץ להקריבה] אחד מן
51 הפסולין לעבודה, הרי הן פסולות; וכן אם לקט הלבונה
52 [מהמנחה, והקטירה] - פסל, אף על פי שלא קמץ.
53 ב. קמץ הכשר ונתן לפסול, קמץ בימינו ונתן לשמאלו
54 ואחר כך נתנו לכלי, קמץ מקלי קדש ונתן לכלי חל - פסול.
55 ג. קמץ ועלה בידו צרור, או גרגר מלח, או קרט לבונה -
56 פסל.
57 ד. קמץ עד שהוא בחוץ [לעזרה], ונכנס לפנים - יחזור
58 ויקמץ בפנים, וכשר.
59 ה. נתפצר הקמץ על גבי הרצפה - יחזור ויאספנו.
60 ו. היתה המנחה שלא בכלי שרת [- כלי קודש], או שהיה
61 קמצה שלא בכלי שרת, או שהעלהו למזבח שלא בכלי
62 שרת, או שבללה בשמן שלה חוץ לעזרה - פסולה, עד
63 שתהיה בלילה בפנים.
64 ז. כל המנחות שניצק השמן עליהן הפסול לעבודה, כגון
65 היר וכיצא בו, או שבללן, או פתחן [לפתיתים], או מלחן
66 - פשרות. הגישן [למזבח] או הניחן - חוזר הפה וימגיש או
67 מניח; ואם לא הגיש ולא הניח הפה - פשרות, שגאמר:
68 "והביאה אל בני אהרן, וקמץ" - מקמיצה ואילך מצות
69 כהנה; למד על יציקה [של השמן] ובלילה שפשרה בזר.
70 ח. מנחה שנפל לתוכה שמן מנחה אחרת, או שמן חלין
71 כל שהוא - נפסלה; חסר שמנה, פסולה. חסר לבונה,ה
72 פשרה; והוא שיהיו עליה שני קרטי [- כמות קטנה] לבונה;
73 אכל קרט אחד, פסולה - שגאמר: "את כל לבונה".
74 ט. רבה שמנה ולבונה, עד שני לגין לכל עשרון ושני
75 קמצי לבונה לכל מנחה - פשרה; שני לגין או שני קמצין
76 או יתר על זה - פסולה.
77 י. מנחת חוטא [שאין לשים בה שמן ולבונה] שנתן שמן
78 עליה או על הקמץ שלה - נפסלה. נתן עליה לבונה,
79 ילקטנה; היתה שחוקה - הרי זו פסולה מספק, שהרי אי
80 אפשר ללקט.
81 יא. נתן שמן על שיריה אחר שקמץ - אינו לוקה ולא
82 פסלה, שהרי הקמץ כשר.
83 יב. נתן משהו שמן על גבי כזית מן המנחה, פסלה מספק;
84 אכל אם נתן השמן על פחות מכזית, לא פסלה. ואינו פוסל
85 בלבונה עד שיתן כזית לבונה.
86 יג. אפילו נתן הלבונה על כל שהוא מן המנחה - פסל עד
87 שילקט.
88 יד. גבלה במים וקמץ - פשרה; לא נאמר "חרכה" [-
89 שתהיה יבישה] אלא משמן.
90 טו. מנחה שקמצה פעמים - פשרה, אפילו פעמים רבות;
91 והוא שיקטיר כזית בבת אחת, שאין הקטרה פחותה
92 מכזית.

1 שבארנו, ושנים לחובתה [בכל יולדת] - משום לדה, והן
2 אחד עולה ואחד חטאת. נמצאת למד, שהפכה צריך לעשות
3 שלש פרידין [עופות] למעלה, ופרידה אחת למטן. טעה
4 ועשה שנים למעלן ושנים למטן ולא נמלך [- לא שאל
5 האשה: איזו חטאת ואיזו עולה] - צריכה להביא עוד פרידה
6 אחת, ויקריבה למעלה. במה דברים אמורים? בשהביאה
7 הארבעה ממין אחד, שהיו כלן תורין או כלן בני יונה; אבל
8 אם היו שתי תורין עם שני בני יונה, ועשה שנים למעלה
9 ושנים למטה - צריכה להביא עוד תור וכן יונה, ויעשה
10 שתייהן למעלה כדי לצאת ידי חובתה. שאם עשה בתחלה
11 שתי תורין למטה, צריכה תור למעלה להשלים חובתה;
12 ואם עשה שני בני היונה למטה, צריכה בן יונה למעלה
13 להשלים חובתה; שאין אדם מביא חובתו גזל אחד תור
14 ואחד בן יונה, אלא או שניהן תורין או שניהן בני יונה.
15 ב. פרשה נדרה ואמרה לכהן: 'אלו לנדרך ואלו לחובתי',
16 ועשה אותן הפה שנים למעלה ושנים למטה, ולא ידע
17 איזה מהן עשה למעלה - צריכה להביא שלשה עופות,
18 שנים לנדרה ואחד להשלים חובתה, ויעשו השנים למעלה;
19 שהרי פרשה נדרה, ושמה שנים של נדר נעשו למטה, שהם
20 פסולות. במה דברים אמורים? בשהביאה הארבעה
21 שפרשה נדרה בשנים מהן ממין אחד; אבל אם היו שני
22 מינין, תביא ארבעה אחרים - שנים ממין שפרשה בו נדרה
23 יעשו לנדרה, ושנים מאיזה מין שתירצה יהיו לחובתה,
24 ויעשו אחד למעלה ואחד למטה.
25 ג. קבעה [מין] נדרה ואמרה: 'אם אלה זכר, הרי עלי שתי
26 תורים', וילדה, והביאה ארבעה עופות, שנים לנדרה ושנים
27 לחובתה, ועשה שנים למעלה ושנים למטה, ולא ידע איזה
28 נעשה למעלה ולא איזה נעשה למטה, וגם היא שכתה ולא
29 ידעה באיזה מין קבעה נדרה, אם בתורים אם בבני יונה -
30 הרי זו צריכה להביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה,
31 ויעשו ארבעתן למעלה, ותביא גזל אחד [מאיזה מין
32 שתירצה] להשלים חובתה, ויעשה למעלה; שפכר עשה
33 שנים למטה שהם חטאת. במה דברים אמורים? בשהביאה
34 הארבעה תחלה ממין אחד; אבל אם היו שני מינין, צריכה
35 להביא שלשה עופות - שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה,
36 ותביא לחובתה שתי תורים או שני בני יונה להעשות אחד
37 למעלה ואחד למטה. וכן אם נתנתם לכהן, ושכתה מה
38 נתנה לו, והלך הפה ויעשה, ואינו יודע היכן עשה, אם הכל
39 למעלה אם הכל למטה, או מחצה למעלה ומחצה למטה
40 - הרי זו תביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה, ותביא
41 שתי תורים או שני בני יונה לחובתה.
42 ד. קבעה חובתה וקבעה נדרה, ושכתה במה קבעה,
43 ואפשר שחובתה כפש לעולה ופרידה אחת תור או בן יונה
44 לחטאת - לפיכך תביא שש פרידין, ארבעה לנדרה ושנים
45 לחובתה, ועוד תביא חטאת אחת בן יונה או תור עם
46 הפכש; נמצאת שהביאה שבעה עופות.
47 ה. וכל החטאות האלו אינן נאכלות, מפני שהן ספק.

1 טז. הקריב הקמץ בלא מלח - פסולה; שהמלח מעכב
2 במנחה, כמו שבארנו. מנחה שחטרה קדם קמיצה - יביא
3 מתוך ביתו וימלאנה; שהקמיצה היא הקובעת, לא נתינתה
4 בכלי שרת.
5 יז. התנדב קמץ לבונה בפני עצמו [- בלי מנחה] - אם חסר
6 כל שהוא, פסול. וכן שני בזיכי לבונה שעם הלחם [- לחם
7 הפנים] - אם חסר אחד מהן כל שהוא, פסולין; עד שהיהו
8 שני קמצין מתחלה ועד סוף.
9 יח. הפריש שני קמצין [של לבונה] למנחה אחת, ואבד
10 אחד מהן - קדם קמיצה, לא הקבץ [והשתייר למנחה -
11 וכשרה]; לאחר קמיצה, הקבץ, ופסולה, מפני שרבה [הוסיף
12 לבונתה. וכן אם הפריש ארבעה קמצין לשני בזיכי
13 לחם, ואבדו שנים מהם - קדם סלוק הבזיכין [מהשולחן
14 לשם הקרבתו], לא הקבצו ויכשרים; לאחר סלוק הבזיכין,
15 הקבצו, ופסולין, מפני הרבוי.
16 יט. קמץ מנחה שנטמא, והקטירו - הציץ [של הכהן הגדול]
17 מרצה [מכפר], שנטמא: "ונשא אהרן את עון הקדשים";
18 יצא הקמץ חוץ לעזרה והכניסו והקטירו - אין הציץ
19 מרצה; שהציץ מרצה על הטמא, ואינו מרצה על היצא.
20 כ. קמץ את המנחה, ואחר כך נטמאו שריה בלן, או
21 נשרפו, או יצאו חוץ לעזרה, או אבדו - לא יקטיר הקמץ;
22 ואם הקטיר, הרצה. נשאר מעט מן השירים בכשרותן -
23 יקטיר הקמץ, ואותן השירים שנשארו אסורין באכילה.
24 כא. היתה מחיצה מלמטה בכלי שיש בו עשרון של מנחה
25 - אף על פי שהוא מערב מלמעלה, לא יקמץ; ואם קמץ,
26 פסולה.
27 כב. היה הכלי חלוק במחיצה מלמעלה ומערב מלמטה -
28 קומץ ממנו.
29 כג. חלק העשרון בכלי אחד, ואין חלקיו נוגעין זה בזה,
30 ואין ביניהן מחיצה - הרי זה ספק אם מצרף הפלי לקמיצה
31 או אינו מצרף. לפיכך לא יקמץ; ואם קמץ, לא יקטיר. ואם
32 הקטיר, הרצה [- התקבל]; ולא יאכלו השירים.
33 כד. קמץ ונתן הקמץ למעלה על השלחן כנגד גבה מערכת
34 לחם הפנים - קדשו השלחן להפסל [- אם ילון או יצא חוץ
35 לעזרה], אכל אינו מקדשו לקרב; ואינו קרב עד שיתקדש
36 בכלי שרת הראוי לקמץ.
37 כה. הדביק הקמץ לדפן הפלי וקמץ, או שהפך הפלי על
38 ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה - לא יקטיר; ואם הקטיר,
39 הרצה.
40 כו. עשרון שחלקו ואבד אחד מחלקיו, והפריש חלק אחר
41 תחתיו, ונמצא האבוד, והרי שלששת מנחין בכלי אחד ואין
42 נוגעין זה בזה - נטמא זה שאבד - הרי הוא מצטרף עם חלק
43 ראשון, ונפסלו; וזה שהפריש אינו מצטרף, אלא ישלים [-
44 יוסיף] עליו [וכשר]. נטמא המפרש - מפרש וראשון
45 מצטרפין ונפסלו, וזה שנמצא אינו מצטרף עמהן. נטמא
46 החלק הראשון - הרי האבוד והמפרש תחתיו מצטרפין.
47 כז. וכן לענין קמיצה: קמץ מן הנמצא - שיריו עם החלק

48 הראשון נאכלין, והמפרש אינו נאכל. קמץ מן המפרש -
49 שיריו וראשון נאכלין, והנמצא אינו נאכל. קמץ מן הראשון
50 - שניהן אין נאכלין; לפי ששניהן שירים יתרים, שהרי הן
51 עשרון שלם, ודומין למנחה שלא נקמצה שהיא אסורה.
52 והיאף קרב הקמץ הזה, והרי לפניו עשרון ומחצה? מפני
53 שהקמיצה תלויה בדעת הכהן, ובעת שקומץ אין דעתו
54 אלא על העשרון בלבד, והרי החלקים אינן נוגעין זה בזה.
55 כח. קמץ מנחה שנתערב בקמץ מנחה אחרת - מקטיר
56 שניהן כאחד, והן כשרות; וכן אם נתערב הקמץ במנחת
57 כהנים, או במנחת הנסקים, או בחבתי [מנחת] כהן גדול -
58 הרי אלו כשרות, ויקטיר הכל כאחד, שהכל לאשים.
59 כט. שתי מנחות שלא נקמצו, שנתערבו זו בזו - אם יכול
60 לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה, כשרות; ואם לאו,
61 פסולות.
62 ל. קמץ שנתערב במנחה שלא נקמצה - לא יקטיר; ואם
63 הקטיר הכל - זו שנקמצה, עלת לבעלים, וזו שלא נקמצה,
64 לא עלת לבעלים.
65 לא. נתערב קמצה בשיריה, או שנתערבו שיריה בשירי
66 חביתה - לא יקטיר; ואם הקטיר, עלת לבעלים.

פרק יב

67
68 א. שתי הלחם [שמקריבים בשבועות] ולחם הפנים ועמר
69 התנופה [- קרבן העומר], שהוסיף במדתן כל שהוא או חסר
70 כל שהוא - פסולות.
71 ב. חלות [של קרבן] תודה ויריקי [- חלות] נזיר שחטרו -
72 עד שלא נזרק דם הזבח, פסולין; משנזרק דם הזבח,
73 כשרים.
74 ג. וכן שתי הלחם [- הקריבים בשבועות] שחטרו - עד שלא
75 נזרק דמן של כבשים, פסולין; משנזרק דמן, כשרים.
76 ד. וכן שני סדרים [של לחם הפנים] שחטרו - עד שלא
77 הקטרו הבזיכין [של לבונה], פסולין; משחקטרו, כשרים.
78 ה. אכל נסקים [- יין ומנחה שבאים עם הקרבן] שחטרו - בין
79 משקרב הזבח, בין עד שלא קרב - כשרים, ויביא נסקים
80 אחרים למלאתן.
81 ו. נסקים שקדשו בכלי שרת, ונפסל הזבח - אם נפסל
82 בשחיטה, לא קדשו הנסקים לקרב; נפסל מקבלה [של הדם]
83 ואילף, קדשו הנסקים לקרב; שאין הנסקים מתקדשין לקרב
84 אלא בשחיטת הזבח. ומה יעשה בהן? אם היה שם זבח
85 אחר זבוח באותה שעה - יקרבו עמו; ואם לא היה שם
86 זבח זבוח באותה שעה - נעשו כמי שנפסלו בלינה,
87 וישרפו. במה דברים אמורים? בקרבן צבור, מפני שלב
88 בית דין מתנה עליהן [- שאם יפסל, יקרב עם זבח אחר]. אכל
89 בקרבן יחיד - הרי אלו לא יקרבו עם זבח אחר, ואף על
90 פי שהוא זבוח באותה שעה; אלא מניחן עד שיפסלו
91 בלינה, וישרפו.
92 ז. וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן, יקרבו נספיהן.
93 ח. ולד [מקרבן] תודה ותמורתה [- רצה להחליפה בבחמה

טז. השוחט את התודה והיה לחמה חוץ לחומת בית פגי
 [- הר הבית] - לא קדש הלחם; אבל אם היה חוץ לעזרה
 - קדש הלחם, אף על פי שאינו לפנים.
 יז. שחטה עד שלא קרמו פני הלחם בתנור, ואפלו קרמו
 פלן חוץ מאחת מהן - לא קדש הלחם.
 יח. שחטה ונפסלה בשחיטתה במחשבת זמן או במחשבת
 מקום [- שלא לאכלה בזמנה או במקומה] - קדש הלחם;
 נמצאת בצלת מום, או טרפה, או ששחטה שלא לשמה -
 לא קדש הלחם. וכן הדין באיל נזיר עם הלחם שלו.

פרק יג

א. שלש מחשבות הן שפוסלות את הקרבן, ואלו הן:
 מחשבת שנוי השם, ומחשבת שנוי המקום, ומחשבת הזמן.
 מחשבת שנוי השם כיצד? זה השוחט את הזבח שלא
 לשמו - כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים, או לשחטנו
 לשם עולה ושלמים, או לשם שלמים ולשם עולה, או
 ששחט הזבח שלא לשם בעליו, זו היא מחשבת שנוי השם.
 מחשבת המקום כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על
 מנת לזרק דמו, או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה, חוץ
 לעזרה, או לאכל ממנו דבר הראוי לאכילה חוץ למקום
 אכילתו, זו היא מחשבת שנוי המקום. וזבחים ששחב בהן
 מחשבה זו, הן הנקראין 'זבחים ששחטו חוץ למקומן'.
 מחשבת הזמן כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת
 לזרק דמו מאחר שתשקע החמה, שאינו זמן זריקתו; או
 להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה למחר מאחר שיעלה
 עמוד השחר, שאינו זמן הקטרתו; או לאכל ממנו דבר
 הראוי לאכילה לאחר זמן הראוי לאכילתו, זו היא מחשבת
 הזמן. וזבחים ששחב בהן מחשבה זו - הן הנקראין 'זבחים
 ששחטו חוץ לזמנן', והן הנקראין 'פגול' בכל מקום; וזה
 הוא "פגול" האמור בתורה.
 ב. מפי השמועה [מסורת ממשה רבינו] למדו, שזה שנאמר
 בתורה: "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום
 השלישי" - אינו מדבר אלא במחשב בשעת הקרבה שיאכל
 ממנו בשלישי; והוא הדין לכל קרבן ששחב עליו בשעת
 מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן.
 וכן אם חשב להקטיר ממנו במזבח דבר הראוי להקטרה,
 לאחר זמן הראוי להקטרה; כן למדו מפי השמועה: אחד
 אכילת אדם ואחד אכילת מזבח - אם חשב עליהן לאחר
 זמנן, הרי הקרבן פגול.
 ג. אבל קרבן שלא נפסדה [נפסל ע"י] מחשבתו בו, אלא
 נזרק דמו על המזבח כהלכתו, ונשאר ממנו לאחר זמן
 אכילתו - אותו הנשאר נקרא 'נותר', ואסור לאכלו; והקרבן
 כבר נרצה [התקבל], וכבר הרי הוא אומר בדם: "ואני
 נתתיו לכם על המזבח לכפר" - בינו שהגיע דם למזבח
 כהלכתו, נתקפרו הבעלים ונרצה הקרבן. לפיכך לעולם אין
 מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין, בין לאדם בין למזבח,

אחרת - ונתקדשה ג"כ, והמפריש תודתו ואבדה והפריש
 אחרת תחתיה - אם הביאה לאחר שפפר בתודה ראשונה,
 אינן טעונין לחם; ואם עדין לא כפר בה, והרי היא
 וחליפתה או היא וזולתה או היא ותמורתה עומדות - הרי
 שתיהן צריכות לחם. במה דברים אמורים? בנזיר תודה.
 אבל תודת נדבה - חליפתה ותמורתה טעונין לחם; וזולתה
 אינו טעון לחם, בין לפני כפרה בין לאחר כפרה.
 ט. הפריש תודתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ואבדה,
 והפריש אחרת תחתיה, ונמצאו הראשונות והרי שלשמן
 עומדות - נתכפר בראשונה - שניה אין טעונה לחם,
 שלישית טעונה לחם; נתכפר בשלישית - שניה אין טעונה
 לחם, ראשונה טעונה לחם; נתכפר באמצעית - שתיהן אין
 טעונות לחם.
 י. המפריש מעות לתודתו ואבדו, והפריש מעות תחתיהן,
 ולא הספיק לקח בהן תודה עד שנמצאו מעות הראשונות
 - יביא מאלו ואלו תודה בלחמה, והשאר - יביא בהן
 תודה, ואינה טעונה לחם; אבל טעונים נסכים. וכן
 המפריש תודתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה, ואחר כך
 נמצאת - יביא במעות תודה בלא לחם; וכן המפריש מעות
 לתודתו ואבדו, והפריש תודה תחתיהן, ואחר כך נמצאו
 המעות - יביא מן המעות תודה בלחמה, וזו התודה
 האחרונה תקרב בלא לחם.
 יא. האומר: 'הרי זו תודה, והרי זה לחמה' - אבד הלחם,
 מביא לחם אחר; אבדה התודה, אינו מביא תודה אחרת;
 מפני שהלחם בא בגלל התודה, ואין התודה באה בגלל
 הלחם.
 יב. הפריש מעות לתודתו ונותרו - מביא בהן לחם;
 הפריש ללחם והותר - אינו מביא בהן תודה.
 יג. האומר: 'הרי זו תודה', ונתערבה בתמורתה, ומתה
 אחת מהן ואין ידוע איזו היא - הרי זו הנשארת אין לה
 תקנה; שאם יביא עמה לחם, שמא התמורה היא [ואינה
 צריכה לחם]; ואם הביאה בלא לחם, שמא התודה היא.
 לפיכך לא תקרב זו לעולם, אלא תרעה עד שיפיל בה מום.
 יד. תודה שנופרסה חלה מחלוותיה - פלן פסולות; יצאת
 החלה או נטמאת - שאר החלות כשרות. נפרס לחמה, או
 נטמא, או יצא - עד שלא נשחטה התודה, מביא לחם אחר
 ושוחט; ואם אחר שנשחטה נפרס או נטמא או יצא, הדם
 יזרק והבשר יאכל, והלחם פלו פסול, וידי נדרו לא יצא.
 נזרק הדם, ואחר כך נפרס מקצת הלחם, או נטמא, או יצא
 - תורם מן השלם על הפרס, ומן הטהור על הטמא, וממה
 שבפנים על שבחוץ.
 טו. תודה ששחטה על שמונים חלות - לא קדשו ארבעים
 מתוך שמונים; ואם אמר: 'קדשו ארבעים מתוך שמונים'
 - מושף ארבעים מן השמונים, ומרים מהם אחד מכל קרבן
 [- מכל מין חלה - ט"כ ארבע], והארבעים השניות יפדו
 ויצאו לחלין.

יום רביעי ד' אלול ה'תשע"ב

פרק יד

1 כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. אֶחָד וְכַח שֶׁחֲשַׁב בּוֹ אַחַת מִשְׁלֹשׁ מִחֻשְׁבוֹת
2 אֵלּוּ בִּשְׁעַת שְׁחִיטָהּ, אוֹ שֶׁחֲשַׁב בִּשְׁעַת קִבְּלַת הַדָּם, אוֹ
3 בִּשְׁעַת הוֹלְכָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בַּעַת זְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.
4 ד. נִמְצְאָה לְמֹד, שֶׁבְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת הַזֶּבַח נִפְסַל בְּמִחֻשְׁבָּה:
5 בִּשְׁחִיטָהּ, וּבִקְבָלָהּ, וּבְהוֹלְכַת הַדָּם, וּבְזִרְקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.
6 ה. וְהַעוֹף, בִּשְׁנֵי דְבָרִים: בְּמִלִּיקָה [- שְׁחִיטָה מִיּוֹחֶדֶת בְּעוֹף],
7 וּבְמִצְוֵי הַדָּם [- שְׁחִיטַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ].
8 ו. וְהַמִּנְחוֹת הַנֶּקְמָצוֹת, בְּאַרְבַּעַה: בְּקִמְצָה [- נְסִילַת הַקּוֹמֵץ
9 מִהַמִּנְחָה], וּבִנְתִינָה הַקֶּמֶץ בְּכָלִי שָׂרַת, וּבְהוֹלְכַת הַקֶּמֶץ
10 לַמִּזְבֵּחַ, וּבְזִרְקָתוֹ עַל הָאֵשׁ.
11 ז. אֲבָל אִם חָשַׁב בְּדְבָרִים אֲחֵרִים חוּץ מֵאלוֹ, כְּגוֹן שֶׁחֲשַׁב
12 בִּשְׁעַת הַפֶּשֶׁט, אוֹ בִּשְׁעַת נְתוּחַ, אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלְכַת אִמּוּרִין
13 [אֲבָרִים] לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בִּשְׁעַת בְּלִילַת הַמִּנְחָה, אוֹ בִּשְׁעַת
14 הַגִּשְׁתָּה [לַמִּזְבֵּחַ], וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ - אֵין אוֹתָהּ
15 הַמִּחֻשְׁבָּה מוֹעֵלַת כְּלוּם, בֵּין שֶׁהִיתָה מִחֻשְׁבָּת שְׁנוּי הַשֵּׁם,
16 בֵּין מִחֻשְׁבָּת הַמָּקוֹם, בֵּין מִחֻשְׁבָּת הַזֶּמֶן.
17 ח. וְכֵן הַמִּחֻשָּׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ אוֹ בְּכֻלָּן,
18 מִחֻשְׁבָּה אַחֶרֶת חוּץ מִשְׁלֹשׁ מִחֻשְׁבוֹת אֵלּוּ - אֵין אוֹתָהּ
19 הַמִּחֻשְׁבָּה מִפְּסֶדֶת כְּלוּם. בִּיצֵד? הַמִּחֻשָּׁב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה
20 וְקִבְּלָהּ וְהוֹלְכָהּ וְזִרְקָהּ, לְהַנִּיחַ דָּם הַזֶּבַח אוֹ אִמּוּרָיו לְמַחֵר,
21 אוֹ לְהוֹצִיאַן חוּץ לְעֹזָרָה, אוֹ חֲשַׁב לְזִרֵּק הַדָּם עַל הַכֶּפֶז
22 שֶׁלֹּא כְּגִיד הַיִּסּוֹד [בְּסִיס הַמִּזְבֵּחַ], אוֹ לְתַן אֶת [הַדָּמִים]
23 הַנִּתְּנִין לְמִטָּן [- בַּחֲלָקוֹ הַתַּתְּחוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ] לְמַעַלָן, וְאֵת
24 הַנִּתְּנִין לְמַעַלָן לְמִטָּן, אוֹ לְתַן דָּמִים הַנִּתְּנִין בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן
25 בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, אוֹ אֶת הַנִּתְּנִין בְּפְנִימֵי בְּחִיצוֹן, אוֹ לְהַכְנִיס
26 דָּם הַחֲטָאֹת לְפָנִים [- לְהִיכִל], אוֹ שֶׁחֲשַׁב שִׁיאֲכָלוּ הַזֶּבַח
27 טְמֵאִים אוֹ שָׁאָר הַפְּסוּלִין לְאֲכִילָה, אוֹ שִׁיקְרִיבוּהוּ טְמֵאִים
28 אוֹ שָׁאָר הַפְּסוּלִין לְעֹבֹדָה, אוֹ לְעֶרֶב דָּם הַזֶּבַח בְּדָם
29 הַפְּסוּלִין, אוֹ שֶׁחֲשַׁב לְשַׁבֵּר עֲצָמוֹת הַפֶּסַח וְלֵאכֹל מִמֶּנּוּ נָא
30 [מִבוֹשֶׁל חֲלָקִית], אוֹ שֶׁחֲשַׁב לְשַׁרֵּף חֲטָאוֹת הַנִּשְׁרָפוֹת חוּץ
31 לְזֶמֶן אוֹ חוּץ לְמָקוֹמָן - בְּכָל אֵלּוּ הַמִּחֻשְׁבוֹת וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן,
32 הַזֶּבַח פֶּשֶׁר. וְכֵן אִם חָשַׁב בִּשְׁעַת קְמִיצַת הַמִּנְחָה, וּבִשְׁעַת
33 נְתִינָתוֹ לְכָלִי, וּבִשְׁעַת הוֹלְכָתוֹ, וּבִשְׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הָאֵשׁ,
34 לְהַנִּיחַ קִמְצָה אוֹ לְבוֹנְתָהּ לְמַחֵר אוֹ לְהוֹצִיאָהּ לְחוּץ - הִרִי
35 זֶה כְּשֶׁרָה.

36 ט. כְּכֵן בְּאַרְנוֹ, שֶׁהוֹלְכָה שֶׁלֹּא בְּרָגַל אֵינָהּ הוֹלְכָה; לְפִיכָף
37 אֵין הַמִּחֻשְׁבָּה פּוֹסְלַת בָּהּ. וְהַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ -
38 הִרִי זֶה הוֹלְכָה, וְהַמִּחֻשְׁבָּה פּוֹסְלַת בָּהּ. בִּיצֵד? קִבְּלַת הַדָּם
39 וְהוּא עוֹמֵד בְּמָקוֹמוֹ, וּפֶשֶׁט יָדוֹ בּוֹ לְזִרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא
40 הוֹלִיכּוֹ בְּרַגְלִיו, וְחֲשַׁב [מִחֻשְׁבָּה פְּסוּלָה] בַּעַת שֶׁפֶּשֶׁט יָדוֹ
41 בְּדָם - אֵין הַמִּחֻשְׁבָּה פּוֹסְלַת; אֲבָל אִם קִבְּלַת הַדָּם בְּפָנִים,
42 וְלֹא הִלָּךְ בּוֹ לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ אֲלֵא הִלָּךְ בּוֹ לְהוֹצִיאָהּ לְחוּץ,
43 וְחֲשַׁב בִּשְׁעַת הוֹלְכָהּ לְחוּץ בְּמִחֻשְׁבָּת הַזֶּמֶן וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - הִרִי
44 זֶה פּוֹסְלַת.

45

46

47 א. אֵין הַמִּחֻשְׁבָּה הוֹלְכַת אֲלֵא אַחֵר הָעוֹבֵד; אֲבָל מִחֻשְׁבָּת
48 בַּעַל הַקֶּרֶבֶן אֵינָהּ מוֹעֵלַת כְּלוּם; אֲפֹלוּ שְׁמַעְנוּ הַבְּעָלִים
49 שֶׁפָּגְלוּ, וְהִיתָה מִחֻשְׁבָּת הָעוֹבֵד וְכוּנָה - הִרִי זֶה פֶּשֶׁר.
50 ב. וְאֵין הַמִּחֻשְׁבָּה מוֹעֵלַת אֲלֵא מִמִּי שֶׁהוּא רֹאֵי לְעֹבֹדָה,
51 וּבְדָבָר הָרֹאֵי לְעֹבֹדָה, וּבְמָקוֹם הָרֹאֵי לְעֹבֹדָה. מִמִּי שֶׁהוּא
52 רֹאֵי לְעֹבֹדָה בִּיצֵד? אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לְעֹבֹדָה שֶׁקִּבְּלַת הַדָּם,
53 אוֹ הוֹלִיךְ, אוֹ זִרֵּק, וְחֲשַׁב בִּשְׁעַת הָעֹבֹדָה מִחֻשְׁבָּת מָקוֹם
54 אוֹ מִחֻשְׁבָּת הַזֶּמֶן - לֹא פֶסַל בְּמִחֻשְׁבָּתוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רֹאֵי
55 לְעֹבֹדָה. וְאוֹתוֹ הַדָּם שֶׁקִּבְּלַת אוֹ שֶׁזִּרֵּק מִקְצָתוֹ לְשַׁרֵּף לְאַמָּה
56 [נִתְּלַת הָעוֹרָה], וְאִם נִשְׁאָר דָּם [שִׁיּוּצָאֵת בּוֹ] הַנֶּפֶשׁ - יִחֹזֵר
57 הָרֹאֵי לְעֹבֹדָה וְיִקְבַּל [הַדָּם] בְּמִחֻשְׁבָּה וְכוּנָה. אֲבָל אִם
58 חֲשַׁב הַפְּסוּל בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה - פֶּסַל בְּמִחֻשְׁבָּתוֹ, שֶׁהִשְׁחִיטָה
59 כְּשֶׁרָה בְּפְסוּלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. יֵשׁ קֶרְבָּנוֹת שֶׁאֵם נַעֲשׂוּ שֶׁלֹּא
60 לְשִׁמְן, כְּשֶׁרִים כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר; לְפִיכָף, אִם קִבְּלַת הַדָּם בֵּהֶן זֶה
61 שֶׁאֵינוֹ רֹאֵי לְעֹבֹדָה, אוֹ הוֹלִיכּוֹ, אוֹ זִרְקוֹ - פֶּסַל הַזֶּבַח
62 כְּאֵלּוּ עֲשֵׂהוּ לְשִׁמּוֹ, שֶׁהוּא פְּסוּל. וְאִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּם
63 הַנֶּפֶשׁ, וְחֹזֵר הַכֶּשֶׁר וְקִבְּלַת זִרֵּק - כְּכֵן נִפְסַל הַזֶּבַח; וְלֹא
64 מִפְּנֵי מִחֻשְׁבָּת שְׁנוּי הַשֵּׁם פֶּסַל אוֹתָם, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהוּא
65 פְּסוּל לְעֹבֹדָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
66 ג. בְּדָבָר הָרֹאֵי לְעֹבֹדָה בִּיצֵד? מִנְחַת הָעֹמֶר שֶׁקִּמְצָה [-
67 נִטַּל קוֹמֵץ מִמֶּנָּה לְהַקְרִיבָה] שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה - הִרִי זֶה כְּמִי
68 שֶׁנַּעֲשִׂית לְשִׁמָּה, וְשִׁירִיָּה נֶאֱכָלִין, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִן הַשְּׁעוּרִים,
69 וְאֵין הַשְּׁעוּרִים דְּבָר הָרֹאֵי לְשָׂאָר קֶרְבָּנוֹת. וְכֵן הַמִּחֻשָּׁב
70 בְּמִנְחַת קִנְאוֹת [- שֶׁל סוֹטָה] וְהַלְבוּנָה עֲלֶיהָ, קֶדֶם שֶׁיִּלְקֹט
71 הַלְבוּנָה [מַעֲלִיָּה] - אֵין מִחֻשְׁבָּתוֹ מוֹעֵלַת, שֶׁהִרִי אֵינָהּ דְּבָר
72 הָרֹאֵי לְעֹבֹדָה [- שֶׁאֵינָהּ קָרִיבָה עִם לְבוֹנָה]. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
73 בִּזְהָ.
74 ד. בְּמָקוֹם הָרֹאֵי לְעֹבֹדָה בִּיצֵד? מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם, וְחֲשַׁב
75 מִחֻשְׁבָּת זֶמֶן אוֹ מִחֻשְׁבָּת מָקוֹם - לֹא פֶסַל הַזֶּבַח בְּמִחֻשְׁבָּה
76 זֶה, שֶׁהִרִי אֵין הַמָּקוֹם עֲפָה רֹאֵי לְעֹבֹדָה. קֶמֶץ מִן הַמִּנְחָה
77 בְּחוּץ [- חוּץ לְעוֹרָה], וְחֲשַׁב בִּשְׁעַת קְמִיצָה מִחֻשְׁבָּת זֶמֶן אוֹ
78 מִחֻשְׁבָּת מָקוֹם - אֵין מִחֻשְׁבָּה זֶה כְּלוּם.
79 ה. אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵינִם רֹאויִין לְאֲכִילָה מִן הַקֶּרְבָּנוֹת, וְרֹאויִין
80 לְהַקְטִירָה: הַדָּם, וְהָאִמּוּרִין [- אֲבָרִים הַקְּרִיבִים], וּבִשְׁוֹר הָעוֹלָה,
81 וְהַקֶּמֶץ וְהַלְבוּנָה מִן הַמִּנְחוֹת הַנֶּקְמָצוֹת.
82 ו. וְאֵלּוּ רֹאויִין לְאֲכִילָה, וְאֵינֵן רֹאויִין לְהַקְטִירָה: הַכֶּשֶׁר
83 הַנֶּאֱכָל מִכָּל הַזֶּבָּחִים, בֵּין הַנֶּאֱכָל לְפָנִים בֵּין הַנֶּאֱכָל לְכָל
84 אָדָם, וְשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת, וְשִׁמֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים.
85 ז. וְאֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵינֵן רֹאויִין לֹא לְאֲכִילָה וְלֹא לְהַקְטִירָה:
86 כֶּשֶׁר חֲטָאוֹת הַנִּשְׁרָפוֹת, וְהָעוֹר שֶׁל בְּהֵמָה כְּלוּ, חוּץ מֵעוֹר
87 הָאֵלֶּה [- מִהַחֲלָק הָאֲחֹרִי שֶׁל הַבְּהֵמָה] שֶׁהוּא רֹאֵי לְאֲכִילָה.

במחשבת הזמן. וכן אם חשב על פזית בשעת קבלה ועל
פזית בשעת הולכה; שארבע העבודות מצטרפות, והרי הן
בעבודה אחת. חשב להקטיר פחצי זית מן הקמץ וכחצי
זית מן הלבונה - הרי אלו מצטרפין; שהלבונה עם הקמץ
למנחה, כאמורין לזבח. לפיכך אם חשב להקטיר פזית מן
הלבונה חוץ לזמנו, הרי זה פגול כמו שיתבאר. אחד
המחשב לזרק דם הזבח פלו בחוץ או למחר, או שחשב
לזרק מקצת דמו בחוץ או למחר - פיון שחשב על פדי
הזיה מן הדם, פסל.

פרק טו

א. כל הזבחים שנשחטו במחשבת שנוי השם, בין
בקרנות יחיד בין בקרנות צבור - כשרים, אלא שלא עלו
לבעלים לשם חובה [- כקרבן]; חוץ מן החטאת והפסח -
שאם נעשו במחשבת שנוי השם, פסולין. ואחד המשנה
שם הזבח בשעת שחיטה, או בשעת קבלה, או בשעת
הולכה, או בזריקה, כמו שבארנו. כיצד לא עלו לבעלים
לשם חובה? כגון ששחט עולה לשם שלמים, לא עלת
לבעלים - לא משום עולה שהם חייבין בה ולא משום
שלמים, אלא חייבין להביא זבח אחר. וכן אם שחט עולת
ראובן לשם שמעון - לא עלת לא לראובן ולא לשמעון.
במה דברים אמורים? בשעקר שם הזבח בידו; אבל אם
טעה ודמה שזו העולה שלמים היא, ועשה כל עבודותיה
לשם שלמים - עלת לבעלים לשם חובה. וכן החטאת
והפסח שעשה אותו במחשבת שנוי השם בטעות - כשרים,
שעקירה בטעות אינה עקירה. וכן עולת העוף שמלקה [-
שחיטה מיוחדת בעוף] או שמצה [סחט] דמה [על המזבח]
במחשבת שנוי השם [שלא לשם מין הקרבן או בעליו] -
כשרה, ולא עלת לבעלים; וחטאת העוף, פסולה.
ב. וכן כל המנחות שנעשו במחשבת שנוי השם - כשרות,
ולא עלו לבעלים; חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות [של
סוטה], שאם חשב באחת מארבע עבודות שלהן מחשבת
שנוי השם, פסולות. שנוי השם במנחה כיצד? כגון שקמץ
מנחת נדבה לשם מנחת חוטא, או [במיני מנחות]: מרחשת
לשם מחבת, או מחבת לשם מרחשת, וכן כל פיוצא בזה.
ג. אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה, כמו
שיתבאר; לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו, או מנחה
שקמצה שלא לשמה, בין בידו בין בשנגה - חייב להשלים
שאר עבודות לשמן; אפלו שחט וקבל והוליד במחשבת
שנוי השם, חייב לזרק במחשבה נכונה. ומפני מה נשתנה
דין החטאת והפסח מכל הזבחים, ודין מנחת חוטא ומנחת
הקנאות מכל המנחות? מפני שענין [- הזהיר] עליהם
הפתיח: הרי הוא אומר בחטאת: "ושחט אתה לחטאת",
שתהיה שחיטה לשם חטאת; וכן שאר עבודותיה לשמה.
ונאמר: "על חטאתו", שתעשה לשם אותו החטא. ונאמר:
"וכפר עליו", שתהיה לשם בעליה. ונאמר בפסח: "ועשית
פסח לה", שתהיה כל עשייתו לשם פסח. ונאמר: "ואמרתם

אכל המורא[ה], והוא הקרום הדק הדבוק בעור ומבדיל בין
העור והבשר - אינו ראוי לאכילה; וכן העצמות, והגידים,
והקרניים, והטלפים, והנוצה של עוף, והצפרנים, והחרטום
[מקור] שלו, וראשי אגפים, וראש הזנב - אפלו מקומות
הרפים מכל אלו הדבוקים בבשר, שאלו יחתכו מן החי
יבצבץ הדם ויצא, הואיל ואינן חשובין, וקראין 'דבר שאינו
ראוי לאכילה' לענין הקרנות. וכן המרק, והמבלין,
והשליל [עובר שלא יצא], והשליה, וביצי העוף, והבשר
שפלטתו הספין בשעת הפשט וישאר מדבק בעור, והוא
הנקרא 'אלל' - כל אלו אינן חשובין לענין מחשבת
הקרנות, והרי הן כדבר שאינו ראוי לאכילה.
ח. ומחשבתין על דבר העומד [- וסוטה] לאבוד, או על דבר
העומד לשרפה. המחשב באחת מאותן ארבע העבודות או
בכלן, לאכל דבר שאין דרכו לאכילה או להקטיר דבר
שאין דרכו להקטרה, בין במחשבת המקום בין במחשבת
הזמן - הזבח כשר. כיצד? חשב לשתות מדם הזבח, או
לאכל מאמוריו, או לאכל מן הקמץ ומן הלבונה, בחוץ או
למחר, או שחשב להקטיר מבשר הזבח, או משרי המנחה,
בחוץ או למחר - הרי הזבח כשר. וכן אם חשב לאכל או
להקטיר מן העור, ומן העצמות, והגידים, והמרק, או
האלל, וכיוצא בהן - בין מחשבת זמן בין מחשבת מקום
- הזבח כשר; וכן אם חשב לאכל מפרים ושעירים
הנשרפין בחוץ או למחר - הרי הן כשרים. וכן כל פיוצא
בזה.
ט. חשב שיאכלו הטמאין או הפסולין מדבר הראוי
לאכילה, או שיקטירו הטמאין או הפסולין דבר הראוי
להקטרה, חוץ לזמן אכילה והקטרה - הזבח פגול, כמו
שבארנו; וחוץ למקום אכילה והקטרה - הרי זה פסול,
ואינו פגול.
י. אין [נחשבת] אכילה פחותה מפזית, ולא הקטרה פחותה
מפזית; לפיכך, המחשב לאכל מדבר הראוי לאכילה פחות
מפזית, או שחשב להקטיר מדבר הראוי להקטרה פחות
מפזית, בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום - הזבח
כשר. חשב לאכל פחצי זית בחוץ ולהקטיר פחצי זית
בחוץ, או שחשב לאכל פחצי זית אחר זמן אכילה ולהקטיר
פחצי זית אחר זמן הקטרה - הזבח כשר; שאין אכילה
והקטרה מצטרפין. ואם הוציאו בלשון אכילה, ואמר
שיאכל פחצי זית ותאכל האש חצי זית - הרי אלו
מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב לאכל או להקטיר
פחצי זית, וחתור וחשב על חצי זית אחר באותה המחשבה
- הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל פחצי זית ושתאכל בהמה
או חיה פחצי זית, בין במחשבת מקום בין במחשבת זמן
- הרי אלו מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב על פזית
שיאכלוהו שנים, הרי אלו מצטרפין; חשב לאכל פזית
ביתר מבדי אכילת פרס [- שיעור זמן], הרי זה מצטרף. חשב
בשעת זביחה לאכל פחצי זית, ובשעת זריקה לאכל פחצי
זית - הרי אלו מצטרפין, בין במחשבת המקום בין

טו. עולה הבאה לאחר מיתה [של בעליה ע"י היורשים], 46
שעשיה שלא לשם בעליה - עלת לבעלים לשם חובה; 47
שאין בעלים לאחר מיתה. 48
טז. שני כבשי עצרת [- שבועות] ששחטן לשם אילים - 49
לא עלו לצבור לשם חובה; ואם דמה שהם אילים ושחטן 50
לשם אילים - עלו להם, מפני שהיא עקירה בטעות. 51
יז. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן מדמו 52
על גבי כהונות [המצורע] - טעון נסכים; שאם יקרב בלא 53
נסכים, נמצא כמקריב נדבה, ואין האשם בא נדבה. 54
יח. כבש הבא עם [קרבן] העמר ששחטו שלא לשמו - לא 55
ביא מנחת נסכים שלו שני עשרונים, אלא עשרון אחד 56
כשאר הנדבות; שהרי לא עלה לשם חובתו. וכן תמיד 57
ששחטו שלא לשמו - לא יעלה עמו שני גזרי עצים כשאר 58
התמידין; שהרי לא עלה לחובת התמיד, אלא הרי הוא 59
ככל הנדבות. 60
יט. שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן, או ששחטן בין 61
לפני זמנן בין לאחר זמנן - הדם יזרק והבשר יאכל, אף 62
על פי שלא עלו לצבור לשם חובה. ואם היתה שבת, לא 63
יזרק [הדם]; ואם זרק, הרצה [התקבל, ויכול] להקטיר 64
אמורין לערב. 65
כ. וכן שלמי נזיר ששחטן שלא לשמן - אף על פי שלא 66
עלו לבעלים, הרי הן נאכלין ליום ולילה; ואין טעונין להם. 67
וכן אשם נזיר ואשם מצרע ששחטן שלא לשמן - אף על 68
פי שלא עלו לבעלים, הרי הן נאכלין. 69

פרק טז

א. כבר בארנו, שהמחשב באחת מארבע העבודות מחשבת 71
המקום [- שלא לאכלו במקומו] - הקרבן פסול, ואינו פגול; 72
ואם חשב מחשבת הזמן [- שלא לאוכלו בזמנו] - הקרבן 73
פגול. במה דברים אמורים? בשלא ערב עם מחשבת הזמן 74
מחשבה אחרת; אבל אם ערב מחשבת המקום או מחשבת 75
שנוי השם [- שלא לשם מין הקורבן או בעליו] בפסח ובחטאת 76
עם מחשבת הזמן - הקרבן פסול, ואינו פגול. כיצד? שחט 77
וקבל והוליד וזרק, ומחשבתו בארבע עבודות אלו מחשבת 78
הזמן, או שהיתה מחשבתו באחת מארבעתן מחשבת הזמן, 79
ובשאר העבודות היתה מחשבתו נכונה, או לא היתה שם 80
מחשבה כלל בשאר העבודות - הרי זה פגול. אבל אם 81
שחט במחשבת הזמן, וקבל [הדם] או הוליד או זרק 82
במחשבת המקום, או ששחט במחשבת המקום, וקבל או 83
הוליד או זרק במחשבת הזמן - אין זה פגול אלא פסול 84
בלבד. וכן הפסח והחטאת ששחטן במחשבת שנוי השם, 85
וקבל והוליד וזרק במחשבת הזמן, או ששחט במחשבת 86
הזמן, וקבל או הוליד או זרק במחשבת שנוי השם - אין 87
זה פגול אלא פסול. והוא הדין בעופות ובמנחות. אין שם 88
פגול, אלא קרבן שנפסל במחשבת הזמן, ולא ערב עמה 89

1 זבח פסח הוא לה", שתהיה זבחתו לשם פסח; הא אם
2 שנה שמו או שם בעליו - פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר:
3 "כי מנחה היא", ובמנחת שוטה נאמר: "כי מנחת קנאת
4 היא" - שהיה כל מעשיהן לשמן.
5 ד. חטאת ששחטה לשם זבח אחר - בגון ששחטה לשם
6 עולה, או לשם אשם, או לשם שלמים - פסולה, כמו
7 שבארנו; אבל אם שחטה לשם חלין - הרי זו כשרה, ולא
8 עלת לבעלים.
9 ה. מפי השמועה [מסורת ממשנה רבינו] למדו, שהקדשים
10 מחללין קדשים, ואין החלין מחללין קדשים.
11 ו. שחטה לשם חטא אחר - בגון שבאה על אכילת חלב,
12 ושחטה על אכילת דם - פסולה.
13 ז. שחטה לשם אדם אחר שהוא מחיב חטאת, אפלו חטאת
14 שאינה קבועה [רגילה] - הרי זו פסולה.
15 ח. אבל אם שחטה לשם אחר שהוא מחיב עולה - הרי זו
16 כשרה, ולא עלת לבעלים, שנאמר: "וכפר עליו" - עליו,
17 ולא על חברו שהוא מחיב חטאת כמותו.
18 ט. שחטה לשם מת - כשרה, ולא עלת לבעלים; שאין
19 בפרה למתים. שחטה לשם מי שאינו מחיב קרבן כלל -
20 לא חטאת, ולא עולה, ולא שאר קרבנות - הרי זו פסולה;
21 שמה מחיב הוא, ואינו יודע.
22 י. שחטה לשמה, וחשב בשעת השחיטה לזרק דמה שלא
23 לשמה - הרי זו פסולה, לפי שמחשבתו מעבודה לעבודה;
24 וזאת המחשבה שחשב בשעת השחיטה, כאלו חשבה
25 בשעת זריקה - ולפיכך פסולה.
26 יא. הפסח ששחטו במחשבת שנוי השם, בין ששנה שמו
27 לשם זבח אחר, בין ששנהו לשם חלין - פסול, שנאמר:
28 "ואמרתם זבח פסח הוא לה". במה דברים אמורים?
29 ששחטו בזמנו שהוא יום ארבעה עשר בניסן - אפלו שחטו
30 בשחרית במחשבת שנוי השם, פסול. אבל אם שחטו בלא
31 זמנו - במחשבת שלא לשמו, כשר; שלא לשם בעליו -
32 נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו, ופסול.
33 יב. פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קדם חצות - פסול,
34 לפי שאינו זמנו. עברה שנתו [- ופסול לקרבן פסח], ושחטו
35 בזמנו לשם פסח, וכן השוהט שאר זבחים לשם פסח, אפלו
36 שחטן אחר חצות - הרי אלו כשרים, ולא עלו לבעלים
37 לשם חובה.
38 יג. תודה ששחטה לשם שלמים, עלת לבעלים; ושלמים
39 ששחטן לשם תודה, לא עלו לבעלים; לפי שהתודה נקראת
40 'שלמים', ושלמים לא נקראו 'תודה'.
41 יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחיב קרבן כלל, לא עלת
42 לבעלים; שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואף על פי שזה
43 ששחטה לשמו אינו מחיב כלום בענינו - אי אפשר שלא
44 יהיה חיב בפרה לשמים; שאין לה אדם מישאל שלא עבר
45 על מצות עשה.

הלבונה לבדה, או הקמץ לבדו, והוא מחשב לאכל שירים
למחר - הרי זו פסולה ואינה פגול; שאין מפגלין בחצי
[דבר ש:] מתיר. אבל אם הקטיר את הקמץ לבדו, וחשב
שיקטיר לבונה למחר, ואחר כך הקטיר הלבונה, וחשב
שיאכל השירים למחר - הרי זה פגול; שהרי פשטה
מחשבת זמן בכל המנחה.
ט. הקטיר כדי שמשם מן הקמץ עם הלבונה, והוא מחשב
שיאכל כדי שמשם מן השירים למחר, עד שהשלים [באופן]
זה את הקרבת כל המנחה - מעט מעט - כל הקמץ עם
הלבונה במחשבת הזמן - הרי זו פסולה, ואינה פגול; שאף
על פי שדרך אכילה בכך מעט מעט, אין דרך הקטרה בכך,
אלא הרי זו כמנחה שלא הקטר קמצה.
י. מנחת חוטא או מנחת קנאות [של סוטה, שאסור שיהיה
בהו לבונה] שהיה עליה לבונה, וחשב בה מחשבת הזמן
קדם שילקט הלבונה - הרי זו פסולה, ואינה פגול; ואם אחר
שילקט הלבונה חשב עליה מחשבת הזמן - הרי זה פגול.
יא. שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה, והקטיר הקמץ
במחשבת הזמן - הרי זה ספק אם נקבעו לפגול, והרי הן
פגול, או לא נקבעו, ואינה פגול.

יום חמישי ה' אלול ה'תשע"ב

פרק יז

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון, שנתן מהן מתנה
ראשונה במחשבה נכונה, ונתן ממתנה שניה ואילף
במחשבת שנוי השם [- שלא לשם מין הקרבן או בעליו] או
במחשבת המקום או מחשבת הזמן [- שלא לאכלו במקומו
או בזמנו] - הרי זה כפר, והרצה [התקבל] הקרבן; ואם נתן
את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות במחשבת
המקום - הרי זה פגול; שמתנה ראשונה היא העקר. אבל
כל הדמים הנתנין על המזבח הפנימי - הואיל וכלן מעפכין
זה את זה כמו שבארנו, אם נתן אחת מהן שלא בתקנה
אלא הפסיד בה המחשבה, אף על פי שנתן כל השאר
בתקנה - הוציח פסול.
ב. חשב בראשונה מחשבת הזמן ושחק בשאר, או שנתן
כלן בתקנה חוץ מן האחרונה שנתנה במחשבת הזמן - הרי
זה פסול ואינו פגול, עד שיגה כלן במחשבת הזמן, שהרי
כלן במתנה אחת הן.
ג. וטבילת אצבע בדם בחטאות הפנימיות [- שמזין דם
בהיכל] מפגלת. ביצר? חשב בשעת טבילת אצבע בדם
מחשבת הזמן - הרי זה כמחשב בשעת הגיה.
ד. היה עומד בעזרה, וחשב מחשבת זמן בחטאות הנעשות
בפנים בדבר הנעשה בפנים - אינו פגול; חשב בדבר
הנעשה בחוץ - הרי זה פגול.
ה. ביצר? היה עומד בעזרה, ואמר: 'הריני שוחט להזות
דמו למחר' - אינו פגול; שההזיה לפנים בהיכל.
ו. היה עומד בהיכל, ואמר: 'הריני מזה לשפף שירים

מחשבת מקום לא בתחלה ולא בסוף, ולא ערב עמה
מחשבת שנוי השם, בקרבנות שנספלין במחשבת שנוי
השם.
ב. המחשב באחת מארבע העבודות, או בכלן, לאכל פזית
מדבר הראוי לאכילה בחוץ [- חוץ למקום אכילתו] וכזית
למחר, או פזית למחר וכזית בחוץ, או פחצי זית בחוץ
וכחצי זית למחר, או פחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ -
הרי הקרבן פסול, ואינו פגול; וכן אם ערב המחשבות
בהקטרה [כגון: להקטיר חלק שלא במקומו וחלק שלא בזמנו]
- הרי זה פסול, ואינו פגול.
ג. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית במחשבת המקום,
ולאכל או להקטיר פזית במחשבת הזמן - הרי זה פגול,
בין שהקדים מחשבת פזית בין שאחר אותה; שאין חצי
זית חשוב אצל פזית.
ד. חשב על חצי זית במחשבת הזמן, ועל חצי זית
במחשבת המקום, וחזר וחשב על חצי זית אחר במחשבת
הזמן - הרי זה פגול; וכן אם חשב על חצי זית במחשבת
הזמן, וחזר וחשב על פזית, חציו במחשבת הזמן וחציו
במחשבת המקום - הרי זה פגול.
ה. חשב על הדמים הנתנין למטה [- בחלקו התחתון של
המזבח] לתן אותן למעלה, או על הנתנין למעלה לתן אותן
למטה, וכיצא במחשבות אלו שאינן פוסלין כמו שבארנו,
וערב עמהן מחשבת הזמן - הרי זה פגול; ואם חשב עמהן
מחשבת המקום לבדה - הרי זה פסול, ואינו פגול.
ו. חשב על הדם הנתן למעלה לתן אותו למחר למטה, או
על הדם הנתן למטה לתן אותו למעלה, או שחשב
על הדם הנתן בפנים בהיכל לתן אותו למחר בפנים
החיצון, או שחשב על הדם הנתן בפנים החיצון לתן אותו
למחר בפנים בהיכל - אינו פגול, אף על פי שחשב
מחשבת הזמן; הואיל ושנה מקום נתינת הדם במחשבתו
- הרי זה פסול, ואינו פגול. ומאחר שבארנו בהלכות אלו
שהדם שנתן שלא במקומו כאלו נתן במקומו, למה לא
יהיה זה פגול, במחשבה זו שחשב לתן הדם שלא במקומו
למחר? מפני שהדם הנתן שלא במקומו, אף על פי שהוציח
כשר, אינו מתיר הבשר באכילה, כמו שבארנו; וכל זריקה
שאינה מתרת הבשר באכילה - אם חשב לתן אותה חוץ
לזמנה, לא פגל. לפיכך אם חזר וחשב בנזב זה מחשבת
הזמן - הרי זה פסול, ואינו פגול.
ז. חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה [מן המנחה], אבל לא
בשעת לקוט הלבונה, או שחשב מחשבת הזמן בשעת
לקוט הלבונה, אבל לא בשעת קמיצה - הרי זו פסולה,
ואינה פגול; עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר [- כל
המרכיבים שהקטרם מתירה את המנחה] - שהוא הקמץ עם
הלבונה - בשעת קמיצת הקמץ ולקוט הלבונה, או בשעת
נתינת שניהן בפלי, או בשעת הולכתן, או בשעת זריקתן.
ח. חשב בשעת הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה למחר -
אינה פגול; שאין הקטרה מפגלת להקטרה. וכן אם הקטיר

1 למחר - אינו פגול, שהרי חשב בפנים בדבר הנעשה בחוץ.
2 אבל אם היה עומד בעזרה ושחט, והוא מחשב לשפך
3 שירים למחר, או להקטיר אומרים למחר - הרי זה פגול,
4 שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ.
5 ז. התודה מפגלת את הלחם [שבא עמה], והלחם אינו מפגל
6 את התודה. כיצד? השוחט את התודה, והוא מחשב
7 שיאכל מבשרה או זרק דמה או יקטיר אומריה למחר -
8 הזבח עם הלחם פגול; אבל אם חשב לאכל מן הלחם
9 למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התודה אינו פגול.
10 ח. וכן הדין בשני כבשי עצרת [שבועות] עם שתי הלחם
11 הבאות עמהן - שאם חשב מחשבת זמן בפכשים, נתפגלו
12 שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר - שתי הלחם
13 פגול, והפכשים אינן פגול. חשב באחת מארבע העבודות
14 לאכל פזית מבשר הזבח עם הלחם למחר - הלחם לבדו
15 פגול, והתודה או הפכשים אינן פגול.
16 ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים, וחשב
17 בשעת הקטרות שיאכל לחם הפנים למחר - הרי הלחם פגול.
18 י. השוחט שני כבשי עצרת, וחשב לאכל אחת משתי
19 החלות למחר - שתיהן פגול.
20 יא. הקטיר שני הבזיכין, והוא מחשב לאכל אחד משני
21 הסדרים [של לחם הפנים] למחר - שני הסדרים פגול.
22 יב. וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות התודה, או
23 באחת מחלות מנחת מאפה התנור - הרי כל החלות פגול.
24 יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות, או אחד משני
25 הסדרים, או אחת מן חלות התודה - בין לפני זריקה בין
26 לאחר זריקה - אותה החלה ואותו הסדר אסור, והטהור
27 בטרתו ויאכל.
28 יד. חשב בעבודת אחד משני הפכשים שיאכל פזית משתי
29 הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרות אחד משני הבזיכין
30 שיאכל פזית מלחם הפנים למחר - הרי הלחם פסול ואינו
31 פגול; עד שיהחשב בכל המתירי - כל מרכיבי הקרבן והמנחה
32 שבאמצעותם מותרת אכילתם - שהוא עבודת שני הפכשים
33 והקטרות שני הבזיכין.
34 טו. שחט אחד וחשב לאכל חצי זית מחלה זו למחר,
35 ושחט השני וחשב לאכל חצי זית מחלה שניה למחר - הרי
36 אלו מצטרפין לפגול; והוא הדין בשני הבזיכין עם שני
37 הסדרים.
38 טז. חשב באחד משני הפכשים מחשבת הזמן, ועשה השני
39 במחשבה נכונה - זה שעשהו במחשבת הזמן, פגול; והשני
40 כשר.
41 יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל מבשר
42 השני למחר - שניהם כשרים; שאין מחשבין מזה על זה.
43 יח. שני כבשי עצרת, אין מקדשין את הלחם [הבא עמם]
44 אלא בשחיטה. כיצד? שחטן וזרק דמן במחשבת שוני
45 השם, לא קדש הלחם; שחטן לשמן, וזרק דמן שלא לשמן
46 - הלחם קדוש ואינו קדוש; שחטן שלא לשמן - אף על
47 פי שזרק לשמן, לא קדש הלחם.

פרק יח

48 יט. שתי הלחם שיצאו [מהעזרה] בין שחיטה לזריקה, וזרק
49 דם הפכשים במחשבת הזמן - נתפגלו שתי הלחם, אף על
50 פי שהן בחוץ; שהזריקה מועלת ליוצא, אף על פי שעדיין
51 הוא בחוץ.
52 כ. כבשי עצרת ששחטן לשמן ואכר הלחם - אם זרק דמן
53 לשמן, הרי אלו פסולין; זרק דמן במחשבת הזמן אחר
54 שאכר הלחם - הרי אלו ספק אם התרו באכילה או לא
55 התרו.
56
57 א. כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים - הרי זה
58 עובר בלא תעשה, שהרי הוא אומר: "לא יחשב";
59 ב. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שבכלל דין
60 זה, שלא יפסיד הקדשים במחשבה - שהרי זה דומה
61 למטיל מום בקדשים; ואף על פי כן אינו לוקה, שאין
62 המחשבה מעשה [ולוקין רק על מעשה].
63 ג. כל קרבן שנאמר בו שהוא פסול - בין שנפסל
64 במחשבה, בין במעשה, בין שארע בו דבר שפסלו - כל
65 האוכל ממנו פזית במזיד, לוקה, שנאמר: "לא תאכל כל
66 תועבה";
67 ד. מפי השמועה למדו, שאין הכתוב מזכיר אלא על פסולי
68 המקדשין.
69 ה. וכן קדשים שהטל בהן מום - האוכל מהן פזית, לוקה;
70 הרי הן בכלל "כל תועבה" - עד שיגלו [שיריה] להן מום
71 אחר, ויאכלו במומן כמו שבארנו. וכל שפסולו מספק, אין
72 לוקין עליו.
73 ו. כל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן כמו שבארנו - כל
74 האוכל ממנו פזית במזיד, חיב כרת, שנאמר: "והנפש
75 האכלת ממנו, עונה תשא". ואם אכל בשגגה, מכיא חטאת
76 קבוצה [רגילה].
77 ז. אין חיבין כרת אלא על אכילת דברים שהתרו בין
78 לאדם בין למזבח; אבל אם אכל מן המתיר עצמו - אינו
79 חיב כרת אלא לוקה, כאוכלי פסולי המקדשין שאין בהן
80 פגול. כיצד? מנחה שנתפגלה - האוכל פזית משיריה
81 במזיד, חיב כרת; אבל אם אכל מן הקמץ שלה או מן
82 הלבונה - אינו חיב כרת, לפי שהן הן המתירין את
83 השירים לאדם. וכן זבח שנתפגל - האוכל פזית מבשרו
84 או מאומריו [האברים הקרבים] או מבשר העולה, חיב
85 כרת. אבל אם אכל פזית מן הדם - אינו חיב עליו משום
86 פגול, שהדם מתיר את האמורין לקרב למזבח, והאמורין
87 מתירין את הבשר לאדם; ודם העולה מתיר בשרה למזבח,
88 ודם חטאת העוף מתיר בשרה לפהנים, ודם עולת העוף
89 מתיר בשרה למזבח. ודם חטאות הנשרפות מתיר אמוריהן
90 למזבח, לפיכך חיבין על אמוריהן משום פגול. [במנחה:]
91 הקמץ והלבונה מתירין השירים לפהנים; שני כבשי עצרת
92 מתירין שתי הלחם לפהנים; וכן שני בזיכי לבונה מתירין
93 לחם הפנים לפהנים. אבל דברים שאין להן מתירין, כגון

והוא הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על עון זה? 48
ביולדת, שהרי נאמר בה: "בכל קדש לא תגע"; 49
יד. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה 50
לטמא שלא יאכל קדש קדש שטיבל. והאוכל קדש אחר 51
שטיבל קדש שיעריב [שתשקע] שמשו או קדש שביא פפרתו 52
- לוקה, ואינו חייב כרת, שנאמר: "וטמאתו עליו" - עד 53
שתהיה כל טמאתו עליו. 54
טו. היה טמא בטמאות של דבריהם - אינו לוקה, ואין 55
צריך לומר שאינו חייב כרת; אבל מפין אותו מפת מרדות. 56
טז. אינו חייב כרת על אכילת קדש שיש לו [- לקרבו] 57
מתירין [- עבודה המתירה את אכילתו], עד שיאכל ממנו 58
אחר שקרבו מתירין; אבל אם אכל את הבשר קדש וריקת 59
הדם, אינו לוקה משום טמא שאכל את הקדש. זה הפלל: 60
כל שיש לו מתירין - אין חייבין עליו משום פגול או משום 61
נותר או משום טמא, עד שיקרבו מתיריו פהלכתו. וכל 62
שאין לו מתירין - כיון שקדש בכלל, חייבין עליו משום 63
טמא; אפלו נטמא הבשר קדש שטימא האוכל - הואיל 64
וקרבו המתירין ואחר כך אכל, חייב כרת. וכן אם אכל 65
מבשר חטאות הנשקפות והוא טמא, אחר שגורק דמן - 66
הרי זה חייב כרת. 67
יז. כבר נתבאר לך, שאף דברים שאין חייבין עליהן משום 68
פגול, חייבין עליהן משום נותר [- בשם הנותר לאחר זמן 69
אכילתו] וטמא. כיצד? דברים שאין להן מתירין - אין 70
חייבין עליהן משום פגול, וחייבין עליהן משום נותר וטמא. 71
וכן המתירין עצמן - אף על פי שאין חייבין עליהן משום 72
פגול כמו שפארנו, חייבין עליהן משום נותר וטמא; חוץ 73
מן הדם - שאין חייבין עליו לעולם אלא משום דם בלבד. 74
יח. טמא שאכל אמורין [- אברים להקרב], חייב כרת. 75
יט. אבל פסח שלא נצלה, ולחמי [קרבו] תודה שלא 76
הורקה [הופרשה] חלקו - הרי זה חייב כרת משום טמא 77
הגוף, אף על פי שאין ראויין למה שהם. אי אפשר 78
שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פגול ומשום נותר; 79
שהפגול - הוא הקרבן שנפסל במחשבת הזמן, ואינו עולה 80
לשם קרבן ולא נרצה [התקבל] כלל; והנותר - הוא הנשאר 81
מקרבן שקרב כמצותו, לאחר זמן אכילתו. 82
כ. הפגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלו - חייב; 83
אף על פי שרבה מין על חברו, אינו מבטלו - שאין 84
האסורין מבטלין זה את זה. 85
כא. ופגול או נותר או טמא שהעלו לראש המזבח - 86
משמשלה האור ברבן, פקע אסורין מהן. האמורין מצטרפין 87
עם הבשר לכזית, בין בעולה בין בשאר קדשים, לחייב 88
עליו משום פגול או נותר או טמא. 89
כב. זבח שנתפגל, או שנותר לאחר זמנו, ואכל ממנו מן 90
העור, או מן המרק, או מן התבלין, או מן האלל [- מעט 91
בשר הנדבק לעור בהפשוט], או מן המורא[ה], מן הגידים, 92
מן הקרנים, מן הטלפים, מן הצפרנים, מן החרטום [מקור], 93
מביצי העוף, מן הנוצה - אינו חייב כרת; וכן טמא הגוף 94

בשר חטאות הנשקפות ומנחות הנשקפות - אין מתפגלין 1
לעולם. 2
ח. ואלו דברים שאין חייבין עליהם משום פגול לעולם: 3
הקמץ, והלבונה, והקטרת, והדם; והיין, בין זין הבא עם 4
הנסכים [של קרבן] בין זין הבא בפני עצמו [- נדבת יין 5
בלבד]; ומנחות הנשקפות כלן, שהרי אין להן קמיצה 6
להתירן, כגון מנחת כהנים, ומנחת נסכים; ובשר חטאות 7
הנשקפות, ולג שמן של מצרע. ואם תאמר: והלא דם 8
האשם מתירו? אינו תלוי בו; שהרי אדם מביא אשמו היום 9
ולגו אחר כמה ימים, כמו שיתבאר במקומו. 10
ט. אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתו, 11
שנאמר בקרבן תודה: "לא תותירו ממנו עד בקר"; והוא 12
הדין לשאר הקדשים כלן. והמותיר אינו לוקה - שהרי 13
הפתיב נתקן [כתבו בסמוך] לעשה, שנאמר: "והנותר ממנו 14
עד בקר, באש תשרפו". 15
י. האוכל כזית מבשר קדשים שנותר - במזיד, חייב כרת; 16
ואם היה שוגג, מביא חטאת קבועה, שנאמר: "ואכליו עונו 17
ישא, כי את קדש ה' חלל, ונקרתה הנפש ההיא". ומאימתי 18
יתחייב כרת על אכילת הנותר? אם קדשי קדשים הן - חייב 19
עליהן מאחר שיעלה עמוד השחר; ואם קדשים קלים הן 20
- חייב עליהן משקיעת החמה של יום שני [להקרבנות], 21
שהוא תחלת הלילה של יום שלישי. והיכן הזהיר הפתיב 22
על הפגול ועל הנותר? במלואים [- קרבנות חנוכת המשכן]; 23
שהרי נאמר שם: "לא יאכל כי קדש הם" - להזהיר על כל 24
שפסולו בקדש, שהוא בלא תעשה על אכילתו. 25
יא. והפגול והנותר מצטרפין זה עם זה לכזית, וכל 26
הפגולין והנותרין מצטרפין. 27
יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב [לגרום] להן 28
טמא, שהרי פוסל אותן; והטמא את הקדשים אינו 29
לוקה. אבל אדם טהור שאכל כזית מקדשים שנטמאו - 30
לוקה, שנאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל"; 31
והוא הדין לשאר הקרבנות, שאם אכל כזית מלבונת 32
המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלל, לוקה. אחד קדשים 33
שנטמאו לפני כפרה או לאחר כפרה, בין שנטמאו באב 34
הטמא או בולד הטמא של דברי תורה. אבל אם נטמאו 35
בטמאות של דבריהן [- מדברי חכמים] - אינו לוקה על 36
אכילתו, אבל מפין אותו מפת מרדות. ואינו לוקה אלא 37
האוכל אחר וריקת דמים; אבל אם אכל קדש וריקה - אינו 38
לוקה משום אוכל קדש טמא, אבל מפין אותו מפת מרדות. 39
יג. כל אדם שנטמא טמא שחייבין עליו כרת על ביאת 40
המקדש, שאכל כזית מן הקדשים, בין קדש טהור בין קדש 41
טמא - במזיד, הרי זה חייב כרת, שנאמר: "והנפש אשר 42
תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה" וטמאתו עליו - 43
ונקרתה". ואם אכל בשגגה, מביא קרבן עולה ויורד. ומנין 44
שאינו מדבר אלא בטמאת הגוף? שנאמר: "ונפש כי תגע 45
בכל טמא, בטמאת אדם או בבמה טמא או בכל שקץ 46
טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה" - ונקרתה"; 47

1 שְׁאֵכַל דְּבָרִים אֵלּוּ מִקְרָבָן כָּשֶׁר - אֵינוֹ חַיֵּב כֶּרֶת, אָבֵל מִפֶּי
2 אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

3 **כג.** אָכַל מִן הַשְּׁלִיל [עוֹבֵר שְׁלֵא יֵצֵא] אוֹ מִן הַשְּׁלִיָּה - חַיֵּב
4 מִשּׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא, כְּאוֹכֵל מִשְׁאֵר בֶּשֶׂר הַזֵּבֶחַ.
5 **כד.** קִדְּשֵׁי גִויִים, אֵין חַיֵּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא.
6 וְכֵן דָּם הַקִּדְּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ; וְכֵן הַלְּבוֹנָה, וְהַקְטָרֶת,
7 וְהַעֲצִים - אֵין חַיֵּבִין עֲלֵיהֶן כֶּרֶת, לֹא מִשּׁוּם פְּגוּל, וְלֹא מִשּׁוּם
8 נוֹתֵר, וְלֹא מִשּׁוּם טַמְאָת הַגּוֹף.

פֶּרֶק יט

9 **א.** מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשֹׁרֶף כָּל הַקִּדְּשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, שְׁנֹאָמֵר:
10 "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יֵצֵעַ בְּכָל טָמֵא, לֹא יֵאָכֵל - בָּאֵשׁ יִשְׂרָף". וְכֵן
11 הַנוֹתֵר - מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשֹׁרֶפוֹ, שְׁנֹאָמֵר: "וְהַנוֹתֵר מִבֶּשֶׂר
12 הַזֵּבֶחַ, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף". וּבְכָלֵל הַנוֹתֵר, הַפְּגוּל
13 וְכָל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין - הַכֹּל נִשְׂרָפִין.

14 **ב.** קָרָבָן שֶׁנִּתְפָּגֵל אוֹ נִפְסֵל - יִשְׂרָף בַּמִּקְדָּשׁ מִיָּד; וְכָל
15 שֶׁפְּסוּלוֹ מִסֶּפֶק - תֵּעָבֵר צוּרְתוֹ [יִפְסֵל בְּלִינַת לִילָה], וְאַחֵר כֶּף
16 יִשְׂרָף בַּמִּקְדָּשׁ.

17 **ג.** פְּרִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין - יֵשׁ בָּהֶן סֶפֶק אִם הִלִּינָה
18 וְהִצִּיאָה קֹדֶם שֶׁיֵּצֵעַ זְמַן לְצֹאת [לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּם], פּוֹסְלָת
19 בִּשְׂרָף כְּאֻמְרוֹהֶן, אוֹ אֵינָה פּוֹסְלָת בִּשְׂרָף; לְפִיכֶן פּוֹסְלִין
20 אוֹתָן לְהַחְמִיר, וְיִשְׂרָפוּ בַּעֲזָרָה. וְכֵן אִם יָצָא חֲצִי הַבְּהֵמָה
21 בְּרֵב הָאֵבֶר - אִם מִחוּצָיָהּ אוֹתָן בְּיוֹצֵא, הוֹאִיל וְיָצָא רֵב
22 הָאֵבֶר, אוֹ עֲדִין אֵינָן יוֹצֵאִין, שֶׁהִרִי לֹא יָצָא רֵב הַבְּהֵמָה;
23 לְפִיכֶן נִפְסְלוּ מִסֶּפֶק, וְיִשְׂרָפוּ בַּעֲזָרָה. וְכֵן אִם נִשְׂאֹם חֲמִשָּׁה
24 לְהוֹצִיאָן, וְיָצְאוּ שְׁלֹשָׁה וְנִשְׂאָרוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיאוּ שְׁלֹשָׁה
25 חֲצִי הַבְּהֵמָה - הִרִי אֵלּוּ נִפְסְלוּ מִסֶּפֶק, וְיִשְׂרָפוּ בַּעֲזָרָה.
26 וְיִרְאָה לִי, שֶׁאֵין אֵלּוּ צָרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁתֵּעָבֵר צוּרְתָן,
27 הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְשֹׁרֶפָה לְעוֹלָם, אֲפֹלוּ לֹא נִפְסְלוּ.

28 **ד.** בֶּשֶׂר הַנִּמְצָא בַּעֲזָרָה, אֲכָרִים - עוֹלוֹת, וְחֲתִיכוֹת -
29 חֲטָאוֹת; וְהַנִּמְצָא בִּירוּשָׁלַיִם - שְׁלָמִים. וְהַכֹּל - תֵּעָבֵר
30 צוּרְתָן, וְיָצְאוּ לְבֵית הַשְּׁרָפָה, שְׁמָא נוֹתֵר [בֶּשֶׂר הַנוֹתֵר לֹא אַחַר
31 זְמַן אֲכִילָתוֹ] הוּא. אִם כֵּן, מָה הוֹעִיל שֶׁתִּהְיֶה חֲזָקָתוֹ עוֹלָה
32 אוֹ חֲטָאֵת אוֹ שְׁלָמִים? לְמִי שֶׁעָבֵר וְאָכַל. אֵין שׁוֹרְפִין אֶת
33 הַנוֹתֵר אֶלָּא בַּיּוֹם, שְׁנֹאָמֵר: "בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף".
34 **ה.** אֵף עַל פִּי שֶׁהִשְׁלָמִים אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה מִתְחִלַּת לֵיל
35 שְׁלִישִׁי [לְהַקְרִיבָתוֹ] - אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָן אֶלָּא בַּיּוֹם, בֵּין בְּזִמְנוֹ
36 [בְּבִקּוּרָו שֶׁל שְׁלִישִׁי] בֵּין שְׁלֹא בְּזִמְנוֹ [אֲחִיכָּ]. וְכֵן הַפְּגוּל אֵינוֹ
37 נִשְׂרָף אֶלָּא בַּיּוֹם. וְאֵין שְׂרַפַּת טָמֵא וְנוֹתֵר וּפְגוּל דּוֹחָה אֶת
38 יוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁבֵּית. וּמִתֵּר לְשֹׁרֶף טָמֵא וְנוֹתֵר
39 וּפְגוּל כִּפְאוֹד.

40 **ו.** בֶּשֶׂר קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ בַּפְּנִים [הַעוֹרָה], שׁוֹרְפִין
41 אוֹתוֹ בַּפְּנִים; נִטְמָא בַּחוּץ, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בַּחוּץ; בֵּין שֶׁנִּטְמְא
42 בְּאֵב הַטְּמֵאָה, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בּוֹלֵד הַטְּמֵאָה. וּמִימִיָּהּ שֶׁל
43 כְּהֵנִים לֹא נִמְנָעוּ מִלְשָׁרֵף אֶת הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאֵב הַטְּמֵאָה,
44 שֶׁהִרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטַמְאָה, עִם הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא בּוֹלֵד וְלֹד
45 הַטְּמֵאָה, שֶׁהִרִי הוּא שְׁלִישִׁי - אֵף עַל פִּי שֶׁמוֹסִיפִין לוֹ

46 טַמְאָה עַל טַמְאָתוֹ; שֶׁהִשְׁלִישִׁי שֶׁנִּגַּע בְּרֹאשׁוֹן יַחֲזוֹר שְׁנִי, כְּמוֹ
47 שִׁיתִּיבְאָר בְּמִקְוָמוֹ.

48 **ז.** וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפֹלוּ שְׁמֵן שֶׁנִּפְסֵל בְּטָבּוּל יוֹם [י- טמא
49 שְׁטָבֵל וְטָרֵם שִׁקְעָה הַשְּׁמֵן], שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי - מִתֵּר לְהִדְּלִיקוֹ
50 בְּנֵר שֶׁל מִתְכַּת שֶׁנִּגַּע בּוֹ טָמֵא מֵת, שֶׁהִנֵּר אָבִי, אֵף עַל פִּי
51 שֶׁזֶה הַשְּׁמֵן נַעֲשֶׂה רֹאשׁוֹן [לְטוֹמְאָה] כְּשִׁנְעָה בְּנֵר; הוֹאִיל וְיֵשׁ
52 שֵׁם שׁוּם טַמְאָה, אֵין מִקְפִּידִין עַל תּוֹסַפְתָּהּ, וְאֵין נִזְהָרִין אֶלָּא
53 מִן הַטְּהוֹר שֶׁלֹּא יִפְסֵל. נוֹתֵר שֶׁל קִדְּשִׁים קָלִים, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ
54 בְּעָלְיוֹ בְּבִתְיָהּ.

55 **ח.** מִי שִׁיָּצָא מִירוּשָׁלַיִם, וְנִזְכֵּר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בֶּשֶׂר קִדְּשׁ - אִם
56 עָבֵר [הֵר] הַצּוֹפִים, שׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוָמוֹ. וְאִם לֹא - אִם יֵשׁ בּוֹ
57 בְּנִית, חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ בִּירוּשָׁלַיִם; וְאִם אוֹרֵחַ הוּא, שֶׁאֵין לוֹ בֵּית
58 - שׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבֵּיירָה [הַמִּקְדָּשׁ] מִעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה [שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ].
59 **ט.** כָּל עֲצָמוֹת הַקִּדְּשִׁים שֶׁאֵין בָּהֶן מֵת - אֵינָן טְעוּנִין שְׂרָפָה,
60 חוּץ מִעֲצָמוֹת הַפֶּסֶחַ. כָּכֵר בְּאֲרָנוּ, שֶׁהִקְרָבָן שֶׁנִּפְסֵל אַחֵר
61 שֶׁהִפְשֵׁט - הַעוֹר לְכַהֲנִים, אוֹ לְבָעָלְיוֹ בְּקִדְּשִׁים קָלִים; אָבֵל
62 אִם נִפְסֵל קֹדֶם הַפְּשֵׁט - הִרִי הַעוֹר כְּבִשְׂרָף, וְיִשְׂרָף הַכֹּל. וְכֵן
63 זִבְחַ שֶׁהִפְשֵׁט וְנִמְצָא טְרָפָה, אוֹ שֶׁנִּפְסֵל בְּמַחֲשָׁבֶת הַזִּמְן, אוֹ
64 בְּמַחֲשָׁבֶת הַמָּקוֹם [שֶׁלֹּא לֹאֲכֹלוּ בּוֹנוֹ אוֹ בְּמִקְוָמוֹ] - הוֹאִיל
65 וְלֹא נִרְצָה [הַתְּקַבֵּל] הַזֵּבֶחַ, יִשְׂרָף הַעוֹר, בֵּין בְּקִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים
66 בֵּין בְּקִדְּשִׁים קָלִים; אָבֵל אִם נַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבֶת שְׁנֵי הַשָּׁם [י-
67 שֶׁלֹּא לִשְׁם מִין הַקְּרָבָן אוֹ בַּעֲלִיוֹ] - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלָה
68 לְבָעָלִים, הוֹאִיל וְנִרְצָה, הִרִי הַעוֹר לְכַהֲנִים אוֹ לְבָעָלְיוֹ כְּמוֹ
69 שֶׁבְּאֲרָנוּ. וְזִבְחַ שֶׁהִפְשֵׁט קֹדֶם זְרִיקָה, אֵינוֹ פְּסוּל.
70 **י.** אֵלּוּ הֵם הַנִּשְׂרָפִין: בֶּשֶׂר קִדְּשׁ שֶׁנִּטְמָא, אוֹ נוֹתֵר, אוֹ נִפְסֵל;
71 וְכֵן הַמְּנוּחָה שֶׁנִּטְמְאָה, אוֹ נִפְסְלָה, אוֹ נוֹתֵרָה; וְאֲשֶׁם תְּלוּי [י-
72 מְסוּפֶק אִם חֲטָא] שֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חֲטָא, קֹדֶם שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ;
73 וְחֲטָאֵת הַעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק; וְשֶׁעָר נִזִּיר טְהוֹר, וְהַעֲרָלָה,
74 וְכִלְאִי [י- חֲטָא הַגְּדֵלָה בְּתוֹךְ] הַכֶּהֱם. וְדָבָר שֶׁאֵין דִּרְכּוֹ לְהַשְׂרֵף,
75 כְּגוֹן מִשְׁקֵין שֶׁל עֲרָלָה וְכִלְאִי הַכֶּהֱם - הִרִי אֵלּוּ יִקְרְבוּ.

76 **יא.** וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְבְּרִין: קִדְּשִׁים שֶׁמְתוּ, בֵּין קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ בֵּין
77 קִדְּשֵׁי [י- תְּרוּמוֹת לְתַחֲנוּן] בְּדֶק הַבֵּית; וְקִדְּשִׁים שֶׁהִפִּילוּ, זָקֵב
78 הַנֶּפֶל; אֲפֹלוּ שְׁלִיָּה, תִּקְבֵּר; וְשׁוֹר הַנֶּסֶקֶל [י- שֶׁהִרְגָּה אִתּוֹ],
79 וְעִגְלָה עֲרוּפָה, וְצִפְרִי מְצָרֵעַ, וְשֶׁעָר נִזִּיר טָמֵא, וּפְטָר חֲמוֹר,
80 וְכִשֵּׁר בְּחֹלֶב, וְחִלְטִין שֶׁנִּשְׁחָטוּ בַּעֲזָרָה.
81 **יב.** הַאֲוֵרָג מִלֵּא הַסִּטִּי [י- מִידַת אֲרִיגָה] מִשְׁעָר נִזִּיר וּמִפְטָר
82 חֲמוֹר בֶּשֶׂק - יִדְּלַק.

83 **יג.** כָּל הַנִּקְבְּרִין - אֶפְרָן אֲסוּר; וְכָל הַנִּשְׂרָפִין שֶׁל הַקִּדְּשׁ -
84 אֶפְרָן מִתֵּר, חוּץ מִדִּשָּׁן [אֶפְרָן] הַמְּזֻבָּח הַחֵיצוֹן וְהַפְּנִימִי וְדִשָּׁן
85 הַמְּנוּחָה.

86 **יד.** כָּל הַנִּשְׂרָפִין לֹא יִקְבְּרוּ. וְכֵן כָּל הַנִּקְבְּרִין לֹא יִשְׂרָפוּ; אֵף
87 עַל פִּי שֶׁהוּא מַחְמִיר בְּשִׂרְפָתוֹ, הִרִי הַקָּל בְּאֶפְרָן - שֶׁאֶפְרָן
88 הַנִּקְבְּרִין אֲסוּר.

89 **טו.** הִיָּה מְקָרִיב עִמּוֹ בְּזִבְחִים, וְאָמַר לוֹ: 'נִתְפָּגֵלוֹ', עוֹשֶׂה
90 עִמּוֹ בְּטִהְרוֹת, וְאָמַר לוֹ: 'נִטְמָאוּ' - נֶאֱמָן; לֹא נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל
91 עַל כֶּף. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: 'זִבְחִים שֶׁהִקְרַבְתִּי לָךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם
92 נִתְפָּגְלוּ, וְאוֹתָן הַטְּהָרוֹת נִטְמְאוּ' - אִם הִיָּה נֶאֱמָן לוֹ, סוֹמֵךְ
93

שאינו עובד ככהן גדול; ואם עבד, עבודתו פשוטה. ואם מת
הראשון, זה השני מתמנה תחתיו.
ד. בשבעת ימים אלו, מזין עליו מאפר הפרה [האדומה],
בשלישי להפשתו, ובשביעי שהוא ערב יום הכפורים;
שמה נטמא במת ולא ידע. ואם חל יום שבת בשלישי או
בשביעי שלו - דוחין את ההזיה.
ה. כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות - זורק את
הדם, ומקטיר את הקטרת, ומטיב את הנרות, ומקטיר אברי
תמיד על המזבח, כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום הכפורים.
ומוסרין לו זקנים [חכמים] מזקני בית דין, וקוראין לפניו
ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה; ואומרים לו: 'אישי
[אדוני] כהן גדול, קרא אתה בפיד, שמה שכחת או שמה
לא למדת דבר זה'. וערב יום הכפורים בשחרית, היו
מעמידין אותו בשער המזרח, ומעבירין לפניו פרים ואילים
ובכשים, כדי שיהיה מפיר ורגיל בעבודה.
ו. כל שבעת הימים לא היו מוזהבין ממנו מאכל ומשקה.
ערב יום הכפורים עם חשכה, לא היו מניחין אותו לאכל
הרבה - שהמאכל מביא את השנה; ולא היו מניחין אותו
לישן, שמה יראה קרי [ויטמא]; ולא היו מאכילין אותו
דברים המרגילין לשכבת זרע, כגון ביצים וחלב חם וכיוצא
בהן.
ז. בימי בית שני, צץ המינות בישראל, ויצאו הצדוקין -
מהרה יאבדו - שאינן מאמינים בתורה שבעל-פה. והיו
אומרים, שקטרת של יום הכפורים, מניחין אותה על האש
בהיכל חוץ לפרכת, וכשיעלה עשנה, מכניס אותה לפנים
לקדש הקדשים; הטעם, זה שכתוב בתורה: "כי בענן
אראה על הכפרת", אמרו שהוא ענן הקטרת. מפי השמועה
[מסורת משה רבינו] למדו חכמים, שאין נותן הקטרת אלא
בקדש הקדשים לפני הארון - שנאמר: "ונתן את הקטרת
על האש לפני ה'". ולפי שהיו חוששים בבית שני שמה
כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין אותו ערב יום
הכפורים, ואומרים לו: 'אישי [אדוני] כהן גדול, אנו שלוחי
בית דין ואתה שלוחנו ושלוח בית דין; משביעין אנו עליך
במי ששכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מפל שאמרנו
לך'. והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והם פורשין
ובוכין לפי שחשדו מי שמעשיו סתומים, שמה אין בלבו
כלום.
ח. כל ליל יום הכפורים - כהן גדול יושב ודורש אם היה
חכם; ואם היה תלמיד, דורשין לפניו. אם היה רגיל לקרות
- קורא, ואם לאו - קוראין לפניו, כדי שלא יישן. ובמה
קוראין לפניו? בכתבי הקדש. בקש להתמנהג - פרחי לזה
מפני לפניו באצבע צרנדה [אגודל, ומשמיעה קול], ואומרים
לו: 'אישי כהן גדול, עמד והצטנן מעט על הרצפה! כדי
שלא יישן. ומתעסקין עמו עד שמגיע זמן שחיטה; ולא
היו שוחטין עד שמכירין שעלה השחר בנדאי, שמה ישחטו
בליקה.

1 על דבריו; ואם לאו, שורת הדין שאינו נאמן; והרצאה
2 להחמיר על עצמו, הרי זה משבח.
3 בריף ורחמנא דסייען

יום שישי ו' אלול ה'תשע"ב

הלכות עבודת יום הכפורים

6 מצות עשה אחת - והיא שיעשה מעשה יום הכפורים כלו
7 על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות
8 והודוין ושלוח השעיר ושאר העבודות. ובאור מצוה זו
9 בפרקים אלו.

פרק א

11 א. מצות הצום - מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין
12 הערבים, כסדר כל יום ויום; ומקריבין מוסף היום פר ואיל
13 ושבעה כבשים, כלן עולות, ושעיר חטאת נעשה בחוץ [ו-]
14 במזבח החיצון, והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין יתר על
15 מוסף זה, פר בן בקר לחטאת והוא נשרף, ואיל לעולה -
16 ושיניהן משל כהן גדול; ואיל הבא משל צבור האמור
17 בפרשת 'אחרי מות', הוא האיל האמור בחמש הפקודים [ו-]
18 במדבר בכלל המוסף - והוא הנקרא 'איל העם'. ועוד
19 מביאין משל צבור שני שעירי עזים - אחד קרבן חטאת
20 והוא נשרף, והשני שעיר המשתלח [לעזאזל]. נמצאו כל
21 הפהמות הקרבנות ביום זה חמשה עשר: שני תמידין ופר
22 ושני אילים ושבעה כבשים, כלן עולות; ושני שעירים
23 חטאת - אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב, והשני נעשה
24 בפנים ונשרף; ופר כהן גדול לחטאת, והוא נשרף.
25 ב. עבודת כל חמשה עשר בהמות אלו הקריבין ביום זה,
26 אינה אלא ככהן גדול בלבד - אחד כהן המשוים [ו- ונתמנה
27 [- בשמן המשחה, או המרבה בבגדים [ו- שנתמנה ע"י לבישת
28 ח' בגדים]. ואם הייתה שבת - אף מוסף שבת אין מקריב
29 אותו אלא כהן גדול. וכן שאר העבודות של יום זה - כגון
30 הקטרת הקטרת של כל יום והטבת [הדלקת] הנרות - הכל
31 ככהן גדול נשוי, שנאמר: "וכפר בעדו ובעד ביתו", ביתו
32 זו אשתו.

33 ג. שבעת ימים קדם ליום הכפורים, מפרשין כהן גדול
34 מביתו ללשכתו שבמקדש; ודבר זה, קבלה ממשה רבנו.
35 ומפרשין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו - שמה תמצא
36 נדה, ונמצא טמא שבעת ימים ואינו יכול לעבד; ומתקנין
37 לו כהן גדול אחר - שאם יאירע בזה פסול, יעבד האחר
38 תחתיו. בין שאירע בו פסול קדם תמיד של שחר, בין שאירע
39 בו אחר שהקריב קרבנות - (קרבנו זה) זה שונכס תחתיו,
40 אינו צריך חנוך [ו- לחנוך את מינויו], אלא עבודתו מתנכסת,
41 ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון. עבר יום הכפורים -
42 הרי הראשון חוזר לעבודתו, והשני עובר. וכל מצות כהנה
43 גדולה [כגון: איסור לשאת אלמנה] עליו [ו- על השני], אלא

פרק ב

א. כל מעשה התמידין והמוספין של יום זה - עושה אותן כהן גדול, והוא לכוש בכגדי זהב; ועבודות המיוחדות ליום זה - בכגדי לבן. ועבודה המיוחדת ליום זה - הוא מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים שאחד מהן שער המשתלח [לעזאזל], והקטרת הקטרת בקדש הקדשים: כל אלו בכגדי לבן הן נעשין.

ב. כל עת שישנה הבגדים, ויפשט בגדים וילבש בגדים אחרים - טעון טבילה, שנאמר: "ופשט את בגדי הכד . . ורחץ את בשרו במים במקום קדוש, ולבש את בגדיו"; וקחם טבילות ונעשרה קדושין [- רחיצת ידים ורגלים] טביל כהן גדול ומקדש בו ביום. כיצד? בתחלה פושט בגדי חל שעליו, וטובל; ועולה, ומסתפג [מתנגב], ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחרט את התמיד, ומקטיר קטרת של שחר של כל יום, ומטיב את הנרות; ומקטיר אברי התמיד עם [מנחת] התבתינ והנסכים, ומקריב הפר ושבעה ככשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי הזהב, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ועובד עבודת היום פלו - יהודיים, עם ההגדרה [על שני השעירים], וזריקת הדמים בפנים, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים; ומוסר השעיר למשלח אותו לעזאזל, ומוציא אמורי הפר והשעיר הנשרפין, ומוסר שארן לשרפה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקריב שער החטאת של מוסף היום, ואילו ואיל העם, והם עולות; ומקטיר אמורי [אברין] פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערפים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא משם את הכפר ואת המחתה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של בין הערפים של כל יום, ומטיב את הנרות בין הערפים. ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי חל ויוצא.

ג. כל הטבילות האלו והקדושין - פלן במקדש, שנאמר: "ורחץ את בשרו במים במקום קדוש"; חוץ מטבילה ראשונה, שהוא רשאי לטבל אותה בחל, שאינה אלא להוסיף פגות - שאם יזכר טמאה ישנה שבגדו, יפרש ממנה בטבילה זו לשמה. וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים, או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה, ועבר - עבודתו כשרה.

ד. היה כהן גדול זקן או חולה - מלבנין [מחממים] עששיות [גושים] של ברזל באש מבשרב [יום כיפור], ולקח מטיילין אותן למים [- במקוה], כדי להפיג צנתן; שאין שבות [- גזירת חכמים] במקדש; או מערבין מים חמין במי המקנה, עד שתפוג צנתן.

ה. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור כשאר הכהנים, והיום מקדש מקיתון של זהב - משום כבודו. בכל יום הכהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו, והיום עולין באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול - כדי להדרו. בכל יום, מי שזכה במחתה [לחטות גחלים לקטורת], חותה במחתה של כסף, ומערה האש למחתה של זהב; והיום, חותה כהן גדול במחתה של זהב, וכה נכנס להיכל - שלא ליגעו בתוספת עבודה. וכן מחתה של כל יום מחזקת ארבעת קבין, ושל יום, שלשת קבין. ובכל יום היתה כבדה, והיום קלה. ובכל יום היתה ידה קצרה, והיום ארבה - כדי להקל על כהן גדול, שלא יגע [ויתעייף]. בכל יום היו על המזבח שלש מערכות של אש, והיום היו שם ארבע - מוסיפין מערכה, כדי להדר המזבח ולעשרו.

ו. זה שנאמר בתורה: "וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל" - מפי השמועה למדו, שנה ודוי דברים. נמצאת למד, שהוא מתוודה ביום זה שלשה ודויין: אחד על ידי עצמו תחלה, והשני על ידי עצמו עם שאר הכהנים - ושניהם על פר החטאת אשר לו; והודוי השלישי על ידי כל ישראל, על שער המשתלח. ומזכיר את השם בכל ודוי מהן שלשה פעמים. כיצד הוא אומר? "אנא ה'! חטאתי, עויתי, פשעתי לפניך; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופשעתי ופשעתי, שנאמר: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". הרי שלשה פעמים הזכיר את השם; וכן בכל ודוי מהן. וכשהוא נותן על שער החטאת את הגורל, אומר: 'לה' חטאת! נמצא מזכיר את השם ביום זה עשרה פעמים. ובכלל הוא מזכיר ככתבו, שהוא השם המפורש. בראשונה היה מגביה קולו בשם; כיון שרבו פרוצין [שקראו שם המפורש], חזרו לאמרו בקול נמוך, ומבליעו בנעמיות [במנגינה], עד שלא יכירו בו אפלו חבריו הכהנים. ז. כל הכהנים והעם העומדין בצורה, כשהן שומעין את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו פורעין ומשתחוין ונופלין על פניהן, ואומרים: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' - שנאמר: "כי שם ה' אקרא, הבו גדל לאלהינו". ובשלשת הודויין היה מתכבד לגמור את השם בנגד המברכין, ואומר להן: 'תטהרו'; וכל היום כשר לודוי יום הכפורים ולודוי הפרים הנשרפים.

פרק ג

א. שני הגורלות - אחד כתוב עליו 'לה', ואחד כתוב עליו 'לעזאזל'. והם כשרים מפל דבר, בין מן העץ בין מן האבן בין מן המפתח; אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן, אחד כסף ואחד זהב - אלא שניהן שוין. ושל עץ היו; ובבית שני עשו אותן של זהב. ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק שתי ידים [בלבד], כדי שיכניס שתי ידיו ולא יתכבד [וימשש להוציא את ה' בימין]. וכלי זה חל הוא, ושל עץ היה; וקלפיו שמו.

היו עושים מירושלים ועד תחלת המדבר, ושובת איש אָחַד
או אנשים הרבה בכל סֶכָה וסֶכָה מֵהֵן - כְּדֵי שִׁיחִיו מְלוֹיִן
אוֹתוֹ מִסֶּכָה לִסֶּכָה. עַל כָּל סֶכָה וסֶכָה אוֹמְרִין לוֹ: 'הָרִי מִזֶּה
וְהָרִי מִשָּׁם'. אִם כָּשָׁל כָּחוֹ וצָרָף לְאָכַל - אוֹכֵל; וּמַעֲוֹלָם לֹא
צָרָף אָדָם לָכֵף. וְאִנְשֵׁי סֶכָה הַאֲחֻרָּנָה עוֹמְדִין בְּסוֹף הַתְּחוּם
[- הַמְּרוֹחַק שְׁמוֹתָהּ לַהֲלֹךְ בַּשַּׁבָּת], וְרוֹאִין אֶת מַעֲשֵׂיו מִרְחוֹק.
כִּיצַד הָיָה עוֹשֶׂה? חוֹלֵק לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית שֶׁבְּקֶרְנָיו, חֲצִי
קוֹשֶׁר בְּסֻלֵּעַ, וְחֲצִי קוֹשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי קֶרְנָיו; וְדוֹחֲפוֹ לְאַחֲרָיו,
וְהוּא מִתְגַּלְגֵּל וְיֹרֵד. לֹא הָיָה מְגִיעַ לַחֲצִי הָהָר, עַד שֶׁהוּא
נִעֲשֶׂה אֲבָרִים אֲבָרִים. וְכֵן יוֹשֵׁב לוֹ תַּחַת סֶכָה אַחֲרֹנָה עַד
שֶׁתַּחֲשֹׁף. וְדִידִּכּוּת [- אֲנָשִׁים הַעוֹמְדִים לְאוּרֵךְ הַדֶּרֶךְ] הָיוּ
עוֹשִׂין, וּמִנִּיפִין בְּסוּדֵרֵין [- בַּדְּגָלִים, אֶחָד לַחֲבֵרוֹ] - כְּדֵי
שִׁיחִיו שֶׁהִגִּיעַ שְׁעִיר לַמִּדְבָּר. וְאַחֲרָיו שֶׁמִּשְׁלַח אֶת הַשְּׁעִיר
כִּד מוֹלִיכּוֹ, חוֹזֵר אֲצֵל הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר שֶׁהָיָה דָּמָן לִפְנֵים,
וְקוֹרְעֵן, וּמוֹצִיא אֶת אֲמוּרֵיהֶן, וְנוֹתֵן בְּכָלִי, וּמִקְטִינָן עַל גְּבִי
הַמִּזְבֵּחַ; וּמִתַּחַת שָׁאֵר בְּשָׁרָן חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת מְעוֹרוֹת זֶה כְּזֶה
כְּמִין קְלִיעָה, וְאֵינוֹ מִפְּרָק אוֹתָן; וּמִשְׁלַחֵן כִּד אַחֲרִים
לְהוֹצִיאֵן לְבֵית הַשְּׂרָפָה; וּמִנִּתְחִין אוֹתָן שָׁם בְּעוֹרָן, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ.
ח. בֵּין שֶׁהִגִּיעַ שְׁעִיר לַמִּדְבָּר, יָצָא כֹהֵן גָּדוֹל לְעֹזֶרֶת הַנָּשִׁים
לְקֹרוֹת בַּתּוֹרָה; וּבִזְמַן קְרִיאָתוֹ, שׁוֹרְפִין הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר בְּבֵית
הַדִּשָּׁן. לְפִיכֹף, הָרֹאֶה כֹהֵן גָּדוֹל כִּשְׁהוּא קוֹרֵא, אֵינוֹ רוֹאֶה
פֶּר וְשְׁעִיר הַנִּשְׂרָפִין; וְשׂוֹרְפֵתָן כִּשְׁרָה בָּזֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
ט. קְרִיאָה זֶה אֵינָה עֲבוּדָה, לְפִיכֹף אִם רָצָה לְקֹרוֹת בְּכַגְדִּי
חַל לְבָנִים מִשְׁלוֹ, קוֹרֵא; וְאִם רָצָה לְקֹרוֹת בְּכַגְדִּי לְכֹן,
קוֹרֵא; שֶׁבְּכַגְדִּי כִהְיָה נִתְּנוֹ לְהִנּוֹת בֵּהֶן שְׁלֹא בִשְׁעַת עֲבוּדָה,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
י. כִּיצַד הוּא קוֹרֵא? יוֹשֵׁב בְּעֹזֶרֶת הַנָּשִׁים, וְכָל הָעָם עוֹמְדִין
לִפְנָיו; וְחֵזֶן [שְׁמֹשׁ] הַכִּנְסָה נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ
הַכִּנְסָה, וְרֹאשׁ הַכִּנְסָה נוֹתְנוֹ לְסָגֵן, וְהַסָּגֵן נוֹתְנוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל.
וְכֵהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמִקְבֵּל, וְקוֹרֵא עוֹמֵד "אַחֲרֵי מוֹת", וְ"אֵף
בְּעֶשְׂרוֹ" שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת מוֹעֲדוֹת, עַד סוֹף הָעֵנֶן. וְגוֹלָל אֶת
הַתּוֹרָה, וּמִנִּיחָהּ בְּחִיקּוֹ. וְאוֹמֵר: 'יֹתֵר מִמָּה שֶׁקְּרָאתִי
לְפָנֶיכֶם כְּתוּב'. "וּבְעֶשְׂרוֹ" שֶׁבְּחֻמֵּשׁ הַפְּקוּדִים [- בַּמִּדְבָּר] עַד
סוֹף הָעֵנֶן - קוֹרֵא אוֹתוֹ עַל פֶּה; וְלִמָּה קוֹרֵא עַל פֶּה? לְפִי
שֶׁאֵין גּוֹלָלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצַבּוּר; וְלִמָּה לֹא יִקְרָא בְּסֵפֶר
אַחֵר? לְפִי שֶׁאֵין אֶחָד קוֹרֵא עֲנִין אֶחָד בְּשְׁנֵי סְפָרִים, מִשּׁוֹם
[שְׁלֹא יֵאמְרוּ שִׁישׁ] פָּגַם [בִּישְׁרָאשׁוֹן].
יא. בְּעֵת שֶׁקוֹרֵא, מִבְּרֹךְ לְפָנָיו וְלֹאחֲרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּבְּרִינָן
בְּבֵית הַכִּנְסָה; וּמוֹסִיף לְאַחֲרָיו שְׁבַע בְּרָכוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: 'רָצָה
ה' אֱלֹהֵינוּ, 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, 'סֵלַח לָנוּ אֲבִינוּ, וְחַתָּם
בָּה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים; 89
הָרִי שֶׁלֹּשׁ בְּרָכוֹת כְּתֻבָּן. וּמִבְּרֹךְ עַל הַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה בְּפָנֵי
עֲצָמָה - יִהְיֶה עֲנִיָּה שִׁיעֲמַד הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁכִּינָה בְּתוֹכוֹ, וְחַתָּם
בָּה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַשּׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן. וּמִבְּרֹךְ יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה
בְּפָנֵי עֲצָמָה - עֲנִיָּה שִׁיעֲמַד ה' אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסּוֹר מִקֵּן
מִלֵּךְ, וְחַתָּם בָּה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל. וּמִבְּרֹךְ

ב. הֵיכָן מִגְרִיל? בְּמִזְרַח הָעֶזְרָה בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ. מִנִּיחִין שָׁם
הַקֶּלֶפִי, וּמַעֲמִידִין שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, פְּנִיָּה לְמַעַרְב וְאַחֲרֵיהֶן
לְמִזְרַח, וְכֵהֵן גָּדוֹל כָּאֵל שָׁם, וְהַסָּגֵן [שֶׁל כֹהֵן גָּדוֹל] מִימִינוֹ
וְרֹאשׁ בֵּית אֲב מִשְׁמָאלוֹ, וְשְׁנֵי הַשְּׁעִירִים לִפְנָיו, אֶחָד לִימִינוֹ
וְאֶחָד לְשְׁמָאלוֹ.
ג. טָרַף [- חֹטֵף] בְּקֶלֶפִי וְהֶעֱלָה שְׁנֵי הַגּוֹרְלוֹת בְּשְׁתֵּי יָדָיו
לְשָׁם שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, וּפּוֹתַח יָדָיו. אִם שָׁל שָׁם עֲלָה בִימִינוֹ
- הַסָּגֵן אוֹמֵר לוֹ: 'אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל, הִגִּבָּה יְמִינִךְ! וְאִם
בְּשְׁמָאלוֹ עֲלָה - רֹאשׁ בֵּית אֲב אוֹמֵר לוֹ: 'אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל,
הִגִּבָּה שְׁמָאלֶךָ'. וְנוֹתֵן שְׁנֵי הַגּוֹרְלוֹת עַל שְׁנֵי יָמָיו - שֶׁל יָמִין
עַל שֶׁל יָמִין, וְשֶׁל שְׁמָאל עַל שֶׁל שְׁמָאל. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא
עֲכָב, אֲבָל חֲסַר מִצְוָה; שֶׁהִנֵּחָהּ, מִצְוָה שֶׁאֵינָה מְעַכֶּבֶת;
וְהַהֲגִרָלָה מְעַכֶּבֶת, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינָה עֲבוּדָה. לְפִיכֹף הִנֵּחָהּ
כִּשְׁרָה בָּזֵר [- אֵינוֹ כֹהֵן], וְהֶעֱלִיתָ הַגּוֹרְלוֹת מִן הַקֶּלֶפִי פְּסוּלָה
בָּזֵר.
ד. וְקוֹשֶׁר לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית [- צִמָּר אֲדוּם] מִשְׁקַל שְׁתֵּי
סֻלְעִים בְּרֹאשׁ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וּמַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שְׁלֹחּוֹ.
וְלִנְשֻׁחַט, כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ. וְשׁוֹחֵט אֶת פֶּר הַחֻטָּאת, וְאֶת
הַשְּׁעִיר שֶׁעֲלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְשָׁם.
ה. וּמִכְנִים דָּמָן לְהִיכָל, וּמִזָּה מִדָּם שְׁנִיָּה בְּיוֹם זֶה שֶׁלֹּשׁ
וְאַרְבָּעִים הִזְיָה; וְאֵלּוּ הֵן: מִזָּה תַּחֲלָה מִדָּם הַפֶּר, שְׁמוֹנָה
הִזְיּוֹת בְּכֶדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, בֵּין בְּדִי [מוֹטוֹת] הָאֲרוֹן, קְרוֹב
לְכַפֶּרֶת [כִּיטּוֹי הָאֲרוֹן] בְּטַפַּח - שְׁנָאֵמֶר: "וְלִפְנֵי הַכַּפֶּרֶת
יָזָה"; וּמִזָּה שָׁם אַחַת לְמַעַלָּה וְשְׁבַע לְמַטָּה; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
[מִסּוֹרֶת מִמּוֹשֶׁה רַבִּינוֹ] לְמַדּוֹ, שֶׁזָּה שְׁנָאֵמֶר "שְׁבַע פְּעָמִים",
יֵתֵר [- בְּנוֹסֵף] עַל הִזְיָה רֵאשׁוֹנָה. וְכֵן הִזְיָה מוֹנָה: אַחַת, אַחַת
וְאַחַת, אַחַת וְשְׁתֵּים, אַחַת וְשֹׁלֶשׁ, אַחַת וְאַרְבַּע, אַחַת וְחֲמִשָּׁה,
אַחַת וְשֵׁשׁ, אַחַת וְשְׁבַע; וְלִמָּה מוֹנָה כֵּכָה? שֶׁמָּא יִשְׁכַּח
וְיִמְנָה הִזְיָה רֵאשׁוֹנָה מִכָּלל הַשְּׁבַע. וְאַחֲרָיו כֹּף מִזָּה מִדָּם
הַשְּׁעִיר בֵּין בְּדִי הָאֲרוֹן, שְׁמוֹנָה - אַחַת לְמַעַלָּה וְשְׁבַע
לְמַטָּה; וּמוֹנָה כְּדֶרֶךְ שְׁמֹנֶה בְּדָם הַפֶּר. וְחוֹזֵר וּמִזָּה בְּהִיכָל
עַל הַפֶּרֶכֶת מִדָּם הַפֶּר, שְׁמוֹנָה - אַחַת לְמַעַלָּה וְשְׁבַע לְמַטָּה;
שְׁכָף נֵאֱמָר בְּדָם הַפֶּר: "עַל הַכַּפֶּרֶת לְפָנֵי הַכַּפֶּרֶת". וּמוֹנָה
כְּדֶרֶךְ שְׁמֹנֶה בְּפָנִים. וְחוֹזֵר וּמִזָּה מִדָּם הַשְּׁעִיר כֹּף עַל הַפֶּרֶכֶת
שְׁמוֹנָה הִזְיּוֹת - אַחַת לְמַעַלָּה וְשְׁבַע לְמַטָּה; שְׁכָף נֵאֱמָר בְּדָם
הַשְּׁעִיר: "וְעֵשָׂה אֶת דָּמּוֹ בְּאֶשֶׁר עֲשָׂה לְדָם הַפֶּר". וּמוֹנָה
כְּדֶרֶךְ שְׁמֹנֶה בְּפָנִים. וְכָל אֵלּוּ הַהִזְיּוֹת - אֵינוֹ מִתְבָּרֵן בֵּהֶן
לְהִזּוֹת לֹא לְמַעַלָּה וְלֹא לְמַטָּה, אֲלָא כְּמַצְלִיף. וְאַחֲרָיו כֹּף
מְעַרְב שְׁנֵי הַדָּמִים, דָּם הַפֶּר וְדָם הַשְּׁעִיר, וּמִזָּה מִשְׁנִיָּהם
אַרְבַּע הִזְיּוֹת עַל אֲרָבַע קֶרְנוֹת מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב שֶׁבְּהִיכָל, וְשְׁבַע
הִזְיּוֹת עַל אֲמָצֵעוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ זֶה.
ו. וְכָל אֵלּוּ הַשְּׁלֹשׁ וְאַרְבָּעִים הִזְיּוֹת - טוֹבֵל אֲצַבְעוֹ בְּדָם,
טְבִילָה עַל כָּל הִזְיָה; לֹא שִׁיחֵה שְׁתֵּי הִזְיּוֹת מִטְבִּילָה אַחַת.
וְשִׁירֵי הַדָּם שׁוֹפֵף עַל יְסוֹד מְעַרְבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן.
ז. וְאַחֲרָיו כֹּף מִשְׁלַח אֶת הַשְּׁעִיר הַחִי כִּד אִישׁ הַמוֹכֵן
לְהוֹלִיכּוֹ לַמִּדְבָּר; וְהַכָּל בְּשָׂרִים לְהוֹלִיכּוֹ, אֲלָא שְׁעִשׂוֹ כִּהְיָם
גְּדוֹלִים קָבַע, וְלֹא הָיוּ מִנִּיחִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכּוֹ. וְסִכּוֹת

1 הפנהים ברכה בפני עצמה - ענינה שירצה המקום מעשיהם
2 ועבודתו ויברכם, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', מקדש
3 הלהים'. ואחר כך אומר תפלה ותחנון ורנה ובקשה, כפי
4 מה שהוא גליל. וחותם: 'הושע ה' את עמך ישראל, שעמך
5 ישראל צריכין להושע; ברוך אתה ה', שומע תפלה'.

יום שבת קודש ז' אלול ה'תשע"ב

פרק ד

8 א. סדר כל המעשים שביום זה, כך הוא: בתצות הלילה
9 מפסיקין [מגדלים] לתרומת הדשן [- נטילת מעט אפר
10 מהמזבח], ומסדרין את המערכה ומדשנין את המזבח בדרך
11 שעושין בכל יום על הסדר שבארנו - עד שיגיעו לשחיטת
12 התמיד. כשיגיעו לשחוט את התמיד, פורשין סדין של בוץ
13 [פשתן] בין כהן גדול ובין העם; ולמה של בוץ? כדי שיכיר
14 שעבודת היום בנגדי בוץ. ופושט בגדי חל, וטובל, ולובש
15 בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט בתמיד רב שנים [-
16 קנה וושט], ומניח אחר לגמר השחיטה; ומקבל הדם, וזורקו
17 על המזבח כמצותו. ואחר כך נכנס להיכל, ומקטיר קטרת
18 של שחר, ומטיב את הנרות, ומקטיר אברי התמיד והחבתין
19 והנסכים בכל סדר התמיד של כל יום שבארנו, ואחר
20 התמיד מקריב הפר ושבעת הככשים של מוסף היום. ואחר
21 כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש
22 בגדי לכן; ומקדש ידיו ורגליו, ובא לו אצל פרו. ופרו היה
23 עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב;
24 והכהן עומד במזרח, ופניו למערב, וסומך שתי ידיו על
25 ראש הפר, ומתודה. וכך היה אומר: 'אנא ה'! חטאתי
26 ועויתי ופשעתי לפניך אני וביתי; אנא ה'! כפר נא לחטאים
27 ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופעויתי ופשעתי לפניך
28 אני וביתי, כפתיב בתורת משה עבדך: כי ביום הזה יכפר
29 עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. ואחר
30 כך מגדיל על שני השעירים, וקושר לשון של זהורית
31 בראש שעיר המשתלח [לעזאזל], ומעמידו כנגד בית
32 שלוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו. ובא לו אצל פרו
33 שניה; וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה ודוי שני. וכך
34 הוא אומר: 'אנא ה'! חטאתי עויתי ופשעתי לפניך, אני
35 וביתי ובני אהרן עם קדושיך; אנא ה'! כפר נא לחטאים
36 ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופעויתי ופשעתי לפניך,
37 אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך, כפתיב בתורת משה
38 עבדך: כי ביום הזה וגו'". ואחר כך שוחט את הפר, ומקבל
39 את דמו, ונותנו למי שהוא מנדרדו שלא יגרש, על הרקד
40 [מחצפת] הרביעי של היכל מבחוץ. ונוטל את המחתה,
41 וחותה בה אש מעל המזבח, מן הסמוך למערב, שנאמר:
42 "מעל המזבח מלפני ה'"; ויורד, ומניחה על הרקד
43 שבעורה. ומוציאין לו את הפך, וכלי מלא קטרת דקה מן
44 הדקה, וחותין ממנה מלא חפניו, לא מחוקות ולא גדושות
45 אלא טפופות [- אצבעותיו רחוקות מעט מכף ידו] - הגדול

46 לפי גדלו, והקטן לפי קטנו; ונותן לתוך הפך. כבר בארנו,
47 שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות;
48 לפיכך היה מן הדין שילוף המחתה בשמאלו וכך הקטרת
49 בימינו. אבל מפני כךד המחתה, ועוד שהיא חמה - אינו
50 יכול לסבלה בשמאלו עד הארון; לפיכך נוטל המחתה
51 בימינו וכך הקטרת בשמאלו. ומהלך בהיכל עד שהוא
52 מגיע לקדש הקדשים; מוצא הפרכת פרופה [מקופלת מעט],
53 נכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון,
54 נותן את המחתה בין שני הפדים [- מוטות הארון]; ובכית
55 שני שלא היה ארון, היה מניחה על אכן השתיה. ואחרי
56 שפת הפך בראשי אצבעותיו או בשניו, ומערה הקטרת
57 בגודלו לתוך חפניו, עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה;
58 וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר את הקטרת על גבי
59 הגחלים בידו לפניו במחתה, כדי שתהיה הקטרת קרובה
60 לארון, ורחוקה מפניו - שלא יכנה; וממתין שם עד
61 שיתמלא הבית עשן. ויוצא, והוא מהלך אחורנית מעט
62 מעט, פניו לקדש ואחוריו להיכל, עד שיצא מן הפרכת.
63 ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה, שלא להבעית
64 את העם, שמה יאמרו: 'מת בהיכל'. וכך היה מתפלל: 'יהי
65 רצון מלפניך ה' אלהי, שאם היתה שנה זו שחונה, תהיה
66 גשומה; ולא יסור שבט מיהודה; ולא יהיו עמך בית
67 ישראל צריכין לפרנסה, ואל תכנס לפניך תפלת עוברי
68 דרכים'.

69 ב. בשעת הקטר הקטרת בקדש הקדשים - כל העם פורשין
70 מן ההיכל בלבד, ואינן פורשין מבין האולם ולמזבח; שאין
71 פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל
72 בכל יום, ובשעת מתן דמים בהיכל, כמו שבארנו בהלכות
73 תמידין. ואחר כך נוטל דם הפר מזה שהוא מנדרדו, ונכנס
74 בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי
75 הארון, ויוצא, ומניחו בהיכל על פן [- חצובה] הזקב שהיה
76 שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל, ושוחט את השעיר, ומקבל
77 דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה
78 הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו על פן שני בהיכל.
79 ואחר כך נוטל דם הפר מעל הפך, ומזה ממנו על הפרכת
80 כנגד הארון שמונה הזיות; ומניח דם הפר, ונוטל דם
81 השעיר, ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות.
82 ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר, ומחזיר הכל
83 למזרק שהיה בו דם הפר - כדי שיתערבו יפה יפה; ועומד
84 לפניו ממזבח הזקב, בין המזבח והמזורה, ומתחיל להזות
85 מדם המערכת על קרנות מזבח הזקב, והוא מסבב והולך
86 ומזה על הקרנות מבחוץ. ומתחיל מקרן מזרחית צפונית,
87 לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית;
88 ועל פלן הוא נותן מלמטן למעלן, חוץ מן האחרונה
89 שהיתה לפניו, שהוא נותן מלמעלן למטן, כדי שלא
90 יתלכלכו פליו [בגדיו]. וחותה הגחלים והאפר שבמזבח
91 הזקב הילך והילך עד שמגלה זקבו, ומזה מדם המערכת
92 על טהרו של מזבח שבע פעמים, בצד הדרום במקום

ח. גמר מתנות המזבח ואחר כך נשפך הדם - אינו צריך
להביא דם אחר; ששפכת השירים על מזבח החיצון אינה
מעבכת. ואם דם הפר הוא שנשפך קדם שיגמר כל המתנות
- הרי זה מביא פר אחר, ויחפן הקטרת פעם שניה קדם
שחיטת הפר, ויקטיר הקטרת, ואחר כך יביא דמו ויזה
ממנו.

ט. ואין מטמא בגדים ואין נשרף בבית הדשן - אלא הפר
הזה האחרון, שבו נגמרה הכפרה.

י. נתערב לו דם הפר בדם השעיר קדם שיגמר ההזיות -
נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר, וחוזר ונותן אחת
למעלה ושבע למטה לשם שעיר. נתערבו במתנה אחרונה
- נותן אחת למטה לשם פר, וחוזר ונותן אחת למעלה
ושבע למטה לשם שעיר.

יא. נתחלפו הפוסות, ולא ידע איזה הוא כוס דם הפר
ואיזה הוא כוס דם השעיר - נותן מאחד מהן אחת למעלה
ושבע למטה, ונותן מן השני אחת למעלה ושבע למטה,
וחוזר ונותן מן הראשון אחת למעלה ושבע למטה; נמצא
מכל מקום, שנותן מדם הפר, ואחריו מדם השעיר.

יב. קבל מדם הפר בשתי כוסות, וקבל דם השעיר בשתי
כוסות, ונתערבו מקצת הפוסות, ולא נודע כוס דם הפר
מכוס דם השעיר - הרי זה מזה כל ההזיות במצותן מן
הפוסות שלא נתערבו, ושופך שגרי אלו שהזה מהן על
היסוד כמצוה; ואותן הפוסות שנתערבו, ישפכו לאמה -
תעלת העזרה.

יג. פר יום הכפורים - אף על פי שכהן גדול קונה אותו
משלו, שנאמר: "פר החטאת אשר לו" - המקום הפקיר
ממונו בו לכל אחיו הכהנים; שאלו לא היה להן בו
שתפות, לא היו מתפקדין בו. לפיכך, אם מת כהן גדול
קדם שישחט הפר - הכהן שעומד תחתיו אינו מביא פר
אחר, אלא שוחט את של ראשון; ואינו חטאת שמתו
בעליה שתמות, שאין חטאת הרבים מתה. שחט את הפר,
ומת קדם שיכפר בדמו - הכהן האחר נכנס בדם זה ומכפר
בו.

יד. שני שעירי יום הכפורים - מצותן שיהיו שוין במראה
ובקומה ובדמים - [במחירם], ולקחתן כאחת; אף על פי
שאינן שוין, כשרים; לקח אחד מהן היום ואחד למחר -
כשרים.

טו. מת אחד מהן - אם עד שלא הגריל מת, יקח זוג לשני.
ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל עליהן פתחלה,
ורואה איזה הוא שמת: אם היה של שם, אומר: 'זה שעלה
עליו הגורל לשם יתקנים תחתיו'; ואם היה המת של עזאזל,
יאמר: 'זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקנים תחתיו'.
והשני מן השנים שהגריל עליהן בסוף - ירעה עד שיעפל
בו מום, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה; שאין חטאת הצבור
מתה.

טז. פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים
תחתיהן וקרבו, ונמצאו הראשונים - ירעו עד שיעטאבו

ששלו מתנות קרנותיו; ויוצא, ושופך שגרי הדם על יסוד
מערכי של מזבח החיצון. ואחר כך בא אצל שעיר
המשלח, וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה. וכך הוא
אומר: 'אנא ה'! חטאו ועוו ופשעו לפניך עמך בית
ישראל; אנא ה'! פפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים,
שחטאו ושעוו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל, בכתוב
בתורת משה עבדך: כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'". ואחר
כך משלח השעיר למדבר; ומוציא אמורי פר ושעיר
שהכניס דמן לפניו, ונותן בפלי, ומשלח השאר לבית
הדשן לשרפה. ויוצא לעזרת נשים, וקורא שם - אחר
שיגיע שעיר למדבר. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לכן,
וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו; ועושה
השעיר הנעשה בחוץ, שהוא מכלל קרבנות מוסף היום.
ומקריב אילו ואיל העם, שנאמר: "ויצא, ועשה את עלתו
ואת עלת העם"; ומקטיר האמורין של פר ושעיר הנשרפין,
ומקריב תמיד של בין הערבים. ואחר כך מקדש, ופושט
בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לכן, ומקדש; ונכנס לקדש
הקדשים, ומוציא הכף והמתכה. ואחר כך מקדש, ופושט
בגדי לכן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש; ומקטיר קטרת
של בין הערבים, ומטיב את הנרות של בין הערבים בשאר
הימים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב,
ולובש בגדי עצמו, ויוצא לביתו; וכל העם מלוין אותו עד
ביתו. ויום טוב היה עושה, על שיצא בשלום מן הקדש.

פרק ה

א. כל עבודות שעובד בבגדי לכן בפנים בהיכל, צריך
לעשותן על הסדר שבארנו; ואם הקדים בהן מעשה לחברו
- לא עשה כלום.

ב. קטרת שחפנה [לקח] קדם שחיטת הפר - לא עשה כלום;
אף על פי שהחפינה בעזרה - צריך פנים כעבודת פנים היא.
וכן שעיר ששחטו קדם מתן דמו של פר - לא עשה כלום;
אף על פי שהשחטו בעזרה, הרי דמו נכנס לפניו.

ג. איל ושעיר המוספין שעשה אותן קדם עבודת היום,
אינן כלום.

ד. הקדים דם השעיר לדם הפר בקדש הקדשים - יזה מדם
הפר כמצותו; ואחר כך יביא שעיר אחר, וישחט אותו, ויזה
מדמו בקדש הקדשים כמצותו, ויפסל הראשון. הקדים דם
השעיר לדם הפר במתנות [הזיות הדם] שבהיכל על
הפרכת, יחזר ויזה מדם השעיר פעם שניה לאחר דם הפר.
ה. נשפך הדם עד שלא גמר מתנות שבקדש הקדשים -
יביא דם אחר, ויחזר ויזה פתחלה בקדש הקדשים;

ו. גמר מתנות שבקדש הקדשים, והתחיל במתנות
שבהיכל, ונשפך הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר,
ומתחיל מתחלת הזיות שבהיכל;

ז. גמר מתנות שבהיכל, והתחיל לתן על מזבח הזהב,
ונשפך הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר, ומתחיל מתחלת
מתנות המזבח; שפלן כפרה בפני עצמן הן.

על גבי המזבח, בין מקדשי בֶּדֶךְ הבית [- המקדש]; וְכָל
הַנֶּהֱנֶה בְּשִׁוּהָ פְּרוּטָה מִקֹּדֶשׁ ה', מַעַל.
ב. דְּבָרִים שֶׁהָתֵירוּ בְּאֹכִילָה מִן הַקֶּרְבָּנוֹת - כְּגוֹן בֶּשֶׂר חֲטָאת
וְאַשָׁם אַחֵר וְזִיקַת דָּמִן, אוֹ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם [של שבועות] אַחֵר
וְזִיקַת דָּם שְׁנֵי הַכֹּבָשִׁים - אֵין בָּהֶן מַעֲלָה. אֲפֹלוּ אֲכַל הָזֶר
מֵאֱלוּ וְכִיּוּצָא בָּהֶן - הוֹאִיל וְהֵן מִתְּרִין לְמַקְצֵת בְּנֵי אָדָם
לְהִנּוֹת בָּהֶן, כָּל הַנֶּהֱנֶה מֵהֶן לֹא מַעַל. וְאֲפֹלוּ נִפְסְלוּ וְנִאֲסְרוּ
בְּאֹכִילָה - הוֹאִיל וְהִיתָה לָּהֶן שַׁעַת הָתֵר, אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן
מַעֲלָה.
ג. הַמוֹעֵל בְּדוֹדוֹן - לוֹקָה, וּמִשְׁלֵם מֵה שְׁפָגָם מִן הַקֹּדֶשׁ
בְּרֹאשׁוֹ [- קָרָן]. וְאִזְהָרָה שֶׁל מַעֲלָה, מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
תוּכַל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ, מִעֵשֶׂר דִּגְגָךְ . . וּנְדָרֶיךָ" - מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה [מסורת ממש רבינו] לְמַדוּ, שֶׁזֶּה אִזְהָרָה לְאוֹכֵל
מִבֶּשֶׂר עוֹלָה, הוֹאִיל וְכָלָה לֵשֶׁם; וְהוּא הָדִין לְשַׁאֵר כָּל קֹדֶשׁ
שֶׁהוּא לֵה' לְבָדוּ - בֵּין מִקֹּדֶשׁ מִזְבֵּחַ, בֵּין מִקֹּדֶשׁ בֶּדֶךְ הַבַּיִת
- אִם נִהְיָה מֵהֶן בְּשִׁוּהָ פְּרוּטָה, לוֹקָה. מַעַל בְּשִׁנְיָה - מִשְׁלֵם
מֵה שֶׁנֶּהֱנֶה, וְתוֹסֶפֶת חֲמִשָּׁה, וּמִבִּיא אֵיל בְּשָׁנִי סְלָעִים
וּמִקְרִיבוֹ אֶשֶׁם, וּמִתְכַּפֵּר לוֹ; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אַשָּׁם
מַעֲלֹת', שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחִטָּאָה בְּשִׁנְיָה מִקֹּדֶשׁ ה', וְהִבִּיא אֶת
אֶשְׁמוֹ . . וְאֶת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֵם, וְאֶת חֲמִישְׁתּוֹ
וְגו'". וְשִׁלּוּם הַקֶּרֶן בְּתוֹסֶפֶת חֲמִשָּׁה, עִם הַבָּאֵת הַקֶּרֶן -
מַצֻּת עֲשֶׂה.
ד. תְּשִׁלוּם הַקֶּרֶן וְהַבָּאֵת הָאֶשֶׁם מַעֲכִיבִין הַפְּפָה; וְאֵין
הַחֲמִשָּׁה מַעֲכִבִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּאֵיל הָאֶשֶׁם" - אֵיל וְאַשָּׁם
מַעֲכִיבִין, וְאֵין הַחֲמִשָּׁה מַעֲכִבִּים.
ה. הִבִּיא מַעֲלָתוֹ עַד שֶׁלֹּא הִבִּיא אֶשְׁמוֹ - לֹא יֵצֵא. נִסְתַּפֵּק
לוֹ אִם מַעַל אוֹ לֹא מַעַל - פְּטוּר מִן תְּשִׁלוּמִין וּמִן הַקֶּרֶן
וְהַחֲמִשָּׁה. וְהָרִי הוּא כְּתוּלָת הַקֹּדֶשׁ; וְאִם נִהְיָה בּוֹ, מוֹסִיף
חֲמִשָּׁה עַל הַחֲמִשָּׁה. וְכִכֵּר בְּאֶרְצוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁהַחֲמִשָּׁה - אֶחָד
מֵאֲרָבָעָה מִן הַקֶּרֶן, עַד שִׁיְהִיָּה הוּא וְחֲמִשּׁוֹ חֲמִשָּׁה.
ו. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם מַעֲלָה מִדְּבָרֵי
תוֹרָה, אֲבָל אֲסוּר לְהִנּוֹת בָּהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְהַנֶּהֱנֶה בָּהֶן,
מִשְׁלֵם קֶרֶן בְּלִבְדוּ, וְאֵינוֹ מוֹסִיף חֲמִשָּׁה, וְאֵינוֹ מִבִּיא אֶשֶׁם.
ז. כָּל קֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ, בֵּין קֹדֶשׁ קִדְשִׁים בֵּין קִדְשִׁים קְלִים -
אֲסוּרִין בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲבֹד בַּכּוֹר שׁוֹרְךָ,
וְלֹא תִגֹּז בַּכּוֹר צֹאנְךָ"; וְהוּא הָדִין לְשַׁאֵר קִדְשִׁים. וְהַגִּזּוּז אֶת
הַשּׁוֹר אוֹ הָעֹבֵד בְּצֹאן - לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה; וְתוֹלֵשׁ אֵינוֹ
כְּגִזּוּז. וְיִרְאָה לִי שֶׁאֵינוֹ לוֹקָה עַד שִׁיִּגְזֹז כְּדֵי רַחֵב הִסִּיט כְּפוֹל
[- מִדַּת טוֹוִיָּה] - לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִן הַשִּׁבְתָּה.
ח. סֶפֶק קִדְשִׁים, כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁהִיא סֶפֶק בַּכּוֹר וְכִיּוּצָא בָּהּ
- הָרִי הֵן אֲסוּרִין בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה; וְהַגִּזּוּז אוֹ הָעֹבֵד בָּהֶן, אֵינוֹ
לוֹקָה.
ט. בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּפֶל בָּהּ מוֹם וְנִפְדָּת כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְצוֹ - אֵינָה
מִתְּרָה בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה, וְהָרִי הִיא בְּאֲסוּרָה עַד שֶׁתִּשְׁחַט;
נִשְׁחַטָה אַחֵר פְּדִיוֹנָה - הִתְרָה בְּאֹכִילָה. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? בְּשִׁקְדָם הַקֹּדֶשׁ אֶת מוֹמָן, אוֹ קֹדֶם מוֹם עוֹבֵר
לְהַקְדִּישׁ; אֲבָל הַמִּקְדִּישׁ בְּעֵלֶת מוֹם קָבוֹעַ לְמִזְבֵּחַ - אֵינָה

1 יִפְסְלוּ בְּמוֹם], וְיִמָּכְרוּ, וְיִפְלוּ דְמִיָּהֶן לְנִדְבָה; וְכֵן אִם נִמְצָאוּ
2 הָרֹאשׁוֹנִים קֹדֶם שִׁיִּקְרְבוּ אֵלָיו - יִקְרְבוּ הָרֹאשׁוֹנִים, וְיִרְעוּ
3 הַשְּׁנִיִּים עַד שִׁיִּפֹּל בָּהֶן מוֹם, וְיִפְלוּ דְמִיָּהֶן לְנִדְבָה; שֶׁאֵין
4 חֲטָאת הַצִּבּוּר מִתָּה.
5 יז. הַמוֹם פּוֹסֵל בְּשַׁעֲרֵי הַמִּשְׁתַּלַּח, אֲפֹלוּ מוֹם עוֹבֵר; וְכֵן
6 אִם נַעֲשֶׂה מַחֲסֵר זָמָן, נִפְסֵל - כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁחַטָה אִמּוֹ לְחוּלָה
7 בְּיוֹם הַכְּפֻרִים [ומפני זה אסור לשוחטו היום]; שֶׁדִּחְתָּתוֹ
8 לְעֻזְאֵל הִיא שְׁחִיטָתוֹ.
9 יח. הִיָּה טְרָפָה - פְּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַעֲמֵד חַי".
10 יט. חָלָה הַשַּׁעֲרִי, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהֵלֵךְ - מִרְּכִיבוֹ עַל כְּתָפוֹ,
11 וְאֲפֹלוּ בְּשִׁבְתָּה;
12 כ. חָלָה הַמִּשְׁלַח - הָרִי זֶה מִשְׁלַחוֹ בְּיַד אַחֵר.
13 כא. נִטְמָא הַמִּשְׁלַח - הָרִי זֶה נִכְנָס לְמַקְדָּשׁ, וְנוֹטְלוֹ וְיוֹצֵא,
14 שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּיַד אִישׁ עֵתִי" - בְּיַד זֶה שֶׁהוּכָן, אֲפֹלוּ נִטְמָא.
15 כב. דִּחְפוֹ, וְנִפֹּל הַשַּׁעֲרִי וְלֹא מֵת - יִרָד אַחֲרָיו וְיִמִּיתֵנוּ בְּכָל
16 דְּבָר שֶׁמִּמִּיתוֹ. וְאֲבָרֵי שַׁעֲרֵי זֶה מִתְּרִין בְּהִנְיָה.
17 כג. נִפְתָּחָה [נפלה] תְּקֵרָה שֶׁל הֵיכָל - לֹא הִיָּה מִזֶּה,
18 שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּאִתָּהּ מוֹעֵד".
19 כד. מִזְבֵּחַ שֶׁלֹּא נִתְחַנֵּף [- נחנף] בְּקִטְרֵת - לֹא יִזָּה עָלָיו,
20 שֶׁנֶּאֱמַר: "מִזְבֵּחַ קִטְרֵת הַסַּמִּים".
21 כה. חֲסֵר מִן הַקִּטְרֵת אֶחָד מִסַּמְנֵיהָ אוֹ מַעֲלָה עֲשָׂן [- מִן
22 עֹשֶׁב לַעֲשׂוֹן] - חֵיב מִיתָה עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יָמוּת, כִּי
23 בָּעֵנָן אֵרָאָה". וְכֵן חֵיב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ [לקודש הקדשים]
24 בְּלֹא מִצְוָה. לְפִיכָךְ, אִם שָׁגָה בְּבִיאָה [- שלא ידע שאסור
25 להיכנס סתם לקדש הקדשים] וְהִזִּיד בְּקִטְרֵת, אוֹ שֶׁנִּכְנַס
26 בְּקִטְרֵת שֶׁלֹּמָה עִם הַחֲסִסָּה - חֵיב מִיתָה.
27 כו. הַקִּטֵּר מִן הַקִּטְרֵת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים כּוֹתֵת בְּהֵיכָל -
28 חֵיב מִיתָה.
29 כז. חֲפִינַת הַקִּטְרֵת - עֲבוּדָה, וְהַמִּחְשָׁבָה [הפסולה] פּוֹסֶלֶת
30 בָּהּ; וְכֵן חֲתִית הַגִּחָלִים לְקִטְרֵת נִפְסֶלֶת בְּמִחְשָׁבָה;
31 שֶׁמִּכְשִׁירֵי קֶרֶן קֶרֶן.
32 כח. חֶפֶן בְּרֹאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו, אוֹ מִן הַצִּדִּין, אוֹ מִמִּטָּה
33 לְמַעַל, אוֹ שֶׁחֶפֶן בְּיָדוֹ זוֹ וּבִידוֹ זוֹ וְקֶרֶן זוֹ לְזוֹ, אוֹ
34 שֶׁנִּתְפָּזְרָה קִטְרֵת מִיָּדוֹ עַל הָאֶרֶץ וְאִסְפָּה, אוֹ שֶׁחֶפֶן חִבְרוּ
35 וְנָתַן לְחִפְנִי, אוֹ שֶׁחֶפֶן וְנָתַן וְנִכְנַס שְׁנֵי כַּמָּה שֶׁחֶפֶן רֹאשׁוֹן
36 - כָּל אֵלּוֹ סֶפֶק, וְלֹא יִקְטֵר; וְאִם הַקִּטֵּר, הִרְצָה.
37 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן
38
39 יֵשׁ כְּכֹלֵן שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוַת עֲשֶׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת
40 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרִטָּן: (א) לְשִׁלֵּם הַמוֹעֵל אֲשֶׁר חָטָא
41 בְּתוֹסֶפֶת חֲמִשָּׁה וְקֶרֶן, וְזֶה הוּא דִּין הַמוֹעֵל; (ב) שֶׁלֹּא לַעֲבֹד
42 בְּקִדְשִׁים; (ג) שֶׁלֹּא לְגֹז קִדְשִׁים. וּבִאֲוֹר מִצְוֹת אֵלּוֹ בְּפִרְקִים
43 אֵלּוֹ.
44 פֶּרֶק א
45 א. אֲסוּר לְהִדְיוֹט לְהִנּוֹת מִקֹּדֶשׁ ה', בֵּין מִדְּבָרִים הַקֶּרֶבִּין

מִתֵּר בִּהְיִיָּה, שֶׁהָרִי לֹא תִלֵּשׁ בִּידוֹ; חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר
- שֶׁאִם הִנָּחֵל מִמֶּנּוּ אַחֵר שֶׁנֶּפֶל בּוֹ מוֹם, אֲסוּר בִּהְיִיָּה.
יֵא. הַשּׁוֹחֵט בְּכוֹר אוֹ שֶׂאֵר מִקְדָּשִׁין, תוֹלֵשׁ הַשֹּׁעַר מִכָּאן
וּמִכָּאן לַעֲשׂוֹת מְקוֹם לִסְפִּין - וּבִלְבָד שְׁלֹא יִזְיָנוּ [- הַשְּׁעָר] 18
מִמָּקוֹמוֹ. 19
יב. קִדְשֵׁי בֶדֶק הַבֵּית אֲסוּרִין בִּגְזֵה וְעִבּוּדָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים
[- חֲכָמִים]; אֲכָל מִן הַתּוֹרָה אֵינָן אֲסוּרִין. לְפִיכָךְ, הַגּוֹזֵז אוֹתָן
אוֹ הַעוֹבֵד בָּהֶן - אֵינוֹ לוֹקֵה, אֲכָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוּת. 22
יג. הַמִּקְדִּישׁ עֶבֶר לַמִּזְבֵּחַ - אִמּוֹ אֲסוּרָה בַּעֲבוּדָה מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים; מִפְּנֵי שֶׁעִבּוּדָתָהּ מִכְחָשֶׁת אֶת הָעֶבֶר, גִּזְרוּ בָּהּ. וְהָרִי 24
הִיא מִתֵּר בִּגְזֵה, שֶׁאֵין בָּהּ הַפֶּסֶד לְוִלָּד. הַקִּדִּישׁ אֲבָר אֶחָד
מִן הַבְּהֵמָה, בֵּין לְבֶדֶק הַבֵּית בֵּין לַמִּזְבֵּחַ - הָרִי הַדָּבָר סֶפֶק 26
אִם אֲסוּרָה כֻּלָּה בִּגְזֵה וְעִבּוּדָה אוֹ אֵינָה אֲסוּרָה; לְפִיכָךְ אֵין 27
לוֹקִין עָלֶיהָ. 28

אֲסוּרָה בִּגְזֵה וְעִבּוּדָה אֲלֹא מִדְּבָרֵיהֶם [שֶׁל חֲכָמִים]. נִפְתָּה - הָרִי 1
זוֹ כְּחֵלִין לְכָל דָּבָר, וְתֵצֵא לְחֵלִין לְהַגִּזּוֹ וּלְהַעֲבֹד; חוּץ מִן 2
הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהִקְדָּשָׁה חָלָה עַל גּוֹפֶן אִף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּעַלִּי 3
מוֹמִין קְבוּעִין מִתַּחֲלָתָן, וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחֵלִין לְהַגִּזּוֹ וּלְהַעֲבֹד 4
לְעוֹלָם. וְאֲסוּר לְהַרְבִּיעַ [לְזוּג] בְּבָכוֹר וּבִפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. 5
י. מִתֵּר לְתִלֵּשׁ הַשֹּׁעַר לְכַתְּחֵלָה מִן הַקִּדְשִׁים כְּדִי לְהַרְאוֹת 6
הַמוֹם לְמַמָּחָה; וְאוֹתוֹ הַשֹּׁעַר שֶׁתִּלֵּשׁ אוֹ שֶׁנִּשְׁרַח מִן הַבְּהֵמָה 7
אוֹ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר - הָרִי זֶה אֲסוּר בִּהְיִיָּה אֲפִלּוּ לְאַחֵר 8
שִׁישְׁחָטוּ מִפְּנֵי מוֹמִין; גִּזְרָה שֶׁמָּא יִשְׁקָה אוֹתָן [בַּחַיִּים]. 9
שִׁישְׁחָטוּ צִמְרִים, הוֹאִיל וְאֵינָן בָּאִין לְכַפֵּרָה [אֵינוֹ מִזְדָּר] 10
לְשׁוֹחֲטִין. אֲבָל צִמְרֵי הַנּוֹשֵׂר מִן הַחֲטָאִת וְהָאֲשָׁם - מִתֵּר 11
בִּהְיִיָּה לְאַחֵר שֶׁחִטְּתָן מִפְּנֵי מוֹמִין; הוֹאִיל וּלְכַפֵּרָה הֵן בָּאִין, 12
אֵינוֹ מִשְׁקָה אוֹתָן. וְאִם נִתְּלַשׁ מִן הָעוֹלָה - הָרִי זֶה סֶפֶק. 13
וְכָל שִׁיתִּלֵּשׁ מִן הַקִּדְשִׁים אַחֵר שֶׁנֶּפֶל בָּהֶן מוֹם - הָרִי הוּא 14

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - א'ז' אלול ה'תשע"ב

לְסֶכֶךְ - אִם גְּבוּהוֹת עֲשָׂה טְפָחִים - אִף עַל פִּי שֶׁהֵן רְחוּקִין 54
מִן הַגַּג כַּמָּה אַמּוֹת, כְּשֶׁרָה, וּבִלְבָד שִׁיְהִיו הַדְּפָנוֹת מְכֻנּוֹת 55
תַּחַת שְׁפֹת הַגַּג; הִרְחִיק אֶת הַגַּג מִן הַדְּפָן שֶׁלִּישָׁה טְפָחִים, 56
פְּסוּלָה; פָּחוֹת מִכָּאן, כְּשֶׁרָה. תִּלָּה מִחֲצָה שְׁגֻבָּה אֲרֻבָּעָה 57
[טַפָּחִים] וּמִשְׁהוּ בְּאֻמָּצָע [- לֹא צִמּוּדָה לִגַּג וְלֹא לְקֻרְקָע], 58
בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַרְץ, וּבְפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לִגַּג - 59
הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה. 60
ה. הַעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְהָאֵילָנוֹת דְּפָנוֹת - אִם הָיוּ 61
חֲזָקִים, אוֹ שֶׁקָּשָׁר אוֹתָם וְחִזַּק אוֹתָם עַד שֶׁלֹּא תִהְיֶה הָרוּחַ 62
הַמְּצוּיָה מְנִידָה אוֹתָם תָּמִיד, וּמִלֵּא בֵּין הָאֵמָרִים [הַעֲנָפִים] 63
בְּתֵכָן וּבְקֶשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא תִנָּיד אוֹתָם הָרוּחַ, וְקָשָׁר אוֹתָם - הָרִי 64
זֶה כְּשֶׁרָה; שֶׁכָּל מִחֲצָה שֶׁאֵינָה יְכוּלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה שֶׁל 65
יָבֵשָׁה, אֵינָה מִחֲצָה. 66
ו. הַעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגֻלָּה, אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה - כְּשֶׁרָה, 67
וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. בְּרֹאשׁ הָאֵילָן, אוֹ עַל גְּבִי הַגָּמֶל - 68
כְּשֶׁרָה, וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב; לְפִי שֶׁאֲסוּר לַעֲלוֹת בְּאֵילָן 69
אוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה. הָיוּ מִקְצֵת הַדְּפָנוֹת עֲשׂוּיֹת בִּידֵי אָדָם, 70
וּמִקְצֵתָן אֵילָנוֹת - רוֹאִין: כָּל שֶׁאֵלּוּ נִשְׁלוּ הָאֵילָנוֹת, הִיא 71
יְכוּלָה לַעֲמֹד בַּדְּפָנוֹת שֶׁבִּידֵי אָדָם - עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. 72
ז. סֶכֶה שֶׁאֵין לָהּ גִּג, פְּסוּלָה. בְּצִד? כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רִאשֵׁי 73
הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת זֶה בְּזֶה כְּמִין [גִּג] - צָרִיף, אוֹ שֶׁסָּמַךְ רֹאשׁ 74
דְּפָן הַסֶּכֶה לְכַתֵּל; וְאִם הָיָה לָהּ גִּג אֲפִלּוּ טַפַּח, אוֹ שֶׁהִגְבִּיָּה 75
הַדְּפָן הַסָּמַךְ לְכַתֵּל מִן הַקֻּרְקָע טַפַּח - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה. סֶכֶה 76
עֲגֻלָּה - אִם יֵשׁ בְּהִקְפָּה כְּדִי לְרַבֵּעַ בָּהּ שְׁבָעָה טְפָחִים עַל 77
שְׁבָעָה טְפָחִים - אִף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ זָוִיּוֹת, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה. 78
ח. סֶכֶךְ עַל גְּבִי אֲכַסְדָּרָה [מִרְפֶּסֶת בַּעֲלֵת ב' דְּפָנוֹת אַחַת מִן 79
הַשְּׁנִיָּה] שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּצִימִין [עַמּוּדִים בַּקְּצוֹת הַדְּפָנוֹת] - בֵּין שֶׁהָיוּ 80

יום ראשון א' אלול ה'תשע"ב 29

הלכות שופר וסכה ולולב

פרק ד

א. שְׁעוֹר הַסֶּכֶה - גְּבִיָּה - אֵין פָּחוֹת מִעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלֹא 32
יֵתֵר עַל עֲשָׂרִים אַמָּה; וְרַחֲבָה - אֵין פָּחוֹת מִשְׁבָּעָה טְפָחִים 33
עַל שְׁבָעָה טְפָחִים, וְיֵשׁ [- מוֹתָר] לוֹ לְהוֹסִיף בְּרַחֲבָה אֲפִלּוּ 34
כַּמָּה מִלִּילִין. הִיתָה פְּחוֹתָהּ מִעֲשָׂרָה, אוֹ מִשְׁבָּעָה עַל שְׁבָעָה, 35
אוֹ גְּבוּיָה עַל עֲשָׂרִים אַמָּה כָּל שֶׁהוּא - הָרִי זֶה פְּסוּלָה. 36
ב. סֶכֶה שֶׁאֵין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת, פְּסוּלָה. הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת 37
גְּמוּרוֹת זֶה בְּצִד זֶה כְּמִין גִּם [ג' יוּוֹנִית - שֶׁהִיא כְּרִ"שׁ שְׁלֹנָן] 38
- עוֹשֶׂה דְּפָן שֶׁיֵּשׁ בְּרַחְבּוֹ יֵתֵר עַל טַפַּח, וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת 39
מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַחַד מִשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, וְדִידוֹ; וְצָרִיף לַעֲשׂוֹת 40
לָהּ צוּרַת פֶּתַח, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת. וְכָבֵר 41
בְּאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת שִׁבְתָּ, שְׁצוּרַת פֶּתַח הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, 42
אֲפִלּוּ קִנָּה מִכָּאן וְקִנָּה מִכָּאן, וְקִנָּה עַל גְּבִיָּהּ אִף עַל פִּי 43
שֶׁאֵינוֹ מְגִיעַ לָהֶן [אֵינוֹ נוֹגַע בָּהֶן]. 44
ג. הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת זֶה כְּנֶגֶד זֶה וּבִינְיָהּ מִפְּלֵשׁ [- פֶּתוּחַ 45
מִב' צִדִּים] - עוֹשֶׂה דְּפָן שֶׁיֵּשׁ בְּרַחְבּוֹ אֲרֻבָּעָה טְפָחִים 46
וּמִשְׁהוּ, וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַחַת מִשְׁתֵּי 47
הַדְּפָנוֹת, וּכְשֶׁרָה; וְצָרִיף לַעֲשׂוֹת לָהּ צוּרַת פֶּתַח. קִנָּים 48
הַיּוֹצְאִים מִסְּכָךְ הַסֶּכֶה לְפָנֵי הַסֶּכֶה, וְדְּפָן אַחַת נִמְשַׁכֶּת עִמָּהֶן 49
- הָרִי הֵן פְּסוּלָה. 50
ד. דְּפָנוֹת שֶׁהָיוּ דְּבוּקוֹת בִּגְג [- סִכָּךְ] הַסֶּכֶה, וְלֹא הָיוּ מְגִיעוֹת 51
לְאַרְץ - אִם גְּבוּהוֹת מִן הָאֲרֶץ שֶׁלִּישָׁה טְפָחִים, פְּסוּלָה; פָּחוֹת 52
מִכָּן, כְּשֶׁרָה. הָיוּ הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת בְּאֲרֶץ, וְלֹא הָיוּ מְגִיעוֹת 53

1 נראין מבפנים ואין נראין מבחוץ, בין שהיו נראין מבחוץ
2 ואין נראין מבפנים - כשרה.
3 ט. לא היו לה פצימין - פסולה, מפני שהיא סכה העשויה
4 כמבוי; שהרי אין לה אלא שני צדי האכסדרה, ואמצעי
5 האכסדרה אין בו כחל, ושפנגדו אין בו פצימין.
6 י. ספק על גבי מבוי [שפתוח משני צדדיו] שיש לו לחי [קורה
7 בקצהו], או על גבי באר שיש לה פסין [קירות בצורת זוית
8 מארבע פינות מסביב] - הרי זו סכה כשרה לאותה שפת
9 שבתוף החג בלבד; מתוף שלחי זה ופסין אלו מחצות
10 לענין שפת, נחשב אותן כמחצות לענין סכה.
11 יא. נעץ ארבעה קנודסים [עמודים] על ארבע זויות הגג,
12 וספק על גבן - הואיל והסכנוף על שפת הגג, כשרה, ורואין
13 את המחצות התחתונות, כאלו הן עולות למעלה על שפת
14 הסכנוף.
15 יב. סכה שיש לה פתחים רבים, ויש בכחליה חלונות הרבה
16 - הרי זו כשרה, ואף על פי שפרוץ [- פתוח] מרבה על
17 העומד [- הסתום]; ובלבד שלא יהיה שם פתח יתר על עשר
18 [אמות]. אבל אם היה שם פתח יתר על עשר - אף על פי
19 שיש לו צורת פתח, צריך שלא יהיה הפרוץ מרבה על
20 העומד.
21 יג. סכה שאוירה [גובה חללה] גבוה מעשרים אמה,
22 ומעטה בכרים וכסתות - אינו מעוט, ואפלו בטלם [- חשב
23 להשאירם שם]. מעטה בתבן ובטלו - הרי זה מעוט, ואין
24 צריך לומר עפר ובטלו; אבל בעפר סתם [ללא ביטול],
25 אינו מעוט. היתה גבוהה מעשרים, והוציא [ענפים דקים]
26 יורדין לתוף עשרים - אם היתה צלתן מרבה מחמתן,
27 יחשבו כגג עבה וכשרה.
28 יד. בנה אצטבה [ספסל] בה כנגד דפן האמצעית [מג'
29 הדפנות] על פני פלה [מדופן לדופן] - אם יש באצטבה
30 שעור רחב הסכה, כשרה. בנה אצטבה מן הצד [בא' מב'
31 הדפנות] - אם יש משפת אצטבה ולכתל ארבע אמות,
32 פסולה; פחות מארבע אמות, כשרה. בנה אצטבה
33 באמצעה - אם יש משפת אצטבה ולכתל ארבע אמות לכל
34 רוח, פסולה; פחות מארבע אמות, כשרה, וכאלו המחצות
35 נוגעות באצטבה, והרי מן האצטבה עד הסכנוף פחות
36 מעשרים אמה. בנה בה עמוד, ויש בו הכשר סכה [ד'
37 טפחים על ד' טפחים] - פסולה, שאין אלו מחצות הנפרות,
38 ונמצא על גב העמוד סכך כשר בלא דפנות.
39 טו. היתה פחותה מעשרה, וחקק בה [חפר קרקעיתה]
40 להשלימה לעשרה - אם יש משפת חקק ולכתל שלשה
41 טפחים, פסולה; פחות מכן, כשרה, שכל פחות משלשה
42 הרי הוא כדבוק, כמו שבארנו בהלכות שבת.
43 טז. דפני סכה - כשרין מן הכל; שאין אנו צריכין אלא
44 מחצה מכל מקום, ואפלו מבעלי חיים. ועושה אדם את
45 חבירו דפן ביום טוב, כדי שאיכל וישתה וישיש בסכה
46 כשרה שחברו דפן לה; והוא, שיעשה אותו שלא לדעת
47 זה שנעשה דפן; אבל אם עשהו לדעת, אסור ביום טוב,

48 ומתיר בשאר ימי החג. וכן עושה בכלים דפן רביעית ביום
49 טוב; אבל דפן שלישית, לא יעשה אותה בכלים ביום
50 טוב, לפי שהוא מכשיר הסכה, ואין עושין אהל עראי
51 ביום טוב.

יום שני ב' אלול ה'תשע"ב

פרק ה

54 א. הסכך של סכה, אינו כשר מכל דבר. אין מספכין אלא
55 בדבר שגדוליו מן הארץ, שנעקר מן הארץ, ואינו מקבל
56 טמאה, ואין ריחו רע, ואינו נושר ונובל תמיד.
57 ב. סכך בדבר שאין גדוליו מן הארץ, או במחבר, או בדבר
58 שמקבל טמאה - פסולה. אבל אם עבר וסכך בדבר הנובל,
59 או בדבר שריחו רע - כשרה; שלא אמרו אין מספכין באלו,
60 אלא כדי שלא יניח הסכה ויצא. וצריך להזהר שלא יהיו
61 הוציא [טיבים] ועלין של סכך יורדין לתוף עשרה טפחים,
62 כדי שלא יצר לו בשיבתו. סככה במיני מתכות, או
63 בעצמות ועורות - פסולה, מפני שאין גדולי קרקע. הדלה
64 [היטה] עלי גפנים וכיוצא בהן, עד שנעשו סכה - פסולה,
65 שהרי לא נעקרו. סככה בכלי העץ ובמחצלות העשויות
66 לשיכיה, וכיוצא בהן - פסולה, מפני שהן מקבלין טמאה.
67 וכן אם סככה בשכרי פלים ובליותיהן [בגדים בלויים] -
68 פסולה; הואיל והיו מקבלין טמאה, שמה יספק בשכרים
69 שיעדין לא טהרו.
70 ג. סככה באכלין - פסולה, מפני שהן מקבלין טמאה. סוכי
71 [- ענפים] תאנים ובהן תאנים, פרפילין [וזמורות] ובהן ענבים,
72 מכבדות [ענפי דקל] ובהן תמרים, וכן כל כיוצא בהן -
73 רואין: אם פסלת מרבה על האכלין, מספכין בהן; ואם
74 לאו, אין מספכין בהן. סכך בירקות שאם ייבשו יבולו ולא
75 ישאר בהן ממש - אף על פי שהן עתה לחים - הרי מקומן
76 נחשב כאלו הוא אויר, וכאלו אינם.
77 ד. סככה בפשתי העץ [- פשתן] שלא דק [כתש] אותן ולא
78 נפץ [- סידקם] - כשרה, שעדין עץ הוא; ואם דק ונפץ
79 אותן, אין מספכין בו - מפני שנשתנת צורתו, וכאלו אינו
80 מגדולי קרקע. מספכין בחבלים של סיב [סיבי העץ] ושל
81 חלף [מן עשב] וכיוצא בהן, שהרי צורתן עומדת, ואין
82 החבלים פלים.
83 ה. סככה בחצים - בזכרים [סוג חיצים שתוחבים אותם בתוך
84 נקב המצוי ב"ראש" שמברזל], כשרה; בנקבות [- סוג חיצים
85 שחוקקים בתוכם כדי להכניס ראש מברזל], פסולה; אף על
86 פי שהוא עשוי להתמלאת בכרזל, בית קבול הוא ומקבל
87 טמאה ככל כלי קבול.
88 ו. מחצלת קנים או מחצלת גמי או חלף - קטנה - סתמה
89 לשיכיה, לפיכך אין מספכין בה, אלא אם כן עשה אותה
90 לסכנוף; גדולה - סתמה לסכנוף, לפיכך מספכין בה, אלא
91 אם כן עשה אותה לשיכיה. ואם יש לה קיר [שפה סביב]
92 - אפלו גדולה - אין מספכין בה, שהרי היא ככלי קבול;

1 ואפלו נטל הקיר שלה - אין מסבכין בה, מפני שהיא
2 כשברי פלים.
3 ז. נסרים [גזרי עצים] שאין ברחבן ארבעה טפחים, מסבכין
4 בהן אף על פי שהן משפין [משופים]; ואם יש ברחבן
5 ארבעה, אין מסבכין בהן ואף על פי שאינן משפין - גזרה
6 שמה יושב תחת תקרה, וידמה שהיא כסכה. נתן עליה נסר
7 אחד שיש ברחבו ארבעה טפחים - כשרה, ואין ישנין
8 תחתיו; והישן תחתיו, לא יצא ידי חובתו. היו נסרים שיש
9 ברחבן ארבעה, ואין בערבן ארבעה, והפכן על צדיהן שאין
10 בהן ארבעה, וסבך בהן - הרי זו פסולה; שנה הנסר פסול,
11 בין שסבך ברחבו, בין שסבך בעוביו.
12 ח. תקרה שאין עליה מעזיבה, שהיא הטיט והאבנים, אלא
13 נסרין תקועין בלבד - הרי זו פסולה, שהרי לא נעשו לשם
14 סכה אלא לשם בית; לפיכך, אם פקפק [רעע] הנסרים
15 והניד המסמרים [ממקומם] לשם סכה - הרי זו כשרה;
16 ובלבד שלא יהיה בכל נסר ונסר רחב ארבעה טפחים. וכן
17 אם נטל [נסר] אחד מביניהם [מהנסרים] והניח במקומו סבך
18 כשר לשם סכה, הרי זה כשר.
19 ט. סכה שנעשת כהלכתה, מפל מקום - כשרה, אף על
20 פי שלא נעשת לשם מצוה; והוא, שתהיה עשויה לצל,
21 כגון סבת גוים וספת בהמה וכל פיוצא בהן. אבל סכה
22 שנעשת מאליה - פסולה, לפי שלא נעשת לצל. וכן
23 החוטט בגדיש [חפר בעזרימת תבואה], ועשהו סכה - אינה
24 סכה, שהרי לא עמר גדיש זה לצל; לפיכך, אם עשה
25 בתחלה חלל טפח במשך שבועה לשם סכה, והטט בה
26 אחרי כן והשלימה לעשרה - כשרה, שהרי נעשה סבך
27 שלה לצל.
28 י. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי ורדין - אין מסבכין
29 בהן; גזרה, שמה יעשה אדם חבילות על גגו כדי ליבשן,
30 וימלך וישוב תחתיהן לשם סכה, והוא מתחלה לא עשה
31 סבך זה לצל, ונמצאת כסכה שנעשת מאליה. ואם היתין
32 [התיר הקשר], כשרות. ואין חבילה פחותה מעשרים
33 וחמשה בדים.
34 יא. חבילות קטנות שאגדן למנן [למוכרו במניין], מסבכין
35 בהן. וכן החותך ראש הדקל, והחריות אגודות [מחבורות]
36 בו - מסבכין בו, שאגד בידי שמים אינן פחבילה. ואפלו
37 קשר ראשי החריות כלן מצד האחד, שנמצאו פחבילה,
38 אחד משני ראשיה בידי שמים, ואחד בידי אדם - מסבכין
39 בהן; שהאגוד עץ אחד אינו חבילה, וזו פעץ אחד הוא
40 שהרי אגודה בידי שמים. וכן כל אגד שאינו עשוי
41 לטלטלו [- שאם יטלטלו יתפור], אינו אגד.
42 יב. העושה סבתו תחת האילן, באלו עשיה בתוך הבית.
43 הדלה [היטה] עליה עלי האילנות ובידיהן, וסבך על גבן,
44 ואחר כך קצצן - אם היה הסבך [הכשר] הרבה [רב] מהן,
45 כשרה; ואם לא היה הסבך שהיה כשר מתחלתו הרבה
46 מהן, צריך לנענע אותן אחר קציצתם כדי שתהיה עשיה
47 לשם סכה.

48 יג. ערב דבר שמסבכין בו בדבר שאין מסבכין בו, וסבך
49 בשניהם - אף על פי שהפך יותר על הפסול, פסולה.
50 סבך בזה לעצמו וזה לעצמו, זה בצד זה - אם יש בסבך
51 פסול שלשה טפחים במקום אחד, בין באמצע בין מן הצד
52 - הרי זו פסולה.
53 יד. במה דברים אמורים? בקטנה. אבל בסכה גדולה, סבך
54 פסול באמצע - פוסל בארבעה טפחים, פחות מכאן
55 כשרה; ומן הצד [צמוד לדפנות] - פוסל בארבע אמות,
56 ופחות מכאן כשרה. כיצד? בית שנפתח [נפער חור]
57 באמצעו וסבך על מקום הפתח, וכן חצר המקפת אכסדרה
58 [מרפסת] שסבך עליה, וכן סכה גדולה שהקיפוה בדבר
59 שאין מסבכין בו בצד [צמוד ל-] הדפנות מלמעלה - אם
60 יש משפת הסבך הפך ולכתל ארבע אמות, פסולה; פחות
61 מכן, רואין כאלו הכתל נעקם, ויחשב זה הסבך הפסול
62 מן גוף הכתל, וכשרה. ודבר זה - הלכה למשה מסיני.
63 טו. ואי זו היא סכה קטנה? כל שאין בה אלא שבועה
64 טפחים על שבועה טפחים; וגדולה, כל שישאר בה יתר
65 על הסבך הפסול שבועה טפחים על שבועה טפחים סבך
66 כשר.
67 טז. סבך בדבר פסול ודבר כשר זה בצד זה, ואין במקום
68 אחד מסבך הפסול רחב שלשה טפחים אלא פחות - אם
69 היה כל הסבך הפך יותר על כל הסבך הפסול, כשרה;
70 ואם היה זה כמו זה בצמצום [בדיוק בשווה] - אף על פי
71 שאין במקום אחד שלשה - הרי זו פסולה, מפני שסבך
72 פסול כפרוץ הוא נחשב.
73 יז. פרש עליה בגד מלמעלה, או פרש תחתיה מפני הנשר
74 - פסולה; פרשו כדי לנאותה, כשרה. וכן אם סבכה
75 כהלכתה, ועטרה במיני פרות ובמיני בגדים וכלים
76 שתלוין בה, בין בכחליה בין בסבך, כדי לנאותה - כשרה.
77 יח. נואי הסכה - אין ממעטין בגבהה [להפחיתה מכ'
78 אמה], אבל ממעטין ברחבה [מז' טפחים]. היו נואי הסכה
79 מפלגין [רחוקים] מגגה ארבעה טפחים או יתר - פסולה;
80 שנמצא היושב שם כאלו אינו תחת הסבך, אלא תחת
81 הנואי, שהוא אצלן וכלים שאין מסבכין בהן.
82 יט. סבך שהיו בו חלונות שהאור נראה מהן - אם יש
83 בכל האור בכל מקום המסבך, הרי זו פסולה, מפני
84 שתחתיה תהיה מרבה מצלתה, וכל שתחתיה מרבה על הצל
85 אינו סבך; ואם היה הסבך רב על האור, כשרה.
86 כ. במה דברים אמורים? בשלא היה במקום אחד אור
87 שלשה טפחים; אבל אם היה אור שלשה טפחים, בין
88 באמצע בין מן הצד - הרי זו פסולה, עד שימנעו
89 משלשה. מעטו בדבר הפסול, כגון פלים וכסות - אם
90 סכה גדולה היא, כשרה; ואם בסכה קטנה, פסולה עד
91 שימנעו בדבר שמסבכין בו. היה רב הסבך, צלתו מרבה
92 מחמתו, ומעוטו, חמתו מרבה מצלתו - הואיל וצלת הכלל
93 מרבה מחמת הכל, כשרה.
94 כא. דרך הסבך להיות קל, כדי שיראו ממנו הכוכבים

הגדולים; היתה מעבה [- בסכך רב] כמין בית - אף על פי שאין הפוכים נראין מתוכה, כשרה. היה הסכך מדבלל, והוא הסכך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה - כשרה; ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד, שלשה טפחים. ואם היה ברחב זה העולה טפח או יתר - אף על פי שהוא גבוה יתר משלשה טפחים - רואין אותו כאלו ירד למטה, ונגע בשפת זה היורד; והוא, שיהיה מכון כנגד שפת היורד.

כב. העושה סכה על גבי סכה - התחתונה פסולה, כמי שעשה סכה בתוך הבית; והעליונה כשרה. במה דברים אמורים שהתחתונה פסולה? בשניה גבה העליונה עשרה טפחים או יתר, והיה גג התחתונה יכול לקבל פרים וכסתות של עליונה, אפלו על ידי הדחק; אבל אם אין גבהה של עליונה עשרה, או שלא היה התחתונה יכולה לקבל פרים וכסתות של עליונה אפלו על ידי הדחק - אף התחתונה כשרה; והוא, שלא יהיה גבה שתייהן [יחד] יתר על עשרים אמה; שהתחתונה - בסכך העליונה היא נותרת. **כג.** מטה שבתוך הסכה - אם גבוהה עשרה טפחים - היושב תחתיה לא יצא ידי חובתו, מפני שהיא כסכה בתוך סכה. וכן כילה [וילון שסביב המיטה] שיש לה גג, אפלו טפח - אם גבוהה עשרה טפחים, אין ישנים בה בסכה. וכן המעמיד ארבעה עמודים, ופרש סדין עליהן - אם גבוהין עשרה, הרי זה כסכה בתוך סכה.

כד. אבל שני עמודין שפרש עליהן סדין, וכן כילה שאין בגגה טפח - אפלו גבוהין כל שהוא, מתיר לישן תחתיהן בסכה; שאין כסכה בתוך סכה, מפני שאין לה גג.

כה. סכה שאולה, כשרה; וכן הגזולה, כשרה. כיצד? אם תקף על חברו והוציא מסכתו, וגזלה וישב בה - יצא; שאין הקרקע נגזלת. ואם גזל עצים, ועשה מהן סכה - יצא; תקנת חכמים היא, שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד. ואפלו גזל נסרים [גזרי עצים], והניחן, ולא חברן, ולא שנה בהן כלום - יצא. העושה סכה ברשות הרבים, הרי זו כשרה.

יום שלישי ג' אלול ה'תשע"ב

פרק ו

א. נשים ועבדים וקטנים, פטורין מן הסכה. טמטום ואנדורגיגוס [ספקי זכר ספקי נקבה], חכמים מספק. וכן מי שתצו עבד וחסיו בן חורין, חכמי קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כפן חמש כפן שש - חכמי בסכה מדברי סופרים, כדי לתכנו במצוות.

ב. חולים ומשמשיהן, פטורין מן הסכה; ולא חולה שיש בו סכנה, אלא אפלו חש בראשו, ואפלו חש בעיניו. מצטער, פטור מן הסכה - הוא, ולא משמשיו; ואיזה הוא מצטער? זה שאינו יכול לישן בסכה מפני הרוח, או מפני הזבובין והפרעושים וכיוצא בהן, או מפני הרית.

ג. האבל, חייב בסכה. וחתן, וכל השושבינין [ידידי הטובים], וכל בני חפה - פטורין מן הסכה כל שבעת ימי המשחה. **ד.** שלוחי מצוה פטורין מן הסכה, בין ביום בין בלילה. הולכי דרכים ביום, פטורין מן הסכה ביום וחתני בלילה; הולכי דרכים בלילה, פטורין מן הסכה בלילה וחתנים ביום. שומרי העיר ביום, פטורין מן הסכה ביום וחתנים בלילה; שומרי העיר בלילה, פטורין מן הסכה בלילה וחתנים ביום. שומרי גנות ופרדסים, פטורין בין ביום בין בלילה - שאם יעשה השומר סכה, ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע, ויבוא ויגנב במקום אחר.

ה. כיצד היא מצות הישיבה בסכה? שיהיה אוכל ושותה ודר בסכה כל שבעת הימים בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סכתו קבע, שנאמר: "בספת תשבו שבעת ימים". כיצד? כלים הנאים ומצעות הנאות, בסכה; וכלי שתיה, כגון אשישות וכוסות, בסכה; אבל כלי אכילה [לאחר האכילה], כגון קדרות וקעורות, חוץ לסכה. המנוחה, בסכה; ואם היתה סכה קטנה, מניחה חוץ לסכה. **ו.** אוכלין ושותין וישנים בסכה כל שבעה, בין ביום בין בלילה. ואסור לאכל סעודה חוץ לסכה כל שבעה, אלא אם אכל אכילת עראי, כביצה או פחות או יתר מעט; ואין ישנים חוץ לסכה, אפלו שנת עראי. ומתיר לשתות מים ולאכל פרות חוץ לסכה; ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסכה אפלו מים, הרי זה משבח.

ז. אכילה בליל יום טוב הראשון בסכה, חובה; אפלו אכל פזית פת, יצא ידי חובתו. מכאן ואילף, רשות: רצה לאכל סעודה, סועד בסכה; רצה, אינו אוכל כל שבעה אלא פרות או קליות חוץ לסכה - אוכל, כדין אכילת מצה בפסח. **ח.** מי שהיה ראשו ורובו בסכה, ושלחנו בתוך הבית או חוץ לסכה, ואכל - הרי זה אסור, וכאלו לא אכל בסכה; עד שיהיה שלחנו בתוך הסכה - גזירה שמא ימשך אחר שלחנו, ואפלו בסכה גדולה.

ט. כל שבעת הימים, קורא [בתורה] בתוך הסכה; וכשמבין ומנדק במה שיקרא, בין חוץ לסכה, כדי שתהיה דעתו מישבת עליו. המתפלל - רצה להתפלל בסכה, או חוץ לסכה.

י. ירדו גשמים, הרי זה נכנס לתוך הבית. מאימתי מתיר לפנות? משידרו לתוך הסכה טפות, שאם יפלו לתוך התבשיל יפסד, אפלו לתבשיל של פול [שמתקלקל מהר]. היה אוכל בסכה וירדו גשמים, ונכנס לביתו ופסקו הגשמים - אין מחיבין אותו לחזור לסכה, עד שיגמר סעודתו. היה ישן וירדו גשמים בלילה, ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים - אין מטריחין אותו לחזור לסכה כל אותו הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

יא. גמר מלאכל ביום השביעי בשחרית, לא יתיר [יפרק] סכתו; אבל מוריד הוא את כליו ומפנה אותן מן המנחה ולמעלה. אין לו מקום לפנות [ונאלץ לאכול בסוכה], פותת

הוא הנקרא 'ערכה'. ורב מין זה גדל על הנחלים, לקף נאמר
 "ערכי נחל"; ואפלו היה גדל במדבר או בהרים, כשר.
 ד. ויש מין אחר דומה לערכה, אלא שעלה שלו עגל ופיו
 דומה למסר [משור] וקנה שלו אינו אדם; וזה הוא הנקרא
 'צפצפה', והיא פסולה. ויש מין ערכה שאין פי העלה שלה
 חלק ואינו כמסר, אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו
 פי מגל קטן; וזה כשר. וכל הדברים האלו, מפי השמועה
 ממשה רבנו נתפרשו.

ה. ארבעה מינין אלו - מצוה אחת הן, ומעפכין זה את זה;
 וכלן נקראים 'מצות לולב'. ואין פוחתין מהן, ואין מוסיפין
 עליהן; ואם לא נמצא אחד מהן, אין מביאין תחתיו מין
 אחר הדומה לו.

ו. מצוה מן המבחר לאגד לולב והדס וערכה, ולעשות
 שלשתן אגדה אחת. וכשהוא נוטלן לצאת בהן, מכרף
 תחלה 'על נטילת לולב', הואיל וכלן סמוכין לו [טפלים]
 אליו מפני גובהן, ואחר כך נוטל האגדה הזאת בימינו
 ואתרוג בשמאלו, ונוטלן דרך גדילתן שיהיו עקריהן למטה
 לארץ וראשיהן למעלה לאויר. ואם לא אגדן ונטלן אחד
 אחד, יצא - והוא, שיהיו ארבעתן מצויין אצלו; אבל אם
 לא היה לו אלא מין אחד או שחסרו מין אחד, לא יטל עד
 שימצא השאר.

ז. כמה נוטל מהן? לולב אחד, ואתרוג אחד, ושני בדי
 ערכה, ושלושה בדי הדס. ואם רצה להוסיף בהדס, כדי
 שיהיה אגדה גדולה - מוסיף; ונזיא המצוה הוא. אבל שאר
 המינין - אין מוסיפין על מנינם, ואין גורעין מהן; ואם
 הוסיף או גרע, [לא] פסל.

ח. כמה שעור ארץ כל מין מהן? לולב, אין פחות מארבעה
 טפחים; ואם היה ארץ כל שהוא, כשר; ומדידתו - משרדו
 בלבד, לא מראש העלים. והדס וערכה, אין פחות משלושה
 טפחים; ואם היו ארפין כל שהן, כשרים. אפלו אין בכל
 בד ובד אלא שלשה עלין לחין, כשר - והוא, שיהיו בראש
 הבד. ואם אגד הלולב, צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא
 מן ההדס והערכה טפח או יתר [לגובה]. ושעור אתרוג, אין
 פחות מכביצה; ואם היה גדול כל שהוא, כשר.

ט. משיגביה ארבעה מינין אלו - בין שהגביהן כאחת בין
 בזה אחר זה, בין בימין בין בשמאל - יצא; והוא, שיהיה
 דרך גדילתן; אבל שלא דרך גדילתן, לא יצא. ומצוה
 כהלכתה, שיהיה אגדה של שלשה מינין ואתרוג
 בשמאל, ויוליף ויביא ויעלה ויוריד, וינענע הלולב שלש
 פעמים בכל רוח ורוח.

י. כיצד? מוליף ומנענע ראש הלולב שלשה פעמים, ומביא
 ומנענע ראש הלולב שלשה פעמים; וכן בעליה, וירידה.
 והיכן מוליף ומביא? בשעת קריאת ההלל ב"הודו לה", כי
 טוב, תחלה וסוף, וב"אנא ה', הושיעה נא". וכל היום
 כשר לנטילת לולב; ואינו נוטל בלילה.

יא. עשה לאגדה זו גימון [כרך חוט] של כסף ושל זהב, או
 שפרף עליה סדין ונטלה - יצא; לקיחה על ידי דבר אחר,

1 כה [מוריד מהסכך] ארבעה על ארבעה [להיכר]. ואם הצרף
 2 לסעד בשאר היום - צריך לאכל בספה; שמצוה כל שבעה.
 3 יב. כל זמן שיכנס לישב בספה כל שבעה, מכרף קדם שישב
 4 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בספה'. ובילילי יום טוב
 5 הראשון, מכרף על הספה, ואחר כך על הזמן [שהחיינו],
 6 ומסדר כל הברכות על הכוס; נמצא מקדש מעמד, ומכרף
 7 'לישב בספה' ויושב, ואחר כך מכרף על הזמן. וכזה היה
 8 מנהג רבותי ורבי ספרד, לקדש מעמד בילילי ראשון של חג
 9 הסוכות, כמו שבארנו.

יג. בזמן הזה שאנו עושין שני ימים, יושבין בספה שמונה
 10 ימים. וביום השמיני שהוא יום טוב ראשון של שמיני עצרת,
 11 יושבין בה ואין מכרכין 'לישב בספה'. וכן טמטום
 12 ואנדרוניס, לעולם אין מכרכין 'לישב בספה', מפני שהן
 13 חייבים מספק, ואין מכרכין מספק.

יד. גמר מלאכל ביום השמיני, מוריד כליו ומפנה אותה. אין
 15 לו מקום להוריד את כליו - אם היתה קטנה, מכניס לה
 16 מנורה; ואם היתה גדולה, מכניס לה קדרות וקערות וכיוצא
 17 בהן - כדי להכיר פסולה, ושכבר נגמרה מצותה; מפני
 18 שהוא יום טוב, ואינו יכול לפחות בה ולפסלה.

טו. מי שלא עשה סכה, בין בשוגג בין במזיד - עושה סכה
 20 בחלו של מועד; אפלו בסוף יום שביעי עושה סכה,
 21 שמצוה כל שבעה. עצי סכה, אסורין כל שמונת ימי החג;
 22 בין עצי דפנות, בין עצי סכך, אין גאותין [ננהים] מהן לדבר
 23 אחר כל שמונת הימים, מפני שיום שביעי כלו הסכה מקצת
 24 עד בין השמשות, והואיל והקצת לבין השמשות של שמיני,
 25 הקצת לכל היום.

טז. וכן אכלין ומשקין שתולין בספה כדי לנאותה, אסור
 27 להסתפק מהן כל שמונה; ואם התנה עליהן בשעה שתלין,
 28 ואמר: 'איני בודל [נבדל] מהן כל בין השמשות' [של יו"ט]
 29 הראשון, הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה - שהרי לא
 30 הקצה אותן, ולא חלה עליהן קדשת הסכה ולא נחשבו
 31 כמותה.

יום רביעי ד' אלול ה'תשע"ב

פרק ז

34
 35 א. "כפות תמרים" האמורים בתורה, הן תריות [ענפים] של
 36 דגל כשיצמחו, קדם שיתפרדו העליון לכאן ולכאן, אלא
 37 כשיהיה כמו שרביט; והוא הנקרא 'לולב'.

38 ב. "פרי עץ הדר" האמור בתורה, הוא אתרוג. 'וענף עץ
 39 עבת' האמור בתורה, הוא ההדס שעליו חופין [מכסים] את
 40 יצו, כגון שיהיו שלשה עליו או יתר על פן בגבעול אחד;
 41 אבל אם היו שני העליון בשוה זה כנגד זה, והעלה השלישי
 42 למעלה מהן - אין זה עבת, אלא נקרא 'הדס שוטף'.

43 ג. "ערכי נחל" האמורות בתורה, אינן כל דבר הגדל על
 44 הנחל, אלא מין ידוע הוא הנקרא 'ערכי נחל'; עלה שלו
 45 משוף [ארור], ופיו חלק [ללא פגיונות], וקנה שלו אדם, וזה

1 שְׁמָה לְקִיחָהּ. וְהוּא, שִׁיחָהּ דֶּרֶךְ כְּבוֹד וְדֶרֶךְ הַדּוּר - שֶׁפֶל
2 שְׁהוּא לְנִאוֹתוֹ, אֵינוֹ חוֹצֵץ; אֲבָל אִם נָתַן אֶת הַמִּינִין הָאֵלּוּ
3 בְּעֵצִין אוֹ בְּקִדְרָה וְנִטְלָה, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹכְתּוֹ.
4 **יב.** אֲגַד אֶת הַלּוֹלֵב עִם הַהֶדֶס וְהַעֲרֵכָה, וְהַבְדִּיל בֵּין הַלּוֹלֵב
5 וּבֵין הַהֶדֶס בְּמִטְלִית וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - הֲרִי זֶה חוֹצֵץ; הַבְדִּיל
6 בִּיגִיחָהּ בְּעַלֵּי הֶדֶס - אֵינוֹ חוֹצֵץ, שְׁמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ.
7 וְיֵשׁ לוֹ לְאַגַּד אֶת הַלּוֹלֵב בְּחוּט אוֹ בְּמִשְׁיחָה [חבלי], וְכָל מִין
8 שְׂרִיצָה, הוּאִיל וְאִין אֲגִידָתוֹ מֵעֶפְכָּת.
9 **יג.** מִצְוַת לּוֹלֵב, לְהַנְטִל בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּלִבְד בְּכָל
10 מְקוֹם וּבְכָל זְמַן, וְאֶפְלוּ בְּשִׁבְתָּ, שְׁנֹאֲמַר: "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם
11 בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן". וּבִמְקַדָּשׁ לְבָדוּ נּוֹטְלִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם
12 שִׁבְעַת יְמֵי הַחֵג, שְׁנֹאֲמַר: "וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם
13 שִׁבְעַת יָמִים". חֵל יוֹם הַשְּׁבִיט לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ הַחֵג - אֵינוֹ נִטֵּל
14 בְּשִׁבְתָּ; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יוֹלִיכֵנוּ בְּיָדוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת
15 הָרִבִּים, כְּמוֹ שְׁגֹרֵיו בְּשׁוּפָר.
16 **יד.** וְלִמָּה לֹא גְזֵרָה גְזֵרָה זֹאת בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן? מִפְּנֵי שֶׁהוּא
17 מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה וְאֶפְלוּ בְּגִבּוּלִין [שאר מקומות]. נִמְצָא שְׁאִין
18 דִּינוֹ וְדִין שְׁאֵר הַיָּמִים שָׁוִה, שֶׁבִּשְׁאֵר יְמֵי הַחֵג אֵין אָדָם חֵיב
19 לְטַל לּוֹלֵב אֶלָּא בְּמִקְדָּשׁ.
20 **טו.** מִשְׁתַּחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִינוּ שִׁיחָהּ לּוֹלֵב נִטֵּל בְּכָל
21 מְקוֹם כֹּל שִׁבְעַת יְמֵי הַחֵג, זָכַר לְמִקְדָּשׁ; וְכָל יוֹם וְיוֹם מִבְּרֹךְ
22 עָלָיו 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּנוּ עַל נְטִילַת לּוֹלֵב', מִפְּנֵי
23 שֶׁהִיא מִצְוָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְתִקְּנָה זֹאת, עִם כָּל הַתְּקִנּוֹת
24 שֶׁהִתְקִין רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִשְׁתַּחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ -
25 וּכְשִׁיבָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יַחֲזִירוּ הַדְּבָרִים לִישָׁנָן.
26 **טז.** בְּזִמְנָן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָם, הָיָה לּוֹלֵב נִטֵּל בְּיוֹם רִאשׁוֹן
27 שֶׁחֵל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ; וְכֵן בִּשְׁאֵר מְקוֹמוֹת שֶׁיָּדְעוּ בְּדַאי שִׂיּוֹם
28 זֶה הוּא יוֹם הַחֵג, בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל. אֲבָל הַמְּקוֹמוֹת הַרְחוֹקִין
29 שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין בְּקִבְעֵת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, לֹא הָיוּ נּוֹטְלִין הַלּוֹלֵב
30 מִסְּפָק.
31 **יז.** וּמִשְׁתַּחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִסְרוּ חֲכָמִים לְטַל אֶת הַלּוֹלֵב
32 בְּשִׁבְתָּ בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, וְאֶפְלוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת
33 הַחֹדֶשׁ, מִפְּנֵי בְּנֵי הַגְּבּוּלִין [שבמקומות] הַרְחוֹקִין שְׁאִין
34 יוֹדְעִין בְּקִבְעֵת הַחֹדֶשׁ - כְּדִי שִׁיחָיו הַכֹּל שְׁוִין בְּדָבָר זֶה,
35 וְלֹא יִהְיוּ אֵלּוּ נּוֹטְלִין בְּשִׁבְתָּ וְאֵלּוּ אֵין נּוֹטְלִין; הוּאִיל וְחֵיב
36 יוֹם רִאשׁוֹן בְּכָל מְקוֹם אֶחָד הוּא, וְאִין שֵׁם מִקְדָּשׁ לְהַתְּלּוֹת
37 בּוֹ.
38 **יח.** וּבְזִמְנָן הָיָה שֶׁהַכֹּל עוֹשִׂין עַל פִּי הַחֲשָׁבוֹן וְלֹא מִקְדָּשִׁים
39 עַל פִּי הָרִאיהָ - נִשְׁאַר הַדָּבָר כְּמוֹת שֶׁהָיָה, שֶׁלֹּא יִנְטֵל בְּשִׁבְתָּ
40 לּוֹלֵב כָּלָל, לֹא בְּגִבּוּלִין וְלֹא בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל וְאֶפְלוּ בְּיוֹם
41 רִאשׁוֹן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין בְּקִבְעֵת הַחֹדֶשׁ. וּכְכֹר
42 בְּאַרְנוֹ, שֶׁעָקַר הָאִסּוּר בְּנִטְלַת הַלּוֹלֵב בְּשִׁבְתָּ - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא
43 יַעֲבִירוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.
44 **יט.** כֹּל שֶׁחֵיב בְּשׁוּפָר וּבִסְכָּה, חֵיב בְּנִטְלַת לּוֹלֵב; וְכָל
45 הַפְּטוֹר מִשׁוּפָּר וּסְכָּה, פְּטוֹר מִלּוֹלֵב. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לִנְעֹנֵעַ, חֵיב
46 בְּלּוֹלֵב מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּדִי לְחַנּוּכוֹ בְּמִצְוֹת.
47 **כ.** הִלָּכָה לְמַשֶּׁה מְסִינִי, שֶׁמִּבְּיָאִין בְּמִקְדָּשׁ עֲרֵכָה אַחֲרֵת חוּץ

מֵעֲרֵכָה שֶׁבְּלּוֹלֵב, וְאִין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹכְתּוֹ בְּעֲרֵכָה
שֶׁבְּלּוֹלֵב; וְשִׁעוּרָה, אֶפְלוּ עָלָה אֶחָד בְּכַד אֶחָד.
כא. כִּיצַד הָיְתָה מִצְוַתָּהּ? בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשְׁבַּעַת הַיָּמִים הָיוּ
מִבְּיָאִין מִרְבִּיּוֹת [ענפים] שֶׁל עֲרֵכָה, וְזוֹקְפִין אוֹתָן עַל צִדֵּי
הַמִּזְבֵּחַ, וְרֹאשִׁיָּהֶן כְּפוּפִין עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ; וּבַעַת שֶׁהָיוּ
מִבְּיָאִין אוֹתָהּ וְסוֹדְרִין אוֹתָהּ, תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין. חֵל
יוֹם שִׁבְתָּ לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ הַחֵג, אֵין זוֹקְפִין עֲרֵכָה; אֶלָּא אִם כֵּן
חֵל יוֹם שֶׁבִיעִי לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ - זוֹקְפִין אוֹתָהּ בְּשִׁבְתָּ, כְּדִי
לְפָרְסָמָה שֶׁהִיא מִצְוָה.
כב. כִּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מִבְּיָאִין אוֹתָהּ מֵעֵרֵב שִׁבְתָּ לְמִקְדָּשׁ,
וּמִנִּיחִין אוֹתָהּ בְּגִיּוֹת שֶׁל זֶהָב, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְמָשׁוּ [יבדלו]
הָעֵלִין. וּלְמַחֵר זוֹקְפִין אוֹתָהּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וּבְאִין הָעַם
וְלִזְכּוֹחִין מִמֶּנָּה וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם.
וְעֲרֵכָה זֹאת - הוּאִיל וְאֵינָה בְּפִרוּשׁ בְּתוֹרָה - אֵין נּוֹטְלִין אוֹתָהּ
כֹּל שִׁבְעַת יְמֵי הַחֵג וְזָכַר לְמִקְדָּשׁ, אֶלָּא בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּלִבְד
הוּא שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ בְּזִמְנָן הַזֶּה. כִּיצַד עוֹשֶׂה? לּוֹקֵחַ כַּד אֶחָד
אוֹ בִּדִּין הַרְבֵּה, חוּץ מֵעֲרֵכָה שֶׁבְּלּוֹלֵב, וְחוֹבֵט בָּהּ עַל
הַקֶּרֶקַע אוֹ עַל הַכְּלִי פְּעָמִים אוֹ שְׁלֹשׁ, כֹּלָא בְּרֵכָה - שֶׁדָּבָר
זֶה מְנַהֵג נְבִיאִים הוּא.
כג. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּלוֹלִבִּיהֶן בִּידֵיהֶן
פַּעַם אַחַת, וְאוֹמְרִין: "אֲנָא ה', הוֹשִׁיעָה נָא". וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שִׁבַּע פְּעָמִים. וּכְכֹר נִהְיָה יִשְׂרָאֵל בְּכָל
הַמְּקוֹמוֹת, לְהַנִּיחַ תְּכָה בְּאֶמְצַע בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּמְקִיפִין אוֹתָהּ
בְּכָל יוֹם, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיוּ מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ - זָכַר לְמִקְדָּשׁ.
כד. כִּף הָיָה הַמִּנְהֵג בִּירוּשָׁלַיִם: יוֹצֵא אָדָם מִבֵּיתוֹ שְׁחִירָתָה,
וְלּוֹלֵבוּ בְּיָדוֹ; וְנִכְנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִתְפַּלֵּל, וְהוּא בְּיָדוֹ;
וְיוֹצֵא לְבָקֵר חֹלִים וְלִנְחָם אֲבָלִים, וְהוּא בְּיָדוֹ. וּכְשִׁיכְנֵס
לְמִדְרָשׁ, מִשְׁלַחַו לְבֵיתוֹ בְּיָד בְּנֵי אוֹ בְּיָד עַבְדּוֹ.
כה. מִקְבֵּלַת אִשָּׁה הַלּוֹלֵב מִיָּד בְּנָה אוֹ בַּעֲלָהּ, וּמִחֲזִירָתוֹ
לְמִים בְּשִׁבְתָּ, בְּזִמְנָן שֶׁהָיוּ נּוֹטְלִין לּוֹלֵב בְּשִׁבְתָּ; וּבְיוֹם טוֹב
מוֹסִיפִין עַל הַמִּים, וּבְמוֹעֵד [חול המועד] מִחֲלִיפִין הַמִּים.
כו. הֶדֶס שֶׁבְּלּוֹלֵב, אִסּוּר לְהָרִית בּוֹ; מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רֹאוי אֶלָּא
לְהָרִית, וְהוּאִיל וְהַקָּצָה לְמִצְוָה, יִהְיֶה אִסּוּר לְהָרִית בּוֹ. אֲבָל
אֲתָרוֹג, מִתֵּר לְהָרִית בּוֹ, שֶׁהָיָה הַקָּצָה לְמִצְוָה מֵאֲכִילָה.
כז. וְאִסּוּר לְאָכַל אֲתָרוֹג כֹּל יוֹם שֶׁבִיעִי - מִפְּנֵי שֶׁהַקָּצָה
לְמִקְדָּשׁ הַיּוֹם, הַקָּצָה לְכָלָּו. וּבְשָׂמִינִי, מִתֵּר לְאָכְלָהּ; וּבְזִמְנָן
הַזֶּה שְׁאֵנוֹ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים, אֵף עַל פִּי שְׁאִין נּוֹטְלִין לּוֹלֵב
בְּשָׂמִינִי, הָאֲתָרוֹג אִסּוּר בְּשָׂמִינִי, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה אִסּוּר בְּשָׂמִינִי
בְּזִמְנָן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסְּפֵק שֶׁהוּא סְפֵק שֶׁבִיעִי.
הַפְּרִישׁ שִׁבְעָה אֲתָרוֹגִין לְשִׁבְעָה יָמִים - כֹּל אַחַת וְאַחַת יוֹצֵא
כָּה לְיוֹמָהּ, וְאוֹכְלָהּ לְמַחֵר.

יום חמישי ה' אלול ה'תשע"ב

פרק ח

א. אַרְבַּעַת מִינִין הָאֵלּוּ, שֶׁהֵן לּוֹלֵב וְהֶדֶס וְעֲרֵכָה וְאֲתָרוֹג,
שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן יָבֵשׁ, אוֹ גָזוּל אוֹ גָנוּב אֶפְלוּ לְאַחֵר יָאוּשׁ,

48 **ח.** אֶתְרוֹג שֶׁהוּא תַּפּוּחַ [נפוח ממים], סְרוּחַ, כְּבוּשׁ [בחומץ],
49 שְׁלֹק [מבושל], שָׁחַר, לֶכֶן, מְנַמֵּר [כמה צבעים], יֶרֶק כְּכֶרֶת
50 [מין ירק] - פְּסוּל. גָּדְלוּ בְּדַפְּסוֹ [מסגרת בצורה מסוימת]
51 וְעָשְׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֶרֶת, פְּסוּל. עָשְׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּתוֹ - אִף
52 עַל פִּי שֶׁעָשְׂהוּ דִּפְּנֵי דִּפְּנֵי, כֶּשֶׁר. הַתִּיּוֹם [אתרוגים מחוברים]
53 וְהַבֶּסֶר [שאינו בשל], כֶּשֶׁר. מְקוֹם שֶׁהָאֶתְרוֹגִין שְׁלֵהֶן כְּעֵין
54 שְׁחִירָת מַעֲוָטָה [- שחור מעט], כֶּשֶׁרִין; וְאִם הֵיוּ שְׁחִירִין
55 בְּיוֹתֵר כְּאֵדָם כּוּשִׁי, הֲרִי זֶה פְּסוּל בְּכָל מְקוֹם.
56 **ט.** כָּל אֵלוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִפְּנֵי מוֹמִין שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ, אוֹ
57 מִפְּנֵי גִזּוֹל וּגְנֻבָּה - בְּיוֹם טוֹב רָאשׁוֹן בְּלֶבֶד; אֲכָל בְּיוֹם טוֹב
58 שְׁנֵי עִם שָׁאֵר הַיָּמִים, הַכֹּל כֶּשֶׁר. וְהַפְּסָלָנוּת שֶׁהִיא מִשּׁוּם
59 עֲבוּדָה זָרָה, אוֹ מִפְּנֵי שְׁאוֹתוֹ אֶתְרוֹג אֲסוּר בְּאֲכִילָה - בֵּין
60 בְּיוֹם טוֹב רָאשׁוֹן בֵּין בְּשָׁאֵר הַיָּמִים, פְּסוּל.
61 **י.** אִין אֲדָם יוֹצֵא בְּיוֹם טוֹב רָאשׁוֹן שֶׁל חֵג בְּלוּלָבוּ שֶׁל חֲבֵרוֹ
62 שִׁישְׁאָלָנוּ מִמֶּנּוּ, עַד שִׁיתַּנְנוּ לוֹ מִתְּנָה. נִתְּנוּ לוֹ עַל מִנַּת
63 לְהַחְזִירוֹ - הֲרִי זֶה יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ וּמְחִירוֹ, שִׁמְתָּנָה עַל
64 מִנַּת לְהַחְזִיר שְׁמָה מִתְּנָה; וְאִם לֹא הַחְזִירוֹ - לֹא יֵצֵא,
65 שֶׁנִּמְצָא כְּגֹזֵל. וְאִין נוֹתֵינִן אוֹתוֹ לְקַטֵּן, שֶׁהִקְטַן קוֹנֶה וְאִינוֹ
66 מְקַנָּה לְאַחֲרִים מִן הַתּוֹרָה, וְנִמְצָא שֶׁאִם הַחְזִירוֹ לוֹ, אִינוֹ
67 חוֹזֵר. וְאֶחָד הַלוּלָב, וְאֶחָד כָּל מִין וּמִין מֵאַרְבַּעַת מִיָּנִין שָׁבוּ
68 - אִם הִזְיָה אֶחָד מֵהֶן שָׁאוֹל, אִין יוֹצֵאִין בּוֹ בְּיוֹם טוֹב רָאשׁוֹן.
69 **יא.** שֶׁתִּפְּנִין שְׁקֵנוֹ לִוְלָב אוֹ אֶתְרוֹג בְּשִׁתְּפוּת - אִין אֶחָד מֵהֶן
70 יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּרָאשׁוֹן, עַד שִׁיתֵּן לוֹ חֵלְקוֹ בְּמִתְּנָה.
71 הָאֲחִין שְׁקֵנוֹ אֶתְרוֹגִין מִתְּפוּסֶת הַבֵּית [ירושלמי לפני חלוקתה],
72 וְנִטְלָה אֶחָד מֵהֶן אֶתְרוֹג וְיֵצֵא בּוֹ - אִם יָכוֹל לְאַכְלוֹ, וְאִין
73 הָאֲחִין מִקְפִּידִין בְּכָף - יֵצֵא; וְאִם הֵיוּ מִקְפִּידִין - לֹא יֵצֵא,
74 עַד שִׁיתְּנוּ לוֹ חֵלְקָם מִתְּנָה. וְאִם קָנָה זֶה אֶתְרוֹג וְזֶה פְּרִישׁ
75 [מין פרי], אוֹ שְׁקֵנוֹ כְּאֶחָד אֶתְרוֹג וְרִמּוֹן אוֹ פְּרִישׁ מִתְּפוּסֶת
76 הַבֵּית - אִינוֹ יוֹצֵא בְּאֶתְרוֹג, עַד שִׁיתֵּן לוֹ חֵלְקוֹ בְּמִתְּנָה, וְאִף
77 עַל פִּי שֶׁאִם אֲכָלוּ, אִין מִקְפִּידִין עָלָיו.
78 **יב.** אִף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמוֹעֲדוֹת מִצְוָה לְשִׁמַּח בָּהֶן, בְּחָג
79 הַסְּכּוֹת הֵיחָה שֶׁם בְּמִקְדָּשׁ שִׁמְחָה יִתְּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
80 "וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים". בִּיצֵד הֵיוּ
81 עוֹשִׂין? עָרֵב יוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן הֵיוּ מִתְּקַנִּין בְּמִקְדָּשׁ מְקוֹם
82 לְנָשִׁים מִלְּמַעְלָה וְלְאִנָּשִׁים מִלְּמַטָּה, כְּדִי שְׁלֹא יִתְעַרְבוּ אֵלָיו
83 עִם אֵלָיו. וּמִתְחִילִין לְשִׁמַּח מִמוֹצְאֵי יוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן; וְכֵן
84 בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִיָּמֵי חָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, מִתְחִילִין מֵאַחֵר
85 שֶׁיִּקְרִיבוּ תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים, לְשִׁמַּח שָׁאֵר הַיּוֹם עִם כָּל
86 הַלֵּילָה.
87 **יג.** וְהֵיאֵף הֵיחָה שִׁמְחָה זוֹ? הַחֲלִיל מִכָּה, וּמִגְּנִיזָה בְּכִנּוּר
88 וּבְנִבְלִים וּבְמִצְלָתִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּכָלִי שִׁיר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
89 לִגְנוֹן בּוֹ; וְיָמֵי שְׂיֹדֵעַ בִּפְּנֵי, וְרוֹקְדִין וּמְסַפְּקִין וּמְטַפְּחִין
90 וּמְפַזְּזִין וּמְכַרְכְּרִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שְׂיֹדֵעַ, וְאוֹמְרִים
91 דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת. וְשִׁמְחָה זוֹ אֵינָה דוֹחָה לֹא אֶת
92 הַשְּׁבָת, וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב.
93 **יד.** מִצְוָה לְהַרְבּוֹת בְּשִׁמְחָה זוֹ. וְלֹא הֵיוּ עוֹשִׂין אוֹתָהּ עִמִּי
94 הָאֶרֶץ וְכָל מִי שִׁירְצָה - אֶלָּא גְדוּלֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי

1 אוֹ שֶׁהִיָּה מֵאֲשֶׁרָה [נְטִיעָה לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה] הַנֶּעֱבָדָת אִף עַל
2 פִּי שֶׁבִטְלוּ הָאֲשֶׁרָה מִלְּעֲבָדָה, אוֹ שֶׁהִיָּה שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת -
3 הֲרִי זֶה פְּסוּל. הִיָּה אֶחָד מֵהֶן שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, לֹא יִטַּל
4 לְכַתְּחָלָה; וְאִם נִטַּל, יֵצֵא. הִיָּה כְּמוֹשׁ [נבול] וְלֹא גִמַּר לִיבֵשׁ,
5 כֶּשֶׁר. וּבִשְׁעַת הַדָּחַק אוֹ בִשְׁעַת הַסְּפָנָה, לִוְלָב הַיָּבֵשׁ כֶּשֶׁר;
6 אֲכָל לֹא שָׁאֵר הַמִּיָּנִין.
7 **ב.** אֶתְרוֹג שֶׁל עֶרְלָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְשֶׁל טָבֵל [שלא
8 הופרש תרומות ומעשרות], פְּסוּל; שֶׁל דְּמָאִי [של עם הארץ
9 שחז"ל חייבו בתרומה ומעשר], כֶּשֶׁר, שֶׁאֲפָשֶׁר שִׁיפְקִיר נִכְסֵיוֹ
10 וְהִיָּה עֵנִי, שֶׁמֶתֵּר לוֹ לְאַכְל דְּמָאִי. אֶתְרוֹג שֶׁל תְּרוּמָה
11 טְהוֹרָה וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם - לֹא יִטַּל, שֶׁמָּא יִכְשִׁירוּ
12 לְטְמֵאָה [בעת שמירתו במים]; וְאִם נִטַּל, כֶּשֶׁר.
13 **ג.** לִוְלָב שֶׁנִּקְטָם רָאשׁוֹ, פְּסוּל. נִסְדֵּק [עלחה העליון לאורכּוּן]
14 - אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סִדְקָיו זֶה מִזֶּה עַד שִׁירָאוּ כְּשֵׁנִים, פְּסוּל.
15 הִיָּה עֵקֶם לְפָנָיו, שֶׁהֲרִי שְׁדָרוֹ כְּגַב בְּעַל חֲטוּרָת [גיבנת],
16 פְּסוּל; הִיָּה עֵקֶם לְאַחֲרָיו - כֶּשֶׁר, שֶׁזֶּה הִיא בְּרִיָּתוֹ. נִעְקָם
17 לְאֶחָד מִשְׁנֵי צִדָּדָיו, פְּסוּל. נִפְרָדוּ עָלָיו זֶה מִזֶּה וְלֹא נִדְלָדְלוּ
18 [נפרדו לגמרי] כְּעֵלֵי הַחֲרִיּוֹת [הענפים הגדולים], כֶּשֶׁר;
19 נִפְרָצוּ, וְהוּא שִׁידְלָדְלוּ מִשְׁדָּרוֹ שֶׁל לִוְלָב כְּעֵלֵי הַחֲרִיּוֹת,
20 פְּסוּל.
21 **ד.** בְּרִית עָלִין שֶׁל לִוְלָב בָּף הוּא: כְּשֶׁהֵם גִּדְּלִין, גִּדְּלִין שְׁנִים
22 שְׁנִים וְדִבּוּקִין מִגֶּבֶן, וְגַב כָּל שְׁנֵי עָלִין הַדִּבּוּקִין, הוּא הַנִּקְרָא
23 'תִּיּוֹמָת'. נִחְלָקָה הַתִּיּוֹמָת, פְּסוּל. הֵיוּ עָלָיו אַחַת אַחַת
24 מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ וְלֹא הִיָּה לָהֶן תִּיּוֹמָת, פְּסוּל. לֹא הֵיוּ עָלָיו
25 זֶה עַל גֶּב זֶה בְּדָרְךָ כָּל הַלּוּלָבִין, אֶלָּא זֶה תַּחַת זֶה - אִם
26 רָאשׁ זֶה מִגִּיעַ לְעֶקֶר שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ, שֶׁנִּמְצָא כָּל שְׁדָרוֹ שֶׁל
27 לִוְלָב מְכֻסָּה בְּעָלָיו, כֶּשֶׁר; וְאִם אִין רָאשׁוֹ שֶׁל זֶה מִגִּיעַ לְצֵד
28 עֶקְרוֹ שֶׁל זֶה, פְּסוּל.
29 **ה.** הַדָּס שֶׁנִּקְטָם רָאשׁוֹ, כֶּשֶׁר. [נִשְׁרֹו רַב עָלָיו - אִם נִשְׁתִּירָו
30 שְׁלֹשָׁה עָלִין בָּקֵן [מקום גדילה] אֶחָד, כֶּשֶׁר] {נִפְרָצוּ עָלָיו
31 פְּסוּל}. הֵיוּ עֲנָכָיו [פירותיו הקטנים] מְרֻבּוֹת מְעָלָיו - אִם
32 יִרְקוֹת, כֶּשֶׁר; וְאִם הֵיוּ אֲדָמוֹת אוֹ שְׁחִירוֹת, פְּסוּל, וְאִם
33 מְעֻטָּן, כֶּשֶׁר. וְאִין מִמְּעֻטָּן אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא
34 כְּמִתְּקֵן; עֶבֶר וְלִקְטָן, אוֹ שֶׁלְקָטָן אַחֵר לְאֲכִילָה, הֲרִי זֶה
35 כֶּשֶׁר.
36 **ו.** עֶרְכָּה שֶׁנִּקְטָם רָאשָׁה, כֶּשֶׁרָה. נִפְרָצוּ עָלֶיהָ [נפרדו
37 מִהִקְנָה], פְּסוּלָה.
38 **ז.** אֶתְרוֹג שֶׁנִּגְבַּב נִגְבַּב מִפְּלֶשׁ [מעבר לעבר] כָּל שֶׁהוּא, פְּסוּל;
39 וְנִגְבַּב שֶׁאִינוֹ מִפְּלֶשׁ - אִם הִיָּה כְּאֶסֶר [כמטבע הנקרא איסר]
40 אוֹ יִתֵּר, פְּסוּל. חֲסֵר כָּל שֶׁהוּא, פְּסוּל. נִטַּל דִּדּוֹ, וְהוּא הָרָאשׁ
41 הַקָּטָן שֶׁשּׁוֹשְׁנָתוֹ בּוֹ, פְּסוּל. נִטַּל הָעֵץ שֶׁהוּא תְּלוּי בּוֹ בְּאֵילָן
42 מִעֵקֶר הָאֶתְרוֹג, וְנִשְׁאָר מִקוּמוֹ גִּמָּה - פְּסוּל. עֶלֶת חֲזוּזִית
43 [כעין יבלת] עָלָיו - אִם בְּשֵׁנִים וְשִׁלְשָׁה מְקוּמוֹת, פְּסוּל. וְאִם
44 בְּמְקוֹם אֶחָד - אִם עֶלֶת עַל רֶבֶו, פְּסוּל; וְאִם עֶלֶת עַל דִּדּוֹ
45 אֶפְלוֹ כָּל שֶׁהוּא, פְּסוּל. נִקְלָף [הקרום] הַחִיצוֹן שֶׁל שְׁאִינוֹ
46 מִחֲסָרוֹ, אֶלָּא יִשְׁאָר יֶרֶק כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּרִיָּתוֹ - אִם נִקְלָף
47 כָּלוּ, פְּסוּל; וְאִם נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, כֶּשֶׁר.

הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם
שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחים במקדש בימי חג
הסוכות; אבל כל העם, האנשים והנשים - כלם באים
לראות ולשמע.

טו. שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת
האל שצנה בהם, עבודה גדולה היא; וכל המונע עצמו
משמחה זו, ראוי להפרע ממנו, שנאמר: "תחת אשר לא
עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב". וכל המגיס
דעתו, וחולק כבוד לעצמו, ומתפכד בעניו במקומות אלו
- חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר: "אל תתהדר
לפני מלך".

טז. וכל המשפיל עצמו, ומקל גופו במקומות אלו - הוא
הגדול המכבד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אומר:
"ונקלתי עוד מזאת, והייתי שפל בעיני". ואין הגדלה
והכבוד אלא לשמח לפני ה', שנאמר: "והמלך דוד מפזז
ומכרכר לפני ה'".
ברוך רחמנא דסייען

יום שישי ו' אלול ה'תשע"ב

הלכות שקלים

מצות עשה אחת, והיא לתן כל איש מחצית שקל בכל
שנה. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

פרק א

א. מצות עשה מן התורה, לתן כל איש מישראל מחצית
השקל בכל שנה ושנה; אפלו עני המתפרנס מן הצדקה -
חביב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתפו, ונותן
מחצית השקל כסף, שנאמר: "העשיר לא ירבה, והדל לא
ימעיט וגו'". ואינו נותנו בפעמים רבות, היום מעט ולמחר
מעט, אלא נותנו כלו כאחת, פעם אחת.

ב. מנזן כסף האמור בתורה באונס ובמפתה ובמוציא שם
רע והורג עבד, הוא שקל הנאמר בכל מקום בתורה;
ומשקלו, שלש מאות ועשרים שעורה. וכבר הוסיפו חכמים
עליו, ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא 'סלע' בזמן
בית שני; וכמה הוא משקל הסלע? שלש מאות וארבע
ושמונים שעורה בינוניות.

ג. סלע היה ארבעה דינרין, והדינר שש מעין; ומעה, היא
הנקראת בימי משה רבנו 'גרה', ומעה היתה שני פונדיוני;
ופונדיון שני אפרים, ופרוטה אחת משמונה באסר. נמצא
משקל המעה, והיא הגרה, שש עשרה שעורות; ומשקל
האסר ארבע שעורות, ומשקל הפרוטה חצי שעורה.

ד. ועוד מטבע אחר היה שם, שהיה משקלו שתי סלעים,
והוא היה הנקרא 'דרבון'. ואלו המטבעות פלן שאמרנו
ובארנו משקל כל אחד מהן, הן שמשערין בהן בכל מקום;
וכבר בארנום, כדי שלא אהיה צריך לפרש משקלם בכל
מקום.

ה. מחצית השקל זו - מצותה שיתן מחצית מטבע של
אותו הזמן, אפלו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש;
ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה
רבנו, שהיה משקלו מאה וששים שעורה.

ו. בזמן שהיה מטבע של זמן דרכונות, היה כל אחד ואחד
נותן במחצית השקל שלו סלע; ובזמן שהיה המטבע
סלעים, היה כל איש נותן במחצית השקל שלו חצי הסלע,
שהוא שני דינרין; ובזמן שהיה המטבע חצי הסלע, היה
כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע.
ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל, פחות מחצי
שקל של תורה.

ז. הכל חביב לתן מחצית השקל, כהנים לויים וישראלים
וגרים ועבדים משחררים. אבל לא נשים, ולא עבדים, ולא
קטנים; ואם נתנו, מקבלין מהן. אבל הגוים שנתנו מחצית
השקל, אין מקבלין מהן. קטן שהתחיל אביו לתן עליו
מחצית השקל, שוב אינו פוסק, אלא נותן עליו בכל שנה
ושנה, עד שיגדיל ויתן על עצמו.

ח. השקלים, אינן נוהגין אלא בפני הבית. ובזמן שהמקדש
קיים, נותנין את השקלים, בין בארץ ישראל, בין בחוצה
לארץ; ובזמן שהוא חרב, אפלו בארץ ישראל אינן נוהגין.

ט. באחד באדר משמיעין [מכריזים] על השקלים, כדי
שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד לתן.
בחמשה עשר בו, ישובו השלחנין [הגובים] בכל מדינה
ומדינה, ותובעין בנחת; כל מי שיתן להם, יקבלו ממנו,
ומי שלא נתן, אין כופין אותו לתן. בחמשה ועשרים בו,
ישובו במקדש לגבות, ומכאן ואילך, כופין את מי שלא נתן
עד שיתן; וכל מי שלא יתן - ממשננין אותו, ולוקחין
עבטו [משכונן] בעל כרחו, ואפלו כסותו.

י. כל מי שאינו חביב בשקלים - אף על פי שדרכו לתן, או
הוא עתיד לתן - אין ממשננין אותו. ואין ממשננין את
הכהנים לעולם, מפני דרכי שלום; אלא כשיתנו, מקבלין
מהן, ותובעין אותן עד שיתנו.

יום שבת קודש ז' אלול ה'תשע"ב

פרק ב

א. כיצד כונסין [אוספים] השלחנין את השקלים? בכל
מדינה ומדינה, מניחין לפניהם שתי תבות - שולי התבה
רחבין מלמטה, ופיה צר מלמעלה כמין שופר, כדי
שישליכו לתוכן, ולא יהיה אפשר לקח מהן בנחת [בקלות].
ולמה עושין שתי תבות? אחת שמניחין בה שקלים של
שנה זו, והשניה מניחין בה שקלי שנה שעברה, שגובין
ממי שלא שקל בשנה שעברה.

ב. ובמקדש היה לפניו תמיד שלש עשרה תבות, כל תבה
כמין שופר - ראשונה, לשקלי שנה זו; שנייה, לשקלי שנה
שעברה; שלישית, לכל מי שיש עליו קרפן שתי תורים או
שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, משליך דמיהן

ו. וחזרו וממלא אותן פעם שלישית מן השלש הקפות
הגדולות בתשרי, ומסתפקין מהן עד שיכלו, עד ראש חודש
ניסן. ובראש חודש ניסן, תורמין מתרומה חדשה. לא
הספיקו להם השקלים שבשלש קפות הגדולות, וכלו עד
שלא הגיע ניסן - חוזרין ותורמין משירי הלשכה.
ז. שלש קפות הקטנות שהוא תורם בהן ומוציאן לחוץ,
כתוב עליהן 'אלף', 'בית', 'גימל' - כדי שיתפסקו מן
הראשונה עד שתכלה, ואחר כך מסתפקין מן השנייה, ואחר
כך מסתפקין מן השלישית. ותורם ראשונה מהקפה האחת
הגדולה, ומחפה אותה הגדולה במטפחת; ותורם השנייה
מהקפה הגדולה השנייה, ומחפה אותה במטפחת. ותורם
השלישית מהקפה הגדולה השלישית, ואינו מחפה אותה
- כדי שתהיה נפרת שבה סיס, ויתחיל ממנה בתחלה בפעם
שנייה כשיכנס קדם עצרת, ותורם הראשונה מן הגדולה
שהיתה מגלה, ומחפה אותה; ותורם השנייה מן הגדולה
שתרם ממנה בראשונה תחלה, ומחפה אותה; ותורם
השלישית מן הגדולה הסמוכה לה, ואינו מחפה אותה -
כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישית כשיכנס
בתשרי; עד שנמצא תורם ראשונה ושנייה ושלישית
הקטנות, מכל אחת ואחת מן הגדולות.
ח. כשהוא תורם שלש קפות אלו, תורם את הראשונה
לשם ארץ ישראל; והשנייה, לשם הכרפין המקפין
[הסמוכים] לה ולשם כל ישראל; והשלישית, לשם בכל
ולשם מדי ולשם המדינות הרחוקות ולשם שאר כל ישראל.
ט. כשהוא תורם, מתפנן לתורם על הגבוי שיש בלשכה,
ועל הגבוי שעדין לא הגיע ללשכה, ועל העתיד לגבות -
כדי שיהיו אלו השקלים שהוציאן להסתפק מהן, בפרה על
ישראל, וכאלו הגיעו כל שקליהן ללשכה ונתרמה מהן
תרומה זו.
י. כשיכנס התורם לתורם, לא יכנס בכגד שאפשר להחבות
[להחביא] בו כסף, ולא במנעל, ולא בסנדל, ולא בתפלה -
תפילין, ולא בקמיע - שמא יחשדו אותו העם, ויאמרו:
'החביא ממעות הלשכה תחתיו כשתרמה'; ומדברים היו עמו
משעה שיכנס עד שעה שיוצא - כדי שלא יתן לתוף פיו. ואף
על פי שנוהרים כל כך - עני או מי שהוא נבקה להון, לא
יתרם מפני החשד, שנאמר: 'והייתם נקיים מה' ומישראל'.

לתבה זו; רביעית, לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד,
משליף דמיה לתבה זו; חמישית, למי שהתנדב לקנות בהן
עצים למערכה; ששית, למי שהתנדב מעות ללבונה;
שביעית, למי שהתנדב זבב לפפרת; שמינית, למותר
חטאת, כגון שהפריש מעות לחטאתו ולקח חטאת והותיר
מן המעות, ישליף השאר לתוכה; תשיעית, למותר אשם;
עשירית, למותר קני - [תורים בוני יונה] זבים וזבות
ויולדות; אחת עשרה, למותר קרבנות נזיר; שתים עשרה,
למותר אשם מצרע; שלש עשרה, למי שהתנדב מעות
לעולת בהמה.
ג. ושם כל דבר שיהיו מעותיו בתוף התבה, כתוב על
התבה מבחוץ. ותנאי בית דין הוא על כל המותרות,
שיקברו עולת בהמה. נמצאת למד, שכל המעות הנמצאות
בשש התבות האחרונות, לעולת בהמה; ועורותיהן לכהנים,
כשאר כל העורות. וכל המעות שבתבה שלישית, ולקח
בהן עופות - חצין עולות, וחצין חטאות. ושברביעית, כלן
עולת העוף.
ד. בכל מדינה ומדינה כשגובין השקלים, משלחין אותם
ביד שלוחין למקדש; ויש להם לצרף [להחליף] אותן
בדינרי זהב, מפני משאי הדרך. והכל מתקבץ למקדש,
ומניחין אותו בלשכה אחת מן הלשכות במקדש, וסוגרין
דלתותיה במפתחות, וחותרמין עליה חותמות. וממלאין מכל
השקלים שיתקבצו שם, שלש קפות גדולות - שעור כל
קפה, כדי שתכיל תשע סאין; והשאר, מניחין אותו
בלשכה. וזה שבתוף הקפות, הוא הנקרא 'תרומת הלשכה';
וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקפות, הוא הנקרא 'שירי
הלשכה'.
ה. בשלשה פרקים בשנה תורמין את [מ] הלשכה - בראש
חודש ניסן, ובראש חודש תשרי קדם יום טוב או אחריו,
וקדם עצרת בחמשה עשר יום. וכיצד תורמין אותה? אחד
נכנס לפנים מן הלשכה, והשומרין עומדים בחוץ; והוא
אומר להם: 'אתרם'; והן אומרים לו: 'תרם! תרם! תרם!'
שלשה פעמים. ואחר כך ממלא שלש קפות קטנות, כל
קפה מהן מכילה שלש סאין מאותן השלש קפות הגדולות;
ומוציאן לחוץ, כדי להסתפק מהן עד שיכלו - [יתרוקנו].
וחזרו וממלא אותן השלש קפות הקטנות מן השלש
הגדולות פעם שנייה קדם עצרת, ומסתפקין [משתמשין]
מהן עד שיכלו.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – א' אלול ה'תשע"ב

בקר" (ויקרא כב, ל). ומזה למדנו שאר קדשים, שכל-מה
שנותר מהם לאחר זמן אכילתם — תרי הוא נותר ותיב
לשרפו לפי שהוא נתק לעשה (בזה שמקיים את מצות שריפת
הנותר, מנתק ומבטל את הלאו של "לא תותר", ואינו לוקה);
ושרפתו מצות עשה, כמו שבארנו במצוה צ"א ממצות
עשה.

יום ראשון א' אלול ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קב.
המצוה המשלימה מאה ועשרים — האזהרה שהזהירו
מלהותיר שום דבר (להשאר, ולא לאכלו) מקרבן תודה עד
בקר, והוא אמרו בקרבן תודה: "לא-תותרו ממנו עד-

יום שני ב' אלול ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קלא.

המצוה הקל"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול את הנותר, והוא מה-שנשארו מבשר הקדשים אחר הזמן הקבוע לאכילתם. ולא באה בלשון התורה אזהרה מפרשת לאסור אכילתו, אלא נתבאר בתורה חייב הפרת למי שאוכל נותר, והוא אמרו בפרשת קדושים בהזכירו קרבן השלמים: "והנותר עד-יום השלישי באש ישרף, ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה, ואכליו עונו ישא כפי-את-קדש ה' חלל ונקרתה הנפש ההוא מעמיה" (שם יט, יח), הנה נתבאר שהוא בכרת אם הוא מזיד; ואם אכל בשוגג — חייב חטאת קבועה. הנה הענש מפרש בכתוב; אבל האזהרה היא ממה-שאמר במלואים: "וְזָר לֹא-יֹאכַל כִּי-קֹדֶשׁ הוּא" (שמות כט, לד). פנוי זה, שהוא "הוא", הוא כולל גם כל מה-שנותק לקל מן הקדשים ואסור לאכלו — בנותר. ובמעילה (יז) אמרו על מה-שאמרה המשנה: "הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה מפני שהן שני שמות (של איסורים שונים)", אמרו: לא שנו אלא לטמאת הידים (ידים שנגעו בכמות מסיימת של פגול ונותר, שטומאתם מ)דרבנן; אבל לענין (שיעור) אכילה מצטרפין, דתניא: רבי אליעזר אומר: "לא-יאכל כי קדש הם — כל-שבקדש פסול, לתן לא-תעשה על אכילתו", והפגול והנותר הם מפסולי המקדשין ולפיכך כל-אחד מהם מזהרים על אכילתו על פי אמרו: "לא-יאכל כי-קדש הם". וכבר נתבאר ענש הנותר שהוא כרת.

יום שלישי ג' אלול ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קל. קכט.

המצוה המשלימה מאה ושלישים — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר קדשים שנטמאו, והוא אמרו יתעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל" (ויקרא יב, יט); ומי שעבר ואכלו — לוקה. ובתוספתא זכחים (פרק ה) נתבאר, שטהור שאכל בשר טמא — הרי זה לוקה את-הארבעים. ובפרק ב' מגמרא פסחים (כד:) אמרו: "טמאת הגוף (טמא שאכל בשר של קדש) בכרת, טמאת הבשר (שאכל בשר טמא של קדש) בלאו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"ג מזכחים (משנה ב).

המצוה הקכ"ט — האזהרה שהזהר הטמא מלאכול קדש, והוא אמרו ביולדת: "בכל-קדש לא-תגע" (שם, ד). ולשון ספרא (פרשת תזריע): "בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא — מה מקדש הנכנס לו בטמא ענוש כרת, אף הקדש האוכלו בטמא ענוש כרת". ולמד באמרו "לא-תגע" באדם שאכל במזיד, שסומך על הכלל שנתבאר במכות (יד) בבאור אמרו יתעלה: "בכל-קדש לא תגע", והוא אמרם בגמרא מכות: טמא שאכל את-הקדש,

בשלמא ענש כתיב: "והנפש אשר-תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונקרתה" (שם ז, כ); אזהרה מנא לן? אתנא מ"בכל-קדש לא-תגע". ושם אמרו: "בכל-קדש לא-תגע" — אזהרה לאוכל. אתה אומר אזהרה לאוכל, או אינו אלא אזהרה לנגוע? תלמוד לומר: "בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא" — מקיש קדש למקדש: מה מקדש שיש בו נטילת נשמה (חייב כרת) אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה; ואי לנגיעה — מאי נטילת נשמה איכא (איך תיתכן נטילת נשמה)? אלא לאכילה. ואפקה רחמנא (התורה התבטאה) לאכילה בלשון נגיעה למימר דנגיעה פאכילה. ומן הלשונות האלה יתבאר לך, שטמא שאכל את-הקדש חייב כרת, במה דברים אמורים? אם הוא מזיד; אבל אם הוא שוגג — הרי זה מקריב קרבן עולה ויורד, כמו שהזכרנו במצוה ע"ב ממצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"ג מזכחים (קו).

יום רביעי ד' אלול ה'תשע"ב

מצות עשה צא.

המצוה הצ"א — הצווי שצונו לשרוף הנותר (התורה קבעה זמן לאכילת קרבנות מסיימים והנותר מהן לאחר הזמן הוא נותר), והוא אמרו יתעלה: "והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף" (ויקרא ז, יז). ובפרוש אמרו על זה שאמר יתעלה בכבש הפסח: "לא תותרו ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שמות יב, י). אמרו במכילתא: "בא הכתוב לתן עשה על לא-תעשה". ובמקומות רבים בפסחים (פד.) ובמכות (צ: וטז.) וזולתם (מקומות רבים נוספים) אמרו בפרוש שלאו דנותר לאו שנתק לעשה הוא (שאם מקיים את ה"עשה": "באש תשרפו" — מנתק את הלאו ומבטלו), ולפיכך אין לוקין עליו. והעשה הוא מה-שהזכרנו, שנאמר: "והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו". ודין הפגול (שהכהן המקריב חשב מחשבות מסיימות, שלא כפי הצורך) והנותר שנה, כמו שאבאר במצות לא-תעשה (לא תעשה קלב), שפבר הזכיר את-הפגול בלשון "נותר". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפסחים (כו:) ובסוף תמורה (לד.).

יום חמישי ה' אלול ה'תשע"ב

מצות עשה צ.

המצוה המשלימה תשעים — הצווי שצונו לשרוף קדשים שנטמאו, והוא אמרו יתעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל באש ישרף" (ויקרא ז, יט), ובגמרא שבת (כד:) באורי-לכא, מה-טעם אסור להדליק שמן תרומה שנטמא ואמרו: "שבתון" (מצות השביתה ממלאכה ביום-טוב) עשה הוא, והוי יום טוב עשה ולא-תעשה, ואין עשה (של שריפת קדשים שנטמאו) דוחה את לא-תעשה ועשה". ענין הדברים האלה הוא: שעשית מלאכה ביום

הַמְצוּה ב'אַחֲרֵי מוֹת' (ויקרא טז, א). וְהִרְאָה שֶׁהִפְלִל מְצוּה
אֶחָת, אֲמָרָם בְּסוֹף פֶּרֶק ה' מִפְּפֹרִים (ס): "כִּלְמַעֲשֶׂה יוֹם
הַפְּפֹרִים הָאֶמּוֹר עַל הַסֵּדֶר, הַקָּדִים מַעֲשֶׂה לְחַבְרוֹ — לֹא
עָשָׂה כָּלֹּם". וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ כִלְדִּינִי מְצוּה זוֹ בְּמִסְכַּת
הַמִּיחָדָת לָהּ, וְהִיא מִסְכַּת יוֹמָא.

יום שבת קודש ז' אלול ה'תשע"ב

מצות עשה מט. קיח.

המצוה המ"ט נדפסה ביום הקודם.

הַמְצוּה הַקִּי"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ שֶׁכִּלְהִנְהָה מִן־
הַהֶקְדֵּשׁ אוֹ אוֹכֵל קֹדֶשׁ, כְּלוֹמֵר: תְּרוּמָה בְּשִׁנְגָּה — יִחְזִיר
מֶה שֶׁאָכַל אוֹ כִּדִּי מֶה־שִּׁנְגָּה עִם תּוֹסֶפֶת חֲמֵשׁ, וְהוּא
אֲמָרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֵם וְאֵת־
חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו" (ויקרא ה, טז), וְאָמַר עוֹד: "וְהָאִישׁ
כִּי־יֹאכֵל קֹדֶשׁ בְּשִׁנְגָּה וְגו'" (שם כב, יד). וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
מְצוּה זוֹ בְּמִסְכַּת מַעֲלִיָּה (טו). וְגַם בְּמִסְכַּת תְּרוּמוֹת (פּרָק
ז).

טוֹב אֲסוּרָה, וְהַעוֹשָׂה עוֹבֵר עַל מְצוּת עֲשֶׂה, שֶׁכֵּן בְּטֵל
מְצוּת עֲשֶׂה, וְהוּא אֲמָרוֹ בְּיוֹם טוֹב: "יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן"
(שם כג, כד); וְעוֹבֵר עַל מְצוּת לֹא־תַעֲשֶׂה, לְפִי שֶׁעֲבָר עַל
לֹא, וְהוּא אֲמָרוֹ: "כִּלְמַלְאָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָּהֶם" (שמות יב,
טז), כְּלוֹמֵר: בְּיוֹם טוֹב. אֲכָל שֶׁרַפַּת קֹדְשִׁים טְמֵאִים אֵינָה
אֲלֹא מְצוּת עֲשֶׂה, וְלִפְיָכָף אֲסוּר לְשַׁרְפָם בְּיוֹם טוֹב מִחֲמַת
הַכֵּלֶל שֶׁהִזְכִּיר: "אֵין עֲשֶׂה דוֹחָה אֶת לֹא־תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה".
וְאֲמָרוֹ שָׁם (שבת כה). עוֹד דָּבָר, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "כְּשֶׁם שֶׁמְצוּה
לְשַׁרוֹף קֹדְשִׁים שְׁנִטְמָאוּ, כִּף מְצוּה לְשַׁרוֹף שֶׁמֶן (לֹא דוֹקָא)
תְּרוּמָה שְׁנִטְמָא". וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מְצוּה זוֹ בְּמִסְכַּת
(פב). וְכִסּוֹף תְּמוּרָה (לג).

יום שישי ז' אלול ה'תשע"ב

מצות עשה מט.

הַמְצוּה הַמ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ בְּעִבּוּדַת הַיּוֹם, כְּלוֹמֵר:
כִּלְהִינְהָנוּ וְהִזְדַּוְּיִין שֶׁהֵן חוֹבָה בְּיוֹם צוּם כְּפּוּר לְכַפֵּר
בָּהֶם כִּלְהִינְהָנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַתּוֹבָח. וְהִיא כִּלְהִינְהָנוּ

המשך ביאור למס' ברכות ליום ראשון עמ' ב

אֶת לֹוֹ לִישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה. אֲמָר לִיָּה שְׁמוּאֵל לֹאבִיו, וְזוּי דִּיתָמִי
הִיכָא – הֵיכֵן מוֹנַחֲוֹת מַעוֹת הִיתוּמִים שֶׁהוֹפְקִדוּ אֶצְלָךְ. אֲמָר לִיָּה אֲבִיו,
וְלִי שֶׁקִּלְיָנִהוּ בְּאַמְתָּא דְּרַחֲמָא – לֵךְ טוֹל אוֹתוֹן מִמוּשֵׁב הַרְחִיִּים, עֵילָאִי
וְתַתָּאִי דִּינָן – הַמַּעוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת וְהַתַּחְתּוֹנוֹת הֵן שְׁלֵנוּ, וּמִיָּצֵי דִּיתָמִי
– וְהַמַּעוֹת הָאֲמַצְעִיּוֹת הֵן שֶׁל הִיתוּמִים. אֲמָר לִיָּה שְׁמוּאֵל לֹאבִיו, מֵאִי
מַעֲמָא עֲבַדְתָּ הֵכָּא – מֶה הִטַּעַם שַׁעֲשִׂית כֵּן, לִהְיוֹת אֶת מַעוֹת הִיתוּמִים
בְּאֲמַצְעַ בְּלִבְךָ. אֲמָר לִיָּה אֲבִיו, מִשּׁוּם שֶׁסִּבְרַתִּי שֶׁאִי נִגְבִּי נִגְבִּי מִנְּבִי
מִדִּין – שֶׁאִם יִבּוֹאוּ גִבּוֹרִים, יִגְבּוּ מִהַמַּעוֹת שְׁלֵנוּ הַמוֹנַחֲוֹת לְמַעֲלָה,
וְאִי אֲכַלָּה אֲרַעָא אֲכַלָּה מִדִּין – וְאִם תֹּאכַל הַקֶּרֶק אֶת הַמַּעוֹת,
תֹּאכַל אֶת הַמַּעוֹת שְׁלֵנוּ הַנִּמְצָאוֹת לְמַטָּה, וּבֵין כֵּן וּבֵין כֵּן לֹא יִפְסְדוּ
הִיתוּמִים.
מִסִּימַת הַגִּמְרָא: אֲלָמָא דִּידְעִי – מוֹכַח שֶׁהַמַּתִּים יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה
בֵּין הַחַיִּים, שֶׁהֵרִי יָדַע אֲבוּהָ דְשְׁמוּאֵל שֶׁבִּנּוּ חֲשׁוֹב בֵּין הַחַיִּים. דּוּחָה
הַגִּמְרָא: דִּילָמָא שְׁאֵינִי שְׁמוּאֵל – שְׁמָא שׁוּנָה שְׁמוּאֵל, כִּינָן דְּחִשְׁבִּי
קִדְמִי וּמִכִּרְדִּין – כִּינָן שֶׁחֲשׁוֹב הוּא הַקִּדְמִי וְהַכִּרְיוֹ לִפְנֵי מוֹתוֹ פִּנּוּ
מִקּוֹם, וְלִכֵּן יָדַע אֲבִיו שֶׁהוּא חֲשׁוֹב בֵּין הַחַיִּים.
לְעִיל (ע"א) הוֹבָאָה דַּעַת רַבִּי יוֹנָתָן שֶׁהַמַּתִּים אֵינִם יוֹדְעִים מִהַנַּעֲשֶׂה בֵּין
הַחַיִּים. הַגִּמְרָא מוֹכִיחָה שְׂרָבִי יוֹנָתָן חוֹר בּוֹ מִדְּבָרָיו אֵלּוּ. אוֹמֶרֶת
הַחַיִּים: וְאִי רַבִּי יוֹנָתָן תִּרְדֵּי בֵּית – חוֹר בּוֹ מִמֶּה שֶׁאֲמַר שֶׁהַמַּתִּים
אֵינִם יוֹדְעִים מִהַנַּעֲשֶׂה בְּעוֹלָם, דְּאֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל כִּי נִחְמְנִי אֲמַר
רַבִּי יוֹנָתָן, מִנֵּינִ לְמַתִּים שֶׁהֵם מְסַפְּרִים וְלִי אֲלִי, וְאֵת הָאֲרִיץ
שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לד ה) בַּעֲנֵן מִיתַת מִשְׁה, וְיִאמַר ה' אֲלֵי, וְאֵת הָאֲרִיץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לְאֹמֶר, מֵאִי וְלִי הַכּוֹנֵה
לְאֹמֶר, אֵלָּא כִּי אֲמַר הַקִּדְוֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה, לֵךְ אֲמָרוֹ לָהֶם
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב, שְׁבִיעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לָכֶם שֶׁאֲתֵן אֶת אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל לְזֶרְעֵכֶם, כִּכֵּר כִּימִיתִיָּה לְכַנִּיכָם.

הַאוֹכֵל מַעוֹת יִתוּמִים. נִצְטַעַר שְׁמוּאֵל, וְאִל אֲבַתְרִיָּה לְחַצֵּר מוֹת –
הֵלֶךְ אַחֲרֵי אֲבִיו לְבֵית הַקְּבֵרוֹת. בְּבּוֹאוֹ לָשֵׁם, נִגְלוּ לוֹ הַמַּתִּים כִּאִילוֹ
הֵם מִחוּץ לְקְבֵרֵיהֶם וְיוֹשְׁבִים בְּעִיגוּל. אֲמָר לִיָּה שְׁמוּאֵל, כְּעִינָא אֲבָא
– אֲנִי רוֹצֵה אֶת אֲבִיא. אֲמָרוֹ לִיָּה, אֲבָא טוֹבָא אֲבָא הִכָּא – הִרְבָּה
יֵשׁ כָּאֵן שְׁמֵם אֲבִיא. אֲמָר לִיָּה, כְּעִינָא אֲבָא כִּי אֲבָא – אֲנִי רוֹצֵה
אֶת אֲבִיא בְּנוֹ שֶׁל אֲבִיא. אֲמָרוֹ לִיָּה, אֲבָא כִּי אֲבָא נְמִי טוֹבָא אֲבָא
הִכָּא – יֵשׁ כָּאֵן גַּם הִרְבָּה שְׁמֵם אֲבִיא וְשֵׁם אֲבִיהֶם אֲבִיא. אֲמָר לִיָּה,
כְּעִינָא אֲבָא כִּי אֲבָא אֲבוּהָ דְשְׁמוּאֵל – אֲנִי רוֹצֵה אֶת אֲבִיא בְּנוֹ שֶׁל
אֲבִיא אֲבִיו שֶׁל שְׁמוּאֵל, הִיכָּא – הֵיכֵן הוּא. אֲמָרוֹ לִיָּה, סְלִיק
לְמַתִּיכָתָא דְרַקִּיעָא – עֲלָה לִישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה. אֲדַהֲבִי חַיִּיָּה לְלִוִּי
דִּיתִיכִי אֲבָרָא – בִּינְתִּים רָאָה שְׁמוּאֵל אֶת לֹוֹ חֲבִירוֹ שֶׁהִיא יוֹשֵׁב
מִחוּץ לְעִיגוּל שֶׁבּוֹ יֹשֵׁב שְׂאֵר הַמַּתִּים, אֲמָר לִיָּה שְׁמוּאֵל לְלִוִּי, אֲמָרִי
יִתְבָּת אֲבָרָא – מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב בְּחוּץ וְאֵינְךָ יוֹשֵׁב בְּעִיגוּל עִם כּוֹלָם,
וּמֵאִי מַעֲמָא לֹא סְלִיקָתָ – וּמֶה הִטַּעַם שֶׁלֹּא עֲלִית לִישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה.
אֲמָר לִיָּה לֹוֹ לְשְׁמוּאֵל, דְּאֲמָרִי וְשֶׁאֲמָרִי לִי, כִּלְכִּי הִנֵּה שְׁנֵי דְלֵא
סְלִיקָתָ לְמַתִּיכָתָא דְרַבִּי אֶפְסִי וְאֶחָלִישְׁתִּיָּה לְדַעֲתִיָּה – כִּפִּי מִסְפֵּר
הַשְּׁנִים שֶׁלֹּא נִכְנַסְתָּ לִישִׁיבָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֶפְסִי וְהַחֲלַשְׁתָּ אֶת דַּעַתוֹ, לֹא
מַעֲלִינָן לֵךְ לְמַתִּיכָתָא דְרַקִּיעָא – לֹא נִכְנַסְתָּ אוֹתָךְ לִישִׁיבָה שֶׁל
מַעֲלָה. אֲדַהֲבִי וְהִכִּי אֲתָא אֲבוּהָ – בִּינְתִּים בֹּא אֲבִיו שֶׁל שְׁמוּאֵל
מִישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה, חַיִּיָּה דְהוּא קָא כְּבִי וְאֲחִיךָ – רָאָה שְׁמוּאֵל
שֶׁאֲבִיו בּוֹכָה וְצוֹחֵק. אֲמָר לִיָּה שְׁמוּאֵל לֹאבִיו, מֵאִי מַעֲמָא קָא כְּבִית
– מִדּוּעַ אַתָּה בּוֹכָה. אֲמָר לִיָּה אֲבִיו, דְּלַעֲגַל קָא אֲתִית – מִפְּנֵי שֶׁבִּקְרָב
תְּבוֹא אֲלֵינוּ. שֶׁאֵל אוֹתוֹ עוֹד, וּמֵאִי מַעֲמָא אֲחִיכָתָ – וּמִדּוּעַ חִיִּיכָת
וְשִׁמַּחְתָּ. הִשִּׁיב לוֹ אֲבִיו, דְּחִשְׁבִּיתָ בְּהָא עֲלָמָא טוֹבָא – מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוֹב
אֶתָּה מֵאוֹד בֵּין הַחַיִּים. אֲמָר לִיָּה שְׁמוּאֵל, אִי חֲשִׁיבָנָא נַעֲיִילוּתָ לְלִוִּי
– אִם חֲשׁוֹב אֲנִי יִכְנִסוּ אֶת לֹוֹ בְּזוֹכוֹתֵי. וְעִיִּילוּתוֹ לְלִוִּי – וְאִכֵּן הַכְּנִסוּ

מלכים א ג יב

ג י וימב הדבר בעיני אדני פי שאל שלמה את־הדבר הזה: יא ויאמר אלהים אליו יען אשר שאלת את־הדבר הזה ולא־שאלת לך ימים רבים ולא־שאלת לך עושר ולא שאלת נפש איביך ושאלת לך הבין לשמע משפט: יב הנה עשיתי בדבר־ך הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא־היה לפניך ואחר־ך לא־יקום כמוך: יג וגם אשר לא־שאלת נתתי לך גם־עושר גם־כבוד אשר לא־היה כמוך איש במלכים בל־ימך: יד ואם תלך בדרך־י לשמר חקי ומצותי כאשר הלך דויד אביך והארכת את־ימך: טו ויקץ שלמה והנה חלום ויבוא ירושלם ויעמד לפני ארון ברית־אדני ויעל עלות ויעש שלמים ויעש משתה לכל־עבדיו: טז אז תבאנה שתיים נשים וזו אל־המלך ותעמדה לפניו: ז ותאמר האשה האחת בי אדני ואני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: יח ויהי ביום השלישי ללדתי ותלד גם־האשה הזאת ואנחנו יחדיו אינור אתנו בבית זולתי שתיים־אנחנו בבית: יט וימת בן־האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו: כ ותקם בתוך הלילה ותקח את־בני מאצלי ואמתך ישנה ותשכיבהו בחיקה ואת־בנה המת השכיבה בחיקי: כא ואקם בבקר להניק את־בני והנה־מת ואת־בנוני אלו בבקר והנה לא־היה בני אשר ילדתי: כב ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנד המת וזאת אמרת לא כי בנד המת ובני החי ותדברנה לפני המלך: כג ויאמר המלך זאת אמרת זה־בני החי ובנד המת וזאת אמרת לא כי בנד המת ובני החי: כד ויאמר המלך קחי לי־חרב ויבאו החרב לפני המלך: כה ויאמר המלך גזרו את־הילד החי לשנים ותנו את־החצי לאחת ואת־החצי לאחת: כו ותאמר האשה אשר־בנה החי אל־המלך פִּי־נכמרו רחמיה על־בנה ותאמר בי אדני תנו־לה את־הילד החי והמת אלת־מיתוהו וזאת אמרת גם־לי גם־לך לא יהיה גזרו:

רש"י

אם תלך לפני וגו' לא יכרת לך איש וגו', כך שנויה בספרי. ורבי חנינא בן גמליאל אומר: הרי הוא אומר גם עושר גם כבוד וגו': (טו) ויקץ שלמה והנה חלום. והנה הבין שחלמו אמת, שומע עוף מצפצף ומבין לשונו, כלב נובח ומבין לשונו (שיר השירים רבה א א): ויעש משתה. משמחת לבו, שהבין שחלמו אמת: (כא) ואתבונן אליו. נתתי לב להסתכל בו:

מצודת ציון

(יא) יען. בעבור: (טו) ויקץ. ענין הערה משינה: (יז) בי. הוא ענין בקשה: (כא) ואתבונן. ענין הסתכלות בעיון רב, וכן (ישעיהו יד טז) עליך יתבוננו: (כה) גזרו. חתכו: (כו) נכמרו. נתחממו, כמו (איכה ה ז) עורנו כתנור נכמרו, והוא ענין חמלה. וכן (בראשית מג ל) נכמרו רחמיו:

מצודת דוד

(יא) נפש אויביך. להיות מסור בידך: הכין. בינה להבין משפטו: (יג) כל ימך. רצה לומר: כל ימי חיך תהיה בעושר ובכבוד. או רצה לומר: כל ימך לא ימצא כמוך בעושר וכבוד, אבל לאחריו יתכן שיהיה כמוהו: (טו) ויקץ וגו'. כשהקין ידע שהוא חלום, אולם בחלומו נדמה לו כאלו הדברים נעשו בהקין: (יז) בי אדוני. להאזין דברי: (יח) אין זר אתנו וגו'. להיות עד דבר: (יט) אשר שכבה. מיתתו היה, על אשר שכבה עליו והעמיסה עליו ומת, כי אם היה על ידי חולי, היו הנשים המבקרות יודעות בן מי הוא: (כ) ואמתך ישנה. ולא הרגשתי בדבר: (כב) ותדברנה. היו מתווכחות על הדבר: (כג) זאת אומרת. כאומר מה לי בהויכוח, עיקר המשפט הוא בדבר ההכחשה של מי הוא הילד החי: (כה) גזרו. מתוך דבריהן הכיר המלך בחכמתו, הדין עם מי, ואמר, להיושבים לפניו, שכן הוא האמת שהאחת גנבה הילד החי, ולאמת דבריו עשה הבחינה: (כו) גם לי וגו'. היות עצם כוונתה היתה לכל תשמח חברתה במיתת בנה, כי מה לה להניק בן אשה אחרת, ובשמעה שצוה המלך להמיתו, רצתה יותר בזה, כי אז לא תשמח עוד חברתה, והיא לא תניק בן אשה אחרת. והמלך השכיל מדעתו מתחילה שתחפוץ יותר בזה:

תהלים ס ד

ס ד הרעשתה ארץ פצמתה רפה שבריה כיימטה: ה הראיתה עמך קשה השקינתו יין תרעלה: ו נתתה ליראיך גם להתנוסס מפני קשט סלה: ז למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך (כתיב וענו) וענני:

רש"י

עטיפה הוא כמו והברושים הרעלו, (נחום ב'), ובלשון משנה מדיות רעולות: (ו) נתתה ליראיך גם של צרות הרבה: להתנוסס. להיות מנוסים בהם אם יעמדו ביראתך: מפני קשט. לקשט מדותיך בעולם שכשתתן להם הטובה לא ירהרו האומות אחריך אלא יקשטו דיניך ויאמרו יפה היטב להם כי הם עמדו לו בכמה נסיונות: (ז) יחלצון. ינצלו מרע: הושיעה ימינך. אשר השיבות אחור בהתחזק אויביהם עליהם: וענני. כי אם תענני יחלצו הם שאני נלחם בשבילם:

מצודת ציון

(ד) פצמתה. ענין בקיעה ובדרול בין פצים לחבירו (שבת פ"ב): (ה) תרעלה. מל' ערל ואטום כמו ערלה אונם (ירמיה ו'): (ו) נתתה. כמו תתן עבר במקום עתיד ורבים כמוהו: גם להתנוסס. מל' נס וכלונס והוא ענין הרמה והגבהה כנס הגבוה: קושט. ענין אמת ותמים כמו קושט אמרי אמת (משלי כ"ב): (ז) יחלצון. ענין שליפה והוצאה:

לזאת הושיעה לי בימינך וענני:

מצודת דוד

(ד) הרעשתה. הנה הרעשתה ארצנו ובקעת אותה עתה רפא נא שבריה כי נטה לעפר ובתכלית השפלות: (ה) הראית. עד הנה הראית לעמך נפילה קשה והשקינתו יין תרעלה המטמטם את הלב לרוע תכונתו והוא משל על מרבית הצרות: (ו) נתתה. מעתה תתן ליראיך הרמה להתרומם בעולם: מפני קשט סלה. ובעבור לאמת לעולם דברך שאמרת להושיע עמך בשלום על אדמתם: (ז) למען יחלצון. בכדי שישראל ידידיך יהיו נחלצין מהצרות

יהל אור

הגבורות נעשו סיגים כנ"ל. ועיין בלק"ת ר"פ חקת. והיינו כי הגבורות ממעטים השפע מיעוט אחר מיעוט. ואזי יכולים גם הם לקבל כו'. ויש להעיר מפסוק ויאהב יצחק את עשו. ואפ"ל כי טעם יניקתם מהגבורות דהנה מבואר בד"ה ויאבק איש שמצד עצמות אוא"ס הרי כחשכה כאורה. אלא ע"פ המשכת אוא"ס בחכמה נמשך שיומשך האור רק בקדושה במקום הביטול כו'. והנה ע"פ מדת הגבורה והדין שאין הביטול כדבעי וכמה קטרוגים שיש על ישראל בפגמם בתורה ובמצות. וא"כ הטענה מה נשתנו אלו מאלו. ולכן מזה נמשך שלא יאיר הפנים לקדושה ויומשך השפע רק מבחי' אחוריים משום דקמ" כחשכה כאורה. ולכן יומשך להם השליטה וכמ"ש בענין עבדים היינו לפרעה כו'. ע"כ מחמת השמאל דוקא נמשך להם יניקה וזהו שממית בידים תתפש ופי' במדרש פ' תולדות דקאי עמ"ש והידים ידי עשו דהיינו מבחי' ויאהב יצחק כו'. ועוד כי יש להם טענה ע"פ מדת הגבורה שהם לא קבלו התורה משא"כ ישראל שקבלו התורה ואין שומרים כדבעי. וכ"ז ע"פ מדת הגבורה והדין אשר שמים לא זכו כו' אבל ע"פ מדת החסד והימין אשר התומצ"ז של ישראל הם דבר גדול ועצם וזהו תכלית רצונו ית'. ואף שפגמו באיזה דבר יוכל למצוא להם טענה כו'. א"כ ע"פ מדה זו נמשך השפע העיקרית לקדושה יאר ה' פניו אליך דוקא. ומה ערך יש לעכומ"ז נגד הקדושה כו'. ומה יובן מ"ש בזהר ס"פ ויחי דר"ג ע"א החטא על שלמה שדחה לסט' דימינא כו' ושלכן כוס של ברכה צ"ל בימין דוקא כו'. ועמ"ש ע"פ ואומר חלות היא שנות ימין עליון:

ז למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך וענני. רבות באיכה ע"ב ד'. זח"א פ' ויצא קס"ג סע"ב. ח"ב תרומה קס"ט ע"א פקודי רל"ה א'. בחיי פ"ו ב'. רכ"ח ד'. זח"ג פ' שמיני דל"ז ע"א ובפ' חקת דקפ"א ע"ב.

זח"א ויצא קס"ג סע"ב זכאה חולקהון דישאל כו' אלין לימינא ואלין לשמאלה. וצ"ל דהא לעיל מיניה בעמוד זה אמר וכד אחיד ביה בקוב"ה כתי' שמאלו. תחת לראשי וימינו תחבקני הרי שהשמאל של ז"א ת"ת הוא ג"כ מקרב המל'. וע' מזה באריכות בפ' פינחס דרי"ד ע"ב ע"פ חשף ה' את זרוע קדשו כו' ואיך כאן אומר ואלין לשמאלה היינו עכומ"ז מקבלים מבחי' שמאלה. וי"ל עפמ"ש הרמ"ז פקודי רכ"ג ע"ב רכ"ד ע"ב שהגבורות הממותקות בתכלית המיתוק הן מעולות אף מהחסדים. אבל הגבורות כשאין מתמתקות הנה בהשתלשלותן נעשו סיגים כו' ע"ש. וא"כ כאשר שמאלה אתכליל בימינא אזי שמאלי תחת לראשי. אבל מ"ש אח"כ ואלין לשמאלה זהו יניקתן מהשתלשלות הגבורות וכשלא נמתקו הגבורות. שוב מצאתי כן בהדיא בזח"ב שלח דנ"ז ע"א וע"ב ע"פ ימינך ה' נאדרי בכה. כיון דאתחרב בי מקדשא מה כתיב השיב אחור ימינו מפני אויב. וכ' הזח"מ כביכול היתה לאחר כי גבר כח הקליפה הנק' סטרא דשמאלה. וסטרא דימינא שבה לאחר. ובג"כ כתיב הושיעה ימינך וענני. כלומר הושיעה צד הימין שיהי' גובר על צד השמאל. ונראה דהיינו ע"י גילוי ורב חסד וכמ"ש ע"פ הוי' יחתו מריביו בלק"ת פ' נשא. ואזי יומתקו הגבורות ויהי' גם שמאלו תחת לראשי כנ"ל. משא"כ כשהשיב אחור ימינו ושמאלה אתגבר ומסאבא אתתקף. היינו כשאין הגבורות נמתקים אזי מהשתלשלות

פרק אחד עשר

א אלמנה נזונה מנכסי יתומים, מעשה ידיה שלהן, ואין חיבין בקבורתה. יורשיה יורשי כתבתה – חיבין בקבורתה. **ב** אלמנה, בין מן הארוסין בין מן הנשואין – מוכרת שלא בבית דין. רבי שמעון אומר: מן הנשואין – מוכרת שלא בבית דין; מן הארוסין – לא תמכר אלא בבית דין, מפני שאין לה מזונות, וכל שאין לה מזונות, לא תמכר אלא בבית דין.

ג מכרה כתבתה, או מקצתה; משכנה כתבתה, או מקצתה; נתנה כתבתה לאחר, או מקצתה – לא תמכר את

פירוש ברטנורא

יא אלמנה נזונה מנכסי יתומין. בין קרקעות בין מטלטלין. רתניא כתובה הוא, ואת תהא יתבא בבית ומזונות מנכסי: ואין חיבין בקבורתה. שהבעל חיב בקבורתה תחת ירושתה, ועכשיו שירשיה גובין כתובתה מירשי הבעל, הם יקברוה. ומילא שמעין שאם מתה ולא נשבעה על כתובתה שעכשיו אין יורשיה גובין כתובתה, על יורשי הבעל מוטל לקברה:

ב בין מן הארוסין. שאין לה מזונות ומוכרת לכתובתה: בין מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות: מוכרת שלא בבית דין. כלומר שלא בבית דין מומחין. ומכל מקום צריכה למכור בפני שלשה שהיו בקאין בשומת קרקע: רבי שמעון אומר מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות, מוכרת שלא בבית דין, שאי אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיודקקו לה בין דין. אבל מן הארוסין שאין מכירתה אלא לכתובתה, אינה מוכרת אלא בבית דין. ואין הלכה כרבי שמעון: **ג** מכרה כתובתה. מנה מאתים: לא תמכור את השאר. התוספת, אלא בבית דין. ומתניתין ר"ש היא דאמר אין מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות, וזו הואיל

משניות מבוארות – קהתי

משנתנו, כיצד יכולה האלמנה למכור מנכסי הירושה למזונותיה או לגביית כתובתה. **אלמנה, בין מן הארוסין** – שאינה נזונית מנכסי הירושה, ואינה באה אלא לגבות כתובתה, **בין מן הנשואין** – שחיבים הירושים במזונותיה, והיא תובעת מזונות או כתובה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, **מוכרת שלא בבית דין** – יכולה היא למכור מנכסי בעלה למזונותיה או לגביית כתובתה, ואינה זקוקה במכירה זו לבית דין; ומבואר הטעם בגמרא: "שאי אדם רוצה שתכבזה אשתו בבית דין", כלומר שחס הבעל על כבוד אשתו ואינו רוצה שתודקק לבית הדין. ומכל מקום צריכה היא למכור בפני שלשה אנשים נאמנים, הבקאים בשומת קרקע. **רבי שמעון אומר: מן הנשואין** – שהיא מוכרת למזונות, **מוכרת שלא בבית דין** – שאי אפשר לה להמתין ולהתענות עד שיודקקו לה בית הדין; אבל **מן הארוסין, לא תמכר אלא בבית דין, מפני שאין לה מזונות** – ואין מכירתה אלא לגביית כתובתה, **וכל שאין לה מזונות** – והיא מוכרת לכתובה, והואיל ואין כאן טירחה יתירה, שהרי הכתובה בפעם אחת נגבית (וחמאדי), **לא תמכר אלא בבית דין** – יש מפרשים, שלדעת רבי שמעון אלמנה מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין לא רק למזונותיה אלא אף לכתובתה (עיין חר"ן); ויש מפרשים, שרבי שמעון סובר, שאפילו מן הנשואין אינה מוכרת לכתובה שלא בבית דין אלא למזונות בלבד (רש"י; ועיי' שיטה מקובצת). ואין הלכה כרבי שמעון.

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה באלמנה שגבתה מקצת כתובתה, כיצד היא מוכרת מנכסי הירושה לגביית שאר הכתובה. ואף בזה נחלקו רבי שמעון וחכמים, שלדעת רבי שמעון אינה מוכרת אלא בבית דין, ולדעת חכמים יכולה היא למכור שלא בבית דין.

מכרה כתבתה – מכרה האלמנה את עיקר כתובתה, היינו מנה ומאתים, ויש לה עוד לגבות תוספת כתובה (תוספות), או **מקצתה** – או שמכרה מקצת כתובתה, ויש לה עוד לגבות את השאר; **משכנה כתבתה, או מקצתה** – או שנתנה כתובתה או מקצתה כמשכון; **נתנה כתבתה לאחר, או מקצתה** – או שנתנה כתובתה או מקצתה לאחר במתנה, **לא תמכר את השאר אלא בבית דין** – לא תמכור האלמנה מנכסי הירושה לגביית שאר הכתובה, היינו תוספת הכתובה, או מה שנשאר לה מעיקר הכתובה, אלא בבית דין. זו דעת רבי שמעון, שכן סובר הוא, שאלמנה שגבתה מקצת כתובתה אין לה מזונות, וכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין, כמו ששינו במשנה הקודמת. **הנכסים אומרים: מוכרת היא אפלו ארבעה ונחמשה פעמים** – כלומר רשאת האלמנה למכור מנכסי הירושה כמה שהיא

באור משנה א

כפי ששינו (ד, יב), הרי מתנאי הכתובה, שתהא האשה, לאחר מות בעלה, יושבת בביתו וניזונה מנכסיו כל ימי משך אלמנותה. כך היו כותבים בכתובה אנשי ירושלים ואנשי הגליל. אבל אנשי יהודה היו נוהגים לכתוב, שתהא האשה יושבת בבית בעלה, לאחר מותו, וניזונה מנכסיו, עד שירצו היורשים ליתן לה כתובתה. – משנתנו באה ללמד דיני האלמנה על פי אותו תנאי הכתובה.

אלמנה נזונה מנכסי יתומים – מהנכסים שנפלו ליתומים בירושה, שתנאי כתובה הוא, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו; **מעשה ידיה שלהן** – ומה שהאלמנה עושה, הרי זה של היתומים, והואיל והם נותנים לה מזונות, כדן האשה בחיי בעלה, שזכאי הבעל במעשה ידיה תחת מזונות שהוא נותן לה. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לפי מנהג אנשי ירושלים והגליל, ולכן הגירסא היא: "אלמנה נזונה" – כלומר שכל זמן שלא תבעה כתובתה הרי היא נזונית מנכסי הירושה על כרחם של היתומים, שאין היתומים יכולים ליתן לה כתובתה ולפטור אותה; ומבואר בתוספות, שלפיכך מעשה ידיה שלהם; אבל לפי מנהג אנשי יהודה, שהיא נזונית מדעת היתומים, והם יכולים ליתן לה כתובתה ולפטור אותה, אין מעשה ידיה שלהם. ברם, אם תהא הגירסה: "אלמנה נזונית", היינו לפי מנהג אנשי יהודה, הרי באה המשנה להשיענו, שאף לאנשי יהודה, כל זמן שהאלמנה נזונית מנכסי הירושה ברצון היתומים, מעשה ידיה שלהם (גמרא ותוספות כתובות צה, ב). ואין חיבין בקבורתה – שכן בעלה חיב בקבורתה תחת ירושתה (כמו ששינו לעיל ד, ד), אבל יורשיו שאינם בניה, והואיל ואינם יורשים אותה, אין הם חייבים בקבורתה. **יורשיה יורשי כתבתה** – היורשים את כתובתה, וגובים אותה מירשי הבעל, הם חיבין בקבורתה – בגמרא מבואר (כתובות פא, א), שמלשון משנתנו – "יורשיה יורשי כתובתה" – נמצאנו למדים, שאם יש לאלמנה יורשים שאינם יורשי כתובתה, אין היורשים הללו חייבים בקבורתה; "ואיזוהי אלמנה שיש לה שני יורשים? הווי אומר: שומרת יבם", כמו ששינו (לעיל ח, ו), שאם מתה היבמה, בעודה שומרת יבם, כתובתה בחזקת יורשי הבעל ונכסי מלוג בחזקת יורשי האב; ובכגון זו, יורשי הבעל, שהם יורשי כתובתה, חייבים בקבורתה. – הרמב"ם כותב בבאורו למשנתנו, שאם מתה ולא נשבעה על כתובתה, והואיל ויורשיה אינם יכולים לגבות כתובתה (לפי שאין אדם מוריש שבונה לבניו). חייבים יורשי הבעל בקבורתה (עיין רמב"ם הל' אישות יח, ו; ועיי' שם השגת הראב"ד).

באור משנה ב

כיון שנכסי הירושה משועבדים לכתובת האלמנה, כמו ששינו (לעיל ד, ז), וכל זמן שלא תבעה כתובתה, הרי היא נזונית מנכסים אלו, כמו ששינו במשנה הקודמת, דנה

השאר אלא בבית דין. וחכמים אומרים: מוכרת היא אפילו ארבעה וחמשה פעמים. ומוכרת למזונות שלא בבית דין, וכותבת: למזונות מכתתי. וגרושה לא תמכר אלא בבית דין.

ד אלמנה שהיתה כתבתה מאתים, ומכרה שנה מנה במאתים, או שנה מאתים במנה – נתקבלה כתבתה. היתה כתבתה מנה, ומכרה שנה מנה ודינר במנה – מכרה בטל. אפילו היא אומרת: אחזיר דינר ליורשין – מכרה בטל. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעולם מכרה קים, עד שתהא שם כדי שתשיר בשדה פת תשעה קבים, ובגנה פת חצי קב, וכדברי רבי עקיבא, בית רבע. היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה במנה, ולזה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה, של אחרון – בטל, ושל כלן – מכרן קים.

פירוש ברטנורא

וגבתה מקצת כתובתה אין לה מזונות: וחכמים אומרים מוכרת היא. לכתובה, אפילו לפרקים. ואף על פי כן מוכרת היא בינתים למזונות, שלא איברה מזונותיה ואף על פי שנבתה קצת כתובתה: וכותבת. בשטר המכירה, למזונות מכרתי: וגרושה לא תמכר. לכתובה, אלא בב"ד. דמעמא מאי אמור רבנן אלמנה בין מן האירוסין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד לפי שאין אדם רוצה שתכתובה אשתו בב"ד, וזו הואיל וגרושה היא לא אכפת ליה. והלכה כחכמים שאשה מוכרת בין לכתובה בין למזונות שלא בב"ד מומחים, ואפילו התקבלה מקצת כתובתה מוכרת למזונות עד שתתקבל כל כתובתה. וכשמוכרת, בין לכתובה בין למזונות צריכה שבועה ואינה צריכה הכרה:

ד שנה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. דאמרין לה את אפסרת. ושנה מנה במאתים אף על גב דהיא הריחה לא מצית למימר אנא ארווחי, שהשולח שלחו לשוק לסחורה ולקח בוול הכל לבעל המעות. ולא שמעין מהכא אלא בדבר שאין לו קצבה כגון קרקע שדרכו להמכר באומד זה בפחות וזה ביתר, אבל דבר שיש לו קצבה וקנה השליח בפחות לא איחבריא לן דינא מהכא. וחזינא לרבוותא דאפליגו בה. ומסקנא לפום מאי דחוי לן, שחולקין השליח והמשלח: מכרה בטל. שאתו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה: לעולם מכרה קיים. והיא תחזיר את הדינר ליורשין, דמה הפסידת. עד שיהא באונאה כדי שאילו לא היתה האונאה היה משתיר שדה בת תשעה קבין, שהוא שיעור שדה: ובגנה בת חצי קב. שהוא שיעור גנה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

משניות מבוארות – קהתי

ומכרה שנה מנה ודינר במנה – שדה ששוה מאה ואחד דינר מכרה במאה דינר, מכרה בטל – שאין לה רשות למכור אלא כנגד סכום כתובתה בלבד, וזו מכרה שדה ששווייה בדינר יתיר על סכום כתובתה, ויש ליתומים טענת אונאה, הלכך מכרה כולו בטל. אפילו היא אומרת: אחזיר דינר ליורשין – דינר שהפסידו היורשים במכרתי אחזיר להם, מכרה בטל – כשהיורשים אינם רוצים בקיום המכר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעולם מכרה קים – ותחזיר את הדינר ליורשים, עד שתהא שם כדי שתשיר בשדה פת תשעה קבים – אלא אם כן היתה שם אונאה כזו, שאילולא האונאה היה משתיר מן השדה ברשות היורשים שטח שמידתו כדי זריעת תשעה קבים (3750 אמות מרובעות), שהוא שיעור שדה, ובגנה – בגינת ירק, כדי שתשיר פת חצי קב – שטח שמידתו כדי זריעת חצי קב זרעים (208 אמות מרובעות) שהוא שיעור גינה, וכדברי רבי עקיבא, כדי שתשיר בית רבע – שטח שמידתו כדי זריעת רובע הקב זרעים (104 1/6 אמות מרובעות), שבכגון זה מכרה בטל; אבל אם אין באונאה כדי הפסד שדה או גינה ליתומים, לעולם מכרה קים. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. היתה כתבתה ארבע מאות זוז – כגון כתובת כהנים (עין א, ה), ומכרה – מנכסה הירושה, לזה במנה, ולזה במנה – כלומר שמכרה ל שלושה אנשים שווה מנה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה – ולרביעי במנה – מה שמכרה לאחרון, שווה מאה ודינר במאה, של אחרון, בטל – מה שמכרה לאחרון, מכרה בטל, כדעת תנא קמא לעיל במשנתנו, ושל כלן, מכרן קים – שכל מכירה היא מכירה בפני עצמה, וכל זמן שאין טענת אונאה ליתומים, המכר קיים.

באור משנה ה

בית דין רשאי למכור בנכסי הירושה שביד היתומים, כגון למזונות האלמנה ולכתובתה, לפירעון חובותיו של המת וכיוצא בזה. מכירה זו נעשית על ידי הכרה, שנכסים אלו עומדים להימכר על ידי בית הדין, ומתוך כך באים אנשים לבקרו ולשומם כערם. מכאן, כתב ההכרה של מכירת קרקעות על ידי בית דין נקרא "אגרת בקורת". ויש נכסים שבית דין מוכרים בלא הכרה, והם עבדים, מיטלטלים ושטרות; וכן יש מכירות שנעשות בלא הכרה, כגון להוצאות מזונות וקבורה; ויש מקומות שבית דין מוכרים שם בלא הכרה כלל (עין גמרא כתובות ק, ב). לאחר שלמדנו במשנה הקודמת דין אונאה במכירת נכסי הירושה על ידי האלמנה, באה משנתנו ללמד דין אונאה במכירת נכסי היתומים על ידי בית הדין.

רוצה, אף קמעא קמעא, ולגבות כל פעם מקצת כתובתה. ומוכרת למזונות שלא בבית דין – ועד שלא תגבה את כל כתובתה, רשאית היא בינתים למכור מנכסי הירושה בשביל מזונותיה שלא בבית דין, שסוברים חכמים, שאף על פי שגבתה מקצת כתובתה, מכל מקום יש לה מזונות, ולכן היא מוכרת שלא בבית דין; וכותבת – בשטר המכירה: למזונות מכתתי – בגמרא מבואר: עצה טובה היא לאלמנה, שתכתוב: "אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי", כדי שלא יחשבו, שהיא מוכרת כל הקרקעות למזונות, ויצא עליה שם רעבתנית, ושוב אין אדם נושאה. וגרושה לא תמכר – לגביית כתובתה, אלא בבית דין – שכן מה שאמרו חכמים (במשנה הקודמת): "אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין", ונמצא שלדעתם רשאית האשה למכור שלא בבית דין אפילו לגביית כתובתה, היינו דווקא באלמנה, מהטעם שבארנו שם, שאין אדם רוצה שתכתובה אשתו בבית דין, אבל בגרושה מודים הם שלא תמכור אלא בבית דין, שהואיל וגירשה אינו חס על כבודה ולא איכפת לו שגרושתו תכתובה בבית דין.

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאלמנה מוכרת מנכסי הירושה, שלא בבית דין, לגביית כתובתה, באה משנה זו ללמדנו שדין האלמנה המוכרת בנכסי הירושה כדין שליח היתומים.

אלמנה שהיתה כתבתה מאתים, ומכרה – מנכסה הירושה לגביית כתובתה, שנה מנה במאתים, או שנה מאתים במנה – שדה ששווה מאה דינר מכרה במאתים, או שדה ששווה מאתים מכרה במאה דינר, נתקבלה כתבתה – שאם מכרה שווה מנה במאתים, המנה שהרוויחה במכירתה הרוויחה ליתומים, ונמצא שקיבלה מהם את כל כתובתה; ואם מכרה שווה מאתים במנה, המנה שהפסידה במכירתה הפסידה לעצמה, ומאחר שקיבלה מהיתומים שדה ששווייה מאתים דינר, הרי נתקבלה כתובתה. ואמנם היתומים יכולים לבטל את מכירתה בטענת אונאה, הואיל ודינה כדין שליח שלהם (ואף על פי שאין אונאה לקרקעות, מכל מקום הדין הוא, שאם שליח מכר נכסי משלוח בפחות משוויים, ואפילו בקרקעות, יכול המשלוח לבטל את מכירתו בטענת אונאה). אבל הואיל והיתומים אינם באים לבטל את מכירתה, משום שאינם מפסידים כאן, לפיכך המכר קיים (עין "תוספות יום טוב"). היתה כתבתה מנה – "מנה" לאו דווקא, אלא כגון שהיתה כתובתה מנה,

ה שום הדינין שפחתו שתות או הוסיפו שתות – מכרן בטל. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מכרן קנים; אם כן, מה פה בית דין יפה? אבל אם עשו אגרת בקרת, אפילו מכרו שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה – מכרן קנים. והממאנת, השניה, והאילונית – אין להם כתבה, ולא פרות, ולא מזונות, ולא בלאות. ואם מתחלה נשאה לשם אילונית – יש לה כתבה. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר – יש להן כתבה.

פרק שנים עשר

א הנושא את האשה, ופסקה עמו כדי שיוזן את בתה חמש שנים – חיב לזונה חמש שנים. נשאת לאחר, ופסקה

פירוש ברטנורא

ה אגרת בקורת. הכרזה. שעל ידי ההכרזה בני אדם מבקרים בה. ובהא מודה תנא קמא לרבן שמעון בן גמליאל. והלכה כתנא קמא: **ו השניה**. שניות לעריות, שהן מדברי סופרים: **אין להם כתובה**. מנה מאתיים. ממאנת, משום דמעצמה יוצאה. שניה, קנסה רבנן מפני שהיא מרגלתו לנשאה שאינה נפסדת כלום בנשואין שהרי אינה נפסלת בהן וולדה כשר. אילונית, משום דמקח טעות הוא: **ולא פירות**. הפירות שאכל הבעל אין מוציאין ממנו: **ולא מזונות**. כגון אם לותה ואכלה בעודה תחתיו ואחר כך מיאנה, אין הבעל חייב לשלם. אבל חייב במזונותיה בעודה תחתיו. והשניה והאילונית אין להם מזונות בעודן תחתיו, וכל שכן אם לו ואכלו שאין הבעל חייב לשלם: **ולא בלאות**. שנאבדו וכלו לנמרי. בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל אין הממאנת יכולה להוציא מיד בעלה. אבל בלאותיה הקיימים נוטלת לעולם, בין הממאנת בין השניה בין האילונית ואפילו ונתה לא הפסדה בלאותיה הקיימים. והשניה אין לה בלאות של נכסי מלוג, אבל בלאות של נכסי צאן ברזל יש לה: **יב א הנושא את האשה ופסקה עמו**. בשטר וקנין, או שאמר לעדים אתם עדי שאני מחייב עצמי לזון את בתה שיש לה מאיש אחר: **לכשתבוא אצלי**.

משניות מבוארות – קהתי

מנכסיהן; **ולא מזונות** – שאינו חייב במזונותיהן; בגמרא מבואר: כיצד אמרו כממאנת אין לה מזונות? והלא בעודה עמו חייב הוא במזונותיה; אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה, אינו חייב לשלם (כתובות קז, ב); ברם, שנייה ואילונית אינו חייב במזונותיהן כלל (רמב"ם). **ולא בלאות** – אם השתמש הבעל בנכסיהן עד שבלו, אינו חייב לשלם להן את דמיהם. בגמרא מבואר, שדין בלאות אינו שווה בשלשן, שכן הממאנת – אין לה בלאות לא מנכסי מלוג ולא מנכסי צאן ברזל, היינו שאין הבעל חייב לשלם לה בעד נכסיה שבלו אצלו תוך שימושו בהם; ושנייה – אין לה בלאות מנכסי מלוג, אבל מנכסי צאן ברזל (רמב"ם, המאירי); ואילונית – אין לה בלאות מנכסי צאן ברזל, אבל מנכסי מלוג יש לה (לפי הנ"ל). ויש סוברים, שאילונית דינה כממאנת שאין לה בלאות לא מנכסי מלוג ולא מנכסי צאן ברזל (הר"ן; ועיי' "תוספות יום טוב"). ברם, כל מה שקיים מנכסיהן בעין, נוטלות הן עמהן, בין הממאנת בין השנייה ובין האילונית. ואם מתחלה נשאה לשם אילונית – שהכיר בה, ואין כאן מקח טעות, **יש לה כתבה** – וכן פירות ומזונות ובלאות. **אלמנה לכהן גדול** – כהן גדול שעבר ונשא אלמנה, **גרושה וחלוצה לכהן הדיוט** – וכן כהן הדיוט שנשא בעבירה גרושה או חלוצה, **ממזרת ונתינה לישראל** – וישראל שנשא בעבירה ממזרת או נתינה (מן הגבעונים). **בת ישראל לישראל** שנישאה בעבירה לנתין ולממזר – לנתין או לממזר, **יש לה כתבה** – וכן פירות ומזונות ובלאות, שלא כדין "שנייה" שאין לה כתובה וכל השאר, לפי שאלו איסורים מן התורה, ודברי תורה אינם צריכים חיזוק, אבל "שניות לעריות" איסורן מדברי סופרים, ודברי סופרים צריכים חיזוק, לפיכך קנסו אותן חכמים, כמו שבארנו לעיל. ואף על פי שחלוצה לכהן הדיוט אף היא אינה אסורה אלא מדברי סופרים, מכל מקום עשאוה כדין גרושה לענין זה. ויש סוברים, שאמנם חלוצה לכהן דינה כדין שנייה, אלא שדרכו של התנא לנקוט חלוצה יחד עם גרושה (עיי' "תוספות יום טוב").

באור משנה א

משנתנו עוסקת בדיון התחייבות הבעל לתת מזונות לבת אשתו, שיש לה מבעל אחר. **הנושא את האשה** – ויש לה בת מבעל אחר, שנאלמנה או נתגרשה ממנו, **ופסקה עמו כדי שיוזן את בתה חמש שנים** – והתנתה עם בעלה, שיתן מזונות לבתה במשך חמש שנים, **חיב לזונה חמש**

שום הדינין – שומת נכסי היתומים על ידי בית הדין, כדי למכרם ולשלם לאלמנה את כתובתה או לבעל חוב את חובו, **שפחתו שתות** – שטעו בשומתם ומכרו את הנכסים בשיטת פחות משוויים, **או הוסיפו שתות** – או שמכרום בשיטת יותר משוויים, **מכרן בטל** – מדין אונאה. אבל אם טעו בפחות משתות, מכרם קיים, שכן יפה כוח בית דין המוכרים בנכסי היתומים מכוח שליח ואלמנה, שאלה שיעור אונאתם דינר, כמו שלמדנו במשנה הקודמת, ויש מפרשים (שם), שדינר לאו דווקא, אלא אפילו פחות מדינר (עיי' "תוספות יום טוב"), ואילו שיעור אונאת בית דין הוא שתות. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בדברים, או בשעה, או במקום, שאין בהם הכרזת בית דין. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: מכרן קנים** – אפילו טעו בשתות ויותר; **אם כן** – שאם כן, כלומר אם נאמר שמחמת טעותם בשתות מכרם בטל, **מה פה בית דין יפה** – במה גדול כוח בית דין? **אבל אם עשו אגרת בקרת** – אם מכרו בית דין על ידי כתב הכרזה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, **אפילו מכרו שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה** – שטעו במחצה, **מכרן קנים** – אף לדעת תנא קמא, שהואיל והמכירה היתה בהכרזה, אין כאן דין אונאה.

באור משנה ו

הממאנת – קטנה יתומה מאביה, שהשיאה אמה או אחיה, ויצאה ממנו במיאון, שכן לפי תקנת חכמים הרשות בידה, בעודה קטנה, למאן בבעלה, והיא יוצאת ממנו בלא גט (עיי' יבמות יג, א-ב), **השניה** – אשה שהיא אסורה לבעלה מדין "שניות לעריות", כגון אם אמו, אם אביו, כלת בנו, כלת בתו וכו' (עיי' רמב"ם ה"ל אישות ו, א), שגזרו עליהן חכמים, כדי להרחיק את האדם מאיסור ערווה שבתורה, והוסיפו אותן על העריות האסורות מן התורה, **והאילונית** – אשה שאינה מסוגלת ללדת מטבע ברייתה, והיא מכונה כך מלשון "איל" (זכר), לפי שאין לה סימני אשה; ומדובר כאן בכגון שבעלה לא הכיר בה שהיא אילונית, **אין להם כתבה** – הממאנת אין לה כתובה, לפי שלא נתגרשה על ידי בעלה אלא יצאה מאליה; השניה – לפי שקנסוה חכמים, כדי לעשות חיזוק לדבריהם (עיי' ברכות ד' ע"ב; ופ"ד שם אחר; ועיי' "תוספות יום טוב"); והאילונית – לפי שמקחו מקח טעות, והואיל ולא הכיר בה שהיא אילונית; בגמרא מבואר, שדווקא מנה מאתיים אין להן, אבל תוספת כתובה יש להן, שאינה אלא מתנה בלבד משום חיבה. **ולא פרות** – שאין הבעל משלם להן בעד הפירות שאכל

עמו פדי שזון את בתה חמש שנים – חייב לזונה חמש שנים. לא יאמר הראשון: לכתובתא אצלי, אֲזוּנָהּ; אֶלָּא מוֹלִידָה לַהּ מוֹזוֹנִיתָהּ לְמָקוֹם שֶׁהִיא אִמָּהּ. וְכֵן לֹא יֹאמְרוּ שְׁנֵיהֶם: הֲרֵי אֲנִי וְנִין אוֹתָהּ בְּאַחֵד, אֶלָּא אַחֵד זָנָה, וְאַחֵד נֹתֵן לָהּ דְּמֵי מוֹזוֹנוֹת.

ב נשאת – הפעל נותן לה מוזנות, והן נותנין לה דמי מוזנות. מתו – בגותיהן נזונות מנכסים בני חרין, והיא נזונת מנכסים משעבדים, מפני שהיא כבועלת חוב. הפקחים היו פותבים: על מנת שאזון את בתיך חמש שנים, כל זמן שאת עמי.

ג אלמנה שאמרה: אי אפשי לזון מבית בעלי – אין היורשין יכולין לומר לה: לבי לבית אביך ואנו זנין אותך; אלא זנין אותה בבית בעלה, ונותנין לה מדור לפי כבודה. אמרה: אי אפשי לזון מבית אבא – יכולים היורשים לומר לה:

פירוש ברטנורא

כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה: מוליד לה מוזנותיה למקום שאמה שם. דק"ל בת אצל אמה בין גדולה בין קטנה כל זמן שהאם רוצה, והבן עד שש שנים אצל אמו והיב האב לפרנסו והוא אצל אמו אם האם רוצה:

ב בנותיהן נזונות מנכסים בני חרין. ולא משועבדים, שאין מוציאם למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם, שאין הלכות וידעים כמה יעלו המזונות כי היכי דליהורו להניח להם מקום לגבות: והיא נזונת. אותה הבת: שהיא כבועלת חוב. שיש לה עליהן שטר מוזנות: כל זמן שאת עמי. ולא אם אמות או תמות או אנרשך:

ג ונותנין לה מדור. וכן כלי תשמיש ועבדים ושפחות שהיתה משתמשת בהם בחיי בעלה. ואם נפל הבית אין חייבים לבנות לה בית אחר, דאם תהא יתבא בביתו תנן. ואפילו רצתה לבנותו מממנה אין שומעין לה: אם את אצלנו יש לך מוזנות. שכרכת הבית ברובה:

משניות מבוארות – קהתי

מוזנות כחובת בעל לאשתו, והן – בעליה של אמה, נותנין לה דמי מוזנות – כל אחד מהם חייב ליתן לה דמי כל מוזנותיה. מתו – הבעלים של אמה, בגותיהן – שהן מקבלות מוזנות מתנאי הכתובה, כמו ששינו (ד, יא), נזונות מנכסים בני חרין – מהנכסים שביד היורשים, ולא מהנכסים שהבעלים מכרום, והם ביד הלוקחות, כמו ששנו (גטין ה, ג): "אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים", והיא – הבת החורגת שפסקו לה מוזנות חמש שנים, נזונות מנכסים משעבדים – אם אין נכסים ביד היורשים, מוציאין למוזנותיה מהנכסים שביד הלוקחות, מפני שהיא כבועלת חוב – שדינה כבעל חוב הגובה מנכסים משועבדים. ברם, אינה כבועלת חוב ממש, שהרי אם מתה פטורים מלשלם ליורשיה, אלא שלגבי עצמה דינה כבעל חוב, שהיא מוציאה את המוזנות אף מנכסיהם המשועבדים עד סוף הזמן שפסקו. יש מפרשים, שאין דין זה נוהג אלא כשהתחייבו הבעלים למוזנותיה בשטר ובקניין. הפקחים – כשהיו נושאים אשה שיש לה בת מבעל אחר, והיו מתחייבים לתת לה מוזנות, היו פותבים – לאשה: על מנת שאזון את בתיך חמש שנים, כל זמן שאת עמי – ומשמע מלשון זה, שאם תוך חמש השנים יגרשנה או ימות הוא או תמות היא, לא יחייב להמשיך במתן מוזנות לבת.

באור משנה ג

לאחר שלמדנו בשתי המשניות הקודמות דיני מוזנות הבת על פי תנאי שפסקה אשה עם בעלה, באה משנתנו ללמד דיני מוזנות האלמנה מנכסי בעלה המת על פי תנאי הכתובה.

אלמנה שאמרה – ליורשי בעלה: אי אפשי לזון מבית בעלי – אין רצוני לצאת מבית בעלי, אין היורשין יכולין לומר לה: לבי לבית אביך ואנו זנין אותך – וניתן לך לשם את כל מוזנותיך, אלא זנין אותה בבית בעלה – נותנים לה מוזנותיה בבית בעלה, כרצונה, ונותנין לה מדור – מקום לדור, לפי כבודה – שמתנאי הכתובה הוא, שתהא האלמנה יושבת בבית בעלה המת, וניזונת מנכסיו כל ימי משך אלמותה; ובכרייתא בגמרא מובא, שאף משתמשת היא בעבדים ובשפחות, בכרים ובכסות, בכלי כסף ובכלי זהב כדרך שהיתה משתמשת בהם בחיי בעלה. אמרה – האלמנה: אי אפשי לזון מבית אבא – אין רצוני לצאת מבית אבי, כלומר שהאלמנה מעדיפה להיות בבית אביה, והיא רוצה שהיורשים יעלו לה לשם את צרכי מוזנותיה, יכולים היורשים לומר לה: אם את אצלנו יש לך מוזנות – אם את אצלנו בבית אבינו יש לך מוזנות, ואם אין את

שנים – כפי התנאי. בגמרא מבואר, שהבעל התחייב על כך בשעת הנישואין בפני עדים, ובאה המשנה להשמיענו, שהוא חייב לקיים את התנאי, לפי ש"הן הן הדברים הנקנים באמירה", כלומר שכל תנאי ממון שמתנים ביניהם בעל ואשה בשעת הנישואים, אינו זקוק לשטר או לקניין, ודיה היא האמירה בלבד בפני שני עדים. ויש שהעדים כותבים בשטר את דברי התנאי וחותמים עליו; שטר כזה נקרא: "שטר פסיקתא"; ומכל מקום אין צורך בקניין (רש"י). אבל אם פסקה עם בעלה לאחר הנישואים, אין התנאי מחייב אלא אם כן נעשה בשטר ובקניין. יש מבארים (על פי הירושלמי), שאף על פי שהתנה סתם ולא פירש מאימתי הוא צריך לתת לה מוזנות, חייב הוא לזונה משעת הנישואין, חמש שנים הראשונות (הרשב"א; המאירי). נשאת לאהר – אם גירשה זה קודם שעברו אותן חמש השנים, והלכה ונישאה לאחר, ופסקה עמו – גם עם בעלה האחר, פדי שזון את בתיך חמש שנים – כדרך שפסקה עם בעלה הקודם, חייב לזונה חמש שנים – כלומר לא נפקע בכך חיובו של בעלה הקודם, אלא עדיין חייב הוא להמשיך במתן מוזנות לבתה עד לגמר חמש השנים שפסקה עמו (המאירי). לא יאמר הראשון – בעלה הקודם: לכתובתא אצלי, אֲזוּנָהּ – אם תבוא הבת לביתי אתן לה מוזנות; ויש מפרשים: "כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה" (רש"י; ברטנורא), אלא מוליד לה מוזנותיה למקום שהיא אמה – למקום שאמה שם, כלומר לבית הבעל שהיא נשואה לו, שכן מנהג העולם שהבת נמצאת אצל אמה; ולא מוזנותיה ממש אלא דמי מוזנות, כמו שיתבאר לקמן. וכן לא יאמרו שניהם: הרי אנו זנין אותה בְּאַחֵד – ניתן לה מוזנות בשותפות, היינו שכל אחד יתן לה מחצית ממוזנותיה, אלא אחד זנה – הבעל שאמה נשואה לו נותן לה מוזנות, ואחד נותן לה דמי מוזנות – וזה שאמה נתגרשה ממנו נותן לה דמי מוזנות (המאירי). שהואיל ויש לה מוזנות מאחד, רשאית היא לתבוע מהאחר מעות תמורת מוזנות, והרי מסתבר שנוח לה לקבל מוזנות מזה שאמה נשואה לו, מאחר שנמצאת בביתו.

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לדרון באשה שפסקה עם בעלה לזון את בתה חמש שנים, וקודם שעברו אותן חמש השנים נתגרשה ממנו, ונישאה לאחר ופסקה גם עמו כדרך שפסקה עם בעלה הקודם.

נשאת – אם נישאה הבת בתוך הזמן שנתחייבו בעליה של אמה לתת לה מוזנות, הפעל נותן לה מוזנות – בעלה של הבת נותן לה

אם את אצלנו יש לך מזונות; ואם אין את אצלנו, אין לך מזונות. אם היתה טוענת: מפני שהיא ילדה והן ילדים – זנין אותה והיא בבית אביה.

ד כל זמן שהיא בבית אביה – גובה כתבתה לעולם; כל זמן שהיא בבית בעלה – גובה כתבתה עד עשרים וחמש שנים, שיש בעשרים וחמש שנים שתעשה טובה כנגד כתבתה; דברי רבי מאיר שאמר משום רבן שמעון בן גמליאל. וחקמים אומרים: כל זמן שהיא בבית בעלה – גובה כתבתה לעולם; כל זמן שהיא בבית אביה – גובה כתבתה עד עשרים וחמש שנים. מתה – יורשיה מזכירין כתבתה עד עשרים וחמש שנים.

פ ר ק ש ל ו ש ה ע ש ר

א שני דיני גירות היו בירושלים: אדמון, וחנון בן אבישלום. חנון אומר שני דברים, אדמון אומר שבבעה. מי שהלך למדינת הים, ואשתו תובעת מזונות – חנון אומר: תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה. נחלקו עליו בני כהנים גדולים,

פירוש ברטנורא

ד כל זמן שהיא בבית אביה. והיורשים נתנו לה מזונותיה שם: גובה כתובתה. כשתרצה: שתעשה טובה. מנכסי יתומים, נותנת להם ומלח לשכנותיה כדי כתובתה: וחקמים אומרים. לא הזכירו חמש ועשרים שנה להפסידה כתובתה בשביל הטובה שתעשה מנכסי יתומים, אלא לענין המחילה הזכור, דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלה, הלכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה שמפני שמכבדים אותה היא בושה לתבוע כתובתה, אבל בבית אביה מששתקה כ"ה שנים מחילה היא: מתה יורשיה מזכירין כתובתה. כלומר צריכין לתבוע כתובתה בתוך כ"ה שנה. ודוקא כשנבעה על כתובתה קודם שמתה הוא דיורשיה יכולים לתבוע כתובתה. אבל אם לא נשבעה על כתובתה, אין יורשיה יורשים מכתובתה כלום, שאין אדם מוריש שבועה לבניו: יג א שני דיני גירות. שהיו גזרין גירות על הגולים וקנסים עליון קנסות: שני דברים. שאין חכמים מודים לו: תשבע בסוף. כשישמעו בו שמת ותבוא לגבות כתובתה, תשבע שלא עיכבה בידה משל בעלה כלום: ולא תשבע בתחלה. בשעת גביית מזונות. ורמב"ם פירש, תשבע בסוף, כשיבא בעלה ויכחישה

משניות מבוארות – קהתי

שודאי מחלה ליורשים את כתובתה; לפיכך כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם – לפי שאין שתיקתה מוכיחה על מחילת הכתובה, שהואיל והיא דרה אצל היורשים, והם מכבדים אותה, הרי היא בושה לתבוע כתובתה. אבל כל זמן שהיא בבית אביה, גובה כתבתה עד עשרים וחמש שנים – שכן היא בבית אביה, אינה בושה לתבוע כתובתה, ואם עברו עשרים וחמש שנים ולא תבעה אותה, שתיקתה כמחילה. מתה – האלמנה, יורשיה מזכירין – תובעים – כתבתה עד עשרים וחמש שנים – משעת מיתתה (ומלאת שלמה, סוד אבן העזר ק"א); ויש מפרשים: משעת מיתת בעלה (וחמאירי). יש מפרשים: מזכירין – כלומר צריכים להודיע ליתומים פעם אחת בתוך עשרים וחמש שנים שאין מוחלים את הכתובה (רש"י; שיטת מקובצת). וכבר הזכרנו, שאין יורשיה יכולים לתבוע כתובתה אלא אם כן נשבעה האלמנה על כתובתה קודם שמתה. אבל אם לא נשבעה על כתובתה, אין יורשיה מקבלים מכתובתה כלום, שאין אדם מוריש שבועה לבניו.

אצלנו, אין לך מזונות – בגמרא מבואר הטעם: "שברכת הבית ברובה", כלומר שהברכה שורה בריבוי בני אדם בבית, שעוזרים זה לזה ומשתכרים, ומזלם של הרבים עדיף (רש"י). והרמב"ם גורס: "שברכת הבית מרובה", והוא מפרש: כגון "חמישה שהיה מזונות כל אחד מהן קב כשיאכל לבדו, אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלים בעירוב, מספיק להם ארבעה קבים; והוא הדין לשאר צרכי הבית" (הל' אישות יח, ד); לפיכך אם האלמנה עוזבת את בית בעלה והולכת לבית אביה, יכולים היתומים לומר לה: "אם אין את אצלנו אין לך מזונות", כלומר לא ניתן לך מזונות אלא לפי ברכת הבית, היינו כשיעור הוצאות מזונותיה אילו היתה אתם בביתם. אם היתה טוענת: מפני שהיא ילדה – שהיא רוצה להיות בבית אביה ולא בבית בעלה, מפני שהיא צעירה, והן ילדים – והיתומים שאינם בניה צעירים הם, ואין רצונה להיות אתם, שלא יוצאו עליה הבריות שם רע, זנין אותה והיא בבית אביה – נותנים לה כל צרכי מזונותיה, והיא דרה בבית אביה.

באור משנה ד

כמשנה הקודמת למדנו שיש הבדל בין האלמנה הניזונת מנכסי היתומים, אם היא יושבת בבית בעלה המת, או שחזרה לבית אביה. משנה זו מוסיפה ללמדנו, שאף לגבי זמן גביית כתובתה יש הבדל אם היא יושבת בבית בעלה או בבית אביה.

כל זמן שהיא בבית אביה – כשהאלמנה יושבת בבית אביה, והיורשים נותנים לה מזונותיה שם, הואיל ואינה נהנית מנכסיהם חוץ ממזונותיה כלום, גובה כתבתה לעולם – לכשתרצה, אפילו לאחר הרבה שנים; כל זמן שהיא בבית בעלה – וכשהיא יושבת בבית בעלה, והיא יכולה להשתמש בנכסי הירושה, גובה כתבתה עד עשרים וחמש שנים – משעה שמת בעלה, שיש בעשרים וחמש שנים שתעשה טובה כנגד כתבתה – שרגילה אשה לעשות טובה לשכנותיה ולתת להם צרכי מזונות, ובזמן של עשרים וחמש שנים מצטרפות המתנות הללו, שנתנה האלמנה מנכסי היתומים, כדי סכום כתובתה, ונמצא שכבר נתקבלה כתובתה; דברי רבי מאיר שאמר משום רבן שמעון בן גמליאל – כך אמר רבי מאיר בשם רבן שמעון בן גמליאל. וחקמים אומרים: כל זמן שהיא בבית בעלה, גובה כתבתה לעולם – חכמים סוברים, שלא אמרו שהאלמנה מפסידה כתובתה לאחר עשרים וחמש שנים מפני הטובה שעשתה לשכנותיה מנכסי היתומים אלא משום שתיקתה שהיא כמחילה, שמאחר ששתקה כל השנים הללו ולא תבעה כתובתה, הרי אנו אומרים,

באור משנה א

בין שאר בתי הדין שהיו בירושלים בימי הבית השני, היו בתי דין מיוחדים, "שהיו גזורים גזירות על גזילות" (גמרא), כלומר שהיו גזורים גזירות על הגזילים ומטילים עליהם קנסות; בתי דין אלו היו חשובים, והיו קבועים לרוב דיני קנסות בדברים שבממון, והדיינים שישבו בבתי דין אלה היו נוטלים שכרם מתרומת הלשכה שבבית המקדש (גמרא). פרקנו עוסק ברובו בהלכות שנאמרו על ידי שני דיני גירות (ויש קוראים להם: "דיני גזילות") שהיו בירושלים: אדמון וחנון בן אבישלום, שכן אחדות מן ההלכות האלו הן מענין מסכתנו.

שני דיני גירות היו בירושלים: אדמון, וחנון בן אבישלום – כמו שבארנו לעיל. חנון אומר שני דברים – שבהם נחלקו עליו בני כהנים גדולים, כמפורש להלן, אדמון אומר שבבעה – דברים, שלא היו חכמים מודים לו, כמפורש בהמשך פרקנו. ואלה הם דברי חנון בן אבישלום: מי שהלך למדינת הים – ועזב את אשתו, ואלו שני דיני גירות – תובעת מזונות – בבית דין; והלכה היא שבית דין יורדים לנכסי הבעל ופוסקים לה מזונות, אלא שנחלקו כאן, אם מחייבים אותה שבועה שבעלה לא השאיר לה כלום לצרכי מזונותיה. חנון אומר: תשבע בסוף – כשתבוא לגבות כתובתה, לאחר שיוודע שמת בעלה, תישבע שלא עיכבה בידה משל בעלה כלום (רש"י), או כשיבא בעלה ויאמר שהשאיר לה מזונות, תישבע שלא השאיר לה כלום (רמב"ם).

וְאָמְרוּ: תִּשְׁבַּע בְּתַחֲלָה וּבִסּוֹף. אָמַר רַבִּי דֹּסָא בֶּן הֶרְפִּינָס בְּדִבְרֵיהֶם. אָמַר רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי: יָפָה אָמַר חָנָן, לֹא תִשְׁבַּע אֶלָּא בִּסּוֹף.

ב מי שְׁחָלַף לְמִדִּינַת הַיָּם, וְעָמַד אֶחָד וּפְרָגָם אֶת אִשְׁתּוֹ – חָנָן אָמַר: אֲבָד אֶת מַעוֹתָיו. נִחְלָקוּ עָלָיו בְּנֵי כְהֻנָּה גְדוֹלִים, וְאָמְרוּ: יִשְׁבַּע כַּמָּה הוֹצִיא וַיִּפֹּל. אָמַר רַבִּי דֹּסָא בֶּן הֶרְפִּינָס בְּדִבְרֵיהֶם. אָמַר רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי: יָפָה אָמַר חָנָן, הֵנִיחַ מַעוֹתָיו עַל קֶרֶן הַצִּבִּי.

ג אֲדַמּוֹן אָמַר שְׂבָעָה: מִי שָׁמַת וְהֵנִיחַ בָּנִים וּבָנוֹת, בְּזִמְנָן שֶׁהִנְכַּסִּים מִרְבִּין – הַבָּנִים יוֹרְשִׁים וְהַבָּנוֹת נְזוֹנוֹת; וּבְנִכְסֵיהֶם מַעֲטִים – הַבָּנוֹת יִזְוֶנוּ, וְהַבָּנִים יַחֲזְרוּ עַל הַפִּתְחִים. אֲדַמּוֹן אָמַר: בְּשִׁבִּיל שְׂאֵנִי זָכַר הַפִּסְדִּיתִי? אָמַר רַבִּן גְּמִלְיָאֵל: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֲדַמּוֹן.

פירוש ברטנורא

ויאמר הנחתי לך מזונות, תשבע שלא הניח לה כלום: רבן יוחנן בן זבדי אומר. והלכה כמותו. ודוקא אחר שלשה חדשים ליציאת הבעל פוסקין מזונות לאשה אם תבעה מזונות, אבל קודם זמן זה לא, שחזקה אין אדם מניח ביתו וריקן ויוצא:

ב איבד את מעותיו. דאמר, לא אמרתי לך הלויני ואני אפרע, אבל אם הלוח את האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו, הוא תובעה והיא תובעת את הבעל וישלם. ואם הבעל טוען הנחתי לה מזונות, והיא אומרת לא הניח ורוצה להוציא ממנו, נשבע הבעל שבועת היסט ונפטר, ויהיו המעות חוב עליה לכשתתאלמן או תתגרש. ובהא מתניתין נמי הלכה כרבן יוחנן בן זבדי:

ג ובנכסים מועטים. שאין בהם פרנסה שנים עשר חודש לזכרים ולנקבות. ורמב"ם פירש, כל שאין בהם לפרנס הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות, קרוי נכסים מועטים: בשביל שאני זכר וראוי לירש בנכסים מרובים הפסדתי בנכסים מועטים. ואין הלכה כאדמון:

משניות מבוארות – קהתי

עד שיבגרו. כלומר שמרובים הם נכסים המספיקים כדי מזונות הבנות והבנים עד שיבגרו הבנות. מכאן, שלא באה משנתנו ללמד בנכסים מרובים שיש בהם כדי מזון לבנות וירושה לבנים, שהבנים יירשו והבנות יזונו, שהרי הלכה זו ידועה היא, שהבנים יורשים מדין התורה, והבנות נזונות מתנאי הכתובה על פי תקנת חכמים, כמו ששינוי כבר (לעיל ד, יא), אלא המשנה באה להשמיענו: בזמן שהנכסים מרובים – היינו שמספיקים הם כדי מזונות הבנות והבנים עד שיבגרו הבנות, הבנים יורשים – את כל הנכסים, כלומר שכל נכסי הירושה עוברים לרשות הבנים, והבנות נזונות – על ידי אחיהן, עד שיבגרו או עד שיתאסרו. ואין הבנות יכולות לומר לבנים: תנו לנו מהנכסים כדי מזונותינו עד שנבגרו, והשאר יהא שלכם, אלא כל הנכסים עומדים ברשות הבנים, והם נותנים מזונות לבנות. ובנכסים מועטים – ובזמן שנכסי הירושה שנפלו להם מאביהם מועטים הם, היינו שאין בהם כדי מזונות הבנות והבנים עד שיבגרו הבנות (והרב מברטנורא מפרש לפי דעה אחרת שבגמרא: ובנכסים מועטים – שאין בהם כדי פרנסת שנים עשר חודש לבנים ולבנות; ונקט לשון "פרנסה", כדי לכלול גם צרכי כלכלה אחרים בענין "מזונות" שבמשנתנו. – ועיין "תוספות יום טוב"), הבנות יזונו, והבנים יחזרו על הפתחים – כלומר שמוציאים מנכסי הירושה כדי מזון הבנות עד שיבגרו, והשאר נותנים לבנים, ולאחר שאכלו הבנים את השאר שקיבלו, יחזרו על הפתחים לקבץ להם מזונות. וכן אם אין בנכסי הירושה אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות נזונות מהם עד שיבגרו או עד שיתאסרו, והבנים יחזרו על הפתחים (עיין רמב"ם הל' אישות יט, יז). אדמון אומר: בשביל ששאני זכר הפסדתי? – כלומר הלוא כוחו של הבן יפה מכוחה של הבת, שהבן יורש והבת אינה יורשת, ומדוע כאן תהא ידו של הבן על התחתונה? האם בשביל שהוא בן וראוי לירש בנכסים מרובים, עליו להפסיד את ירושתו בנכסים מועטים? אלא כולם נזונים כאחד (רש"י). אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון – כלומר נראים לי דברי אדמון.

בתוספות מפרשים, שאדמון אינו חולק על חכמים, אלא בא להביע דברי תמיהה בלבד על התקנה שתיקנו חכמים בנכסים מועטים. ואף רבן גמליאל שאמר: "רואה אני את דברי אדמון", לא התכוון אלא לדברי תמיהה. אבל יש כותבים, שאין פירוש התוספות נכון, שכן על דברי תמיהה בלבד לא היה רבן גמליאל אומר: "רואה אני את דברי אדמון", אלא ודאי אדמון חולק על חכמים (שיטה מקובצת בשם הריטב"א). וכך אמנם בארנו (כרוב מפרשי המשנה), שאדמון סובר, שבנכסים מועטים נזונים הבנים והבנות כאחד. – מכל מקום אין להלכה כאדמון (כמו שמוכח אמנם בתוספות – כתובות קח, ב).

ולא תשבע בתחלה – בשעה שהיא באה לגבות מזונות. נחלקו עליו בני כהנים גדולים – הכוונה, כנראה, לחברי בית דין של כהנים (עיין א, ה), ואמרו: תשבע בתחלה ובסוף – שאף בשעה שהיא תובעת מזונות, אינה יכולה לגבותם על ידי בית דין אלא בשבועה שבעלה לא הניח לה כלום. אמר רבי דוסא בן הרפינס בדבריהם – של בני כהנים גדולים. אמר רבן יוחנן בן זבדי: יפה אמר חנן, לא תשבע אלא בסוף – אבל כשהיא באה עכשיו לתבוע מזונות אינה חייבת שבועה. וכן הלכה. ברם בגמרא מבואר, שאין בית דין פוסקים לה מזונות קודם שעברו שלושה חדשים משעה שהלך בעלה למדינת הים, שחזקה אין אדם מניח ביתו וריקן ויוצא.

באור משנה ב

משנתנו עוסקת בהלכה השנייה שאמר חנן בן אבישלום.

מי שחלף למדינת הים – ועזב את אשתו בלא פרנסה, וצמד אחד ופרנס את אשתו – על דעת עצמו, שלא נתבקש על כך מאת בעלה, ואף האשה לא בתורת הלואה קיבלה את פרנסתה ממנו, חנן אומר: אבד את מעותיו – שלא הבעל ולא האשה חייבים לשלם לו דמי פרנסתה. ברם, אם לוותה ממנו האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו, הרי בעלה חייב לשלם את חובותיה. נחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמרו: ישבע – המפרנס, כמה הוציא – על פרנסתה, ויטל – את ההוצאות מבעלה, שלא בתורת מתנה פירנסה אלא בתורת הלואה. אמר רבי דוסא בן הרפינס בדבריהם – של בני כהנים גדולים. אמר רבן יוחנן בן זבדי: יפה אמר חנן, הניח מעותיו על קרן הצבי, שהצבי קל לרוץ וקשה לתפוס, ומי שמניח מעותיו על קרן הצבי הרי הוא מפקירן, וכך איבד מפרנס זה את מעותיו. וכן הלכה.

באור משנה ג

המשניות ג-ט שבפרקנו עוסקות בהלכות שנאמרו על ידי אדמון. משנתנו דנה בתביעותיהם של בנים ובנות, לאחר מות אביהם, לגבי נכסי הירושה, שכן הבנים באים לזכות בירושה מדין תורה, והבנות תובעות מזונות מתנאי הכתובה (עיין לעיל ד, יא).

אדמון אומר שבעה – דברים, הנשנים בפרקנו, ממשנה זו ואילך: מי שמת והניח בנים ובנות – ובאים הבנים לחלוק בנכסי הירושה, והבנות תובעות מזונות, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, בזמן שהנכסים מרובין – שנכסי הירושה שנפלו להם מאביהם מרובים הם, הבנים יורשים והבנות נזונות – כפי שהם זכאים בנכסי אביהם. משנתנו שנויה גם במסכת בבא בתרא (ט, א), ובגמרא שם (קלט, ב) שואלים: "וכמה מרובין?" ומסיקים: "כל שייזונו מהן אלו ואלו

ד הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ כְּדִי שָׁמֹן, וְהוֹדָה בְּקִנְיָנִים – אֲדָמוֹן אוֹמֵר: הוֹאִיל וְהוֹדָה בְּמִקְצַת הַטֶּעֱנָה – יִשְׁבַּע; וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין זֶה הוֹדָאָה מִמֵּין הַטֶּעֱנָה. אָמַר רַבִּן גְּמְלִיאֵל: רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֲדָמוֹן.

פירוש ברטנורא

ד והודה בקנינים. ריקים בלא שמן. וכגון שטענו חברו עשרה כדי שמן יש לי אצלך: אדמון אומר. יש במשמעות טענה זו שמן וכדים, וכשהודה לו בכדים ריקים היו הודאה במקצת וחייב שבועה: וחכמים אומרים. אין במשמעות טענה זו אלא שמן בלבד שיעור עשרה כדים, וכשהודה לו בכדים ריקים, מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו, ואין כאן הודאה במקצת ממין הטענה ואינו חייב שבועה. והלכה כאדמון:

משניות מבוארות – קהתי

בְּמִקְצַת הַטֶּעֱנָה, יִשְׁבַּע – שסובר אדמון, הואיל ותבע ממנו "כדי שמן", יש במשמעות תביעתו שמן וכדים, וכשהודה לו הנתבע בכדים ריקים, הרי זו הודאה במקצת ממין הטענה, ולכן חייב שבועה; וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין זֶה הוֹדָאָה מִמֵּין הַטֶּעֱנָה – חכמים סוברים, שאין במשמעות "כדי שמן" אלא שמן בלבד כמלוא מידת הכד, וכשהודה לו בקנינים, נמצא שאין הודאתו ממין הטענה, שזה טענו שמן והלה הודה לו בקנינים, והרי זה כמי שטענו חטים והודה לו בשעורים, ולפיכך פטור משבועה. אָמַר רַבִּן גְּמְלִיאֵל: רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֲדָמוֹן – נראים לי דברי אדמון. וכן הלכה.

באור משנה ד

הלכה היא, שהמודה במקצת הטענה חייב שבועה מן התורה; במה דברים אמורים? כשהודאה היא ממין הטענה של התובע, כגון האומר לחברו: מנה לי בידך. והלה אומר לו: אין לך בידי אלא חמישים, הריהו חייב שבועה. אבל אם אין ההודאה ממין הטענה, כגון שאחד תובע מחברו כור חטים, והלה אומר, שאינו חייב לו אלא כור שעורים, הריהו פטור משבועה (משנה שבוועות ו, ג). משתנו, הממשיכה בדברי אדמון, דנה בתובע מחברו כדי שמן, והוא מודה לו בקנינים.

הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ כְּדִי שָׁמֹן – התובע מחברו כדי שמן, כגון שאמר לו: "עשרה כדי שמן יש לי בידך", וְהוֹדָה – לו חברו – בְּקִנְיָנִים – שאינו חייב לו אלא כדים ריקים, אֲדָמוֹן אוֹמֵר: הוֹאִיל וְהוֹדָה

המשך ביאור למ' ברכות ליום שבת קודש עמ' א

שלעיל פסקו הלכה כשמואל, נאמר שגם כאן פסקו הלכה כמותו. אֵלָּא, הֵיכָא דְּאִיתָמַר אִיתָמַר – היכן שנאמר שהלכה כמותו, נאמר, וְהֵיכָא דְּלֹא אִיתָמַר לֹא אִיתָמַר – והיכן שלא נאמר לא נאמר, ואין לנו להסיק מהממרא לעיל שהלכה כדבריו.

הגמרא מבררת בדין קריאת שמע כנגד שער הערוה: אָמַר לִיה רַב מַרְיָ לְרַב פִּפְא, הִיָּה שַׁעַר יוֹצֵא בְּבִגְדוֹ, שְׁנִיבָב גְּבִדוֹ כְּנֶגֶד זָקֵן הַתַּחְתּוֹן, וְשִׁיעַר עֵרוֹה יוֹצֵא מִן הַנֶּקֶב לַחֲוֹץ, מִהוּ, הָאֵם שִׁיעַר חֻשׁב כְּעֵרוֹה וְאִסוּר לְקֵרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגֶדוֹ, אוֹ שְׁאִינוֹ חֻשׁב כְּעֵרוֹה וּמוֹתֵר. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: קָרָא עָלֶיהָ – קרא רב פפא על רב מרי 'שַׁעַר שַׁעַר', וְהַתְּכוּן לומר לו בכך, יִכּוֹל אַתָּה לומר כל היום 'שִׁיעַר שִׁיעַר' ואֵין בכך כְּלוּם, שֶׁאֵין שִׁיךְ בּוֹ דִּין עֵרוֹה, שִׁשִּׁיעַר בַּעֲלָמָא הוּא, וּמוֹתֵר לְקֵרוֹא כְּנֶגֶדוֹ.

הגמרא ממשיכה בענין קריאת שמע כנגד הערוה: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִפּחַ מְגוּלָה בְּאִשָּׁה, בַּמָּקוֹם שֶׁדִּרְכוֹ לִהְיוֹת מְכּוּסָה, הִרִיזָה עֲרוֹהָ. מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא: לֹא מֵאֵי – לענין מה נאמר דין זה. אֵילִיָּמָא לְאִסְתַּבְּלוֹי בָּהּ – אם נאמר שהוא לענין שאסור להסתכל באשת איש אשר מגולה מבשרה טפה, וְהָאֵלָּא אָמַר רַב שְׁשִׁית, לִגְבִּי הַנֶּאֱמָר בְּמִלְחַמַת מִדְּיָן (במדבר לא א) וְנִקְרַב אֶת קָרְנָן ה', אִישׁ אֲשֶׁר מֵצָא כְּלִי זָהָב, אֲצַעֲדָה וְצִמְדִּי, טִבְעַת, עֲגִיל וְכוּמָז, לְמָה מְנָה הַכְּתוּב תְּכַשְׁיטִין שְׁבָחוּיָן, כְּלוֹמֵר, אֲצַעֲדָה וְצִמְדִּי שֶׁדֶּרֶךְ הָאִשָּׁה לְהַתְּקֵשֶׁת בָּהֶם בַּמָּקוֹם גָּלוּי, עִם תְּכַשְׁיטִין שְׁבָחוּיָן, דְּהֵינָן, עֲגִיל וְכוּמָז שֶׁדִּרְכוֹ לִהְיוֹת מְכּוּסִים. אֵלָּא כְּלָל הַכְּתוּב יָחִיד, לֹמֵר לָךְ, כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בְּאִצְבָּע קִמְנָה שֶׁל אִשָּׁה, שֶׁהִיא מְקוֹם הַטְּבַעַת וְדִרְכָּהּ לִהְיוֹת מְגוּלָה, בְּאִילוֹ מִסְתַּכֵּל בַּמָּקוֹם הַתּוֹרָף, כְּלוֹמֵר, בַּמָּקוֹם עֵרוֹה, שֶׁהוּא מְקוֹם הַכּוּמָז. וְאֵם כֵּן, לֹא שִׁיךְ לְבֹאֵר שֶׁמָּה שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁטַּפַּח בְּאִשָּׁה עֵרוֹה הוּא לְעֵנִן הַסְתַּכְלוּת, כִּיֹּן שֶׁאֵף בְּאִצְבַּע קִטְנָה, שֶׁאֵין דִּרְכָּה לִהְיוֹת מְכּוּסָה, וְהִיא פְחוּתָה מִטַּפַּח, אִסוּר. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: אֵלָּא כּוּוֹנֵת רַבִּי יִצְחָק, שֶׁאִמַּר 'טַפַּח בְּאִשָּׁה עֵרוֹה, הִיא בְּאִשְׁתּוֹ, שְׁמוֹתָהּ לְהַסְתַּכֵּל בָּהּ, וְלִקְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁאֵם טַפַּח מִבְּשָׂרָה מְגוּלָה בַּמָּקוֹם שֶׁדִּרְכָּה לְכַסּוֹת, לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגֶדוֹ, כִּיֹּן שֶׁהוּא עֵרוֹה.

הגמרא ממשיכה בענין מקומות שדם ערוה באשה: אָמַר רַב הִסְדָּא, שׁוֹק בְּאִשָּׁה, אִשָּׁתָּה אִשָּׁה, הִרִיזָה עֲרוֹהָ, שֶׁאִסוּר לְהַסְתַּכֵּל בּוֹ, וּבִאֲשֵׁתוֹ אִסוּר לְקֵרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגֶדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּנִבְּאוֹת יִשְׁעִיָּה עַל בָּבֶל, שֶׁתֵּרַד מִגְּדוּלָתָהּ, וּמוֹנֶה וְהוֹלֵךְ דְּבָרֵי בִּזְיוֹן שִׁדְּהוּ מִנֵּת חִלְקָה לְעָלִי שׁוֹק עֲבָרִי נְהֻרָתִי' (ישעיה מז ו), וְכִתְּבֵיל עַל זֶה בַּפְּסוּק אַחֲרָיו (פסוק א) תִּגְלֵל

עֲרוֹתָהּ וְגַם תִּרְאָה תִּרְפָּתָהּ, וּרְצוֹנוֹ לומר, שֶׁעַל יְדֵי גִילּוֹי שׁוֹקָה תִּתְּגַלֵּה עֲרוֹתָהּ וְתִרְאָה בְּחִרְפָּתָה. הִרִיזָה שֶׁשׁוֹק חֻשׁב עֵרוֹה. הַגְּמָרָא מִמְּשִׁיכָה בַּעֲנִין זֶה: אָמַר שְׁמוּאֵל, קוֹל בְּאִשָּׁה הִרִיזָה עֲרוֹהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ב יד) 'הִרְאִינִי אֶת מִרְאִיָּךְ, הִשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ, בִּי קוֹלְךָ עֲרֹב וּמִרְאִיָּךְ נֶאֱנֹחַ', וּמִכֵּן שֶׁמִּשְׁבַּח הַכְּתוּב אֵת קוֹל הָאִשָּׁה, מוֹכֵחַ שֶׁישׁ בּוֹ מִשּׁוּם נוֹי לֹאשָׁה, וּמִבִּיא לִידֵי תֹאדוֹה. הַגְּמָרָא מִמְּשִׁיכָה בַּעֲנִין זֶה: אָמַר רַב שְׁשִׁית, שַׁעַר בְּאִשָּׁה עֲרוֹהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ד א) 'שַׁעַרְךָ בְּעֵדֵי הָעַיִם שְׁגָלְשׁוֹ מִתֵּר גִּלְעָד', שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁמִּשְׁבַּח הַכְּתוּב אֵת שִׁיעַר הָאִשָּׁה, מוֹכֵחַ שֶׁישׁ בּוֹ מִשּׁוּם נוֹי, וּמִבִּיא לִידֵי תֹאדוֹה. הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְעֵנִין כְּבוֹד הַתְּפִילִין: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אֲנִי רְאִיתִי אֶת רַבִּי שְׁתָּלָה תְּפִילָיו עַל גְּבִי יָתֵד. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִיִּתְּבִיב, שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, הַתּוֹלָה תְּפִילָיו וְיָתֵלוּ לוֹ חֵייו, כְּלוֹמֵר, רֹאֵי הוּא לְמוֹת, וְכֵן דִּין שֶׁחֲמוּרֵי – דּוֹרְשֵׁי מִקְרָאוֹת סְתוּמִים, עַל דֶּרֶךְ הַרְמֵז וְהַדְרָשׁ, אָמְרוּ, עַל מָה נֶאֱמַר בְּפִרְשַׁת הַקְּלָלוֹת, 'וְהָיוּ חֵיָּךְ תִּלְאִים לָךְ מִנְּגֵד' (דברים כח טו) זֶה הַתּוֹלָה תְּפִילָיו, וְבֵא הַכְּתוּב לְרִמּוֹ, שֶׁכִּיֹּן שֶׁהַתְּפִילִין הֵם חֵייו שֶׁל אָדָם, הַתּוֹלָה אוֹתָם יִתְּלוּ חֵייו, וְקִשָּׁה לְמִנְהָג רַבִּי. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: לֹא קִשְׁיָא, הָא – מָה שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא שִׁתְּלוּ חֵייו, הֵינָנו שֶׁתּוֹלָה אוֹתָם בְּרִצּוּעָה, וְהַתְּפִילִין עֲצֻמֵּן תְּלוּיִת כְּלָפִי מִטָּה, וּבִזְיוֹן הוּא לָהֶם, וְהָא – מָה שֶׁתְּלָה רַבִּי הַתְּפִילִין, הֵינָנו בְּקִצְיָצָה, וְהַרְצוּעוֹת מִשְׁתַּלְשָׁלוֹת כְּלָפִי מִטָּה, וְאֵין בִּכֵּךְ בִּזְיוֹן. וְאִיִּבְעִית אֵימָא, לֹא שֶׁנָּא רִצּוּעָה וְלֹא שֶׁנָּא קִצְיָצָה – אֵין הָדִין שׁוֹנֶה בֵּין אֵם תּוֹלָה אוֹתוֹן בְּרִצּוּעָה וּבֵין אֵם תּוֹלָה אוֹתוֹן בְּקִצְיָצָה, שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם אִסוּר, וְכִי תְּלָה רַבִּי, בְּכִסְתָּהּ תְּלָה – וְמָה שֶׁתְּלָה רַבִּי אֵת הַתְּפִילִין, בְּכִיסָם תְּלָה אוֹתָם, שֶׁהִיא מְנִיחָן בְּתִיקָן וְתוֹלָה הַתִּיק עַל גְּבִי יָתֵד, וְאֵין בִּכֵּךְ בִּזְיוֹן כְּלָל. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי חֲכִי, מֵאֵי לְמִימָרָא – מָה חִידוּשׁ יֵשׁ בְּדָבָר, שֶׁהוֹצִיךְ רַבִּי חֲנִינָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: מִהוּ דְּתִימָא, תִּיבְעִי – יִצְטָרְכוּ הַתְּפִילִין הַנֶּחָה בְּסִפָּר תּוֹרָה, וְאֵין לְתוֹלָתוֹן אֲפִילוּ בְּכִיס שְׁלוֹ, קָא מְשַׁמַּע לָךְ, שֶׁיִּכּוֹל לְהַנִּיחָן בְּתִיק שְׁלֹחַן וּלְתוֹלָתוֹן. הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִנְּהִגִים שֶׁל רַבִּי בִּשְׁעַת הַתְּפִילָה: וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אֲנִי רְאִיתִי אֶת רַבִּי שְׁבַעַת הַתְּפִילָה גִּיָּהָ, וְפִיָּהָ, וְנִתְעַשֵּׂשׁ, וְרַק עַל גְּבִי קִרְקַע.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

אבל השעיר אינו מעכב את הפר. אם הקדים עבודת הפר והוא מן המאוחרות לשל שעיר ועשאה לפני שעיר אין השעיר שהיה ראוי ליקדם לה פוסלה: במתנות שבפנים. קאמרי דסדר הפר מעכב את השעיר: אי אקדמיה לשעיר. על בין הבדים מקמי פר לא עשה כלום: אלא שעיר אינו מעכב את הפר מאי ניהו. איזה עבודה מצינו בשעיר הקודמת לשל פר במתנות פנים דנימא עלה שאם שינה להקדים את של פר לפניו אין השעיר הראוי ליקדם לה פוסלה: בחיבל. על הפרוכת: חוקה כתיבא בהו. דהא אפילו רבי יהודה מודה דאדברים הנעשין בפנים כתיב חוקה והרי שינה זה בעבודות פנים שהרי הקדים לה את של חוץ שהיא מאוחרת לה: אלא לאו דאקדים מתנות דפר בפנים מקמי הגרלה. דשעיר דעל כרחק אינך מוצא עבודות שעיר קודם מתנות דפר בפנים אלא זו וקתני דלא מעכבא: ומדסיירא לא מעכבא הגרלה נמי לא מעכבא. אפילו עקר לה לגמרי אלמא איכא למאן דאמר הגרלה לא מעכבא וקשיא למאן דאמר אפילו לרבי יהודה מעכבא וכל שכן לרבי נחמיה הא מני: דאקדים מתנות דפר. על מזבח הפנימי כדכתיב (ויקרא טז) ולקח מדם הפר ומדם השעיר וגו' והיה לו לאחר עד גמר מתנות הפרוכת: ונהי דנסדרא לא מעכבא. הגרלה דהא לרבי יהודה לא כתיבה חוקה אדברים הנעשים בחוץ הגרלה מיהא כי עקר לה לגמרי מעכבא דתנא בה קרא כדאמרן: ואודו לטעמייהו. אפלוגתא דלא התודה קאי ומיקמי תא שמע פר מעכב את השעיר גרסינן ליה: יעמר חי. על כרחק ללמדנו שאם מת אתה צריך להביא אחר דאי לא למאי אתא אם תאמר שלא ישלחנו עד לאחר מתן דמים ליכתוב יעמר לפני ה' לכפר עליו, חי למה לי אלא שאם מת צריך להביא אחר:

דף מ עמ' א: ומבררת הגמרא: בשלמא הרישא של הברייתא פר מעכב את השעיר, משום שיש לבאר דאי אקדמיה לשעיר מקמי פר - שאם הקדים ונתן מדם השעיר בין הבדים קודם שנתן שם מדם הפר, לא עבד ולא כלום, כיון ששינה מסדר העבודה. אלא מה ששינונו בסיפא ששעיר אין מעכב את הפר, מאי ניהו - מהי עבודת שעיר הנעשית בפנים קודם לעבודת הפר, שעל עבודה זו נאמר שאם הקדים לה את עבודת הפר אין הסדר מעכב. אילמא - אם נאמר שדברי הברייתא נאמרו באופן דאי אקדים מתנות דפר בהיכל מקמי מתנות דשעיר בפנים - שאם נתן מדם הפר בהיכל על הפרוכת קודם שנתן מדם השעיר בין הבדים, אין הסדר מעכב. הרי 'חוקה' פתיב בהו - במתנות שבפנים נאמר (ויקרא טז) 'והיזהר ואת לך לחוקת עולם', ללמד שסדר העבודות מעכב, ומשום כך נתינת דם השעיר מעכבת את מתנות הפר שבחוץ. אלא לאו, מדובר באופן דאקדים מתנות דפר הניתנים בפנים, מקמי הגרלה, ועל שינוי זה נאמר בברייתא שאינו מעכב. ומדסדרא - ומזה שסדר ההגרלה לא מעכבא, יש להוכיח שגם עיקרא הגרלה - עצם ההגרלה נמי לא מעכבא, וקשה לרבי ינאי הסובר שאף לרבי יהודה ההגרלה מעכבת.

דוחה הגמרא: לא, לעולם ההגרלה עצמה מעכבת, ולכן מעכב אם הקדים את מתנות הפר בפנים להגרלה. ובסיפא מדובר דאקדים מתנות דפר בפנים, מקמי מתנות דשעיר על הפרוכת בהיכל, וברייתא זו בשיטת רבי יהודה היא, דאמר (לקמן ס.) דברים הנעשין בגדי לבן בחוץ לא מעכב, כיון שעליהם לא נאמר 'חוקה', ולכן לא מעכב מה שהקדים את מתנות הפר לשעיר.

מקשה הגמרא: איך שייך לתרץ שהברייתא עוסקת בדברים הנעשים בהיכל, והא 'במתנות שבפנים' קתני. ומשום כך חוזרת בה הגמרא ומבארת: אלא, לעולם ביאור הסיפא הוא כפי שביארנו בתחילה, שהקדים לתת את דם הפר בפנים לפני הגרלת השעירים, ויש להוכיח מכך שההגרלה אינה מעכבת, אלא שאין להקשות מהברייתא על רבי ינאי, משום שאפשר לבאר, הא מני - מיהו התנא ששנה ברייתא זו, רבי שמעון היא, דאמר (לקמן סג:) הגרלה לא מעכבא, ולכן אם הקדים מתנות הפר בפנים להגרלת השעיר, אין הסדר מעכב. ואילו דברי רבי ינאי נאמרו בשיטת רבי יהודה.

ואיפצית אימא, לעולם ברייתא זו בשיטת רבי יהודה היא שסובר שההגרלה מעכבת, ונהי דבסדרא לא מעכבא - ואמנם אין סדר ההגרלה מעכב וכמו שמבואר בברייתא, ומטעם שנתבאר לעיל (לט:) שלרבי יהודה לא נאמר 'חוקה' בדברים הנעשים בחוץ, אבל ההגרלה מיהא - מכל מקום מעכבא, שהרי שנה הכתוב שתי פעמים 'אשר עלה' בכדי לעכב.

הגמרא עוברת לבאר את מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון: ואודו לטעמייהו - ודבר זה שנחלקו בו האם וידוי מעכב או לא, לשיטתם נחלקו, דתניא,

דף מ עמ' ב: נאמר לגבי השעיר המשתלח (ויקרא טז), 'והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו לעזאזל המדברה', והיינו, שצריך שהשעיר יהיה חי עד שעת הכפרה, ואם מת צריך להביא אחר במקומו. שואלת הברייתא: עד מתי יהיה השעיר המשתלח זקוק לעמוד חי, שאם מת קודם זמן זה, צריך להביא אחר תחתיו. משיבה הברייתא: עד שעת מתן דמו של חבירו - של השעיר הפנימי, ואם מת לאחר מתן הדמים, אין צריך להביא שעיר אחר, על אף שעדיין לא התודה עליו, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, צריך שיהיה חי עד שעת וידוי דברים, ואם מת קודם לכן, צריך להביא שעיר אחר, ואפילו אם כבר כיפר בדמי השעיר הפנימי. נמצא שנחלקו בדיו וידוי. רבי יהודה סובר, שאף אם מת השעיר לפני הוידוי אין צריך להביא אחר, כיון שהוידוי אינו מעכב. ורבי שמעון סובר, שצריך שיחיה השעיר המשתלח עד לאחר הוידוי, כיון שהוידוי מעכב.

1 ואין מקריבין עליו - ואינו צריך לחפש בני אדם אחרים שיאכלו עמו
2 כדי שיברכו ברכת המוציא ויוציאו אותו, ואין מומנין עליו - ואינו
3 מצטרף עם שלשה אנשים לזימון, ופטור מקריאת שמע וזמן התפלה
4 וזמן התפילין, ומכל מצות האמורות בתורה. ובשבת, מיסב,
5 ואוכל בשר ושותה יין, ומברך ברכת המוציא, ומזמן - ומברך
6 ברכת המזון, ומקריבין עליו אחרים ומוציאים אותו ידי חובה ואם
7 אינו רוצה לברך בעצמו, וממנין עליו - מצטרף לשלשה להתחייב
8 בזימון, וחייב בכל המצות האמורות בתורה. רבן שמעון בן
9 גמליאל אומר, מתוך שנתחייב בשבת במצוות אלו, נתחייב בכלן.
10 ואמר רבי יוחנן, מאי בינייהו - מהו ההבדל בין תנא קמא לרבן
11 שמעון בן גמליאל, שהרי לדברי שניהם הוא חייב בשבת בכל
12 המצוות, תשמיש המטה איבא בינייהו - יש ביניהם, דעת תנא קמא
13 שאף שהוא חייב בשבת במצוות אינו חייב במצות עונה, ואילו דעת
14 רבן שמעון בן גמליאל שהוא חייב בכל המצוות ואף במצוה זו.

15 מסיימת הגמרא את הקושיא: קתני מיהת - מכל מקום שנינו
16 בברייתא, שהאונן פטור מקריאת שמע וזמן התפלה וזמן התפילין
17 ומכל מצות האמורות בתורה, ואפילו כשהוא אוכל בבית חבירו
18 ואין המת מוטל לפניו, שלא חילקה הברייתא בין מוטל לפניו לשאינו
19 מוטל לפניו, וקשה, שהלא במשנתנו שנינו שאינו פטור אלא כשמתו
20 מוטל לפניו.

21 מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, אכן, כדברי משנתנו, אין לפטור את
22 האונן מכל המצוות אלא אך כאשר מתו מוטל לפניו, ועל כן אף את
23 הנאמר בברייתא שהאונן פטור מכל המצוות תרנמא אמתור פניו
24 ואוכל - תעמיד שנאמר כן בהמשך לדין האמור קודם לכן שמי שאין
25 לו בית אחר או בית חבירו אוכל בפני המת ומחזיר פניו, ועל כך
26 ממשיכה הברייתא 'אינו אוכל בשר וכו' ואינו מברך וכו' ופטור
27 מקריאת שמע וכו' ומכל מצוות האמורות בתורה, ואין זה דין בפני
28 עצמו אלא הכל עוסק במי שמתו לפניו, אבל הנמצא בבית אחר חייב
29 בכל המצוות כפי ששמעו במשנתנו.

30 תירוצ נוסף: רב אשי אמר, לעולם מה ששנינו בברייתא שהאונן
31 פטור מכל המצוות היינו אפילו אם הוא נמצא בבית אחר, וגם
32 משנתנו סוברת כן, ומה ששנינו במשנה 'מי שמתו מוטל לפניו פטור
33 מקריאת שמע וכו' ומכל מצוות האמורות בתורה, ששמעו שאינו
34 פטור אלא כשמתו לפניו, יש לפרש שאין הכוונה שמתו לפניו ממש,
35 ודי שמוטל עליו לקבורו, שביין שמוטל עליו לקבורו, כמוטל לפניו
36 דמי' - [נחשב], שנאמר בענין מיתת שרה אמנו (בראשית כג א) 'ויקם
37 אברהם מעל פני מתו', ונאמר בפסוק שלאחריו (שם כג ד) 'ואברהם
38 מתי מלפני', והרי באותה שעה כבר לא היה מתו לפניו ואף על פי
39 כן אמר שהוא מבקש לקבורה 'מלפניו', והרי זה כאמור, שכל זמן
40 שמוטל עליו לקבורו, כמוטל לפניו דמי.

41 הגמרא מבארת מי הם הפטורים ממצוות מחמת המת. שנינו במשנה
42 שמי שמתו מוטל לפניו פטור מכל המצוות. מדייקת הגמרא: משמע
43 שדוקא אם הוא מתו, כלומר שהמת הוא קרובו, אין - אכן הוא
44 פטור מכל המצוות, אבל אדם אחר שאין המת קרובו, אף שהוא
45 עוסק בו בכך שהוא משמר מפני העכברים, לא פטור. מקשה
46 הגמרא: והתניא - והרי שנינו בברייתא, המשמר את המת, אף על
47 פי שאינו מתו, היינו שאינו קרובו, פטור מקריאת שמע וזמן
48 התפלה וזמן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה, מפני שהוא
49 עוסק במצוה, והעוסק במצוה פטור משאר המצוות, הרי שאף אדם
50 אחר שאינו קרובו של המת פטור מכל המצוות, ושלא כפי ששמעו
51 במשנתנו שאינו פטור אלא אם המת הוא קרובו. מתרצת הגמרא:
52 המשמר פטור מכל המצוות אף על פי שאינו מתו, ובאופן זה
53 דיברה הברייתא, ואם הוא מתו, הרי הוא פטור אף על פי שאינו
54 משמר, ובאופן זה דיברה המשנה.

55 מקשה הגמרא: משמע מהמשנה ומהברייתא שאם הוא מתו,
56 ומשמר - [או שהוא משמר] אין - אכן הוא פטור, אבל המהלך
57 בבית הקברות, לא פטור. והתניא - והרי שנינו בברייתא, לא יהלך
58 אדם בבית הקברות ובאותה עת תפילין בראשו וספר תורה - או

59 ספר תורה] בורעו וקורא, משום שהוא לועג בכך למתים שאינם
60 יכולים לקיים מצוות, ואם עושה כן, עובר משום 'לועג לרש חרף
61 עשהו' (משלי יז ה), ופירושו שהלועג לרש, הוא המת, הרי הוא מחרף
62 את מי שעשאו, הוא הקדוש ברוך הוא. הרי שאף ההולך בבית
63 הקברות פטור מן התפילין.

64 מתרצת הגמרא: הנה - שם מה ששנינו לגבי המהלך בבית הקברות
65 שהוא פטור מן התפילין, דווקא בתוך ארבע אמות] של המת הוא
66 האסור בתפילין, אבל חוץ לארבע אמות חייב, ואמר מר - שאמר
67 רבי אליעזר בן יעקב (סוטה מג), מת תופס ארבע אמות לקריאת
68 שמע, שאסור לקרוא קריאת שמע בתוך ארבע אמות שלו משום
69 לועג לרש, והוא הדין בתוך ארבע אמות לקבר, אבל הקא - כאן
70 שמתו מוטל לפניו או שהוא משמר את המת, חוץ לארבע אמות נמי
71 - [גם] פטור מכל המצוות, משום שהוא עוסק במצוה.

72 הגמרא שבה לבאר את הברייתא: נפא - נשוב לעצם דברי הברייתא
73 שהובאה לעיל ונבארם, המשמר את המת, אף על פי שאינו מתו,
74 פטור מקריאת שמע וזמן התפלה וזמן התפילין, ומכל מצות
75 האמורות בתורה מפני שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. היו שנים
76 משמרים, זה משמר, וזה [חבירו] הולך וקורא קריאת שמע ומתפלל
77 שלא בפני המת, ואחר כך זה שקרא משמר, וזה ששמר הולך וקורא
78 ומתפלל שלא בפני המת. בן עזאי אומר, אם היו פאים בספינה עם
79 המת, מניחו בזוית זו, ומתפללין שניהם בזוית אחרת.

80 שואלת הגמרא: מאי בינייהו - מהו ההבדל בין תנא קמא לבן עזאי.
81 משיבה הגמרא: אמר רבינא, הנידון אם חוששין לעכברים בספינה
82 איבא בינייהו - [זהו ההבדל ביניהם], מר - תנא קמא סבר, חיישין
83 - אף בספינה חוששים שמה יש בה עכברים, ולכן אי אפשר ששניהם
84 יקראו ויתפללו כאחד, אלא האחד ישמור את המת מהם וחבירו
85 יקרא ויתפלל, ומר - בן עזאי סבר, לא חיישין - אין חוששים
86 לעכברים בספינה, ולכן יכולים שניהם להניחו וללכת יחד לקרא
87 ולהתפלל.

88 הגמרא מבארת דינים שונים בכבוד המת: תנו רבנן בברייתא,
89 המוליך עצמות של מת ממקום למקום, הרי זה לא יתנם בדםספא
90 - [בשק של עור] ויתנם על גבי חמור וירבב עליהם, מפני שבבן
91 הוא נוהג בהם מנהג ביוזן, ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני
92 לסטים, והוא צריך לרכוב על הסוס ולרוץ כדי לברוח מהם, מותר.
93 ויברך שאמר בעצמות, כך אמרו בספר תורה.

94 הגמרא מבארת את הסיפא של הברייתא. שואלת הגמרא: אהייא -
95 על איזו הלכה נאמר 'כדרך שאמרו בעצמות כך אמרו בספר תורה',
96 אילימא ארישא - אם נאמר שנאמר כן על ההלכה שברישא, שאין
97 לרכוב על גבי עצמות, ובאה הברייתא לומר שכמו כן אסור להניח
98 ספר תורה על החמור ולרכוב עליו, פשיטא, מי נרע - [וכי גרוע] ספר
99 תורה מעצמות, ולא היתה הברייתא צריכה להשמיענו דין זה.
100 משיבה הגמרא: אלא ודאי נאמר זאת אסיפא - על ההלכה האמורה
101 בסיפא, שאם היה צריך לברוח מפני הנכרים או מפני הליסטים יכול
102 הוא לרכוב על גבי עצמות, ובאה הברייתא לומר שכמו כן מותר
103 באופן זה לרכוב על גבי ספר תורה.

104 דין נוסף: אמר רחבה אמר רב יהודה, כל הרוואה את המת עובר
105 ואינו מלואו לפחות בשיעור של ארבע אמות, עובר משום 'לועג
106 לרש חרף עשהו' (משלי יז ה), ואם הלואה - [ליהוה] מה שכתב, אמר רב
107 אסי, עליו הכתוב אומר (שם טו ט) 'מלוא ה' חונן דל וגמלו יושלם לו',
108 ודורשים את הכתוב כאילו נאמר 'מלוא', כלומר מלוא את ה' מי
109 שחונן את הדל, שהמלוא את המת שהוא דל ובכך הוא עושה עמו
110 חסד, נחשב כאילו הוא מלוא את ה', וה' ישיב לו גמולו. וכן נאמר
111 (שם די לא) 'לעשך דל חרף ועשהו ומכבדו חונן אביו', שהמכבד את ה'
112 הוא מי שחונן את האביון.

113 הגמרא מביאה נידון אם המתים יודעים מהנעשה בין החיים: רבי
114 חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואולי - [היו הולכים] בבית הקברות,
115 היה קשריא תכלתא דרבי יונתן - והיו נגרות ציציותיו של רבי
116 יונתן על גבי הקברים בדרך הילוכו. אמר ליה רבי חייא לרבי יונתן,

והתניא פטור מתקיעת שופר אית לך למימר בחול ולא ב"ש בתמיה ומשני א"ר חנינא שהוא זקוק להכין לו ארון ותכריכין כדתנן (שבת קנא). מחשיכין על התחום להביא לו ארון ותכריכין כמו שהוא נושא משאו דמי אלמא משמע דבשבתות וי"ט אינו רשאי לברך ולהתפלל וטרוד להחשיך לו על התחום להביא ארון ותכריכין וקשיא מסיפא דקתני בשבת

מברכין עליו ומזמנין עליו וכן תניא נמי בירושלמי בד"א בחול אבל בשבת מיסב ואוכל ומברך ועונים אחריי אמן. ואומר הרי"י דפליגי אהודי רישא וסיפא בירושלמי. ורבי נתנאל היה אומר אומר דאפשר לישבו דודאי אם דעתו להחשיך על התחום או יש לנו לומר דטרוד להחשיך ואינו רשאי לברך אבל בספא מירי בשאין דעתו להחשיך על התחום ומיהו האי טעמא לא שייך לטעמא דמשום כבודו. ומן הירושלמי דמשני דפטור מנטיילת לולב דמיייר בחול המועד דטרוד לישא משאו למדנו שחבול המועד שייך אנינות כשמתו מוטל לפניו ויכין דכשמוטל לפניו שייך אנינות כי מוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי וכן איפכא מי שמתו מוטל לפניו ואין עליו לקבורו אינו נהוג אנינות וכן משמע בירושלמי נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתפים כנמסר לרבים ועל כרחך נמסר לרבים ר"ל אפי' לפניו דאי שלא לפניו תיפוק ליה שמיך חל עליו אבלות משיצא מפתח ביתו ויכין דלא עליה אנינות א"כ אדם שאינו יכול לקבור מתו כגון אדם שמת בבית האסורים ואין המושל מניחו לקבורו נראה שאין חייב להגות בו אנינות שהרי אין זה מוטל עליו לקבור מפני שאינו יכול לפדותו ולהוציאו לקבור כדתניא במסכת שמחות (פ"ב) נתיאשו בעליו מלקבורו מתאבלין עליו ופסקי מנייה תורת אנינות מיהו באותו שתפסו מושל גם אבלות אינו חייב דלא דמי לנתיאשו מלקבורו ששם אינו קוברו תו אבל הכא עדיין הוא מצפה אם יוכל לעשות פשרה עם המושל להניחו לקבורו וכן מעשה דר' אליעזר ב"ר ש' בבבא מציעא (ד' פד) דפסק מצות אנינות ומעשה שמתה אחותו של ר"ת בשבת והודיעו לו במרצאי שבת בעיר אחרת ואכל בשר ושתה יין ואמר כיון שיש לה בעל שחייב בקבורתה אינו אסור בבשר ויין ואפשר שגם ר"ת אם היה בעיר עצמו היה מיקל מאותו הטעם: **וספר** תורה בורעו וקורא. והוא הדין דעל פה אסור לקרות: **וירכב** עליהם. אבל אי מפשילן לאחוריו על החמור שפיר דמי וכן בס"ת ואפילו אם בדעתך לאסור ס"ת אבל בנביאים ובכתובים שפיר דמי מדנקט ס"ת ולא מסתבר לומר משום

ואין מברכין עליו. אין צריך שיברכו לו אחרים בברכת הלחם: ואין מזמנין עליו. אין מצטרף עם שלשה לזימון: תשמיש המטה איכא בינייהו. לר"ש חייב אבל בעונה בשבת: קתני מיהת פטור מק"ש ומכל ברכות. ואפילו כשהוא אוכל בבית חברה: תרנמא. להא דתני פטור אמי שאין לו בית אחר דקאמר מחזור פניו ואוכל: רב אשי אמר. לעולם אבולא

ומתניתין נמי אפילו בבית אחר נמי פטור ליה דכל שמוטל עליו לקבורו קרי מוטל לפניו: ויקם אברהם וגו' וכתב ואקברה ויתם מלפני. וההיא שעתא לאו לפניו הוה: משמרו. אדם אחר שאינו קרובו אלא משמרו: תופס ד' אמות לק"ש. שאסור לקרות בתוך ארבע אמות שלו משום לרש: חוששין לעכברים. תנא קמא חייש לעכברים אפי' בספינה: דסקיא. מרצף גדול של עור: ואם היה מתירא. וצריך לרכוב על הסוס ולרוץ: אלא אסיפא. אם היה מתירא רוכב: מלוה ה' חונן דל. קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ואין לך דל מן המת והמלוה אותו כאלו מלוה את המקום: דליית. הנביא: לא שנית. לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתתבונן בו: אלו צדיקים. ומאי יודעים שימותו נותנים אל לבם יום המיתה ומוטשים ידיהם מן העבירה ורשעים אינם יודעים מאומה שעושים עצמם כאינם יודעים וחוטאים: הוא הכה. השפיל את השנים של דורות משני מקדשים שלא היה בהם כמות: אריאל. זה בית המקדש שנאמר הוי אריאל אריאל קרית זבה דוד (שעיהו כט): מואב. על שם שבנאו דוד דאתי מרות המואביה: גויי

ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה. היו שנים, זה משמרו וזה קורא, וזה משמרו וזה קורא. בן עזאי אומר: היו באים בספינה, מניחו בנזית זו, ומתפללין שניהם בנזית אחרת. מאי בינייהו? אמר רבינא: חוששין לעכברים איכא בינייהו. מר סבר חיישין, ומר סבר לא חיישין: תנו רבנן: המוליד עצמות מקום למקום, הרי זה לא יתנם בדרסקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם, מפני שגזרו בהם מנהג ביוון: ואם היה מתירא מפני גזים ומפני לסטים, מותר. וכדרך שאמרו בעצמות, כך אמרו בספר תורה. אהיאי? אילימא ארישא, פשיטא! מי גרע ספר תורה מעצמות? אלא אסיפא: אמר רבקה, אמר רב יהודה: כל הרוצה הפת ואינו מלוהו, עובר משום "לועג לרש חרף עושהו". ואם הלוחו, מה שכוון? אמר רב אשי: עליו הכתוב אומר, "מלוה ה' חונן דל", "ומכבדו חונן אביו": רבי תיאי ורבי יונתן הוו שקלי ואולי בבית הקברות, הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן, אמר ליה רבי תיאי: דלייה, כדי שלא יאמרו, למחר באין אצלנו, ועכשיו מתרפין אותנו. אמר ליה: ומי ידעי פולי האי? והא פתיה, "והמתים אינם יודעים שומיהו"! אמר ליה: אם קרית, לא שנית! אם שנית, לא שלשת! אם שלשת, לא פירשו לך! "פי החיים יודעים שומיהו", אלו צדיקים, שפמיתתן נקראו חיים, שנאמר: "ובניהו בן יהודה בן אש חי, רב פעלים, מקבצאל, הוא הפה את שני אריאל מואב, והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלל".

שירותא דגוים ולסטים דהא פשיטא דמותר דלמה יהיה אסור ועוד דבהדיא אמר בירושלמי דסקיא מלאה ספרים או שהיו בה עצמות של למה היה מפשילן לאחוריו ורכב עליה: אסיפא משום לסטים מותר לרכוב עליהם. וה"ה לאחוריו מותר אפילו בלא לסטים: **למחר** באין אצלנו ועכשיו מתרפין אותנו. ותימה הוא אמר' ב' התכלת (מנחות דף מא). ההיא שעתא דאי רמינן ליה פ' נותנין ציצית בטליתותיהן משום לועג לרש וי"ל דה"פ הכא דמביישין אותם במה שהחיים מצווים והמתים אינם מצווים וגדול המצווה וכו' והדיא והתכלת היינו דרמו חוטים למתים ועכשיו אנו מסלקין אותן ומאי שנא אומר ר"ת דוקא הם שהיו רגילים כולם בחייהם ללבוש טלית בד' כנפות וללבוש ציצית וגם לכל העוסקים בהם יש להם ציצית והוה לועג לרש אם לא היה להם ציצית או משום דכתיב לדורתם לדור תם אבל אנו שגם בחינינו אין מנהיגנו ללבוש תמיד ציצית אי הוי רמינן להו הוי כמו לועג לרש וכו' נשים לאותם שהיה להם בחייהם אי"כ יהיה לועג לרש לאחרים ועוד אר"ת ששמע מאנשי לות"ר דמסירים הציצית דציצית עולה למנן תרי"ג עם ח' חוטין וחמשה קשרים ואם לובש ציצית נראה כאילו קיים כל התורה ומיחוי כשיקרא וזה לא נהירא דגם חיים עתה למה לובשים הלא לא קיימו כל התורה כולה ומיהו י"ל דאנו סומכים על מסכת שמחות (פ"ב) שצוה אבא שאול לבניו הטילו תכלת מאפיליוני ואע"פ שהגמרא חולק עליו יש דברים שאנו מניחין הגמרא שלנו ואנו עושין כספרים ההיצוניים כמו מחוון ישעיה כפסיקתא וכמו ויחל שיש בגמרא (מגילה דף לא). דבתענית קורין ברכות וקללות ובמסכת סופרים (פ"ז) מפרש ויחל והריצב"א היה רגיל שלא להסיר מן הכנף אלא לקשרם ולהדקם בתוך הכנף לאפוקי נפשיה מפלוגתא: אם הם חייבין בציצית יש להם ציצית ואם לאו הרי הם מכוסין: **שני** אריאל מואב. על שם דוד ושלמה שבנו את הבית ובאו מרות המואביה:

גויזי דברדא. חתיכות של ברד וזקרה שקורין גלאנצ'א בלע"ז והיינו ביום השלג ונחת וטבל לקריו. כדי לעסוק בתורה; דתנא סיפרא דבי רב. תורת כהנים: חלל רשע. על צדיקוהו הוא אומר ועדיין בימי יחזקאל חי היה וקורוהו חלל: לקריאתא. להתעסק בעבודת אהותם: אייךר תלמודייהו. אשתכח תלמודם מגרסתם. אייךר הוכבר עליהם מחמת שכחה: צערא דידהו. צער גופם ממש כגון עקיצת הרימה: שתי רוחות. של שתי ילדות מתות: ונשמע. ונרע מה גורו היום פורענות בעולם שהעולם נדון ב"ה: הפרגוד. מחיצה המבדלת בין מקום השכינה: ברכיעה ראשונה. יורה שלש רביעיות הן בכירה שניה ושלישית ראשונה ב"ז במרחשון שניה בב"ג שלישית בר"ח כסליו: ברד

מלכה אותה. שעתיד ברד ליפול סמוך לרביעה ראשונה ומה שנורע כבר הוקשה והברד שוברו והנורע בשניה עדיין רך הוא ואינו נשבר בשביל הברד כענין שנאמר והפשתה והשעורה נכתה והחטה והכוסמת לא נכו (שמות ט): שרפון. מלכה הרך ואינו משדף הקשה: אלמא ידעי. דברים האמורים בין החיים: להצר מות. לבית הקברות: בצנורא דרשא.

בחור מפתן הבית שהדלת סובב אותה: מסרפא. מסרס של: גובתא. קנה ובשביל שמתה ילדה אמרה כן לעגמת נפש: בהרי פלגיתא דאתיא למחר. לקבורה: אלמא ידעי. מה שעושין שידעה זו שזו גוססת ונטויה למות: דלמא דומה. מלאך שהוא ממונה על המתים קדים ומכריז להו עכשיו יבא פלוני אבל שאר דברי החיים אינם יודעים: בעינא אבא. מבקש אני את אבא כך היה שמו: א"ל. המתים נגלו לו כאילו הם חוץ מקבריהם ויושבים בעגולה: חויה. שמואל ללוי חברו שהיה יושב חוץ לשיבה של שאר מתים: כל כי הנך שני. מספר השנים שלא נכנסת בישיבתו של רבי אפס במסכת כתובות בפרק הנושא את האשה (דף קנ): חויה. שמואל לאבדו דקא בני חויה: דלעגל אתיה. במהרה תקבר: באמתא דרחיא. כל בנין מושב הרחיים קרוי אמת הרחיים: אלמא ידעי. מי חשוב בין החיים: זאת הארין. במיתת משה כתיב:

וְאִי בָּעִית אִימָא מִהָבָא: "על פי שנים עדים או (על פי) שלשה עדים יומת המת", חי הוא, אלא המת מעיקרא: בני ר' חייא נפוק לקרייתא, אייךר להו תלמודייהו, הוּ קא מצערי לאדפריה, אמר ליה חר לחבריה: ידע אבון בהאי צערא. אמר ליה אידיך: מנא ידע? והא כתיב, "כברו בניו ולא ידע" אמר ליה אידיך: ולא ידע? והא כתיב, "אך בשרו עליו יכאב, ונפשו עליו תאבל", ואמר רבי יצחק: קשה רמה למת כמחט בכשר החי! אמרי, בצערא דידהו ידעי, בצערא דאחרינא לא ידעי. ולא? והתניא, מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ראש השנה בשני בצורת, והקניטוהו אשתו, והלך ולן בבית הקברות, ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו. אמרה חדא לחברתה: חברתי, בואי ונשויט בעולם, ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם. אמרה לה חברתה: איני יכולה, שאני קבורה במחצלת של קנים; אלא לכי את, ומה שאת שומעת אמרי לך. הלכה היא ושמטה וכאה, ואמרה לה חברתה: מה שמעת מאחורי הפרגוד? אמרה לה: שמעתי, שכל הזרע ברכיעה ראשונה – ברד מלכה אותו. הלך הוא וזרע ברכיעה שניה. של כל העולם כולו לקה, שולו לא לקה. לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות, ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו. אמרה חדא לחברתה: בואי ונשויט בעולם, ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם. אמרה לה: חברתי, לא כך אמרתי לך, איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים? אלא לכי את, ומה שאת שומעת בואי ואמרי לך. הלכה ושמטה וכאה, ואמרה לה חברתה: חברתי, מה שמעת מאחורי הפרגוד? אמרה לה: שמעתי, שכל הזרע ברכיעה שניה – שדפון מלכה אותו. הלך וזרע ברכיעה ראשונה. של כל העולם כולו נשדף, ושולו לא נשדף. אמרה לו אשתו: מפני מה אשתך של כל העולם כולו לקה ושולך לא לקה, ועכשיו של כל העולם כולו נשדף ושולך לא נשדף? סח לה כל הדברים הללו. אמרו: לא היו ימים מועטים, עד שנפלה קטטה בין אשתו של אותו חסיד ובין אמה של אותה ריבה, אמרה לה: לכי ואראך בתוך, שהיא קבורה במחצלת של קנים. לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות, ושמע אותן רוחות שמספרות זו עם זו. אמרה לה: חברתי, בואי ונשויט בעולם, ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם. אמרה לה: חברתי, הניחני. דברים שביני לבינך כבר נשמעו בין החיים. אלמא, ידעי. דילמא איניש אחרינא שכיב ואויל ואמר להו. תא שמע, דזעירי הוה מפקיד וזוי גבי אושפוזיתיה, עד דאתי ואויל לבי רב שכיבה, אול בתרה לחצר מות, אמר לה: וזוי היכא? אמרה ליה: זיל שקלינהו מתותי בצנורא דרשא ברוך פלן, ואימא לה לאימא תשדר לי מסרפא וגובתאי דכוחלא בהרי פלגיתא דאתיא למחר. אלמא, ידעי. [דילמא] דימה קדים ומכריו להו. תא שמע, דאבוה דשמואל הוּ קא מפקדי גביה וזוי דיתמי, כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה, הוּ קא קרו ליה בר אביל וזוי דיתמי. אול אבתריה לחצר מות, אמר להו: בעינא אבא! אמרו ליה: אבא טובא איכא הכא. אמר להו: בעינא אבא בר אבא! אמרו ליה: אבא בר אבא נמי טובא איכא הכא. אמר להו: בעינא אבא בר אבא אבוה דשמואל היכא? אמרו ליה: סליק למתיבתא דרקינא. אדהכי חויה ללוי דיתבי אבראי, אמר ליה: אמאי יתבת אבראי? מאי טעמא לא סלקת? אמר ליה: דאמרי לי, כל כי הנך שני דלא סליקת למתיבתא דרבי אפס ואחלישתיה לדעתיה לא מעילינן לך למתיבתא דרקינא. אדהכי והכי אתא אבוה, חויה דהוה קא כבי ואחיד, אמר ליה: מאי טעמא קא כבית? אמר ליה: דלעגל קא אתית. מאי טעמא אחיבת? דחשיבת בהאי עולמא טובא. אמר ליה: אי חשיבנא, נעיליהו ללוי, ועיליהו ללוי. אמר ליה: וזוי דיתמי היכא? אמר ליה: זיל שקלינהו באמתא דרחיא, עילאי ותתאי דידן, ומיצעי דיתמי. אמר ליה: מאי טעמא עבדת הכי? אמר ליה: אי גנובי גנבי, מננבו מדידן; אי אכלה ארעא, אכלה מדידן. אלמא ידעי. דילמא שאני שמואל בין דחשיב, קדמי ומכריו פנו מקום. ואף ר' יונתן הדר ביה, דאמר רבי שמואל בר נחמני, אמר ר' יונתן, מנין למתים שמספרים זה עם זה? שנאמר: "ויאמר ה' אלי, זאת הארץ אשר נשבעתי לאבותיך ליתחך וליעקב לאמר." מאי "לאמר"? אמר הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמור להם לאברהם ליתחך וליעקב, שבועה שנשבעתי להם, כבר קיימתיה לכוניכם.

וְיֵשׁ לְשֹׁאֵל, מִדֵּי כּוּנֵת הַפֶּסֶק שֶׁבִּנְיָהּ הוּא 'בֵּן אִישׁ חַי', שֶׁשֶּׁמֶשׁ
שְׁנֹלֵד לְאִדָּם חַי, אִשּׁוֹ בּוֹלֵי עֲלָמָא בְּנֵי מְתֵי נִינְהוּ – וְכִי כָל הָעוֹלָם
בְּנֵי מֵתִים הֵם. אֲלָא כִּךְ פִּירוּשׁוֹ, 'בֵּן אִישׁ חַי', בְּנוֹ שֶׁל יְהוּדֵי עַל שֶׁאֵפִילוּ
בְּמִיתָתוֹ הֵיחָךְ קָרוּי חַי, וְהֵינּוּ לִפִּי שְׂהִידָה צָדִיק גָּמּוּר, וְצָדִיקִים בְּמִיתָתָם
קָרוּיִם חַיִּים.
הַגְמָרָא דּוֹרֶשֶׁת אֶת הַמִּשְׁךְ הַפֶּסֶק: 'רַב פְּעָלִים מִקְּבָצָא', הֵינּוּ
שְׂרִיבָה וְקִבְצֵי פְעָלִים לְתוֹרָה – שֶׁהִרְבֵּה וְאִסָּף לומדי תורה. 'וְהוּא
הִכָּה אֶת שְׁנֵי אֲרִיאֵל מוֹאֵב' – נִיצַח וְהִתְגַּבֵּר עַל תְּקוּפַת שְׁנֵי בְתֵי
הַמִּקְדָּשׁ הַמְּכוּנִים 'אֲרִיאֵל מוֹאֵב', כְּלוּמָר, שֶׁלֹּא הֵנִיחַ צָדִיק בְּמוֹתוֹ
לֹא בְּמִקְדָּשׁ רָאשׁוֹן וְלֹא בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי. 'וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאֲרִי
בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשֶּׁלֶג', אִיכָא דְאָמְרֵי – יֵשׁ שְׁאִמְרוּ שֶׁהַכּוּנָה הִיא
דְּתֵבֶר גְּזוּי דְּכִרְדָּא וְנִתְּתָ וְטַבֵּל – שֶׁשָּׁבַר חֲתִיכוֹת שֶׁל קֶרֶחַ שֶׁעַל פְּנֵי
הַמַּיִם, וְיָרַד וְטַבֵּל בָּהֶם לִקְרוֹי כְּדֵי לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה. וְאִיכָא דְאָמְרֵי – וְיֵשׁ
שְׁאִמְרוּ שֶׁהַכּוּנָה הִיא דְּתֵנָא סִיפְרָא דְּבֵי רַב בְּיוֹמָא דְּסִיתָנָא –
שֶׁשָּׁנָה אֶת כָּל סֵפֶר תּוֹרַת כְּהֻנֵּים בְּיוֹם אֶחָד מִיָּמֹת הַחוּרָף [וְשֶׁהֵם יָמִים
קָצְרִים].
הַמִּשְׁךְ דְּבְרֵי רַבִּי חֵיִיא בְּבִיאוֹר הַפֶּסֶק שֶׁהִבְאֵנוּ לַעֲלוֹ: וְזֵה שְׁאִמְרָא
'הַמֵּתִים אֵינֵם יוֹדְעִים מֵאֻמָּה', אֵלּוּ הָרָשָׁעִים שֶׁבְּחִייתָן קָרוּיִן
מֵתִים, וְאֵינֵם יוֹדְעִים מֵאֻמָּה, הֵינּוּ שֶׁהֵם עוֹשִׂים אֶת עֲצָמָם כְּאִילוֹ
אֵינֵם יוֹדְעִים מִיּוֹם הַמִּיתָה וְחוּטֵאִים. וְהִרְאִיָּה שֶׁהִרְשָׁעִים נִקְרָאִים
מֵתִים גַּם בְּחִייתָם, שֶׁנֶּאֱמַר בְּנִבְאָת יִשְׁחָקָאֵל עַל צִדְקִידוֹ (יחזקאל כ א)
'וְאֵתָה חָלַל רִשְׁעִי נִשְׂאִי וְיִשְׂרָאֵל', וְאֵף שֶׁהִתְנַבֵּא עַל צִדְקִידוֹ בַּעֲדוֹ
בְּחִיִּים קָרָא 'חָלַל' – [וְמֵת]. וְהֵינּוּ לִפִּי שֶׁהִרְשָׁעִים בְּחִייתָם קָרוּיִים
מֵתִים. וְאִי בְּעִית אֵיכָא – וְאֵם תִּרְצֶה תוֹכִיחַ שֶׁנִּקְרָאִים מֵתִים גַּם
בְּחִייתָם, מִהִכָּא – מִפֶּסֶק זֶה, שְׁאִמְרָא (דְּבִרִּים י ז) 'עַל פִּי שְׁנֵים עָרִים
אוֹ (עַל פִּי) שְׁלֹשָׁה עָרִים יוֹמֵת הַמֵּת', וּמִדּוּעַ נֶאֱמַר יוֹמֵת 'הַמֵּת', הִרִי
עֵתָה עֵדִינִי חַי הוּא, אֲלָא יוֹמֵת הַמֵּת מַעֲיָקָא – זֶה שְׂהִידָה מֵת כִּבֵּר
מִתְחִילָה, כְּלוּמָר, כִּיּוֹן שֶׁהוּא רָשָׁע הִרִי הוּא כִּבֵּר חֲשׁוֹב כִּמְתָה.
הַגְמָרָא מְבִיאָה שְׁגֵם בְּנֵי רַבִּי חֵיִיא נִחְלָקוּ אִם הַמֵּתִים יוֹדְעִים מִהֲנַעֲשֶׂה
בֵּין הַחַיִּים: בְּנֵי רַבִּי חֵיִיא נִפְוֵק לְקִרְיָתָא – יֵצְאוּ לִכְפָּרִים מִהֲנַעֲשֶׂה
בְּשִׁדּוּתֵיהֶם, אֵיכָּךְ לֵהוּ תִּלְמוּדֵיהֶם – שֶׁנִּכְבַּח מֵהֶם תְּלִמְדָם, הוּוּ קָא
מַצְעִיר לְאִדְבָּרֵיהֶם – הוּוּ מַצְעִירִים אֶת עֲצָמָם הַיּוֹכֵר בּוֹ. אֲמַר לִיה חַד
מִבְּנֵי רַבִּי חֵיִיא לְחִבְרִיָּה – [לֵאחֲזוֹ], יָדַע אֲבָנָן בְּהָא צִצְרָא – הָאֵם יוֹדַע
עֵתָה אֲבִינוּ בַּצֵּר זֶה שֵׁשׁ לֵנָּה. אֲמַר לִיה אֵיךְ – הִשְׁבִּי לּוֹ הָאֲחֵר,
מִנָּא יָדַע – מִדִּיכֵן יָדַע, וְהָא בְּתִיב – [וְהִרִי נֶאֱמַר] (אֵיבִי י ד כ א) 'בְּכִבְדוֹ
בְּנֵי וְלֹא יָדַע', שְׁגֵם אִם יִהְיֶה בְּנֵי שֶׁל הַמֵּת מִכּוּבָדִים, לֹא יָדַע מִכֵּךְ,
מִשֶּׁמֶע שֶׁאֵין הַמֵּתִים יוֹדְעִים מִהֲנַעֲשֶׂה בֵּין הַחַיִּים. אֲמַר לִיה אֵיךְ –
הִשְׁבִּיב הָאֲחֵר [וְהֵינּוּ הָאֵחָ הָרָאשׁוֹן], וְהָאֵם אֲכַן לֹא יָדַע בַּצֵּרָה,
וְהָא בְּתִיב – וְהִרִי נֶאֱמַר עַל הַמֵּת (שם י ד כ ב) 'אֵךְ בְּשִׁרְוֹ עָלָיו וְכִאֵב
וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאבֵּל', וְאֲמַר רַבִּי יִצְחָק בְּבִיאוֹר פֶּסֶק זֶה, קִשָּׁה רָמָה
[וְתוֹלַעַת הָאוֹכֵלֶת בְּבִשָּׁר] לִמֵּת בְּמִתָּה הַדּוֹקֶרֶת בְּבִשָּׁר הָחַי, שִׁמְתָה
חַד בַּנַּעֲשֶׂה בְּגוֹפָה, מִשֶּׁמֶע שֶׁהִמֵּת יוֹדַע מִה נַּעֲשֶׂה בַּעֲלָם. אֲמַרִי –
אִם בְּנֵי הַיִּשְׁבִּיב לְדוֹרוֹת רֵאשִׁי, הוּוּ מַצְעִיר יָדֵיהֶם יָדַעִי – בַּצֵּר גּוֹפֵם,
כְּגוֹן עֲקִיצַת הַרִימָה, יוֹדְעִים הַמֵּתִים, אֲבָל בַּצֵּרָא דְאִתְרִינָא לֹא יָדַעִי
– בַּצֵּעֶרֶם שֶׁל אַחֲרִים אֵינֵם יוֹדְעִים.
הַגְמָרָא מְמַשִּׁכָּה לַעֲסוֹק בְּנִידוֹן הָאֵם הַמֵּתִים יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה בֵּין
הַחַיִּים, וְדָנָה בְּכִמְהָ רֵאשִׁית שְׁמוֹן נִרְאָה שֶׁהֵם יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְלֹא יוֹדְעִים הַמֵּתִים מִה נַּעֲשֶׂה בֵּין הַחַיִּים, וְהִתְנִיָּה
בְּבִרְיָתָא, מַעֲשֶׂה בְּחִסְדִּי אֶחָד שֶׁנֶּתַן דִּינָר לְעִנִּי בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה
בְּשָׁנִי בְּצוּרָת – [שְׁנֵים שְׁלֹשָׁה יָרִידוּ בְּהֵן גִּשְׁמִים וְהִתְבּוֹאֵה וְהַמּוֹזֵן בִּיּוֹקָר],
וְהִתְנִיָּה [וְהִכְעִיסָתוֹ וְצִיעֵרָתוֹ] אִשְׁתּוֹ עַל כֵּךְ, שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ לִתֵּת
לְעִנִּי סָכוּם כּוֹזָה בְּשֵׁנִים קִשּׁוֹת כֹּאֵל, וְהִלָּךְ מִבֵּיתוֹ מִפְּנֵי כֵךְ, וְלֵן בְּבֵית
הַקְּבָרוֹת, וְשָׁמַע שְׁתֵּי רוּחוֹת שֶׁל שְׁתֵּי לְדוֹת מִתּוֹת שְׁמִסְפָּרוֹת זֶה לוֹ
[וְשִׁמְדוּבוֹת יְחִיד]. אֲמַרָה תָּדָא – [אֲחֵת] לְחִבְרָתָה, חִבְרָתִי, בּוֹאִי
וְנִשְׁמָט בְּעוֹלָם וְנִשְׁמָע מֵאֲחֻרֵי הַפְּרָגוֹד [וְהַמְחִיצָה שְׁבִין הַשְׁכִּינָה
לְצַבָּא מִרוֹם] מִה פּוֹרְעָנוֹת גְּזוֹר הַיּוֹם שִׁדְּיָהָ בָּא לְעוֹלָם. אֲמַרָה לָהּ
חִבְרָתָה, אֵינִי יְכוּלָה לְבּוֹא עִמָּךְ. מִשּׁוֹם שְׁאֵנִי קְבוּרָה בְּמַחְצֵלָת שֶׁל
קִנְיָם, אֲלָא לְבִי אֵתָה, וְזֵה שְׁאֵתָה שׁוֹמַעַת אֲמַרִי לִי. הִלָּכָה הִיא

וְשָׁמַע וְכֵאֵתָה, וְאֲמַרָה לָהּ חִבְרָתָה, חִבְרָתִי, מִה שְׁמַעַת מֵאֲחֻרֵי
הַפְּרָגוֹד. אֲמַרָה לָהּ, שְׁמַעַתִּי שְׁכָל הַזּוֹרַע פְּרִיבֵיעָה רָאשׁוֹנָה – בּוֹמֵן
הַגֶּשֶׁם הָרָאשׁוֹן, בְּרֵד שְׁעִתִּיד לְרֹדֶת מִיד אַחֵר כֵּךְ, מִלָּקָה [וְמִקְלָקָל]
אוֹתָהּ, שֶׁמָּה שֶׁכִּבֵּר נּוֹרַע הִרִי הוּא מִתְקַשֶּׁה וְהִבְרַד שׁוֹבְרוֹ. הִלָּךְ הוּא
וְזֵרַע פְּרִיבֵיעָה שְׁנִיָּה – בּוֹמֵן הַגֶּשֶׁם הַשֵּׁנִי, וְזֵה כֹּאשֶׁר יָרַד הִבְרַד, הַזּוֹרַע
שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלֵי לָקָה, לִפִּי שֶׁכִּבֵּר נִתְקַשֶּׁה וְהִבְרַד שָׁבַר אוֹתוֹ,
וְאִילוֹ הַזּוֹרַע שֶׁלֹּא לָקָה, לִפִּי שְׂהִידָה עֵדִינִי רַךְ. לְשָׁנָה הַאֲחֵרָת הִלָּךְ
שׁוֹב אוֹתוֹ חֲסִיד וְלֵן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְשָׁמַע אוֹתָן שְׁתֵּי רוּחוֹת
שְׁמִסְפָּרוֹת זֶה עִם זֶה. אֲמַרָה תָּדָא – [אֲחֵת] לְחִבְרָתָה, בּוֹאִי וְנִשְׁמָט
בְּעוֹלָם וְנִשְׁמָע מֵאֲחֻרֵי הַפְּרָגוֹד מִה פּוֹרְעָנוֹת בָּא לְעוֹלָם. אֲמַרָה
לָהּ, חִבְרָתִי, לֹא כֵךְ אֲמַרְתִּי לָךְ, אֵינִי יְכוּלָה, שְׁאֵנִי קְבוּרָה
בְּמַחְצֵלָת שֶׁל קִנְיָם, אֲלָא לְבִי אֵתָה, וְזֵה שְׁאֵתָה שׁוֹמַעַת בּוֹאִי וְאֲמַרִי
לִי. הִלָּכָה וְשָׁמַע וְכֵאֵתָה, וְאֲמַרָה לָהּ חִבְרָתָה, חִבְרָתִי, מִה שְׁמַעַת
מֵאֲחֻרֵי הַפְּרָגוֹד. אֲמַרָה לָהּ, שְׁמַעַתִּי שְׁכָל הַזּוֹרַע פְּרִיבֵיעָה שְׁנִיָּה,
שֶׁדְּפִיּוֹן שְׁעִתִּיד לְבּוֹא אַחֲרַי מִכֵּן מִלָּקָה אוֹתָהּ, שֶׁהִשְׁדָּפוֹן מִלָּקָה אֶת
הָרֶךְ שֶׁנּוֹרַע זֶה מִקְרֹב בְּרִיבֵיעָה הַסְּמוּכָה. הִלָּךְ הוּא וְזֵרַע פְּרִיבֵיעָה
רָאשׁוֹנָה, לַעֲוֹמַת שֶׁאֵר הָאֲנָשִׁים שִׁזְרָעוּ בְּרִיבֵיעָה שְׁנִיָּה בִּלְבָב, וְזֵה
כֹּאשֶׁר בָּא הַשְׁדָּפוֹן, הַזּוֹרַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלֵי נִשְׁדָּף, לִפִּי שְׂהִידָה רַךְ,
וְהַזּוֹרַע שֶׁלֹּא נִשְׁדָּף, לִפִּי שֶׁכִּבֵּר נִתְקַשֶּׁה. אֲמַרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי
מִה אֲשֶׁתְּךָ – בִּשְׁנֵה שְׁעִבְרָה הַזּוֹרַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלֵי לָקָה בְּבִרַד
וְהַזּוֹרַע שֶׁלֹּךְ לֹא לָקָה בּוֹ, וְעָבְשִׁיו הַזּוֹרַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלֵי נִשְׁדָּף
וְהַזּוֹרַע שֶׁלֹּךְ לֹא נִשְׁדָּף. סָח לָהּ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ, שֶׁשֶּׁמֶע מֵאֻתּוֹ
שְׁתֵּי רוּחוֹת מִה שֶׁנִּגְזַר לְאוֹתָהּ שֶׁנָּה וְשֶׁעַל פִּי דְּבִרְיָתוֹן זֶרַע וְלֹא נִזּוֹק.
אֲמַרִי – [סִיפְרוֹ שֶׁזֶה הִיָּה הַמִּשְׁךְ הַמַּעֲשֶׂה], לֹא הִיָּי יָמִים מוֹעֲטִים – לֹא
חִלָּף אֲפִילוֹ זְמַן מוֹעֵט, עַד שֶׁנֶּפְשָׁהָ קָמְטָה בֵּין אִשְׁתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חֲסִיד
וְכִיָּן אִמָּה שֶׁל אוֹתָהּ רִיבָה – יִלְדָה שְׁמֹתָה שֶׁשֶּׁמֶע הַחֲסִיד אֶת דְּבִרְיָה
בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְזֵה אֲמַרָה לָהּ אִשְׁתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חֲסִיד לְאוֹתָהּ אִם, לְבִי
וְאִרְאָךְ אֶת בְּתוּךְ שְׁחִיָּא קְבוּרָה בְּמַחְצֵלָת שֶׁל קִנְיָם. לְשָׁנָה הַאֲחֵרָת
שׁוֹב הִלָּךְ אוֹתוֹ חֲסִיד וְלֵן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְשָׁמַע אוֹתָן שְׁתֵּי רוּחוֹת
שְׁמִסְפָּרוֹת זֶה עִם זֶה. אֲמַרָה לָהּ הָאֲחֵת לְחִבְרָתָה, חִבְרָתִי, בּוֹאִי
וְנִשְׁמָט בְּעוֹלָם וְנִשְׁמָע מֵאֲחֻרֵי הַפְּרָגוֹד מִה פּוֹרְעָנוֹת בָּא לְעוֹלָם.
אֲמַרָה לָהּ, חִבְרָתִי, הֵנִיחֵנִי, דְּבָרִים שֶׁדִּיבְרִנוּ בֵּינִי לְבִינְךָ כְּכֵךְ
נִשְׁמָעוּ בֵּין הַחַיִּים.
מִסִּימַת הַגְמָרָא: אֲלָמָא יָדַעִי – מוֹכַח שֶׁהַמֵּתִים יוֹדְעִים מִהֲדַבְּרִים
הַנֶּאֱמָרִים בֵּין הַחַיִּים. דּוּחָה הַגְמָרָא: דִּילָמָא אֵינִישׁ אֲחִירָנָא שְׂכִיב
וְאִוִּיל וְאֲמַר לָהּ – שְׁמָא אִדָּם אַחֵר מֵת, וְסִיפֵר לָהּ מִה שֶׁשֶּׁמֶע בְּחַיּוֹ.
תָּא שְׁמַע רֵאשִׁית אַחֲרָת לִכְךָ שֶׁהַמֵּתִים יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה בֵּין הַחַיִּים,
דְּעִירִי הָיָה מִפְּקִיד וְזוּי גְּבִי אוֹשְׁפּוֹזִיבִיתָה – הִיָּה מִפְּקִיד אֶת מַעוֹתָיו
אֲצֵל בַּעֲלַת הָאֲנָסְנִיא שְׁבָה הַתֶּאֱכָסֵן, עַד דָּאֲתִי וְאִוִּיל לְבִי רַב – עַד
שֶׁהִלָּךְ וְחוֹר מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, שְׂכִיבָה – מִתָּה אוֹתָהּ אִשָּׁה וְלֹא יָדַע הֵיכֵן
הַמַּעוֹת. אוֹל בְּתֵרָה לְחִצְרֵי מוֹת – הִלָּךְ אַחֲרֵיהָ לְבֵית הַקְּבָרוֹת. אֲמַר
לָהּ, וְזוּי הִיכָא – מַעוֹת הֵיכֵן הֵן. אֲמַרָה לִיה, זֵה שְׁקָלְבָנוֹ מִתּוֹתֵי
(ב) צִנּוּרָא דְדִשָּׁא בְּדוּף פֶּלֶן – לֶךְ טוֹל אוֹתוֹן חוֹר פִּתְחָה הַבֵּית
[וְהֵינּוּ הַחוֹר שֶׁצִּיר דֶּלֶת הַבֵּית סוֹבֵב בּוֹ] שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, וְאִיכָא לָהּ
לְאִיכָא – וְעוֹד אֲבָקֶשׁ שֶׁתֹּאמַר לֵאמֹר, שֶׁתִּשְׁדָּךְ לִי מִסְרָקָאִי וְגוֹבְתָאִי
דְּכּוֹחֵלָא בְּהִיר פְּלִנִּיתָא דְאֵתָא לְמָחַר – שֶׁתִּשְׁלַח לִי אֶת הַמִּסְרָק שֶׁלִּי
וְאֵת הַשְּׁפּוֹרֶת שֶׁל הַכּוֹחֵל שֶׁלִּי, עִם פְּלוּנִית הַבֹּאֵה מִחוּר לְקְבוּרָה.
אֲנוּמֶרֶת הַגְמָרָא: אֲלָמָא יָדַעִי – מוֹכַח שֶׁהַמֵּתִים יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה בֵּין
הַחַיִּים, שִׁידְעָה שְׁאוֹתָהּ פְּלוּנִית גּוֹסֶסֶת וְתוֹמוֹת מִחוּר. דּוּחָה הַגְמָרָא:
[דִּילָמָא] דּוּמָה קָרִים וּמְכִרִיו לָהּ – שְׁמָא דּוּמָה, שֶׁהוּא הַמֶּלֶאךָ
הַמְּמוּנָה עַל הַמֵּתִים, מִקְדִּים וּמְכִרִיו לְפָנֵיהֶם כִּי עֵתָה יְבוֹא פְּלוּנִי, וְלִכֵּן
יָדַעָה זֹאת, אֲבָל שֶׁאֵר הַדְּבָרִים הַנַּעֲשִׂים בֵּין הַחַיִּים אִם אֵינֵם יוֹדְעִים.
תָּא שְׁמַע רֵאשִׁית אַחֲרָת שֶׁהַמֵּתִים יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה בֵּין הַחַיִּים,
דְּאֲבוּתָה שְׁמוּאֵל הוּוּ קָא מִפְּקִיד גְּבִיָּה וְזוּי דִּיתָמִי – אֲבִיו שֶׁל שְׁמוּאֵל
הוּוּ מִפְּקִידִים אֲצֵלוּ מַעוֹת שֶׁל יְתוּמִים, כִּי נָח נִפְשִׁיָּה לֹא הָיָה שְׁמוּאֵל
גְּבִיָּה – וְכִשְׁנִפְטֵר לֹא הִיָּה שְׁמוּאֵל אֲצֵלוּ, וְלֹא שֶׁמֶע מֵאֲבִיו דְּבַר לִגְבִי
מַעוֹת אֵלּוּ הֵיכֵן הֵן, וְעַל כֵּן לֹא יָדַע לְהַחֲזִיךְ לְבַעֲלִיהֶן. כִּיּוֹן שֶׁכֵּךְ, הוּוּ
קָא קָרוּ לִיה בְּרַ אֲבִיל וְזוּי דִּיתָמִי – הוּוּ מְכֻנָּם אֶת שְׁמוּאֵל, 'בֵּן שֶׁל

אומרת הגמרא: **וְאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ** – ואם עולה על דעתך לומר **לֹא יֵדְעִי** – שהמתים אינם יודעים מהנעשה בין החיים, **כִּי אִמֵּר לָהּ מֵאִי הָיְ** – מה היא התועלת בכך שיאמר להם זאת, וכיצד פירש כך רבי יונתן את הפסוק. על כרחך שחור בו רבי יונתן, ואף הוא סובר שהמתים יודעים מהנעשה בין החיים.

שואלת הגמרא: **אֵלָּא מֵאִי דִידְעִי** – אלא מה תאמר שאכן הם יודעים מה נעשה בין החיים, אם כן לִמָּה לִיה לְמִימֵר לָהּ – למה לו למשה לומר להם שבניהם כבשו את הארץ, אחר שהדבר כבר ידוע להם. משיבה הגמרא: מה שאמר הקב"ה למשה שילך ויאמר להם, היה זה כדי לִאֲחֻזְקֵי לִיה מִיּוֹתָא – שיחזיקו לו טובה לְמִשָּׁה על הודעה זו. הגמרא דנה עוד בענין ידיעת המתים מהנעשה בין החיים: **אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, כֹּל הַמְסַפֵּר דְּבִרֵי גִנְאֵי אַחֲרֵי הַמֵּת, בְּאֵלּוּ מְסַפֵּר אַחֲרֵי הָאֵבֶן, שְׁאִין בִּכְך כְּלוּם. אִיכָא דְאִמֵּרִי** – יש שאמרו שטעם הדבר הוא משום **דִּלָּא יֵדְעִי** – שאין המתים יודעים מדבריו ולכן אין משמעות לדבריו, **וְאִיכָא דְאִמֵּרִי** – ויש שאמרו דִידְעִי – שאמנם הם יודעים מדבריו, ומכל מקום **לֹא אִיכָפֵת לָהּ** – [להם] בכך ועל כן כאילו אין זה כלום. מקשה הגמרא: **אִינִי** – האם אכן כך הוא, שאין המתים יודעים שמספרים אחריהם או שלא איכפת להם בכך, **וְהָא – וְהָא (וְהָא) אִמֵּר רַב פֶּפְא, הוּא אִישְׁתַּעֵי מִלְּתָא בְּתַרְיָה דְּמֵר שְׁמוּאֵל** – אחד דיבר בגנותו של מר שמואל אחרי מותו, ונִפְּל קִנְיָא מְסַלְּלָא – ונפל קנה גדול וכבד שהגה, ונִבְּעָא לְאַרְנָקָא דְמוֹחִיָּה – ובקע את הכיס שהמוח נמצא בו. הרי שדמת יודע שמספרים אחריו והוא מקפיד על כך, ועל כן נענש אותו אדם על שדיבר בגנותו של שמואל. מתרצת הגמרא: **שְׁאִנִי צוּרְכָא מִרְבָּנָן** – שונה תלמיד חכם, דְקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא תִּבְעַ בְּקִרְיָה – שהקדוש ברוך הוא תובע את כבודו, ומעניש את המספר בגנותו אף שהמת עצמו אינו יודע בכך או שלא איכפת לו מדברי אותו אדם.

עוד בענין זה ובענין כבוד תלמידי חכמים: **אִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי, כֹּל הַמְסַפֵּר אַחֲרֵי מִסְתָּן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁהוּא מְדַבֵּר בְּגִנּוּתָם אַחֲרֵי שְׁמָתוֹ וְאוֹמֵר עֵבִירוֹת שַׁעֲשׂוּ, תַּחַת אֲשֶׁר הָיָה לוֹ לַחֲשׁוֹב שְׁכִינָן שְׁהָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְדָאִי עֲשׂו תְּשׁוּבָה עַל כֵּךְ, נִפְּל בְּגִיחָנָם עַל דְּבִרְיָ, שְׁנֵאמֵר (תהלים קכח ו-ה) 'הִיטִיבָה ה' לְטוֹבִים וּלְיֹשְׁרִים בְּלִבּוֹתָם, וְהַמְטִים עֲקָלְקֻלָּתָם וְיֹלִיכָם ה' אֶת פּוֹעֲלֵי הָאֵון שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל', כְּלוֹמֵר, הַקֶּבֶ"ה יְטִיב לְטוֹבִים וּלְיֹשְׁרִים, וְאֵילּוּ לְמִטִּים עֲקָלְקֻלָּתָם שֶׁל הַטּוֹבִים וְהַיֹּשְׁרִים, כְּלוֹמֵר הַמְטִים וּמְכַרְעִים בְּדַבְרֵיהֶם אֶת מַעֲשֵׂי צַדִּיקִים לִכְך חוֹבָה, אֲפִילוּ שְׁהֵם עוֹשִׂים זֹאת בְּשִׁעָה שְׂכַבְר מוֹתוֹ הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּכֵן יְהִיָּה שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁהַצַּדִּיקִים אֵינֶם יְכוּלִים עוֹד לְרִיב עִמָּם, אֵף עַל פִּי כֵן וְיֹלִיכָם ה' אֶת פּוֹעֲלֵי הָאֵון, שִׁיתְּבַע הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עַלְבוֹנָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים וְיֹולִיךְ אֶת הַמְסַפְּרִים בְּגִנּוּתָם עִם הַרְשָׁעִים לְגִיחָנָם.**

תָּנָא דְּבִי רַבִּי יְשֻעָאֵל – ברייתא זו שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, **אִם רִאֲתָ תַלְמִיד חֲכָם שֶׁעָבַר עֲבִירָה בְּלִילָה, אַל תִּהְרַחֵר אַחֲרָיו כִּיֹּם לְסַבּוֹר שְׁעִדִין רָשָׁע הוּא, שְׁמָא עָשָׂה תְּשׁוּבָה עַל הָעִבְרָה שֶׁעָבַר**. מקשה הגמרא: **שְׁמָא סִלְקָא דְעֵתָךְ** – וכי יעלה על דעתך שאין זה אלא ספק שמא עשה תשובה, שהלא ודאי הוא. **אֵלָּא יֵשׁ לַהֲגִיָּה בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא שְׁוֹדָאִי עָשָׂה תְּשׁוּבָה עַל עִבְרִיתוֹ, וְלִכְך אַל תִּהְרַחֵר אַחֲרָיו.**

אומרת הגמרא: **וְהֵנִי מִילֵי** – ודברים אלו שאמרנו שאין להרהר אחרי תלמיד חכם שראוהו עובר עבירה, אינם אלא כאשר חטא בְּדָבָרִים שְׂבָגוּפֵי בְּלִבָּהּ, אֲבָל כֵּשֶׁר חֲטָא בְּמַמְזָנָא – [בעבירות שבממון], כְּגוֹן שְׂגוֹל מִמּוֹן חֲבִירוֹ, אֵין מוֹעִיל לּוֹמֵר שַׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה וּמוֹתֵר לַהֲרַחֵר אַחֲרָיו עַד דְּמִתְהַדֵּר לְמַרְיָה – עד שיחזיר את הממון לבעליו, שאין התשובה מוֹעִילָה בְּלֹא הַשְׁבַּת הַמִּמּוֹן.

עוד בענין כבוד תלמידי חכמים: **וְאִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי בְּעִשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִקְזָמוֹת מְצִינוּ שְׁבִית דִּין מְנַדִּין עַל כְּבוֹד הָרַב, וְכֹוֹן שְׁנִינוּ אוֹתָם בְּמִשְׁנֵתָנּוּ** – [במשניות]. **אִמֵּר לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר, הִיכָא – הִיכָן הֵם מוֹחֲזִרִים. אִמֵּר לִיה רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי, לְכִי תִשְׁבַּח – לְכַשְׁתַּמְצָאם, כְּלוֹמֵר לֵךְ חֲפֵשׁ וּתְמַצָּאם. נִפְּק – [יצא] רבי אלעזר, דָּק**

וְאִשְׁבַּח תָּלָת – דקדק ומצא שלשה מקומות במשניות שבהם שנינו שמנדים על כבוד הרב, ואלו הם, הַמְזוֹלֵל בְּתַקְנַת חֲכָמִים שְׁתִּיקֵנוּ מִיִּלְתָּ יָדִים קוֹדֵם אֲכִילַת פֶּת, וְהַמְסַפֵּר אַחֲרֵי מִסְתָּן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כְּלוֹמֵר, שְׁהוּא מוֹגֵה תַלְמִידֵי חֲכָמִים אַחֲרֵי מִיתָתוֹ, וְהַמְנִים דְּעֵתוֹ בְּלִפְי מַעֲלָה – הַמְתַּגָּה כְּגוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְזוֹלֵל בְּכַבּוֹדוֹ, וְאֵף הוּא נִכְלָל בִּין הַדְּבָרִים שְׁבִית דִּין מְנִידִים עַל כְּבוֹד הָרַב לְפִי שְׂכַבּוֹד הַמָּקוֹם הוּא כְּבוֹד הָרַב.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת שְׁלוֹשׁ הַמִּשְׁנִיּוֹת הָאֵמוּרוֹת: **הַמְסַפֵּר אַחֲרֵי מִסְתָּן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, מֵאִי הִיא – אִיזוֹ מִשְׁנָה הִיא. דְּתָנִן בְּמִשְׁנָה (ערוית פ"ה מ"ו) בֵּין דְּבִרֵי עֲקִבָּא בֶן מַהֲלָאֵל, הוּא הֵיךְ אוֹמֵר, אֵין מְשַׁקֵּין מִי סוּטָה, לֹא אֶת הַיְהוּדִת וְלֹא אֶת הַשְּׁפָחָה הַכְּנַעֲנִית הַמְשׁוֹחֲרֶרֶת שְׁנִישָׂאוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְקִינָא לָהּ וְנִסְתָּרוּ. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, מְשַׁקֵּין אוֹתָן. וְאִמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְעַקְבִּיא, מַעֲשֵׂה בָּאִשָּׁה וְשִׁמָּה בְּרַבְרִמִּית, שְׁהִיתָה שְׁפָחָה מְשׁוֹחֲרֶרֶת בִּירוּשָׁלַיִם, וְנִשְׁאֵת לְיִשְׂרָאֵל וְקִינָא לָהּ וְנִסְתָּרָה, וְהִבִּיאָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהִשְׁקִיףָה הַכַּהֲנִים מִי סוּטָה כִּדִּי לְבֹדֶקָה עַל פִּי הוֹרָאָתָם שֶׁל שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיֹון. וְאִמֵּר לָהֶם עֲקִבָּא, מִכִּיֹּן שְׁהִי שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיֹון דְּוִנְקָא שְׁלָה, כְּלוֹמֵר דּוֹמִים לָהּ, שְׁהִי גִרִים כְּמוֹתָהּ, עַל כֵּן הִשְׁקִיףָה, שְׂרָצָה לְהַחֲשִׁיב אֶת הַגִּרִים כִּישְׂרָאֵלִים גְּמוּרִים, וְלֹא עָשׂו כְּדִין, וְאֵין לְהוֹכִיחַ מִשֵּׁם שְׁמִשְׁקִים גִּיּוֹרָת וּמְשׁוֹחֲרֶרֶת. וְנִדְוָהוּ לְעַקְבִּיא, עַל שְׁזוֹלֵל בְּכַבּוֹדָם שֶׁל שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיֹון אַחֲרֵי מוֹתָם וְאִמֵּר שְׁהֵם גִּרִים כְּמוֹתָהּ, וְכֵּן עֲקִבָּא בְּעוֹד שְׁהִיָּה בְּנִדְוִיָּו וְעִדִּין לֹא הוֹתֵר לוֹ הַנִּדְוִי, וְסָקְלוּ בֵּית דִּין אֶת אֶרְזוֹ, לְפִי שְׁהִמָּת בְּנִדְוִיָּו בֵּית דִּין סוֹקִלִים אֶת אֶרְזוֹ.**

וְהַמְזוֹלֵל בְּנִמְסִילַת יָדִים, מֵאִי הִיא – אִיזוֹ מִשְׁנָה הִיא. דְּתָנִן בְּהַמְשַׁךְ הַמִּשְׁנָה שֶׁם אוֹדוֹת עֲקִבָּא בֶן מַהֲלָאֵל, אִמֵּר רַבִּי יְהוֹדָה, חָס וְשָׁלוֹם לּוֹמֵר [כְּדַבְרֵי תַנָּא קַמָּא שׁוֹן] שְׁעַקְבִּיא בֶן מַהֲלָאֵל נִתְנָה, שְׁאֵין נִמְצָא בְּכָל הָעוֹזָה כְּשִׁהָא נִנְעָלַת בַּעַת שְׁחִיתַת הַפֶּסַח עַל כֹּל אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל, אִדָּם גְּדוֹל בְּחֻכְמָה וּבְטַהֲרָה וּבְיָרָאֵת חֲטָא בְּעַקְבִּיא בֶן מַהֲלָאֵל, אֵף שְׁהִי שֵׁם עֵם רַב, וְאֵין יִתְכֵן שִׁנְדוֹ אִדָּם גְּדוֹל כְּזֶה. אֵלָּא אֶת מִי שְׁמַעְתָּם שְׁנָדוּ בִירוּשָׁלַיִם עַל שְׁזוֹלֵל בְּכַבּוֹדָם שֶׁל חֲכָמִים וְכֵּן בְּנִדְוִיָּו, אֶת אֶלְעָזָר בֶּן חֲנֹךְ, שְׁפָקֵן [שְׁזוֹלֵל] בְּנִמְסִילַת יָדִים שְׁחִיחוּ בֵּית דִּין שְׁלִיחִים וְהִנְחִיחוּ אֵבֶן גְּדוֹלָה עַל אֶרְזוֹ, לְלַמֵּד שֶׁכָּל הַמִּתְנַהֵּג וְכֵּן בְּנִדְוִיָּו, בֵּית דִּין סוֹקִלִין אֶת אֶרְזוֹ.

הַמְנִים דְּעֵתוֹ בְּלִפְי מַעֲלָה, מֵאִי הִיא – אִיזוֹ מִשְׁנָה הִיא. דְּתָנִן בְּמִשְׁנָה (תענית יט), שְׁהַתְּפִלָּל חוֹנִי הַמַּעֲגֵל עַל הַגְּשָׁמִים, וְהַתְּחִילוּ גְשָׁמִים מְנַטְפִים, וְאִמֵּר לְהַקְבִּ"ה לֹא כֵךְ שְׁאֲלָתִי אֵלָּא גְשָׁמֵי בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעֲרֹוֹת, וְהַתְּחִילוּ לְרַדֵּת בּוֹעָף, וְאִמֵּר לְהַקְבִּ"ה לֹא כֵךְ שְׁאֲלָתִי אֵלָּא גְשָׁמֵי רִצּוֹן בְּרַכָּה וְנִדְבָה. שְׁלַח לוֹ שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁשְׁיָה לְחֹנִי הַמַּעֲגֵל, צִרְיָה אֲתָה לְהַתְּנִדּוֹת עַל שְׁהִתְרַחַת לִפְנֵי הַמָּקוֹם בְּשִׁאֲלֵת גְשָׁמִים וְאִמְרַת לֹא כֵךְ שְׁאֲלָתִי כְּמָה פַעַמִּים, וְאֵלְמָלָא חוֹנִי אֲתָה, שְׁתַּפְּרַסְם שִׁמְךָ בְּגִדְלָה וְחִשְׁבוֹת, גְּזוֹרְנִי עֲלִיד נְדוּי עַל שְׁזוֹלֵת כְּבוֹדָם וְנִדְבָה בְּדַבְרֵי חֲאֻמוֹרִים, אֲבָל מָה אַעֲשֵׂה שְׁאֲתָה מִתְּחַטֵּא – [חוטא] וְנִדְבָה שְׁלֹא כְּהוֹנֵן לְפָנֵי הַמָּקוֹם וְעוֹשֶׂה לָּהּ הַמָּקוֹם רְצוֹנָה, כִּבֵּן שְׁמַתְחַטֵּא לְפָנֵי אֲבִיו לְפִי שְׁנָקַל לִפְנֵי לַחְטוֹא לוֹ וְלַהֲטִירָחוּ, וְאֲבִיו עוֹשֶׂה לוֹ אֶת רְצוֹנוֹ, וְעֲלִיד תְּכַתּוֹב אוֹמֵר (משלי כג כה) 'שְׁמָח אֲבִיד וְאִמֵּד וְתִגַּל וְיִלְדָּתְךָ'. הִרִי שְׁהִיָּה רֵאוּי לְנִדְוִיָּו לּוֹלִי שְׁהִיָּה אִדָּם גְּדוֹל, לְפִי שִׁישׁ בְּדַבְרֵיוֹ זְלוֹל כְּלִפִּי מַעֲלָה.

הַגְּמָרָא מְבִאֲרַת מִדּוּעַ לֹא מִצָּא אֵלָּא אֶת הַשְּׁלֹשׁ הַלָּלוּ אֵף שְׁלֹכָאוֹרָה יִשְׁנָם מִקְמוֹת נוֹסְפִים שְׁמִבּוּאֵר כֵּן. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְתָו לִיכָא – וְכִי אֵין מִקְמוֹת נוֹסְפִים בָּהֶם שְׁמִנִּים עַל כְּבוֹד הָרַב, וְהָא אִיכָא – וְהִיא יֵשׁ. דְּתָנִי רַב יוֹקָף בְּבִרְיָתָא, תוֹדוּם אֵינִם רֹמִי הַנְּהִיג אֶת בְּנֵי רֹמִי לְהַכְחִילָן גְּזִיִּים מְקוֹלְסִין – [צלוּיִם] כְּשֶׁהֵם שְׁלָמִים וְכַרְעִיָּה, וְקַרְבִּיָּהִם תְּלִוּיִם בְּצִידָם עַל הַשִּׁפּוֹד, בְּלִילִי פְסָחִים. שְׁלַח לִיה שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁשְׁיָה, אֵלְמָלָא תוֹדוּם אֲתָה שְׁאֲתָה חֲכָם גְּדוֹל וְנִכְבֵּד, גְּזוֹרְנִי עֲלִיד נְדוּי, שְׁאֲתָה נִרְאָה כְּאִכְלִי אֶת יִשְׂרָאֵל קְדָשִׁים בְּחוּץ, שְׁהִרְוָאָה צִצּוֹלִים אֶת הַגְּדִי כְּפִי צִצּוֹלִים אֶת הַפֶּסַח יִסְבּוֹר שְׁהַקְדִּישׁוּהוּ לְשֵׁם פֶּסַח, וְיִטְעָה שְׁמוֹתָר לְאִכּוֹל קְדָשִׁים בְּחוּץ. וְגַם זֶה

ברכות. פרק שלישי – מי שמתו דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיט

ואי ס"ד דלא ידעי. אין מבין כלום אלא צערא דגופא: המספר אחר המת. בגנותו של מת אחר מיתתו: קניא מטללא. קנה גדול וכבר נפל מן הגג: מטללא. גג: ארנקא דמוחיה. כיס שהמוח מונח בו: והמטים עקלקלותם. לעיל מיניה כתיב הטיבה ה' לטובים וסמך ליה והמטים עקלקלותם והמכריעים את חובותם יותר על זכותם להטותם לכף חובה: יוליכם ה' את פועלי האון. לגיהנם: ככ"ד מקומות. השתא משמע מצינו שדו חכמים בני אדם בכ"ד מקומות לכבוד הרב לפי שלא נשאו כבוד לרבם: הוא היה אומר. עקביא בן מהללאל במסכת עדיות: אין משקין. אם קינא לה בעלה ונסתרה: לא את הגיורת. דבני ישראל אמור בפרשה (במדבר ה) פרט לאשת גר ועבד משחרר:

אפי' בשעה ששלום על ישראל. והיינו לאחר מיתתו דלא אתו לאנצויי בהדי המספרים בגנותם מזהב משמע דאיירי לאחר מיתתו: **דוגמא** השקוה. פרש"י לפי שהיתה גזירת כמותם שהיו גרים וכן משמע בירושלמי דמועד קטן (פ"ג) מהו דוגמא דכות'. בערוך פירש דוגמא השקוה מי צבע אבל לא היו מרים ממש ולא מחקר התורה עליה אלא ליראה אותה: מדלגן

בברכמית. כך שמה או על שם מקומה: **דוגמא השקוה.** על שהיו דומים להם הם השקוה שהיו שמעיה ואבטליון מבני בניו של סנהריב כדאמרין בגיטין בפרק הנזקין (דף נו:): ר' יהודה. פליג אדלעיל דקתני שדו את עקביא: שאין עזרה ננעלת. בפרק ה' דפסחים (דף סד:) שהיו שערי העזרה ננעלים כששוחטין פסחים של כל כת וכת שהפסח נשחט בג' כתות: על כל אדם בישראל. כלומר כשהיתה ננעלת עליהם והיינו כשנתמלאה פה לפה לא היה בבולם אדם חשוב בחכמה ויראת חטא כעקביא: אלעזר בן חנוך שפקפק. וזילול והיינו נמי לכבוד הרב שעבר ע"פ הגוהרים על הדיים: אלמלא חוני אתה. שיצא שמך בגדולה ובחשיבות: צריך אתה להתנדות. לפי שהטריח לפני המקום על עסק גשמים לא כך שאלתי כמה פעמים וכבוד המקום כבוד הרב הוא: מתחטא. לשון חוטא נקל לבבו לחטוא לאביו ולהטריחו על תאות: מקולסם. צלילים כשחן שלמין ותולין כרעיהן וקרטולין וקרביהם סביבותן בשפוד ועל שם כך קורוהו מקולס שהוא לשון מזוין כדמתרגם וכובע נחושת על ראשו (שמואל א יז) וקולסא דנחשא: בלילי פסחים. וזכר לפסח שצולחו שלם שנאמר על בו כרעיו ועל קרבן (שמות יב) כלומר עם כרעיו ועם קרבן: גזרני עליך נדוי. היינו נמי לכבוד הרב שאסרו חכמים את הדבר לפי שהוא קרוב להאביל את ישראל קדים בחוץ שהרואה סבור שהקדישו לשם פסח: חתכו חוליות. תנור של חרס שהוא עשוי ככלי ומטלטל ותחלת ברייתו מן חרס ומצרפו בבכשן כשאר קדרות ואם נטמא הצריכו הכתוב נתיצה ואם נתצו בענק זה שחתכו סביב סביב בחוליות עגולות וחזר וחיברו בטיט של חול בין חולית אחת לחולית רבי אלעזר מטהר עולמית שאינו עוד ככלי חרס שלא נשרף בבכשן וחכמים מטמאין: כעכנאי. כנחש זה שחורף עצמו בעגולה: כל מהירות. שנעשו בתנור זה או שנגעו באירו והיה רבי אלעזר מטהרין וחס שרפם: וברכותו. לפי שהרבה מאד לחלוק בדבר זה כדאמרין בבבא מציעא בפרק הזהב (דף נו:): נדוי במתנין. לא תנן. הא דברכוהו בברייתא הוא דתני לה: מדרה מילתא למילתא. כל מקום שראה במתניתין שנחלק היחיד על הרבים מחלוקת גדולה או אחד מן החכמים שמדבר קשה כנגד גדול הימנו אמר ראיא היה כאן נדוי: אין מוציאין את המת. לקברו: סמוך לקריאת שמע. לפי שמתבטל מן הקריאה: אין המת מוטל לפנינה. שהמת בבית אחר והם מספידין אותו כאן ויש מפרשין שנתן לצד אחר: והוא יושב ודומם. האביל: לימור הכי. לא נפרעת ממני דמשמע הפרע: הראה

ואי סלקא דעתך דלא ידעי, כי אמר להו מאי הוי? אלא מאי, ידעתי! למה ליה למימר להו? לאחזקין ליה טיבותא למשה. אמר רבי יצחק: כל המספר אחרי המת, כאלו מספר אחרי האבן. איכא דאמרי דלא ידעי, ואיכא דאמרי ידעתי ולא איכפת להו. איני? והא אמר רב פפא: חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל, ונפל קניא מטללא ובזעא לארנקא דמוחיה! שאני צורכא מרבנן, דקודשא בריך הוא תבע ביקריה. אמר רבי יהושע בן לוי: כל המספר אחר מפתן של תלמידי חכמים, נופל בגיהנם, שנאמר: "והמטים עקלקלותם, יוליכם ה' את פועלי האון, שלום על ישראל", אפילו בשעה ששלום על ישראל, יוליכם ה' את פועלי האון. תנא דבי ר' ישימנעאל: אם ראתי תלמיד חכם שעבר עברה בליה, אל תהרהר אחריו ביום, שמא עשה תשובה. שמא סלקא דעתך? אלא ודאי עשה תשובה. והני מילי בדברים שבגופו, אבל בממונא עד דמהדר למריה: ואמר ר' יהושע בן לוי: בכ"ד מקומות בית דין מעדים על כבוד הרב, וכולן שנינו במשנתנו. אמר ליה ר' אלעזר: היכא? אמר ליה: לבי תשפח. נפק, דק, ואשפח תלת: המזלזל בנטילת ידים, והמספר אחר מפתן של תלמידי חכמים, והמגיס דעתו כלפי מעלה. המספר אחר מפתן של תלמידי חכמים, מאי היא? דתנן: הוא היה אומר, אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת. וחכמים אומרים: משקין. ואמרו לו: מעשה בברכמית, שפחה משוחררת בירושלים, והשקוה שמעיה ואבטליון! ואמר להם: דוגמא השקוה. ונדרוהו, ומת בגדיו, וסקלו בית דין את ארונו. והמזלזל בנטילת ידים, מאי היא? דתנן: אמר ר' יהודה: חס ושלום שעקביא בן מהללאל נתנה, שאין עזרה ננעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובטהרה וקריאת חטא שעקביא בן מהללאל, אלא את מי נדוי? את אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים, וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו, ללמדך שכל המתנה ומת בגדיו בית דין סוקלין את ארונו. המגיס דעתו כלפי מעלה, מאי היא? דתנן: שלח לו שמעון בן שטח לחוני המעגל: צריך אתה להתנדות! ואלמלא חוני אתה, גזרני עליך נדוי! אבל מה אעשה, שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך, כבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו. ועליך הכתוב אומר: "ישמח אביך ואמך, ותגל יולדתך". ותו ליכא? והא איכא דתני רב יוסף, תודום איש רומי הנהיג את בני רומי להאכילן גדיים מקולסין בלילי פסחים. שלח ליה שמעון בן שטח: אלמלא תודום אתה, גזרני עליך נדוי, שאתה מאכיל את ישראל קרשים בחוץ. במשנתנו קאמרין, והא ברייתא היא. ובמתניתין ליכא? והא איכא הא דתנן: חתכו חוליות ונתן חול בין חולית לחולית, ר' אלעזר מטהר, וחכמים מטמאים. והוה תנורו של עכנאי. מאי עכנאי? אמר רב יהודה, אמר שמואל: מלמד שהקיפוהו הלכות בעכנאי זה, וטמאוהו. ונתני, אותו היום הביאו כל מהירות שטירה ר' אלעזר ושרפם לפניו, ויכספו ברכוהו. אפילו הכי, נדוי במתניתין לא תנן. אלא בכ"ד מקומות היכא משפחת לה? ר' יהושע בן לוי מדרה מילתא למילתא, ור' אלעזר לא מדרה מילתא למילתא: גזשאי המטה וחלופיהן: תנו רבנן: אין מוציאין את המת סמוך לקריאת שמע, ואם התחילו אין מפסיקין. איני? והא רב יוסף אפקיהו סמוך לקריאת שמע! אדם חשוב שאני: שלפני המטה ושלאחר המטה: תנו רבנן: העוסקים בהספד - בזמן שהמת מוטל לפניהם, גשמיין אחד אחד וקורין. אין המת מוטל לפניהם, הן יושבין וקורין, והוא יושב ודומם. הם עומדים ומתפללין, והוא עומד ומצדיק עליו את הדין, ואומר: רבון העולמים! הרבה חטאתי לפניך, ולא נפרעת ממני אחד מני אלפי. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתגדור פרוצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים. אמר אבין: לא מבעי ליה לאינש למימר הכי, דאמר רבי שמעון בן לקיש, וכן תנא משמיה דרבי יוסי: לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן. ואמר רב יוסף: מאי קראה? שנאמר: "כמעט פסדום היינו". מאי אהדר להו גביא? "שמעו דבר ה' קציעי סדום": קברו את המת וחזרו וכו': אם יכולים להתחיל ולגמור את פולה אין, אבל פרק אחד או פסוק אחד לא. ורמינהו: קברו את המת וחזרו, אם יכולין להתחיל ולגמור, אפילו פרק אחד או פסוק אחד. הכי נמי קאמר: אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או אפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה, יתחילו. ואם לאו, לא יתחילו: העומדים

מדלגין

היינו על גבי ארונות. תימה לפ"ה דפי' גולל כסיו של ארון דתני' כל אשר יגע על פני השדה לרבות גולל דופק וא"כ גם הגולל מטמא באהל והיאך דיו מדלגין עליו וי"ל דלא קשה דהא תני' בשמחות (פ"ד הלכה כא) כל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה וגולל דופק אין

נזיר מגלח עליהן כדתנן במס' נזיר פרק כהן

גדול (דף נד.) והיה אומר ר"ת דלית' להני כלי דהא אמר ר' הנהם רביעית דם אין הנזיר מגלח עליו עד שיוצא חצי לוג ואפילו הכי כהן מוזהר עליו כדאמרין בפרק בהמה המקשה (חולץ דף עב.) דרביעית דם הבא מב' מתים טמא ומפקינן ליה מעל כל נפשות מת לא יבא וי"ל דהתם מכל מקום הוי שם טומאה שהנזיר מגלח עליה אבל גולל דופק אינו כלל בנזיר ולכך אין כהן מוזהר עליו אי נמי הא ברייתא סברה בוקנים הראשונים (נזיר נג.) שהיו אומרים רביעית דם גם בתגלחת נזיר ומיהו תימא אמאי אין המת מטמא באהל כיון שהכסוי עצמו מקבל טומאה דכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה אם כן מטמא באהל וי"ל דאין מטמא אלא צד חיצון שבו אבל צד פנימי טהור כדתנן במסכת אהלות בפס"ו (משנה ט) חבית שהיא מלאה משקן טהורין ומקופת צמיד פתיל ועשאה גולל לקבר הנוגע בה מטמא טומאת שבעה והחבית והמשקן טהורין לפי שצד פנימי כולו טהור ומיהו תימא לפ"ה דפירש בפ"ק דערוכין (דף טו) גבי אין עושין מבעלי חיים גולל דופק לקבר ואי גולל היינו כסוי הארון וכי עושין מבעלי חיים כסוי לארון ע"כ פ"ת דגולל היינו מצבה וכן דרך בני אדם ליתן בהמה על הקבר לסימן עד שיתנו עליו מצבה.

רוב ארונות אי שיהו חלל טפח. וצ"ל שראש הארון פתוח שאם היה סתום אדרבה כי יש בו פותח טפח מטמא ואפילו בצד הירקין שבו כדאמרין במסכת אהלות בפ"ז (מ"א) נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור פי' בצד הירקין מפני שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואם היה מקום הטומאה טפח ע"ט על רום טפח הנוגע בה מכל מקום טמא מפני שהוא קבץ סתום אלא מקום סתום אינו מטמא כל סביביו אלא כביש עליו טפח אבל בטומאה רצוצה אינו מטמא אלא כנגד הטומאה ולא מצד הירקין ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף ק) יש להאריך: **ולאחותו** מה ת"ל. גבי נזיר כתיב על (כל נפשות) (נפש) מת לא יבא כותבי בתריה לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא וכולהו יתיירי גינהו דמנפש מת נפקא ודרשין לאביו מה תלמוד לומר לגופיה לא איצטרך דהא מנפש מת נפקא כולוהו ולא בא אלא להוציא מת מצוה שמותר לטמא בו לאמו מה תלמוד לומר

לגופיה לא איצטרך ולהתיר מת מצוה דמלאביו נפקא אלא להביא שאם היה נזיר וכהן שיש עליו שתי קדושות אין הכתוב מזהירו מטמא אלא לאמו אבל מטמא הוא למת מצוה לאחיו מה תלמוד לומר שאם היה כהן גדול ונזיר דקדושתו חמור דגם בלא נזירות אסור לטמא לקרוביו אעפ"כ לאחיו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ואם אינו ענין לנזיר גרידא ולא לכהן הדיוט נזיר תננהו ענין לכ"ג נזיר ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שאם היה כ"ג נזיר והלך לשחוט פסחו ולמול

את בנו דאיכא מצות טובא אפ"ה לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא למת מצוה: **אמרת** לא יטמא. מפני שקאי על אדם שהוא נזיר וכהן גדול ועושה פסח משמע דעושה פסח גרידא רשאי לטמא לקרובים ותימה דבובחים (פ"ב דף ק.) גבי מעשה דיוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח וטמאוהו אחיו בע"כ ופריך מהא ברייתא דהכא דקאמר לא יטמא ומאי פריך דילמא שאני הכא דמיירי דכל קדושות האלו בו כדפרישי' אבל עושה פסחו גרידא אימא רשאי לטמא על כן נראה לפרש אמרת לא

הרואה פנימה. את חלל ההקף אחורי שורה הפנימית והאבל יושב שם: **מחמת עצמן**. ולא מחמת כבוד שלא באו לנחם אלא לראות את המאורע: **אין חכמה**. חשובה נגד ה': **אחת ממה**. שיש בה קבר: **בא במהורה**. האבל: **בבית הפרס**. דלא מטמא אלא מדרבנן והוא שדה שנחרש בו קבר וחשו חכמים שמא ידלדלו כלי המחרישה את העצמות והדורס עליהן

מסיטין ועצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל וכיון דמדרבנן הוא דאסור רבנן הוא דאחלה ליקרייהו גבי אבל: **מנפח אדם**. לפניו שאם ה' שם עצם יראנו דאי דאורייתא הוא לא הוינן מזלזלין ביה כולי האי למיסמך אנפיההו ודך בדיקה לעושה פסח אישירי ולא לאונלי תרומה כדאמרין בחומר בקדש (תגינה דף כה): **שנרש**. בגלים: **לקראת מלכי ישראל**. הרי לכבוד הבריות עוברים על נפש לא יטמא (וקרא כא) דהא ר' אלעזר בר צדוק כהן הזה כדאמרין בבבורות (דף לו.):

מדלגין. מארון לארון: **דבר תורה**. הלכה למשה מסיני: **אינו חוצץ בפני הטומאה**. דנקראת טומא' רצוצה ובוקעת ועולה: **את לא תעשה**. קס"ד כל ל"ת קאמר: **בלאו דלא תסור וגו' אחיבו עליה**. אינהו סבור דאפי' אמרו לו דבר תורה הוא עומד בפני הכבוד עבדו עליו ודא הא ימי דאורייתא הוא: **כל מילי דרבנן וכו'**. הנבי קאמר להו דבר שהוא מדברי סופרים נדחה מפני כבוד הבריות וקרי ליה ל"ת משום דכתיב לא תסור ודקא קשיא לכו דאורייתא הוא רבנן אחלהו ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות כגון לטלטל בשבת אבנים של בית הכסא לקנח (שבת דף פא:) או מי שנפסקה ציצית טליתו שם בברמית לא החריכו להניח טליתו שם ולכנס לביתו ערום (מנחות דף לח.) **והיא בבית הקברות**. האבדה: **ואינה לפי כבודו**. אין האבדה חשובה לפי כבודו להשיבה: **או שהיתה מלאכתו מרובה**. שדמי בטול מלאכתו לדרוך אחריה יתרים על דמי האבדה ולא ירצו הבעלים להשיב לו יותר ממה שמישיב להם ונמצא הוא מפסיד: **ונגמר מינה**. לגבי כלאים דאמרן פורשטן אפילו בשוק: **מבזוגא**. קל מאיסורא: **ולאחותו מה תלמוד לומר**. בנזיר כתיב כל ימי חיורו עד' על נפש מת לא יבא וסמך ל' לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם דהא כולוהו בכלל על נפש מת לא יבא הוי ולמה יצאו לאביו פוט למת מצוה לאמו מה תלמוד לומר משום מת מצוה לא איצטרך דמלאביו נפקא ודרשי ליה בספרי ללמוד שאם היה נזיר זה כהן דהווי עליה שתי קדושות אף הוא לאמו הוא דלא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה לאחיו מה תלמוד לומר הרי שהיה כ"ג והוא נזיר אף הוא לאחיו לא יטמא אבל מטמא למת מצוה ולאחותו מה תלמוד לומר אם אינו ענין לזה תננהו ענין למי שהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמתמא למת מצוה: **ושמע שמת לו מות**. מקריביו: **יכול יטמא להם: אמרת לא יטמא**. הואיל ועונת שחיטת הפסח היא וחלה עליו חובת הפסח שהוא בברית אם יטמא בטל מלעשות פסח ולמול את בנו נמי מצות ברת היא. ואית דאמרי בערבי פסחים נמי קאמר דמילת זכריו מעבב הפסח: **אבל**

מצוה ולאחותו מה תלמוד לומר אם אינו ענין לזה תננהו ענין למי שהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמתמא למת מצוה: **ושמע שמת לו מות**. מקריביו: **יכול יטמא להם: אמרת לא יטמא**. הואיל ועונת שחיטת הפסח היא וחלה עליו חובת הפסח שהוא בברית אם יטמא בטל מלעשות פסח ולמול את בנו נמי מצות ברת היא. ואית דאמרי בערבי פסחים נמי קאמר דמילת זכריו מעבב הפסח: **אבל**

מצוה ולאחותו מה תלמוד לומר אם אינו ענין לזה תננהו ענין למי שהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמתמא למת מצוה: **ושמע שמת לו מות**. מקריביו: **יכול יטמא להם: אמרת לא יטמא**. הואיל ועונת שחיטת הפסח היא וחלה עליו חובת הפסח שהוא בברית אם יטמא בטל מלעשות פסח ולמול את בנו נמי מצות ברת היא. ואית דאמרי בערבי פסחים נמי קאמר דמילת זכריו מעבב הפסח: **אבל**

ברכות – דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכא

וְזָכוּ חַכְמֵי עַל הָאֲרוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חֶלֶל טַפַּח שִׁיטְמוּ אֶת הָעוֹבֵר
עֲלֵיהֶם, מְשֻׁם הָאֲרוֹנוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן חֶלֶל טַפַּח, שֶׁהֵם מְטַמְּאִים אֶת
הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶם מִדְּאוּרֵייתָא, וּמְשֻׁם כְּבוֹד מַלְכִּים לֹא נִזְרָה בָּהוּ רַבְּנָן,
וְלִכְךָ הִיָּה מוֹתֵר לְרַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צְדוֹק לְדַלֵּג עַל גְּבֵי אֲרוֹנוֹת, לִפִּי
שִׁטְתָּם אֲרוֹנוֹת יֵשׁ בָּהֶם חֶלֶל טַפַּח וְאֵינָן מְטַמְּאִים מִן הַתּוֹרָה.
הַגְמָרָא מִקְשָׁה מִבְּרִייתָא נֹסֶפֶת: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא, גְּדוֹל
כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שְׂדוּחָה [אֵת] מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂבִתוֹרָה, וּמִשְׁמַע
שְׂדוּחָה כָּל מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְאַמְרֵי – וּמִדּוּעַ דּוּחָה, לִימָא – נִאֲמַר,
‘אֵין חֻקָּה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֲצָה לִנְגִיד ה’’, וַיִּדְחָה הָלֵא תַעֲשֶׂה אֶת
כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ לַעֲנִין הַמוֹרָא כְּלָאִים בִּבְגָדוֹ.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: תְּרַנְּמָה [–הַעֲמִיד וּבִינָר] רַב כֹּר שְׂבָא קִמְיָה [–לִפְנֵי]
דְּרַב כְּהֵנָא, שְׁבִרִיתָא זֹו מִדְּבַרְתָּ רַק בְּלָאוּ ד’ לֹא תִסּוּר’ (דְּבָרִים יז יא),
דְּהִינּוּ מִהּ שֶׁאֲסִרָה הַתּוֹרָה לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי חַכְמִים, אֲבָל שֶׁאֵר
הָלָאִים אֵינֶם נִדְחִים מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, וְלִכֵּן הַמוֹרָא כְּלָאִים בִּבְגָדוֹ
פּוֹשְׁטוֹ אֶפִּילוּ בִּשּׁוּק.
אוֹמֵר הַגְמָרָא: אֲחִיכֹו עֲלִיה – צַחֲקוּ עֲלֵיו הַשּׁוֹמְעִים, שֶׁהֵם הִיוּ
סְבוּרִים שֶׁנִּתְכַּוֵּן לֹמֵר שֶׁאֶפִּילוּ אִם אָמְרוּ לוֹ הַחֲכָמִים דְּבַר תּוֹרָה
שֶׁלֹּמְדוּ בֶּאֱחָד מִהַשְּׁלֹשָׁה עֶשֶׂר מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶם גַּם הוּא
נִדְחָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, וְהִי גַם הָלָאוּ ד’ לֹא תִסּוּר’ דְּאוּרֵייתָא הִיא
כְּשֶׁאֵר הָלָאִים שֶׁבְּתוֹרָה, וּמִדּוּעַ כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דּוּחָה אוֹתוֹ. אֲמַר לָהֶם
רַב כְּהֵנָא, נִבְרָא רַבָּה אֲמַר מִלְּתָא – אִדָּם גְּדוֹל אֲמַר דְּבַר, לֹא
תִּחְיֹו עֲלִיה – אֵל תִּצְחָקוּ עֲלֵיה, שׁוּדָאִי אֵין כּוֹוֵנְתוֹ לְמַה שֶׁדְּרָשׁוּ
חַכְמִים, אֲלֵא כּוֹוֵנְתוֹ עַל כָּל מִלֵּי דְרַבְּנָן – לְכָל דְּבָרֵי הַחֲכָמִים
וְגוֹיְרוֹתֵיהֶם, דְּאִסְמִכְיָנְהוּ – שֶׁסִּמְכוּ אוֹתָם עַל הָלָאוּ ד’ לֹא תִסּוּר’, וְאִנָּה
שֶׁמֶן הַתּוֹרָה אֵנוּ חִיבִים לִקְיָם אֶת דְּבָרֵי הַחֲכָמִים מְשֻׁם שֶׁנִּצְטוּנוּ
שֶׁלֹּא לִסּוּר מִדְּבָרֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם נִדְחִים הֵם מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת,
שֶׁמְשֻׁם כְּבוֹדוֹ שֶׁל הָאָדָם, שְׂרִי רַבְּנָן – הַתִּירוּ חַכְמִים לַעֲבֹר עַל
דְּבָרֵיהֶם, שֶׁמִּחְלוּ עַל כְּבוֹדָם בְּמָקוֹם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת.
הַגְמָרָא מִקְשָׁה מִבְּרִייתָא נֹסֶפֶת: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר
לְגַבִּי הַמוֹרָא אֲבִידָה (דְּבָרִים כב א), ‘לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אֲחִיךָ אוֹ אֶת שׁוֹר
נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם’, וְנִאֲמַר עוֹד (שֵׁם כב ג), ‘לֹא תוֹכֵל לְהִתְעַלֵּם’,
בֹּא לִלְמַד שֶׁיֵּשׁ פְּעָמִים שֶׁאַתָּה מִתְעַלֵּם מֵהֶם, וְאֵינָךְ חִיב לְהִשָּׁבִי אֶת
הָאֲבִידָה, וְעַל כֵּךְ נִאֲמַר ‘וְהִתְעַלְמָתָ’, וּפְעָמִים שֶׁאֵין אַתָּה מִתְעַלֵּם
מֵהֶם אֲלֵא אַתָּה חִיב לְהִשָּׁבִי אֶת הָאֲבִידָה, וְעַל כֵּךְ נִאֲמַר ‘לֹא תוֹכֵל
לְהִתְעַלֵּם’. תָּא כִּיִּצֵּד – כִּיִּצֵּד יֵשׁ אוֹפֵן שְׁמוֹתָ לְהִתְעַלֵּם. אִם הָיָה
הַמוֹרָא בָּהֶן, וְהָיָה [–הָאֲבִידָה] נִמְצָאָת בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, אוֹ שְׁהִיָּה
הַמוֹרָא זָקֵן, וְהָאֲבִידָה אֵינָה חֲשׁוּבָה לִפִּי כְּבוֹדוֹ לְהִשָּׁבִי, אוֹ שְׁהִיָּתָהּ
מִלְּאֲכֶתָּה שֶׁל הַמוֹרָא מְרֻבָּה מְאֹד בְּרִי, כְּלוֹמֵר, שֶׁהַדְּמִים
שֶׁמִּפְסִיד הַמוֹרָא מְשֻׁם בִּטּוּל מִלְּאֲכֶתָּה לְרֹדֵף אַחֲרֶיהָ, הֵם יוֹתֵר מִדְּמֵי
הָאֲבִידָה, וְלֹא יִרְצוּ הַבְּעֵלִים לְשַׁלֵּם לוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוּא הָאֲבִידָה
שֶׁמִּשְׁבִּי לָהֶם, וְנִמְצָא שֶׁמִּפְסִיד עַל יְדֵי הַשֶּׁבֶת הָאֲבִידָה. לִכְךָ נִאֲמַר
‘וְהִתְעַלְמָתָ’, לִלְמַד שֶׁיֵּשׁ פְּעָמִים שְׁמוֹתָ לְהִתְעַלֵּם מִהָאֲבִידָה, וְאֵינוּ
חִיב לְהִשָּׁבִי. וּמִדּוּעַ מוֹתֵר לִזְקֵן שֶׁאֵינָה לִפִּי כְּבוֹדוֹ
לְהִתְעַלֵּם מִהָאֲבִידָה, לִימָא – נִאֲמַר, ‘אֵין חֻקָּה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין
עֲצָה לִנְגִיד ה’’, וּמִצּוֹת הַשֶּׁבֶת אֲבִידָה תִּדְחָה אֶת כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, כְּמוֹ
שֶׁאֲמַרְנוּ לַעֲנִין הַמוֹרָא כְּלָאִים בִּבְגָדוֹ.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: שְׁאֵנִי הָתֵם – שׁוֹנֵה הַדְּבַר שֶׁם בְּבִרְייתָא, שְׁמוֹתָ לוֹ
לְהִתְעַלֵּם מִהָאֲבִידָה, מְשֻׁם דְּכִתְבִּי ‘וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם’, שֶׁהַתּוֹרָה
הַתִּירָה לוֹ לְהִתְעַלֵּם.
שׁוֹאֵל הַגְמָרָא: וְלִינְיָמָר מִיָּנָה – וְנִלְמַד מִ‘וְהִתְעַלְמָתָ’ שֶׁנִּאֲמַר לְגַבִּי
אֲבִידָה, שֶׁכְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דּוּחָה אִיסוּרִים, וְהַלּוּבֵשׁ כְּלָאִים לֹא יֵהָא צְרִיךְ
לְפִשׁוֹת אֶת בְּגָדוֹ בִּשּׁוּק. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אִיסוּרָא מִלְּפָנֵי לֹא יִלְפִינָן
– לֹא לְמִדְּמֵי דִינֵי אִיסוּר מִדְּיֵינִי מִמּוֹן, שְׁדִינֵי מִמּוֹנוֹת קִלִּים מִדְּיֵינִי
אִיסוּרִים, וְלִכְךָ יֵשׁ לֹמֵר שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁדִינֵי מִמּוֹן נִדְחִים מִפְּנֵי כְּבוֹד
הַבְּרִיּוֹת, מִכָּל מָקוֹם דִּינֵי אִיסוּר אֵינֶם נִדְחִים מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת.
הַגְמָרָא מִקְשָׁה מִבְּרִייתָא אַחֲרָת: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר
לְגַבִּי נִזִּיר (בְּמִדְּרָא יא), ‘כָּל יְמֵי הַיּוֹרֵד לָהּ עַל פֶּשַׁע מֵת לֹא יָבֵא, וּמִבּוֹאֵר
שֶׁאֲסוּר לְנִזִּיר לְהִיטְמָא לְמֵתִים כָּלֵל, וְאִם כֵּן הַכְּתוּב הִבָּא (שֵׁם יא ט) יֵשׁ

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הָעוֹמְדִים בְּשׁוּרָה וְכוּ’, הַפְּנִימִיִּים פְּטוּרִים וְהַחִיצוֹנִים
חַיִּיבִים. הַגְמָרָא מְבַאֵר מִי הֵם הַפְּנִימִיִּים וּמִי הֵם הַחִיצוֹנִים: תִּנּוּ רַבְּנָן
בְּבִרְייתָא, שׁוּרָה הָרֹאָה פְּנִימָה, כְּלוֹמֵר, אֶת הַמָּקוֹם הַפְּנִי שֶׁאֲחֵרִי
הַשּׁוֹרָה הַפְּנִימִית, וְהָאֵבֶל יוֹשֵׁב שָׁם, פְּטוּרָה מִקְרִיאת שְׁמַע, וְהַשּׁוֹרָה
שֶׁאֵינָה רֹאָה פְּנִימָה, חַיִּיבָתָּה בְּקִרְיַת שְׁמַע. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר,
הַבָּאִים מִמֶּתָּה הָאֵבֶל לְנַחְמוֹ, פְּטוּרִין מִקְרִיאת שְׁמַע, אֲבָל הַבָּאִים
מִמֶּתָּה עֲצֻמָּ – שֶׁלֹּא בָּאוּ לְנַחֵם אֲלֵא לְרַאוֹת אֶת הַמְּאוֹרֵעַ, חַיִּיבִין
בְּקִרְיַת שְׁמַע.
הַגְמָרָא מְבַאֵר אִם אִיסוּרִים נִדְחִים מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת: אֲמַר רַב
יְהוֹדָה אֲמַר רַב, הַמוֹרָא כְּלָאִים בִּבְגָדוֹ, וְהֵם כְּלָאִים מִדְּאוּרֵייתָא,
פּוֹשְׁטֵן אֶפִּילוּ בִּשּׁוּק. מִבְּרַת הַגְמָרָא: מֵאִי מְעָמָא – מִהַ הֵטַעַם
שֶׁצְרִיךְ לְפּוֹשְׁטוֹ בִּשּׁוּק אִף שֶׁמִּתְבּוֹזָה בִּכְךָ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: מְשֻׁם
שֶׁאֵין חֻקָּה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֲצָה לִנְגִיד ה’ (מְשִׁלִּי כא ל), שֶׁאֵין חֻקָּה
הָאָדָם חֲשׁוּבָה לִנְגִיד ה’, וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֶלֶל הַשֵּׁם אֵין חוֹלְקִין
כְּבוֹד לָרַב.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: מִיִּתְיָבִי – הִקְשׁוּ בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה עַל דְּבָרֵי רַב, שְׁנִינוּ
בְּבִרְייתָא, קִבְּרוּ אֶת הַמֵּת, וְחִזְרוּ, וְלִפְנֵיהֶם שְׁנֵי דְרָכִים, אַחַת
מִהוֹרָה וְאַחַת מִמָּאָה שִׁישׁ בַּהּ קֶבֶר, אִם בָּא הָאֵבֶל בְּשִׁתּוֹרָה, בָּאֵין
עֲמֹ בְּהַמְלִיךְ בְּדֶרֶךְ הַשִּׁתּוֹרָה, וְאִם בָּא הָאֵבֶל בְּשִׁתּוֹרָה, בָּאֵין עֲמֹ
כּוֹלֵם בְּשִׁתּוֹרָה, וְאֶפִּילוּ כְּהֵנִים, מְשֻׁם כְּבוֹדוֹ שֶׁל הָאֵבֶל. וְאַמְרֵי –
וּמִדּוּעַ מוֹתֵר לְכַהֵן לְטַמֵּא עֲצֻמוֹ לְמַת מְשֻׁם כְּבוֹדוֹ שֶׁל הָאֵבֶל, לִימָא
– נִאֲמַר ‘אֵין חֻקָּה וְאֵין תְּבוּנָה לִנְגִיד ה’’, וְאֵין לוֹ לַעֲבֹר עַל הָאִיסוּר
לִיטְמָא לְמַת מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר רַב לַעֲנִין כְּלָאִים.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: תְּרַנְּמָה [–הַעֲמִיד וּבִינָר] רַבִּי אֲבָא אֶת הַבְּרִייתָא,
שֶׁמִּדּוּבֵר שֶׁהַדְּרֵךְ הַטְּמָאָה הִיא בְּבֵית הַפֶּרֶס – שְׂדָה שְׁהִיָּה בַּהּ קֶבֶר
וְנִחְרְשָׁה עִם הַקֶּבֶר שְׁבָה, שֶׁאֵין הַטְּמָאָה שֶׁם אֲלֵא מִדְּרַבְּנָן, אֲבָל
מִדְּאוּרֵייתָא אֵינוּ נִטְמָא. וְחַכְמִים מִחְלוּ עַל כְּבוֹדָם בְּמָקוֹם כְּבוֹד
הַבְּרִיּוֹת, וְהַתִּירוּ לְכַהֲנִים הַהוֹלְכִים עִם הָאֵבֶל לַעֲבֹר בְּבֵית הַפֶּרֶס,
אֲבָל אִיסוּר כְּלָאִים שֶׁהוּא מִהַתּוֹרָה אֵינוּ נִדְחָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת.
הַגְמָרָא מוֹכִיחָה שְׁבִית הַפֶּרֶס אֵינוּ מְטַמָּא אֲלֵא מִדְּרַבְּנָן: דְּאֲמַר רַב
יְהוֹדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, מִנְּפֶחַ אִדָּם בֵּית הַפֶּרֶס, כְּלוֹמֵר, מִנְּפֶחַ בְּפִיו עַל
הָאֲדָמָה שֶׁלִּפְנֵי, וְתוֹלָה שֶׁאֵם יֵשׁ שָׁם עֵצַם שֶׁל מֵת יִרְאֶה אוֹתָהּ,
וְהוֹלֵךְ לְשַׁחֹט אֶת פִּסְחוֹ בַּחֲזָקָה שֶׁהוּא טְהוֹר, וְאִם טוֹמְאָת בֵּית הַפֶּרֶס
מִן הַתּוֹרָה, לֹא הִיוּ מְקִילִים לְסַמּוֹךְ עַל נִפְיָחָה. הַגְמָרָא מְבַאֵר רֵאִיָּה
נֹסֶפֶת שְׁבִית הַפֶּרֶס אֵינוּ מְטַמָּא אֲלֵא מִדְּרַבְּנָן: וְאֲמַר רַב יְהוֹדָה בַּר
אֲשִׁי מְשִׁיבָה דְּרַב, בֵּית הַפֶּרֶס שֶׁנִּדְשׁ בְּרַגְלֵי בְּנֵי אָדָם הָעוֹבְרִים שָׁם,
מִהוֹרָה, וְאִם טוֹמְאָת בֵּית הַפֶּרֶס מִן הַתּוֹרָה, לֹא הִיוּ מְקִילִים לְסַמּוֹךְ עַל
כֵּךְ שֶׁנִּדְשׁוּ.
הַגְמָרָא מִקְשָׁה מִבְּרִייתָא אַחֲרָת: תָּא שְׁמַע, דְּאֲמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר בַּר
צְדוֹק שְׁהִיָּה כַּחַ, פְּעָמִים שֶׁמִּדְּרַבְּנָן הִינּוּ עַל גְּבֵי אֲרוֹנוֹת שֶׁל מֵתִים
מֵאֲרוֹן לֵארוֹן, לְצֵאת לְקִרְיַת מַלְכִּי יִשְׂרָאֵל, כִּדִּי לְרִאוֹתָם, לִפִּי
שֶׁאֲרוֹנוֹת רִבִּים תִּפְסוּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ, וְלֹא לְקִרְיַת מַלְכִּי יִשְׂרָאֵל
כְּלָבֵד אֲמַר, אֲלֵא אֶפִּילוּ לְקִרְיַת מַלְכִּי עִבּוֹ, שֶׁאֵם יוֹכֵה לְעוֹלָם
הָבָא, לְרִאוֹת גְּדוּלְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבְכָבוֹד מֶלֶךְ הַמִּשְׁחָה, וְכִתְּבִין בֵּין
מַלְכִּי יִשְׂרָאֵל לְמַלְכִּי עִבּוֹ, כְּלוֹמֵר, יִבְחִין כְּמָה רַבָּה גְּדוּלְתָּם יוֹתֵר
מִגְּדוּלְתָּם שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם עַכְשָׁיו, דְּהִינּוּ כְּמָה יוֹתֵר כְּבוֹד יֵשׁ
לְנוֹטְלֵי שֶׁכֶר הַמְּצוּת, מִכְּבוֹד הָאוֹמוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה. אֲמַר – וּמִדּוּעַ
מוֹתֵר לְכַהֵן לַעֲבֹר עַל אִיסוּר תּוֹרָה וּלְטַמֵּא אֶת עֲצֻמוֹ לְמַת מְשֻׁם
כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, לִימָא ‘אֵין חֻקָּה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֲצָה לִנְגִיד ה’’,
כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ לַעֲנִין כְּלָאִים שֶׁאֵין כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דּוּחָה אִיסוּר
דְּאוּרֵייתָא.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: בְּרַבָּא, דְּאֲמַר רַבָּא, דְּכַר תּוֹרָה – הַלְכָה לְמַשָּׁה
מִסִּינֵי, אֲחֵל שִׁישׁ תַּחְתִּי מֵת, כָּל שִׁישׁ בּוֹ חֶלֶל טַפַּח, כְּלוֹמֵר, שִׁישׁ
אוֹיֵר שֶׁל טַפַּח עַל טַפַּח בְּרוּם טַפַּח בֵּין הַמֵּת לִגַּג הָאֵהָל, הוֹצִינָן בְּפָנֵי
הַטּוֹמְאָה, וְאֵין מְטַמָּא לְמַעְלָה לֹא בְּמִנְעָה וְלֹא כְּשֶׁמִּאֲהִילִים עֲלֵיהּ,
וְשֶׁאֵין בּוֹ חֶלֶל טַפַּח בֵּין הַמֵּת לִגַּג הָאֲרוֹן, אֵינוּ הוֹצִינָן בְּפָנֵי הַטּוֹמְאָה,
וְהַטּוֹמְאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה עַד לְרִקְיעַ. וְרַבִּי אֲרוֹנוֹת שְׁקוּבִים בָּהֶם אֶת
הַמֵּתִים, יֵשׁ בָּהֶן חֶלֶל טַפַּח, וּמִן הַתּוֹרָה הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶם אֵינוּ נִטְמָא,

אָבֵל מִטָּמֵא הוּא לָמֶת מִצָּנָה, הרי שכבוד המת שהוא כבוד הבריות
דוחה דבר תורה. וקשה, אָמֵא – מדוע נטמא הוא למת מצוה מפני
כבוד הבריות, ודוחה דבר תורה, לִימָא – נאמר, 'אֵין חֻקָּה וְאֵין
תְּבוּנָה וְאֵין עֲצָה לַגִּיד ה', וידחו מצוות אלו את כבוד הבריות, כמו
שאמרנו לענין המוצא כלאים בבגדו.
מתרצת הגמרא: שְׂאֵנִי הָתָם – שונה הדבר שם בברייתא, שכבוד
הבריות דוחה מצוות פסח ומילה, משום דְּכִתְיִב 'וְלֹאֲחֹתָיו', ללמדנו
שכבוד המת מחייבו להיטמא.
שואלת הגמרא: וְלִיגְמַר מִינָהּ – ונלמד מ'ולאחותיו' שכבוד הבריות
דוחה איסורים, ולא יהא צריך לפשוט את בגדו בשוק. משיבה
הגמרא: שֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה שְׂאֵנִי – שונה הדבר כשאני עוקר דבר
תורה במעשה ידי, אלא יושב במקומו ודבר תורה נעקר מאליו,
מהעוקר דבר תורה בידים. ומ'ולאחותיו' ללמדנו שכבוד הבריות דוחה
מלקיים מצוות כמו פסח ומילה שביטולם נעשה ב'שב ואל תעשה',
אבל אין ללמוד מזה ללבוש כלאים שעוקר בכך דבר תורה בידים,
שידחה האיסור מפני כבוד הבריות.
הגמרא מביאה שבדורות הראשונים היו מעולים יותר משום שמסרו
נפשם על קידוש השם: אָמֵר לִיה רַב פָּפָא לְאַבְי, מֵאֵי שְׁנָא
רֵאשׁוֹנִים דְּאַתְרַחֲשִׁי לְהוּ נִיפָא – במה שונים הדורות הראשונים
שהתרחשו להם ניסים, ומֵאֵי שְׁנָא אָנִי דְלֵא מִתְרַחֲשִׁי לִי נִיפָא – ומה
שונים אנוהו שלא מתרחשים לנו ניסים. אֵי מִשּׁוּם תְּנֻזָּי – אם משום
שהיו הראשונים גדולים בלימודם, הרי בְּשֵׁנִי דְרַב יְהוּדָה בּוֹלִי תְנֻזָּי
בְּנֻזְקִין הָיָה – בשנותיו של רב יהודה כל לימודם היה בסדר נזיקין
ובבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא, ולא היו בקיאים בכל הגמרא
של ארבע סדרים, וְאָנִי קָא מְתַנִּין שִׁיתָא סְדָרִי – ואילו אנו שונים
את כל הששה סדרים. ועוד, שהרי כִּי הָיָה מְמִי רַב יְהוּדָה בְּעוֹקְצִין
– כשהיה רב יהודה מגיע ללמוד דיני עוקצין, והיה שונה 'הַאֲשָׁה
שְׂבוּכָשֶׁת יֵרֶק בְּקִדְרָה, וְאָמְרִי לָהּ – ויש אומרים שהגיע למשנה זו
(עוקצין פ"ב מ"א), 'וְיָתִים שְׂבֻכָשֶׁן בְּטַרְפִּיהוֹן [–עם העלין שלהן] סְהוֹרִים',
אָמֵר – היה אומר, כשלא ידע מה הטעם שהם טהורים, הָיִיתָ דְרַב
וְשִׁמְוֵאל קָא הוֹיָא הָכָא – אני רואה כאן סוגיות חמורות כסוגיות
שהיו עוסקים בהם רב ושמואל, כלומר, טעם משניות אלו קשה עלי
ככל המשניות שהיו רב ושמואל רבותי מתקשים בהם בכל הגמרא,
וְאָנִי קָא מְתַנִּין בְּעוֹקְצִין תְּלִיסַר מְתִיתָמָא – ואילו אנו שונים מסכת
עוקצין בשלש עשרה פנים ובקיאים בה היטב, ואם כן עדיפים אנו
בלימוד מהדורות הראשונים. וְאֵילוּ רַב יְהוּדָה כִּי הָיָה שְׁלִיף חֹד
מְסָאגִיה – ואף על פי כן כשהיה רב יהודה חולץ נעל אחת משום
עיניו, אָתִי מְטָרָא – מיד היו יורדים גשמים קודם שהספיק לחלוץ את
הנעל האחרת, וְאָנִי קָא מְצַעְרִין נַפְשִׁין – ואנו מצערים עצמנו,
וּמִצָּנָה קָא צוֹחִין – וצווחים בתפילה, וְלִית דְּמַשְׁנָה בֵּן – ואין מי
שמשגיח בנו לקבל את תפילתנו.
אָמֵר לִיה אַבִּי לִרַב פָּפָא, קָמֵאִי הוּוּ קָא מְסָרִי נַפְשִׁיהוּ אֶקְדוּשַׁת

הַשֵּׁם – דורות הראשונים היו מוסרים נפשם על קידוש השם, אָנִי לֵא
מְסָרִין נַפְשִׁין אֶקְדוּשַׁת הַשֵּׁם – ואילו אנו אין אנו מוסרים נפשנו על
קידוש השם, ולכך אין אנו זוכים שיעשו לנו ניסים כמו שנעשו להם.
כִּי הָא – כמו המעשה דְרַב אָדָא בַר אֲהֵבָה חוּזִיה לְהֵחִיא בּוֹתִית
דְּהוֹת לְבִישָׁא בְּרַבְלָתָא בְּשׁוּקָא – שראה כותית אחת שהיתה
לובשת בגד חשוב בשוק, וטעה וסבר דְּכֵת יִשְׂרָאֵל הִיא, וְקָם קָרְעִיהּ
מִינָהּ – קם וקרע את הבגד מעליה, אָנֵלֵא מִלְתָּא דְּכוֹתִית הִיא –
ולבסוף נתגלה הדבר שכותית היא, שְׂיִמּוּחַ – ושמו את דמי בשתה
בְּאַרְבַּע מָאָה זׁוּזִין. אָמֵר לָהּ רַב אָדָא בַר אֲהֵבָה מַה שְׂמָךְ, אָמְרָה לִיה
אותה כותית, מְתוּן. אָמֵר לָהּ רַב אָדָא בַר אֲהֵבָה, מְתוּן מְתוּן אֲרַבַּע
מָאָה זׁוּזִין שׁוֹנִין – מתון ועוד מתון שזה ארבע מאות זוז, כלומר השם
שלה גרם לי לשלם שתי פעמים מאתים זוז, ש'מתון' הוא לשון
מאתים.
הגמרא מביאה עוד מענין גדולתם של דורות הראשונים: רַב גִּידֵל
הָיָה רָגִיל דְּהוֹת קָא אֲוִיל וְיָתִיב אֲשַׁעְרִי דְּמִכְלָה – רב גידל היה
רגיל ללכת ולשבת בשער בית הטבילה, ואָמֵר לְהוּ חֲכִי מְכִילוּ וְחֲכִי
מְכִילוּ – והיה מורה לנשים ואומר להם כך תטבלו וכך תטבלו. אָמְרִי
לִיה רַבִּין – אמרו לו החכמים, לֵא קָא מְסַתְפִי מִר מִצַּר הָרַע – וכי
אין כבודו ירא מיצר הרע, אָמֵר לְהוּ רַב גִּידֵל, דְּמִיָּין בְּאַפְסֵי כִי קָאֲרִי
חִינְרִי – דומות הן בענין כאוהים לבנים, שאני נכשל בהן בהרהור.
רַבִּי יוֹחָנָן הָיָה רָגִיל דְּהוֹת קָא אֲוִיל וְיָתִיב אֲשַׁעְרִי דְּמִכְלָה – רבי
יוחנן היה רגיל ללכת ולשבת בשער בית הטבילה, אָמֵר, כִּי סֻלְקוֹן
בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְאֵתִין מְסַבְלִיה מְסַתְפִּין בִּי – כשעולות בנות ישראל
ובאות מן הטבילה, יסתכלו בי, וְנָהוּ לְהוּ יִרְעָא דְּשַׁפְיִרִי בּוֹתִי –
והיה זרעם נאה כמותי. אָמְרִי לִיה רַבִּין – אמרו לו החכמים, לֵא קָא
מְסַתְפִי מִר מְעִינָא בִישָׁא – וכי אין כבודו מפחד מעין הרע. אָמֵר לְהוּ
רַבִּי יוֹחָנָן, אָנָּא מוֹרְעָא דְיוֹסֵף קָא אֲתִינָא – אני מזרעו של יוסף, דְּלֵא
שְׁלֵטָא בִיה עֵינָא בִישָׁא – שאין עין הרע שולטת בהם, דְּכִתְיִב
בְּבִרְכַת יַעֲקֹב לְיוֹסֵף (בראשית מט כב), 'בֵּן פֹּרֶת יוֹסֵף בֵּן פֹּרֶת עֲלֵי עֵין'
– בן שחינו נטוי על העין הרואה אותו, וְאָמֵר רַבִּי אֲבָהוּ, אֵל תִּקְרִי
'עֲלֵי עֵין' אֵלֵא 'עוֹלֵי עֵין', כלומר מסולקים מן העין, שאין העין
שולטת בהם. רַבִּי יוֹסֵי בְרַבִּי חֲנִינָא אָמֵר מְהֵכָא – מכאן יש ללמוד
שאין העין שולטת בזרעו של יוסף, שנאמר בברכת יעקב לבני יוסף
(שם מח טז) 'וְיִדְּגוּ לְרֹב בְּקִרְבִּי הָאָרֶץ, מֵה דְגִים שְׂבִיִם, מִים מְכֻסִּין
עֲלֵיהֶם וְאֵין עֵין הָרַע שׁוֹלֶמֶת בָּהֶם, אֵף יִרְעוּ שֵׁל יוֹסֵף אֵין עֵין הָרַע
שׁוֹלֶמֶת בָּהֶם. וְאֵיבָעִית אִימָא – ואם תרצה תאמר מכאן, עֵין שְׁלֵא
רְצָתָה לְזוֹן מִפְּהָ שְׂאֵנִי שְׁלוּ, שלא רצה יוסף ליהנות מאשת פוטיפר
אדוניו, אֵין עֵין הָרַע שׁוֹלֶמֶת בּוֹ.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר שיש עוד הפטורים מקריאת שמע: נְשִׁים
וְעֶבְרִים כְּנַעֲנִים וְקִטְנִים, פְּטוּרִין מְקִרְיַת שְׁמַע

המשך ביאור למס' ברכות ליום ראשון עמ' א

חזרת עליו בשלישית, וְאֵם שְׁלֹשֶׁת את הפסוק, לֵא פִירְשׁוּ לָךְ את
כוונתו, שאינו מתפרש כלל על מתים ממש, אלא כפי שיבואר.
רבי חייא מבאר את הפסוק: מה שנאמר 'כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שִׁמּוֹתוֹ',
'הַחַיִּים' אֵלּוּ הַצְדִּיקִים שְׂבִימִיתָן נִקְרָאוּ חַיִּים, וְיוֹדְעִים שִׁמּוֹתוֹ
היינו שהם נותנים אל ליבם את יום המיתה, ונמנעים מלעבור עבירה.
וראיה לדבר שהצדיקים נקראים חיים גם לאחר מותם, שְׁנֵאמֵר
(שמואל ב' כו ב), 'וּבְנֵיהוּ בֵּן יְהוֹדָע בֵּן אִישׁ חַי רַב פְּעֻלִּים מִקְבָּצָאֵל,
הוּא הָכָה אֶת שְׁנֵי אֲרִיָּאל מוֹאֵב, וְהוּא יָרַד וְהָכָה אֶת הָאִרִי בְּתוֹךְ
הַבּוֹר בְּיָוִם הַשְּׁלָל',

דְּלִיָּה – הגבה את ציציתו של יגורו על גבי הקברים, כִּי שְׁלֵא
יֵאמְרוּ המתים, לְמַחֵר הֵם מְתִים וְכֵאֵין אֲצֵלָנוּ, וְעֶבְשִׁי מְחַרְפִּין
ומבישים אוֹתָנוּ, בכך שהם מראים לנו שהם מקיימים מצוות ואילו
אנו איננו יכולים לקיימן.
אָמֵר לִיה רַבִּי יוֹנָתָן לְרַבִּי חַיִּיא, וְמִי יִדְעִי בּוֹלִי הָאֵי – וכי המתים
יודעים כל כך ממה שנעשה בין החיים, וְהָאֵ כְּתִיב – והרי נאמר (קהלת
ט ט) 'כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שִׁמּוֹתוֹ וְהַמֵּתִים אֵינֶם יוֹדְעִים מְאוּמָה', וכל
שכן שאינם יודעים מדבר קטן כזה להתבייש בו.
אָמֵר לִיה רַבִּי חַיִּיא לְרַבִּי יוֹנָתָן, אֵם קְרִית פְּסוּק זֶה, לֵא שְׁנִית – לא
חזרת עליו פעם שניה כדי שתתבונן בו, וְאֵם שְׁנִית, לֵא שְׁלֹשֶׁת – לא

לא יטמא אפי' עושה פסחו גרידא וא"ת מדיכא פשיטא ליה אמרת לא יטמא וי"ל כדפריש"י דלא אתי עשה שאין בו כרת כטומאת קרובים וידחה עשה שיש בו כרת כגון עושה פסח וגם מילה שייך בה כרת וא"ת התם דפריך על מעשה דיוסף הכהן מנ"ל לתלמודא דהכא מיירי בעושה פסחו לחוד וי"ל מולא כילל גבי עושה פסחו כמו גבי אחרים מי שהיה נזיר וכוון הדיט דמעיקרא נקט נזיר לחוד ואח"כ נזיר וכוון הדיט

וכר' וא"ת מנא ליה (לתלמודא) דהאי קרא בעושה פסחו ולמול את בנו הא קרא כתיב בניור וי"ל אם אינו ענין בניור דהא כתיב פסוקים אחרים דמטמא במת מצוה תנודו ענין להלוי לחוט פסחו וכו'. והשר מקוצי מיישב פירש"י דמיירי הבא דיש בו כל הקדושות הללו כר' ומי"מ פריך התם גבי יוסף הכהן דע"כ אף בעושה פסח גרידא אינו רשאי לטמא דאי ס"ד עושה פסח מטמא לקרובים. ולאחותיו למא לי למימר דמטמא למת מצוה כיון דמטמא לקרובים אלמא עושה פסחו אינו מעלה עליו שום חומרא טפי א"כ פשיטא דמטמא למת מצוה וכי תימנא מכל מקום צריך קרא דמטמא למת מצוה מפני שיש בו ג' קדושות נזיר וכוון ועושה פסח ולעולם אימא לך דעושה פסח גרידא מטמא לקרובים לא היא דהא כבר שמענו מלאביו ולאמנו ולאחיו דנזיר וכ"ג לא מהני מידי למת מצוה א"כ ע"כ קראי לא אצטריכו אלא למעלה דפסח ולמה לי פשיטא דאי מטמא לקרובים כ"ש למת מצוה ואע"ג דאצטריך קרא דלאמנו לכוון הדיט ונזיר דמטמא למת מצוה אע"ג דכתב קרא דמטמא לקרובים ואצטריך קרא שוב' דקדושת אע"ג דשמענו כבר דמעלה נזיר לא מהני מידי למת מצוה מלאביו ה"מ כון דקדושתו קדושת עולם ומשום הכי יש לנו לומר כי יש לו שתי קדושות דטיפי קדושה ולכן אצטריך קרא אבל עושה פסח שקדושתו לפי שעה אם אתה מתיר לו לקרובים ה"ה למת מצוה מכ"ש דמאי חזית ליתן לו קדושה טפי גבי מת מצוה יותר מן הקרובים. א"כ יש לפרש בקרבן הברייתא מדתנאי גרידא על ישראל נזיר ואח"כ נזיר וכוון הדיט ואח"כ נזיר וכ"ג וא"כ מסבירא יש לנו לומר (כי יש) דאינו מטמא לקרובים כמו נזיר וכלהו אינך דרוק מעצמן: **שב** ואל תעשה שאני. וא"ת נזיר וכ"ג קום עשה הוא דטמא למת ותיקין רש"י דקרא גלי לן דלאו דלא יטמא לא נאמר גבי מת מצוה ולא נהירא דא"כ כל מקום דאמר' שעשה דוחה לית לקרי שב ואל תעשה וכו' והיאך קרי ליה דחיה אימא שאני דחיה דהתם לא נאמר הלאו ועוד דהא מילה ותמיד ופסח דדחו שבת כדאמרין פרק אלו דברים (פסחים דף סט:) אלמא מקרי שפיר דחיה. אלא נראה דנזיר לא גמרין דמה לנזיר שכן ישנו בשאלה וכן מכהן מה לכוון שכן לאו שאינו שוב בכל: **זיתים** שכבשן בטרפיהן טהורים. פירש הקונטרס כיון דכבשן בקדרה בטלים מתורת יד להביא טומאה ולא נהירא דא"כ מאי האי דקאמר עלה שלא נכבשו אלא למראה מה נתנת טעם יש דבטלינהו מתורת יד לכך נראה לפרש דטהורים משום דאתון עלין לא חשיבי אוכל שאינו ראויין לאכילה אלא ע"י אותה כבישה בקדרה שלא נכבשו אלא למראה כלומר מה שכבש העלין עמחן לא כבשן אלא להראות שהזיתים נאים וחדשים ומשום הכי טהורים. אבל כבשן להיות ראויין לאכילה משעה שיהיו מתוקנין לראיית אכילה טמאים: **תליסר** מתביתא. יש מפרשין תליסר ישיבות יש בנו שבקייאם ותליסר לאו דוקא אלא לשון הרגיל בגמ' כמו תליסר (חולין מה) וזו פשיטא ורש"י פי' בע"א: **וקטנים** פטורים מק"ש. פירש הקונטרס קטן שהגיע לחנוך ולא נהירא דהא פרק לולב הגזול (סוכה דף מב.) אמרי' קטן היודע לשמור תפילין אביי חייב לקנות לו תפילין אלמא כשהגיע לחנוך דשייכי ביה תפילין חייב בתפילין ובק"ש נמי יש לחייבו יותר מסתמא מדאשכחן התם קטן היודע לדבר אביי מלמדו תורה ופסוק ראשון של ק"ש נראה ל"ת דמיירי בקטן שלא הגיע לחנוך ומהו סיפא דקתני ותיקין בתפילה היה ר"ל דמיירי בקטן שהגיע לחנוך דאי לא הגיע לא הוה לחייבו בתפילה ולא נהירא דאם כן לא הוה לחיוב קטנים דומיא דנשים ועבדים שפטורים בכל ענין וקטנים אינם פטורים אלא בשלא הגיע ואין יודע לשמור תפיליו ופי' ר"ת דהאי איירי הכל בקטן שלא הגיע לחנוך ותיקין דסיפא קאי אנשים ועבדים לחוד אבל קטנים פטורים מכל וכל כיון דלא הגיע לחנוך וא"ת א"כ אמאי תנא קטנים בהדי נשים ועבדים כיון דאין שוין כדפרישית וי"ל דכן דרך התנא לשנות יחד נשים ועבדים וקטנים שלא הגיע לחנוך כמו נשים ועבדים פטורים מטוכה: (סוכה דף כח.)

אבל מטמא הוא למת מצוה. והוא כבוד הבריות ודחה דבר תורה: **שב** ואל תעשה שאני. דברים רבים התיירו לעקור דבר תורה מפני סייג ומפני כבוד הבריות היכא דאינו עוקר דבר במעשה ידים אלא יושב במקומו ודבר תורה נעקר מאליה כגון תקיעת שופר ולולב בשבת וסדין בציצית ודכוותיהו טובא ביבמות (דף צ:) אבל מעקר בידים לא

והלובש כלאים עוקרו במעשה ממש
שהוא לובשו וטומאת גופי' שהותרה לכוון ולנזיר ליטמא למת מצוה דקא מעקר בידים מפני כבוד הבריות דלאו שב ואל תעשה הוא היינו טעמא דלא גמרין מיניה דהתם לאו כבוד הבריות הוא דדחי לא תעשה ידיה דמעיקרא כשנכתב לית דטומאה לא על מת מצוה נכתב כשם שלא נכתב על הקרובים אבל השבת אבדה ופסח לכל ישראל נאמר ואצל כבוד הבריות נתנו לדחות ע"כ היינו דרשינן אינה בידים אלא בשיבתו תורה המצוה אבל כלאים דבמעשה ידי דחה הוהירי באזהרתו: **בנויקין** הוה. לא היו גדולים בכל גמרא של ד' סדרים אלא בתלחא בבי שלנו והאי מילתא נקט הכא משום דמיירי שמוסרין נפשם על קדושת השם ועד השתא איירי נמי במי שמבזה עצמו על קדושת השם לפשוט כלאים בשוק: **האשה שכובשת ירק או זיתים שכבשן בטרפיהן.** משנה היא במס' עוקצין: **מה ששקד?** אמרה ליה: מתון. אמר לה: מתון מתון ארבע מאה וזו שווא: רב גידל הוה רגיל דהוה קא אויל ויתבי אשערי דטבילה, אמר להו: הכי טבילו, והכי טבילו. אמרי ליה רבנן: לא קא מסתפי מר מיצ' הרע? אמר להו: דמיין באפאי פי קאקי חיוירי. ר' יוחנן הוה רגיל דהוה קא אויל ויתבי אשערי דטבילה, אמר: פי סלקן בגוזת ישראל ואתיון מטבילה, מסתפלן פי ונהו להו זרעא דשפירי פוותי. אמרי ליה רבנן: לא קא מסתפי מר מעינא בישא? אמר להו: אגא מירעא דיוסף קא אחינא, דלא שלטא ביה עינא בישא, דכתיב: "בן פורת יוסף, בן פורת עלי עין", ואמר רבי אבהו: אל תקרי "עלי עין", אלא "עולי עין". רבי יוסי ברבי חנינא אמר, מהבא: "וידעו לרוב בקרב הארץ", מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף ירעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם. ואי בעית אימא, עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו: **מתני'** נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע ומן

מתון מתון לשון המתנה אם המתנני הייתי משתכר ד' מאות זוז: כי קאקי חיוירי. אוזנים לבנים: ר' יוחנן, אדם יפה תואר היה דאמר' בהשובר את הפועלים (דף פד.) שופריה דר' אבהו מעין שופריה וכו': **עולי עין.** מסולקין מן העין שאינה שולטת בהן: **שלא רצתה לזון.** ליהנות מאשת אדוניה: **מתני'** נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש. שהיא מ"ע שהזמן גרמא וקיל בקדושת (דף כט.) דנשים פטורים מדאורייתא ותפילין נמי מ"ע שהזמן גרמא דסבר לילה ושבת לאו זמן תפילין ניהו: **קטנים.** אפי' קטן שהגיע לחנוך לא

הטילו על אביו לחנכו בק"ש לפי שאינו מצוי תמיד כשמגיע זמן ק"ש:

ומן

לחנוך ולא נהירא דהא פרק לולב הגזול (סוכה דף מב.) אמרי' קטן היודע לשמור תפילין אביי חייב לקנות לו תפילין אלמא כשהגיע לחנוך דשייכי ביה תפילין חייב בתפילין ובק"ש נמי יש לחייבו יותר מסתמא מדאשכחן התם קטן היודע לדבר אביי מלמדו תורה ופסוק ראשון של ק"ש נראה ל"ת דמיירי בקטן שלא הגיע לחנוך ומהו סיפא דקתני ותיקין בתפילה היה ר"ל דמיירי בקטן שהגיע לחנוך דאי לא הגיע לא הוה לחייבו בתפילה ולא נהירא דאם כן לא הוה לחיוב קטנים דומיא דנשים ועבדים שפטורים בכל ענין וקטנים אינם פטורים אלא בשלא הגיע ואין יודע לשמור תפיליו ופי' ר"ת דהאי איירי הכל בקטן שלא הגיע לחנוך ותיקין דסיפא קאי אנשים ועבדים לחוד אבל קטנים פטורים מכל וכל כיון דלא הגיע לחנוך וא"ת א"כ אמאי תנא קטנים בהדי נשים ועבדים כיון דאין שוין כדפרישית וי"ל דכן דרך התנא לשנות יחד נשים ועבדים וקטנים שלא הגיע לחנוך כמו נשים ועבדים פטורים מטוכה: (סוכה דף כח.)

בתפלה

פשיטא כיון דכתיב ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה כמצות עשה שהזמן גרמא הוי קמ"ל דרחמי ניהו. ורש"י לא גריס ליה שהרי תפלה דרבנן היא ומאי מ"ע שייכי ביה. ומי"ש ליישב דהא הלל דרבנן ונשים פטורות מהאי טעמא דמצות עשה שהזמן גרמא הוא כדאמרין בסוכה (דף לח) מי שהיה עבד ואשה או קטן מקרין אותו

עונה אחריתו מה שהם אומרים דאין השומע פטור מקריאתו כיון שהם פטורים: **אית** דגרסי בברכת המזון פשיטא. ומשני כיון דכתיב בתת ה' לכם בערב בשל לאכול ולחם בבקר לשבוע כמ"ע שהזמן גרמא הוא קמ"ל: **נשים** בברכת המזון דאורייתא או דרבנן. פי' הקונטרס דסלקא דעתך דלא מחייבי מדאורייתא משום דכתיב על הארץ הטובה ונשים לא נטלו חלק בארץ ומה שנטלו בנות צלפחד חלק אביהם נטלו. ותימה כהנים ולוים נמי תבעי שיהיה לא נטלו חלק בארץ וא"כ לא יציאו אחרים ידי חובתן בברכת המזון אלא י"ל דטעמא משום דכתיב על ברייתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו ונשים ליתנהו לא בברית ולא בתורה ואמרין לקמן (דף מט.) מי שלא אמר ברית ותורה בברכת המזון לא יצא ידי חובתו והשתא קא מבעיא ליה כיון דלא מצו למימר ברית ותורה לא הוה אלא מדרבנן או דלמא כיון דלא שייך בהו הוי שפיר דאורייתא והא דלקמן מיירי באנשים דשייכי בברית ותורה:

בעל

קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה. פי' אפילו בהרהור כדמשמע בגמ' והיינו טעמא דשרינא טפי בק"ש מברכות משום דק"ש דאורייתא וברכות דרבנן ואפי' למד"ק ק"ש דרבנן היינו היכא דחוכרי יציאת מצרים אבל מתניתין שלא חוכרי יציאת מצרים שלא התירו לו לומר אמת ויצוי והוי ק"ש דאורייתא ואמת ויצוי דרבנן שהרי חוכרי יציאת מצרים בק"ש ואין להקשות נתקן דלימא אמת ויצוי ולא לימא ק"ש דהא עדיף דלימא ק"ש דאית ביה נמי מלכות שמים: **יוציא** בשפתיו. כיון דשרית ליה הרהור אע"פ שהוא כדבור לענין לצאת ידי ק"ש כמו כן מקרי דבור לענין דמקרי עוסק בתורה ומדרשית דבור להרהר אע"פ שהוא בעל קרי תתיר לו גם דבור:

כדאשכחן

בסיני. פירוש אף ע"ג דכדבור דמי לענין שיצא מ"מ לאו כדבור דמי לענין שיהא בעל קרי אסור להרהר כדאשכחן בסיני דהיה שם דבור והוי צריכין לטבול ואע"פ שהיו שותקין שומע כעונה וסוכה לחו:

ורב

חסדא אמר לאו כדבור דמי. ר"ח פירש להלכה כרב חסדא מדתריצי רב אדא ורבי אלעזר למלתיה שמע מיניה כותיה קיימי ולא יצא בקריאת שמע בהרהור:

והרי

ומן התפילין, ותייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון: **גמ'** קריאת שמע, פשיטא! מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות! מהו דתיקא, הואיל ואתי דתיקא, הואיל ואתקש למזוזה, קא משמע לן: ותייבין בתפלה: דרחמי ניהו. מהו דתיקא, הואיל וכתב בה "ערב ובקר וצהרים", כמצות עשה שהזמן גרמא דמי, קא משמע לן: ובמזוזה: פשיטא! מהו דתיקא, הואיל ואתקש לתלמוד תורה, קא משמע לן: ובברכת המזון: פשיטא! מהו דתיקא, הואיל וכתב "בתת ה' לכם בערב בשל לאכול ולחם בבקר לשבע", כמצות עשה שהזמן גרמא דמי, קא משמע לן: אמר רב אדא בר אבהו: נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה. אמאי? מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות! אמר אביי: מדרבנן. אמר ליה רבא: והא דבר תורה קאמר! ועוד, כל מצות עשה נחייבניה מדרבנן! אלא אמר רבא: אמר קרא, "זכור" ו"שמור", כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה; והני נשי, הואיל ואתנהו בשמירה, אתנהו בזכירה. אמר ליה רבינא לרבא: נשים בברכת המזון דאורייתא או דרבנן? למאי נפקא מינה? לאפוקי רבים ידי חובתן. אי אמרת (בשלמא) דאורייתא, אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא. (אלא אי) אמרת דרבנן, הוי שאינו מחייב בדבר, וכל שאינו מחייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן. מאי? תא שמע: באמת אמרו, בן מברך לאביו, ועבד מברך לרבו, ואשה מברכת לבעלה. אבל אמרו חכמים, תבא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו. אי אמרת בשלמא דאורייתא, אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא; אלא אי אמרת דרבנן, אתי דרבנן ומפיק דאורייתא! ולמבעיה, קמן בר חייבא הוא? אלא הכא במאי עסקינן? בגון שאכל שיעורא דרבנן, דאתי דרבנן ומפיק דרבנן: דרש רב עזריא - זמנין אמר לה משמיה דר' אמי, וזמנין אמר לה משמיה דר' אפי: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! כתוב בתורתך, "אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד". והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב: "ישא ה' פניו אליך!" אמר להם: וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה "ואכלת ושבעת, וברכת את ה' אלהיך", והם מדרקקים [על] עצמם עד פית ועד פביצה?! **מתני'** בעל קרי מהרהר בלבו, ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה. ועל המזון מברך לאחריו, ואינו מברך לפניו. רבי יהודה אומר: מברך לפניו ולאחריו: **גמ'** אמר רבינא: זאת אומרת, הרהור דבור דמי. דאי סלקא דעתך לאו דבור דמי, למה מהרהר? אלא מאי, הרהור דעתך לאו דבור דמי, למה מהרהר? אלא מאי, הרהור דבור דמי? ורבי חסדא אמר: הרהור לאו דבור דמי. דאי סלקא דעתך הרהור דבור דמי, ויציא בשפתיו! אלא מאי, הרהור לאו דבור דמי? למה מהרהר? אמר רבי אלעזר: כדי שלא יהו כל העולם עוסקין בו, והוא יושב ובטל. ונגזרם בפרקא אחרנא: אמר רב אדא בר אבהו: דבור דמי. ורבי חסדא אמר: הרהור לאו דבור דמי. דאי סלקא דעתך הרהור דבור דמי, ויציא בשפתיו! אלא מאי, הרהור לאו דבור דמי? למה מהרהר? אמר רבי אלעזר: כדי שלא יהו כל העולם עוסקין בו, והוא יושב ובטל. ונגזרם בפרקא אחרנא: אמר רב אדא בר אבהו: דבור דמי.

ומן התפילין. משום דסתם קטן אינו יודע לשמור גופו שלא יפח בזה. ותייבין בתפלה. דתפלה רחמי היא ומדרבנן היא ותקנהא אף לנשים ולתנך קטנים: ובמזוזה ובברכת המזון. מזוזה מצות עשה שלא הזמן גרמא ובגמרא פריך פשיטא: ברכת המזון. בגמרא בעי לה דאורייתא או דרבנן: **גמ'** מהו דתיקא נקיש תפילין למזוזה. דכתיב וקשרתם וכתבתם מה מזוזה נשים חייבות אף תפילין נשים חייבות קמשמע לן: הכי גרסינן תפלה דרחמי ניהו. ולא גרס פשיטא דהא לאו דאורייתא היא: נקיש מזוזה לתלמוד תורה. דכתיב (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם וסמך ליה וכתבתם מה תלמוד תורה נשים פטורות ואע"ג דאין הזמן גרמא רחמנא פטרינהו דכתיב את בניכם ולא בנותיכם אף מזוזה נשים פטורות קמ"ל דנשים חייבות דכתיב למען ירבו ימיכם גברי בעו חיי נשי לא בעו חיי בתמיה: קדוש היום מ"ע שהזמן גרמא הוא. זכור את יום השבת לקדשו (שמות ב) וזכרו על היין: בשמירה. דלא תעשה מלאכה (שם): והני נשי איתנהו בשמירה. דתנן (קדושין דף כט.) כל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שאין הזמן גרמא נשים חייבות דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה: נשים בברכת המזון דאורייתא. דכתיב ואכלת ושבעת (דברים ח) והוה ליה מצות עשה שאין הזמן גרמא: או דרבנן. דכתיב על הארץ הטובה אשר נתן לך (שם) והארץ לא נתנה לנקבות להתחלק ואי משום בנות צלפחד חלק אביהם הם דנטלו שיהיה מירצא מצרים: בן. קטן. מברך. ברכת המזון לאביו אם אין אביו יודע לברך: שיעורא דרבנן. כגון כוית לר"מ וכביצה לרבי יהודה מדאורייתא ואכלת ושבעת וברכת כתיב אבל בשיעור כי האל לא מחייב אלא מדרבנן והלכך אתי קטן דרבנן ומפיק גדול: עד כוית עד כביצה. עד כוית לר"מ עד כביצה לר' יהודה דתנן (לקמן דף מה.) עד כמה ממננין ר"מ אמר עד כוית ר' יהודה אומר עד כביצה: **מתני'** בעל קרי. מתקנת עזרא ואילך שתקן טבילה לבעלי קריין לעסוק בתורה כדאמרין בבב"ב בפרק מרובה (דף פב): מהרהר. ק"ש בלבו כשנגיע זמן המקרא: ואינו מברך. אפילו בהרהור: לא לפניו ולא לאחריה. כיון דברכות לאו מדאורייתא מחייב לא אצרכוהו רבנן: ועל המזון מברך לאחריו. דחייבא דאורייתא הוא: ואינו מברך לפניו. דלאו דאורייתא הוא: רבי יהודה אומר וכו'. בגמ' מפרש לה: **גמ'** כדבור דמי. וכל אדם נמי יוצא ידי חובתו בהרהור: למה מהרהר. מה מועיל: כדאשכחן בסיני. שהפרישן מאשה דכתיב אל תגשו אל אשה (שמות יט) ועל פרישה זו סמך עזרא לתקן טבילה לבעלי קריין קודם שיעסקו בתורה דכתיב (דברים ו) והודעתם לבניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב כדאמרין לקמן בפרקין (דף כא): אלא

41 דבור דמי? ויציא בשפתיו! כדאשכחן בסיני. ורב חסדא אמר: הרהור לאו דבור דמי. דאי סלקא

42 דעתך הרהור דבור דמי, ויציא בשפתיו! אלא מאי, הרהור לאו דבור דמי? למה מהרהר? אמר רבי

43 אלעזר: כדי שלא יהו כל העולם עוסקין בו, והוא יושב ובטל. ונגזרם בפרקא אחרנא: אמר רב אדא

ברכות – דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום שלישי) קכה

ומן התפלין, ותייבין בתפלה ובמוזון ובברכת המזון.

גמרא

שנינו במשנה שנים פטורות מקריאת שמע. הגמרא מבררת מה החידוש בהלכה זו. מקשה הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שנים פטורות מקריאת שמע, שהרי מצות עשה שהזמן גרמא הוא – שהזמן גורם למצוה שתבוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו. מתרצת הגמרא: מהו דתיקא הואיל ואית בה מלכות שמע – שמה תאמר שמכין שיש בה קבלת עול מלכות שמים גם נשים חייבות בה, קא משמע לן – משמיענו התנא שהנשים פטורות מקריאת שמע.

שנינו במשנה שנים פטורות מקריאת שמע ומן התפלין. הגמרא מבררת מה החידוש בהלכה זו. מקשה הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שנים פטורות מן התפלין, שהרי מצות עשה שהזמן גרמא היא, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו. מתרצת הגמרא: מהו דתיקא הואיל ואיתקש למוזון – שמה תאמר שמכין שהוקשה מצות תפילין למצות מוזון יהיו הנשים חייבות בתפילין כפי שהן חייבות במוזון, קא משמע לן – משמיענו התנא שהנשים פטורות מן התפילין.

שנינו במשנה לגבי נשים, ותייבין בתפלה. הגמרא מבארת מדוע הן חייבות. אומרת הגמרא: וחייבות נשים בתפילה משום דררמי גינהו – שהתפילה בקשת רחמים היא, וגם נשים זקוקות לרחמים. ומוסיפה הגמרא שיש חידוש בדין זה: מהו דתיקא – שמה תאמר שהזאיל וכתוב בה – בתפילה! שאמר דוד כשרדפו אבשלום בנו (תהלים נה יח) 'ערב ובקר וצהרים אשיח ואהמה וישמע קולי', כלומר אני מתפלל בערב בבוקר ובצהרים, וד' שומע לתפילתי, ובטוח אני שישמע לתפילתי גם עתה, ומפסוק זה לומדים (להלן לא) שצריך להתפלל בשלושה זמנים ביום, כמצות עשה שהזמן גרמא דמי – (נחשבת), ונשים פטורות. קא משמע לן – משמיענו התנא שהנשים חייבות.

שנינו במשנה שנים חייבות בתפלה ובמוזון. הגמרא מבררת מה החידוש בהלכה זו. מקשה הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שנים חייבות במוזון, שהרי אינה מצות עשה שהזמן גרמא, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו. מתרצת הגמרא: מהו דתיקא הואיל ואיתקש לתלמוד תורה – שמה תאמר שמכין שהוקשה מצות מוזון למצות תלמוד תורה יהיו הנשים פטורות במוזון כפי שהן פטורות מתלמוד תורה, קא משמע לן – משמיענו התנא שהנשים חייבות במוזון, שנאמר בה (דברים יא בא) 'למען ירבו ימיכם', וגם נשים זקוקות לחיים.

שנינו במשנה, שנים חייבות במוזון ובברכת המזון. הגמרא מבררת מה החידוש בהלכה זו. מקשה הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שנים חייבות בברכת המזון, שהרי אינה מצות עשה שהזמן גרמא, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו. מתרצת הגמרא: מהו דתיקא – שמה תאמר שהזאיל וכתוב בה (דברים יא בא) 'למען ירבו ימיכם', וגם נשים זקוקות לחיים. שנינו במשנה, שנים חייבות בברכת המזון. הגמרא מבררת מה החידוש בהלכה זו. מקשה הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שנים חייבות בברכת המזון, שהרי אינה מצות עשה שהזמן גרמא, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו. מתרצת הגמרא: מהו דתיקא – שמה תאמר שהזאיל וכתוב בה (דברים יא בא) 'למען ירבו ימיכם', וגם נשים זקוקות לחיים.

הגמרא מבררת מדוע נשים חייבות בקידוש אף שהיא מצות עשה שהזמן גרמא: אמר רב אדא בר אבהו, נשים חייבות בקידוש היום שבכניסת השבת דבר תורה. מקשה הגמרא: אמאי – מדוע הן חייבות, הרי מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, אכן מדאורייתא הן פטורות כיון שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, אבל מכל מקום חייבות הן בקידוש היום מדרבנן. דוחה הגמרא: אמר ליה רבא, והא – והרי 'דבר תורה' קאמר רב אדא. ועוד, אם אתה אומר שחייבו רבנן את הנשים בקידוש היום אף שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, אם כן בכל מצות עשה שהזמן גרמא נתייבנהו – (את הנשים) מדרבנן.

הגמרא חוזרת בה, ומבארת את דברי רב אדא בר אבהו באופן אחר: אלא אמר רבא, אמר קרא בדברות ראשונות (שמות כ ח), 'זכור את

יום השבת לקדשו', ובדברות אחרונות (דברים ה יב), 'שמור את יום השבת לקדשו', הוקשה מצות השמירה למצות הזכירה, ללמוד שכל מי שישנו בשמירה, כלומר שהוא בכלל הציווי של 'לא תעשה כל מלאכה' (שם ה יג), ישנו בנכירה – הרי הוא גם בכלל הציווי של 'זכור את יום השבת לקדשו', דהיינו במצות קידוש, והני נשי – ונשים אלו, הואיל ואיתנהו בשמירה – כיון שהן חייבות בשמירה, שנים חייבות במצות לא תעשה אף שהזמן גרמא (קידושין כט), איתנהו בנכירה – חייבות גם בזכירה (בקידוש).

הגמרא דנה אם חיוב נשים בברכת המזון הוא מן התורה או מדרבנן: אמר ליה רבינא לרבא, נשים חייבות בברכת המזון מדאורייתא או מדרבנן. מבררת הגמרא: למאי נפקא מינה אם הן חייבות מדאורייתא או מדרבנן כיון שעל כל פנים חייבות לברך. משיבה הגמרא: נפקא מינה אם יכולות לאפוקי – (להוציא) רבים (אנשים) ידי חובתן, אי אמרת (בשלמא) שנים חייבות בברכת המזון מדאורייתא, יכולות הן להוציא אנשים ידי חובתן, משום דאתי דאורייתא ונפיק דאורייתא – באה אשה שחיובה מדאורייתא ומוציאה אנשים שחיובם מדאורייתא, (אלא אי) [ואי] אמרת שנים חייבות בברכת המזון מדרבנן, הוי – הרי הן כמי שאינו מחוייב בדרך כיון שמן התורה הן פטורות, וכל מי שאינו מחוייב בדרך אינו מוציא את הרבים ידי חובתן, ואין יכולות להוציא את האנשים המחוויים בברכת המזון מדאורייתא. ולענין זה יש להסתפק מאי – מהו חיובם של הנשים בברכת המזון.

השיב רבא לרבינא: תא שמע לפשוט את הספק, שנינו ברייתא, באמת אמרו, בן קטן מברך ברכת המזון לאביו להוציאו ידי חובתו (מדין שומע כעונה) אם אין אביו יודע לברך, ועבד מברך לרבו אם אין רבו יודע לברך, ואשה מברכת לבעלה אם אין בעלה יודע לברך, אבל אמרו חכמים, תבא מארה – (קללה) לאדם שאשתו ובניו מברכין לו, שודאי הוא מחמת שלא למד. אי אמרת בשלמא – מוכן הדבר אם תאמר שנים חייבות בברכת המזון מדאורייתא, שלכך האשה מוציאה את בעלה, דאתי דאורייתא ונפיק דאורייתא – שבאה האשה שחיובה מדאורייתא ומוציאה את בעלה שחיובו מדאורייתא, אלא אי אמרת שנים חייבות בברכת המזון מדרבנן, אתי דרבנן ונפיק דאורייתא – האם האשה שחיובה מדרבנן יכולה להוציא את בעלה שחיובו מדאורייתא.

דוחה רבינא: ולשמעיה – וכי לדברך שאשה מחוייבת בברכת המזון מדאורייתא לא תקשה הברייתא, והלא מלכד ההלכה שאשה מוציאה את בעלה, שנינו שגם הבן מוציא את אביו, וכיצד פירש הלכה זו, וכי קטן בר חייבא הוא – האם קטן מחוייב בברכת המזון מדאורייתא, ודאי שלא, וכיון שאינו מחוייב מדאורייתא, איך יכול הוא להוציא את אביו ידי חובתו. אלא על כרחך צריך לומר דהקא במאי עסקינן – כאן בברייתא, במה מדובר, כגון שאכל אביו פת שאין בו אלא שיעורא דרבנן – שיעור המחייב בברכת המזון רק מדרבנן, דאתי דרבנן ונפיק דרבנן – שבה הקטן שחיובו מדרבנן ומוציא את אביו שחיובו מדרבנן. וכן יש לפרש מה ששנינו שהאשה מוציאה את בעלה ידי חובתו, שמדובר באופן שאכל שיעור החייב בברכת המזון מדרבנן, ואין להוכיח מברייתא זו שנים חייבות בברכת המזון מדאורייתא.

הגמרא מביאה דרשה בענין שיעור ברכת המזון מדרבנן: דרש רב עיריא, ומנין אמר לה משמיה דרבי אמי – לפעמים אמר דרשה זו משמו של רבי אמי, ומנין אמר לה משמיה דרבי אסי – ולפעמים אמרה משמו של רבי אסי, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, כתוב בתורה (דברים י) 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שחל', והלא אתה נושא פנים לישאאל, דכתוב (ממברר) 'ישא ה' פניו אליך'. אמר להם הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת, וכי לא ישא פנים לישאאל, שכתבתי להם בתורה (דברים ח ט) 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך', שיברכו ברכת המזון כשאוכלים שיעור שביעה, והם מדרבנן (על) עצמם ומברכים גם כשאוכלים רק עד כוית ועד כביצה.

מקשה הגמרא: והרי תפלה, הדבר שהצבור עוסקין בו, ותנן
במשנה (להלן כב), היה עומד בתפלה – התחיל כבר להתפלל, ונזכר
שהוא בעל קרי, לא יפסיק באמצע תפלתו, אלא יקצר כל ברכה
וברכה. ומשמע, טעמא – הטעם שלא יפסיק באמצע תפלתו הוא
משום דאתחיל – שהתחיל להתפלל, הא לא אתחיל – אבל אם נזכר
שהוא בעל קרי קודם שהתחיל להתפלל, לא יתחיל. וקשה, מדוע לא
תיקנו שיהרהר בתפילה כדי שיהיה עסוק בדבר שהציבור עוסקים בו,
כמו שתיקנו לגבי קריאת שמע.

מתרצת הגמרא: שאני (ושוה) תפלה מקריאת שמע, דלית בה –
שאין בה קבלת עול מלכות שמים, ולכן רק בקריאת שמע תיקנו
שיהיה בעל קרי מזהיר ועוסק בדבר שהציבור עוסקים בו, שלא
יראה שאינו רוצה לקבל על עצמו עול מלכות שמים, אבל בתפילה
לא תיקנו.

מקשה הגמרא: והרי ברכת המזון לאחרי – לאחר האכילה, דלית
בה קבלת מלכות שמים, ותנן במשנתנו, על המזון מברך ומהרהר
לאחרי ואינו מברך לפני, ומכך שתיקנו להרהר אף בברכת המזון
מובח שהטעם שתיקנו להרהר בקריאת שמע אינו משום קבלת עול
מלכות שמים. ואם כן שוב קשה, מדוע לא תיקנו כן בתפילה.
הגמרא חוזרת בה ומתרצת באופן אחר: אלא, קריאת שמע וברכת
המזון חייבים מדאורייתא, ולכן תיקנו שבעל קרי יהרהר בליבו,
ותפלה חיובה רק מדרבנן, ולכן לא חייבו את הבעל קרי להרהר
בליבו.

הגמרא מבארת מניין שברכת המזון לאחריה וברכת התורה לפניא
הם מן התורה: אמר רב יהודה, מניין לברכת המזון לאחריה שהיא
מן התורה, שנאמר (דברים ח) 'ואכלת ושבעת וברכת'. ומניין לברכת
התורה לפניא שהיא מן התורה, שנאמר בעת שבא משה לפתח
בשירה, שאמר לישראל (דברים לב א) 'כי שם ה' אקרא הבו גדל
לאליהינו', כלומר, אני אברך תחילה ואתם ענו אחרי אמון, וכך הוא
ביאור הפסוק, 'כי שם ה' אקרא' בברכה, אתם 'הבו גדל לאליהינו'
באמן. הרי שמשנה בירך קודם שאמר את השירה (ושהיא תורה).

לאחר שנתבאר שברכת המזון לאחריה וברכת התורה לפניא הם מן
התורה הגמרא דנה אם גם הברכה שלפני המזון וברכת התורה
שלאחריה הם מן התורה: אמר רבי יוחנן, למדנו שצריך לברך
ברכת התורה לאחריה ו–שצריך לברך אחר הלימוד מן ברכת
המזון מקל וחומר, וכן למדנו שצריך לברך ברכת המזון ו–ברכה
על המזון לפניא (ברכת 'המוציא' מן ברכת התורה מקל וחומר.
מבאר רבי יוחנן את דבריו. ברכת התורה לאחריה יש ללמוד מן
ברכת המזון מקל וחומר כן, ומה מוזן שאין מפורש בתורה ששעון
ברכה לפניא, מכל מקום מפורש בתורה ששעון ברכה לאחריה,
שנאמר (דברים ח) 'ואכלת ושבעת וברכת', לימוד התורה שמפורש
בתורה ששעונה ברכה לפניא, אינו דין ששעונה ברכה לאחריה. וכן
יש ללמוד ברכת המזון לפניא מן ברכת התורה מקל וחומר, ומה
לימוד התורה שאין מפורש בתורה שהיא טעונה ברכה לאחריה,
מכל מקום מפורש בתורה שהיא טעונה ברכה לפניא, מוזן שמפורש
בתורה שהוא טעון ברכה לאחריה, אינו דין שיהא טעון ברכה
לפניא.

הגמרא דוחה את שני הקל וחומר: איכא למפרך – יש להשיב על
הלימוד בקל וחומר שלימוד תורה טעון ברכה לאחריו ממון, מה
למזון שכן גופו נהנה מהמזון, ויש לומר שלכן מברך לאחריו, מה
שאינן כן בלימוד תורה שאין גופו נהנה ממנה. ועל הלימוד בקל
וחומר שהמזון טעון ברכה לפניא מתורה, יש להשיב, מה לתורה שכן
מביאה לחיי עולם הבא, ויש לומר שלכן מברך לפניא, מה שאין כן
במזון שמביא לחיי שעה בלבד.

ועוד ראייה יש שהברכה שמברך על המזון לפניא אינה מן התורה,
דתנן במשנתנו לגבי בעל קרי, על המזון מברך לאחרי ואינו מברך
לפני, והתבאר לעיל שהטעם הוא משום שהברכה שלפני המזון היא
מדרבנן, והברכה שלאחר המזון היא מדאורייתא. תיובתא – פירכא
לדברי רבי יוחנן שלמד לברכה לפניא על המזון בקל וחומר, שלדעתו

חיובה מדאורייתא.

הגמרא דנה בדינו של המסופק אם קרא קריאת שמע או אם אמר
אמת ויצבי: אמר רב יהודה, ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא,
אינו חוזר וקורא. ספק אמר ברכת 'אמת ויצבי' ספק לא אמר,
חוזר ואומר 'אמת ויצבי'. שואלת הגמרא: מאי טעמא – מה הטעם
לחלק בין ספק קרא קריאת שמע לספק אמר אמת ויצבי. משיבה
הגמרא: חובת קריאת שמע אינה אלא מדרבנן, ומי שהוא מסופק אם
קיים מצוה דרבנן אינו צריך לחזור ולקיימה, וחובת אמירת אמת
ויצבי היא מדאורייתא, והמסופק אם קיים מצוה דאורייתא חייב
לחזור ולקיימה.
הגמרא מקשה על מה שהתבאר שחובת קריאת שמע מדרבנן: מתיב
– הקשה רב יוסף לרב יהודה, הרי נאמר בפרשת שמע (דברים יז)
'ובשכבך ובקומך', והיינו, שחייבים לקרוא קריאת שמע בבוקר
ובערב, הרי שחובת קריאת שמע מדאורייתא. מתרצת הגמרא: אמר
לית אפי' לרב יוסף, הפסוק שהוא בדרבנן תורה בתיב, שחייבים
ללמוד תורה בבוקר ובערב, אבל החיוב לקרוא קריאת שמע אינו
אלא מדרבנן.

הגמרא מוסיפה להקשות על מה שהתבאר שחובת אמירת אמת
ויצבי היא מדאורייתא: תנן במשנתנו, בעל קרי מהרהר קריאת שמע
בלבו, ואינו מברך אפילו בהרהור לא לפניא (ברכת יוצר אור
וברכת אהבת עולם הנאמרות לפני קריאת שמע) ולא לאחריה
ו–ברכת אמת ויצבי הנאמרת לאחר קריאת שמע. ועל המזון מברך
לאחריה ברכת המזון בהרהור, ואינו מברך לפניא ברכת המוציא,
אפילו בהרהור. ואי סלקא דעתך – ואם עולה על דעתך שאמת
ויצבי מדאורייתא, אם כן לברך לאחריה ברכת אמת ויצבי
בהרהור, כמו ששנינו לענין ברכת המזון. מתרצת הגמרא: מאי
טעמא מברך – מאיזה טעם אתה רוצה לחייבו לברך לאחריה, אי
ו–(אם) משום מצות הזכרת יציאת מצרים, הא אדבר ליה – הרי כבר
הזכיר יציאת מצרים בקריאת שמע, כשהרהר פרשת ציצית שיש בה
זכירת יציאת מצרים, וכיון שכבר הזכיר יציאת מצרים אינו צריך
לומר ברכת אמת ויצבי אלא מדרבנן, ולכן לא חייבוהו לאמרה.
מקשה הגמרא: ונמי הא לא לכעי הא, כלומר כיון שלרב יהודה
יש חיוב להזכיר יציאת מצרים מן התורה ואין חיוב לקרוא קריאת
שמע מן התורה, אם כן יהרהר אמת ויצבי וממילא לא יצטרך להרהר
בקריאת שמע, ומדוע אמרה המשנה שיהרהר בקריאת שמע ולא
באמת ויצבי. מתרצת הגמרא: קריאת שמע עדיפא מאמת ויצבי,
דאית בה תיתי – שיש בה שתיים, גם זכירת יציאת מצרים וגם
מלכות שמים, ובאמת ויצבי אין אלא יציאת מצרים.

הגמרא מביאה דעה החולקת על רב יהודה, ודנה בדין ספק התפלל:
ורבי אלעזר חולק על רב יהודה ואמר, שבספק קרא קריאת שמע
ספק לא קרא, חוזר וקורא קריאת שמע, משום שלדעתו חובת
קריאת שמע היא מדאורייתא. אבל בספק התפלל ספק לא
התפלל, אינו חוזר ומתפלל, שחובת התפילה אינה אלא מדרבנן.
ורבי יוחנן חולק על רבי אלעזר לענין ספק התפלל, ואמר, ולואי
שיתפלל אדם כל היום בלול, ולכן מי שמסופק אם התפלל, חוזר
ומתפלל, ואף שחובת התפילה אינה אלא מדרבנן.

הגמרא מביאה הלכה בענין מי שעומד בתפילה ונזכר שכבר התפלל:
ואמר רב יהודה אמר שמואל, היה עומד בתפלה ונזכר שכבר
התפלל, פוסק, ואפילו אם הוא באמצע ברכה.
מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא, והאמר (והרי אמר) רב נחמן,
כי הוינן בי רבה בר אבונה, בעין מיניה – כשהיינו בבית מדרשו של
רבה בר אבונה שאלנו אותו, הני בני בי רב שמעו ומדברי דחול
בשבת – אותם התלמידים שטעו והזכירו ברכה על תפילת חול
בשבת, ונזכרו באמצע הברכה, מהו שיגמרו אותה ברכה. ואמר לו,
גומרין כל אותה ברכה. הרי שהטועה ונזכר באמצע הברכה צריך
לסיים אותה ברכה ואינו מפסיק באמצע, ומדוע אמר שמואל שאם
נזכר שהתפלל מפסיק ואפילו באמצע הברכה.
מתרצת הגמרא: הכי השתא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש

והרי תפלה דבר שהצבור בו, וא"ת אמאי שבק בבא דק"ש דקאי בגוה דדבר שהצבור עוסקין בו וקתני אינו מברך לפניה בו, וי"ל משום רבותא דתפלה פריך מיניה אע"ג דתפלה מעומד ונראה לכל שאין זה עומד כמותם אפילו הכי אמרינן אם לא התחיל לא יתחיל. וא"ת כיון דלא ידע טעמא דבסמוך יקשה גם לברכא מה לי ק"ש וברכת המזון יותר מתפלה וי"ל דלברכא ניתא כיון דהרהור כדבור

דמי יש להצריכו בק"ש וברכת המזון שהם מדאורייתא יותר מתפלה דרבנן אבל לרב חסדא כיון דהרהור אינו בלום רק שלא יתא יושב ובטל מה לי ק"ש מה לי תפלה: **הא** אי לא אתחיל לא יתחיל. וא"ת אימא דברבור קאמר הא בהרהור שפיר דמי וי"ל דמשמע דלא יתחיל אפי' בהרהור מדלא קאמר יקצר דברבור או יהרהר באריכות:

הכי גרסי' אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן ולא גרסינן מידי בתר הכי עד אמר רב יהודה אמר רב. פי' הקונטרס ק"ש דאורייתא כיון שאינו אומר אמת ויצבי כדפי' במתניתין ויש ספרים גרסינן ק"ש דרבנן. והא' ומשני אלא ק"ש אית בה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וכן הגירסא בפ"ה וקשה דבמתניתין פי' דק"ש דאורייתא לכולי עלמא כיון שלא אמר אמת ויצבי ודבהי מיירי מתניתין וגם יש ספרים גרסינן שאני תפלה דלית בה מלכות שמים והרי ברכת המזון דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו וכו' אלא היינו טעמא דק"ש אית בה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וגם על גירסא זו קשה כדפריש':

ספק לא אמר אמת ויצבי חזר. ותימה הא ע"כ צריך לומר שהוא מסופק גם מק"ש שאם היה ברור לו מק"ש וספק מאמת ויצבי לא יזיח מן התורה כיון שהזכיר יציאת מצרים בק"ש ואם כן הואיל ומסופק משניהם יחזור לק"ש דאית בה תרתי מלכות שמים ויציאת מצרים דהכי עדיף מלומר אמת ויצבי דליכא אלא חדא כדאמר בסמוך גבי מתני'. ואומר ר"י דדאי מתני' גבי בעל קרי שיעדנו בו שלא אמר ק"ש ולא אמת ויצבי כלל ואנו רוצים להתיר לו להכריע טוב הוא יותר שאימר ק"ש דאיכא תרתי אבל הכא שהוא ספק אם אמר אמת ויצבי ומספקא ליה אם אמר שניהם כדפרישית טוב הוא יותר שאימר אמת ויצבי מלומר ק"ש כדשיאמר אמת ויצבי שמה ש' לחלות שחקן הכל דאם קרא כבר אמר ויצבי גם קרא ק"ש כבר דמסתמא התפלה בך תפלה ק"ש ואח"כ אמת ויצבי ויצא ידי שתיקון וכי נמי תימא דלא אמר כבר שתיקון מ"מ שמה אמר ק"ש ולא אמר אמת ויצבי שזה יכול להיות ועתה כשיאמר אמת ויצבי נמצא שהשלים הכל וכי תימא שמה לא קרא לא זה ולא זה כיון דספיקא הוא כולי האי לא אטרחוהו רבנן לחזור שניהם אבל אם יאמר ק"ש אין זו תקנה גמורה כל כך דשמוא קרא ק"ש אחת ולא יצא כלל במה שעושה עתה ואם ברור שלא אמר כבר ק"ש אם כן לא אמר נמי אמת ויצבי שאין רגילות לומר אמת ויצבי בלא ק"ש ואם כן כשיאמר מעתה ק"ש לא תקן כלל ולא יצא מדי ספקו עוד אמר הר"ר שמעון דמירי שפיר שאינו מסופק אלא מאמת ויצבי אבל ברור הוא שקרא ק"ש

אלא יקצר. כל ברכה וברכה: דלית בה מלכות שמים. אין מלך העולם בברכות של י"ה: ה"ג והרי ברכת המזון לפנייה דאית בה מלכות שמים כולו. לישנא אחרינא שאני תפלה דלית בה מלכות שמים. קבלת מלכות שמים כדאיתא בק"ש שמקבל עליו את השם לאדון ולמלך מיוחד ולהאי לישנא

גרסינן והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ולשון זה נראה שהוא עיקר מדמשני ליה אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא והאי בלאחריו עסקינן ואי ללישנא קמא הא לא איירי בברכת המזון לאחריו בדאקתפניה דלהרי תלמודא עלויה אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא כו'. ואית דגרסי הכא בלשון קושיא ק"ש דרבנן היא אלא ק"ש דאית בה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא לאפוקי תפלה דרבנן ואין בה מלכות שמים למאן דגרס הכי מפרשין לקמן בשבכר ובקמין דבריי תורה כתיב: כי שם ה' אקרא. כשבא משה לפתוח בדברי שירה אמר להם לישראל אני אברך תחלה ואתם ענו אחרי אמר כי שם ה' אקרא בברכה אתם הבו גודל לאלהינו באמן הכי מפרשי לה במסכת יומא (דף לו:). שאינו טעון לפניו. כלומר שלא מצונו לו מקרא מפורש לברך לפניו: טעון לאחריו. כדכתיב ואכלת ושבעת וברכת: תורה שטעונה לפנייה. כדאמרו: איכא למפרך. בתרייהו כשאתה בא ללמוד תורה מן המזון איכא למפרך מה למזון שכן נהנה וכשאתה בא ללמוד מזון מן התורה איכא למפרך מה לתורה שכן חיי העולם הבא: ק"ש דרבנן. לקמן פריך לה: אמת ויצבי דאורייתא היא. שמכיר בה יציאת מצרים דחיובא דאורייתא היא דכתיב למען תזכר את יום שאתך מאריך מצרים (דברים טו): דאית בה תרתי. יציאת מצרים ומלכות שמים: חוזר וקורא ק"ש. קסבר ק"ש דאורייתא היא: ולואי שיתפלל אדם כל היום. בהלכות גדולות פסק הלכה כרבי יוחנן בספק והלכה כשמואל בודאי התפלל: מהו שיגמרו. את הברכה אם נזכר באמצע הברכה באחת מן הברכות שטעה: יחיד ויחיד. כשהתפלל תחלה היה יחיד וכשעכשיו שהתפלל ותחיל להתפלל היה ביחיד:

31 וְנִימָא הָא, וְלֹא לְבָעֵי הָא! קְרִיאַת שְׁמַע עֲדִיפָא, דְּאִית בֵּה תַרְתִּי. וְר' אֶלְעָזָר אָמַר: סָפֵק קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע סָפֵק לֹא קָרָא, חֲזוֹר וקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע; סָפֵק הִתְפַּלֵּל סָפֵק לֹא הִתְפַּלֵּל, אִינוּ חֲזוֹר וּמִתְפַּלֵּל. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: וְלֹאִי שִׁיתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כּוּלּוּ: וְאָמַר רַב יְהוֹדָה, אָמַר שְׂמוּאֵל: הִיךְ עוֹמֵד בְּתַפְלָה וְנוֹכַח שֶׁהִתְפַּלֵּל - פּוֹסֵק, וְאִפְּלוּ בְּאֻמְצָע בְּרֻכָּה. אִינוּ? וְהָאֵמַר רַב נְחֻמִּי: פִּי הַיּוֹנֵן בִּי רֶכֶּה בַּר אֲבוּהָ, עָנַן מִיּוֹה: הֵנִי בָנִי בִּי רַב דְּטַעְיוּ וּמִדְּבָרֵי דְּחוֹל בִּשְׁבַת, מַהוּ שְׁנִימָרוּ? וְאָמַר לֵן: גּוֹמְרִין כָּל אוֹתָהּ בְּרֻכָּה! הֵכִי הִשְׁתָּא: הֵתָם, גְּבָרָא בַּר חִיבָא הוּא, וְרַבֵּן הוּא דְּלֹא אֶמְרָחוּהוּ מִשּׁוּם כְּבוֹד שְׁבַת; אֲכָל הָכָא, הָא צָלִי לִיה: וְאָמַר רַב יְהוֹדָה, אָמַר שְׂמוּאֵל: הִתְפַּלֵּל וְנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִצָּא צִבּוֹר שְׂמֻתְפַּלְלִין - אִם יוֹכֵל לְחַדֵּשׁ בֵּה דְבָר, יִחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל; וְאִם לֹא, אֵל יִחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל. וְצְרִיכָא! דְּאִי אִשְׁמַעֲיָן קַמֵּייתָא, הֵנִי מִלִּי יָחִיד וְיָחִיד,

או

ואפילו הכי הוי אמת ויצבי דאורייתא שריל ספק לא אמר אמת ויצבי עם פרשת יציאת שמסופק אי לא אמר לא פרשת יציאת אמת ויצבי ואם כן לא הוכיח כלל יציאת מצרים וכולה מילתא דיציאת מצרים קרי ליה אמת ויצבי לפי דטעם אמת ויצבי הוי משום יציאת מצרים והלכך הוי פרשת יציאת בכלל אמת ויצבי: **ההוא** דבברי תורה כתיב. והא דאמרינן לעיל בפרק קמא (דף כ) בברך משום דכתיב ובשבכר אסמכתא בעלמא דהא:

ורבי יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום. אמר ר"י דהלכה כרבי יוחנן ודוקא בספק התפלל אבל דאי התפלל לא תדע דהא מסתמא לא פליג אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל בסמוך וזכר שהתפלל פוסק וכו' וכן אם יכול לחדש דבר בתפלה:

או צבור וצבור. בין בראשונה בין בשניה יהיה עם הצבור כגון עשרה אחר עשרה וזה עממם בשיתוק ששכח שהתחפל עם הראשונים: **רב הונא סבר.** יחיד המתחפל עם הצבור אומר קדוש הלכך אם לא גמר עד שלא יגיע שי"ץ לקדוש לית לן בה אבל מודים אף על פי שיחיד אומר מודים אם אינו אומר קדוש על הצבור הירואה אדם את כלם כדורעים וקדוש

עד שלא יגיע שליח צבור למודים. וטעמא לפי שצריך לשוח עם הצבור שלא יראה ככופר במי שהצבור משתתחין לו והוא הדין נמי אם יגיע למודים כששליח צבור יגיע למודים דשפיר דמי כיון שהוא משתתחיה עם חביריו אבל אין גמרא פסיקא ליה כי האי גוונא אבל אין נראה דמשום מודים דרבנן נקט הכי שמצוה לענות שזה לא מצינו לו עיקר

ויבור כמאן דלא ציל דמי, קא
 משוחם דלא אתחיל בה, אכל
 יאמר. אמר רב הונא: הניכנס
 לתפילין, אם יכול להתחיל
 יום - יתפלל, ואם לאו - אל
 תחיל ולגמור עד שלא יגיע
 יום - אל יתפלל. במאי
 קדושה, וזר סבר אין יחיד
 פיר אהבה: מנין שאין יחיד
 בתוך בני ישראל, כל דבר
 מה מאי משמע? דתני רבנא,
 א "תוף" "תוף", כתיב הכא
 וכתוב התם הברדו מתוף
 אף כאן עשרה. ודכילי עלמא
 הו: מהו להפסיק ל"הא שמו
 י, אמר: ר' יהודה ור' שמעון
 אין מפסיקין, חזין מן "הא
 פסק במעשה מרובה פוסק.
 יהודה אמר מברך לפנייהם
 יבי יהודה בעל קרי מותר
 ללבעל קרי שאסור בדרבנא
 דלכני בנד", וסמיך ליה:
 בעלי קרין אסורין, אף כאן
 ביה יהודה לא דריש סמוכים,
 דריש סמוכים בכל התורה,
 יהודה לא דריש סמוכין בכל
 ישי. ובכל התורה פולה מנא
 אמר: נאמר "מכשפה לא
 תהיה מות יומת", סמוכין ענין
 בסקילה, אף מכשפה נמי
 מפני שסמכו ענין לו, נוציא

לך: מה אוב וידעוני בסקילה, אף מכשפה בסקילה. ובמשנה תורה מנא
אומר: נושא אדם אנוסת אביו ומפיתת אביו, אנוסת בנו ומפיתת בנו.
מפיתת אביו. ואמר רב גידל, אמר רב: מאי טעמא דר' יהודה? דתני:
לא יגלה (את) בנה אביו, בנה שראה אביו לא יגלה. וממאי דבאנוסת
האיש השוכב עמה? וגו'. אמרי: אין, במשנה תורה דריש, והני סמוכין
ריב"ל: כל המלמד לבנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מר
מדת לפני ה' אלהיו בחורב". תנן: זב שראה קרי ונדה שפלתה שכבת
פטר רבי יהודה אלא בזב שראה קרי, דמעיקרא לאו בר טבילה הוא,
טר רבי יהודה, והאי דקא מפלגי בזב שראה קרי להודיעו כחן דרבנן,
לרבנן, פשיטא! השתא, ומה זב שראה קרי, דמעיקרא לאו בר טבילה
א, לא כל שכן?! אלא לאו, ר' יהודה היא, ודקא קתני לה
משמשת

בגמ' ור"ת היה רגיל כשהיה מתפלל חניד
כשהחן מגיע למודים היה כורע עם הקהל
כלא אמירה כלל דוקא באמצע ברכה
אבל בסוף ברכה לא דאמר לקמן (דף לד.)
דאסור לשחות בסוף כל ברכה וברכה מיד
לכתחלה אין לעשות כן כדמשמע באה
וכתב רש"י בסוכה פרק לולב הגזול (דף
לח:) דאדם המתפלל ושמע מפי החון קדיש
או קדושה אינו יכול להפסיק ולענות עם
הצבור אלא ישתוק וימתין מעט דרשומע
כעונה וי"ל דלכתחלה אין לעשות כן
דענייה חשיבא טפי הדור מצוה. ור"ת ור"י
היו אומרים אדבריה אין שומע כעונה הוי
הפסקה אם שתוק. ומ"מ נהגו העם לשתוק
ולשמוע וגדול המנהג. בירושלמי פרק
תפלת השחר קאמר לא התפלל ובא ומצא
מתפללים מוסף אם היה יודע שיהיה
מתפלל וגומר עד שלא יתחיל ש"ץ כד
לענות אמן מתפלל אם לאו לא יתפלל.
באיזה אמן אמרו פליגי ביה תרי אמוראי
חד אמר באמן של האל הקדוש וחד אמר
באמן של שומע תפלה ולא פליגי כאן
בחול כאן שבות הוא דאמינן באמן של
שומע תפלה היינו בחול לכך ש' ליהדר
לענות אמן בהאל הקדוש וגם לענות אמן
בשומע תפלה ומתוך הירושלמי משמע
שהיו רגילין לומר י"ח ברכות שלמות
במוסף של חול כגון ב"ח ובחול המועד
ומיהו אנו סומכין אהא דאמר פרק תפלת
השחר (לקמן דף כט.) דקאמר תמני סרי
תקון תשכיר לא תקון מנע שאנו אומרים
ענו בין גואל לרופא לא קשה שיעור אלא
לש"צ אבל יחיד כוללה בש"ת ועוד אמר
הר"ר חיים דאיתא בתוספתא (דף ת"ה)
בהדיא כמנהגנו דקאמר התם ימים שיש
בחן קרבן מוסף כגון ר"ח וז"ה ערבית
ושחרית מתפלל י"ח שלמות ואומר מעין
המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירים
אותו ובמוספים מתפלל שבע ואומר
קדושת היום באמצע ובירושלמי נמי י"ל
דעדות סופר הוה ור"ג במוסף אלא בא
ומצאן מתפללין וכן משמע בירושלמי פרק
מי שמתו דגם זו המימרא כתובה שם ולא
הזכיר של מוסף כלל: א"ן יחיד מתפלל
קדושה. וכן הלכה אבל המתפלל י"ח עם
החון לכשיגיע ש"ץ לקדושה יאמר עם
השליח צבור נקדש וכל הקדושה משלם
יכול לענות עם הצבור דאין זה קרוי יחיד:
ותנחי

חֹזֵק, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֶיךָ, וְכָתוּב בְּתוֹרָה: "יּוֹם אֲשֶׁר-
זָרַע, הַמְשַׁמֶּשֶׁת וְרֵאתָהּ דָם, צָרִיכוֹן מְבִילָהּ, וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר. עַד כָּאן
אָכַל בַּעַל קָרִי גֵרֵידָא מְחִיב. וְכִי תִמְאָה ה"ה דִּאֲפִילוּ בַּעַל קָרִי גֵרֵידָא נִפְלֵי
אִמָּא סִיפָא: הַמְשַׁמֶּשֶׁת וְרֵאתָהּ דָם צָרִיכָה מְבִילָהּ. לְמָאן קִתְּנִי לָהּ? אִילָּן
הוּא, מְחִיבֵי רַבָּנָן, הַמְשַׁמֶּשֶׁת וְרֵאתָהּ דָם, דְּמַעֲשִׂירָא בֵּת מְבִילָהּ

ברכות – דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכט

מפסיקין באמצע שמונה עשרה, חוץ מן 'יהא שמו הגדול מבורך',
שאפילו אם עוסק במעשה מרובה שביחזקאל, פוסק כדי לענות
'יהא שמיא רבא מברך'. מסיקה הגמרא: 'ולית הלכתא פותיה – אבל
אין הלכה כרבי יהודה ורבי שמעון, אלא אין מפסיקים באמצע
שמונה עשרה אפילו כדי לענות 'יהא שמיא רבא מברך'.
שנינו במשנתנו: בעל קרי אינו מברך ברכות קריאת שמע וכו'. רבי
יהודה אומר, מברך ברכות קריאת שמע וברכות המזון בפה לפנייהם
ולאחריהם. הגמרא מבארת את טעמו של רבי יהודה. אומרת
הגמרא: למימרא דקסבר רבי יהודה – האם ניתן לומר שרבי יהודה
סובר שבעל קרי מותר בדברי תורה, ומשום כך התיר לו לברך בפה
ברכות קריאת שמע וברכת המזון לפנייהם ולאחריהם, והאמר ו-והרי
אמר רבי יהושע בן לוי, מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה,
שנאמר בענין לימוד התורה לדורות (דברים ט ט), 'והודעתם לפניך
ולבני בניך, כלומר תודיע לבניך ולבני בניך את הדברים שנאמרו
בסיני, וקמיה ליה – ובפסוק הסמוך לו המדבר אודות מעמד הר סיני
(שם ט ט) כתוב, 'יום אשר עמדת וגו' לפני ה' אלהיך בחבר' – ו-בהר
סיני, ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד, שמה להלן במעמד הר סיני היו
בעלי קריין אסורין בדברי תורה, אף כאן בלימוד התורה לדורות
הבאים, בעלי קריין אסורין. ואם כן איך התיר רבי יהודה לבעל קרי
לברך בפיו.
הגמרא מביאה מנחה לדחות: ובי תימא רבי יהודה לא דריש סמוכים –
ואם תרצה לומר שרבי יהודה לשיתו שמיא דורש דרשות מכח
סמיכות הפסוקים, ולכן הוא חולק על רבי יהושע בן לוי וסובר שבעל
קרי אינו אסור בדברי תורה, אין לומר כן, והאמר רב יוסף, אפילו
מאן דלא דריש – אפילו מי שאינו דורש סמוכים בכל התורה, מכל
מקום במשנה תורה – בספר דברים, דריש – הוא דורש סמוכים,
ופסוק זה שרבי יהושע בן לוי דרש ממנו שבעל קרי אסור בדברי
תורה נאמר במשנה תורה, ונמצא שכולם מודים לדרשה זו.
הגמרא מוכיחה שבמשנה תורה לדברי הכל דורשים סמוכים: דהא
(ו-שחרין) רבי יהודה הוא זה שלא דריש סמוכים בכל התורה כולה,
ומכל מקום במשנה תורה דריש סמוכים.
הגמרא מביאה היכן מצאנו שרבי יהודה אינו דורש סמוכים בכל
התורה. אומרת הגמרא: ובכל התורה כולה מנא לן דלא דריש –
מנין לנו שרבי יהודה אינו דורש סמוכים, דתניא בברייתא, בן עזאי
אומר, נאמר (שמות כב ז) 'מכשפה לא תחיה', ולא התפרש באיזה
מיתה יש להמיתה, ונאמר מיד בסמוך (שם כב יח) 'כל שכב עם בהמה
מות יומת', סמך הכתוב ענין מכשפה לענין שוכב
עם בהמה, כדי לומר, מה האיש השוכב עם בהמה מיתתו בסקילה,
אף מכשפה נמי ו-גם כן מיתתה בסקילה.
אמר ליה רבי יהודה לבן עזאי, ובי מפני שסמך ענין לו – וכי מפני
שהסמך הכתוב פרשת מכשפה לפרשת שוכב עם בהמה, נחמיר
ונוציא לזה ו-מכשפה) בסקילה שהיא החמורה שבמיתות בית דין.
כלומר אין בסמיכות הפרשיות בכדי ללמוד הלכה. אלא ממקום אחר
יש ללמוד שמיתת מכשפה בסקילה, שהרי אוב וידעוני בכלל כל
המכשפים היו – אף הם נכללים בכלל המכשפים שנאמר בהם
'מכשפה לא תחיה', ולמה יצאו מן הכלל, וכתבה התורה בפסוק
מיוחד שמיתתם בסקילה, שנאמר (ויקרא כב) 'איש או אשה כי ידעה
בהם אוב או ידעני מות יומת, באבן ידגמו אתם וקמיהם בם', אין זה
אלא כדי להקיש ו-להשוות) להן את כל שאר המכשפים, ולומר להם,
מה אוב וידעוני מיתתם בסקילה, כמפורש בפסוק, אף כל מכשפה
מיתתה בסקילה. הרי שרבי יהודה אינו דורש סמוכים בכל התורה.
עכשיו מביאה הגמרא היכן מצאנו שבמשנה תורה מודה רבי יהודה
דורש סמוכים: ובמשנה תורה מנא לן דדריש – מנין לנו שרבי
יהודה דורש סמוכים במשנה תורה, דתניא בברייתא, רבי אליעזר
אומר, נושא אדם אנוסת אביו ופחותת אביו, כלומר, אף שאסרה
תורה לאדם לישא את אשת אביו ו-גם באופן שאינה אמו, מכל מקום
מותר לאדם לישא אשה שנבעלה לאביו באונס או בפיתוי, וכן נושא
אדם אנוסת בנו ופחותת בנו, כלומר, אף שאסרה תורה לאדם

אז במי שהתפלל בצבור, והתחיל להתפלל פעם נוספת עם צבור
אחר, ששכח שהתפלל כבר עם הראשונים, אבל אם בפעם הראשונה
התפלל ביחידות, ובפעם השניה התחיל להתפלל בצבור, היינו
סבורים שתפילת יחיד לגבי תפילת צבור כמאן דלא צלי דמי –
נחשבת כאילו לא התפלל, ורשאי להתפלל עם הציבור אף שאינו
מחדש דבר בתפילתו, קא משמע לן – משמענו שמואל שאין הדבר
כן, אלא אף בצבור אינו רשאי לחזור ולהתפלל אם אינו מחדש דבר.
ואי אשמעינן הכא – ואם היה שמואל משמיענו רק את הדין שאם
מצא ציבור מתפללים אחרי שכבר התפלל, אינו רשאי להתפלל
עמם אם אינו מחדש דבר, היינו סבורים לומר שהטעם הוא משום
דלא אתחיל בה – שלא התחיל להתפלל, אבל התם – שם בדין
הראשון שזכר שכבר התפלל רק לאחר דאתחיל בה – שהתחיל
להתפלל שנית, אימא לא – שמה נאמר שאינו צריך להפסיק, ורשאי
לגמור את תפילתו, צריכא – אכן הוצרך שמואל להשמיענו את שני
הדינים.
הגמרא מביאה מחלוקת בענין הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור
שמתפללין: אמר רב הונא, הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור
שמתפללין שמונה עשרה, והוא עדיין לא התפלל, אם יכול להתחיל
ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור בחזרת התפילה למודים, יתפלל
עמם, ואם לאו, אל יתפלל עמם, אלא ימתין עד שיגיע שליח
ציבור למודים, ויאמר מודים עם הציבור, ואחר כך יתפלל. רבי
יהושע בן לוי אומר, אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח
ציבור לקדושה, יתפלל עמם, ואם לאו, אל יתפלל עמם, אלא
ימתין עד שיגיע שליח ציבור לקדושה, ויאמר קדושה עם הציבור,
ואחר כך יתפלל.
הגמרא מבארת את טעם המחלוקת. מבררת הגמרא: במאי קא
מפלגי – במה נחלקו רב הונא ורבי יהושע בן לוי. משיבה הגמרא: מר
– רב הונא קבר, יחיד המתפלל עם הציבור אומר קדושה בתפילת
שמונה עשרה שלו, ולכן לא איכפת לנו אם לא יגמור שמונה עשרה
קודם שיגיע שליח ציבור לקדושה, שהרי אף אם לא יגמור יכול לומר
קדושה. ומר – רבי יהושע בן לוי קבר, אין יחיד המתפלל עם הציבור
אומר קדושה בתפילת שמונה עשרה שלו, ולכן אם אינו יכול
להתחיל ולגמור קודם שיגיע שליח ציבור לקדושה, יש לו להמתין
עד שיגיע שליח ציבור לקדושה, ויאמר קדושה עם הציבור, ואחר כך
יתפלל.
הגמרא מביאה מקור לדעת רבי יהושע בן לוי שיחיד אינו אומר
קדושה: וכן אמר רב אדא בר אבהו, מנין שאין יחיד אומר
קדושה, שנאמר (ויקרא כב לב) 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', ולמדו
מפסוק זה שכל דבר שבקדושה לא יהא נאמר בפחות מעשרה.
שואלת הגמרא: מאי משמע – כיצד לומדים זאת מפסוק זה. משיבה
הגמרא: דתני רבנא אחיה ו-אחיו) דרבי חייא בר אבא בברייתא,
אתא – יש ללמוד כי בגזירה שה' תוך' תוך' כתוב – כתוב
כאן בפסוק שהובא לעיל 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', וכתוב התם
– וכתוב שם בענין מחלוקת קורח ועדתו שאמר הקדוש ברוך הוא
למשה (במדבר טז כא) 'הקדלו מתוך העדה הואתי, מה להלן – כמו
ששם היו עשרה, אף כאן לענין אמירת דבר שבקדושה צריך שיהיו
עשרה.
הגמרא דנה האם מותר להפסיק בשמונה עשרה לאמירת 'יהא שמיא
רבא'. מדייקת הגמרא: ודבולי עלמא מיהת מפסק לא פסיק – מזה
שרב הונא אמר שלא יתחיל שמונה עשרה קודם שיגיע שליח ציבור
למודים, ורבי יהושע בן לוי אמר, שלא יתחיל שמונה עשרה קודם
שיגיע שליח ציבור לקדושה, יש ללמוד, שאין מפסיקים באמצע
שמונה עשרה כדי לומר קדושה או מודים, ולפי זה יש להסתפק
כדלהלן, איבעיא להו – הסתפקו בני הישיבה, מהו – מה הדין לענין
להפסיק באמצע תפילת שמונה עשרה ל'יהא שמו הגדול מבורך' –
כדי לענות 'יהא שמיא רבא מברך'.
משיבה הגמרא: בי אתא – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל,
אמר רבי יהודה ורבי שמעון תלמידי דרבי יוחנן אמרי, לכל אין

1 שרק המְשַׁמֵּשׁ וְרֵאשָׁה דם נדה, אִינָה צְרִיכָה מְבִילָה, משום
2 שהטבילה לא תטהרנה מטומאת נדתה, אֲבָל בְּעַל קְרִי גִרְדָּא שאין
3 עליו עוד טומאה, וכשיטבול יטהר מקרי, מְחַיֵּיב אותו רבי יהודה
4 לטבול כדי לעסוק בתורה. הרי שרבי יהודה אוסר לבעל קרי לעסוק
5 בתורה קודם שיטבול, ואם כן כיצד אמר רבי יהודה במשנתו,
6 שמוותר לבעל קרי לברך לפניו ולאחריה קודם שטבול.
7 מתרצת הגמרא: לֹא תִימָא – אל תאמר שלדעת רבי יהודה
8 במשנתו, בעל קרי מְבָרֵךְ בפה, אֲלֵא תאמר שְׂמֵהּ הָרַח אֶת הברכות
9 בליבו.
10 הגמרא דוחה את התירוץ ומוכיחה שרבי יהודה מתיר לבעל קרי אף
11 לברך בפה. דוחה הגמרא: וְיָמִי אֵית לֵיה לְרַבִּי יְהוּדָה הִרְהוּר – וכי
12 רבי יהודה סובר שבעל קרי מהרהר את הברכות ואינו מוציאם בפיו,
13 וְהִתְנִיָּא בברייתא, בְּעַל קְרִי שֶׁאֵין לוֹ מִים לְמַבּוּל, קוֹרָא קְרִיאת
14 שְׁמֵעַ, וְאִינוּ מְבָרֵךְ לֹא לְפָנָיִה [בשחרית: 'יוצר אור' ו'אהבה רבה',
15 ובערבית: 'מעריב ערבים' ו'אהבת עולם'], וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ [בשחרית:
16 'אמת ויציב', ובערבית: 'אמת ואמונה' ו'השכיבנו'], וְאֲבָל פְּתוּ
17 וּמְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ – בברכת המזון, וְאִינוּ מְבָרֵךְ לְפָנָיִה – בברכת
18 המוציא. ואל תטעה לומר במה שאמרנו שקורא קריאת שמע ומברך
19 בברכת המזון שאומרים בפיו, שזה אינו, אֲבָל רק מְהֵרָה אותם בְּלִבּוֹ
20 וְאִינוּ מוֹצִיא אותם בְּשִׁפְתָיו, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר,
21 בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – בין קריאת שמע וברכת המזון, ובין שאר ברכות,
22 מוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו. הרי שרבי יהודה סובר שבעל קרי מוציא את
23 הברכות בפיו, וחוזרת הקושיא מהמשנה להלן (כ). שמשמע שרבי
24 יהודה סובר שאסור לבעל קרי לעסוק בתורה, וכיצד התיר לומר את
25 הברכות בפה.
26 הגמרא חוזרת בה ומתרצת באופן אחר: אֲמַר רַב נְחֻמֵּן בְּרִי יִצְחָק,
27 לעולם סובר רבי יהודה שמברך בפיו וכמו שמפורש בברייתא, ואף
28 שמודה רבי יהודה שאסור לבעל קרי לעסוק בתורה, מכל מקום
29 התיר לו לברך בפיו, משום שְׁעִשְׂאָן – [החשיב] רַבִּי יְהוּדָה לברכות
30 אלו בְּהִלְכּוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שלדעת רבי יהודה מותר לבעל קרי לעסוק
31 בהם.
32 הגמרא מביאה ברייתא בה שנינו שרבי יהודה מתיר לבעל קרי
33 לעסוק בהלכות דרך ארץ: דִּתְנִיָּא בברייתא, נאמר בפסוק בענין
34 לימוד התורה לדורות (דברים טו), וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ וּלְבָנֵי בְנֶיךָ,
35 כלומר תלמד לבנך ולבני בניך את הדברים שנאמרו בסיני, וּבְתֵיב
36 בְּתִירָה – וכתוב בפסוק שאחריו (שם ד טו), וְאִם אִשֶּׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי ה'
37 אֶלֶהֶךָ בְּחַרְבִּי, ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד, שמה לְהֵלֵךְ במעמד
38 הר סיני עמדו ישראל בְּאִימָה וּבִירָאָה וּבְרִתָּת וּבִזְעָה, אֵף כָּאֵן
39 בלימוד התורה לדורות הבאים, צריך שיהא בְּאִימָה וּבִירָאָה וּבְרִתָּת
40 וּבִזְעָה. מִכָּאֵן אֹמְרוּ, הַיּוֹבִים וְהַמְצוּרָעִים, וְכֵאֵין עַל נְדוּת שטבלו
41 לקרי, מוֹתְרִים לְקִרְוֹת בְּתוֹרָה וּבְנִיבָאִים וּבְכִתּוּבִים, וְלִשְׁנוֹת
42 בְּמִשְׁנָה וּבְגִלְיוֹת וּבְאִנְדוּת, שאף הם יכולים ללמוד באימה
43 וברת, אֲבָל כְּעָלִי קְרִיין אֲסוּרִים בלימוד התורה, שטומאתם באה
44 להם מתוך קלות ראש וחיחות הדעת.
45 רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, שׁוֹנָה הוּא בְּרִגְלִיּוֹת – מותר לבעל קרי לשנות
46 משניות השגורות בפיו, שהוא מוציאן מפיו במרוצה ואינו צריך
47 להאריך בהן, וּבְלִבֵּךְ שְׁלֵא יִצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה – שלא יאריך בטעמי
48 פירושה.
49 רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אֹמֵר, מִצִּיעַ הוּא אֶת הַמִּשְׁנָה – רשאי הוא
50 להאריך בטעמי פירושי המשנה, וְאִינוּ מִצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא – אך אינו
51 רשאי להאריך בטעמי פירושי הגמרא, מפני שצריך תמיד להזכיר את
52 הפסוקים שהוא דורש, ושמא יזכיר את השם.
53 רַבִּי תַנְיָ בֶּן אֲבִישָׁלוֹם אֹמֵר, אֵף מִצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא – רשאי הוא
54 להאריך אף בטעמי פירושי הגמרא, וּבְלִבֵּךְ שְׁלֵא יֵאמַר אֶת הַאֲזוּרָתָא
55 שְׁבוּ – שם ה' המוזכר בפסוקים הנדרשים.
56 רַבִּי יוֹנָתָן הַסְּנִדְלָר תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא מִשּׁוּם – [משמו של] רַבִּי
57 עֲקִיבָא אֹמֵר, לֹא יִכְנֵס לְמִדְרָשׁ בְּל עֵינָךְ – לא יעסוק במדרש כלל,
58 לא להציע ולא לשנות, אבל נכנס הוא לבית המדרש לשמוע דברי

59 תורה ושותק. וְאֹמְרֵי לָהּ – ויש אומרים, לֹא יִכְנֵס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּל
60 עֵינָךְ – לא יכנס לבית המדרש כלל.
61 רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, שׁוֹנָה הוּא בְּהִלְכּוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ – מותר לבעל קרי
62 לעסוק בהלכות דרך ארץ. מִעֲשָׂה בְּרַבִּי יְהוּדָה שְׂרָאָה קְרִי, וְהָיָה
63 מְהֵרָה עַל בֶּן הַנֶּהֱרֵר – על שפת הנהר, אֲמָרוּ לוֹ תַלְמִידָיו, רַבִּינוּ, שֶׁנָּה
64 לָנוּ פֶּרֶק אֶחָד בְּהִלְכּוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, וְרַבִּי יְהוּדָה וְכָל בְּנֵהוּ, וְאִחֵר
65 כֵּךְ שֶׁנָּה לָהֶם. אֲמָרוּ לוֹ תַלְמִידָיו, וְכִי לֹא כֶּף לְמִדְתָּנוּ רַבִּינוּ, שׁוֹנָה
66 הוּא בְּהִלְכּוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, ואם כן מדוע לא שנית לנו פרק אחד
67 בהלכות דרך ארץ קודם שטבלת. אֲמַר לָהֶם רַבִּי יְהוּדָה, אֵף עַל פִּי
68 שְׂמִיכָל אֵין עַל אַחֲרֵים הַלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, מְחַמֵּיר אֵין עַל
69 עֲצָמִי. וּמַכּוּם מְבואר בברייתא שרבי יהודה מתיר לבעל קרי
70 לעסוק בהלכות דרך ארץ, ומטעם זה התיר לבעל קרי לומר את
71 הברכות בפיו.
72 הגמרא מביאה דעה הסוברת שמוותר לבעל קרי לעסוק בתורה: תִּנְיָא
73 בברייתא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא הָיָה אֹמֵר, אֵין דְּבָרֵי תוֹרָה מְקַבְּלִין
74 טוֹמָאָה, ומותר לבעל קרי לעסוק בתורה.
75 הגמרא מביאה מעשה על כך: מִעֲשָׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁהָיָה מְגַמְגֵּם
76 – קורא במרוצה לְמַעַל מִרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא – לפני רבי יהודה
77 בן בתירא, לפי שהיה בעל קרי, אֲמַר לֵיה רַבִּי יְהוּדָה בן בתירא לאותו
78 תלמיד, בְּנִי, פְּתַח פִּיךָ וְיֵאֵדְרוּ דְּבָרֶיךָ, ואין אתה צריך לקרוא
79 בגימגום, שֶׁאֵין דְּבָרֵי תוֹרָה מְקַבְּלִין טוֹמָאָה, שְׁנֵאמַר (ירמיה כג כט)
80 'הֲלוֹא כֹה דְּבָרֵי כָאֵשׁ נָאֵם ה'', הפסוק מדמה את דברי התורה לאש,
81 מָה אֵשׁ אֵינוּ מְקַבֵּל טוֹמָאָה, אֵף דְּבָרֵי תוֹרָה אֵינוּ מְקַבְּלִין טוֹמָאָה.
82 הגמרא חוזרת לדברי הברייתא הקודמת בענין הדברים שהתירו
83 לבעל קרי לעסוק בהם: אֲמַר מֶר – הובא לעיל בברייתא, רבי יונתן
84 בן יוסף אומר, בעל קרי מִצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה – רשאי הוא להאריך
85 בטעמי פירושי המשנה, וְאִינוּ מִצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא – ואינו רשאי
86 להאריך בטעמי פירושי הגמרא. אומרת הגמרא: מִסִּיעַ לֵיה לְרַבִּי
87 אֲלֵעָאִי – מכאן יש ראייה לדברי רבי אלעאי, דְּאֲמַר רַבִּי אֲלֵעָאִי אֲמַר
88 רַב אֶהָא בְּרִי עֲקֵיב מִשּׁוּם רַבִּינוּ – משמו של רב, הִלְכָהּ, בעל קרי
89 מִצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה וְאִינוּ מִצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא.
90 הגמרא מביאה תנאים שנחלקו בדיון זה: בְּתִנְיָא – דבר זה שאמר רבי
91 אלעאי שני במחלוקת תנאים, ששנינו בברייתא, בעל קרי מִצִּיעַ אֶת
92 הַמִּשְׁנָה וְאִינוּ מִצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר [בשיתת רבי
93 אלעאי]. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר מִשּׁוּם – [משמו של] רַבִּי
94 תַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל, זֶה זֶה אֲסוּר לבעל קרי לעסוק בהם. וְאֹמְרֵי לָהּ
95 – ויש אומרים שכן אמר משמו של רבי חנינא בן גמליאל, זֶה זֶה
96 מוֹתֵר לבעל קרי לעסוק בהם.
97 מבארת הגמרא: מֵאֵן דְּאֲמַר – מי שאמר זֶה זֶה אֲסוּר, סובר בְּרַבִּי
98 יוֹנָתָן הַסְּנִדְלָר בברייתא שהובאה למעלה, שאמר 'לא יכנס למדרש
99 כל עיקר'. וּמֵאֵן דְּאֲמַר – ומי שאמר זֶה זֶה מוֹתֵר, סובר בְּרַבִּי יְהוּדָה
100 בֶּן בְּתִירָא שהתיר לבעל קרי לעסוק בתורה.
101 הגמרא מביאה מה המנהג בענין לימוד התורה לבעל קרי, ובהלכות
102 נוספות בענינים אחרים: אֲמַר רַב נְחֻמֵּן בְּרִי יִצְחָק, נְהוּג עֲלֵמָא בְּהֵנִי
103 תֵּלֶת כְּבִי – העולם נוהג להקל כאותם שלשה זקנים המובאים להלן,
104 בְּרַבִּי אֲלֵעָאִי בְּעֵנִי רִאשִׁית הֵנוּ בְּחוּץ לָאֶרֶץ, בְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּה בְּעֵנִי
105 בְּלָאִים, בְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא בְּעֵנִי דְּבָרֵי תוֹרָה לבעל קרי.
106 הגמרא מבארת את שלושת הדינים: נוהגים בְּרַבִּי אֲלֵעָאִי בְּעֵנִי
107 רִאשִׁית הֵנוּ, דִּתְנִיָּא – ששנינו בברייתא, בְּרַבִּי אֲלֵעָאִי אֹמֵר, רִאשִׁית
108 הֵנוּ אֵינוּ נוֹהֵג אֲלָא בְּאֶרֶץ.
109 וכן נוהגים בְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּה בְּעֵנִי בְּלָאִים, בְּדִכְתִּיב (דברים כב ט) (בְּרַמֶּד)
110 'לֹא תוֹרַע [בְּרַמֶּד] בְּלָאִים', רַבִּי יִאֲשִׁיָּה אֹמֵר לְעוֹלָם אֵינוּ חֵיִיב עַל
111 הַלֵּא שֶׁל כֹּלָא הַכֹּרֵם, עַד שִׁיּוּעַ חֲפָה וְשִׁעוּרָה וְחִרְצָן – [גרעין של
112 ענבים] בְּמַפְּלֹת יָד – שיוע ביד, והיינו שיוע אותם בבת אחת.
113 וכן נוהגים בְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא בְּעֵנִי דְּבָרֵי תוֹרָה לבעל קרי,
114 דִּתְנִיָּא בברייתא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא אֹמֵר, אֵין דְּבָרֵי תוֹרָה
115 מְקַבְּלִין טוֹמָאָה, ומותר לבעל קרי לעסוק בתורה בלא טבילה.
116 הגמרא מביאה דעה נוספת הסוברת שבטלה חובת טבילה לבעל קרי:

ברייתא ופרק בן עזאי הנותן ארבעה דברים אל לבו: **מגמגם** וקורא. בעל קרי היה: נראה בעיני דה"ג א"ר אלעאי הלכה בו, ולא גרסין מסייע ליה: משום רבינו. רב: כי הנך תלת סבי. וכולהו לקולא: אינו נוהג אלא בארץ. בשחיטת חולין יליף טעמא בפרק הורו: חטא ושעורה וחריצן. שלשתן במפולת יד דהוה להו בלאי ורעים וכלאי

הכרס כאחת: לטבילותא. דבעלי קריין: חד תני. בן עזאי לחשה לתלמידים: משום כמול פריה ורביה. שהיו נמנעים מתשמיש מפני טורח הטבילה: שמקילין בה. במרחצאות או בנתינת תשעה קבין: שמחמירין בה. בארבעים סאה: של טובלי שחורין. בעלי קריין הטובלין שחורין: והא איהו אמר בו, לעיל בריש שמעתין: אפשר בנתינת. תשעה קבין ואע"ג דלא תנא לקמן אלא בחולה סתם תלמידי חכמים חולים הם כדאמר במסכת נדרים (דף מט) כמאן מצלין אקמירן ואמרעין כרבי יוסי. קצירי חולין מרעין רבנן: גדר גדול גדרו. במה שהצריכו בארבעים סאה: שתבע אשה. אותה אשה פנויה היתה וחכמים גזרו על היחוד אף על הפנויה: אתם מזוללים. לנהוג כרבי יהודה בן בתירא: אפשר במרחצאות. חמין: קאי כוונתך. דבעי טבילה זו במקוה כשאר טבילות: באגנא דמיא. גיגית תקן חצבא. ליתן מים לתלמידים עליהם שחורין קודם קריאת התורה: לא שנו. דסגי בנתינה אלא בחולה שראה קרי לאתוס: המרגיל. וממשיך את הקרי עליו שמשמש מטת: אתרב חצבא. אינו צריך לנו דחולה לאונסו לא שכח: בקילעא

משמשת וראתה נדה. טומאת קרי קדמה וכשראתה הקרי ראייה היתה לטבול מיד: לא כל שכן. דלא אתיא טומאת נדה שהיא אחרונה ומפקעה לטבילה שנחייבה בה כבר: אלא לאו רבי יהודה. קתני להודיע דאפי' היכא דקדם הקרי אתיא טומאת נדה ומפקעה טבילה דאין טבילה אלא המטהרת ואי לרבי יהודה לית ליה תקנת עזרא למה ליה

1 לאשמעינן בהא כל בעלי קריין נמי לא בעי טבילה לדברי תורה הלכך על כרחך דוקא קתני לה: לא תימא. במתני' מברך אלא מהרהר: עשאן ר' יהודה. לברכת המזון: כהלכות ד"א. שמונת לשונות בעל קרי כדבריו: מה לחלן באימה. דכתיב וירא העם וינעו וגו' (שמות כ): מכאן אמרו. כל הטמאים מותרים בתורה שאף הם יכולים להיות באימה וברתת אבל בעל קרי אינו אלא מתוך קלות ראש וחתות הדעת: ובעלי נדות. אם טבלו לקריין לדברי תורה הטבילה אינה עולה להם לטהרם מטומאת בועל נדה שהיא שבעת ימים אבל לתקנת עזרא עולה להם כדתנן במתניתין וב שראה קרי ונדה כו' צריכין טבילה: ברנילות. במשניות השגורות בפיו שהוא מציגן מפיו במרצה ואין צריך להאריך בה: שלא יציע. בטעמי פירושיה: ואינו מציג את המדרש גרסי'. מפני שצריך הוא תמיד להזכיר בו את הפסוקים שהוא דורש: אוברות. שבמקראות הנדרשים: לא יכנס למדרש כל עיקר. לא להציע ולא לשנות אבל לבית המדרש הוא נכנס ושוחק: הלכות דרך ארץ. כגון דרכן של ת"ח שהיא

21 הוא בהלכות דרך ארץ. מעשה ברבי יהודה שראה קרי, והיה מהלך על גב ההר, אמרו לו תלמידיו: רבינו, שנה לנו פרק אחד בהלכות דרך ארץ: ויד וטבל ושנה להם. אמרו לו: לא קד למדתנו רבינו, שונה הוא בהלכות דרך ארץ? אמר להם: אף על פי שמקיל אני על אחרים, מחמיר אני על עצמי: תנאי: ר' יהודה בן בתירא היה אומר: אין דברי תורה מקבלין טומאה. מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא, אמר ליה: בני, פתח פיך ויאירו דבריך, שאין דברי תורה מקבלין טומאה, שנאמר: "הלא כה דברי פאש, נאם ה'", מה אש אינו מקבל טומאה, אף דברי תורה אינו מקבלין טומאה. אמר מר: מציג את המשנה, ואינו מציג את הגמרא. מסייע ליה לרבי אלעאי, דאמר רבי אלעאי, אמר ר' אחא בר יעקב משום רבינו: הלכה, מציג את המשנה ואינו מציג את הגמרא. פתנאי: מציג את המשנה ואינו מציג את הגמרא, דברי רבי מאיר. רבי יהודה בן גמליאל אמר משום רבי חנינא בן גמליאל: זה וזה אסור. ואמרי ליה: זה וזה מותר. מאן דאמר זה וזה אסור, פרבי יוחנן הסנדלר: מאן דאמר זה וזה מותר, פרבי יהודה בן בתירא. אמר רב נחמן בר יצחק: נהוג עלמא כהני תלת סבי: פרבי אלעאי בראשית הגז, פרבי יאשיה בכלאים, פרבי יהודה בן בתירא בדרבי תורה. פרבי אלעאי בראשית הגז, דתנאי: רבי אלעאי אומר: ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ. פרבי יאשיה בכלאים, פרבתיב (פרקד) "לא תורע [פרקד] כלאים", רבי יאשיה אומר: לעולם אינו חייב, עד שיוערה חטא ושעורה וחרצן במפולת יד. פרבי יהודה בן בתירא בדרבי תורה, דתנאי: רבי יהודה בן בתירא אומר: אין דברי תורה מקבלין טומאה. כי אתא ועירי אמר: בפולחן לטבילותא, ואמרי ליה: בפולחן לטבילותא. מאן דאמר בפולחן לטבילותא, פרבי יהודה בן בתירא. מאן דאמר בפולחן לטבילותא, כי הא דרב חסדא לייט אפאן דמהדר אפאי בעידן צלותא: תנו רבנן: בעל קרי שנתנו עליו תשעה קבין מים, טהור. נחום איש גס וזו לחשה לרבי עקיבא, ורבי עקיבא לחשה לכן עזאי, וכן עזאי יצא ושנאה לתלמידיו בשוק. פליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר יבדיא, חד תני "שנאה", וחד תני "לחשה". מאן דתני שנאה, משום בפולחן תורה ומשום בפולחן פריה ורביה: ומאן דתני לחשה, שלא יהו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם פתרנגולים. אמר רבי ינאי: שמעתי שמקילין בה, ושמעתי שמחמירין בה, וכל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו. אמר רבי: למה טיבן של טובלי שחורין? מה טיבן? הא איהו דאמר בעל קרי אסור בדרבי תורה! הכי קאמר: מה טיבן בארבעים סאה? אפשר בתשעה קבין! מה טיבן בטיבילה? אפשר בנתינה. אמר רבי חנינא: גדר גדול גדרו, בה דתנאי: מעשה באחד שתבע אשה לדרב עבירה, אמרה לו: ריקא! יש לך ארבעים סאה שאתה טובל בה? מיד פירש. אמר להו רב הונא לרבנן: רבותי, מפני מה אתם מקילין בטיבילה וזו? אי משום צינה, אפשר במרחצאות! אמר ליה רב חסדא: וכי יש טבילה בחמין? אמר ליה: רב אדא בר אבהו קאי כוונתך. רבי יודא היה יתיב באגנא דמיא בי מסותא, אמר ליה לשמעיה: זיל ואיתי לי תשעה קבין, ושדי עלווא. אמר ליה רבי חייא בר אבא: למה ליה למר פולי האי? והא יתיב בגוויהו! אמר ליה: בארבעים סאה. מה ארבעים סאה בטיבילה ולא בנתינה, אף תשעה קבין בנתינה ולא בטיבילה. רב נחמן תקן חצבא בת תשעה קבין, כי אתא רב דימי אמר: רבי עקיבא ורבי יהודה גלוסמרא אמרו: לא שנו אלא לחולה לאונסו, אבל לחולה המרגיל - ארבעים סאה. אמר רב יוסף: אתרב חצבא דרב נחמן! כי אתא רבין, אמר: באשא היה עוברא בקילעא

בקיילעא. כניסת הבית חדר שלפני הטרקלין שקורין פורטיג'ו בלעז: **אצטמיד**. נתחזקו שבריו ונצמדו כלומר צורך לנו עוד בה: **וקא מיפלגי אמוראי**. רב דמי ורבין: **דאמר מר**. גבי עשר תקנות בב"ק בפרק מרובה: **אמר רבא הלכתא וכו'**. אפלוגא דאמוראי הוא דפסק רבא דפליגי אליבא דרבנן מיהו השתא אנן כרבי יהודה בן בתירא נהגינן

כדאמר רב נחמן לעיל ורב נחמן בר יצחק בתרא הוה: **לעצמו**. לעסוק בתורה לעצמו אבל ללמד לאחרים מ' סאה: **ור"י אומר מ' סאה מ"מ**. מ' סאה שאמרו בכל ענין שזן ולקמן מפרש לה: **חד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא**. פליגי ארישא בפירושא דמילתא דת"ק: **אסיפא**. דר' יהודה: **ל"ש אלא בקרקע**. לא תימא מ"מ דר' יהודה לאכשורי בכלי אתא דאין כשר אלא מ' סאה בקרקע ולקמן בעי א"כ מאי מ"מ: **דנפול עילויא**. לאו דוקא אלא טבלתי במ' סאה: **לא הא' ולא הא'**. לא הוצרכתי לא לזו ולא לזו שלא ראיתי קרי: **טבל**. ובירך רגיל היה לעשות בן דהריל ללמד אחרים ובשאר ימות השנה לא היה טובל אלא נותן עליו ט' קבין: **ולית הלכתא כוותיה**. דכי היכי דלעצמו בנתינה לאחרים נמי בנתינה אי נמי דקיי"ל כרבי יהודה בן בתירא: **מתני' לא יפסיק**. תפלתו לגמרי אלא יקצר כל ברכה וברכה ואומר כל הברכות בקוצר: **במים הרעים**. מים סרוחים: **עד שיתן לתוכן מים**. ובגמרא (ד' כה): מפרש כמה מיא רמי ואויל ומפרש לה בחסורי מחסרא והכי קתני לא יקרא אצל מי רגלים עד שיתן לתוכן מים: **ובכמה ירחיק מהם**. ממני רגלים: **גמ' מנמנס**. במרוצה: **יותר מג' פסוקים**. כגון בבית הכנסת דאי אפשר לפחות כדתנן (מגילה פ"ג ד' כג.) הקורא בתורה לא יפחות משלושה פסוקים: **והתניא לצדדין**. א"צ לחלק עד שתהא לאחריה: **דאפשר**. לילך לפניו ילך לפניו עד שתהא לאחריה: **לא אפשר**. כגון יש נהר לפניו מסתלק לצדדין:

דמר

ונחזי עורא היכן תקן. בהרבה מקומות גבי שאר תקנות לא פריך גמרא הכי אלא שאני הכא דרבר הרגיל בכל יום הוא על כן אנו זכורים: **ולית הלכתא כוותיה**. דטבילה בכל יום ארבעים סאה אלא אפילו לאחרים נמי סגי בתשעה קבין אי נמי הכי פירושו ולית הלכתא כוותיה אלא כר' יהודה בן בתירא

דאמר דברי תורה אין מקבלין טומאה ור"מ

דוקא לתורה אבל לתפלה צריך טבילה ופי' ר"י דלא שניא והטובל בערב ייד"ב אין לו לברך והמברך הוה ברכה לבטלה: **אלא** דכולי עולא חזר לראש. וה"ה דה"מ לאוקמי דכולי עלמא אין חזר לראש ומדלא מוקי הכי ש"מ דהלכה דחזור לראש וכן לקמן בהדיא אמר ר' אבהו חזר לראש ותימה דבמסכת ר"ה (דף לד:) א"ר יוחנן שמע תשע תקיעות בט' שעות ביום יצא אלמא תקיעות מצטרפות אע"ג דשהה כדי לעשות כולם וכן במגילה (פ"ב ד' יח) נמי דאמרינן אמר רב אין הלכה כרבי מונא דאמר אם שהה חזר לראש דקאמר נקוט דרב ביבי בידך ואומר השר מוקצי דיש לחלק דשאני הכא דאין ראוי לקרות וכן לקמן (ד' כד:) דרבי אבהו אול במבואות המטונפות דהתם כ"ע מודו דחזר לראש אבל היכא דגברא חזי כמו מגילה ושופר כולי עלמא מודו דאינו חזר לראש אלא למקום שפסק ורבינו יהודה פירש דהכא לא מצי למימר דכולי עלמא דאין חזר לראש ובדשעה קמיפלגי דהא לכ"ע הוי גברא חזי כיון דאינו חזר לראש אבל ודאי אי ה"מ למימר הכי הוה אמר ליה:

והא זבח רשעים תועבה. פ"י דדוקא במקום שהיה יכול להסתפק ולתלות שיש שם צואה:

אע"פ שהתפלל תפלתו תועבה. והוי מעוות לא יוכל לתקן ור"י פי' דיחזור ויתפלל:

ממתין עד שיכלו המים. במשתיק על גבי קרקע או ע"ג בגדים ואין שם טופח על מנת להטפח בדמשמע לקמן (ד' כה.) כגון דעביד טיף טיף שנבלעין מדרה כן פי' הרב רבי יוסף ומיהו נראה אפילו אם יש בהן טופח על מנת להטפח מותרין כיון דמדאורייתא אינן אטורין אלא כנגד העומד בלבד ורבנן הוא דגזר וכוון שעומד כבר בתפלתו לא אטרחוהו רבנן לחזור בתפלה:

חיישין

אבל לאחרים - מ' סאה. אלא הכי לי' לדידי לברוך, דנפול עילויא ארבעים סאה. אמר להו רב הונא: הכי לי' לדידי לברוך, דליפא עילויא לא האי ולא האי. רב חמא טביל במעלי יומא דפסחא להוציא רבים ידי חובתן. ולית הלכתא כוותיה: **מתני'** היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי - לא יפסיק, אלא יקצר. וירד לטבול, אם יכול לעלות ולהתפסות ולקרות עד שלא תהא הגין החמה, יעלה ויתכסה ויקרא; ואם לאו, יתכסה במים ויקרא; ולא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שישמיל לתוכן מים. ובכמה ירחיק מהן ומן הצואה? ד' אמות: **גמ'** תנו רבנן: היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי - לא יפסיק, אלא יקצר. היה קורא בתורה ונזכר שהוא בעל קרי - אינו מפסיק ועולה, אלא מגמגם וקורא. ר' מאיר אומר: אין בעל קרי רשאי לקרות בתורה יותר מג' פסוקים. תניא אידך: היה עומד בתפלה וראה צואה כנגדו, מהלך לפניו עד שיוקנה לאחריו ד' אמות. והתניא, לצדדין? לא קשיא! הא דאפשר, הא דלא אפשר. היה מתפלל ומצא צואה במקומו, אמר רבה: אף על פי שחמא, תפלתו תפלה. מתקיף ליה רבא: והא "זבח רשעים תועבה"? אלא אמר רבא: הואיל וחמא, אף על פי שהתפלל - תפלתו תועבה: תנו רבנן: היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברקיו - פוסק עד שיכלו המים, וחזור ומתפלל. להיכן חוזר? רב חסדא ורב המנונא, חד אמר חזר לראש, וחד אמר למקום שפסק. לימא בהא קמיפלגי:

ברכות – דף כב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלג

מהווג הראשון |רבי יוחנן או רבי יהושע בן לוי| ואחד מהווג השני
|רבי אלעזר או רבי יוסי ברבי חנינא| נחלקו בדברי תנא קמא השניים
ברישא של הברייתא, חד – אחד מהם **אמר**, **הא דאמר** – מה
שאמרת |תנא קמא|, **במה דברים אמורים** שנתנית תשעה קבין
מטהרת בעל קרי לעסוק בתורה, ללמוד לעצמו, **אבל ללמוד לאחרים**
צריך לטבול בארבעים סאה, **לא שנו** – לא אמרת דין זה **אלא**
לחולה המרגיל – הממשיך את הקרי עליו, שראה קרי מוחמת
ששימש מיטתו, **אבל לחולה שראה קרי לאונסו** – שלא ברצונו, ולא
מחמת ששימש את מיטתו, די לו בנתינת תשעה קבין אף כדי ללמוד
לאחרים. וחד – ואחד מהם **אמר**, כל שרוצה ללמוד לאחרים, **אפילו**
חולה לאונסו אינו רשאי עד **דאיכא** – שיהא לו ארבעים סאה
ויטבול בהם.

מחלוקת נוספת בביאור הסיפא של הברייתא: **וחד מהאי וזנא וחד**
מהאי וזנא איסיפא – ואחד מהווג הראשון ואחד מהווג השני נחלקו
בדברי רבי יהודה השניים בסיפא של הברייתא, חד – אחד מהם
אמר, **הא דאמר רבי יהודה ארבעים סאה מועילים לטהר בעל קרי**
מכל מקום – בכל ענין שהוא, **לא שנו** – לא אמר כן **אלא** כשהמים
שטבל בהם היו בקרקע, **אבל אם הם בכלים לא הועילה לו הטבילה**.
וחד – ואחד מהם **אמר**, **אפילו בכלים נמי** – גם מועילה לו הטבילה.
הגמרא מקשה על אחת מהדעות שמלשונן של רבי יהודה לא משמע
כן. אמרת הגמרא: **בשלמא למאן דאמר** – מובן הדבר לדעת האומר
שארבי יהודה יכול לטבול **אפילו בכלים**, היינו דקתני – לכך שנינו
רבי יהודה אומר ארבעים סאה מכל מקום, שבא להקל ולומר
שבכל ענין טבילת בעל קרי מועילה, ואפילו בכלים, ואינה כטבילות
שאר הטמאים שצריך שיהיו בקרקע, **אלא למאן דאמר** – לדעת
האומר שבקרקע אין – אכן מועילה הטבילה, אבל בכלים לא
מועילה הטבילה, אם כן מה שאמר רבי יהודה **מכל מקום**, **לאתווי**
מאי – מה בא לרבות. מתרצת הגמרא: **לאתווי** – רבי יהודה בא
לרבות שטבילת בעל קרי מועילה גם במים שאובין, ואינה כטבילת
שאר הטמאים שאינה כשרה במים שאובים.

הגמרא מביאה מעשה שבו דנו בברייתא הנ"ל: **רב פפא ורב הונא**
בריה דרב יהושע ורבא (ברבי) בר שמואל ריביתא ריפתא ביהדי
הדידי – כרכו פת ביחד, כלומר אכלו סעודה ביחד, **אמר להו רב**
פפא, **הבו לי לדידי לברוך** – תנו לי לברך, משום דנפול עילואי –
שנפלו עלי תשעה קבין ונטהרתי מטומאת קרי שהיתה עלי. **אמר**
להו רבא (ברבי) [בר] שמואל, **תנינא ברייתא, במה דברים**
אמורים שמועיל נפילת תשעה קבין, ללמוד לעצמו, **אבל ללמוד**
לאחרים צריך לטבול בארבעים סאה דווקא, וכאן שרוצה אתה
להוציא אחרים בברכת המזון, נחשב כמו ללמוד לאחרים וצריך לזה
טבילה בארבעים סאה, **אלא הבו לי לדידי לברוך** – תנו לי לברך,
משום דנפול עילואי – שנפלו עלי ארבעים סאה, כלומר טבילתי
בארבעים סאה. **אמר להו רב הונא**, **הבו לי לדידי לברוך** – תנו לי
לברך, **דליכא עילואי לא האי ולא האי** – שלא הוצרכתי לא לזו
ולא לזו, שלא נטמאתי בטומאת קרי כלל.
רב חמא מביל במעלי יומא דפסחא – היה רגיל לטבול בערב פסח
בארבעים סאה, כדי להוציא את הרבים ידי חובתן, מסיימת הגמרא:
ולית הלכתא בותיה – אבל אין הלכה כמותו, אלא הלכה כרבי
יהודה בן בתירא שבעל קרי אינו צריך טבילה כלל.

משנה

המשנה ממשיכה בענין בעל קרי האסור בתפילה ובברכות (לעיל כ):
היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי, לא יפסיק תפלתו אלא
יקצר, כלומר, יתפלל כל ברכה בקצרה, פתיחתה וחתימתה בלבד.
מי שזרד לטבול והגיע זמן קריאת שמע, אם יכול להספיק לעלות
מן המים ולהתכסות ולקרות קריאת שמע עד שלא תהא הנץ
החמה, יעלה ויתכסה ויקרא, ואם לאו, יתכסה במים, שלא יהא
ליבו רואה את הערוה, ויקרא. ולא יתכסה ויקרא קריאת שמע, לא
במים הרעים – (סרוחים) ולא במי המשקה – מים ששורים בהם

בקילעא – בכניסת ביתו דרב אושעיא, אתו – באו ושאלו לרב אפי
אם בעל קרי יכול לטהר עצמו לדברי תורה על ידי נתינת תשעה
קבין. **אמר להו רב אסי, לא שנו** – לא אמרו שצריך נתינת תשעה
קבין לטהר בעל קרי, **אלא לחולה המרגיל** – הממשיך את הקרי עליו,
שראה קרי מוחמת ששימש מיטתו, **אבל לחולה שראה קרי לאונסו** –
שלא ברצונו, ולא מחמת ששימש את מיטתו, **פסור מכלום**, כלומר
מוותר לו לעסוק בתורה ואינו צריך לטהר עצמו כלל. **אמר רב יוסף,**
אצטמיד חצביה דרב נחמן – נתחזקו שברי הכלי שהכין רב נחמן
ונצמדו, כלומר לפי דברי רב אסי צריכים אנו את הכלי שהכין רב
נחמן לנתינת תשעה קבין, שהרי תלמידי חכמים חולים הם, ויועיל
להם כלי זה להטהר מטומאת קרי שבאה להם על ידי שמשמשים
מטתם.

לעיל נחלקו תנאים אם בעל קרי צריך טהרה לדברי תורה ואם נתינת
תשעה קבין מועילה לו, ונחלקו אמוראים אם נתינת תשעה קבין
מועילה גם לחולה המרגיל, ואם חולה לאנסו צריך לטהר עצמו
לדברי תורה. הגמרא מבררת כיצד יתכן שנחלקו בדבר זה. שואלת
הגמרא: **מכדי בולחו אמוראי ותנאי בדעורא קמיפגלי** – הרי כל
האמוראים והתנאים שנשנו כאן נחלקו בתקנת עזרא, ונתנו עזרא
היבי תקן – נראה מה תיקן עזרא, שודאי דבר ידוע הוא מה תיקן,
שכן נהוג בכל יום.

משיבה הגמרא: **אמר אביי, עזרא תקן לבריא המרגיל** – הממשיך
את הקרי עליו, שראה קרי מוחמת ששימש מיטתו, שיטבול בארבעים
סאה. ובריא שראה קרי לאונסו – שלא ברצונו, ולא מחמת ששימש
את מיטתו, שיטהר על ידי נתינת תשעה קבין על גופו. ואתו אמוראי
ופלגי בחולה – ובאו אמוראים ורב דימי ורבין ונחלקו בחולה שראה
קרי, מר – רב דימי סבר, חולה המרגיל דינו כבריא המרגיל, וגם הוא
צריך לטבול בארבעים סאה. וחולה לאונסו דינו כבריא לאונסו,
וצריך לטהר עצמו על ידי נתינת תשעה קבין. ומר – רבין סבר, חולה
המרגיל דינו כבריא לאונסו, ואינו צריך לטבול בארבעים סאה אלא
די לו בנתינת תשעה קבין. וחולה לאונסו פסור מכלום – אינו צריך
לטהר עצמו לדברי תורה כלל.

מקשה הגמרא: **אמר רבא, נהי דתקן עזרא** – אף שאכן תיקן עזרא
טבילה לבעל קרי, נתינת מי תקן – האם תיקן גם נתינת תשעה קבין,
והאמר מר (ביק פב), **עזרא תקן טבילה לבעלי קריין**, ומשמע שתיקן
רק טבילה ולא כמו שאמר אביי שתיקן גם נתינת תשעה קבין.

רבא מתיר באופן שונה קצת מאביי: **אלא אמר רבא, עזרא תקן**
טבילה לבריא המרגיל בארבעים סאה. ואתו – (ובאו) רבנן שאחריו
והתקינו לבריא שראה קרי לאונסו שיהא צריך טהרה על ידי נתינת
תשעה קבין. ואתו אמוראי וקא מיפלגי – ובאו אמוראים ורב דימי
ורבין ונחלקו בחולה שראה קרי, מר – רב דימי סבר, חולה המרגיל
דינו כבריא המרגיל, וגם הוא צריך לטבול בארבעים סאה. וחולה
לאונסו דינו כבריא לאונסו, וצריך לטהר עצמו על ידי נתינת תשעה
קבין. ומר – רבין סבר, לבריא המרגיל תיקן עזרא שיטבול בארבעים
סאה, וחולה המרגיל דינו כבריא לאונסו, ואינו צריך לטבול
בארבעים סאה אלא די לו בנתינת תשעה קבין. **אבל לחולה**
לאונסו, פסור מכלום – אינו צריך לטהר עצמו לדברי תורה כלל.

הגמרא ממריעה כדעת מי ההלכה: **אמר רבא, הלכתא, בריא**
המרגיל וחולה המרגיל צריכים טבילה בארבעים סאה (וכר דימי),
ובריא לאונסו די לו בנתינת תשעה קבין, אבל לחולה לאונסו
פסור מכלום (וכרבין).

הגמרא דנה עוד בענין טהרתו של בעל קרי: תנו רבנן בברייתא, **פעל**
קרי שנתנו עליו תשעה קבין מים, מהור, במה דברים אמורים,
ללמוד תורה לעצמו, **אבל ללמוד לאחרים צריך לטבול בארבעים**
סאה, ואין מועיל לו נתינת תשעה קבין. רבי יהודה אומר, ארבעים
סאה מועילים לטהר בעל קרי מכל מקום – בכל ענין שהוא.

הגמרא מביאה אמוראים שנחלקו בביאור הרישא של הברייתא: רבי
יוחנן ורבי יהושע בן לוי, ורבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא נחלקו
בדברי הברייתא, חד מהאי וזנא וחד מהאי וזנא איסיפא – אחד

מר סבר – האומר שחזר לראש התפילה סובר, שהמפסיק בתפילתו, אם שָׁהָה בְּדִי לְגִמּוּר אֶת בּוֹלָה, חוֹזֵר לְרֹאשׁ, וכאן, במים שותתים, מדובר ששהה כדי לגמור את כל התפילה, ולכך חזר לראש התפילה מחמת שהייתו. וּמַר סָבֵר – והאומר שממשיך ממקום שפסק סובר, שהמפסיק בתפילתו ושהה כדי לגמור את כולה, חוזר לְמָקוֹם שֶׁפָּסַק.

מקשה הגמרא: אָמַר רַב אֲשִׁי, הָאִי – לפירוש זה שנחלקו רב חסדא ורב המנונא דווקא בשהה כדי לגמור תפילתו, אם שָׁהָה אם לא שָׁהָה מִיָּפְעִי לִי – היה להם לחלק בין שהה כדי לגמור תפילתו לבין לא שהה ולומר, שבכל שהה לפי כולם חזר למקום שפסק. ומכך שלא חילקו מוכח, שהאומר שחזר לראש התפילה סובר כן אף בלא שהה כדי לגמור כולה.

ולכן מפרש רב אשי מחלוקתם באופן אחר: אֵלָּא, דְּבִנְיָה עֲלֵמָא, אם שָׁהָה בְּדִי לְגִמּוּר אֶת בּוֹלָה, חוֹזֵר לְרֹאשׁ, וְהָתָם, במקרה שהיו מים שותתים על ברכיו, בְּדִלָּא שָׁהָה, מִיָּפְעִלָּי – במקרה שלא שהה בינתיים כדי לגמור את כולה, נחלקו, דְּמַר סָבֵר – שהאומר שחזר לראש התפילה סובר, גִּבְרָא דְחִוּיָא ו-אדם דחיון הוא, כלומר, כשהתחיל להתפלל בעודו צריך לנקביו דחיו הוא וְאִין רָאוּי לתפילה, וְעַל כֵּן אִין תִּפְלָתוֹ שֶׁהִתְפַּלל באותו הזמן, תִּפְלָה, ולכן צריך לשוב ולהתפלל מתחילה. וּמַר סָבֵר – והאומר שממשיך מהידכן שפסק סובר, שהמתפלל כשצריך לנקביו, גִּבְרָא חִוּיָא ו-ראוי הוא לתפילה, וְתִפְלָתוֹ שֶׁהִתְפַּלל באותו הזמן, תִּפְלָה.

הגמרא ממשיכה בענין נקיות הגוף בשעת התפילה: תִּנּוּ רַבְנָן, הַנֶּצֶדֶק לְנִקְבֵי, אֵל תִּפְלָל, ואם התפלל תִּפְלָתוֹ תוֹעֵבָה. אָמַר רַב זְבִיד, וְאִיתִימָא רַב יְהוּדָה, לֹא שָׁנוּ דִין זה שתפילתו תועבה, אֵלָּא שֶׁבִשְׂעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלל יוֹדֵעַ הוּא שְׂאִינוּ יָכוֹל לְשִׁהוּת בְּעֶצְמוֹ – שאינו יכול לעצור בנקביו, אֲכָל אם יָכוֹל לְשִׁהוּת בְּעֶצְמוֹ, תִּפְלָתוֹ תִּפְלָה.

מבשרת הגמרא: וְעַד כְּמָה צָרִיךְ שִׂידֵעַ שִׂיכוֹל לְעֶצוֹר בְּנִקְבֵי בִשְׁבִיל שִׂיחִיה מוֹתֵר לוֹ לְהִתְחִיל לְהִתְפַּלל. מבשרת הגמרא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, עַד שִׁיעוֹר כִּדִּי הִילוך פֶּרָסָה.

הגמרא מביאה דברים אלו באופן אחר: אֵיכָּא דְמַתְנִי לָהּ אִמְתִּינִיתָא – יש מי ששונה את החילוק בין יכול להחזיק בעצמו לבין אינו יכול, בתוך דברי הברייטא, ולא מדברי רב זביד ורב יהודה, וכך הם דברי הברייטא, הַנֶּצֶדֶק לְנִקְבֵי אֵל תִּפְלָל, ואם התפלל תפילתו תועבה. כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁאִין יָכוֹל לְעֶמּוֹד עַל עֶצְמוֹ, אֲכָל אם יָכוֹל לְעֶמּוֹד עַל עֶצְמוֹ תִּפְלָתוֹ תִּפְלָה. עד כאן הם דברי הברייטא, ומבשרת הגמרא, וְעַד כְּמָה. מבשרת הגמרא: אָמַר רַב זְבִיד, עַד פֶּרָסָה.

הגמרא מביאה דרשה בענין נקיות לקראת התפילה: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, הַנֶּצֶדֶק לְנִקְבֵי הָרִי זֶה לֹא יִתְפַּלל, מִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ד יב) 'הָבֹן לְקִרְיַת אֱלֹהִים, יִשְׂרָאֵל, וּבִכֵּךְ רִמּוֹ שֶׁעַל הָאֵדָם לְהִכִּין עֲצֻמוֹ לְקִרְיַת הַנִּקְיֹת גּוֹפֹו.

פסוק נוסף שדורש רבי יונתן לענין נקיות בתפילה: וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מֵאִי דְכִתְיִב (קהלת י) 'שֹׁמֵר רִגְלֹךְ בְּאֶשֶׁר תֵּלֵךְ אֵל בֵּית הָאֱלֹהִים, וְקִרְבֹּב לְשִׁמְעַת מִתַּת הַכְּסִילִים וְזָבַח, כִּי אֵינֶם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע'. מבשרת הגמרא את הפסוק: שְׁמוֹר רִגְלֶךָ בְּאֶשֶׁר תִּחְטָא, כלומר, הנמנע מחטא, שלא תצטרך רגלך ללכת לבית האלהים להביא חטאת לכפרתך, ואם תִּחְטָא, הָבָא קֶרְבֶּךָ לְפָנַי. ממשיכה הגמרא לבאר את הפסוק: 'וְקִרְבֹּב לְשִׁמְעַת (דְּבָרֵי חֲכָמִים)', אָמַר רַבָּא, הוּא קִרְבֹּב לְשִׁמְעַת דְּבָרֵי חֲכָמִים, שֶׁאֵם חוֹטֵאִים מִבְּיָאִים קֶרְבֶּךָ וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה, כלומר, כשאתה מביא קרבן על חטא הביאהו מתוך תשובה כדרך החכמים 'מִתַּת הַכְּסִילִים (על כח)'. כלומר, ואל תהי כבְּסִילִים שְׁחוֹטֵאִים וּמִבְּיָאִים קֶרְבֶּךָ וְאִין עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה. וממשיך הפסוק ואומר 'כִּי אֵינֶם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע', תמדה על כך הגמרא: אִי הָכִי – אם הוא כפשוטו, שאין הכסילים יודעים לעשות רעה, הרי צְדִיקִים יִנְהֹוּ, ואכן אינם צריכים לעשות תשובה, ומה חסרון יש בכך. מיישבת הגמרא: אֵלָּא כִּךְ פִּירוּשׁ הַפִּסְקָא, אֵל תְּהִי

כְּבִסִּילִים שְׁחוֹטֵאִים וּמִבְּיָאִים קֶרְבֶּךָ, וְאֵינֶם יוֹדְעִים אֵם עַל הַטּוֹבָה הֵם מִבְּיָאִים קֶרְבֶּךָ, כתודה וכנדרת שלמים, או אֵם עַל הָרָעָה, על חטא. הֵם מִבְּיָאִים, ולכן אינם עושים תשובה, ועל זה אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרִיךְ הוּא, בֵּין טוֹב לְרָע אֵינֶן מִבְּחִינִים, וְהֵם מִבְּיָאִים קֶרְבֶּךָ לְפָנַי. הגמרא מביאה פירוש נוסף על הפסוק, הנדרש בענין נקיות בתפילה שהובא לעיל: רַב אֲשִׁי, וְאִיתִימָא רַב תַּנְיָא בַּר פַּפָּא, אָמַר, מִדּוּ שְׁמוֹר רִגְלֶךָ כַּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֵל בֵּית הָאֱלֹהִים, שְׁמוֹר נִקְבִיךָ מִבֵּין רִגְלֶיךָ, שלא תודקק להם בְּשִׂעָה שֶׁאֵתָה עוֹמֵד בְּתִפְלָה לְפָנַי. והיינו שיקדים לנקות גופו קודם שיעמוד להתפלל בשביל שלא יודקק לנקביו בשעת התפילה.

הגמרא דנה בהלכות תפילין כשנכנס אל בית הכסא: תִּנּוּ רַבְנָן, הַנֶּכֶס לְבֵית הַכֶּסֶּא לְהִפְנוֹת לְצַרְכּוֹ, חוֹלִין תִּפְלִיו בְּרַחוּק אֲרִבָּע אַמּוֹת מִבֵּית הַכֶּסֶּא, וְנִכְנָס, וכשיוצא מרחיק ארבע אמות ומניחם. אָמַר רַב אֲחָא בַּר רַב הוֹנָא אָמַר רַב שְׁשֵׁת, לֹא שָׁנוּ – לא נשנה דין זה שצריך לחלצם ארבע אמות לפני בית הכסא, אֵלָּא לְגַבֵּי בֵּית הַכֶּסֶּא קְבוּעֵ, שיש בו צוואה, אֲכָל בֵּית הַכֶּסֶּא עָרָא, כלומר, מקום שעדיין לא השתמשו בו, והוא עומד להשתמש בו לראשונה לצרכים גדולים, חוֹלִין תִּפְלִיו ומחזיקם בידו וְנִפְנָה לְאִתְּתָה בְּלֹא לְהִרְחִיק ארבע אמות, וּבְשִׁהוּא יוֹצֵא מִשּׁוֹם לְאַחַר שֶׁעָשָׂה שֶׁם צָרְכּוֹ הַגְדוּלִים, מְרַחֵק אֲרִבָּע אַמּוֹת וּמִנִּיחָן, מִפְּנֵי שֶׁשְׂאִיָּא בֵּית הַכֶּסֶּא קְבוּעֵ.

דין בית הכסא האמור, עוסק בצרכים גדולים, וכעת הגמרא מבררת דין צרכים הקטנים: אֵיכָּהוּ לְהוֹ, מִהוּ שִׁיכְנָס אֶדָם בְּתִפְלִין עַל רֹאשׁוֹ לְבֵית הַכֶּסֶּא קְבוּעֵ, שיש בו צוואה, בִּשְׁבִיל לְהִשְׁתַּיֵּן מִים. מבשרת הגמרא: רַבִּינָא שְׂרִי לְהִיכְנֵס עִמָּהֶם, וְרַב אֲדָא בַּר מִתְנָא אָסֵר.

הגמרא מביאה דין זה משמו של רבא: אָתוּ שְׁיִילוּהָ – באו ושאלו שאלה זו לָרְבָא. אָמַר לְהוֹ, אֲסוּר לְהִיכְנֵס לְבֵית הַכֶּסֶּא בְּעוֹדֵם עָלָיו, ומשום שאם יעשה כן, חִיִּישִׁין שְׂמָא יִפְנָה בָּהֶן צָרִים גְּדוּלִים, וְאִמְרִי לָהּ – ויש אומרים שאסור, מִשּׁוֹם שְׁחוֹשִׁים שְׂמָא יִפְתִּי בָּהֶן. הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין תפילין בבית הכסא, והיכן מניחם באותו הזמן: תַּנְיָא אִידָהּ, הַנֶּכֶס לְבֵית הַכֶּסֶּא קְבוּעֵ, חוֹלִין תִּפְלִיו בְּרַחוּק אֲרִבָּע אַמּוֹת קוֹדֵם שִׁכְנָס, וּמִנִּיחָן בְּחִלּוֹן שִׁבְכוּתָהּ, בְּצֵד הַסְּמִיד לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְנִכְנָס, וּבְשִׁהוּא יוֹצֵא מְרַחֵק אֲרִבָּע אַמּוֹת וּמִנִּיחָן, דְּבָרֵי בֵּית שְׂמָא, וּבֵית הַלֵּל אֲוִמְרִים, אוֹחֲזִין בְּיָדוֹ וְנִכְנָס עִמָּהֶם לְבֵית הַכֶּסֶּא. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אוֹחֲזִין בְּכַנְדוֹ וְנִכְנָס לְבֵית הַכֶּסֶּא. שואלת הגמרא: בְּכַנְדוֹ סִלְקָא דְעֵתֶךָ – האם עולה בדעתך שאוחזם בכנודו כפשוטו, והלא אם יניחם בבגדו, וְיִמְנִין מִשְׁתַּלִּי לְהוֹ וְנִפְלִי – פעמים שמתכבחים ממנו וגופלים. משיבה הגמרא: אֵלָּא אֵימָא, אוֹחֲזִין בְּכַנְדוֹ וּבִידוֹ יָחִיד וְנִכְנָס. ממשיכה הברייטא בדברי רבי עקיבא: וּמִנִּיחָם בְּחוּרִין שִׁבְגָדוֹ הַסְּמוּכִים לְבֵית הַכֶּסֶּא. וְלֹא יִנְיָחֻם בְּחוּרִין שִׁבְגָדוֹ הַסְּמוּכִים לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, שְׂמָא יִפְלוּ אוֹתָם עוֹבְרֵי דְרָבִים וְיָבֵא לִידֵי חֶשֶׁד. וּמִשְׁעָה הִיא בְּתַלְמִיד אַחֵד, שֶׁהֵנִיחַ תִּפְלִיו בְּחוּרִין הַסְּמוּכִים לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וּבָאָתָּה זוֹנָה אַחַת וְנִסְמְלָתָהּ, וּבָאָתָּה לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְאִמְרָה, רָאוּ מַה זָתָן לִי פְלוֹנִי בְּשִׁכְרִי. בֵּינָן שֶׁשִּׁמְעַת אוֹתוֹ תַּלְמִיד כֶּה, עָלָה לְרֹאשׁ הַגֵּן וְנִפְל וּמָת. בָּאוֹתָהּ שָׁעָה הַתְּקִינוּ שִׁיחָא אוֹחֲזִין בְּכַנְדוֹ וּבִידוֹ וְנִכְנָס.

הגמרא מביאה ברייתא שבה מבואר סדר התקנות בענין זה: תִּנּוּ רַבְנָן, בְּרִאשׁוֹנָה הֵי מִנִּיחָן תִּפְלִין בְּחוּרִין הַסְּמוּכִים לְבֵית הַכֶּסֶּא, וְהֵי בָּאִין עֲבָקְרִים וְנוֹשְׁלִין אוֹתָהּ. ולכן, התקינו שִׁיחָא מִנִּיחָן אוֹתָהּ בְּחִלּוֹנוֹת הַסְּמוּכוֹת לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְהֵי בָּאִין עוֹבְרֵי דְרָבִים וְנוֹשְׁלִין אוֹתָהּ, ולכן התקינו שִׁיחָא אוֹחֲזִין בְּיָדוֹ וְנִכְנָס. הגמרא מביאה הדין להלכה: אָמַר רַבִּי מֵאֲשָׁא בְּרִיהַ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, וְלִהְלָכָה, הִנֵּכֶס לְבֵית הַכֶּסֶּא קְבוּעֵ, וּפְלִלָּן בְּרִצְעוֹת שֶׁלֵּהֶם כְּמִין סָפֵר וְאוֹחֲזִין בִּימִינוֹ כְּנָגֵד לָבּוֹ, וְשִׁלָּא דֶּרֶךְ גְּבֻדָּה, שְׂמָא יִפְלוּ. אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מִנְיּוֹמִי אָמַר רַב נַחֲמָן, וּבְלִבְדָּא שְׁלֵא תִּהְיֶה רִצְעוּתָהּ שֶׁל תִּפְלִין יוֹצֵאת מִתַּחַת יָדוֹ בְּשִׁיעוֹר טַפַּח לְפִי שִׁישׁ בַּהּ קְדוּשָׁה. הגמרא מביאה שכל האמור לעיל הוא דווקא ביום ולא בלילה: אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, לֹא שָׁנוּ דִין זה, שְׁגוּלָּתָהּ וְאוֹחֲזִין

חיישינן שמא יפנה בהן ואסור. ודוקא בבית הכסא קבוע חיישינן שמא יפנה בהן אבל בבית הכסא עראי שאין רגילים לפנות שם מותר להשתין בהן ולא חיישינן שמא יפנה בהן והא דתניא לקמן לא ישתין בהן אפילו בבית הכסא עראי היינו דוקא כשאוחז בידו דחיישינן שמא ישפשף בהן הניצוצות אם יפלו מים על רגליו או יגע באמה:

שחרי פכין קטנים מצילין באהל המת. ועל כרחך מטעם אור הוא דאי לית בהו אור כלל לא הוי מצילין דהוי כמו אובלן שגבולן בטט שמקבלין טומאה באהל המת:

דברים

תפלתו תפלה, ומר סבר גברא חזיא הוא ותפלתו תפלה. תנו רבנן: הנצרך לנקביו אל תפלה, ואם התפלל תפלתו תעבה. אמר רב זביד, ואיתימא רב יהודה: לא שנו אלא שאינו יכול לשהות בעצמו, אבל אם יכול לשהות בעצמו תפלתו תפלה. ועד כמה? אמר רב ששת: עד פרסה. איכא דמתני לה אמותניתא: כמה דברים אמורים? בשאין יכול לעמוד על עצמו. אבל אם יכול לעמוד על עצמו, תפלתו תפלה. ועד כמה? אמר רב זביד: עד פרסה. אמר רבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יוחנן: הנצרך לנקביו, הרי זה לא יתפלל, משום שצאמר: "הבן לקראת אלךך ישראל". ואמר רבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב, "שמוך רגלך כאשר תלך אל בית האלהים"? שמוך עצמך שלא תחטא; ואם תחטא, הבא קרבן לפני. "קרוב לשמוע" (דברי חכמים), אמר רבא: הוי קרוב לשמוע דברי חכמים, שאם חוטאים מביאים קרבן ועושים תשובה. "מתת הקסלים", אל תהי בפסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואין עושים תשובה. "כי אינם יודעים לעשות רע", אי הכי, צדיקים נינהו! אלא אל תהי בפסילים שחוטאים ומביאים קרבן, ואינם יודעים אם על הטובה הם מביאים אם על הרעה הם מביאים. אמר הקדוש ברוך הוא: בין טוב לרע אינן מכחינים, והם מביאים קרבן לפני? רב אשי, ואיתימא רב חנינא בר פפא אמר: שמוך נקביך בשעה שאתה עומד בתפלה לפני. תנו רבנן: הנכנס לבית הכסא, חולץ תפיליו ברחוק ד' אמות ונכנס. אמר רב אחא בר רב הונא, אמר רב ששת: לא שנו אלא בית הכסא קבוע, אבל בית הכסא עראי חולץ ונפנה לאתרו. וכשהוא יוצא, מרחיק ד' אמות ומניח, מפני שעשאו בית הכסא קבוע. איבעיא להו: מהו שיקנס אדם בתפיליו לבית הכסא קבוע להשתין מים? רבינא שרי, רב אדא בר מתנא אסר. אתו שיליה לרבא, אמר להו: אסור, חיישינן שמא יפנה בהן. ואמרי לה: שמא יפח בהן. תניא אידך: הנכנס לבית הכסא קבוע, חולץ תפיליו ברחוק ד' אמות ומניח בחלון הסמוך לרשות הרבים ונכנס, וכשהוא יוצא מרחיק ד' אמות ומניח, דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים: אוחז בידו ונכנס. ר' עקיבא אומר: אוחז בבגדו ונכנס. בבגדו סלקא דעתך?! וימנין מישתלי להו ונפלי! אלא אימא: אוחז בבגדו ובידו ונכנס, ומניחם בחזרין הסמוכים לבית הכסא. ולא יניחם בחזרין הסמוכים לרשות הרבים, שמא יטלו אותם עוברי דרכים ויבא לדי חשד. ומעשה בתלמיד אחד שהניח תפיליו בחזרין הסמוכים לרשות הרבים, ובאת זונה אחת ונטלתו, ובאת לבית המדרש ואמרה: ראו מה נתן לי פלוני בשכרי! כיון ששמע אותו תלמיד כך, עלה לראש הגג ונפל ומת. באותה שעה התקינו, שהיה אוחז בבגדו ובידו ונכנס. תנו רבנן: בראשונה היו מניחין תפילין בחזרין הסמוכים לבית הכסא, ובאין עכברים ונוטלין אותן; התקינו שהיו מניחין אותן בחלונות הסמוכות לרשות הרבים, ובאין עוברי דרכים ונוטלין אותן; התקינו שהיה אוחז בידו ונכנס. אמר רבי מישא בר יהודה דריב"ל: הלכה, גוללן כמין ספר, ואוחזן בימנו כנגד לבו. אמר רב יוסף בר מניומי, אמר רב נחמן: ובכלב שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפה. אמר רבי יעקב בר אחא, אמר רבי זירא: לא שנו אלא שיש שהות ביום ללבוש, אבל אין שהות ביום ללבוש - עושה להן כמין כס טפח ומניחן. אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: ביום גוללן כמין ספר ומניחן בידו כנגד לבו, ובלילה עושה להן כמין כס טפח ומניחן. אמר אבוי: לא שנו אלא בכלי שהיה אבוי - אפילו פחות מטפח. אמר מר זוטרא, ואיתימא רב אשי: תדע, שהרי פכין קטנים מצילין באהל המת. ואמר רבה בר בר חנה: כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן, כי הוה בעי למעל לבית הכסא, הוה יחבי לך, כי הוה נקיט תפילין לא הוה יחבי לך, אמר: הואיל ושרונהו רבנן, נמשך

דמר סבר. כל המפסיק בתפלתו אם שהה כדי לגמור כולה חוזר לראש כדאמרין גבי ק"ש לקמן בפירקין (דף כד) ובשהה קא מפלגי הכא: **האי אם שהה אם לא שהה מיבעי ליה**. במילתא דרב חסדא ורב הוננא מיבעי ליה לאפלוגי בין שהה ללא שהה ומדלא אפליג שמע מינה אפילו בדלא שהה קאמר: **גברא דחזיא הוה**. כשהתחיל

להתפלל והיה צריך לנקביו דהוי הוא 1
מלהתפלל הלכך מה שהתפלל אינה 2
תפלה וחוזר לראש: **ומר סבר גברא חזיא** 3
חזיא. אע"פ שאינו יכול להמתין עד 4
שיסיים תפלתו תפלה ראויה היא מה 5
שהתפלל קודם שתיתה: **ועד כמה**. יכול 6
להעמיד עצמו מנקביו שיהא מותר 7
להתחיל בתפלה: **איכא דמתני**. להאי 8
במה דברים אמורים במתניתא גופא ולא 9
משמעא דרב זביד ורב יהודה וכי איירי 10
אינהו בשיעורא הוא דאירי: **שמוך עצמך שלא תחטא**. ותצטרך רגלך 11
ללכת אל בית האלהים להביא חטאת: הוי 12
קרוב לשמוע. תשובה בהבאת קרבן 13
מתת אותו ככסילים בלא תשובה: **שמוך נקביו**. מבין רגליו כמו להסך את רגליו 14
(שמואל א כד) שמוך נקבין שלא יפחו: 15
בית הכסא קבוע. שיש בו צוה וכל 16
בתי כסאות שבגמרא על פני השרה הם 17
בלא חפירה: **עראי**. שזה מתחיל עכשיו 18
לעשותו בית הכסא: **חולץ ונפנה לאתרו**. ויחזו תפילין בידו כדאמרין 19
לקמן ובקבוע נמי אוחז בידו אלא שצריך 20
לחלצן ברחוק ד' אמות שבזמן שהם 21
בראשו הם בגליה וגנאי הדבר: **מהו שיקנס בתפיליו**. כשהן בראשו קאמר: 22
שמא יפנה בהן. גדולים: **בחזרין הסמוכים לבית הכסא**. לפנים מן הגדר 23
שבדה שהוא נפנה בה נותן בחזרין 24
שבכחול: **בחזרין הסמוכים לרשות הרבים**. חזי כותלי מחיצות השרה שאין 25
עכברים מצוין במקום חילוק בני אדם והוא 26
יכנס לאחריו הגדר לפנות: **גוללן ברצועות שלהן**. שלא תצא רצועה 27
שיש בה קדושה שחרי בהן הוא קשורן 28
ובקשר נראה בעשייתו כמין דלי' על שם 29
אחת מאותיות של שדי והשרין עשויה בכותלי הקציצה החיצונה והיירד עשויה 30
בראש רצועת תפילין של יד ורצועה קטנה מאד כקף ראשה ונראית כמין יוד: 31
ואוחזן בימנו. שלא בבגדו כדי שלא יפלה: **ביום**. כשהוא חולצן בשביל בית 32
הכסא גוללן כמין ספר כדאמרן: **ובלילה**. כשהוא חולצן בביתו על מנת להצניע עד 33
הבקר: **עושה להם כים טפח**. דחללו טפח דחשיב הכלי אהל להפסיק בינם 34
לקרקע: **לא שנו**. דבעי טפח אלא בכלי שהוא כליין. כים העשוי לצרכן דכליין 35
קרוב להיות בטל אצלם חילכך בעין דבר הניכר שיהא חוצץ בפניהם: **שהרי פכין קטנים מצילין**. בהיקף צמיד פתיל באהל 36
המת ואף על גב דלא הוה טפח חייצי: **אמר הואיל ושרונהו רבנן**. לאוחז בידו 37
משום שמירתן: 38
גמרא

43 כי הוה נקיט ספרא דאנדתא

נגמרו. ישמרני אכניסם עמי וישמרני מן המזיקין: לא יאחזו בידו וכו' ויתפלל. שאין דעתו מיושבת עליו בתפלה שהרי לבו תמיד עליון שלא יפלו מידה: ולא יישן בהן, שמא יפית: הרי אלו כיוצא בהן. לענין תפלה שדואג עליהן שלא תפול הסכין ותזיקנה והקערה תשפר והמעות יאבדו והכבר יטפן: לית הלכתא כי הא מתניתא. דקתני לא ישתין בתפילין: דבית שמאי היא. דאמרי לעיל מניחין בחלון הסמך לר"ה ולא יכניסם בידו ויכנס: דא"כ. הא אמרי לעיל אחזן בידו ונכנס: בית הכסא עראי. כגון להשתין שאין אדם הולך בשבילם לבית הכסא והפעם הזאת נעשה המקום הזה בית הכסא תחלה: שהתירתי לך כאן. בבית הכסא קבוע: אסרתי לך כאן. בבית הכסא עראי: מאי לאו תפילין. שאמרו בית הלל אחזן בידו ונכנס לבית הכסא קבוע ולהשתין בהם אסרו כדמפרש טעמא לקמן: הא לא שרו. בבית הכסא קבוע: כי תניא ההיא. לאו לענין תפילין תניא אלא לענין גלוי טפח וטפחים לגדולים אינו מגלה אלא טפח ולקטנים מגלה טפחים ועלה קאי גלוי טפחים שהתירתי לך כאן אסרתי לך כאן: לאחריו טפח. ולא יותר משום צניעות: ולפניו טפחים. משום קילוח מי רגלים הנתון למרחוק: מאי לאו. כו'. והיינו דקאמר לעיל דברים שהתירתי לך בבית הכסא עראי אסרתי לך בקבוע: אלא אידי ואידי בגדולים. ומתוך שהוא דוחק עצמו לגדולים הוא בא לידי קטנים הלכך באיש מלאחריו טפח ומלפניו טפחים ובאשה מלפניה ולא כלום והכי קאמר הא דלעיל דברים שאסרתי לך באשה התירתי לך באיש: אי הכי. דלענין טפח וטפחים קתני דברים שהתירתי לך כאן אסרתי לך כאן: הא דקתני עלה. בסופא דידה וזה הוא ק"ו שאין עליו תשובה בדבר הזה יש לך להשיבני ק"ו ואין לי עליו תשובה להחזיר לך אי אמרת בשלמא בתפילין קאמר וכדאמרן וכו' היא היינו דקתני דיש כאן להקשות קל וחומר השתא בית הכסא קבוע שרי בית הכסא עראי מיבעיא ואין לי תשובה להשיבך עליו אלא אי אמרת לענין טפח וטפחים מאי ק"ו יש להקשות כאן: אורחא דמילתא הכי הוא. שהאיש צריך לגלות לפניו ולא האשה: תיובתא דרבא אמר רב ששת. דאמר בית שמאי היא ולא בית הלל דאם כן לא משכחת מיד לאוקמה דך ברייתא דקתני מאי שהתירתי לך כאן אסרתי לך כאן: דליכא ניצוצות. שיהא צריך לשפשף בימיו מעל רגליו: בית הכסא עראי. לקטנים: דאיכא ניצוצות. הניתנין על גבי רגליו ואמרין במסכת יומא (דף ל.) מצוה לשפשף שאסור לאדם שיצא בניצוצות שעל גבי רגליו שמא יראה ככרות שפכה ונמצא מוציא לעז על בניו שהם ממזרים הילכך אי אפשר לאחז תפילין בידו: הא מילתא. דתפילין דבית הכסא עראי וקבוע: תיתי לה בתורת טעמא. להחזיר בבית הכסא קבוע את האסור בבית הכסא עראי משום טעמא

דברים שהתירתי לך כאן כו'. ולא בעי לשנוי דברים שהתירתי לך בבית הכסא עראי אסרתי לך בקבוע דאסור לפנות בגדולים והתפילין בראשו אבל להשתין מותר משום דלא אשכחן בברייתא אבל דך דטפח וטפחים אשכחן ליה בברייתא בהדיא הר"ר יוסף והא

7 ספין ומעות וקערה וכבר הרי אלו כיוצא בהן. אמר רבא, אמר רב ששת: לית הלכתא כי הא מתניתא, דבית שמאי היא; דאי בית הלל, השתא בית הכסא קבוע שרי, בית הכסא עראי מיבעיא?! מיתיבי: דברים שהתירתי לך כאן אסרתי לך כאן. מאי לאו תפילין?! אי אמרת בשלמא בית הלל, "התירתי לך כאן" - קבוע, "אסרתי לך כאן" - בית הכסא עראי. אלא אי אמרת בית שמאי, הא לא שרו ולא מיד! כי תניא ההיא, לענין טפח וטפחים, דתני חדא: כשהוא נפנה, מגלה לאחריו טפח ולפניו טפחים. ותניא אידך: לאחריו טפח, ולפניו ולא כלום. מאי לאו אידי ואידי באיש, ולא קשיא, כאן לגדולים כאן לקטנים? ותסברא?! אי בקטנים, לאחריו טפח למה לי? אלא אידי ואידי בגדולים, ולא קשיא, הא באיש, הא באשה, אי הכי, הא דקתני עלה "והו קל וחומר שאין עליו תשובה", מאי אין עליו תשובה? דרבא דמילתא הכי איתא! אלא לאו, תפילין, ותיובתא דרבא אמר רב ששת, תיובתא. מפל מקום קשיא! השתא בית הכסא קבוע שרי, בית הכסא עראי לא כל שבין? הכי קאמר: בית הכסא קבוע דליכא ניצוצות שרי, בית הכסא עראי דאיכא ניצוצות אסרי. אי הכי, אמאי אין עליו תשובה? תשובה מעלייתא היא! הכי קאמר: הא מילתא תיתי לה בתורת טעמא, ולא תיתי לה בקל וחומר, דאי אתיא לה בתורת קל וחומר, והו קל וחומר שאין עליו תשובה: תנו רבנן: והרוצה ליפנס לסעודת קבע מהלך עשרה פעמים ד' אמות, או ד' פעמים ו' אמות, ויפנה, ואחר כך נכנס. אמר ר' יצחק: הנכנס לסעודת קבע חולץ תפילין ואחר כך נכנס. ופליגא דר' חייא, דאמר ר' חייא: מניחן על שלחנו, וכן הדור לו. ועד אימת? אמר רב נחמן בר יצחק: עד זמן ברכה. תני חדא: צורך אדם תפילין עם מעותיו באפרקסותו. ותניא אידך: לא יצור. לא קשיא: הא דאומניה, הא דלא אומניה, דאמר רב חסדא: האי סודרא דתפילין דאומניה למיצר ביה תפילין - צר ביה תפילין, אסור למיצר ביה פשיט; אומניה ולא צר ביה, צר ביה ולא אומניה, שרי למיצר ביה זוזי. ולאבני דאמר הומנה מילתא היא, אומניה אף על גב דלא צר ביה; צר ביה - אי אומניה אסרי, אי לא אומניה לא. בעא מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה: מהו שנייה אדם תפילין תחת מראשותיו? תחת מרגלותיו לא קא מיבעיא לי, שנוהג בהן מנהג ביזיון, כי קא מיבעיא לי, תחת מראשותיו מאי? אמר ליה: הכי אמר שמואל: מותר, אפילו אשתו עמו. מיתיבי: לא יניח אדם תפילין תחת מרגלותיו מפני שנוהג בהם דרך ביזיון, אבל מניח תחת מראשותיו, ואם היתה אשתו עמו אסור. היה מקום שגובה ג' טפחים או נמוך ג' טפחים, מותר. תיובתא דשמואל תיובתא. אמר רבא: אף על גב דתניא תיובתא דשמואל, הלכתא פוותיה. מאי טעמא?

כל

דניצוצות: דאי אתיא לה בתורת ק"ו. לומר דין הוא להקל בבית הכסא עראי קל ולהחמיר בבית הכסא חמור ולא תוול בטר טעמא אלא בטר חומרא וקולא ואנן עבדינן איפכא אין לי עליו מה להשיבך שאין לי למצוא שיהא בשום מקום בית הכסא עראי חמור מן הקבוע שאוכל להשיבך אם התירתי בקבוע שהוא קל בדבר פלוני נתייר בשל עראי שהוא חמור בה אבל טעמא איכא למאי דעבדינן דהכא איכא ניצוצות והכא ליכא ודבר זה לאו קל וחומר לא קל ולא חמור: הנכנס לסעודת קבע. וגנאי הוא שיצטרך לנקביו בתוך הסעודה: מהלך עשרה פעמים כו'. ובכל פעם ופעם בודק עצמו ויושב אולי יוכל להפנות שהחילוק מוריד הגדולים לנקב: חולץ תפילין. שמא ישתכר בסעודה ויתגנה בתפילין: וכן הדור לו. שיהו מזומנים לו ויחזור ויניחם בשעת ברכה: באפרקסותיה. סודר של ראשה עם מעותיו. לא עם המעות ממש אלא שני קשרים זה אצל זה: ה"ג הא דאומניה הא דלא אומניה. להחזיר סודר לתפילין דכיון דאומניה שוב אסור לצור בו מעות מאחר שהקצו לך: צר ביה. אי אומניה אין אי לא אומניה לא קדיש ושרי למיצר ביה דהכי תניא בהדיא בסנהדרין (מח): הניח בו תפילין יניח בו מעות: ולאכ"י דאמר הומנה מילתא היא. גבי אורג בגד למת בסנהדרין בפרק נגמר הדין (ד' מו:): מהו שנייה תפילין תחת מראשותיו: בלילה כשהוא ישן: אם היה מקום גבוה ג' טפחים. למעלה מראשותיו ועליו נותן התפילין או למטה מראשותיו יוצא מקום מן המטה:

ברכות – דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלז

לְמַעַן לֵי.
ומתוך קושיא זו, מפרשת הגמרא את הברייתא של טפח וטפחיים,
באופן אחר: אָלָא ודאי, אִידִי וְאִידִי, שתי הברייתות, עוסקות
בְּגִדוּלִים, וְלֹא קִשְׁיָא, הָא – הברייתא שאומרת שמלפניו טפחיים,
עוסקת בְּאִישׁ, ואף לגדולים מגלה מלפניו טפחים, שמתוך שדוק
עצמו לגדולים נזקק אף לקטנים, הָא – והברייתא שאומרת
שמאחוריו טפח, ומלפניו אין מגלה כלום, עוסקת בְּאִשָּׁה. ובוזה יש לנו
גם להעמיד דברי הברייתא של 'דברים שהתירתי לך כאן אסרתי לך
כאן', ולפרש, מה שהתירתי לך באיש, לגלות מלפניו טפחים, אסרתי
לך באשה, שאין מגלה מלפניה ולא כלום.
הגמרא דוחה הפירוש של הברייתא של 'דברים שהתירתי לך',
שמדברת בדין טפח וטפחיים. מקשה הגמרא: אִי הֵכִי, הָא דִּקְתָּנִי
עָלָה – מה ששינונו על כך בסיפא של הברייתא, וְהוּא קָל וְחוֹמֶר שְׁאִין
עָלָיו תְּשׁוּבָה, כלומר, שיש להקשות על דין זה שנשנה ברישא, מקל
וחומר, ואין תשובה ליישב עליו, מֵאֵי – איזה קל וחומר יש להקשות
כאן שְׁאִין עָלָיו תְּשׁוּבָה, אם נאמר שעוסקת הברייתא בתפילין בבית
הכסא וכשיטת בית הלל, ומשמעו שהותר בקבוע ונאסר בעראי,
מובן הדבר, שיש להקשות מקל וחומר, שאם הותר בקבוע קל וחומר
שבעראי. אלא אם נאמר, שעוסקת הברייתא בדין טפח וטפחיים של
איש ואשה, מה קל וחומר שייך להקשות בזה, והרי דְּרָבָא דְּמִילִיתָא
הֵכִי אִיתָא – דרך הדבר כך הוא, שהאיש צריך לגלות מלפניו
טפחים והאשה אינה צריכה לגלות כלום. אָלָא לֹא, עוסקת
הברייתא בענין תְּפִילִין בבית הכסא, וכפי שנתפרש בתחילה,
וְהַיּוֹבֵהָ דְּרָבָא אָמַר רַב שְׁשֵׁת – ואם כן, לכאורה, מה שאנו
מעמידים הברייתא של 'דברים שהתירתי בתפילין, פירכא היא לדברי
רבא בשם רב ששת, שהעמיד את הברייתא האוסרת להשתין בעוד
התפילין בידו כבית שמאי ושלל בית הלל, שלדבריו, לא מצאנו
במה להעמיד את הברייתא האומרת 'דברים שהתירתי לך כאן
אסרתי לך כאן', שהרי לבית שמאי אסור בכל מקרה. מסיקה הגמרא:
תִּיּוֹבָהָ הֵיא לרב ששת, ובודאי לבית הלל אסור להשתין בעוד
התפילין בידו, והברייתא לעיל שאומרת כן הולכת בשיטתם.
הגמרא מבררת את ענין הקל וחומר האמור בברייתא. מקשה
הגמרא: מִכָּל מְקוֹם, קִשְׁיָא, מדוע בית הכסא ארעי חמור מן הקבוע,
הִשְׁתָּא לְבֵית הַכֶּסֶם קָבוע שְׁרִי להיכנס עם תפילין בידו, לְבֵית
הַכֶּסֶם עָרָא לֹא כָל שָׁבִין.
מתרצת הגמרא: הֵכִי קָאָמַר, בֵּית הַכֶּסֶם קָבוע, כשיושב ועושה
צרכיו הגדולים, דְּלִיבָא נִיצוּצוֹת – שאין ניצוצות נתיים בישיבתו,
שְׁרִי להחזיק התפילין בידו, אבל בֵּית הַכֶּסֶם עָרָא, כלומר,
כשמשתיין בעודו עומד, דְּאִיבָא נִיצוּצוֹת – שיש ניצוצות הנתיים על
רגליו וצריך לקנחם, אִסְרִי, כיון שצריך לקנח בידו הניצוצות.
שואלת הגמרא: אִי הֵכִי, שזה החילוק בין קבוע לעראי, אִמָּא –
מדוע אומרת הברייתא, שקל וחומר זה 'אִין עָלָיו תְּשׁוּבָה', והרי
תְּשׁוּבָה מְעַלְיָתָא הִיא, שכאן יש ניצוצות וכאן אין ניצוצות, ולכן
ארעי חמור מן הקבוע.
משיבה הגמרא: הֵכִי קָאָמַר, הָא מִילָתָא – דין זה של תפילין בבית
הכסא, בקבוע ובעראי, תִּיתִי לָהּ בְּתוֹרַת מַעְמָא – יש ללמוד ולילך
בו על פי טעם וסברא, ועל ידי כן להתיר בקבוע, לפי שאין בו
ניצוצות, ולאסור בארעי, לפי שיש ניצוצות, וְלֹא תִיתִי לָהּ בְּקָל
וְחוֹמֶר – ואין ללמוד ולילך בו על פי קל וחומר, דְּאִי אִתָּא לָהּ
בְּתוֹרַת קָל וְחוֹמֶר, ומה שהותר בקבוע, קל וחומר שהותר בעראי,
וְהוּא קָל וְחוֹמֶר שְׁאִין עָלָיו תְּשׁוּבָה, שאין דרך ליישב מדוע אנו
נוהגים להדיף ומחמירים בבית הכסא עראי, כיון שאין על הקל וחומר
שום פירכא. שלא מצינו בשום מקום שבית הכסא עראי חמור מן
הקבוע שמחמת כן היינו דוחים הקל וחומר, אולם טעם יש במה שאנו
נוהגים, שכאן יש ניצוצות וכאן אין ניצוצות, והולכים אחר הטעם.
הגמרא מביאה ברייתא בענין הנקיות לקראת הסעודה: תִּנּוּ רַבֵּנּוּ,
הַרְצִינָה לִיכְנֵס לְסַעֲוֹדָת קָבַע, מְהֵלָּה עֲשֶׂה פְעָמִים אֶרְבַּע אַמּוֹת
או אֶרְבַּע פְּעָמִים עֲשֶׂר אַמּוֹת, ובכל פעם ופעם יושב ובודק עצמו

נִנְתָּן – ישמרנו, כלומר, אכניסנו עימי וישמרנו מן המזיקים.
הגמרא מביאה מעשה זה ברב נחמן: אָמַר רַבָּא, בִּי הוּא אֶזְלִין
בְּתֵרִיָּה דְּרַב נַחֲמָן, בִּי הוּא נִקִּיט סַפְרָא דְּאֶגְדָּתָא, יְהִיב לָהּ, אולם
בִּי הוּא נִקִּיט תְּפִילִין, לֹא יְהִיב לָהּ, שְׁאִמַר, הוֹאִיל וְשְׂרִינְהוּ רַבֵּנּוּ,
נִנְתָּן.
הגמרא ממשיכה בדיני תפילין ושאר תשמישי קדושה, ובענין היסח
הדעת בעת התפילה: תִּנּוּ רַבֵּנּוּ, לֹא יִתְּנוּ אֲדָם תְּפִילִין בְּיָדוֹ, וְלֹא
סַפְרָא תוֹרָה בְּזוּרְעוֹ, וְיִתְּפִלֵּל, ולפי שאין דעתו מיושבת בתפילה,
שירא שמא יפלו מידו. וְלֹא יִשְׁתִּין בְּהוּן מִיָּם, וְלֹא יִישָׁן בְּהוּן, לֹא
שִׁינָת קָבַע וְלֹא שִׁינָת עָרָא.
אָמַר שְׁמוּאֵל סִבִּין וְקָעוּת וְקָעוּת וְקָבַר לַחֵם, הָרִי אֵלָיו בְּיוֹצֵא בְּהוּן,
שלא יחזיקם בשעת התפילה, כיון שדואג עליהם שלא יפלו מידו,
ומסיחים דעתו מן התפילה.
הגמרא מבררת כדעת מי הולכת הברייתא:
אָמַר רַבָּא אָמַר רַב שְׁשֵׁת, לִית הַלְבָּתָּא בִּי הָא מְתִינָתָא – לא
נפסקה ההלכה בברייתא זו שאומרת, שלא ישתין בעוד התפילין
בידו, כיון דְּבִשְׁטַת בֵּית שְׁמַאי הִיא, שאומרים (לעיל ע"א), לא יכנס
אדם לבית הכסא קבוע בעוד התפילין בידו, ודבריהם אמורים גם
בבית הכסא עראי, כשמשתיין. דְּאִי בִשְׁטַת בֵּית הֵלֵל הִיא, הִשְׁתָּא,
בֵּית הַכֶּסֶם קָבוע שְׁרִי – אם לבית הכסא קבוע התירו בית הלל
להיכנס בעוד התפילין בידו (שם), לְבֵית הַכֶּסֶם עָרָא, מִיבְּעִיָּא – האם
נצרך לומר שמתירים, אלא ודאי, ברייתא זו, אינה כשיטתם, ולא
נפסקה להלכה.
הגמרא דוחה את דברי רב ששת: מִיתִיבִי, שנינו בברייתא, דְּבָרִים
שֶׁהִתְרִיתִי לָךְ בְּאֵן, בבית הכסא קבוע, אִסְרִיתִי לָךְ בְּאֵן, בבית הכסא
עראי. כלומר, ישנם דברים המותרים בבית הכסא קבוע, ואף על פי
כן אסורים בבית הכסא עראי. מֵאֵי לֹא תְּפִילִין – האם אין כוונתה
לגבי תפילין בבית הכסא. ואם כן, אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר
אם תאמר שברייתא זו הולכת בשיטת בֵּית הֵלֵל, ופירושה, 'דברים
שהתירתי לך בְּאֵן', היינו בבית הכסא קָבוע, שמתירים בית הלל
להיכנס אליו עם תפילין בידו, אִסְרִיתִי לָךְ בְּאֵן, היינו בְּבֵית הַכֶּסֶם
עָרָא, שאוסרים להשתין עם תפילין בידו. אָלָא אִי אִמְרַת בֵּית
שְׁמַאי, הָא לֹא שְׁרִי וְלֹא מִיד – הרי לא התירו ולא כלום, שגם בבית
הכסא קבוע אסור להיכנס עם תפילין, ולא שייך לומר 'דברים
שהתירתי לך כאן'. אלא ודאי, הברייתא הולכת בשיטת בית הלל,
שסוברים שאסור להשתין עם תפילין בידו, וקשה לרב ששת.
מתרצת הגמרא: בִּי תִנּוּתָּא הִיא, הברייתא של 'דברים שאסרתי', אין
זה לענין איסור הכנסת תפילין לבית הכסא, אלא לְעַנְיַן טַפַּח
וּמִסְפָּחִים, שהעושה צרכיו בבית הכסא, אינו מגלה מגופו אלא כפי
הצורך, ומשום צניעות, וכשנזקק לצרכיו הגדולים, מגלה מאחוריו
טפח, וכשנזקק לצרכיו הקטנים מגלה מלפניו טפחים, משום קילוח
מי רגלים הניחו להשתין. וזהו כוונת דברי הברייתא, 'דברים
שהתירתי לך כאן', גילוי טפחים מלפניו שהתירתי לך בבית הכסא
עראי, 'אסרתי לך כאן', אסרתי לך בבית הכסא קבוע, שכשעושה
צרכיו הגדולים, אין מגלה אלא טפח מאחוריו. ואם כן, אין לך ראייה
שבית הלל סוברים שאסור להשתין עם תפילין בידו, ולא קשה לדברי
רב ששת.
הגמרא מביאה ראייה מברייתא לדין טפח וטפחיים: דְּתַנִּי תְּרָא,
בְּשִׁהוּא נִפְתָּה לנִקְבִּי, מְגַלָּה גופו, לְאַחֲרָיו טַפַּח, וּלְפָנָיו מִסְפָּחִים.
וְתִנּוּתָּא אִתְּדָה, כשהוא נפנה, מגלה לְאַחֲרָיו טַפַּח, וּלְפָנָיו, לֹא כְלֹם,
וסתירה היא. מֵאֵי לֹא, אִידִי וְאִידִי – האם לא מדובר, בשתי
הברייתות, בְּאִישׁ שנפנה, וְלֹא קִשְׁיָא, שְׁכָאן – הברייתא שאומרת
שמגלה לאחריו טפח, ולפניו, ולא כלום, מדברת בנפנה לגדולים,
וּכְאֵן – הברייתא שאומרת שמגלה לאחריו טפח, ולפניו טפחים,
מדברת בנפנה לְקַטְנִים. וזהו כדברי הברייתא של 'דברים שהתירתי
לך כאן'.
מקשה הגמרא: וְתִסְפְּרָא, אִי – אם הברייתא שאומרת שמגלה
לאחוריו טפח ולפניו טפחים מדברת בְּקַטְנִים, לגלות לְאַחֲרָיו טַפַּח

1 כַּל לְנִמְוִרְיָהּוּ מִפִּי עֲדִירָה – כמה שידור לשמור יותר, עדיף משידור
2 מלבזותם, וכאשר מניחם תחת מראשותיו, נשמרים יותר מן
3 העכברים ומן הגנבים.

4 מבררת הגמרא: וְהִיא מִנָּח לָהּ – והיכן מניח את התפילין תחת
5 מראשותיו. מבארת הגמרא: אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף, בֵּין כַּר לְכֶסֶת, וְשֵׁלֹא
6 בִּנְגַד רֹאשׁוֹ, כלומר, מתחת לראשו אבל לא ממש כנגדו, אלא על
7 יד.

8 מקשה הגמרא לרבי ירמיה: וְהָאֵלֶּיךָ רַבִּי חֵינָא, מִנִּיחָן בְּבוֹקֵעַ שְׁלֹחַן,
9 כלומר בנרתיק שלהן, תַּחַת מְרָאשׁוֹתֵיהֶן, דהיינו כנגד ראשו ממש.
10 מתרצת הגמרא: מִה שֶׁאֵמַר רַבִּי חֵינָא אֵין מְדוּבַר שְׁמִנִּית הַתְּפִלִּין
11 תחת ראשו ממש, אלא בְּמִסְפִּיק לִיהָ לְמוֹרְשָׁא דְבוֹקֵעַ, לְבַר –
12 שמוציא הבלטתה שבוטלים התפילין בנרתיק שלהן, לחוץ, לחלק
13 שאינו ממש תחת ראשו, אף שחלק מן הכיס נמצא תחת ראשו ממש.
14 הגמרא מביאה מעשים בענין זה: כַּר קִשְׁרָא צִיִּיר לָהּ בְּכִילְתָּהּ – היה
15 קושר התפילין ביריעה המונחת סביב מיטתו, וּמִסְפִּיק לְמוֹרְשָׁהּוֹן לְבַר
16 – ומוציא את חלק היריעה שקשורים בו התפילין ובוטלים, כלפי חוץ
17 ולא כלפי מיטתו. רַב שִׁישָׁא בְּרִיה דְרַב אִידִי מִנָּח לָהּ לַתְּפִלִּין
18 אֲשֶׁר־שִׁפָּא – על ספסל קטן שלפני המיטה, וּפְרִים סוּדְרָא עָלְוֵיהֶו –
19 ופורס עליהם סודר.

20 הגמרא מביאה מעשה בענין 'תפילין תחת מראשותיו': אֲמַר רַב
21 הֶמְנוּנָא בְּרִיה דְרַב יוֹסֵף, וְיִמְנָא חָדָא הָוָה קְאִימָנָא קִמְיָה דְרַבָּא –
22 פעם אחת הייתי עומד לפני רבא, וְאֲמַר לִי, וִיל אִיִּיתִי לִי – לך הבא
23 לִי תְּפִלִּין שְׁלִי, וְאֶשְׁכַּחְתִּינְהוּ – ומצאתים במיטתו בֵּין כַּר לְכֶסֶת,
24 שֵׁלֹא בִּנְגַד רֹאשׁוֹ, וְהָוָה דִּיעָנָא – והייתי יודע, דְּיִוִם מְבִילָה תָּוָה –
25 שהיה זה יום שטבלה אשתו, ושימש מיטתו בלילה, וְלֹא־מְדוּבַר הִלְכָּהּ
26 לְמַעֲשֶׂה הוּא דְעָבַד – וזמא ששלחני להביא לו התפילין, ללמדני דבר
27 הלכה לעשות מעשה, שאראה שנהג כשמואל, ששם אדם תפיליו
28 תחת מראשותיו ואפילו אשתו עמו, וכך יש לנהוג.

29 הגמרא דנה בדין הישן במיטה עם אשתו או עם אחר, לענין קריאת
30 שמע: בְּעֵי מִינְיָה רַב יוֹסֵף בְּרִיה דְרַב נְחוּמִיא מֶרֶב יְהוּדָה, שְׁנִים
31 שְׁשִׁישִׁים בְּמִטָּה אַחַת בְּלֹא בְּגָדִים, וְנוֹגְעִים בְּבֶשֶׂם זֶה בֹּזֵה, מָהו –
32 האם אפשר שֶׁזֶה יַחְזִיר פָּנָיו לַצַּד זֶה, וְיִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, וְזֶה יַחְזִיר
33 פָּנָיו לַצַּד אַחֵר, וְיִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע.

34 פושטת הגמרא: אֲמַר לִיהָ רַב יְהוּדָה, הָכִי אֲמַר שְׁמוּאֵל, מוֹתֵר
35 לעשות כן, וְאִפְּלִי אִשְׁתִּי עִמּוֹ.

36 מקשה הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף לְרַב יְהוּדָה עַל דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל,
37 מִכָּךְ שֶׁאִמְרַת 'וְאִפְּלִי אִשְׁתִּי', מִשְׁמַע שְׁמוֹתָר בְּאִשְׁתִּי עִמּוֹ, וְלֹא
38 מִיִּבְעִיָּא אַחֵר, כלומר, שאשתו עמו חמור הוא לענין קריאת שמע
39 מאחר, ואם מותר בה קל וחומר שמוותר באחר, והלא אֲדָרְבָּה, אִשְׁתִּי
40 בְּגוֹפּוֹ, ורגיל בה, ואֵין חשש הרהור כל כך, אבל אדם אַחֵר, לֹא
41 בְּגוֹפּוֹ, שאינו רגיל בו, וקרוב יותר לבא לידי הרהור. ולכן סובר רב
42 יוסף, שעם אשתו מותר לקרות, אבל באחר אסור.

43 מוסיפה הגמרא להקשות על דברי שמואל: מִיתִיבִי, שִׁנְיִי בְּרִיִּיתָא,
44 שְׁנִים שְׁשִׁישִׁים בְּמִטָּה אַחַת, זֶה מְחִזִּיר פָּנָיו וְקוֹרֵא וְזֶה מְחִזִּיר פָּנָיו
45 וְקוֹרֵא. וְתִנְיָא אַחֲרֵיתִי, הִישָׁן בְּמִטָּה, וּבְנִי וּבְנִי בֵּיתוֹ בְּצִדּוֹ, הָרִי
46 זֶה לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, אֲלֵא אִם בֵּן הִיָּתָה טְלִית מִפְּסַקְתָּ
47 בִּינֵיהֶן, בֵּין גּוֹפּוֹ לְגוֹפּוֹ, וְאִם הָיוּ בְּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ קְטָנִים, מוֹתֵר.
48 וטוֹתִים דְּבָרֵי הַבְּרִיִּיתוֹת. בְּשִׁלְמָא לְרַב יוֹסֵף לֹא קִשְׁיָא – ומובן
49 הדבר לשיטת רב יוסף שאומר, שעם אשתו דווקא מותר לקרוא, ולא
50 קשה, שאפשר ליישב, הָא – הברייתא שאומרת, ששנים הישנים
51 במיטה מותרים לקרוא בכל אופן, עוסקת בִּישָׁן עִם אִשְׁתִּי, וְהָא –
52 הברייתא שאומרת, שאסור אם אין הפסק טלית ביניהם, עוסקת
53 בְּאֵד אַחֵר, ולא באשתו, וזמא שאמרה הברייתא 'בני ביתו', היינו
54 בשאר בני ביתו, מלבד אשתו. אֲלֵא לְשְׁמוּאֵל שֶׁהִתִּיר בְּכָל אִדָּם,
55 קִשְׁיָא – קשה, אֵין יַעֲמִיד דְּבָרֵי הַבְּרִיִּיתָא שֶׁאִסְרַת בְּלֹא טְלִית
56 בִּינֵיהֶם.

57 מתרצת הגמרא: אֲמַר לָהּ שְׁמוּאֵל, וְכִי לְרַב יוֹסֵף שֶׁאִמְרַת שֶׁבִּאֲשֶׁתוֹ
58 מוֹתֵר, מִי נִיחָא, וְהִתְנִיָּא, הָיָה יִשָּׁן בְּמִטָּה, וּבְנֵי וּבְנֵי בֵּיתוֹ עִמּוֹ

59 בְּמִטָּה, לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, אֲלֵא אִם בֵּן הִיָּתָה טְלִית מִפְּסַקְתָּ
60 בִּינֵיהֶן, ואשתו בכלל בני ביתו, וגם בה אסור בלא הפסק טלית, וקשה
61 לרב יוסף. אֲלֵא מֵאִי אִיתִי לָהּ לְמִימַר – אלא מה יש לך ליישב,
62 אִשְׁתִּי, לְרַב יוֹסֵף, תִּנְיָא הִיא – באשתו, לרב יוסף, נחלקו הברייתות,
63 שאף שלגבי שאר אדם סובר רב יוסף שלא נחלקו, ולפי כולם אסור,
64 לגבי אשתו חולקים, שהברייתא הראשונה מתירה והברייתא השניה
65 אוסרת, ונוקט רב יוסף בברייתא הראשונה. על זה הדרך אומר לך,
66 שכמו שלרב יוסף נחלקו התנאים באשתו, לְדִידִי נְמִי תִנְיָא הִיא –
67 אף לשיטתי, בֵּין לִגְבִי אִשְׁתִּי וּבֵין לִגְבִי שֶׁאֵר אִדָּם, תְּלִי הָדָר
68 בְּמַחְלֻקַת תְּנָאִים, כלומר, איישב כך את הקושיא שהקשית לי מן
69 הברייתות, שאומר, שנחלקו הברייתות בשניהם, והברייתא
70 הראשונה מתירה בֵּין אִשְׁתִּי וּבֵין בִּשְׁאֵר אִדָּם, והברייתא השניה
71 אוסרת בֵּין בִּשְׁאֵר אִדָּם, ואני נוקט כדברי הברייתא
72 המתירה.

73 הגמרא דנה בדברי הברייתא ש'זה מחזיר פניו', ומבררת דין עגבות,
74 אם יש בהם משום ערוה: אֲמַר מֶר – שִׁנְיִי לְעִיל בְּרִיִּיתָא, שְׁנִים
75 שִׁישִׁים בְּמִיטָה אַחַת, זֶה מְחִזִּיר פָּנָיו וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע, זֶה מְחִזִּיר
76 פָּנָיו לַצַּד אַחֵר וְקוֹרֵא, וְזֶה בְּשִׁבְלִי שֵׁלֹא יִהְיֶה נּוֹגְעִים זֶה בֹּזֵה בְּעֶרְוָתוֹ.
77 שואלת הגמרא: מִה מוֹעִיל שְׁפּוּנִים, וְהָא אִיכָּא עֲנָבוֹת – והרי
78 אחוריהם נוגעים זה בזה, ויש כאן נגיעת ערוה, ואֵין מוֹתֵרִים לְקוֹרֵא.
79 מִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא: אֲלֵא מְסִייעַ לִיהָ לְרַב הוֹנָא, דְּאֲמַר רַב הוֹנָא
80 עֲנָבוֹת אֵין בְּהֶם מְשׁוֹם עֲרוּהָ, ועל כן אין אסור לקרוא קריאת שמע
81 כשנוגעים זה בזה.

82 הגמרא מנסה להביא ראיה נוספת לרב הונא: לִימָא מְסִייעַ לִיהָ לְרַב
83 הוֹנָא, שִׁשְׁנִי בְּמִשְׁנָה (חלה פ"ב מ"א), הָאִשָּׁה יוֹשֶׁבֶת וְקוֹצֵה (וּמִפְּרִשְׁתָּן)
84 לָהּ חֶלְתָּהּ כְּשֶׁהִיא עָרוּמָה, ומברכת על הפרשת חלה. ואף על פי
85 שהערום אסור לברך, מותרת לעשות כן, מִפְּנֵי שִׁיבּוּלָהּ לְכֶסֶת פָּנֶיהָ
86 שֶׁל מִטָּה (וערותה) בְּקִרְקָעָה, על ידי ישיבתה, אֲכָל לֹא הָאִישׁ, שאינו
87 יכול לברך כשהוא יושב ערום, לפי שאין ערותו מתכסה בישיבה.
88 נמצאנו למדים, שדין ערום בענין ברכה, תְּלִי האם הערוה מגולה או
89 מכוסה, ובאשה, אף שבשעה שישבת עגבוניה מגולות, מותרת
90 לברך, ומוכח מִכָּךְ, שאין העגבות בכלל ערוה.

91 דוחה הגמרא: תִּרְנַנְתָּ רַב נְחֻמָּן כִּי יִצְחָק לְדַבְּרֵי מִשְׁנָה, בְּגוֹן שְׁהָיוּ
92 פָּנֶיהָ שֶׁל מִטָּה טוֹחֹת בְּקִרְקָעָה, כלומר, דבוקות ומכוסות בקרקע עד
93 שאין עגבוניה נראות כלל, ועל כן מותרת לברך, ואֵין מִכָּאן רֵאִיָּה
94 שעגבות אינם בכלל ערוה.

95 הגמרא דנה בענין בני הקטנים שהזכירו בברייתא: אֲמַר מֶר, אִם הָיוּ
96 בְּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ קְטָנִים, מוֹתֵר לְקוֹרֵת קְרִיאַת שְׁמַע עִמָּהֶם בְּמִיטָה אֵף
97 בְּלֹא טְלִית מִפְּסַקְתָּ בִּינֵיהֶם. מבררת הגמרא: וְעַד כְּמָה שְׁנִים חֲשׁוּבִים
98 קְטָנִים לַעֲנִין שִׁיחִיה מוֹתֵר לְקוֹרֵת עִמָּהֶם. מבארת הגמרא: אֲמַר רַב
99 חֲסִדָּא, תִּינוּקָתָהּ, עַד שֶׁהִיא בֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיָוִם אַחֵר, וְתִינוּקָה, עַד
100 שֶׁהִיא בֵּין תְּשַׁע שָׁנִים וְיָוִם אַחֵר. אִיכָּא דְאֲמַרִּי, תִּינוּקָתָהּ, עַד שֶׁהִיא
101 בֵּית אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיָוִם אַחֵר, וְתִינוּקָה, עַד שֶׁהִיא בֵּין שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
102 שָׁנָה וְיָוִם אַחֵר. אִידִי וְאִידִי – זה חזו, תינוקת בת אחת עשרה ותינוק
103 בן שתיים עשרה, עַד כִּי שְׁדִים נִכְוָנוּ וְשִׁעְרָה צִמְחָה (יחזקאל טו ז),
104 כלומר, עד שיתחילו להראות סימני נערוה, בשיער ערוה ובשדיים
105 נכונים, שאז אדם מתאוה להם, אבל אם אין מראים סימני נערוה,
106 מותר לקרות עמהם.

107 מבררת הגמרא הדין להלכה לגבי שנים שישנים במיטה האמור
108 לעיל: אֲמַר לִיהָ רַב כְּהֵנָא לְרַב אֲשִׁי, הָתָם – שם, לעיל (בבב), בדין
109 השם תפילין תחת מראשותיו, שאמר שמואל שמוותר ואפילו אשתו
110 עִמּוֹ, אֲמַר רַבָּא, אֵף עַל גַּב דְּתִיבְתָּא דְשְׁמוּאֵל, הִלְכְתָּא בְּוִיתָהּ
111 דְשְׁמוּאֵל, הָתָם – כאן, בדין שנים שישנים במיטה, שאמר שמואל
112 שמוותר לקרות קריאת שמע ואפילו אשתו עִמּוֹ, מֵאִי – מה הדין, האם
113 הלכה כמותו, או לא.

114 מבארת הגמרא: אֲמַר לִיהָ רַב אֲשִׁי לְרַב כְּהֵנָא, אֲמַר פּוֹלְחֵי בְּתָרָא
115 מִתְּתָא מִתְּתִינְהוּ – וכי באריגה אחת ארגת לכולם, כלומר, האם
116 דיבדור אחד כללת את כל הדינים ועשיתם כמקשה אחת, האם מכיון

והא תני רבי חייה מניחין בכובע תחת מראשותיו. ואם תאמר אימא בכובע שלא כנגד ראשו שהרי בברייתא דלעיל נמי תני תחת מראשותיו ולא פריך מיניה משום דמציתין לפרושי שלא כנגד ראשו ואומר הרב ד"כ מאי איריא בכובע אפילו שלא בכובע נמי אלא ש"מ דמיידי אפילו כנגד ראשו ומ"מ קשיא לישני דמיידי באשתו עמו דבעיא כלי בתוך כלי רצ"ע:

שנים שהיו ישנים במטה. וא"ת והלא רואה ערות עצמו וי"ל שירצא ראשו לחוץ וא"ת והרי לבו רואה את הערה וי"ל דקסבר לבו רואה את הערה מותר אי נמי חוצץ בבגדו כנגד לבו: **והתניא** היה ישן במטה ובני ביתו וכו'. פי' רש"י אשתו בכלל ביתו ולא נהירא חדא דלא אשכחן אשתו דמקריא בני ביתו ועוד לפירושו הל"ל והא קתני כאן כיון דאבריתא דלעיל קאי אבל מדקאמר והתניא משמע דברייתא אחרת היא ואומר ה"ר יוסף דגרסין היה ישן במטה ואשתו ישנה בצדו לא יחזיר פניו ויקרא אא"כ היתה טלית מפסקת בינו לביתה:

ומשממש

לה רב יוסף: אשתו, ולא מיפיקא אחר? אדרבה! אשתו כגופו, אחר לאו כגופו! מיתבי: שנים שישנים במטה אחת, זה מחזיר פניו וקורא, וזה מחזיר פניו וקורא. ותניא אחרית: ה"שן במטה ובניו ובני ביתו בצדו, הרי זה לא יקרא קריאת שמע אלא אם כן היתה טלית מפסקת ביניהן. ואם היו בניו ובני ביתו קטנים, מותר. בשלמא לרב יוסף לא קשיא, הא באשתו הא באחר, אלא לשמואל קשיא! אמר לך שמואל: לרב יוסף מי ניהא? והתניא, ה"ה ישן בפטה ובניו ובני ביתו בפטה, לא יקרא קריאת שמע, אלא אם כן היתה טלית מפסקת ביניהן! אלא מאי אית לך למימר? אשתו לרב יוסף תנאי היא. לרדי נמי תנאי היא: אמר מר: זה מחזיר פניו וקורא קריאת שמע. והא איכא ענבות! מסייע ליה לרב הונא, דאמר רב הונא: ענבות אין בהם משום ערוה. לימא מסייע ליה לרב הונא: האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שכולה לכסות פניה בקרקע, אבל לא האיש. תרגמה רב נחמן בר יצחק, גזון שהיו פניה מוחות בקרקע: אמר מר: אם היו בניו ובני ביתו קטנים, מותר. ועד כמה? אמר רב חסדא: תינוקת בת שלש שנים ויום אחד, ותינוק בן ט' שנים ויום אחד. איכא דאמרי: תינוקת בת י"א שנה ויום אחד, ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד. אידי ואידי עד כדי "שדים נכונו ושערך צמח". אמר ליה רב כהנא לרב אשי: התם אמר רבא, אף על גב דתיובתא דשמואל, הלכתא כוותיה דשמואל, הכא מאי? אמר ליה: אפיו כולוהו בחדא מחתא מחתניהו! אלא היכא דאיתמר איתמר, והיכא דלא איתמר לא איתמר. אמר ליה רב מרי לרב פפא: שער יוצא כנגדו, מהו? קרא עליה: שער, שער: אמר רב יצחק: טפח באשה ערוה. למאי? אילימא לאסתכבילי בה, והא אמר רב שישת: למה מנה הכתוב תכשיטין שבחזין עם תכשיטין שבפנים? לומר לך: כל המסתכל באצבע קטנה של אשה, באילו מסתכל במקום התורף, אלא באשתו ולק"ש. אמר רב חסדא: שוק באשה ערוה, שנאמר: "גלי שוק, עברך נהרות", וכתוב: "תגל ערותך וגם תראה חרפתך". אמר שמואל: קול באשה ערוה, שנאמר: "כי קולך ערב ומראך נארה". אמר רב שישת: שער באשה ערוה, שנאמר: "שערך כעדר העזים". אמר ר' חנינא: אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו. מיתבי: התולה תפיליו, יתלו לו חיו; דורשי חמורות אמרו: "והיו חייך תלואים לך כנגד", זה התולה תפיליו. לא קשיא; הא ברצויה, הא בקציעה. ואיפשיית אימא, לא שגא רצויה ולא שגא קציעה, אסור, וכי תלה רבי בכיסתא תלה. אי הכי, מאי למימרא? מהו דתימא, תיבעי הנחה בספר תורה, קא משמע לן: ואמר ר' חנינא: אני ראיתי את רבי שגיהק ופיהק ונתעטש, ורק, ומשממש

כל לנמוריהו טפי עדיף. להו מבויזי כמה שהוא מזהיר על שמירתן מן העכברים ומן הגנבים טפי עדיף להו מבויזי: בכובע. הוא הכיס שלהם: למורשא דכובע. שהתפלין נכרין בבליטתן בקצה הכיס והוא כמורשא: צייר להו כבילתא. ביריעה הפרוסה סביב' מטתו קושרו: ומפיק למורשהו לבר.

בליטת הקשר שהתפלין בולטין מן היריעה היה הופך לצד החוץ ולא לצד המטה: אשרשיפא. ספסל: יום מבילה הוה. יום שטבלה אשתו דהוה ליה ליל תשמיש והיינו כשמואל דאמר אפילו אשתו עמו: ולאגמורין הלכה למעשה. מה שצונו להביאם לו לא עשה אלא ללמדני הלכה לעשות מעשה כשמואל: ואפילו אשתו עמו. שיחזיר פניו דכל זמן שהן פונים פנים כנגד פנים פשיטא ליה דאסור דאיכא הרדור נגיעת ערוה על ידי אברי תשמיש: אשתו כגופו. ורגיל בה וליכא הרדור כולי האי: בשלמא לרב יוסף, דאמר אשתו היא דשריא אבל אחר לא מתרץ להו למתניתא הא באשתו הא באחר הא דקתני בני ביתו אינו אשתו: היה ישן במטה ובני ביתו. ואשתו בכלל ביתו: לרדי נמי. בק אשתו בין אחר פלוגתא דהני תנאי היא: הא איכא ענבות. דנגעי אהרדי: וקוצה חלתה ערומה. ואף על פי שערס אסור לברך אשה יושבת מותרת שבישיבתה פניה שלמטה מכוסים בקרקע: אבל לא האיש. מפני שהביצים והגיד בולטין ונראין ואף על פי שמגולות עגבות' והיינו סיעתא: כגון שהיו פניה מוחות. דבוקות ומכוסות בקרקע טוחות משמע לשון שעיעות טיח חלק שאינה בולטת אפלטירש"א בלע"ז: בת שלש וכן תשע. שהוא זמן שהן באין לכלל ביאה: בת י"א וכן י"ב. זמן שהן באות לכלל שערות ושדיהן נכונים שמשם ואילך באות לכלל וביאהו שאדם מתאוה להן: התם אמר רבא. גבי תפלין תחת מראשותיו דקאמר שמואל אפי' אשתו עמו הלכה כשמואל: הכא. גבי שנים שהם ישנים דקא שרי שמואל באשתו עמו מאי מחתא מחתניהו. באריגה אחת ארגתם: יצא שערו כנגדו. שנקב בגדו כנגד זקן התחתון יוצא מן השער בנקב מהו מי הוי ערוה לקרות ק"ש כנגדו או לא: שער שער. כלומר מה בכך: לאסתכבילי בה. אם אשת איש היא: תכשיטין שבפנים. כומז דפוס של בית הרחם שהיו עושין לבנותיהן ונוקבין כתיב בית הרחם כדרך שנוקבין את האונות ותוחבין אותו כדי שלא יודקו להן זכרים: עם תכשיטין שבחזין. אצערדא וצמדי דן הביאו אותן על כפרת הרדור עבירה שנסתכלו בבנות מדיו: לאשתו ולק"ש. אם טפח מגולה בה לא יקרא ק"ש כנגדה: שוק, באשת איש: ערוה. להסתכל וכן באשתו לק"ש: גלי שוק. וכתבי בתריה תגל ערותך: קולך ערב. מדמשבח לה קרא בגוה שמע מינה תאזה היא: התולה תפיליו. ביתר יתלו חייה דורשי רשומות. קשרים וסתומים הכלולים בתורה דורשי חמורות גרסינן והיא היא: זה התולה תפיליו. שהתורה חייו של אדם ורמו לך הכתוב שיתלו חייו: ברצויה. והקציעה למטה גנאי הוא להם אבל תולה הוא אותם בקציעה ותוא הקציעה מונחת על הידית והרצויה למטה: בכיסתא תלה. בתוך תיקן היו ותלה התק: שניהק. ריש"י בלע"ז פעמים שאדם מוציא מגופו לפיו נפחה מתוך שובעו וריחה ריח המאכל שאכל: פיהק. באלו"ר בלע"ז חיק מלקחיו פותח להוציא רוח הפה מלא כאדם שרצוה לישון או שעמד משינה: ונתעטש. שטרנד"ר בלע"ז ויש שדורשים גיהק נטריקון גו הקים שטרילי"ר פיהק פיו הקים: ורק. ע"ג קרקע:

וממשמש בבגדו. להעביר הכינה העוקצת: אבל לא היה מתעטף. אם נפלה טליתו כשהוא מתפלל לא היה נטלה ומתעטף שלא להפסיק: על סנטרו. מנטרן בלע"ז שלא תראה פתיחת פיו: הרי זה מקטני אמנה. כאילו אין הקב"ה שומע תפילת לחש ומגביה הרבה: הרי זה מנביאי השקר. דכתיב ויקראו בקול גדול (מלכים א' י"ח):

המנהג והמפתח הרי זה מנביי הרוח. וי"א ניכר שהוא מכווער גרסין: אלא עמוש אעמוש קשיא. דאין עמוש אלא לאונסה: למטה. מפיה בקול: ותקילא לי כי כולי תלמודאי. שקולה עלי וחביבה לפי שהיה רגיל להתעטש: כשם שעושים לו נחת רוח. שהעטוש נחת רוח לאדם: כך עושים לו נחת רוח מלמעלה. מן השמים למלאות שאלתו: אפשר כד' יהודה. להבליע באפרקסותו סודר שבראשו ושני ראשין תלוין בפניו: פתקיה. וזרק: מישתמיש מיניה. לא היה נראה אליו לפי שהיה רבי אבא חפץ לעלות לא"י ורב יהודה אוסר לו לפיכך לא היה נכנס לבית המדרש: ואשמע מיניה מילתא. מבחור: מבית וועדא. מבית המדרש: ונתעטש. מלמטה: עד שיכלה הרוח. מגופו שנודף מאותו רוח: וחוזר לתפלה. למקום שפסק: ואומר. בתוך התפלה דהא מופסקת ועומדת כבר על ידי הרוח לפיכך יכול להפסיק נמי ולומר דבר זה באמצע: חוצץ במליתו על צוארו. מה שיש מן הטלית ולמעלה מן כתפיו מדביק בצוארו ובמשן ערום קאמר: לדידי לא סבירא לי. לא הייתי מוקיעו להפסיק: בחבלי השוא. בחבלים שאינם חזקים אלא נוחין להנתק דן מושכין העין על עצמם: אף זה. על ידי דבור בעלמא הוא ענש: ובדבר הזה. בשביל דבור זה שנוהרתם עליו תאריכו ימים: היתה מליתו חגורה על מתניו. לכסותו ממתניו ולמטה אע"פ שממתניו ולמעלה הוא ערום קורא ק"ש: אבל

וממשמש בבגדו. פרש"י להעביר הכינה העוקצת אבל לא מתעטף אם נפלה טליתו ותרי מילי ניהו. ור"ח פי' דחדא מילתא היא פי' ממשמש בבגדו תקן שלא יפול מעל ראשו אבל אם נפל מעל ראשו לא היה מתעטף שהרי היא הפסקה אם מתעטף כיון שנפל לגמרי אבל לתקן קצת שלא יפול לא הוי הפסקה:

ואומר רבון העולמים. מיד באמצע תפלתו ואח"כ מתחיל ממקום שפסק: **אמר** ליה לדידי לא סבירא לי. פירוש משום תרתי מילי חדא דסבירא דאינו חוזר לראש דאמר רבי יוחנן (ר"ה דף ל"ד) שמע תשע תקיעות בתשע שעות יצא ועוד דסבירא לי מניה ידו על פיו ואם כן הוי ליה ראיא אלא לדידך דסבירא לך דחייב להפסיק וכו': **בחבלי** השוא. כלומר בחנם מושכים עליהם עון כי טוב היה שלא היו מקיימן אותו כלל: **פסק** רבינו חננאל כרב חסדא דאסור לקרות ק"ש אפילו צוהה תחת בגדו על בשרו וס"ל כל עצמותי תאמרנה (תהלים לה) דאע"ג דר' חסדא תלמיד דר' הונא הוה לחומרא אולנין ורב אלפס פסק כרב הונא מדאקשי גמרא מיניה בינאם פרק הממונה (ד' ל:).

17 אחריו דרב אשי, נודמן לו רוק, פתקיה לאחוריה. אמר ליה: לא סבר לה מר להא דרב יהודה, 18 מכליעו באפרקסותו? אמר ליה: אגא אגיא דעתאי: המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני 19 אמנה: אמר רב הונא: לא שנו אלא שכול לבוין את לבו בלחש, אבל אין יכול לבוין את 20 לבו בלחש, מותר. והני מילי ביוחיד, אבל בצבור אתי למיטר צבורא: רבי אבא הוה קא 21 משתמיש מיניה דרב יהודה, דהוה קא בעי למיסק לארעא דישאל, דאמר רב יהודה: כל 22 העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, שגאמר: "בבבל יובאו וישמה יהיו עד יום פקדי 23 אותם נאם ה'". אמר: אייל ואשמע מיניה מילתא מבית וועדא, והדר אפיק. אזל אשכחיה 24 לתנא דקתני קמיה דרב יהודה: היה עומד בתפלה ונתעטש, ממתין עד שיכלה הרוח וחוזר 25 ונתפלל. איכא דאמרי: היה עומד בתפלה ובקש להתעטש, מרחיק לאחריו ד' אמות ומתעטש, 26 וממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל. ואומר: רבונן של עולם, יצרתם נקבים ונקבים, חלולים 27 חלולים; גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכליפתנו בחיינו, ובאחריתנו רמה ותולעה. ומתחיל ממקום שפסק. אמר ליה: אילו לא באתי 28 אלא לשמוע דבר זה, דיי: תנו רבנן: היה ישן במליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה, חוצץ במליתו על צוארו וקורא 29 קריאת שמע, ויש אומרים: על לבו. ותנא קמא, הרי לבו רואה את הערוה? קסבר לבו רואה את הערוה מותר. אמר רב הונא, 30 אמר ר' יוחנן: היה מהלך במבואות המטונפות, מניח ידו על פיו וקורא קריאת שמע. אמר ליה רב חסדא: האלהים! אם אמרה 31 לי ר' יוחנן בפומיה, לא ציינתא ליה. איכא דאמרי, אמר רבה בר בר חנה, אמר ריב"ל: היה מהלך במבואות המטונפות, מניח ידו 32 על פיו וקורא קריאת שמע. אמר ליה ר' חסדא: האלהים! אם אמרה לי ריב"ל בפומיה לא ציינתא ליה. וימי אמר ר' הונא הכי? 33 והאמר רב הונא: תלמיד חכם אסור לו לעמוד במקום הטונפות, לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה! לא קשיא; כן 34 בעומד, כן במהלך. וימי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבה בר בר חנה, אמר ר' יוחנן: בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה, 35 חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא! וכי תימא הכא נמי כן בעומד כן במהלך, איני? והא רבי אבהו הוה קא אויל בתריה דרבי 36 יוחנן, והוה קא קרי קריאת שמע. פי מטא במבואות המטונפות, אשתיק. אמר ליה לר' יוחנן: להיכן אהדר? אמר ליה: אם שהית 37 כדי לגמור את בולה, חוזר לראש! הכי קאמר ליה: לדידי לא סבירא לי. לדידך דסבירא לך, אם שהית כדי לגמור את בולה, חוזר 38 לראש! תניא בותיה דרב הונא, תניא בותיה דרב חסדא. תניא בותיה דרב הונא: המהלך במבואות המטונפות, מניח ידו על פיו 39 ויקרא קריאת שמע. תניא בותיה דרב חסדא: היה מהלך במבואות המטונפות, לא יקרא קריאת שמע; ולא עוד, אלא שאם היה 40 קורא ובא, פוסק. לא פסק מאי? אמר ר' מיאשה בר בריה דריב"ל: עליו הכתוב אומר, "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים 41 ומשפטים לא יחיו". ר' אסי אמר: "הוי מושכי העין בחבלי השוא". רב אדא בר אבהו אמר: מהכא: "פי דבר ה' בזה". ואם פסק, 42 מה שכתב? אמר ר' אבהו: עליו הכתוב אומר, "ובדבר הזה תאריכו ימים": אמר רב הונא: היתה מליתו חגורה לו על מתניו, מותר 43 לקרות קריאת שמע. תניא נמי הכי: היתה מליתו של בגד ושל עור ושל שק חגורה על מתניו, מותר לקרות קריאת שמע, אבל

ברכות – דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמא

יעלה, דאמר רב יהודה, כל העולה מבבל לארץ ישראל, עובר
 בעשה, שנאמר בנבואת ירמיה על גלות בבל בחורבן בית ראשון
 (ירמיה כו כב) 'בבליה יובאו, ושמה יהיו עד יום פקדי אותם, נאם ה',
 שבנבואה זו נאמר ציווי להישאר בבבל עד יום פקודה, ועל כן אסור
 לעלות לארץ ישראל בזמן הגלות. אמר רבי אבא, איזיל ואשמע
 מיניה מילתא מבית וועדא – אלך ואשמע ממנו דבר הלכה מחוץ
 לבית המדרש, והדר אפיק – ואחר כך אצא. איל אשכחיה לתנא
 דקתני קמיה דרב יהודה – הלך ומצא לתנא, שהיה שונה ברייתא
 לפני רב יהודה, היה עומד בתפלה ונתעמש מלמטה, הפיח, ממין
 עד שיכלה הרוח – הריח שנודף מגופו, וחוזר ומתפלל מזדיין
 שפסק. איבא דאמר, היה עומד בתפלה ובקש להתעמש, מרחיק
 לאחוריו ארבע אמות ומתעמש, וממתין עד שיכלה הרוח, וחוזר
 ומתפלל. ואומר קודם שממשיך להתפלל, רבונזו של עולם, יצרתנו
 נקבים נקבים, חלולים חלולים, גלוי וידוע לפניך חרפתנו
 וכלימתנו בחיינו, ובאחריתנו רמה ותולעה. ומתחיל להתפלל
 ממקום שפסק. אמר (ליה) רבי אבא, אילו לא באתי לבית המדרש
 אלא לשמוע דבר זה, דיי.
 הגמרא עוסקת בענין קריאת שמע כנגד ערוה: תנו רבנן, היה יושן
 בטליתו ערום, ואינו יכול להוציא את ראשו מן הטלית מפני הצננה
 (שאם היה עושה כן לא היה נחשב ערום), הוציץ בטליתו על צוארו,
 כלומר, מהדק לצווארו החלק שמכתפיו ומעלה, ועל ידי כן אין רואה
 את ערוות עצמו, וקורא קריאת שמע. ויש אומרים, מהדק הטלית
 על לבו, שלא יראו ליבו רואה את הערוה.
 מקשה הגמרא: ותנא קמא, שאומר שמהדק לצווארו, ונמצא
 שמצווארו ומטה אין הטלית מהדקת לגופו, לשיטתו, הרי לבו רואה
 את הערוה. מתרצת הגמרא: קסבר תנא קמא, לבו רואה את
 הערוה, מותר.
 הגמרא ממשיכה בענין קריאת שמע, במבואות המטונפות: אמר רב
 הונא אמר רבי יוחנן, היה מהלך במבואות המטונפות, מקום שיש
 בו צואה ומי רגלים, מניח ידו על פיו, וקורא קריאת שמע. אמר
 ליה רב חסדא, האלהים, נשבע אני בשבועה, אם אמרה לי
 רבי יוחנן בפומיה – אף אם היה אומר לי רבי יוחנן דין זה בפיו, לא
 צייתנא ליה – לא הייתי מצוית לדבריו, שאני סובר שהמגיע
 למקומות המטונפים, צריך להפסיק לגמרי מקריאתו. איבא דאמר,
 אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי, היה מהלך
 במבואות המטונפות, מניח ידו על פיו וקורא קריאת שמע. אמר
 ליה רב חסדא, האלהים, אם אמרה לי רבי יהושע בן לוי בפומיה,
 לא צייתנא ליה.
 מקשה הגמרא: ומי אמר רב הונא הכי, שמותר לומר קריאת שמע
 במקומות המטונפים, והאמר רב הונא, תלמיד חכם, אסור לו
 לעמוד במקום המטונף, לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי להרהר
 תורה, ונמצא מהרהר בדברי תורה במקום המטונף, ואם כן, בודאי
 שאסור לקרות קריאת שמע במקומות המטונפים, אף אם שם די על
 פיו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן – בדברי רב הונא, שאסר אף
 להרהר בדברי תורה, מדובר בעומד במקום המטונף, וכאן – בדבריו
 בשם רבי יוחנן, שהתיר לקרוא קריאת שמע במבואות המטונפים,
 מדובר במהלך – בקורא תוך כדי שהוא מהלך שם.
 הגמרא חוזרת ומקשה על המימרא בשם רבי יוחנן: ומי אמר רבי
 יוחנן הכי, שמותר לקרות קריאת שמע כשהוא מהלך במקום
 המטונף, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, בכל מקום מותר
 להרהר בדברי תורה, חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא, והיינו
 מן השטות. וכי תימא, הכא נמי – גם כאן אפשר ליישב, שפאן
 מה שאמר רבי יוחנן שאסור להרהר בבית הכסא ובית המרחץ,
 מדובר בעומד במקומו, וכאן – במה שנאמר בשמו שמותר, מדובר
 במהלך, וכפי שיישבה הגמרא לעיל. איני – האם כך אפשר ליישב,
 והא – והרי מוכח לא כן מן המעשה, שרבי אבהו היה קא איל
 בתריה דרבי יוחנן – רבי אבהו היה הולך אחרי רבי יוחנן, והיה קא
 קרי – והיה רבי אבהו קורא קריאת שמע, כי מטא –[הגיע]

ומשמש כנגדו להסיר כינה שעוקצתו, אבל לא היה מתעמש
 בטליתו, אם נפלה באמצע התפילה, בשביל שלא להפסיק, ובשהוא
 מפקח, היה מניח ידו על סנטרו ומכסה את פיו, שלא תראה
 פתיחתו.
 מקשה הגמרא על מנהגו של רבי: מיתיבי, שנינו בברייתא, המשמיע
 קולו בתפלתו – בתפילת העמידה, הרי זה מקטני אמנה, שמראה,
 כביכול אין הקב"ה שומע תפילתו בלחש, וצריך להשמיע קולו.
 המגביה קולו הרבה בתפלתו, הרי זה מגביה קולו, שמצאנו בהם
 שקוראים קול גדול. המגביה קולו גדול, שנאמר בנביאי הבעל (מלכים א' יח כח)
 'ויקראו בקול גדול'. המגביה קולו, ומפסק בתפלתו, הרי זה מגביה קולו.
 המתעמש בתפלתו, סימן רע לו. ויש אומרים, ניכר שהוא מבוזר.
 הרק בתפלתו, כאילו רק בפני המלך. מבאר הגמרא קשייתה:
 בשלמא לגבי מגביה ומפסק, לא קשיא – אין קשה מדברי הברייתא
 לרבי שהיה מגביה ומפסק, שאפשר ליישב, כאן – במעשה רבי,
 מדובר שגיהק ופיהק לאונסו, וכאן – בברייתא שאומרת שהרי זה
 מגביה הרוח, מדובר לרצונו, אלא מתעמש ומתעמש, קשיא – אלא
 מדין מתעמש בברייתא (שאומרת שסימן רע לו) קשה על מעשהו של
 רבי שהתעמש, שודאי אף בברייתא מדובר במתעמש באונס, שהרי
 אין עיטוש אלא באונס.
 מתרצת הגמרא: מתעמש ומתעמש, נמי לא קשיא, שיש לומר,
 כאן – במעשה רבי, מדובר שהיה מתעמש מלמעלה, דרך פיו, וכאן
 – בברייתא שאומרת שסימן רע לו, מדובר במתעמש מלמטה,
 כלומר, מפיה בקול.
 הגמרא מביאה ראייה לכך שעיטוש מלמעלה אין בו חסרון אלא
 מעלה: דאמר רב וירא, הא מילתא – הלכה זו, אבלעא לי בי רב
 המנונא – הטעימוני ולימדוני בבית מדרשו של רב המנונא, ותקילא
 לי בי בולא תלמודא – ושקולה לי וחביבה עלי הלכה זו ככל
 תלמודי כולו, והיא, שהמתעמש בתפלתו, סימן יפה הוא לו,
 ששם שעושים לו נחת רוח מלמטה, בארץ, שהעיטוש נחת רוח
 הוא לאדם, כך עושים לו נחת רוח מלמעלה, מן השמים, לקבל
 תפילתו ולמלאת שאלתו.
 הגמרא ממשיכה להקשות על מעשה רבי: אלא מרק שבברייתא
 ארק במעשה רבי, קשיא. מתרצת הגמרא: מרק ארק, נמי לא
 קשיא, שאפשר שהיה נהוג רבי בדרב יהודה, דאמר רב יהודה, היה
 עומד בתפלה ונודמן לו רוק, מבליעו בטליתו, ואם טלית נאה
 הוא ואינו רוצה לטנפו, מבליעו באפרקסותו – סודר שבראשו. ואם
 כן, אפשר שרבי רק והבליע באפרקסותו, והברייתא מדברת ברק על
 גבי קרקע, ובזה נחשב כרק בפני מלך.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רבינא היה קא אחורי –[היה עומד
 מאחוריו] דרב אשי, נודמן לו לרב אשי רוק, פתקיה לאחוריה –
 ורקו לאחוריו, אמר ליה רבינא, לא סבר לה מר להא דרב יהודה,
 שאם נודמן לו רוק, מבליעו באפרקסותו, ומדוע ירקת על גבי קרקע.
 אמר ליה רב אשי, אנא אנינא דעתאי – אני אנין בדעתך, כלומר,
 אסטניס אני, ואין אני יכול לסבול הרוק בתוך בגדי, ומותר לי
 להשליך הרוק על גבי הקרקע.
 הגמרא חוזרת לבאר המשך דברי הברייתא שהובאה לעיל: שנינו
 בברייתא, המשמיע קולו בתפלתו, הרי זה מקטני אמנה. אמר רב
 הונא, לא שנו, שאסור להשמיע קולו בתפלתו, אלא בשיכול לבין
 את לבו אף בלחש, אבל אם אין יכול לבין את לבו בלחש, מותר
 להשמיע קול בתפלתו, ואין נחשב מקטני אמנה. והני מילי, ביחוד
 המתפלל, אבל בצבור, אם יתפלל בקול, אתי למיטר צבורא –
 עלול להפריע לציבור ככוונתם, ואסור להרים קולו אף באינו יכול
 לבין לבו בלחש.
 הגמרא מביאה מעשה שמתוכו נשמע דבר הלכה בענין המתעמש
 בתפילה: רבי אבא היה קא משתמיט מיניה דרב יהודה – רבי אבא
 היה משתטם מלהראות בפני רב יהודה, ומפני דהיה קא בעי – שהיה
 רבי אבא רוצה למיסך – לעלות לארץ ישראל, ולא היה נכנס
 לבית המדרש מחמת כן, שהיה ירא שמא יגזור עליו רב יהודה שלא

שרצה לנדוהו לכבוד הרב הוא, שעבר על תקנת חכמים שגזרו (ביצה כב) שלא לאכול גדי שלם צלוי בליל פסח משום שנראה כאוכל קדשים בחוץ. ואם כן קשה, מדוע לא הביא רבי אלעזר גם ברייתא זו שמבואר בה שמנדים על כבוד הרב. מתרצת הגמרא: מה שאמרנו שלא מצא אלא שלשה מקומות שמנדים על כבוד הרב, בַּמְשַׁנְתָּנוּ קְאָמְרִינָן – אמרנו, שלא מצא אלא שלש משניות, וְהָא – ומעשה זה בְּרִייתָא הִיא ואינה משנה.

חזרת הגמרא ומקשה: וּבְמַתְנִיתִין לִיכָא – וכי במשנתנו אין מקום נוסף שבו שנינו שמנדים על כבוד הרב, וְהָא אִיכָא – והרי יש הָא דְתַנְן – זו ששינו במשנה (כלים פ"ה מ"ז), תנור של חרס שנטמא ונתן אותו באופן שחתכו חוליות עגולות לרחבו של התנור, ונתן טיט של חול בין חוליות לחוליות, רבי אליעזר מטהר את התנור, והיינו שאינו מקבל טומאה, שכן שחיבר בחול וחול זה לא נשרף בכבשן אין התנור נחשב ככלי חרס אלא ככלי גללים וכלי אדמה שאינם מקבלים טומאה, וְחֲכָמִים מְטַמְּאִים, כלומר, שאם יגע התנור בדבר טמא יטמא, שמכין שהחוליות הן של חרס, אף שחיברם על ידי חול שלא נשרף בתנור, דינו ככלי חרס ומקבל טומאה. וְהוּא תַנּוּרֵי שֶׁל עֵבְנָאִי – של נחש שדרכו לכרוך עצמו בעיגול ולהכניס זנבו לפיו.

הגמרא מבארת את סיום דברי המשנה. מבררת הגמרא: מֵאֵי – מהו 'תנורו של עבנאי' (ותנורו של נחש), שאמרה המשנה, כלומר, על שם מה נקרא כן. מבארת הגמרא: אִמֵּר רַב יְהוּדָה אִמֵּר שְׁמוּאֵל, מְלַמֵּד שֶׁהִקְיֵפוּהוּ חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּהִלְבּוֹת – (בראיות) בְּעֵבְנָאִי – (כנחש) זה שדרכו לכרוך עצמו בעיגול ולהכניס זנבו לפיו, וּמְטַמְּאוּהוּ לַתַּנּוּר, ועל שם שנהגו בו כעבנאי נקרא התנור עליו נחלקו 'תנורו של עבנאי'.

הגמרא מביאה ברייתא בה מבואר שאף היה שם נידוי, ומבארת מדוע לא נמנתה המשנה עם שלש המשניות האמורות. ממשיכה הגמרא: וְתַנְיָא בְּבִרְיָתָא, שמחלוקת זו שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בענין התנור היתה משום מעשה שהיה, שנפלה טומאה לאויר של תנור כזה ולאחר מכן עשו בו טהרות ונגעו בתנור או שנכנסו לחללו וסיהרם רבי אליעזר, ובאותו היום שהכריעו שהתנור טמא, הִבִּיאוּ חֲכָמִים אֵת כָּל אוֹתָן טְהוֹרוֹת שִׁטְיָהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וּשְׂרָפוּם לִפְנֵי כֵדִין תְּרוּמָה טְמָאָה, וּלְכִסּוּף בְּרַבּוּהוּ – נידו אותו. ואם כן קשה מדוע לא הביא רבי אלעזר גם מקרה זה שמצינו שמנדים על כבוד הרב. מתרצת הגמרא: אף שאכן מחלוקת זו הובאה במשנה, אֲפִילוּ הָכִי נִדִּי בְּמַתְנִיתִין לֹא תַנְן – מכל מקום מה שנידו את רבי אליעזר לא הוזכר במשנה אלא בברייתא, ומה שלא מצא רבי אלעזר במשניות אלא שלשה מקומות שמנדים על כבוד הרב, היינו מקומות בהם הנידוי עצמו נתפרש במשנה.

הגמרא מבארת היכן הם שאר המקומות שנתפרש בהם שמנדים על כבוד הרב. מקשה הגמרא: אֵלָּא מַה שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לוי שֶׁבְּעָשְׂרִים וָאַרְבָּעָה מְקוֹמוֹת מְצִינוּ שִׁמְנִידִים עַל כְּבוֹד הָרַב, הִיכָא מְשַׁכְּחַת לָהּ – היכן אתה מוצא אותם אחר שלא מצא רבי אלעזר אלא שלשה. מתרצת הגמרא: מה שאמר רבי יהושע בן לוי שיש עשרים וארבעה מקומות כאלו, הרי זה לפי שהוא מְדַמֵּה מִלְּתָא לְמִלְּתָא – (דבר לדבר), ובכל מקום שראה במשניות שהיתה מחלוקת גדולה בין יחיד ורבים, או שהיה אחד החכמים מדבר קשות כנגד הגדול ממנו, אומר רבי יהושע בן לוי שראוי היה אותו אחד שינדוהו מפני שדומה הדבר למקומות שמפורש בהם נידוי על כבוד הרב. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁלֹּא מְצָא אֵלָּא שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, הרי זה לפי שהוא לֹא מְדַמֵּה מִלְּתָא לְמִלְּתָא, ולכן לא מנה אלא את המקומות בהם הוזכר נידוי במפורש, ואינם אלא שלשה, ובאמור.

שנינו במשנה: נוֹשְׂאֵי הַמָּטָה וְחַלּוּפֵיהֶן וכו', את שלפני המטה צורך

בהם פטורין (מקריאת שמע). הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תַּנּוּ רַבֵּנָן בְּבִרְיָתָא, אֵין מוֹצִיאִין אֵת הַמֵּת לְקוּבְרוֹ סָמוּךְ לִזְמַן קְרִיאתַת שְׁמַע, כדי שלא יפסידו את מצותה כאשר יעסקו במת ויעבור זמנה, וְאֵם הַתְּחִילוּ בהוצאתו והגיע זמן קריאת שמע, אֵין מְפַסְקִין בִּכְךָ בְּכַדִּי לְקַרֵּא אֵת שְׁמַע, אלא ממשיכים במה שהתחילו עד שיסיימו. הגמרא דנה בדברי הברייתא. מקשה הגמרא: אֵינִי – האם אכן כך הוא שאין מוציאים את המת לקבור סמוך לזמן קריאת שמע, וְהָא רַב יוֹסֵף אֲפָקוּהוּ – והרי את מיטתו של רב יוסף הוציאו סמוך לזמן קְרִיאתַת שְׁמַע. מתרצת הגמרא: אֲדָם חָשׁוּב שְׂאֵינִי – (שונה) מאחרים, ומוציאים אותו לקבורה אפילו סמוך לזמן קריאת שמע.

שנינו במשנה: נוֹשְׂאֵי הַמִּטָּה וְחַלּוּפֵיהֶן וְחִלּוּפֵי חִלּוּפֵיהֶן, אֵת שְׁלִפְנֵי הַמָּטָה וְאֵת שְׁלֵאֲחֵר הַמָּטָה, את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין. הגמרא מביאה ברייתא בענין קריאת שמע בשעת ההספד: תַּנּוּ רַבֵּנָן בְּבִרְיָתָא, הָעוֹסְקִים בְּהַסְפַּד הִנֵּעְשָׁה קוֹדֵם קְבוּרַת הַמֵּת, בְּזִמְנָא שֶׁהַמֵּת מוֹטֵל לִפְנֵיהֶם בְּבֵית בֹּי מספידים אותו, נִשְׁמָטִין הַשּׁוֹמְעִים הַחוּצָה אֶחָד אֶחָד וְקוֹרִין קְרִיאתַת שְׁמַע, אבל אין קוראים בפני המת משום 'לועג לרש'. אבל אם אֵין הַמֵּת מוֹטֵל לִפְנֵיהֶם אלא בבית אחר, הֵן יוֹשְׁבִין וְקוֹרִין (והוא והאבל) יוֹשֵׁב וְדוֹמֵם, הֵם עוֹמְדִים וּמַתְפַּלְלִין, (והוא והאבל) עוֹמֵד וּמְצַדִּיק עָלָיו אֵת הָרִי, וְאוֹמֵר, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, הִרְבָּה חֲטָאִית לִפְנֶיךָ, וְלֹא נִפְרַעְתָּ מִמֶּנִּי אֶחָד מִנִּי אֵלֶּךָ מִהִמָּנִיעַ לִי, הִי רָצוֹן מִלִּפְנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתְּגַדּוֹר פְּרוּצוֹתֵינוּ וּפְרָצוֹת כָּל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים. אֲבִי מֵשִׁיג עַל נוֹסח הַתְּפִלָּה שֶׁבְּבִרְיָתָא: אִמֵּר אֲפִי, לֹא מְכַעֵי לִיָּה לְאִנְשֵׁי לְמִימַר הָכִי – אין ראוי לאדם לומר נוסח זה ולא נפרעת ממני אחד מני אלף, שמשמע שהוא אומר להקב"ה שיפרע ממנו. וְאִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ וְכֵן תַּנָּא מִשְׁמֵיהּ – (וכן שנינו בברייתא משמו) דְּרַבִּי יוֹסֵף, לְעוֹלָם אֵל יִפְתָּח אֲדָם פִּיּו לְשׁוֹן, כלומר, שלא יפתח פיו למידת הדין שתקטרג עליו, וְאִמֵּר רַב יוֹסֵף, מֵאֵי קְרָאָה – מאיזה פסוק נלמד שאסור לפתוח פיו לשטן, שְׁנֵאמַר בְּנִבְיָא מַה שֶׁאָמַר אֲנִשֵּׁי יְרוּשָׁלַיִם עַל עֲצָמָם בַּחוּרְבֵּן הָעִיר (ישעיה טו) 'לולי ה' צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט כְּסוּדִים הָיִינוּ לְעַמְרָה דְּמִינוּ', כלומר, לולי שריים עלינו הקב"ה היינו נשמידים כולנו כסודם ועמורה. וכיון שדימו עצמם בחינם לסודם ולעמורה, מֵאֵי אֲהֲדֵר לָהּ – מה השיב להם הַנְּבִיא דְּבַר ה' (שם ט) 'שְׁמַעוּ דְּבַר ה' קְצִינִי סֹדִם הָאֲזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמְרָה', שאתם דומים במעשיכם הרעים לקצינים – (שרים) של סודם ולאנשי עמורה. הרי שבדיבורם עוררו את מידת הדין ללמד עליהם חובה ולדמותם לסודם ולעמורה.

שנינו במשנה: קָבְרוּ אֵת הַמֵּת וְחָזְרוּ וכו', אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו, ואם לאו לא יתחילו. הגמרא מבארת מה הכוונה 'לגמור', אם הכוונה לגמור את כל קריאת שמע או לגמור רק חלק ממנה. מדייקת הגמרא: מִכָּךְ שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁאֵם יוֹכֵלִים לַהֲתַחֵל וּלְגַמּוֹר אֵת בּוֹלָה, אֵין – אכן יתחילו לקרוא קריאת שמע, אֲבָל אם יוכלו לגמור רק פֶּרֶק אֶחָד או פָּסוּק אֶחָד, לֹא יתחילו. וְרַמְיָנָהּ – והקשה על המשנה ממה ששינו בברייתא, קָבְרוּ אֵת הַמֵּת וְחָזְרוּ מִקְבוּרָתוֹ, אֵם יוֹכֵלִין לַהֲתַחֵל וּלְגַמּוֹר אֲפִילוּ פֶּרֶק אֶחָד או פָּסוּק אֶחָד מִקְרִיאתַת שְׁמַע עד שלא יגיעו לשורה, הרי שעליהם לקרוא אף אם אינם יכולים לגמור את כולה אלא רק חלק ממנה.

מתרצת הגמרא: הָכִי נִמִּי קָאָמַר – אף כאן במשנתנו כוונת התנא לומר שֶׁאֵם יוֹכֵלִין לַהֲתַחֵל וּלְגַמּוֹר אֲפִילוּ פֶּרֶק אֶחָד או אֲפִילוּ פָּסוּק אֶחָד עַד שֶׁלֹּא יִגְעוּ לְשׁוּרָה יתחילו, וְאֵם לֹא, כגון שהמקום שעושים בו שורה קרוב למקום הקבר ואינם יכולים לגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד, לֹא יתחילו.

הגמרא מביאה את שיטת אביי, ומפרשת הדין כאן לדבריו: **וְלֹא אֵפִי,**
דְּאָמַר, הוֹמְנָה מִלְתָּא הִיא – הקצאה וייחוד לבד, אף בלא מעשה,
 די בזה כדי להחשיב מוקצה לדבר, צריך לומר, **אֲזִמְנִיה אִף עַל גַּב**
דְּלֹא צָר בֵּיהּ, אסור להשתמש בו לדברי חולין, אבל צָר בֵּיהּ, **אִי**
אֲזִמְנִיה – אם הקצא קודם לכן לשם תפילין, **אֲסִיר,** אבל **אִי לֹא**
אֲזִמְנִיה, לֹא.
 הגמרא דנה בענין כבוד התפילין בשעת שינה: **כָּעָא מִנִּיהּ רַב יוֹסֵף**
בְּרִיה דְּרַב נְחוּנְיָא מְרַב יְהוּדָה, מְהוּ שְׁנִינָה אֲדָם תְּפִלּוֹ תַחַת
מְרָאשׁוֹתָיו, בלילה כשהוא ישן. ומבאר רב יוסף שאלתו, שיניחם
 תחת מְרָאשׁוֹתָיו, **לֹא קָא מִיבְעִיָא לִי** – לא נצרכתי לשאול, שוראי
 לי שאסור, ולפי שְׁנוּהַג בְּהֵן מְנַהג בְּיוֹן, **כִּי קָא מִיבְעִיָא לִי,**
 כשמניחם תחת מְרָאשׁוֹתָיו, **מֵאִי. אָמַר לִיה רַב יְהוּדָה לְרַב יוֹסֵף,**
הָכִי אָמַר שְׂמוּאֵל, מוֹתֵר לְהִנִּיחָם תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו וְאִפְּלִי אֲשֶׁתּוֹ
עֲמוֹ, ואִין בְּכָךְ מִשּׁוּם בּוֹיוֹן.
 הגמרא מקשה על דברי שמואל: **מִיתִיבִי, שִׁנְיָנוּ בְּבִרְיָתָא, לֹא יִנִּיחַ**
אֲדָם תְּפִלּוֹ תַחַת מְרָאשׁוֹתָיו מִפְּנֵי שְׁנוּהַג בְּהֵן בְּיוֹן, אֲכָל
מְנִיחֵן תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו. וְאִם הִיתָה אֲשֶׁתּוֹ עֲמוֹ, אֲסִיר. הִנֵּה מְקוֹם
שְׁנוּבָה מְרָאשׁוֹתָיו שְׁלֹשָׁה טַפְחִים אוֹ נְמוֹךְ מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים,
מוֹתֵר לְהִנִּיחוֹ שָׁם, אִף אִם אֲשֶׁתּוֹ עֲמוֹ. אוֹמֵר הַגְּמָרָא: תִּיבְתָּא
דְּשְׂמוּאֵל – פִּירְכָא הִיא לְדַבְרֵי שְׂמוּאֵל, שֶׁאִמַר שְׂמוּתָא אִפְּלִי אֲשֶׁתּוֹ
עֲמוֹ. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא, תִּיבְתָּא – אִכֵּן פִּירְכָא הִיא, וְנִדְחוּ דַבְרֵיו.
רַב פּוֹסֵק הִלְכָה כְּשֶׁמוּאֵל: אָמַר רַבָּא, אִף עַל גַּב דְּתִנָּא תִּיבְתָּא
דְּשְׂמוּאֵל – אִף שִׁישׁ בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא לִפְרוֹךְ דַּבְרֵי שְׂמוּאֵל, הִלְכְתָּא
בְּיוֹתֵיהּ, שְׁמִינִיחַ תְּפִלּוֹ תַחַת מְרָאשׁוֹתָיו אִף בְּאֲשֶׁתּוֹ עֲמוֹ, מֵאִי
מְעַמָּא,

אם יכול להיפנות, ויפנה אם צריך לכך, ואחר כך נכנס.
 הגמרא מביאה דין בענין תפילין בשעת הסעודה: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק,**
הַנִּכְנָס לְסַעֲוֹדָה קֹבֵעַ, חוֹלֵץ תְּפִלּוֹ וְאַחֵר כִּדְּנִכְנָס, שְׂמָא יִשְׁתַּכֵּר
בְּסַעֲוֹדָה וְיִתְנַהג בְּעוֹד הַתְּפִלִּין עָלָיו. וּפְלִיגָא דְרַבִּי חִיָּיא – וְחוֹלֵק רַבִּי
יִצְחָק עַל רַבִּי חִיָּיא, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא, שֶׁחוֹלֵץ אֶת תְּפִלּוֹ קוֹדֵם
הַסַּעֲוֹדָה, מְנִיחֵן עַל שְׁלֹחָנָה עֲמוֹ בְּסַעֲוֹדָה, וְכֵן הָדוֹר לוֹ, כְּלוּמַר, רַאוי
הוּא לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁכֵּךְ יִהְיוּ מְזוּמָנִים לוֹ לְכַשְׁרִיצָה לְחוּזֹר וּלְהִנִּיחָם,
וְחוֹלֵק רַבִּי יִצְחָק בְּכֵךְ שֹׁסֹבֵר, שֶׁאִינוּ מְנִיחִם עַל שׁוֹלְחַן הַסַּעֲוֹדָה אֲלָא
חוֹלְצִים קוֹדֵם שֶׁנִּכְנָס לְסַעֲוֹדָה.
 הגמרא מבררת מתי הסועד חוזר ומניחם. מבררת הגמרא: **וְעַד אֵימָת**
יִהְיוּ תְּפִלּוֹת מוֹנְחִים. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב נַחֲמָן כִּדְּרַב יִצְחָק, עַד
וְכֵן בְּרַבָּה, שְׁקוֹדֵם בְּרַכַּת הַמְּזוֹן יִטּוֹל יָדָיו וְיִחְזוֹר וְיִנִּיחָם.
 הגמרא ממשיכה בענייני כבוד התפילין: **תְּנִי חֲדָא, צוֹרֵר אֲדָם**
תְּפִלּוֹ עִם מְעוֹתָיו בְּאַפְרָקְסוֹתוֹ, מִיָּן סוֹדֵר שַׁעַל רֹאשׁוֹ, וְתִנָּא
אִידֵךְ, לֹא יִצוֹר אֲדָם תְּפִלּוֹ עִם מְעוֹתָיו יָחַד, וְסִתִּירָה הִיא בְּדַבְרֵי
הַבְּרִייתָא.
 מתרצת הגמרא: **לֹא קָשִׁיָא, הֵא – הַבְּרִייתָא שְׁאוּמֵרֵת שֶׁאִסוּר לְצוֹרֵר**
מְעוֹתָיו בְּאוֹתוֹ סוֹדֵר עִם תְּפִלּוֹ, עוֹסֵקֵת בְּדִאֲזִמְנִיה – שֶׁהִקְצָה אֶת
הַסוֹדֵר לְשִׁים בּוֹ תְּפִלּוֹ, וְלֹכֵן אִסוּר לוֹ לְשִׁים בּוֹ מְעוֹתָיו, כִּיֹּן שֶׁהִקְצָה
לְתְּפִלּוֹ, וְהֵא – הַבְּרִייתָא שְׁאוּמֵרֵת שְׂמוּתָא, עוֹסֵקֵת בְּדִלֹא אֲזִמְנִיה
לִכֵּךְ. וְכִדְּאָמַר רַב חֲסָדָא, הֵא סוֹדֵרָא דְתְּפִלּוֹ דְאֲזִמְנִיה לְמִיצַר
בֵּיהּ תְּפִלּוֹ – סוֹדֵר שֶׁל תְּפִלּוֹ שֶׁהִקְצָה לְצוֹרֵר בּוֹ תְּפִלּוֹ, אִם צָר
בֵּיהּ תְּפִלּוֹ, אֲסוּר לְמִיצַר בֵּיהּ פְּשִׁיטִי – אִסוּר לְצוֹרֵר בּוֹ דַּבְרֵי חוֹלִין,
אֲבָל אִם אֲזִמְנִיה וְלֹא צָר בֵּיהּ – הִקְצָה לִכֵּךְ וְעַדִּין לֹא צָר בּוֹ, אוֹ
שָׁצַר בֵּיהּ וְלֹא אֲזִמְנִיה – צָר בּוֹ אֶת הַתְּפִלּוֹת אֲבָל לֹא הִקְצָה לְשֵׁם
כֵּךְ, שְׁרִי לְמִיצַר בֵּיהּ וְזוּי – מוֹתֵר לְצוֹרֵר בּוֹ מְעוֹת.

המשך ביאור למס' ברכות ליום שבת קודש עמ' ב

הגמרא מבארת מה נאמר בכתובים על מי שאינו פוסק מקריאת שמע
 במקומות המטונפים. מבררת הגמרא: **לֹא פָּסַק מְקַרְיָתוֹ בְּמִקוֹם**
הַטְּנוּף, מֵאִי – מֵה נִאמַר עָלָיו. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי מִיְאֲשָׁה כִּדְּ
בְּרִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, עָלָיו הִתְנוּב אוֹמַר (יחזקאל כ כח) 'וְגַם אֲנִי
נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמְשַׁפְּטִים לֹא יִהְיוּ [בָּהֶם], כְּלוּמַר,
שֶׁאִין חֻקִּים טוֹבִים לָהֶם, כִּיֹּן שֶׁנַּעֲשִׂים בְּקִיּוּמָם, וְכִגוֹן זֶה, הִקּוּרָא
אֶת שְׁמַע בְּמִקוֹמוֹת הַמְּטוֹנָפִים שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל קִיּוֹם הַמְּצוּדָה, כִּיֹּן שֶׁעֲשָׂאָה
בְּעֵבֶרֶה.
רַבִּי אֲסִי אָמַר, עָלָיו נִאמַר 'הוֹי מִשְׁכִּי הָעוֹן בְּחֻבְלֵי הַשְּׁנוֹא' (ישעיה ה
יח), כְּלוּמַר, מוֹשְׁכִים הֵם עַל עֲצָמָם אֶת הָעוֹנוֹת בְּחֻבְלִים שֶׁאִינֵם עֲבִים,
אֲלָא נוֹחִים לְהַתְנַתֵּן, וְכֵךְ גַּם זֶה שְׁקוּרָא אֶת שְׁמַע בְּמִקוֹם הַטְּנוּף,
שֶׁנַּעֲשֶׂה בָקֵל, עַל יַד דִּיבּוּרָא בַלְבַד.
רַב אֲדָא בְּרַ אֲבָהָה אָמַר מְהֵבָא, שְׁנִאמַר (במדבר טו לא) לִגְבִי הָעוֹבֵד
עֲבוֹדָת כּוֹכָבִים בְּמִיָּד וּבִיד רְמָה 'כִּי דָבָר ה' בָּזָה וְגו' הִכְרַת תִּכְרַת
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא, זֶה שְׁקוּרָא אֶת שְׁמַע בְּמִקוֹמוֹת הַמְּטוֹנָפִים מְבֹזָה אֶת
דְּבַר ה', וְרַאוי הוּא לְהִיעָנֵשׁ בְּכַרְתָּ.
 הגמרא מבארת את שכרו של מי שפוסק מקריאתו. מבררת הגמרא:
וְאִם פָּסַק מֵה שְׁכָרוֹ. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, עָלָיו הִתְנוּב
אוֹמַר (דברים לב מו) 'וּבְדָבָר הַזֶּה תִּאֲרִיכוּ יָמִים', שֶׁבִּשְׁבִיל דִּיבּוּרָא זֶה,
שֶׁנִּזְדַּרְתָּם עָלָיו מִלְּדַבְרוֹ בְּמִקוֹם הַטְּנוּף, תִּאֲרִיכוּ יָמִים, וְכַשֵּׁם שֶׁאִם
אִין מִפְּסִיק, נַעֲשֶׂה בְּקִיצוֹר יָמִים, כֵּךְ אִם מִפְּסִיק זֹכֵר לִאֲרִיכוֹת יָמִים.
 הגמרא חוזרת לענין כיסוי הגוף בזמן קריאת שמע שהובא לעיל:
אָמַר רַב הוֹנָא, הִיתָה מְלִיתוֹ חֲנוּדָה לוֹ עַל מְתַנְיָו, שֶׁמְכַסֶּה מִמֵּתַנְיָו
וּמִמֵּתַנְיָו וּלְמַעַלָּה הוּא עֵרוֹם, מוֹתֵר לְקָרוֹת קְרִיאתָא שְׁמַע.
תִּנָּא נְמִי הָכִי, הִיתָה מְלִיתוֹ שֶׁל בְּגָד, וְשֶׁל עוֹר, וְשֶׁל שֶׁךְ חֲנוּדָה
עַל מְתַנְיָו, מוֹתֵר לְקָרוֹת קְרִיאתָא שְׁמַע,

במבואות המטונפות, אשתין – השתתק מקריאתו. לאחר שיצאו
 משם, אָמַר לִיה רַבִּי אֲבָהוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, לְהִיכֵן אֲתֵהֵד – להיכן אחזור
 לקרוא קריאת שמע. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, אִם שְׁחִיתָ בְּהַפְסַקְתָּךְ,
 כשהינני במבואות המטונפים, זמן שיש בו כְּדִי לְגַמּוֹר אֶת בּוֹקֶה –
 את כל קריאת שמע, חֲזוֹר לְרֹאשׁ – חזור לתחילתה. הרי שסובר רבי
 יוחנן, שגם המהלך במבואות המטונפים צריך להפסיק מקריאתו,
 שהרי היו מהלכים שם ולא עומדים, וקשה על מה שנאמר לעיל
 בשמו.
 הגמרא דוחה את הראיה מן המעשה. מתרצת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר**
לִיה – כֵּךְ אִמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי אֲבָהוּ, לְדִידִי לֹא סְבִירָא לִי – אֲנִי אִינִי
סוֹבֵר דְּבַר זֶה, כְּלוּמַר, אִינִי סוֹבֵר שֶׁהִמְגִיעַ לְמַבּוֹאוֹת הַמְּטוֹנָפִים צָרִיךְ
לְהַפְסִיק מְקַרְיָתוֹ, אֲלָא יוֹכֵל לְשִׁים יָד עַל פִּיו וּלְהַמְשִׁיךְ, וְכֵן אִינִי
סוֹבֵר שֶׁבִּשְׁאוּפֵן שֶׁהִפְסִיק מְקַרְיָתוֹ וְשִׁוְהָה כִּדְּי לְגַמּוֹר אֶת כּוֹלָה, חוֹזֵר
לְרֹאשׁ, וְכֵךְ הִייתִי פּוֹסֵק לֵךְ אִם הִייתִי שׁוֹאֵל מִלְּכַחֲזִילָה, אִךְ לְדִידִיךְ,
דְּסְבִירָא לָךְ – לְשִׁיתְךָ, שֶׁאֵתָה חוֹלֵק עַל דְּבַרִּי בְּשִׁנְהֵם, וְסוֹבֵר
שֶׁצָרִיךְ לְהַפְסִיק מִן הַקְּרִיאה בְּמַבּוֹאוֹת הַמְּטוֹנָפִים, שֶׁהִרִי פִּסְקָה
מְקַרְיָתְךָ, וְכֵן סוֹבֵר אֵתָה שֶׁהִקּוּרָא לְסִירוּגִין, בְּהַפְסַקוֹת, לֹא יִצֵּא יָדִי
חוּבּוֹתָ וְצָרִיךְ לְחוּזֹר, שֶׁהִרִי שֶׁאֵתָה לְהִיכֵן צָרִיךְ אֵתָה לְחוּזֹר, לֵךְ אֲנִי
אוֹמֵר, אִם שְׁחִיתָ כְּדִי לְגַמּוֹר אֶת בּוֹקֶה, חֲזוֹר לְרֹאשׁ. וּבִאֲמַת סוֹבֵר
רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בֵּין עוֹמֵד לְמַהֲלֵךְ, ואִין קִשָּׁה מִדְּבָרֵיו.
 הגמרא מביאה סיוע מדברי ברייתות לשתי השיטות: **תִּנָּא בְּיוֹתֵיהּ**
דְּרַב הוֹנָא, שְׂמוּתָא לְהַמְשִׁיךְ וּלְקוּרָא אֶת שְׁמַע בְּמַבּוֹאוֹת הַמְּטוֹנָפִים,
תִּנָּא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַב חֲסָדָא, שֶׁאִסוּר לְהַמְשִׁיךְ וּלְקוּרָא. תִּנָּא בְּיוֹתֵיהּ
דְּרַב הוֹנָא, הִתְחַלֵּךְ בְּמַבּוֹאוֹת הַמְּטוֹנָפִים, מְנִיחַ יָדוֹ עַל פִּיו וְיִקְרָא
קְרִיאתָא שְׁמַע. תִּנָּא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַב חֲסָדָא, הִתָּה מְחַלֵּךְ בְּמַבּוֹאוֹת
הַמְּטוֹנָפִים, לֹא יִקְרָא קְרִיאתָא שְׁמַע, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שֶׁאִם הִתָּה
קוֹרֵא וְכֵא לְמִקוֹם הַטְּנוּף, פּוֹסֵק.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 יג אין צריך לברך ברכה אחרונה על כוס של קידוש בין של לילה בין של יום (בין שהוא יין בין שאר משקה⁶⁷)
- 2 לפי שהקידוש הוא מצרכי הסעודה⁶⁸ והרי כוס זה טפל לסעודה ונפטר בברכת המזון שלאחר הסעודה כאלו
- 3 שתהו בתוך הסעודה (ענין סימן קע"ד⁶⁹) (ואם שתה עוד קודם הסעודה מלבד כוס הקידוש אם הוא יין אין
- 4 צריך לברך אחריו מטעם שנתבאר בסימן קע"ד⁷⁰ ואם הוא שאר משקה צריך לברך אחריו אלא אם כן יברך
- 5 ברכה אחרונה אחר כוס ברכת המזון כמו שנתבאר שם⁷¹):

חלק ב סימן ערב על איזה יין מקדשין סעיף יג

הלכתא רבתא

לון מצרכי הסעודה - ואפילו כבר יצא ידי חובת קידוש, מ"מ נחשב כצורך הסעודה - וברכת המזון פוטר⁶⁸. ומקדש קודם הסעודה כדי להוציא אחרים ידי חובתם,

צינונים והוספות

- 67 עד"ז בסימן תעג ס"י: אחר כוס ראשון לא יברך ברכה אחרונה אפילו שתה רביעית ויותר בין שהוא יין בין שהוא שאר משקין שהם חמר מדינה לפי שהכוס של קידוש הוא מצרכי הסעודה והרי הוא כדברים הבאים מחמת הסעודה שאינם צריכים ברכה לאחריהם לפי שהם טפלים לסעודה ונפטרים בברכת המזון שלאחר הסעודה כמו שנתבאר בסי' קע"ד וקע"ז.
- 68 שו"ת שבט הלוי ח"ט סימן מ.
- 69 סעיף ח: וכל זה בחול אבל בשבת ויום טוב שמקדש על הכוס א"צ לברך אחריו לדברי הכל אפילו הוא של שאר משקין לפי שהוא שייך לסעודה שאין קידוש אלא במקום סעודה ולכן
- נפטר בברכת המזון כמו יין שלפני הסעודה שהוא בא מחמת הסעודה.
- 70 סעיף ו: וכל מקום שיין שלפני הסעודה פוטר את היין שבתוך הסעודה א"צ לברך לאחריו ברכה אחרונה כלל אפילו שתה לפני הסעודה כשיעור לפי שנפטר הוא בברכת המזון כמו היין שבתוך הסעודה ששניהם הם שתיה אחת כיון שנפטר בברכה ראשונה אחת.
- 71 סעיף ז: במה דברים אמורים כשאין לו כוס לברכת המזון אבל אם דעתו לברך ברכת המזון על הכוס א"צ לברך כלל ברכה אחרונה על המשקין שלפני הסעודה אפילו לכתחלה לפי שנפטרים בברכה אחרונה שיברך אחר הכוס של ברכת המזון.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ג ויש להאריך ולהנעים בניגון הזמירות של שבת בשביל כבוד
- 2 היום ואין למחות בש"ץ שמאריך בהם בניגון אע"פ
- 3 שהמוחה מתכוין משום בטול תורה ומכל מקום לא יאריך יותר
- 4 מדאי כדי שיאכלו קודם חצות היום כמו שיתבאר בסי' רפ"ח:
- 5 ד וכל זה בניגון שיש בו נעימה כעין שעושין בפסוקי דזמרה
- 6 אבל לא כמו המשוררים המאריכים בשיר ומפרידים תיבה
- 7 מחברתה וכבר הפליגו הקדמונים בגנותם (ענין סי' נ"ג):
- 8 ה כשמגיע בנשמת לולך אנחנו מודים לא ישחה שם כמו
- 9 במודים שאין לשחות אלא במקומות שאמרו חכמים כמו
- 10 שנתבאר בסי' קי"ג:
- 11 א כבר נתבאר בסי' קל"ה שמשנה רבינו תיקן להם לישראל
- 12 שיהיו קורין בספר תורה חמשה גברי ביו"ט וששה ביום
- 13 הכיפורים וז' בשבת בשביל המעלה והקדושה יתירה שיש בכל
- 14 אחד על חבריו הוסיף בו איש אחד.
- 15 ואם רצו להוסיף על מנין זה יכולים להוסיף כמו שירצו ולא
- 16 היתה התקנה אלא כדי שלא יפחתו ממנין זה ויש אומרים
- 17 שביו"ט אין מוסיפים על ה' כדי שלא יהא שוה עם יום
- 18 הכיפורים ושבת אם יקרא בו ששה או שבעה וכן ביום
- 19 הכיפורים אין מוסיפים על ששה שלא יהא שוה לשבת והסברא
- 20 ראשונה עיקר ואעפ"כ נהגו במדינות אלו כסברא אחרונה ביום
- 21 הכפורים ובכל יו"ט מלבד בשמחת תורה שהכל רוצים לעלות
- 22 לתורה וסומכין על סברא הראשונה שהיא עיקר וגם ביום
- 23 הכיפורים ובכל היו"ט אין המפטר מהמנין כמו שיתבאר:
- 24 ב ויו"ט שחל להיות בשבת לדברי הכל מותר להוסיף כמו
- 25 בשבת בלבדה ויום הכיפורים שחל להיות בשבת טוב שלא
- 26 להוסיף מפני שסיומי מנין העולים מכוונים שמסיימין בדברי
- 27 כפרה וכפר בעדו וכו' וכן כולם ולכן טוב שלא לשנותם:
- 28 ג יש מי שאומר שלא התירו להוסיף על מניין הקרואים אפילו
- 29 בשבת אלא בזמן חכמי המשנה שלא היו כל העולים לתורה
- 30 מברכים אלא ראשון היה מברך ברכה ראשונה והאחרון היה

חלק ב סימן רפא דיני זמירות ביום השבת סעיפים ג"ה

11 לבטלה שהרי בחול המועד של סוכות וחנוכה עושים כן ומכל
12 מקום אין השני עולה למנין ז' קרואים המחוייבים בשבת אלא
13 אם כן הוסיף עוד ג' פסוקים שלא קראם הראשון כמו שנתבאר
14 בס' קל"ז.
15 ויש אומרים שלכתחלה אסור להשני לברך על הפסוקים שכבר
16 בירך עליהם הראשון אלא אם כן יוסיף עליהם ג' פסוקים ואין
17 למדין מחול המועד וחנוכה שאי אפשר בענין אחר וכן נוהגין
18 במדינות אלו כל השנה לבד משמחת תורה שסומכין על סברא
19 הראשונה ובמקצת מקומות אף בשבת חתונה:

חלק ב סימן רפב קריאת התורה והמפטיר טעמים א"ד

1 מברך ברכה אחרונה אבל עכשיו שכל אחד מברך בפני עצמו
2 אסור להוסיף כדי שלא להרבות בברכות דכיון שכבר יצאו בד'
3 הרי השאר מברכים ברכה שאינה צריכה.
4 ואף שאין זה עיקר שהרי אף בזמן חכמי הגמרא היו נוהגים כבר
5 לברך כל אחד ואחד בפני עצמו ולמה לא הזכירו זה בגמרא
6 שנאסר להם להוסיף מכל מקום טוב לחוש לדבריו וגם מפני
7 טורח הציבור ראוי לצבור לעשות תקנה שלא לקרות הרבה יותר
8 על ז' המחוייבים:
9 ד יש אומרים שמותר לקרות עולים הרבה בפרשה אחת שחוזר
10 וקורא זה מה שקרא זה וחוזר ומברך ואין בזה חשש ברכה

לקוטי תורה

12 האלקי מאיר ומתפשט למטה על ידי מצוותיו של
13 הקב"ה, שעל ידי כל מצוה ומצוה (שהיא כמו "אבר"
14 של הקב"ה כביכול) נמשך גילוי מיוחד של אור אין
15 סוף ב"ה השייך למצוה זו, בזה העולם.
16 וזהו תוכן הענין שהמצוות נק' "שלוחי" - ושלוחו
17 של אדם כמותו - כי על ידי שניתנו המצוות למטה,
18 ניתן הכח שאורו של הקב"ה (ה"משלח") יתפשט
19 ל"מקום רחוק", הוא עולם הזה הגשמי, והוא כעין
20 השליח שנשלח למקום רחוק מן המשלח ועומד שם
21 במקום המשלח.

ושמרו בני ישראל את השבת פרק שני

1 ובמקורם הם אברים דמלכא, והיינו עד"מ כמו
2 שעל ידי אברי הגוף מתפשט [ת] הנשמה לפעול
3 פעולתה, כך על ידי המצוות נמשך ומתפשט גילוי
4 אלהותו ית'.
5 איתא בתקוני זהר דרמ"ח מצות עשה הן "רמ"ח
6 אברין דמלכא", וביאור משל זה (שהמצוות נק'
7 "אברים" של הקב"ה כביכול), שכמו שכוחות הנפש
8 נמשכים ומתגלים על ידי אברי הגוף, שבכל אבר
9 מתפשט הכח המיוחד לו מהנפש, והכח מתגלה ופועל
10 על ידי האבר ההוא (כמו השכל במוח, ראי' בעין,
11 שמיעה באוזן, דיבור בפה וכו'), כך בנמשל, שהאור

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

13 שלימה כידוע ובחי' שמן זה הוא המביא וממשיך לבחי'
14 האור האלקי שיאיר בכל נשמה ונצוץ האלקי וכמ"ש במ"א
15 ע"פ ויקחו אליך שמן למאור מאור דוקא שממשיך כל אור
16 כו' וד"ל והנה הטעם שהי' המנורה של זהב דוקא כי הנה
17 ידוע שהזהב מורה על בחי' הגבור' שהוא בחי' רשפי אש
18 התשוק' בחמימות ההתפעלו' והענין הוא דהגם שו' הנרות
19 הן ז' מדות הטובות שיהיו מאירין בכי טוב מן ההעלם
20 כנ"ל ואמנם גם לשמן ואור א"א להביאם לגלוי אור מן
21 ההעלם כ"א בהקדים תחלה קצת התעוררות בנפש שיהי'
22 חפץ ומשתוקק להיות לו קרבת אלקי' בדביקות ואו"ר
23 שזהו הכנת לבו וחפצו ותשוקתו לזה להתקרב אל ה'
24 באו"ר ולא ילך אחר ההבל כו' הגם שאין בלבו התפעלות

1 (ג) והנה סיבת המונעים לבא גלוי אור מן ההעלם ומקיף
2 שבנש"י שאינו מאיר את המדות או"ר ותשובה
3 כ"כ לעתים קרובים וגם לא יועיל היגיעה ועבודה לפעמי'
4 כנ"ל היינו מפני העדר השמן והאור כמו במשל המנורה
5 שאעפ"י שהנרות מוכנים ועומדים אם אין שמן ואור לא
6 יאירו כלל היינו שלא יאירו אור המדות הטובות שבנשמה
7 האלקית שבלתי יתעוררו מעצמם בלי שמן וזהו ושמן על
8 ראשך אל יחסר וקאי על אור המקיף דנשמה שעל ראשו
9 שלא יחסר בו שמן כדי להאיר מן ההעלם לגלוי והיינו
10 בחי' כח מ"ה דחכמ' שבנשמה בחי' הביטול לאין האלקי
11 בעצם שכאשר מאיר מן ההעלם לגלוי הוא הכח ועוז שיש
12 בכאו"א מישראל למס"נ על קדה"ש ולשוב בתשובה

1 אוי"ר עדיין כלל אך גודל תשוקתו בלבו שיגיע קירוב
2 ודיבוק זה באלקי' חיים שאנו רואים שיש תשוקה זו בכל
3 איש מישראל יהי' מי שיהי' קרוב אל ה' תמיד ונק'
4 רצון לרצון היינו שרוצה שיהי' לו רצון ואהבה אמיתית לה'
5 כו' וזהו שאנו מבקשים ויחד לבנינו לאהבה וליראה את
6 שמך פי' יחוד הלב היינו שיהי' הלב חושק ומתאוה לחפון
7 בקרבת אלקים באוי"ר הרי ודאי יש בזה תשוקה ברשפי
8 אש ממש ובלתי זה לא יתפעל באוי"ר כי תשוקה זו היא
9 דרך כלל רק שחושק ומתאוה לקרבת אלקים חיים וכמו
10 ואותי יום יום ידרשון וקרבת אלקים יחפצון שנק' דרישה
11 וחפיצה וכמו הכין לבבו לדרוש אלקי' שהכונה שיחפון
12 ויחשוק בזה בכלל עכ"פ ואז יבא ויגיע לאור התפעלות
13 אוי"ר בלב בדביקות והתקשרו' עוז ואנו רואים בחוש
14 שבלתי זה לא יעלה ויבא לשום התפעלו' בלב כלל אפילו
15 לאהבה הנמשך כמים שבאה בבחי' הקרירות שהוא רק
16 שנמשך בהמשכת הלב לבד (הנקרא קלעפ) דהנה גם
17 באהבה זו הנמשכת כמים בקרירות אם אין קודם לה
18 החשק והתשוקה לזה אין בה אור וחיות כלל ומיד יפול
19 מזה לגמרי והוא בחי' הקרירות העצומה בלא חיות כלל
20 עד שכמת יחשב (הנק' קאלטקייט וטוטקייט) וע"ז נאמר
21 לא המתים יהללו יה כי ההלל ליה הוא הארת האור כמו

22 יהל אור בהלו נרו וכאשר הוא בקרירות גדולה רק מן
23 השפה לחוץ בפיו ושפתו לבד יכבד בשבח והילול זה
24 בהעדר אור וחיות לגמרי נק' נשמה זו בשם מתים כמו
25 מיתת הגוף בלא חיות וד"ל וכ"ש וק"ו בהתפעלות האהבה
26 שהיא באה ברשפי אש כמ"ש רשפי' רשפי' אש שלהבת יה
27 שלהובי דרחימותא בחימות ההתפעלות בצמאון הלב
28 מאד כמ"ש צמאה לך נפשי כו' וכן נכספה וגם כלתה נפשי
29 כו' הנה ודאי לא תבא כ"א בהקדים תחלה בחי' התשוקה
30 וחשק לחפון בזה כנ"ל וכך הוא בכל מדה ומדה מז'
31 המדות הטובות א"א שיתעוררו כ"א בהקדים התעוררות
32 בנפש מבחי' הגבורות שהוא קצת התלהבות וחשק
33 שיחשוק בלב להיות לו אוי"ר וכל מדה טובה וכמו גם
34 למדת הניצוח והסכם החזק בעבודת ה' צריך שיהי' חושק
35 ומתאוה לזה שיהיה לבו חזק בעבודת ה' ודרך כלל נק'
36 התעוררות זו בחי' הגבורות שהוא בחי' העלאה כללית
37 ובלעדה לא תעלה הנשמה ולא תבא לכלל התפעלות
38 המדות כלל עד שגם לאהבה הנמשך כמים שהיא מבחי'
39 החסדים מוכרח שיהיה בה קצת תשוקה וחשק לזה וזהו
40 אשר קרך בדרך ויזנב כך כל הנחשלים שבלתי העלאה
41 הנ"ל נק' קרירות בהעדר כל חיות אלקי שכמת יחשב
42 ברוחניות:

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 ונערי' ממשותה נגינתם, פי' כי שרש הנערי' שהם
2 המלאכי' הם מבחי' דיבור ושורש הדיבור הוא
3 מבחי' בינה שנק' ספר (ואף כי שרש הדיבור הוא מחכ'
4 אך י"ל כי זהו ע"ד מ"ש בסש"ב שחכ' הוא בחי' כח החכ'
5 כו' ע"ש) ולכן עלייתן לבחי' מקיף דבינה וזהו ונערי'
6 ממשותה נגינתם פי' משותה הוא משותה היין וזהו בחי'
7 בינה וכת' נכנס יין יצא סוד, סוד ה' ליראיו, וע"ז כת'
8 יין המשמח אלקי' ואנשי' היינו בחי' מט"ט וסנד"ל
9 ומשמח ג"כ בחי' אלקי' כי יש יין המשכר ויש יין הנק'
10 יין המשומר בענביו יין בחי' גילוי שם ה' סוד ה' ועי"ז
11 משמח אלקים כי אלקי' הוא בחי' הסתר וע"י גילוי בחי'
12 שם הוי' משמח אלקי' כי נכנס יין יצא סוד כו' כנ"ל, אך
13 יש בחי' יין המשומר בענביו משי"ב שהוא בחי' מקיף

14 דבינה (וכמ"ש בע"ח התגלות ע"י בבינה), וזהו פי' ונערי'
15 מט"ט וסנד"ל ממשותה נגינתם שעלייתן הוא לבחי' משותה
16 היין בחי' בינה יין המשומר בענביו כו'.
17 ובה' יובן מארז"ל ע"פ עין לא ראתה (ברכות ל"ד ע"ב,
18 פסחי' ס"ח, חלק צ"ט ע"א) אריב"ל זה יין המשומר
19 בענביו משי"ב, ר"ש בר נחמני (או ר"ל) אמר זה עדן שלא
20 שלטה בו עין כל ברי' כו' שמא תאמר ג"ן זה עדן ת"ל
21 ונהר יוצא מעדן, לדברי ריב"ל שמפרש יין המשומר
22 בענביו קאי על עליית הנערי' הנ"ל ולר"ש בר נחמוני
23 שמפרש זה עדן קאי על עליית נש"י כי עליית נש"י הוא
24 לבחי' מקיף דחכ' שהוא בחי' ח"ס חכ' דכת"ר וזהו ויטע
25 ה' אלקי' גן בעדן מקדם קדם בחי' כתר בעדן מקדם היינו
26 בחי' חכ' שבכת"ר שהוא עליות נש"י כנ"ל וד"ל.

קול מצהלות חתנים

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

החיבור מאין ליש. ובזה יובן מה שאמר אל נהירו דחכמה
כי כתר הוא תר"ך ויש בו ב' חצאים מחצה עליון ומחצה
התחתון אריך, ומחצה הוא ש"י ול"א הוא חלק עשירי,
ומה שמאיר בל"א נתיבות חכמה הוא חלק עשירי ממחצה
התחתון דכתר וזהו אל נהירו שמאיר בחכ' שחלק עשירי
מאריך מספר אל מאיר בל"ב נתיבות חכמה, אבל נתיב
הל"ב הוא עצמיות, וע"י אלו הל"א נתיבות מקבלת מל'
מכתר לכן נק' מל' ג"כ בשם אל, ולכן יש כח במל' שע"י
יהי' ההשפעה ותוספת אורות בז"א. ואופן הב' הוא כי קנה
חכמה קנה בינה ב"פ קנה הוא מספר ש"י וחלק עשירי
הוא מל', ומל' דאבא מתייחד עם מדריגת יעקב ביחוד
גמור כי יעקב הוא תפארת, והגם שנת"ל שיעקב הוא מל'
הוא לפי הפי' יעקב יו"ד עקב, אבל בעצם הלא מדתו של
יעקב הוא ת"ת כמבואר בזהר עמ"ש ויקח לו יעקב מקל
לבנה לח ולזו שהוא תפארת. וזהו אל נהירו דחכמה שחלק
יו"ד מחכמה מאיר במדת הת"ת אך מתייחד עם הת"ת
ביחוד גמור וממילא נעשה עם יעקב ג"כ יחוד גמור, ע"ד
איהו וגרמוהי חד בין לפי הפי' דגרמוהי הוא כלים, ובין
לפי הפי' שגרמוהי מדות איהו מתייחד עמהם.

הקבצו ושמועו

בס"ד, פ' ויחי, תרל"ב

אך צ"ל מאין הוא הכח במל' שע"י יהי' ההשפעה
ותוספת אורות. הנה איתא בזהר אל נהירו דחכמה,
ויש לפרשו בב' אופנים, הא' כמ"ש בס"י בל"ב נתיבות
חכמה חקק כו' שיש ל"ב נתיבות, ול"א נתיבות יכולים
לבוא לידי גילוי, ונתיב הל"ב הוא נתיב לא ידעו עיט,
דכמו שבשע"ב ארז"ל חמשים שע"ב נבראו בעולם, ומ"ט
נמסרו למשה ושער החמשים לא נתגלה לו כ"א לאחר
הסתלקותו שאז השיג אותו בהשגה גמורה, וזהו לעליונים
נדמה להם למטה ולתחתונים נדמה להם למעלה כי קבורתו
של משה הי' בשער החמשים לכן לגבי אורות העליונים
ממנו נדמה למטה שהרי הוא שער החמשי' דבינה, ולגבי
המ"ט שע"ב נדמה להם למעלה שאינו מושג בם, וכן בחכ'
יש נתיב א' שאינו בא לידי השגה, אבל בחייו לא השיג
כ"א מ"ט שע"ב כמ"ש ותחסרוה מעט מאלקים דבינה
שחסר שער הנו"ן, ואפי' ע"י הראי' ג"כ לא בא עדיין לידי
גילוי כמ"ש עלה ראש הפסגה ופסגה הוא פ"ה ס"ג
ואלקים גימט' פ"ו הרי שחסר לו א' שהוא שער הנו"ן,
ונתיב הל"ב דחכ' ושער הנו"ן דבינה הם שרש החיבור
דאין ויש כי חכמה נק' אין ובינה יש וע"י נעשה שרש

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

ענינים הסתר, ולכן כשהאור מאיר אין מקום לעמידת הכלים
- כח ההסתר.
אך לאידך יש להדגיש, כי דרגת ה'רשימו' כשלעצמה
(החלל שנוצר על ידי הצמצום) היא דרגה של הסתר
והגבלה בלבד. וגם כשיש רק הסתרה לא יכול לצאת מזה
שום דבר שיש בו תוכן וגילוי. הגבלה אומרת "עד פה
תבוא" אבל תוכן לא יכול לבוא מהגבלה.
ממילא גם אם היה רק פעולת הרשימו שזה כח ההעלם, לא
היו מתהווים כלים, כי למרות שהכלים הם גם הגבלה, אבל
הם מציאות עם תוכן מסוים שצריכים אור להתהוותם. כמו
לדוגמא הגוף של האדם, שלמרות שהוא ביחס לנשמה,
מגביל ומצמצם, אבל הוא מציאות עם תוכן שעניינה
להגביל ולהסתיר. ולכן רק מהרשימו בלבד לא יכולים
להתהוות כלים.

הכלים - 'מציאות' אבל של הסתר
וכמו כן הוא בנמשל בהתהוות הכלים מהתעבות האור
כלומר לא מהאור עצמו אלא מהתעבות האור, וכמו במשל
- לא מהרעיון השכלי בטהרתו אלא מה'אותיות' שמלוות
ומגדירות אותו, שהוא בחינת הנבלה שבו שעל ידי הרשימו
מזה נתהוו הכלים, וממילא המסקנה ששרשם האמיתי של
הכלים הוא מהרשימו ולא מהקו, רק שפעולת ההתהוות
הוא על ידי הקו שהוא בחינת חגילוי, - כלומר זה שמייחסים
זאת לקו ואומרים ש"מהתעבות האור נעשו הכלים" הוא
משום דכל התהוות צריך להיות על ידי התגלות של משהו
הפועל והצמצום הוא כח של העדר ולא של פעולה כו',
אבל עצם שרש התהוות הוא מהרשימו כו',
ביאור הדברים: אמנם מאור הקו בטהרתו ובפשיטותו לא
יכולים להתגלות כלים, שהרי האור עניינו גילוי והכלים

1 על כן מבאר הרבי נ"ע כי התהוות הכלים יכולה להיווצר רק
2 משילוב של התלבשות האור בנקודת הרשימו. הרשימו נותן
3 את האפשרות להיווצרות מציאות של הסתר והגבלה, אבל
4 זה שבכלל יוצר כאן משהו, זה על ידי פעולת האור.
5 נמצא אם כן, שמה שמייחד את הכלים ומבטא אותם (ביחס
6 לאורות) כמציאות של הסתר, הוא שרשם מהרשימו - כח
7 ההסתר, ולכן כשעוסקים בשרש הכלים מול שרש האורות
8 אומרים שהכלים שורשן מהרשימו והאורות שורשן מהקו,
9 שהרי מה שהכלים הם מציאות של הסתר (לא כמו האור
10 שעניינו גילוי) זה רק על ידי הרשימו, אבל זה שבכלל נוכל
11 לומר שיש כאן איזה שהיא מציאות (מבלי להתייחס
12 לעניינה של מציאות זו), זה על ידי שברשימו חודר
13 ומתלבש האור שעניינו לפעול ולהוות.
14 ושרש האורות הן מעצם הקו ממש שהוא בחינת הגילוי

15 דאור אין סוף שלפני הצמצום שנמשך בפועל אחר הצמצום
16 בו, ועל כן האורות הן בלי מה כלומר לא בבחינת מהות
17 ומציאות דבר בו. - לא כמו הכלים שעניינם מציאות
18 והגבלה.
19 וזהו ב' המדרגות שבהממוצע דאצילות - כל ההסבר הזה
20 נועד להבהיר כיצד אנו אומרים שעולם האצילות הוא מצד
21 אחד גילויי העולם, ומצד שני חידוש יש מאין, וההסבר
22 הוא, שעולם האצילות הוא ממוצע, וכל ממוצע כולל בתוכו
23 שתי דרגות, שהאורות הן מהאור אין סוף המאציל
24 שבהממוצע והכלים הן מה שבערך הנבראים בו. וממילא
25 מצד דרגת הכלים שעניינם הסתר והעלם הוא חידוש יש
26 מאין. ומצד דרגת האורות שעניינם גילוי של הבורא, הרי
27 הוא גילויי העולם.

ליל ב' דחג השבועות, תער"ב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 השקועים בצרכי גופם, משתחוויים ברוחניות, כי מרכינים ראשם וחיותם הפנימית לטרדות
2 הגשמיות, עד שנעשה אצלם טמטום המוח והלב ואינם כלי לקבל אור רוחני. כלי מלא -
3 במחשבות חומריות, אינו מחזיק

4 וזהו "ישאל שפחוצ לארץ" - חס ושלום - "עובדי
5 עבודה זרה בטהרה הם", דקשם שעובדים לשמש
6 ולירח הרי הם משתחוים ומרפינים את ראשם בעבודתם,
7 הנה כמו כן הוא באלו שהם מסורים ונתונים לחשב
8 מחשבות רק בצרכי גופם בלבד, כי מה לי ההשתחווא
9 להשמש והירח או להדברים הנשפעים מאתו
10 יתברך על ידם, כי ההעמקת הדעת והתקשרות השכל
11 בדברים הנשפעים מהם הרי הם כמו ההשתחווא ממש,
12 דענין ההשתחווא הוא הרפנת וכפית קומתו רק בגשמיות
13 ובחיצוניות, והרי כפית והרפנת פנימיות ראשו וחיותו
14 הפנימי הוא עוד גרוע יותר, והן הן הרבות מחשבות
15 שהאדם מטרד כל היום, יומם ולילה לא ינוח ולא ישקט,
16 ושוכח על ה' כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ובכרפת
17 השם היא תעשיר, וממילא הרי אין מקום כלל להרפוי
18 מחשבות ותפולות, וכמו שכתוב "רבות מחשבות בלב

19 איש ועצת ה' היא תקום", וואס העלפט די רבות מחשבות
20 וואס זיינען בלב איש, אזי "ועצת ה' היא תקום", דסוף
21 כל סוף הוא פאשר נגזר עליו מלמעלה, ואי לזאת יעשה
22 כעצת רבותינו ז"ל (נדה דף ע עמוד ב) "אלא יבקש רחמים
23 ממי שהעשר שלו", אבל מפני ששוכח על ה' ומדמה אשר
24 כחו ועצם ידו יעשו לו חיל, הנה מזה בא לו כל הטרדות
25 העצומות, שעל ידי זה הוא יורד עוד למטה יותר ואינו
26 שומר זמני התפלה בצבור ואינו קובע עתים לתורה,
27 ומתעבה ומתגשם חמרו שנמשך אחרי הגופניות, ונמשל
28 רחמנא לצלן" כהמות נדמו להרבות כבוד ביתו ולהתענג
29 בעניני הגוף, אשר מכל זה נעשה טמטום המוח והלב עד
30 שאינו כלי כלל לקבל דבר חכמה ואור אלקי בהתבוננות
31 אלקי, דמאחר שהוא מלא במחשבות ורצונות גופניים
32 בתאוות גשמיים הרי אינו כלי לקבל אור רוחני, כי דוקא
33 כלי ריקן מחזיק אבל מלא אינו מחזיק,

ד"ה לעולם יהא אדם

- 1 בידכן, נשי ישראל מונח גורל ילדיכן יחיו, כל העתיד
2 של ילדיכן לטוב או - חס וחלילה - לרע, תלוי בחינוכם,
3 ועליכן מוטלת כל האחריות העצומה והקשה של החינוך.
4 אתן חייבות לזכור שאושרם או - חס וחלילה -
5 אסונם של ילדיכן הוא בידכן, גורל ילדיכן וגורלכן אתן
6 תלוי באיזה "חדר" תכניסו את בניכן ואיזה חינוך תתנו
7 לבנותיכן.
8 נשים, אמהות לילדים, זכורנה את קריאת ה' אליכן
9 בתורה הקדושה "כה תאמר לבית יעקב" ומילאו
- 10 תפקידכן החינוכי תוך שימת הלב והרצינות הגדולות
11 ביותר.
12 לאחר מתן תורה נאמר: "כה תאמר לבני ישראל",
13 כאשר הבן בא מה"חדר" והבת ממקום חינוכה, יש לבחון
14 אותם, לראות מה למדו. חוב זה מוטל על האנשים, על
15 אבות הילדים יחיו.
16 זהו הלימוד שהסיפור של מתן תורה נותן לנו בחיי
17 המשפחה היהודית.

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 עקיצות הפראַפעסאַר נגעו ללב הרי"ל סג"ל וכשחזר הביתה ספר את המאורע לאחדים ממכריו
2 הנכרים וישאל את עצתם, והם אמרו שהם בעצמם יסעו לבקר את המקומות ההם, וכן ה' אשר במרחק
3 שאמר כ"ק אדמו"ר מצאו הר גבוה ובראשו אילנות גבוהות ביותר ויחליטו ביניהם לבלי ספר מאומה
4 מזה גם להרי"ל סג"ל וישכרו אנשים לכרות את האילנות הגבוהים מראש ההר.
5 עברו איזה ימים ומנהל האחוזה הודיע לאדונו הוואַיעוואָדע כי מורה השעות שבחצר הארמון חזר
6 להראות את השעות כתקונן גם משעה השני' עד החמישית ויתפלא הוואַיעוואָדע מאד על הדבר ויספר
7 לפקידים והקול נשמע ברבים אשר מורה השעות שבחצר ארמונו חזר לתקונו.
8 וכשהגיעה השמועה למכרי הרי"ל סג"ל אשר כרתו את האילנות מראש ההר הביאו את אנשי הכפר
9 הסמוך להר ההוא להעיד לפני הוואַיעוואָדע אשר ע"פ הוראתם כרתו את האילנות הגבוהים מההר ההוא
10 והם בעצמם הביאו אתם תעודה כתובה באותם הימים ומאשרת מבית פקידות הכפר אשר האכרים
11 כרתו אז כך וכך אילנות מההר ההוא ואז נתפרסם שמו של כ"ק אדמו"ר בין חכמי המדע.
12 הלעג אשר לעג הפראַפעסאַר מאַרסעי על התלמוד נחרת עמוק בטוהר לב כ"ק אדמו"ר ויחשוב
13 מחשבות איך לקדם פני הרעה, תוצאות השפעתם של המורים הצרפתים על פקידי הממשלה ועל
14 האצילים ובעלי האחוזות במשטמה ליהודים ותורתם, וימצא כי כאשר היהודים יעזבו את פרנסות הרוח
15 בסרסרות ומסחר השוק ויעסקו בעבודת האדמה הנה בזה יתבסס מעמדם הכלכלי.

אגרות קודש

בי"ה, י"ז סיון תרפ"א

כבוד הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ר חיים

שמרי' שי

שלום וברכה

- 3 רויחא מההוא אתר עילאה סתימא דכולא ושריא על רישא
4 דבר נש. וזה כל האדם להדריך אנשי ביתו בדרכי התורה
5 והמצוה ולהבינם בתעודת החיים, אשר לא ככל הגוים בית
6 ישראל, שמאז בחר בו האלקים להיות לעם סגולה, חכמתו
7 לא עזב ובינתו לא הסתתרה, ועם קשה ערף הוא מבלי לסוג
8 אחור מכל מעצור בעבודת האלקים. והשי"ת יעזרה לו
9 ולחתנו שי' בפרנסה טובה בריוח.

- 1 ברוך יהי בואו צלחה, ויעזרהו האל הטוב לקבל רוב נחת
2 מצאצאיו ברוי"ג וינהלם ויכלכלם במיכלא דמהימנותא מזונא

1 יאמר נא שלום בשמי לר' יצחק שי עפשטיין ויקבעו
2 זמנים ללמוד יחדיו, ובד"כ ישתדל לקרב הלכות גם
3 מהפשוטי לחנכם ולהדריכם בשמירת שבת ומועד וירבה
4 להשתדל בזה, כי ישראל נמשלו לכוכבים מה הכוכב הזה אם
5 כי איננו אור מתפשט אבל מתנוצץ תמיד, וריבוי כוכבים
6 מאירים, ובכל אופן החשך הולך וכלה, כן עם הקדש בחקבצם
7 במקום אחד, ונמצאו שנים שלשה בני תורה, ושוקדים על

8 שאר אחיהם לקרבם בכל האפשרי לעוררם על חיבת התורה
9 ואהבת המצוות, ותמיכת לומדים, וגם עניני צרכי העיר
10 בכשרות וביהדות, הנה גם שאינם יודעי ולומדי תורה,
11 בדרכם ילכו באהבה ובמישרים, ואור יהי במושבות ברו"ג,
12 וירבה טובם ואשרם בזמני ונצחי.
13 הדו"ש בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כך יח

המשך ביאור למס' ברכות ליום רביעי עמ' ב

1 לישא את כלתו (אשת בנו), מכל מקום מותר לאדם לישא אשה
2 שנבעלה לבנו באונס או בפיתוי. רבי יהודה אוסר בַּאֲנוּסָת אָבִיו
3 וּבִמְפוֹתֵת אָבִיו. וְאָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב, מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה
4 – מזה טעמו של רבי יהודה האוסר אנוסת ומפוטת אביו אף שאינן
5 בבבל 'אשת' אביו, משום דְּכֵתִיב (דברים כג א), 'לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ
6 אָבִיו, וְלֹא יִגְלֶה (את) בְּנָהּ אָבִיו', והמשמעות של 'לֹא יִגְלֶה בְּנָהּ
7 אָבִיו' היא, בְּנָהּ שְׂרָאָה אָבִיו לֹא יִגְלֶה – לא יבוא אדם על אשה
8 שאביו בא עליה, גם אם בא עליה בלא קידושין.
9 שואלת הגמרא: וּמַמַּאי דְּבַאֲנוּסָת אָבִיו בְּתֵיב – ומנין לרבי יהודה
10 שכוונת הפסוק להזהיר על אנוסת אביו, שמא כוונת הפסוק להזהיר
11 באזהרה נוספת את הבא על שומרת יבם של אביו. משיבה הגמרא:
12 דְּקָמִיד לִיה – משום שבסמוך לפסוק זה כתוב (שם כב כט), 'וְנָתַן הָאִישׁ
13 הַשֶּׁכֶּב עִמָּה' וגו', שהוא סיום פרשת אונס, ומסמיכות פרשת אונס
14 לפרשת גילוי כנף אביו למדנו, ש'כנף אביו' היינו אנוסת אביו.
15 הרי שאף שרבי יהודה אינו דורש סמוכים בכל התורה, ומטעם זה
16 מיאן בדרשת הסמוכים במכשפה, מכל מקום דורש הוא סמוכים
17 בפרשיות האמורות במשנה תורה. ואם כן קשה איך התייר רבי יהודה
18 לבעל קרי לעסוק בתורה, והרי רבי יהושע בן לוי דרש לאסור לבעל
19 קרי לעסוק בתורה מסמיכות מקראות האמורות במשנה תורה, ובהם
20 הלא מודה רבי יהודה שיש לדרוש סמוכים.
21 התרצה הגמרא: אָמַר – אמרו בני הישיבה, אֵין – אכן בַּמִּשְׁנָה תוֹרָה
22 דְּרִישׁ רַבִּי יְהוּדָה סְמוּכִים, וְהֵינָּה סְמוּכִין – אבל סמוכים אלו שאתה
23 רוצה לדרוש מהם שבעל קרי אסור בדברי תורה, מִכַּעַי לִיה לְאִידִךְ
24 דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי – רבי יהודה צריך להם לדרשה אחרת שדרש
25 רבי יהושע בן לוי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, כָּל תַּלְמִיד לְבָנוֹ
26 תוֹרָה, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִלּוּ קִבְּלָה מִהַר הוֹרֵב, שְׁנַאֲמַר (שם ד
27 ט) 'וְהוֹדִיעָתָם לְבָנָיו וּלְבָנֵי בָנָיו', וְכֵתִיב בְּתֵרִיה – ונאמר בפסוק
28 שאחריו (שם ד ט) 'וְאִם אִשָּׁר עָמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחוֹרֵב', ומסמיכות
29 הפסוקים יש ללמוד שהמלמד את בנו תורה נחשב כאילו קיבלה מהר
30 סיני.
31 הגמרא דנה מה היא דעת רבי יהודה בענין לימוד תורה לבעל קרי:
32 תֵּנִי בְּמוֹשָׁה (להלן כו), וְכֵן הִטָּמָא טוּמְאָה שְׁבַע שְׂרָאָה קְרִי בְּתוֹךְ יָמֵי
33 טוּמְאָתוֹ, וְיֵשׁ עָלָיו טוּמְאָה זָב וטוּמְאָה קְרִי, וְכֵן נִגְדָה הִטָּמָא שְׁבַע
34 יָמִים שְׁפִלְטָה שְׁכֶבֶת וְרַע מְבִיאָה שְׁקִדְמָה לְנִדְתָּהּ, וְיֵשׁ עָלֶיהָ טוּמְאָה
35 נִדָה וטוּמְאָה קְרִי, וְכֵן הַמִּשְׁמָשֶׁת מִטָּה וְרִאֲתָה דָם אַחֵר שְׁשִׁימָשָׁה,
36 שְׁכִינָה שְׁשִׁימָשָׁה דִּינָה כְּבַעַל קְרִי, וְיֵשׁ עָלֶיהָ טוּמְאָה נִדָה וטוּמְאָה קְרִי,
37 אִם בֶּא הוֹב לְעִסְקָה בְּתוֹרָה או שְׁבָאָה הָאִשָּׁה לְהִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה,
38 צְרִיכִין מְבִילָה, וּמוֹעִילָה טְבִילָתָם לְהַטְהֵר מִטָּמְאָה קְרִי אִף שֶׁלֹּא
39 תוֹעִיל טְבִילָתָם לְהַטְהֵר מִכָּל טוּמְאָתָם (טוּמְאָה זִיבָה או נִדָה). וְרַבִּי
40 יְהוּדָה פּוֹמֵר אוֹתָם מִטְבִּילָה לְדַבְרֵי תוֹרָה, שְׂרֵבִי יְהוּדָה סוֹבֵר, שְׁכָל

41 שאין הטבילה מטהרת אותם מכל טומאתם, אינה מטהרת כלל,
42 ומכיון שאין להם תקנת טבילה, הרי הם מותרים בדברי תורה.
43 מדייקת הגמרא: עַד כָּאֵן לֹא פָּטַר רַבִּי יְהוּדָה מִלְטְבוֹל לְדַבְרֵי תוֹרָה,
44 אֶלָּא בְּזֶבֶב שְׂרָאָה קְרִי, דְּמַעֲיָקְרָא – שמתחילה בשעה שראה קרי לֹא
45 בַּר מְבִילָה הוּא – לא היה ראוי לטבול ולהטהר, שהרי הוא טמא
46 בטומאת זב, ולכן לא תיקנו חכמים שיהיה צריך לטבול לדברי תורה,
47 אֶלָּא בְּעַל קְרִי גִידָא – (בלבד) שאינו זב, מִכַּיֵּיב רַבִּי יְהוּדָה בְּטְבִילָה
48 לְדַבְרֵי תוֹרָה, הרי שאף לרבי יהודה תיקנו שבעל קרי אסור בדברי
49 תורה. וזה סותר לדברי רבי יהודה במשנתנו שהתיר לבעל קרי לומר
50 ברכות קריאת שמע וברכת המזון, ואינו חושש לתקנה זו.
51 הגמרא מנסה לתרץ: וְכִי תֵימָא – ואם תרצה לומר שהוּא תֵרִין
52 דְּאִפִּילוּ בְּעַל קְרִי גִידָא שאינו זב נָמִי – (גם) פָּטַר רַבִּי יְהוּדָה מִן
53 הַטְבִּילָה, לפי שהוא סובר שמותר לבעל קרי לעסוק בתורה, וְהָאִי
54 דְּקָא מְפִלְגִי – והטעם שנקטה המשנה את מחלוקתם בְּזֶבֶב שְׂרָאָה קְרִי
55 (אף שבאמת נחלקו גם בבעל קרי שאינו זב), הוא כדי לְהוֹדִיעַךְ בְּחֵן
56 דְּרַבְּנָן שמחמירים ומחייבים בטבילה גם בעל קרי שטמא טומאת זב,
57 שאף על פי שאינו יכול להיטהר מטומאת זב בטבילה זו, מכל מקום
58 צריך לטבול לקרי כדי שיוכל לעסוק בתורה.
59 דוחה הגמרא: אִי אִפְשָׁר לומר כן, שאם נאמר שנחלקו גם בבעל קרי
60 שאינו זב, אִימָא סִיפָא – אמור ובאר את הסיפא של המשנה, ששינינו
61 בה. אשה הַמִּשְׁמָשֶׁת מִטָּה וְרִאֲתָה דָם אַחֵר שְׁשִׁימָשָׁה, שיש עליה
62 טומאת קרי וטומאת נדה, צְרִיכָה מְבִילָה כדי שתהא מותרת
63 להתפלל. ויש לברר, לָמָּן קָתְנִי לָהּ – לצורך מי נשנה דין זה,
64 אִילִימָא – אם נאמר שנשנה לְרַבְּנָן, כלומר שהמשנה באה להשמיענו
65 חידוש בדעת רבנן שמחייבים אותה לטבול, פְּשִׁטָא – הלא פשוט
66 הוא דין זה לפי דעתם, הַשְׁתָּא – ומעתה יש לתמוה, וְמָה אִם זָב
67 שְׂרָאָה קְרִי, דְּמַעֲיָקְרָא לֹא בַר מְבִילָה הוּא – שכבר בשעה שראה
68 קרי לא היה ראוי לטבול ולהטהר גם מטומאת זב, מִכַּיֵּיבִי רַבְּנָן –
69 חייבוהו רבנן לטבול ולהטהר מטומאת קרי כדי לעסוק בתורה,
70 הַמִּשְׁמָשֶׁת וְרִאֲתָה דָם אַחֵר שְׁשִׁימָשָׁה, דְּמַעֲיָקְרָא בַּת מְבִילָה הִיא –
71 שבעה ששימשה ונטמאה בטומאה נוספת (טומאת נדה), לֹא כָּל שֶׁכֶּן שֶׁלֹּא
72 תבא טומאת הנדה ותפקיע ממנה את חיוב הטבילה על טומאת הקרי,
73 שכבר נתחייבה בה, ולמה הוצרכה המשנה להשמיענו. אֶלָּא לֹא –
74 אלא ודאי דין זה של המשמשת וראתה דם רַבִּי יְהוּדָה הִיא – לרבי
75 יהודה נשנה דין זה, ובאה המשנה להשמיענו שלפי דעתו אפילו אם
76 חלה טומאת קרי קודם שחלה עליה טומאת נדה, וכבר נתחייבה
77 לטבול משום טומאת קרי, מכל מקום טומאת נדה מפקיעה ממנה את
78 החיוב לטבול, כיון שאין טבילה אלא המטהרת. וְדוֹקָא קָתְנִי לָהּ –
79 ונדקדק מדברי המשנה, שבדווקא נשנית באופן זה,

פרק ו משנה יא

כָּל מִה שֶׁנִּבְרָא תְּקוּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ לֹא בָּרָא אֱלֹא לְכַבּוֹדוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי, וְלְכַבּוֹדִי בְּרֵאתִיו, יִצְרֵתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו. וְאֹמֵר: יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

נקודות משיחות קודש

וְאֹמֵר: יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד

השאלות במשנתנו: א. מאי ואומר. ב. פסוק זה הרי אינו שייך כלל לכאורה לתוכן הדרש. בביתאור משנתנו יש לומר:

א. התנא מלמדנו שני דברים: האחד – שכל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו; והשני – "לא בראו אלא לכבודו" – לא לשם שום כוונה אחרת. ועל שני ענינים אלו מביא שני הכתובים: על ענין הראשון מסתייע ממה שכתוב "ולכבודי בראתיו": ועל ענין השני מביא מה שנאמר "ה' ימלוך לעולם ועד".

דהנה, תוכן ענין המלוכה הוא נקודה אחת בלבד – ביטול העם אל המלך בכל עצמותם (דבר המתבטא בגילוי בהתרת המלך). ומאחר ש"ה' ימלוך לעולם ועד", ז. א. שמלכותו יתברך קיימת תמיד, הרי אין נתינת מקום לשום ענין אחר זולת ענין המלוכה.

ב. אמיתית ענין הכבוד הוא הכבוד שמכבדים העם את המלך. והנה, ביחס העם למלך ישנם שני ניגודים: מצד אחד כל העם הם בהשוואה לגבי המלך; ומאידך – לשם הנהגת המדינה יש צורך גם בשרי אלפים ושרי מאות כו' – שהוא ענין של התחלקות. וכשם שהוא במלכותא דארעא, כן הוא במלכותא דרקיע⁸; מצד עצמותו יתברך גדול וקטן שוים, ומצד בחינת ה"גילויים" ישנה התחלקות של עולמות (אצילות בריאה ויצירה כו'). ובפסוק הראשון מדובר אודות ההתחלקות שבמלוכה ("בראתיו יצרתיו עשיתיו"): ובפסוק השני בבחינת המלוכה כפי שהיא על הכל בהשוואה אחת – "ה' ימלוך לעולם ועד".

וענינים אלו בעבודת האדם: כללות עבודת האדם צריכה להיות באופן של התחלקות דוקא: אבל עליו להגיע גם לעבודה באופן דביטול כללי שלמעלה מהתחלקות, ככתוב⁹ "ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה'". (שהרי מה שכתוב "ימלוך" לשון עתיד אין הכוונה שזה יהי' רק לעתיד, אלא הוא בדוגמת המבואר ברמב"ם¹⁰ בענין עולם הבא, שהוא קיים גם עכשיו, אלא שבא אחרי העולם הזה. ועל דרך זה בנדון דידן: העבודה שלמעלה מהתחלקות בא לאחר ויעל ידי העבודה בבחינת התחלקות)¹¹.

לפנינו הוראה ברורה שיש לנצל כל עניני הבריאה, לרבות כלי התקשורת וכיו"ב, לעניני תורה ומצות. שהרי משנתנו אומרת ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו – לא בראו אלא לכבודו" – יש לנצלו בכדי להוסיף בכבודו יתברך.

והוראה זו היא הסיום וחותם של ה"מילי דחסידותא" דפרקי אבות¹²!

השאלות במשנתנו: א. מהי ההוראה מזה ב"מילי דחסידותא". ב. הקשר של תוכן משנתנו לפרק "קנין תורה". ובפרט שזהו סיום הפרק. ג. הדיוק ב"עולמו". ד. למה לא אמר בקצרה "כל מה שברא הקב"ה בעולמו בראו לכבודו". ה. מדוע מביא גם סיום הכתוב – "יצרתיו אף עשיתיו", והרי ההוכחה היא ממה שנאמר "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו".

והביאור: הכוונה ב"לכבודו" היא לתורה¹, כמאמר רז"ל² "אין כבוד אלא תורה". וכוונת התנא הוא כמאמר רז"ל³ שהעולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל, היינו בכדי שיקימו ישראל את התורה. וזהו לא בראו אלא לכבודו, כלומר: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו – לא בראו" – לא הי' נברא; וזה שנברא הוא רק "לכבודו" – בשביל התורה.

והמעלה ד"אין כבוד אלא תורה" היא גדולה יותר מהמעלה ד"תורה קנין אחד" שבמשנה הקודמת, דהרי יתכן שאדם קונה דבר מסויים ("קנין") אך אינו מתכבד על ידי זה; וזוהי ההוספה במשנתנו שהתורה מוסיפה כבוד למעלה כביכול.

[וזהו הקשר בין תחילת פרקי אבות – "משה קיבל תורה מסיני", לסיומם: "משה קיבל תורה מסיני" רומז לתחילת העבודה דלימוד התורה, כשרק קבל את התורה ומתחיל ללומדה; ובמשנתנו נרמז הדרגא הכי גבוהה בלימוד התורה – "אין כבוד אלא תורה"].

ומסתייע ממה שכתוב "כל הנקרא בשמי", פסוק שמדבר בארבע העולמות אצילות בריאה יצירה עשי⁴, ללמדך שכל העולמות כולם, לא רק עולם האצילות ועולם הבריאה והיצירה אלא גם עולם העשי' (שלכאורה אין בו משום "כבודו" של מקום) לא נבראו אלא לכבודו.

אך לכאורה יש לשאול: עולם העשי' הוא "עולם הקליפות וסטרא אחרא"⁵, ואין אפשר לומר שעולם זה לא נברא אלא לכבודו? ולזה מדייק ב"עולמו": רק דברים שהם קיימים "לעולם" (היינו עניני קדושה או עניני הרשות כו') נבראו לכבודו: לאפוקי הקליפות וסטרא אחרא, שיתבטלו לעתיד לבוא, ככתוב⁶ "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", שהם לא נבראו (בגילוי) לכבודו של הקב"ה.

ההוראה מזה בעבודת האדם (ב"מילי דחסידותא"): כל העולמות כולם, מעולם העשי' עד עולם האצילות, ואפילו עולמות האין סוף ("עולמו" של הקב"ה) לא נבראו אלא בשביל ישראל והם תלויים בעבודת האדם. וידיעה זו צריכה להשפיע על האדם לעבוד עבודתו כדבעי למהוי ובשלימות האפשרית – קיום התורה בהידור ובאופן של לפנים משורת הדין⁷.

א: "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא". 9. ואתחנן ו, כד. 10. הלכות תשובה ספ"ח. 11. משיחת ש"פ נצבים תשכ"ח, ש"פ נצו"י תשל"ה, ש"פ במדבר תשל"ח – על פי רשימת השומעים בלבד. 12. משיחת ש"פ בלק תשמ"א – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. לקו"ת אחרי כה, ד. 2. מ"ג. 3. ויק"ר פל"ו, ד. 4. לקו"ת אמור לר, ד. וראה במד"ש. 5. תניא ספ"ו (מע"ח שער מ"ב ספ"ד). 6. זכרי' יג, ב. 7. משיחת ש"פ נצבים תשכ"ח, ש"פ במדבר תשל"ח, ש"פ שופטים תשמ"א – על פי רשימת השומעים בלבד. 8. ראה ברכות נח,

פרשת שופטים

טז ^ה שפטים ושטרים תתן לך בכל־שעריך אשר יהיה אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את־העם משפט־צדק: ^ו לא־תטה משפט לא תכיר פנים ולא־תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים: ^ז צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את־הארץ אשר־יהיה אלהיך נתן לך: ^ח לא־תטע לך אשרה כל־עץ אצל מזבח יהיה אלהיך אשר תעשה־לך: ^ט ולא־תקים לך מצבה אשר שגא יהיה אלהיך: ^י לא־תזבח ליהוה אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיך הוא: ^{יא} פרימציא בקרבך באחד שעריך אשר־יהיה אלהיך נתן לך איש או־אשה אשר יעשה את־הרע בעיני יהוה אלהיך לעבר בריתו: ^{יב} וילך ויעבל אלהים אחרים וישתחו להם ולשמש ^{יג} או לירח או לכל־צבא השמים אשר לא־צויתיו: ^{יד} והגדלך ושמעת ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר געשתה התועבה הזאת בישראל: ^{טו} והוצאת את־האיש ההוא או את־האשה ההוא אשר עשו את־הדבר הרע הזה אל־שעריך את־האיש או את־האשה וסקלתם באבנים ומתו: ^{טז} על־פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על־פי עד אחד: ^{יז} יד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו ויד כל־העם באחרנה ובערת הרע מקרבך: ^{יח} פ כי יפלא ממך דבר למשפט בין־דם לדם בין־דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו: ^{יט} ובאת אל־הכהנים הלויים ואל־השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: ^כ ועשית על־פי הדבר אשר יגידו לך מן־המקום ההוא אשר יבחר יהוה ושמרת לעשות ככל אשר יורוך: ^(ישראל) ^{כא} על־פי התורה אשר יורוך ועל־המשפט אשר־יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר־יגידו לך ימין ושמאל: ^{כב} והאיש

אשר־יעשה בזון לבלתי שמע אל־הכהן העמד לשרת שם את־יהוה אלהיך או אל־השפט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל: ^{כג} וכל־העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד: ^{כד} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 289)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

פרש רבנו ה' (לקוטי תורה נצבים מה, ג): "כְּשִׁיחִיהָ הָרַגְוּ נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת אֱלֹקִיךָ, דְּהִינּוּ עַל יְדֵי הַמְצוֹת, אֲזִי תִהְיֶה תָּמִים וְשֶׁלֶם בְּכָל אֲבָרֵי הַנֶּפֶשׁ. מִה שָׁאִין בֵּן אִם חֹסֵר מְצוּה אַחַת, או פָּגֵם בָּהּ, הָרִי נַעֲשֶׂה מְחֹסֵר אֲבָר, כִּי שְׁלֹמוֹת אֲבָרֵי הַנֶּפֶשׁ תְּלוּי בְּהַמְשָׁכַת 'אֲבָרִין דְּמִלְכָּא', שֶׁהֵן הַמְצוֹת, שֶׁהֵן הֵן חִיּוֹת אֲבָרֵי הַנֶּפֶשׁ, וּבִלְעֲדָן אֵין לָהֶם קִיּוֹם וְחִיּוּת". והוא על פי נשמתא דאורייתא - זח"ג קסו, א.

שני ^ד פיר־תבא אל־הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך וירשיתה וישבתה ביה ואמרת אשימה עלי מלך ככל־הגוים אשר סביבתי: ^ה שום תשים עליך מלך אשר יבחר יהוה אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא־אחיך הוא: ^ו רק לא־ירבה־לו סוסים ולא־ישיב את־העם מצרימה למען הרבות סוס ויהוה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד: ^ז ולא ירבה־לו נשים ולא יסור לבבו ובסוף וזהב לא ירבה־לו מאד: ^ח והיה כשבתו על כפא ממלכתו וכתב לו את־משנה התורה הזאת על־ספר מלפני הכהנים הלויים: ^ט והיתה עמו וקרא בו פלמי חיו למען ילמד ליראה את־יהוה אלהיו לשמר את־כל־דברי התורה הזאת ואת־החקים האלה לעשתם: ^י לבלתי רום־לבבו מאחיו ולבלתי סור מן־המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על־ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל: ^{יא} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 447. ממכתב)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

מקרא מלא דבר הכתוב, תמים תהיה עם ה' אלקיך. ואל יתענגו בענגי חזיונות. ופשיטא שלא זהו ענגו לחשב חשבונו של השם, שְׁלֵדָעְתוּ צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַנְּהַגַת ה' עִם פְּלוֹנִי בִּאֲפֻן כָּךְ וְעִם פְּלוֹנִי בִּאֲפֻן כָּךְ, וְלִהְיוֹת בְּתִמְיָהּ: הַיִּסְמֵךְ שֶׁהַנְּהַגָה הִיא שֶׁלֹּא כְּפִי שֶׁהַחֲלִיט בְּשִׁכְלוֹ הוּא! וּבִפְרָט שֶׁכָּל רֹגַע שְׁנוֹתֵן עַל זֶה יְכוּל לִנְצֹלוּ בְּתִלְמוּד תוֹרָה, שֶׁהִיא כְּנֶגֶד כָּלֵם.

חמישי י' כ"א | תגזים האלה אשר אתה יורש אותם
אל-מעננים ואל-קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן
לך יהוה אלהיך: ^{טו} נביא מקרבך מאחיד כמני
יקים לך יהוה אלהיך אליו תשמעו: ^{טז} ככל
אשר-שאלת מעם יהוה אלהיך בחורב ביום הקהל
לאמר לא אספ לשמע את-קול יהוה אלהי
ואת-האש הגדלה הזאת לא-אראה עוד ולא
אמות: ^{יז} ויאמר יהוה אלי היטיבו אשר דברו:
^{יח} נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי
דברי בפיו ודבר אליהם את כל-אשר אצונו:
^{יט} ותהי האיש אשר לא-ישמע אל-דברי אשר
ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו: ^כ אך הנביא אשר
יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא-צויתיו לדבר
ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא
ההוא: ^{כא} וכי תאמר בלבבך איכה נדע את-הדבר
אשר לא-דברו יהוה: ^{כב} אשר ידבר הנביא בשם
יהוה ולא-יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר
לא-דברו יהוה בזדון דברו הנביא לא תגור
ממנו: ^{כג} כפי-יכרית יהוה אלהיך את-הגוים
אשר יהוה אלהיך נתן לך את-ארצם וירשתם
וישבת בעריהם ובבתיהם: ^{כד} שלוש ערים תבדיל
לך בתוך ארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך
לרשתה: ^{כה} תכין לך הדרך ושלשת את-גבול
ארצך אשר ינחילך יהוה אלהיך ותהי לנום שמה
כל-רצח: ^{כו} וזה דבר הרצח אשר-יגנום שמה וחי
אשר יפה את-רעהו בבלי-דעת והוא לא-שנא לו
מתמל שלשם: ^{כז} ואשר יבא את-רעהו ביער
לחטב עצים ונדהה ידו בגרזן לכרת העץ ונשל
הגרזל מן-העץ ומצא את-רעהו ומת הוא יגוס
אל-אחת הערים-האלה וחי: ^{כח} ופן-ירדף גאל הדם
אחרי הרצח כי יחם לבבו והשיגו פן-ירבה הדרך
והפכו נפש ולו אין משפט-מות כי לא שנא הוא
לו מתמול שלשום: ^{כט} על-כן אנכי מצוך לאמר
שלש ערים תבדיל לך: ^ל ואם-ירחיב יהוה אלהיך
את-גבולך כאשר נשבע לאבתך ונתן לך את-כל-

שלישי יח * לא-יהיה לפנהים הלולים כל-שבת לך
חלק ונחלה עם-ישראל אשר יהוה ונחלתו
יאכלון: ^ב ונחלה לא-יהיה-לו בקרב אחיו יהוה
הוא נחלתו כאשר דבר-לו: ^ג וזה יהיה משפט
הפנהים מאת העם מאת זבחי הזבח אם-שור
אם-שה ונתן לפנה הזרע והלחיים והקבה:
ו-ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך
תתן-לו: ^ה כי בו בחר יהוה אלהיך מכל-שבתך
לעמוד לשרת בשם-יהוה הוא ובניו כל-הימים: ^ו

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש יב עמ' רצ)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

הנך כותב על דבר החלום שחלמת. כלך מדרך זה. תפסיק
להיות מנה בחלומות. וכמבאר בספרים, שבאנשים שכל פרטי
חיייהם הם על פי התורה והמצוה, הנה גם לחלום יש משמעות
ואינו לבטלה, ואלו באנשי דורנו, שיש להם הרבה דבורים
בטלים ומחשבות בטלות, הרי זה רק חלום בלבד ותו לא. הנני
חוזר עוד הפעם: אל תכניס את עצמך לחשב אודות חלומות.

רבי' ויביא הלוי מאחד שעריך מפל-ישראל
אשר-הוא גר שם ובא בכל-אות נפשו אל-המקום
אשר-יבחר יהוה: ושרת בשם יהוה אלהיו
בכל-אחיו הלולים העמדים שם לפני יהוה: ^ה חלק
בחלק יאכלו לבד ממכרו עליהם: ^ו כי
אתה בא אליה-ארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך
לא-תלמד לעשות פתועבת הגוים ההם: ^ז לא-
ימצא בך מעביר בנו-ובתו באש קסם קסמים
מעונן ומנחש ומכשף: ^ח וחבר חבר ושאל אוב
וידעני ודרש אלי-המתים: ^ט כפי-תועבת יהוה כל-
עשה אלה ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך
מוריש אותם מפניך: ^י תמים תהיה עם יהוה
אלהיך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש יב עמ' קפד)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

כותב אשר ראה ספר סגלות ובו כותב על דבר חכמת היד
כו. הנה כלך מדרך זו, ואם רצונו דוקא בספר סגלות, הרי ישנה
סגלה בדוקה ומנוסה, והיא תורתנו הקדושה, וישנה גם בן חכמה
בדוקה ומנוסה, והיא חכמתו יתברך, אשר יכולים להתאחד עמה
על ידי למוד התורה, וביחוד נפלא. וכבר נאמר תמים תהיה עם
ה' אלקיך, ויש אומרים (רמב"ן) שהוא מצות עשה.

הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְרָהָם: ^א כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם לֵאמֹר לָאֱלֹהִים אֶת־יְהוָה וְלִלְכֹת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וְיִסְפָּךְ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה: וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֲרֻצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עִלְיֶךָ דָּמִים: פ וְכִי־יְהִיֶּה אִישׁ שֹׁנֵא לְרַעְהוּ וְאַרְבַּ לֹא וְקָם עָלָיו וְהָכֹהוּ גִפְשׁ וּמָת וְנָם אֶל־אֶחָת הָעָרִים הָאֵלֶּה: צ וְשָׁלַחֻ זִקְנֵי עִירֹ וּלְקַחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וּמָת: ^ג לֹא־תַחֲסוּם עֵינֶיךָ עָלָיו וּבַעֲרַתְּ דַּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ד עמ' קיז)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

חושב על דבר קמיעות, אנשים היוצעים בצורת הפנים, בקני הדינן ובצורת הפתח, מגידי צחידות, נותני מלקות וכו' וכו'. לכל אחד נתן מספר ימים קצוב למלאות שליחותו של הקב"ה בעלמא דין, וכל שעה ויום שמבלים בענינים שאינם שלו הרי זה גם כן חסרון במלוי שליחותו. ואם לקולי ישמע, יעזב את כל מגידי הצחידות המנחשים והקוסמים וכו' הצ"ל.

שישי ^ד לא תסיג גבול רעה אשר גבולו ראשנים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה: **ס** ^ה לא יקום עד אחד באיש לכל־עון ולכל־חטאת בכל־חטא אשר יחטא על־פי ^ו שני עדים או על־פי שלשה־עדים יקום דבר: ^ז כִּי־יקום עד־חמס באיש לענות בו סרה: ^ח ועמדו שני האנשים אשר־להם הריב לפני יהוה לפני הכהנים והשופטים אשר יהיו בימים ההם: ^ט ודרשו השופטים היטב והנה עד־שקר העד שקר ענה באחיו: ^י ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך: ^{יא} והנשואים ישמעו ויראו ולא יספו לעשות עוד כדבר הרע הזה בקרבך: ^{יב} ולא תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל: **ס כ** ^{יג} כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אִיֶּבֶד וְרֵאִיתָ סוֹם וְרַכָּב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{יד} וְהָיָה בְּקֶרְבָּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל־הָעָם:

^א וְאַמַּר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קֶרְבִּים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל־אִיֶּבֶכֶם אֶל־יְיָ לְכַבֵּכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחֲפֹזוּ וְאֶל־תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם: ^ב כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אִיֶּבֶכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: ^ג וְדִבְרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֲדָשׁ וְלֹא חִנְכוּ יֶלֶד וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחַנְכֵנוּ: ^ד וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלֹ יֶלֶד וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחַלְלֵנוּ: ^ה וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֶלֶד וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פְּנִימוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחָנָהּ: ^ו וְיִסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וְאַמְרוּ מִי־הָאִישׁ הִירָא וְרָךְ הַלֵּכֵב יֶלֶד וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמַם אֶת־לֵבָב אָחִיו כָּלְכָבוּ: ^ז וְהָיָה כָּכֵלֶת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפְקִדוֹ שְׂרֵי צִבְאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטר שיחות לד עמ' 285 מומכת)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

לשאלתה – פרוש לתאריכי מארעות. אמרה תורה (גם מלשון הוראה): תמים תהיה עם ה' אלקיך. ובדאי השם עושה (במשון הכתוב) הכל יפה בעתו. ולא כדאי לבזבז זמן חפוש פרוש על הצ"ל, כי אם רק להפצת הדיקות וקיום מצוותיה.

שביעי ^א כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: ^ב וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶךָ וּפָתַחָהּ לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לָמָס וְעַבְדוֹךָ: ^ג וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשִׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ: ^ד וְנִתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָכִיתָ אֶת־כָּל־זְכוּרָה לְפִי־חֶרֶב: ^ה רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תָּבוּ לָךְ וְאִכְלָתָּ אֶת־שָׁלַל אִיֶּבֶד אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: ^ו בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הָרַחֲקָת מִמֶּךָ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרִי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה: ^ז רַק מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲטִי כָל־נִשְׁמָתָה: ^ח כִּי־יִהְיֶה־חֶרֶם תַּחֲרִימָם תַּחֲתִי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי הַחַיִּי וְהַיְבוּסִי כָּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ט לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכֵל תּוֹעֲבָתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטָאתָם

תהיה עם ה' אלקיך, והובא בשלחן ערוך חלק יורה דעה להלכה.

[סימן קעט: אין שואלין בחזים בכוכים ולא בגורלות . . משום שנאמר תהיה עם ה' אלקיך].

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן פתיכון וביומיוכו ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושידתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר: ווענו ואמרו ידינו לא כתיב שפכה קרי שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו: ח פפר לעמוד ישראל אשר פדית יהוה ואליתתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונפפר להם הדם: ט ואותה תבער הדם הנקי מקרבך בִּיתְעִשָּׂה תִישָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:

ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש יט עמ' קצז)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

בתמהון קראתי במכתבו האריכות על דבר ענינים השייכים לרופא. וכלך מכל חקירות אלו. וזמן זה יקדיש לתלמוד תורה בִּירְאָת שָׁמַיִם הַנִּגְלָה וְהַחֲסִידוּת, ומתוך הנהגה על פי מה שכתוב תמים תהיה עם ה' אלקיך.

צ"ו פסוקים, סל"א סימן.

לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ס כִּי־תִצּוֹר אֶל־עֵיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ לְגִדֹּחַ עָלֶיהָ גִּרְזֹן בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת בִּי הָאָדָם עֵץ הַשִּׁדָּה לִבֹּא מִפְּנֵיךָ בַּמִּצּוֹר: כ"ק עץ אֲשֶׁר־תִּדַּע בִּי לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִית מִצּוֹר עַל־הָעֵיר אֲשֶׁר־הוּא עֲשֵׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: פ כֹּא כִּי־יִמְצָא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ גִּפְלֵ בַשִּׂדָּה לֹא נֹדַע מִי הַכּוֹחַ: ד וַיֵּצְאוּ זִקְנֵיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמִרְדּוֹ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחָלָל: ג וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־הַחָלָל וּלְקַחְוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא עֲגֻלַּת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֹבֵד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה בָּעַל: ד וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֲגֻלָּה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעֶרְפוּ־שָׁם אֶת־הָעֲגֻלָּה בַּנַּחַל: ה וַנִּגְשׂוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי בִּי כָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׂרְתוֹ וּלְכַרְךָ בְּשָׁם יְהוָה וְעַל־פִּיתָם יִהְיֶה פְלִרִיב וְכִלְגָּנָע: ו וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא תִקְרְבוּ אֶל־הַחָלָל וְיַחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֲגֻלָּה הָעֲרוּפָה בַּנַּחַל: ז וַעֲנוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא כְּתִיב שִׁפְכָה קְרִי שִׁפְכּוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: ח פֶּפֶר לְעַמּוּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמּוּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִפְפֹּר לָהֶם הַדָּם: ט וְאֹתָהּ תִּבְעֹר תִּדֵּם הַנָּקִי מִקְרַבְךָ בִּיתְעִשָּׂה תִישָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:

בְּעֵינֵי יְהוָה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לט עמ' 303 ממכתב)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

לשאלתו – הלשואול עתידות אצל פלוני. הרי נאמר תמים

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִי־חִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעָם, וְכִלְגָּנָתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֶשֶׂר וְכְבוֹד. יִי חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרות לפרשת שופטים לקריאה בציבור ולשמו"ת בישיעה פרק נא"ב

**נא יִבְּ אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִיָּאֵת וּתִירָאִי מֵאֲנֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן־אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן:
י וַתִּשְׁכַּח יְהוָה עֲשׂוֹךְ נֹטֶה שָׁמַיִם וְיִסֹּד אָרֶץ וַתִּפְחֹד תַּמִּיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חַמַּת הַמַּצִּיק
בְּאֲשֶׁר בּוֹנֵן לְהִשְׁחִית וְאִיָּה חַמַּת הַמַּצִּיק: י מִהֵרָ צַעֲה לְהִפָּתַח וְלֹא־יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ: טו וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רַגַע הָיִים וַיִּהְיוּ גִלְּיוֹ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: טז וְאֲשֶׁם
דְּבָרִי בִפִּיךָ וּבִצֶּל יָדֶי בִּסְתִיךָ לְנִטְע שָׁמַיִם וְלִיסֹד אָרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי־אַתָּה:
ז הַתְּעוֹרְרִי הַתְּעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־קִבְעַת
כּוֹס הַתְּרַעֲלָה שָׁתִית מְצִית: יח אֵין־מִנְהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָה וְאֵין מַחְזִיק בְּיָדָהּ
מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָה: יט שְׁתִּים הִנֵּה קָרָאתִיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשֹּׁד וְהַשֹּׁבֵר וְהָרַעַב וְהַחֲרָב מִי
אֶנְחָמֶךָ: כ בְּנִיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חַוִּיצוֹת בְּתוֹא מִכְמָר הַמַּלְאִים חֲמַת־יְהוָה גָּעַרְתָּ
אֱלֹהֶיךָ: כא לָכֵן שְׁמַע־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיּוֹן: כב כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ
יָרִיב עַמּוֹ הִנֵּה לִקְחָתִי מִיָּדֶךָ אֶת־כּוֹס הַתְּרַעֲלָה אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לְשִׁתוֹתָה עוֹד: כג וְשִׁמְתִּיךָ בִּיד־מוֹנֶיךָ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ שְׁחִי וְנַעֲבָרָה וּתְשִׁימִי כְּאָרֶץ
גֹּדֶר וּבְחוּץ לַעֲבָרִים: כד אֶעֱוִי עוֹרִי לְבָשִׁי עוֹד צִיּוֹן לְבָשִׁי א בְּגָדִי תִפְאֶרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם
עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יְבֹא־בָךָ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא: כה הַתְּנַעֲרִי מֵעַפְרָ קוֹמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם
הַתְּפַתְחִי מוֹסְרִי צוּאֲרֶךָ שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן: ג כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף
תִּגְאָלוּ: ד כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מִצְרַיִם יִרְד־עַמִּי בְּרֹאשְׁנָה לְגוֹר שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאֶפֶס
עֲשָׂקוּ: ה וְעַתָּה מִה־לִּי־כֹה נֹאם־יְהוָה כִּי־לָקַח עַמִּי חֲנָם מִשְׁלָיו יְהִלִּילוּ נֹאם־יְהוָה וְתַמִּיד
כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מְנַאֵץ: ו לָכֵן יִדַּע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בְּיוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי־הוּא הַמְּדַבֵּר הַנִּנִּי:
ז מִה־נָּאוּ עַל־הַהָרִים רָגְלִי מִבְּשָׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבְּשָׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יִשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן
מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ: ח קוֹל צִפְיָךְ נִשְׁאֹו קוֹל יַחֲדוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן: ט פָּצְחוּ**

קבו

רָגְנוּ יַחְדָּו חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַיִם כִּי־נָחַם יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַיִם: י חֲשַׁף יְהוָה אֶת־זִרְעוֹ קִדְשׁוֹ
לְעֵינַי כָּל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל־אֲפָסֵי־אֶרֶץ אֶת יִשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: יא סִוְרוּ סִוְרוֹ צָאוּ מִשָּׁם טָמֵא
אֶל־תִּגָּעוּ צָאוּ מִתּוֹכָהּ הִפְּרוּ גִשְׁאִי כָּלִי יְהוָה: יב כִּי לֹא בַחֲפוּזֹן תֵּצְאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תִלְכּוּן
כִּי־הִלַּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאֲסַפְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכֵּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי,
מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
תחילת ליל שישי, ו' אלול

לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:06	6:09	8:51	8:52	9:23	9:24	10:30	10:30	19:22	19:15	19:47	19:40	18:57	19:50
חיפה (ק)	6:03	6:07	8:49	8:50	9:21	9:22	10:28	10:29	19:24	19:17	19:49	19:41	18:48	19:51
ירושלים (ק)	6:02	6:05	8:49	8:50	9:20	9:21	10:27	10:28	19:23	19:16	19:48	19:41	18:37	19:49
תל אביב (ק)	6:06	6:10	8:50	8:51	9:23	9:24	10:30	10:30	19:23	19:16	19:48	19:40	18:57	19:51
אוסטריה וינה (ק)	5:50	5:59	8:50	8:54	9:22	9:25	10:34	10:36	20:04	19:53	20:36	20:24	19:37	20:39
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:57	6:48	9:06	9:01	9:38	9:33	10:33	10:30	17:51	17:56	18:17	18:22	17:37	18:33
אוקראינה אודסה (ק)	5:58	6:06	8:55	8:58	9:27	9:30	10:38	10:40	20:02	19:51	20:33	20:21	19:35	20:25
אוקראינה דונייצק (ק)	5:26	5:34	8:25	8:28	8:57	9:00	10:08	10:10	19:38	19:27	20:09	19:57	19:10	20:01
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:36	5:45	8:35	8:39	9:07	9:11	10:19	10:21	19:49	19:38	20:21	20:09	19:22	20:13
אוק. ז'יטומיר (ק)	5:58	6:07	8:59	9:02	9:31	9:35	10:44	10:46	20:18	20:06	20:51	20:38	19:50	20:42
אוקראינה קייב (ק)	5:49	5:59	8:51	8:55	9:23	9:27	10:36	10:38	20:12	20:00	20:45	20:32	19:44	20:36
איטליה מילאנו (ק)	6:26	6:33	9:22	9:25	9:54	9:57	11:05	11:06	20:27	20:16	20:57	20:46	20:00	21:00
אקוואדור קיטו (ח)	6:07	6:05	8:40	8:38	9:10	9:08	10:12	10:11	18:28	18:27	18:49	18:48	18:09	18:52
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:26	7:19	9:37	9:32	10:10	10:05	11:05	11:02	18:28	18:33	18:53	18:57	18:14	19:08
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:23	8:14	10:33	10:28	11:04	10:59	11:59	11:55	19:14	19:20	19:41	19:47	19:01	19:51
ארה"ב בולטימור (ק)	6:21	6:27	9:11	9:13	9:43	9:45	10:52	10:53	19:58	19:49	20:25	20:16	19:33	20:20
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:07	6:13	8:59	9:01	9:31	9:33	10:40	10:41	19:51	19:42	20:19	20:09	19:26	20:21
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:08	6:14	8:59	9:01	9:31	9:34	10:41	10:42	19:51	19:41	20:18	20:09	19:25	20:21
ארה"ב דטרויט (ק)	6:40	6:47	9:34	9:36	10:06	10:08	11:16	11:17	20:30	20:21	20:59	20:49	20:04	21:01
ארה"ב היוסטן (ק)	6:49	6:52	9:32	9:33	10:05	10:06	11:11	11:11	20:00	19:54	20:25	20:18	19:37	20:28
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:14	6:18	9:01	9:02	9:33	9:34	10:41	10:41	19:38	19:31	20:04	19:56	19:14	20:06
ארה"ב מיאמי (ק)	6:53	6:56	9:34	9:35	10:07	10:07	11:12	11:12	19:55	19:49	20:18	20:12	19:32	20:22
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:03	6:09	8:54	8:57	9:27	9:29	10:36	10:37	19:46	19:37	20:14	20:04	19:21	20:18
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:58	6:05	8:53	8:55	9:24	9:26	10:34	10:35	19:49	19:39	20:17	20:07	19:23	20:18
בוליביה לה פאס (ח)	6:38	6:34	9:06	9:03	9:35	9:32	10:35	10:33	18:34	18:35	18:56	18:57	18:17	19:01
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:33	6:42	9:35	9:38	10:07	10:11	11:20	11:22	20:57	20:45	21:31	21:18	20:29	21:36
בלגיה בריסל (ק)	6:33	6:42	9:35	9:39	10:07	10:11	11:20	11:22	20:58	20:45	21:31	21:18	20:30	21:35
בלרוס ליובאוויטש (ק)	5:35	5:46	8:43	8:48	9:15	9:20	10:30	10:32	20:22	20:08	21:00	20:44	19:52	20:48
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:24	6:19	8:44	8:40	9:15	9:12	10:13	10:11	17:56	17:58	18:19	18:21	17:40	18:28
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	6:09	6:04	8:29	8:26	9:01	8:58	9:59	9:57	17:43	17:45	18:06	18:08	17:27	18:14
בריטניה לונדון (ק)	5:49	5:58	8:52	8:56	9:24	9:28	10:37	10:39	20:18	20:05	20:52	20:38	19:49	20:55
בריטניה מנצ'סטר (ק)	5:52	6:03	8:58	9:03	9:30	9:35	10:44	10:46	20:31	20:18	21:07	20:52	20:02	21:11
גרמניה ברלין (ק)	5:53	6:03	8:57	9:01	9:29	9:33	10:42	10:45	20:26	20:13	21:01	20:47	19:57	20:51
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:16	6:26	9:19	9:23	9:50	9:54	11:03	11:05	20:40	20:28	21:13	21:00	20:12	21:04
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:26	6:20	8:46	8:43	9:17	9:13	10:01	9:59	17:57	17:59	18:20	18:23	17:41	18:27
הודו בומביי (ח)	6:19	6:20	8:56	8:56	9:28	9:28	10:33	10:32	19:05	19:01	19:28	19:23	18:44	19:27
הודו פונה (ח)	6:14	6:15	8:52	8:52	9:24	9:24	10:28	10:28	19:02	18:58	19:25	19:20	18:41	19:24
הונגריה בודפשט (ק)	5:42	5:50	8:40	8:44	9:12	9:16	10:24	10:26	19:51	19:40	20:22	20:11	19:24	20:15
טורקיה איסטנבול (ק)	6:15	6:21	9:07	9:09	9:39	9:42	10:49	10:50	19:59	19:50	20:27	20:18	19:34	20:22
יוון אתונה (ק)	6:41	6:46	9:30	9:32	10:03	10:04	11:11	11:12	20:15	20:07	20:42	20:34	19:51	20:38

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	6:05	6:13	9:02	9:05	9:34	9:37	10:45	10:47	20:10	19:59	20:41	20:29	19:43	20:33
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:11	7:12	9:53	9:53	10:23	10:23	11:29	11:28	20:09	20:04	20:31	20:27	19:47	20:31
ניו זילנד קרייטצ'רץ' (ח)	7:15	7:05	9:19	9:13	9:52	9:46	10:46	10:41	17:51	17:58	18:19	18:26	17:38	18:30
נפאל קטמנדו (ח)	5:30	5:33	8:16	8:17	8:47	8:47	9:53	9:53	18:44	18:38	19:08	19:01	18:21	19:05
סינגפור סינגפור (ח)	7:01	7:00	9:30	9:29	10:03	10:01	11:04	11:03	19:15	19:13	19:36	19:34	18:56	19:38
פולין ורשא (ק)	5:22	5:32	8:27	8:31	8:58	9:03	10:12	10:14	19:56	19:43	20:30	20:16	19:27	20:20
פרו לימה (ח)	6:17	6:14	8:40	8:37	9:12	9:10	10:12	10:10	18:06	18:07	18:28	18:28	17:48	18:32
צרפת ליאון (ק)	6:42	6:50	9:39	9:42	10:11	10:14	11:22	11:23	20:45	20:35	21:15	21:04	20:18	21:18
צרפת פריז (ק)	6:45	6:54	9:46	9:49	10:17	10:21	11:29	11:31	21:02	20:50	21:34	21:21	20:34	21:37
קולומביה בוגוטה (ח)	5:45	5:44	8:20	8:19	8:50	8:49	9:53	9:52	18:14	18:12	18:36	18:33	17:55	18:37
קנדה טורונטו (ק)	6:23	6:30	9:18	9:21	9:50	9:52	11:00	11:01	20:18	20:08	20:47	20:36	19:52	20:49
קנדה מונטריאול (ק)	5:57	6:04	8:53	8:56	9:25	9:28	10:36	10:37	19:58	19:47	20:28	20:17	19:31	20:30
קפריסין לרנקה (ק)	6:08	6:12	8:53	8:54	9:26	9:28	10:34	10:34	19:30	19:22	19:55	19:47	19:05	19:51
רוסיה מוסקבה (ח)	6:04	6:16	9:15	9:20	9:46	9:51	11:01	11:04	21:00	20:46	21:39	21:23	20:30	21:42
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	6:21	6:29	9:18	9:21	9:50	9:54	11:02	11:03	20:28	20:17	20:59	20:47	20:00	20:51
שווייץ ציריך (ק)	6:23	6:31	9:23	9:26	9:54	9:57	11:05	11:07	20:35	20:24	21:06	20:54	20:07	21:08
תאילנד בנגקוק (ח)	6:03	6:03	8:38	8:37	9:10	9:10	10:14	10:13	18:40	18:36	19:02	18:58	18:19	19:02

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il